

પ્રવચન-પીયૂષ

ભાગ ૨ જો

પ્રવચનકાર

લી બડી સ્થા જૈન નાના સંપ્રદાયનાં વિદુષી દિવાળીબાઈ
સ્વામીનાં મુશિબ્યા બા. બ્ર. વિદુષી
મહાસતીજી શ્રી લીલાવતીબાઈ સ્વામી

અમદાવાદ ચાતુર્માસ

સં. ૨૦૧૯

પ્રકાશક

શ્રી સૌરાષ્ટ્ર સ્થાનકવાસી જૈન સંઘ
અમદાવાદ

મૂલ્ય રૂ. ૨

બેઉ ભાગનું સામઢું મૂલ્ય રૂ. ૪

प्रकाशक

अमृतदास भगनदास गांधी

मानक मंत्री

श्री सोराष्ट्र स्थानकारी दैनिक सप्त

अभिलाषा

आवृत्ति १ वी : अतः ३

वि. सप्त २ २ : वीर सप्त २४६

ई. स. १६६४

*

पुस्तक भण्डाल स्थान :

श्री सोराष्ट्र स्थानकारी दैनिक सप्त

अभिलाषा

मुद्रक :

भक्तिशाली उद्योगशाला सादर
नयागवात डिस्ट्रिक्ट प्रिन्ट,
बीकानेर रोड : अभिलाषा

અનુક્રમણિકા

—(*)—

વ્યાખ્યાન	પૃષ્ઠ	વ્યાખ્યાન	પૃષ્ઠ
૫૮	૩	૭૮	૧૪૮
૫૯	૧૧	૭૯	૧૫૪
૬૦	૧૯	૮૦	૧૬૩
૬૧	૨૬	૮૧	૧૭૦
૬૨	૩૪	૮૨	૧૭૭
૬૩	૪૦	૮૩	૧૮૪
૬૪	૪૯	૮૪	૧૯૩
૬૫	૫૬	૮૫	૨૦૦
૬૬	૬૫	૮૬	૨૦૬
૬૭	૭૦	૮૭	૨૧૬
૬૮	૭૮	૮૮	૨૨૩
૬૯	૮૪	૮૯	૨૨૯
૭૦	૮૯	૯૦	૨૩૪
૭૧	૯૭	૯૧	૨૪૧
૭૨	૧૦૩	૯૨	૨૪૮
૭૩	૧૦૯	૯૩	૨૫૫
૭૪	૧૧૫	૯૪	૨૬૧
૭૫	૧૨૦	૯૫	૨૬૭
૭૬	૧૨૯	૯૬	૨૭૩
૭૭	૧૩૯	૯૭	૨૭૯

આખ્યાન	પૃષ્ઠ	આખ્યાન	પૃષ્ઠ
૬૮	૨૮૬	૧ ૭	૩ ૫
૬૯	૨૯૫	૧ ૮	૩૪૧
૧	૨	૧ ૯	૩૪૮
૧ ૧	૩ ૫	૧૧	૩૫૪
૧ ૨	૩૧	૧૧૧	૩૫૬
૧ ૩	૩૧૫	૧૧૨	૩૬૫
૧ ૪	૩૨	૧૧૩	૩૬૬
૧ ૫	૩૨૪	૧૧૪	૩૭૧
૬	૩૨૬	વિદ્યમ વેળાએ	૩૮૧

પ્રવચન-પીયૂષ

ભાગ ૨ જે

વ્યાખ્યાન : ૫૮

(ગ્રંથવાર, તા ૧-૬-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રક્રિયા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જાત,સૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે ભગવાન મહાવીરે નરકમાં જવાના ધણા ભાવો કહ્યા છે તેમાં નીચેના ચાર કારણો મુખ્ય છે (૧) મહાઆરભિયાએ, (૨) મહાપરિગ્રહિયાએ, (૩) કુણ્ડિમાહારેણુ, (૪) પચેન્દ્રિયવહેણુ

(૧) મહાઆરભિયાએ—મોટા પાપો પર સમારભો કરવા, મોટી પેઢીએ ઝાપની, મિત્રો, મશીનો અને કારખાનાઓ ચલાવવા; અનેક છવોનો હુ પાલનહાર છુ એમ માનવું અને પાપ કરતા કરતાં આનંદ માનવો, એ મહાઆરભિયાએ ભાવ છે

(૨) મહાપરિગ્રહિયાએ—મહાન પરિગ્રહ કરવો તે પરિગ્રહ જારમો છે એ જામને પ્રદીપ્ત કરનાર, જન્મ, જરા અને મૃત્યુના મૂળને સીચનાર છે આણુ અને પરનાણુના બોન બનાવનારાઓ કેટલા ભવ માટે પાપ બાધે છે ? એક દેશ બીજા દેશ પર હુમલો કરે છે અને લાખો છવોનો કચ્ચરધાણુ વાળી દે છે કોઈ ધરતીનો દુકડો ભેગો બાધી જતો નથી, છતાં એને મેળવવા માટે કાળા કામો કરે છે મહમ્મદ ગિઝનીએ લારન ઉપર સત્તર વાર ચડાઈ કરી હીંગ, મોતી અને ઝવેગતના ભેગુ રૂઠું મૃત્યુ વખતે તેનો વ્યાધિ વધી ગયો ત્યારે પોતાની બાણુમાં હીંગ, મોતી અને ઝવેગતના ઢગલા કરાવીને કહેવા લાગ્યો,

ઓ ઝવેરાત ! ઓ સોનામહેરા ! મને બચાવો ! પણ હવે એનું કોણ સાંભળે ? છવતો હતો ત્યારે એનું નામ સાંભળે ત્યાં લોકો ધરધરતા હતા પણ હવે એને કોણ બચાવે ? એની વેદના કોણ લઈ શકે ?

પોતાના આપ્ત દોને અને ઇનિદોને બેઠાલીને એ કહેવા લાગ્યો તમારા બંધાના માટે મેં લોકોની નીકા વહવાણી, દાડકાંની પાળે બાંધી હવે મને બામાંથી બચાવો. અ તે એ દાઢ પસંદો આપ્યા ગયો પણ કોઈ એને બચાવી શક્યું નહીં.

તમે તે છેતરપીટી કરીને પેસા કમાતા હશો તો આનારા આઈ જશે અને કાળા દાઢ કરીને કમના ને જમ્યા બેસા કમો દસે તે તો તમારે જ ભોજવો પારો માટે પાપથી હરે તે પશિત અને નવં કમો ન બાધે વેચાતી બહી તો એકનુ ખૂન કરે તેને પણ એક હાંસી અને કળારના ખૂન કરે તેને એક જ હાંસીની સગલ ઘામ છે પણ ત્યાં એવું નથી નરકમાં ગયા પછી તેને બાસાની બસીમાં જરાવીને ધનધનની બાજમાં શકે છે બહી તો બીડીનું દુકા પગમાં બાવી ગયું હોય, તેમ પાંચે બાંધીને હશે એ બાંખમાં કણ પડ્યું હોય તેમ કટલામ ઉપચારો કરાવે છે પણ ત્યાં કોઈ વેદનાનું સમન નથી ચાકચાક સુધારે તેમ કાપીને દુકા કરી નાખે છે બહી જમ્યા બેસા નાખે છે કે તારા તો ચર્ચ રાઈ જેટલા દુકા કરીને ઉપરથી મીઠું ભજરાવું તેમ મારી આમ બોલાતી નથી, ત્યારે નરકમાં તો એવું પ્રયત્ન અને છે આચોગમાં શેરડીની જેમ પીસી નાખે છે પીળી કપાં ધૂવે તેવી રીતે પણ ઝલ્લેને પાકે છે નિઃશ્ચિત આશુનનો કણી દોવાથી બાવી વેદનામાં પણ છવ મરનો નથી.

નાજેમીનો છવ સાતમી જી પાંચમી ચોથી ત્રીજી બીજી અને પહેલી નરકે જાએ વાર જઈ આગે. સાતમી નરકે નવ છે ત્યાં કપાવું ઉઘાવું બેઠાવું ચામડી ઉપરથી ઉપરથી તીરણ સારો બંટવા અને આવી તો બનક વેદનાઓ વેઠે છે કુબીનું મુખ સાંકુ અને પેટાળ મોટું હોય છે તેમાં છવ ઉપન ઘામ છે બહાર હરતા કંટા હોય

છે અદર ને અદર સરીર મોટું થવા લાગે છે ને જીવ અદર ગૂંચળાય છે પરમાધામીઓ લાલા લઈ લઈને એના ટુકડે ટુકડા કરી નાખે છે જીવ કાળી ચીસો નાખીને પોકારો કરે છે ‘બચાવો, બચાવો !’ પણ ત્યાં એને કોણ બચાવે ? જાના કે જાહેર પાપો ત્યાં જાના રહેતા નથી કેટલાય જીવો સત્તા, સપત્તિ, સુરા, સુદરી અને માસલકાણીની પાછળ મતવાલા બનીને મહાલે છે અને આવી અણુમોલ જિંદગી ગુમાવી દે છે. જે જીવો જીવવાની આશાવાળા અને મરણના ભયવાળા હોય તેની કૂર હિસા કરે છે આજનું રાજ્ય તો જાણે હિસાનું રાજ્ય બની ગયું છે મત્ત્ય-હિલોગ દ્વારા માછલીઓ ભેગી કરીને અને તેને શીતાગારામાં રાખીને પરદેશ મોકલે છે આ બધા પાપો તેને કયા મૂકશે ?

તમે અહીં તો ઉનાળાની સાધારણ ગરમી પડે ત્યાં એરકડિશનમાં સરાઈ જતો છે, સુગંધી વાળાની ટફાઓની પાછળ શીતળતા મેળવવાના ફાંફા મારે છે, હવાખાવાના ચથોમાં ફરવા જઈ આવે છે, પણ નરકની ગરમીનો અનુભવ બહુ કપરો છે લાખ યોજનનો લોહનો ગોળો નરકમાં નાખવામાં આવે, તો એ એક સેકન્ડમાં પીગળીને રસ બની જાય એટલી ગરમી ત્યાં છે સાતાના રસિયા જીવો એકમાત્ર પોતાની સાતા માટે કેટલા જીવોને ગિલાવે છે ?

દૃષ્ટાન્ત—શિકાર કરવા જતા શ્રેણિક રાજ્યએ એક ગર્ભવતી મૃગલીને બાણ માર્યું આથી મૃગલી તરકડવા લાગી, અને ગર્ભના કોમળ બચ્ચાઓને વીધીને તેનું બાણ જમીનમાં ખૂંપી ગયું । આથી શ્રેણિક રાજ્ય કુલાવા લાગ્યો કે મારામાં જોર ટેલું । એક બાણથી ત્રણ ત્રણ જીવો વીધાયા અને મારું બાણ જમીનમાં ખૂંપી ગયું । જૈનધર્મ પામ્યા પહેલાં શ્રેણિક રાજ્યએ ઘણા શિકાર કર્યા તેને અનાથીમુનિનો બોટો થઈ ગયા પછી તેના દેશની હદમાં તેણે શિકાર કરવાનો પ્રતિબંધ કરી દીધો આથી તેણે તીર્થંકર જોત્ર બાધી દીધું । માટે સત્સંગમાં પ્રીતિ રાખો મત્સંગથી કૃષ્ણપક્ષી હોય તે શુક્રપક્ષી થઈ જાય છે,

મિત્રાત્વી દોષ તે સમજી જતી જાય છે પ્રેક્ષી રાગ કેથીસ્વામીના બેટાથી એકાવતારી જતી જાય.

દૃષ્ટાન્ત—અગુહિમાથ એક પ્રેક્ષના કૂર જવારવટિયો દતો. રસ્તામાં ફાઈ મુસાફર મળે તેને મારી નાખી તેની આંચગીઓ કપીને અને તેને સોવરડે દોગથી પરેષાને તેની તે માળા પકડતો આ ઉપરથી તેનું નામ અગુહિમાથ પડ્યું હતું મનુષ્યને ત્યાંસુધી જોડનાં ચરમાં ચડેલાં દોષ ત્યાંસુધી એ માને છે કે મારે દુસ્તુ અને બંધી મારવાં. આ કાવ ન જાય—જોડનાં ચરમાં ન જીતે ત્યાંસુધી ચોમ કપાતો નથી તે દેશનો તા ન પ્રસેનગિત આવે કમકર જવારવટિયો ત્રાસી ગયો અને વિશાલ સેના તૈયાર કરીને તેને પકડવા માટે તથાર ગયો.

આ તરફ જાગવાનું જુદું વિચાર છે કરનાં ફરતા તેઓ અગુહિ-માથના પ્રેક્ષ તરફ આવ્યા રસ્તે ત્યાં જોવાગિત્યાઓએ જાગવાનું જુદું જુદું આ રસ્તા પર કમકર ડાકું અગુહિમાથ રતે છે મારે આપ એ રસ્તે ન જાવ તો સારું કારણ કે એ સાધુને ત્યુ છેડાને નથી જાગવાનું જુદું વિચાર કરે છે કે જાગવાને નેટલો જારના જવાર વટિયાના કમ છે તે લો જાગવા ડાકુંએનો કેમ નહીં લેાય ? જાગમ ધનને લુટનારા એ લુટાર કોષ માન માયા અને લાભ કર્યાં એણે જાગર છે ? પૌરધ પ્રતિકમજુ કે સ્વમચિકર્મા એડા લાભ ? કોષ નામનો ડાકું આવે છે આવે ડાકુંઓ એક અતિમાથી બીજી અતિમાં અને આમ ન આમ ચા સી લાખ માનિમાં લા કાવે છે આવે કોષ આવે ત્યારે ફાઈ ન અન લાય છે કે મારો પૌરધ કે મરુ પ્રતિકમજુ જાગમ છે ? મોટી મોટી જટાળા વધારનારા બી નિષક કરી માળાએક ખેરનારાઓ પશુ આ જાગરના જવારવટિયાઓથી જાગ્યા નથી જવારનો સસાર છેડીને તેઓ આતરિક સસારના વધારી મૂકે છે.

સપ તજ કાલે કામળી, તોય નામનો નામ.

કામ કામળા તજ દે, તેનાથી એ સપ શીડે / જાગરના જાગ છે ? વેર તો માત્ર વાળુ કામ કરે છે સામવવાનું જાગરોણું રત.

તો અદર છે એ લૂટાર્થ ન જાય, એના માટે જે સાવધાન રહે તે સાધુ છે એટલા માટે તો મહાત્મા આનંદજનનું કહે છે—

જેને તે હત્યા રે તેણે હુ જીતીઓ રે,

પુરુષ કીસ્મુ મુજ નામ ?

પથડો નિહાળુ રે બીજા જિનતણો રે

હે ભગવાન ! ક્રામ, ક્રોધ, મોહ આદિ કષાયોને આપે તો જીતી લીધા, પરંતુ એ જ કષાયોએ મને જીતી લીધો છે, માટે હું પુરુષ કહેવડાવવાને યોગ્ય રહ્યો નથી !

દૃષ્ટાન્ત—ધરમા બધું ઝવેરાત મૂકીને બાપ બહારગામ ગયો. જતી વખતે જીવાન છોકરાને લલામણુ કરી કે આ મકાનના બધા કમાડ સાચવીને સૂજે પાછળથી છોડરાએ વિચાર કર્યો કે બાપા કમાડ સાચવીને સૂવાનું કહી ગયા છે, માટે બધા કમાડને સાચવીને જ સૂવું જોઈએ બધા મિત્રગર કાઢીને તેણે કમાડોના ઢગલો ઢ્યેય અને તેના ઉપર પથારી કરીને એ સૂઈ ગયો પાછળથી ચોરા બધું સાફ કરી ગયા આપે આવીને છોકરાને ઠપકો આપતા કહ્યું કે, ‘અરેરે, આ શું કર્યું ? ચોર લોટો બધું ઉઠાવી ગયા, ને તે સલાહનું કેમ નહીં ?’ છોકરો ખેલ્યો, ‘તમે કમાડ સાચવવાનું કહી ગયા હતા એ કમાડોને બરાબર ગણી જુઓ. એક તો તમે બહારગામ જાવ ત્યારે અમે તમારું કહ્યું કરીએ ને ઉપરથી ધમકાવો છો ?’ હવે બાપ શું ખોલે ?

તમે પણ બાહ્ય સાચવવામાં પડ્યા છો ને આંતરિક લૂટાર્થ રહ્યું છે તાત્ત્વિકમાં ક્ષાઈ ડખો નથી જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર એ બધા જૈનોની મૂડી છે, પણ તમે તો કમાડ સાચવનારા ડાહ્યા દીકરાઓ છો ને !

ગચ્છના ભેદ બહુ, નયન નિહાળતા,

તરવની વાત કરતા ન લાજે !

અહિંસાદિ પાંચ વ્રતોનું પાલન અને સ્થાપન કરાવવા માટે જૈનધર્મ છે તેમાં ગચ્છો કેટલા ? ગચ્છમાં પણ કેટલા ભેદો ? આનું પરિણામ એ આવ્યું કે એક અવાજનું જે બળ હતું તે આવ્યું ગયું,

મારા-નારાની બેચનાણ વધી પડી. એમાં કહેવાતા સાધુઓએ પણ મદત્વનો ભાગ ભજવ્યો. ખોટાઓ તો અપડે કરાવીને દૂર રહે છે અને તે મામની કોલેજમાં ભણતો વિદ્યાર્થી દોષ, ખલુ પરીક્ષા તો એક જ મુનિવસિંદીની છે ને ? એમ જ્યાં કુચુરોએ અભિ પાગ બધારી દિધા છે તમે ધર્મમાં રમણ ન કરો તો કંઈ નહીં પણ ધર્મમાં અપ્રત્ય તો કરશો જ નહીં ધનવાનોને આવા અપ્રત્યો બહુ અને છે પણ આપ્ર અપ્રત્યો એર વધારે છે

દુષ્ટાન્ત—દીકરા પરદેશથી કમાઈને આવ્યો અને મુંબઈથી નીકળતી વખતે જાપને તાર કપોં કે અમુક ગાદીમાં ૬ આલુ છુ જાપ દારતોરા લઈને શેકને ગયો. ગાદી જાતી ને નીચે ભીતરીને ડોકરો જાપના પગમાં પડીને કહે છે જાપા ! આ વખતે તો સાશં તપાશ. કપો. એક લાખ રૂપિયા લઈને આવ્યો છુ

જાપ કહે છે શાખાથ બેટા ! તુ સપૂત છે

પણ કંઈ જાપે એમ પૂછ્યું કે એ એક લાખમાં કળાગતરનાં કેટલા નાણાં છે ? ખોટું બોલીને મેળવેલા પૈસા કેટલા છે ? એને જુલમ કાઢી નાખ. આ કરવાની જરૂર છે

ભગવાન છુદ્ધ નિરૂપતાથી આગળ વખા. જગ્યાની જ્વાલાઓ પડખ માથી પણ રે છે ત્યારે તાનીઓ મુલ્યથી પણ દરતા નથી. એ તો કહે છે—

અળ દમ અમર ભયે ન મરેજે

મા કમલ મિખાત્ત ડિયો ત

કપો કર દેહ ધરેજે અળ

રાગ ? ૧ જગમથ કરત

મનોહ નાથ કરેજે

મશે અનત કાલ તે પ્રાણી

સો દમ કાલ કરેજે અળ

જેના હૃદયમાં અમરત્વના સિદ્ધાન્તો ભીતમાં દોષ તેને કાલ રાતો

હોય ? શિવાજીની માએ હાલગામા પુત્રને અમરનના પાદ પઢાવ્યા, ત્યારે તમે શુ ક્યું ? ‘ બાવો આવ્યો ’ કે ‘ હાહિ આવ્યું ’ કહીને બ્રાજકને ડરપોક બનાવ્યું ?

ભગવાન બુદ્ધ આજ્ઞા આવે છે એક પથ્થર પર બેઠેનો અગુણિ-
માલ વિચાર કરવા લાગ્યો કે આ બે માયાનો કાણ નીચળ્યો ? એણે
તરત જ પડકાર કર્યો, ‘ એય ! ખડે રહો ! તુમ ડૉન હો ? ’ પણ
બુદ્ધ ભગવાન તો ચાલવા જ માડયા, અને ચાલતા ચાલતા તેએ
મોહ્યા, ‘ મૈ તો ખડા હ, ઔગ તુમ ચલ રહે હો । ’ આ સાબળીને
અગુણિમાલ બિમો થઈ ગયો અને મોહ્યો, ‘ હુ બિમો છુ, તેને તમે
ચાલતો હોવાનુ કહો છો, ને તમે ચાલતા હોવા છતાં બિમા હોવાનુ
કહો છો આ શુ બોલો છો ? જરા સમજવો તો ખરા ? ’

ભગવાન બુદ્ધ મોહ્યા, ‘ હુ અહિસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય
અને અપરિચલ્લતમા બિમો છુ, અને તુ માયા, મોહ, લોભ આદિના
પ્રવાહમા ચાલી રહ્યો છે ’

અગુણિમાલ તો સ્તબ્ધ બની ગયો બુદ્ધે તેને અહિસાનો ધર્મ
સમજાવ્યો, અસ્તેય અને અપરિચલ્લતા પાઠો પઢાવ્યા અને સત્યનો
ઉપદેશ આપ્યો અગુણિમાલે પોતાની તનવારતા દુકડા કરી નાખ્યા
અને એ બુદ્ધ ભગવાનના ચરણોમા નમી પડ્યો અગુણિમાલ બૌદ્ધ
ધર્મનો સાધુ બની ગયો ।

આ તરફ પ્રસેનજિત રાજા અગુણિમાલને પકડવા માટે સેના
સજ્જ કરીને ભગવાન બુદ્ધને વદન કરવા અને માગલિક સાબળવા આવી
રહ્યા હતા બુદ્ધે પૂછ્યું, ‘ આયારમા કઈ તરફ ? ’

પ્રસેનજિતે કહ્યું, ‘ ભગવન્ ! ડાકુ અગુણિમાલવી પ્રગ્ન ત્રાહિ ત્રાહિ
પોકારી રહી છે તેને પકડવા જઈ રહ્યો છુ ’

‘ એક ડાકુને પકડવામા આટલું મોટું સૈન્ય ! ’ બુદ્ધે હસીને
અગ્ર કર્યો.

મારા-નારાની જેમનાજ વધી પડી એમાં કહેવાતા સાધુઓને પણ
મહત્વનો ભાગ લાગ્યો. ખોટાઓ તે ક્યારે કરાવીને દૂર રહે છે
અને તે માનની કોશિશમાં લાલુતો વિચારી દેાય, પણ પરીણ તે એક
જ ધુનિવચિંટીતી છે ને ! એમ છતાં મુશ્કેલીઓને આંખે પાટા નખાવી
દીધા છે તમે ધર્મમાં રમણુ ન કરો તે કંઈ નહીં પણ ધર્મમાં ક્યારે
તે કરો નહીં કનવાનોને આવા ક્યારેઓ બહુ અને છે પણ
આવા ક્યારેઓ એ વધારે છે

દૃષ્ટાન્ત—દીકરો પડેલથી ક્યારેને આવ્યો બને મુંઝવેથી
નીજગતી વખતે આપને તાર કોઈ કે અમુક ગાડીમાં હું આવું છું
આપ દારતારા લઈને એકને ગયો ગાડી આવી ને નીચે ઊતરીને
જાકરો આપના પગમાં પડીને કહે છે બાપા ! આ વખતે તે સારા
વાળા પડ્યો એક લાખ રૂપિયા લઈને આવ્યો છું

આપ કહે છે વાચાણ બેટા ! તું સપૂત છે

પણ કોઈ બાપે એમ પૂછ્યું કે એ એક લાખમાં મળામળાસી
કેટલાં નાણાં છે ? જોકે બેઠીને મેળવેલા પૈસા કેટલા છે ? એને જુદા
કાદી નાખ આ કરવાની જાગર છે

ભગવાન જુદા નિહરતાથી આજણ વખા. અગતી આદમાં પાછા
વાળી પણ રે છે તારે યાત્રીઓ મૂલ્યથી પણ કરતા નથી એ તે કહે છે—

અળદમ અમર ભયે ન મરેજે

યા કરત મિથ્યાત્વ દિયો ત

કયો કર દેહ ધરેજે અળ

અળ ૧ અળધ કરત દે

ધનસ નાસ કરેજે

મયો અનત કાલ ને પ્રાણી

સો દમ કાલ દરેજે અળ

તેના હૃદયમાં અમરત્વના સિદ્ધાન્તો બેઠાં હોય તેને અળ રાતો

હોય ? શિવાજીની માએ હાલગામા પુત્રને અમરતના પાક પઢાવ્યા,
ત્યારે તમે શુ ક્યું ? ‘ બાવો આવ્યો ’ કે ‘ હાઉ આવ્યુ ’ કહીને
બાળકને ડરપોક બતાવ્યુ ?

ભગવાન શુદ્ધ ચાલ્યા આવે છે એક પથ્થર પર ગોઠેનો અગુલિ-
માલ વિચાર કરવા લાગ્યો કે આ બે માથાનો કાણ નીકળ્યો ? એણે
તરત જ પડકાર કર્યો, ‘ એય ! ખડે રહો ! તુમ જૈન હો ? ’ પણ
શુદ્ધ ભગવાન તો ચાલવા જ માડયા, અને ચાલતા ચાલતા તેએ
ભોલ્યા, ‘ મૈ તો ખડા હૂ, ઓર તુમ ચલ રહે હો ! ’ આ સાંભળીને
અગુલિમાલ ઊભો થઈ ગયો અને બોલ્યો, ‘ હુ ઊભો છુ, તેને તમે
ચાલતો હોવાનુ કહો છો, ને તમે ચાલતા હોવા છતાં જિભા હોવાનુ
કહો છો આ શુ બોલો છો ? જરા સમજાવો તો ખરા ? ’

ભગવાન શુદ્ધ બોલ્યા, ‘ હુ અહિસા, સત્ય, અસ્તેય, અહમકાર
અને અપરિગ્રહનમા ઊભો છુ, અને તુ માયા, મોહ, લોભ આદિના
પ્રવહમા ચાલી રહો છે ’

અગુનિમાલ તો સ્તબ્ધ બની ગયો. શુદ્ધ તેને અહિસાનો ધર્મ
સમજાવ્યો, અસ્તેય અને અપરિગ્રહના પાઠો પઢાવ્યા અને સત્યનો
ઉપદેશ આપ્યો. અગુલિમાલે પોતાની તસવાગના દુકડા કરી નાખ્યા
અને એ શુદ્ધ ભગવાનના ચરણોમા નમી પડ્યો. અગુનિમાલ બૌદ્ધ
ધર્મનો સાધુ બની ગયો !

આ તરફ પ્રસેનજિત રાજા અગુલિમાલને પકડવા માટે સેના
સજ્જ કરીને ભગવાન શુદ્ધને વદન કરવા અને માંગલિક સાંભળવા આવી
રહ્યા હતા. શુદ્ધે પૂછ્યુ, ‘ અત્યારમા કઈ તરફ ? ’

પ્રસેનજિતે કહ્યું, ‘ ભગવન ! ડાકુ અગુલિમાલથી પ્રગત ત્રાહિ ત્રાહિ
પોકારી રહી છે તેને પકડવા જઈ રહ્યો છુ ’

‘ એક ડાકુને પકડવામા આટલુ મોટું સૈન્ય ! ’ શુદ્ધે હસીને
પ્રશ્ન કર્યો.

ગાંધી બહુ બચાર છે ' પ્રસેનજિત બોલ્યો કદાચ બાટકુ
કેન્દ્ર પસુ જોણુ પાશે !

એ બગુસિમાલ પકાઈ જાય તો તેને શી સજા કરશે ?
અગવાન છુદે પ્રથમ કપો.

એ બદમાશ પકાઈ તો ફરિશ્તી પાટિયે ચાલી હતી !

બને એ સુધુ ધર્મજયો હોય તો ? અગવાને દસતા દસતા પૂજી

બરે પ્રભુ ! પ્રસેનજિત બોલ્યો એવા નિદાને ધર્મ ક્યાંથી

સુટે !

પસુ આ બોલ સધમાં જ એ બગુસિમાલ હોય તો ?

પ્રભુએ પૂછ્યું

તો એવા પચમાં પડુ પ્રસેનજિતે કહ્યું અગવાન છુદે બિહુના

વેશમાં બગુસિમાલને મનાઓ પ્રસેનજિત રાજાએ તો વહન કરી

વેશી વેર રમે ન કેાપિ બાઝથી બાઝ છુટાય ના

કિસથી કિસા કણાય નહિ રસોથી શાન્તિ રસપાત્ર ના

બોમ્બના મનાવનારા દેશાનિકાને એક દી બહુ પસાણુ પાશે !

લગ્ની અધગતી આ હુનિમાને એક દી

પ્રભુ મહાવીર ગીઆ રાહે જાણુ પાશે !

બેરાબાં બેરં બજુદા — વેરથી વેર વધે છે વેરનું સમન બાપ
છે પ્રેમથી સરોના હજાઓ શાન્તિ રસાપવા સમય નથી અગવાન
મહાવીરના અવસરમાર્ગ શાન્તિ રસાપે છે

નારથીએ મુનિના ધાત કથી નારથીના ૧૪ બને તિલ મના ૧૪
મગીન ૨૮ જાત તેણે કથી બાવા નરકમાં ન જવું હોય તો—

એક વચન એ સદગુરુ કેરુ બે બેસે કિલગાય ૨ પ્રાણી !

નરક ગતિમાં જ નહી બાવે એમ કહે જિભરાણ ૨ પ્રાણી !

સદગુરુ એકદ વચન લલમમાં કતરી જાય અને જીવન પસટાળી
નાખે તો જરૂર કમાણુ ધર્મ નય

હું શાન્તિ

૦૪૧૫-પાન : ૫૯

(સોમવાર, તા ૨-૬-૬૪)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રદેશ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસુત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે નામથી પ્રાણણી મુનિની હત્યા કરીને એક એક નરકમાં બબ્બે વાર ગઈ આરક્ષ અને પરિગ્રહમાં રક્ત રહેનાર ધર્મનો દ્રોહી બની જાય છે પરિગ્રહીને ધર્મ ગમતો તપી નરકમાં જવાના ચાર કારણોમાંના પ્રથમના બે કારણો ગઈ કાલે કહેવામાં આવ્યા આજે એના ત્રીજા અને ચોથા કારણોનો વિચાર કરીએ

(૩) કુણ્ડિમાહારેણુ—લગણ કરવામાં શુ ચોગ્ય છે અને શુ અયોગ્ય છે તેનો વિચાર ન હોય અને માત્ર-મદિરા આદિનું લક્ષણ કરે તે કુણ્ડિમાહારેણુ કહેવાય છે

(૪) પચેન્દ્રિયવહણેણુ—સગી પચેન્દ્રિયનો વધ કરે અને તેમાં અગાઈ માને તેને પચેન્દ્રિયવહણેણુ કહેવામાં આવે છે

આ ચારેય કારણો મનુષ્યસરમાર્થી સીધા નાશીતા ભવમાં લઈ જનારા છે નાશીતા જીવને જ્યમને માટે આ દસ પ્રકારની વેદનાંઓનો અનુભવ કરવો પડે છે (૧) અનતી ભૂખ, (૨) અનતી તરસ, (૪) અનતી ટાક, (૪) અનતી ગરમી, (૫) અનતો દાક, (૬) અનતો ભય, (૭) અનતો જર, (૮) અનતી ખગજ, (૯) અનતી પગધીનતા, અને (૧૦) અનતો સોક માનવ જ્યારે પાપ કરે છે ત્યારે તેને નરકમાં

પાનારી આ વેદનાઓનો ખ્યાલ રહેતો નથી, ફળને વિચાર્યા વિના જ એ કમ બધિતો રહે છે

જે તે અશક્ત વસ્તુઓ મફતે કાપા નચાવે તેમ કળીને રે,
રાત્રિ ન જોઈ દિવસ ન જોયો બટકો બાનને બોધિને રે,
એ કામા છે નિન્દુ રે એની શુને કરામત હોય રે

આ કામા પિન્દર સમાન છે તેમાં રહેનાર પક્ષીને આકાશમાં
જીમત કરતું છે નિન્દરમાં પાપુ પાપુ એ મુક્તિન કંપી રતું છે

કેક દેલ્યા આલ્યા જ્યા નજર ફળી નથી
કેક દેલ્યા આલ્યા જસે ખખર પજી નથી
તાગ બેધર્મનું તુ એવું અભિમાન ન કર,
સિકંદર શાહ જેવાની કમર પશુ જળી નથી

જે સિકંદર વિશ્વવિજેતા ગણાતો હતો તે સિકંદર મરી ગયો
જાને તેની કમરનો પતો પશુ આડે લાગતો નથી માટે ૪ મ લીધા
પજી બળેલાં સાધનોનું અભિમાન ન કરે જિહ્વીને તણાં ૧ માણતાં
શીખો આવી મોઢી જિહ્વીમાં આલ્યા કાચાદાવા શા માટે ?

ખાતાની લાલચથી ઉઠે ઉદરિયામાં સમાઈ જાય છે પશુ એ
ઉદરિયાનું બાણુ ખોલો કે તરત ૪ એ લામી છૂટે છે એને બધન
મમતુ નથી. દેહરૂપી ઉદરિયામાં સમાઈ ગયેલા જીવનું પશુ એમ જ
છે કર્મના બધનેથી એ ગાદ રીતે ત્રહાસેથી છે તમે એ બધનેને
વધારે મગજનું મનાવવાના વિચાર કરે છે કે છોડવાના ?

કેદીઓ કેદથી છૂટે જળદનુ પૂસરુ વડે
સામુ જ્ઞાન થતાં બધન નથી ગમતા નથી ગમતા
આદમાનુ જ્ઞાન થતાં બેઝો નથી ગમતા નથી ગમતા

દુષપાનુ ખાતા કંપી ફળી જીવારનો રેલથી ને જસ આકાર
સાત્ર છે કાલજ કે પ્રથમનો ત્યાહ ગાદ આવે છે તેમ આત્માન દ
મેળવવા માટે પ્રથમ સમગ્રજનની ખાસ નજર છે એથી મેદવિજ્ઞાન

યશો આત્મા શરીરથી લિપ્ત છે, પણ તમે તો શરીરની સગવડ, રસાયુ અને ગોલા વધાવવામાં જ સમય વિતાવો છો એટલો સમય જે આત્માના ગુણોનો વિકાસ કરવામાં આવે તો કલ્યાણ થઈ જાય એવા સમ્યગ્દર્શન થઈ જાય, તો શરીરનો મોડ છૂટી જાય, માનનો પ્રકાશ પચરાઈ જાય એમ છતાં સમકિત વિનાનું જ્ઞાન શુદ્ધ છે સમકિત વિના શૈથિલ રાજને નરકનો બધ પડી ગયો સમકિતી જીવને નગ્નનો બધ થતો નથી

જેને પરિગ્રહ રહે છે તેને ધર્મ ક્યતો નથી જે કોઈ મિલ, કારખાના આદિ ખોલે તેને અલિનદન આપનાર પણ પાપનો ભોક્તા થાય છે એક કારખાનાના ઉદ્ઘાટનમાં ચા-નાસ્તો ઉગાવીને બધા અલિનદન આપે છે અને જાતે પાપ વહેરે છે પણ તમારા આ કારખાનામાં ૩ અને મગફળી પિલાતી નથી, પણ તમને પુણ્ય પિલાય છે, કારણ કે એમાં મગફળી કે રૂને બન્યે કેટલા જીવો પિલાશે એમ કોઈ કહે છે ખરું ? આવા લોકોના પુણ્ય ખવાઈ જાય છે એટલે એ નરકના અધિકારી બની જાય છે એમને કોઈ શાપ દેવા જતું નથી

દૃષ્ટાન્ત—રાજગૃહી નગરીમાં મહાશતક નામનો ગાથાપતિ રહેતો હતો એ સમર્થ અને બુદ્ધિમાન હતો તેને ત્યાં તેર સ્ત્રીઓ હતી બાર સ્ત્રીઓ એક એક કરોડ સોનૈયા અને એક એક ગોકુળ જેટલી ગાયો લાવી હતી બાકીની એક સ્ત્રી આઠ કરોડ સોનૈયા અને આઠ ગોકુળ ગાયો લાવી હતી. દસ હજાર ગાયોનું એક ગોકુળ ગણાય છે આ ઉપરાંત મહાશતકની પોતાની મિલકત પણ એવીસ કરોડ મોનૈયાની હતી તેમાંના આઠ કરોડ સોનૈયા તેણે ધરતીમાં રાખ્યા હતા આઠ કરોડ વેપારમાં રોક્યા હતા અને આઠ કરોડ ઘરવખરીમાં રાખ્યા હતા સિદ્ધાન્ત કહે છે કે એ આવકો જેટલો વેપાર કરતા તેટલી જ રકમ અનામત પણ રાખતા, કદાચ આરમાની સુખતાની થાય તો અનામત-માવી બરપાઈ થઈ શકે ! આજે તો ખીસામાં એક હજાર હોય ને દસ-હજારનો વેપાર કરે છે પણ એમાં કેટલી રાહીરહોને રહ્યું પડે છે ?

ધમ્મ કરો એ આરભ છે અને આરભમાં મળતા એ પરિશ્લેષ છે એક ધનવાનને નોંધને ધનવાન થવાની ઈચ્છા કરવી, એક મોટર કે બગલાવાળાને નોંધને મોટર કે બગલાવાળા બનવાની ઈચ્છા કરવી એ જ આરભ છે આવો આરભ પરિશ્લેષમાં પસંદાઈ નથી છે અને એ પરિશ્લેષ પાપનું મૂળ છે ખોટા સતારાઓને નેષા છે ! સરસ્વતીમાં એ સોના જેવા ઝગઝગા માથે છે પણ પાણી અડે કે ઢળા ધમ પડી નથી ! એવી જ રીતે—

જૂઠી બાથા ને માનમાં કુલાયે
 દિને બાસમાને તારા દેખાયે
 એમાં તારું છે પતન કર ધમનું જાતન
 વહી નથી રે અમોલ પદી ખરી રે
 ફરી ફરી રે મસજ નાવિ ફરી ફરી રે

તમે જૂઠામાં મોઢી રહ્યા છો. પૈસાને જુએ છો ત્યુ સરસાને નેત્રા નથી. તમને પરિશ્લેષના કારમા મોઢા લાગ્યા છે તમારે ત્યાં એમ એ ઘરેલી વડુ બાવે તો તમે કુલાના ફરો છો મરણ કે કાંકરા નાં અંગેને ઉધામાં રાખે એ બાળે સારી ચલુત છે ! આવો ફળા ફળ જમાનો તમને ગમે છે બન છતાં મોઢામાં જવાની બાથા રાખી રહ્યા છો !

રા તુઠી નગરીના ગુણુથીય નામના ઉપસનમાં ભગવાન મહાવીર પધારો ભગવાને બ્યારે દાઢા લીધી હવી ત્યારે હંદે દેરદૂખ નામનું એક દિવ્યવસ્ત્ર ભગવાનના ખલા પર નેખ્યુ હતુ પરંતુ ભગવાને એ વસ્ત્રને ઉપેચીને જોયુ નથી કે બા વસ્ત્ર કેવુ છે અને કેવુ છે ? કેવો છે ભગવાનનો અપરિશ્લેષ ! ત્યારે તમે એક નવુ કપડુ પહેયુ હોય તો તેના પર દબાર વાર તો દાઢ ફેરવો છો !

બાળસમા બાઈબા ગયા દિનદિન દોઢા કામ,
 ફાટયા રહેશે કાકયા પછી કે દી ભાઈસો ભગવાન !

ગજગૃહીના ઉદ્ધાનમાં લગવાન પધાર્થો રાગી અને ભોગી, ગમ્મ ને પ્રગ્મ બધા જિલ્લોર લગવાનની વાણી સાલજવા આવવા લાગ્યા બધા કેળનના લલકારથી ભરપૂર બનીને જાય છે અને નીકળે ત્યારે બધું કેડીને ! ત્યાગલગવાના હૃદયમાં ધારણ કરીને બધા નીકળે છે. પ્રભુની વાણીથી જેમ ધન ગાળે ને મોર નાચી જોડે તેમ બધા નાચી જોડે છે પ્રભુ સુખની રાખામાં ભાન ભૂલેલ જીવેને સમજાવે છે કે 'તમારું પુણ્ય કપાટાબધ બવાઈ' ન્યું છે જ્યારે અતિમ ધરીએ તમારા પાપે પાકશે ત્યારે તમારે પરતાવું' પણે તમે કમાણી કરી કે ગુમાવ્યું ? આકૃતિના માનવ ને પ્રકૃતિના પશુઓ ! જરા જાઓ તમારું આત્મધન લુટાઈ રહ્યું છે'

પ્રભુની વાણીના અજગ્મ જાદુથી જન્મનત વૈરા ભૂલીને વાધની પાસે બનું, સિંહની પાસે દરણુ, સર્પની પાસે નોળિયુ, બિલાડીની પાસે ઉદર વગેરે પ્રાણીઓ એમી જાય છે અર્ધમાગધીમાં પ્રભુ વાણીનો પાવન પ્રવાહ વહાવે છે, ને સૌ પોતપોતાની ભાયામાં સમજી રહ્યા છે

સુમાળીસ કરોડ સોનેયા અને તેર રમણીઓનો ગ્યામી મહા-શતક પણ પ્રભુ મદાવીરની વાણી સાલજવા ચાલતો થયો વાદનો ઘણાં હોવા છતાં આજે એ પગે ચાલીને જવા લાગ્યો મૂલ્યવાન વસ્ત્રો અને ફાગીનાઓ તેણે ધાગણુ છૂપાં હતા પ્રભુને ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરીને તેણે વદના કરી પછી એ યથાસ્થાને બેસી ગયો

પ્રભુ બધાને એકસરખું જ્ઞાન આપે છે—'જહા પુણસ્સ કત્થતિ તહા તુચ્છસ્સ કત્થતિ।' જેવું ધનવાનને કહે છે તેવું જ નિર્ધનને કહે છે, કારણ કે તેઓ કોઈ દૃષ્ટાંતથી બોધ આપતા નથી પ્રભુના બોધથી કેટલાયે લોકો ત્યાગી બની ધરણાર છોડીને પ્રભુના શિષ્યો બની ગયા

'ત્યાગી તો નીકળે બહાર, ધરમા તો બેસી રહે કાયર'

પ્રભુના જ્ઞાનનું શ્રવણ કરીને ઇન્દ્રભૂતિ ગૌતમાદિ અગિયાર બ્રાહ્મણો, જેને ઇન્દ્રગણિયો માનીને સાલજવા ગયા હતા તેઓ, પણ ગયા તે

ગયા । પ્રભુના સિંચો બની ગયા । મદાસતકનુ હાલ પશુ બીજાઈ ગયું
 ભગવાનના પગમાં પગિ એ કહેવા લાગ્યો ભગવન । હું બધાની
 ત્યાગ કરી ચક્ર તેમ નથી, હું કાચર છું પરંતુ આવકાર્યા જાગ પ્રતો
 ધારણ કરી ચક્ર ૭ મદાસતક રાગી બનીને પ્રવેશ કર્યો હતો તેણે
 ભાર વાવધારી ત્યાગી બનીને રાજગૃહીમાં પ્રવેશ કર્યો, ત્યારે તમે શું છે ?

અમે રમરામના રાગી અમે અગમ્ય અનુરાગી
 પછે નારી કને શું આગીએ વીનરાગી ।

તમે ત્યાગીની પાસથી ભોગ માગો છે પ્રભુ મદાવરના આગળના
 કહેવાતા ફકીરો તમને આંકે દરક અને આપન-કસોડના આંકડા કાઢી
 દે છે । આવા આકાશા ભક્તિને ખબર નથી કે જગદ્ગો સાધુ બનાડે
 ટોળી ને ભગદ્યુ પાન બનાડે ચોળી । આવા કહેવાતા ત્યાગીએને
 પૂત્વા અને સાધુ માનવા એ પશિમને પોતાવા સમાન પાપ છે

ત્યાગનો હાલો છોડો ને ભોગનો હોલો નાંચો છે તમે બહો
 આવીને મથા નમાવા છે એ ત્યાગને નમો છે અને હાલથી સ્વીકાર
 કરો છે કે હું નબળો છું અને ત્યાગ કરી ચક્રો નથી, માટે આપને
 વહન છું છું શ્વ રાજાધિ ને મોહાધિ છવ સાધુ ભેઈ ચક્રો નથી

મ । સતક ભાગવતધારી દેશવિરતિ આરક બનીને ઘેર આગ્યો
 તેણે પશિમ વધારવો બધે કર્યો, વેપારને મર્યાદિત બનાવી દીધો, પશુ
 મેઈવિર એક જ પરમા એક ધર્મીઆ અને એક પાપાત્મા પશુ
 વસતો હોય છે અમારે મદાસતક આવકર્ષર્મને ધારણ કરનારો હતો
 ત્યારે તેની રેવની નામની સ્ત્રી વિદ્યાસી, ભોગમસ્ત અને મંદગમ્ય
 કરનારી હતી । તન શ્વ કે મારી આ ભારેય શોકનો મારા સુખની
 આડે આવ છે આથી તેણે મુત રીતે છે શોકનો સંભળી અને
 અને વિરપ્રભાસથી દણ્ડાવી નાખી । પોતાના સુખમાં કોઈ અજ ન પાડે
 તેના માટે રેવનીએ કેટલું પાપ કર્યું ? અમારે છવ વિષયમાં રાજતે
 આપ છે ત્યારે એ સાન અને શાન મુખાવી બેસે છે બધી શોકનોના

સોનેયા અને ગોકુળના ભોગો હવે એકઠી રેવતી ભોગવવા લાગી મહા-
શતકને એ વાતની ખગર પણ પડી નહીં કે આ આજ સ્ત્રીઓનો વધ
કાણે કર્યો છે

થોડા સમયમા મહારાજ શ્રેણિકે લગવાનનો ઉપદેશ સાલળીને
પોતાના રાત્ર્યમા પચેન્દ્રિય સહી જીવેનો વધ કરવાનો પ્રતિનધ મૂક્યો
અને અમારિપણ વગડાવીને પ્રજ્ઞને તેની જાણ કરી, એટલે રાજગૃહીમા
માસ વેચાતુ બધ થયુ રેવતીને માસ વિના ધડી પણ ચાલતુ ન હતુ
અને હવે અજરમા માસ જાણુ શક્ય ન હતુ તેથી તેણે મેવકાને
સમજાવીને એક નવી યોજના કરી પોતાના પિયરમાથી આવેલા
ગોકુળની ગાયોના તગત જન્મેલા બળ્ખે વાછડાનો વધ કરીને પણ તેણે
પોતાનો માસાહાર ચાલુ રાખ્યો

મહાશતકને આ વાત ધ્યાનમા પણ આવી ગઈ એમ છતાં પોતાના
આત્મામા તેણે આર્ત અને રોદ્ર ધ્યાન આવવા દીધુ નહીં પ્રતિધારણ
કર્યે પદર વર્ષ થયા તેણે હવે પૌપધરાળામા જ બેસીને તપ-ધ્યાન
કરવાનુ ચાલુ કર્યું, અને છેવટે એક મહિનાના સધારાના બેઠા

વિષયી જીવને વિગય વિના ખીજુ કાઈ સુખતુ જ નથી એકવાર
રેવતી દારૂ પીને મગત બની મહાશતકના બોળામા આવીને બેસી ગઈ,
પરંતુ આવક મહાશતક ધ્યાનમાથી જરા પણ ચલ્યો નહીં છેવટે રેવતી
જેમતેમ બકાને ચાલી ગઈ

અને થોડા જ દિવસોમા મહાશતકને અવધિસાન થઈ ગયુ
ખીજવાર રેવતી વધારે દારૂના નશામા ઉન્માદી બનીને આવી અને
મહાશતકને ઉદ્દેશીને જોરજોરથી જેમતેમ બોલવા લાગી મહાશતકે
અવધિસાનનો ઉપયોગ મૂક્યો રેવતીનો ઉન્માદ અને તેણે કરેલા પાપો
તેના જાણવામા આવી ગયા આથી તેનાથી બોલાઈ ગયુ, 'અરે
રેવતી ! આવી ઉન્મત દશામા તુ ધ્યાનીનુ ધ્યાન તોડાવવા માટે પ્રયત્ન
કરી રહી છે, પરંતુ આજથી સાત દિવસમા મરીને તારે પહેલી નરકે

લોભુચ્ચ નામના નરકવાસીમાં ચોરાસી દુનર વાની સિદ્ધિએ નારકીપણે બિખળુ પડ્યો. આ સંભળી રેવતી ડરી ગઈ અને ત્યાંથી આવી ગઈ.

સાત દિવસ સુધી રેવતીએ ખૂબ વેદના બોલવી. ખાતર્ત અને રોડ ખાનખા તે પડી ગઈ. મરીને એ પહેલી નરકે ગઈ. આવા આવકના મુખમાંથી આવી વાણી નીકળી એ ભગવાન મદદવારે પોતાના જ્ઞાન દ્વારા જાણી લીધું. આવું સત્ય જ્ઞાતી અમનોજ બોલવા માટે તેને પ્રાચલિત દેવ મૌતમરવામીને મોકલવા મૌતમરવામીએ આવીને મન શત્રુને છુટું. તમને રેવતી પર ક્રોધ આવી ગયો. તમે તેના માટે સ્વ જ્ઞાતી અમનોજ વાણી વાપરી માટે હું તમને ભગવાનની આજ્ઞાથી પ્રાચલિત દેવ આ-ઓ છું. સોનાની સગદી પ્રિય લોવા જ્ઞાતી ધનધનની હેલ તો તેને તજી દેવી પડે છે કારણ કે એ હું ખરું છે માટે તમે પ્રાચલિત લો મદ્યસતક આવશે તરત જ પ્રાચલિત લીધું કળ કરીને એ પહેલે દેવલોકે દેવ જન્મે. ત્યાંથી મહાવિદેહ ધર્મમાં મનુષ્ય થઈને મોકલમાં જશે.

એક આવક અપરિમલ પ્રતી કેમો કુચ્ચ મનિએ તપ છે અને એક રામી જન બોમી રેવતીએ જેવું અધ.પતન થયું એ તમને આ દુષ્ટાન્તથી સમજાયું ?

નાચથી અઘણી પશુ એ જ ધરખા કારણથી નરકની અધિકારિણી બની ગઈ.

ૐ શાન્તિ

અધ્યાપ્ત્યાન : ૬૦

(અંગગવાર, તા ૩-૯-૧૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રત્યક્ષ ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે નાગથી બ્રહ્મણીના ૧૪ નારકી અને ૧૪ તિર્થંચના ભર થયા દરેકમા શરીરમા દ્રાક્ષ અને શસ્ત્રથી તેનો ઘાત થયો ત્યાંથી એ પૃથ્વીમા જન્મી પૃથ્વી ખે પ્રકારની છે સુવાળી અને ખરખરી ૧૬ જાતના રત્નો આદિ પૃથ્વીકાયના ૪૩ પ્રકારો છે હીંગ, માણેક આદિ રત્નોત્તુ આસુપ આવીસ લગભર વર્તેનું છે

સૂક્ષ્મ અને બાહ્ય એમ પૃથ્વીકાયના બે છે સૂક્ષ્મ પૃથ્વી બહુમી દ્રવ્ય નહીં, શસ્ત્રથી છેદાય કે બેદાય નહીં તેવી જ રીતે સૂક્ષ્મ પાણી, સૂક્ષ્મ વાયુ, સૂક્ષ્મ અગ્નિ અને સૂક્ષ્મ વનસ્પતિ છે સોનું, રૂપુ આદિ ધાતુઓ અને હીંગ, માણેક આદિ રત્નો એ બધા પૃથ્વીકાયના જીવો છે એમા આસક્તિ કરનારો દેવ હોય તોપણ પૃથ્વીકાયમા જન્મ પામે છે અથવા અપકાયમા કે વનસ્પતિકાયમા આવે છે

તમે હાલતા-ચાલતા, ફરતા, સૂતા અને બેસતા, કામકાજ કરતાં કેટલી હિસા કરો છો ? પાણીનો લોટો પછાડો છો કે પાણીને ફેંકી દો છો, એમા કેટલા જીવોને મારી નાખો છો ? બગલાઓ બધાવવામા, મિલો કરવામા અને એવા અનેક આરભ અને સમારભમા કેટલા કમો

બધા છે ! નારાજી સિવાય રઠ હાકના છવો પૃથ્વી પાણી ને વનરપતિમાં
જન્મ છે મનુષ્ય મરીને અગ્નિઘાતમાં જન્મ પણ અગ્નિઘાત મરીને મનુષ્યમાં
ન જન્મ. મનુષ્ય મરીને વાણિકાયમાં જન્મ, પણ વાણિકાય મરીને મનુષ્યમાં
ન જન્મ. તમારે જિંઝા ચણું છે કે નવ્યે પણ છે ! આદ્રમાને જિંઝે લઈ
જવા માટે જિંઝા નખરની ટિકિટ લેવી પડશે, એની કિંમત ચૂકવવી
પડશે. અહીં તો કરે ને જો 'આપ અને લે'નો ન્યાય છે માટે આદ્રમાને
માટે પ્રવલ્નથીયે જો.

સુખ દીધે સુખ જિપજો દુખ દીધે દુખ હોય,

ઝેર આરોગી ને સૂવે, જીવા વાટ ન જોય.

માટે હાલના છવોને આત્મસમાન માને. જ્યાં જ્યાં સમારજ
હોય ત્યાંથી દહી જન્મ. આરજ પાપુ મૂળ છે આરજમાં જશે. તે
રાગ કે દેવમાં સપડવું પડશે.

દુહાન્ટા—એક રા નજે ચૌદ સાળ શ્પિયા ખર્ચાને એક જગલો
જાયાએ તેમાં કામતી ફિનિશર વગેરે ગ્રાહીને પ્રતજનોને જોવા
માટે એ જગલો ત્રણ દિવસ માટે ખુલ્લો રખાવ્યો. તમામ મનુષ્યો આ
જગલો જોઈ જોઈને વખાણ કરવા લાગ્યા.

આ ગામનો નગરશૈલ આવક દતો. એ જગલો જોવા માટે ગયો.
ત્યાં એણે જણ્યું કે રાજનો જગલો છે એમાં મારે શું નેવું જોવું
છે ? એના સમારજમાં મારે જાણવા શા માટે જવું ?

તમે પરદેશમાં પરમામમાં બાગબગીચામાં જને સમુદ્ધિનારે
કે પદ્મડેની ટોચ પર બધે ખૂન કર્યો પણ ક્યાંય દુઃખી ખરા ? ફરવામાં
માસ નથી માટે દહે વ'મા દશે. નેવું ને જણવા જેવો આદ્રમા
છે મારે કરી ન મરી ન અને સમજને સમાઈ ન. કરવા જને
જોવામાં કાં તો સારું કહેવું પડશે અથવા ખરાબ કહેવું પડશે. કાઈ
નવા માણસને કે નવા નનવન જોવા દોડશે. તેપણુ જીવશિદ્ધિયા
ડિંચા લાગે છે વરનો વરધોએ કે નેવડાં સરખસોમાં જોવાનું શું છે !

જેવા હોય તો તેના ગુણો જુઓ ‘ગુણા પૂજાસ્થાનં, ગુણિષુ ન
 ચ લિંગં ન ચ વય’—પૂજા કરવાયોગ્ય ગુણો છે, લિંગ, ૩૫ કે વય
 જેવા કે પૂજ્યા યોગ્ય નથી જૈનશાસન શરીરના રૂપને વખાણતું નથી,
 પણ આત્માના સૌદર્યને વખાણે છે આકૃતિ ગમે તેવી હોય, છતાં જો
 ગુણુમા અગ્રેસર હોય તો એ મોક્ષનો અધિકારી છે ઉપરના ઊજળા
 છતાં સમન્વિત વિનાના હોય તેને જૈનશાસન માન્ય રાખતું નથી
 શ્રદ્ધાનું સ્થાન સર્વોપરિ છે

આ નગરશેઠ જૈનધર્મના જાણકાર હતા લોકો રાજના બગલાના
 ખૂબ વખાણુ કરતા હતા, છતાં તેને આ બગલો જેવાની ઇચ્છા થઈ
 નહીં છેદ્યે દિવસે રાજ પોતે બગલા પર આવ્યા અને પ્રધાનને પૂછ્યું,
 ‘આ બગલા માટે લોકોનો કેવો અભિપ્રાય છે?’ પ્રધાને કહ્યું, ‘લોકો
 તો બગલાને વખાણુ છે, પણ આ શહેરના નગરશેઠ હજી બગલો જેવા
 આવ્યા નથી જ્યાં સુધી એ ન વખાણુ ત્યાં સુધી બરાબર ન કહેવાય’
 રાજાએ પોતાની મોટર મોકલીને નગર શેઠને બોલાવ્યા હવે તો અ્યા
 વિતા આવે તેમ ન હતું નગરશેઠ આવ્યા અને તેણે પ્રશ્ન કર્યો,
 ‘બોલો રાજન્! મારું શું કામ પડ્યું?’ રાજાએ કહ્યું, ‘ઉપર
 આવો મારે તમને બગલો બતાવવો છે’ ઇચ્છા ન હોવા છતાં સાત
 માળ ચડી-ઝિતરીને નગરશેઠ બગલો જોયો, પણ તેણે બગલાની નિંદા
 કે વખાણુ નાઈ કર્યો નહીં

રાજાએ હવે સામેથી પ્રશ્ન કર્યો, ‘બોલો શેઠ! આ બગલો તમને
 કેવો લાગ્યો?’

હવે તો બોલ્યા વિના છૂટકો જ ન હતો આથી નગરશેઠ બોલ્યા,
 ‘રાજન્! આ બગલો ધણુ જ આરણ-સમાગલથી બધાયેલો છે
 આવો બગલો બધાવવો એ મારા જેવાનું કામ નથી આ કામ તો
 આપ જ કરી શકો!’ રાજા પણ શેઠના વચન સાંભળીને ખુશ થયો,
 પણ શેઠના કથનના હાર્દને એ ક્વાથી સમજી શકે?

તમારો આત્મા જાણી વખાણ કરતાં હશે કે તેવો મારો આત્મા છે તેવો જ પૃથ્વીકાલ, અપકાલ વાલુકાલ અગ્નિકાલ વનરપતિકાલ અને ત્રસકાલ બાદિ એવો છે એમ તમને લાગે છે ?

તે હરે છે તે જાણે સમજી શકતો નથી પણ તે હરે છે તે સમજી શકે છે. ગૌતમસ્વામીએ પૂછ્યું જુવારના દાણા ડેહથી મીઠાની ક્ષીમાં ડેહ્યા જીવે છે ? અમવાન મોલ્યા એટલી ક્ષી મીઠી જીવે મદાર નીકળીને ક્ષત્રના નેવે દેહ ધારણુ હરે તે અળીલ કશા ગાઉના જ મુદ્દીમાં પણ એ જમ્યા જીવે સમાઈ શકે ની

દલે વિચાર કરો કે જુવાના પથ્થરમાં, પાણીમાં અને ગાદીમાં રહેલા ડેહ્યા જીવેની ધાતુ કરીને એક જગથો જમાવે દરી ? તમે જમાવ કરો છો કે બાગના મકાનમાં સકાસ પડે છે મારે જગથો જમાવવો પડે છે પણ જ્યારે નિમોદ્યા દત્તા ત્યારે ડેહથી સકાસ પડતી હતી તેનો માર્ગ વિચાર આવે છે ખરો ?

પણ જા તો આવજાની વાત થઈ ડેહલાલ સહુએ ઉપાસનમાં એસીને પણ જાવી જ દિશા કરી કે છે જાદી જારી કે વાલુ મુકાલુ લોલ તો જરાજર પવન આવે આમ જલુ એ પણ સાધુ મારે પાપ છે તમારી અસાધ્ય મુદ્દાના મારે તમે ડેહ્યા જીવેની ધાતુ કરી મુકા છો ? સરીસી સાતા મારે કહેલાં પાપો સરીરને નહીં પણ આત્માને લાગ છે અમવાન મલાવીરે તો લલુપૈય કુલુમ્બકમ્ નો મદામત્ર શીખના છ પૃથ્વીન જોદાવો છો પાણીમાં મદારો કરો છો અને દવા ખાવા મારે પખાઓ ફેરવો છો તેથી તેમાં રહેલા જીવેની દિશા ધામ છે સજવ છ કે એ મરતા જીવેમાં માર્ગ તમારા પૂવ જાણનાં માતાપિતા પણ લામ ?

ધમ છ જાનો કુલ અલમ્બ સુસ્મિ છે

એમ ન્દાયે નો દાવો સાન્નિ ને શુદ્ધિ પામશે.

—સાધક

આ ધર્મરૂપી કુડમા સદાય સ્નાન કરતા રહેા નહાવાથી શરીરની અશુચિ મટવાની નથી નહાઈને દુવાલથી શરીરને લૂછતા નખ વાગી જાય ને લોહી નીકળે, એ અશુચિ કયાથી નીકળી ? આપુ શરીર અશુચિનું પોટલું છે જેમ લોહીથી ખરડાયેલું કપડું લોહીથી શુદ્ધ થતું નથી, તેમ પાપથી ખરડાયેલો આત્મા પાણીથી પવિત્ર થતો નથી એક ખૂની ખૂન કરીને ગંગામાં નહાઈ લે, તો એ ખૂનની સજામાંથી બચી શકે ખરે ? ગંગામાં નહાયા પછી હવે એ તમારી ધારણા પ્રમાણે પાપી તો રહ્યો નથી, છતાં એને સજા કેમ થાય છે ? માટે ગંગામાં નહાવાથી પાપ દૂર થાય છે એ માન્યતા બરાબર નથી શુદ્ધ આચરણ વિના આત્માની પવિત્રતા આકાશકુસુમવત્ મિથ્યા છે

દૃષ્ટાન્ત—મહાભારતના શુદ્ધ પછી પાડવો ગોત્રમર્દનના પાપનું પ્રાયશ્ચિત્ત કરવા માટે તીર્થમાં જવાનો વિચાર કરવા લાગ્યા તેમણે શ્રીકૃષ્ણ મહારાજ પાસે તીર્થાટનમાં જવાની આજ્ઞા માગી અને તેમને પણ તીર્થાટનમાં સાથે આવવાની પ્રાર્થના કરી શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું, 'મારી આ તુબડીને તમે માગ વતી તીર્થાટનમાં નવરાવજો હું હમણા નીકળી શકું તેમ નથી' પાડવો જે જે તીર્થમાં ગયા ત્યા ત્યા તુબડીને નવરાવતા રહ્યા. છેલ્લે દ્વારકામાં આવીને એ તુબડી શ્રીકૃષ્ણને આપી શ્રીકૃષ્ણે આપ્ત સભાના દેખતા એ તુબડીના દુકડા કરી વાટીને ચૂર્ણ બનાવરાવ્યું અને સભાજનોને એક એક ચપટી આપતા કહ્યું, 'આ તુબડી અડસઠ તીર્થો કરીને આવી છે, માટે એનો પ્રસાદ લેવો જોઈએ સભાજનોએ તેને મોંમાં નાખ્યું તો બધાને એ ચૂર્ણ કંપુ લાગ્યું બધાની સિકલ ખલભાઈ ગયેલી જોઈને હસતા હસતા શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું, 'હવે એ ચૂર્ણને ચૂટી નાખો મેં તો પાડવોને સમજાવવા માટે આ યુક્તિ રચી હતી જેમ આ તુબડીએ તમામ તીર્થોમાં સ્નાન કર્યું છતાં તેની કંપાશ ગઈ નહીં, તેમ બાહ્ય તીર્થોથી અંતરાત્મા શુદ્ધ થતો નથી આત્માની પવિત્રતા માટે 'ધર્મ' છે જળનો કુડ, અહમ્મર્યા સુતીર્ય છે'

ધર્મના જળાંકી પવિત્ર થયેલો જાદુઆ નરમણી નારાયણ અને
છે આત્મામાંથી પરમાત્મા અને છે જળાંકી જળાંકી અને છે માટે
સર્વ પ્રકારનો સર્વ પાપો એ સાચું જ્ઞાન છે ચોપડી વાંચના
પછી પછાડી કમાને જામ કરતાં જાવજ કરવો, કાઈએ માટેથી
વસ્તુને પછાડી આપવી, કાઈને કંઈક લાગે તેવું બોલવું એ જ
જાતનાનો અસરકારક છે માટે સર્વધર્મને સૂચવો નહીં

ગોળમવામીએ પૂછ્યું અગ્નિના તથાપામાં કેટલા છોકરા
સમાવેલા છે? સ્વપ્નને જાણ આપે, અગ્નિના એક તથાપામાં
રહેલા બધા છોકરા એ અસંખ્યતા દાણા જેવા જાળી જાળ તે આ
જ જાળોમાં સમાઈ રહે નહીં આટલા સૂક્ષ્મ છોકરા અગ્નિના એક જ
તથાપામાં સમાવેલા હોય, તે તમે એક દિવસમા કેમથી દિશા કરો
છો? વાલુની પક્ષ તેવી જ દિશા થાય છે એકવાર ખુદે મોઢે
બોલો તે આખા જગતની મોડીઓના દાણા જેટલા સૂક્ષ્મ છોકરાની દિશા
કામ છે 'ભૈરવ' એના માટે જ મુદપતિ જાણના આદેશ આપે
છે વાલુજીની જાળના માટે દોરણદિત મુદપતિ રાજવી જરૂરી છે
કેટલાક કહે છે કે મુદપતિના દોરણ માટે કામ લખ્યું નહીં, માટે જામે
મુદપતિને દાસમાં રાખીએ છીએ અને જ્યારે બોલવું હોય ત્યારે
દાસમાંથી મોં આપે થરી દઈએ છીએ. પણ એવું નામ જ મુદપતિ
જ દાસપતિ નહીં એને કામને માટે મોઢે બાધવા માટે દોરો રખાય
છે દોરોને જાણમાં પસંદ ચલિયા કમી, જામે એ સખ્યા વેરાઈને
લખી જાણવી હોય તે ચલિયાની સાથે જુ તેના નામને પણ લખવાં
પા. ખ. ૧. એમ સાચોમા મુદપતિ લખી ને દોરો ન લખ્યો તેથી
જુ તેથી ન. ૧ તેવા ૧ કેમકે સાચુઓ કામમાં છેદ પાડીને, દોરો
જાણના મુદપતિ એ છે તે ક્રમાંક માત્ર વાંચતી વખતે જ બાધે
છે જાગૃકની વખતે પહેલ ત્યાં કેટલાક મુદપતિ બાધી લખ્યા
નહીં તેમજે જામે લખ્યું કે અમં મુદપતિ જાણના નહીં પણ જાળના
જાળના ગણના છીએ, તે જ્યારે મુદપતિની જરૂર છે કે નહીં ?

રોતો જ્યાં લખાયો કે 'જતના રાખી શકાતી હોય તો મુકપત્તિની જરૂર નથી'

મોમાથી નીકળતો જિતો પવન બહારના ઠંડા પવનને હણે છે. વાયુકાયની જતના માટે મુકપત્તિ રાખવી જોઈએ પારસી ધર્મમાં વાયતી વખતે નાક સુધી કપડું બાંધીને જ વચ્ચાય છે ડોક્ટરો ઓપરેશન વખતે મોં પર કપડું બાંધીને જ ઓપરેશન કરે છે બહારના સૂક્ષ્મ જતુઓ અંદર ન પ્રવેશે અને અંદરના સૂક્ષ્મ જતુઓથી બહારના જતુઓને ઇન ન પહોંચે તેથી આરોગ્યને અને આત્માને અનેને લાભ છે સાધુના કાચમાં રત્નેદગ્ધુ ન હોય તો પ્રાયશ્ચિત્ત કરવું પડે રાતમાં કઈડ કરડી ગયું હોય તો શરીરને પૂછને પછી જ ખણાય, પૂજ્યા વિના બધું હોય તો પણ પાપ લાગે રાતમાં પડખું પલટતા પણ સાધુ સલાળ રાખે સાધુથી એક જ પ્રહરની નિદ્રા સેવાય, બાકીનો સમય સ્વાધ્યાય ને ધ્યાનમાં ગાળવો જોઈએ

નિદ્રાનો શોખ ન રાખે, તજે દાસી મગકને,
રમે ન ગુપ્ત વાતોમાં ગ્રાધ્યાયન સાધક

—સાધક

સાધુને સૂતાનો પણ કટાણો આવવો જોઈએ જેમ સાધુને સલાળવું પડે, તેમ જ સાધકને પણ સલાળવું બહુ જરૂરી છે. પણ તમે તો જાક્યા કે તરત જ ચા-દેનીની આરાધનામાં લાગી જવ છો !

ચાપ પૂજા પ્રભાતે તમ તણી રે,
ખરી ખતિથી રાજ પિવાય,
ચા બાઈ તમે તો ચાગલા રે,
હવે હૈયુ કિડુનુ જિજ્ઞે રે,
તેથી ચાઓ તમે પલાયન ચા

નાગત્રીએ પૃથ્વીકાયનું શરીર બાધ્યુ તે પછી અનેક લાખ લવ ઝણીના, પછી અનેક લાખ લવ અગ્નિના, વાયુના અને વનસ્પતિના

જનમાં આવી. વનસ્પતિમાં પણ કડવી લીંબોળી તુંબડી, ઇન્દ્રામણી વગેરેમાં કિપ્પન થઈ ચીકું ફેરી કે ફળમાં નહીં। પણ એ દ્વિન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય અને ચતુરેન્દ્રિયમાં આવી અનેક લાખ લેવે। જળચરોના કપો, અનેક લાખ સ્થળચરોના અનેક લાખ ખેચર પક્ષીના કપો, એમ અનેક જાત કપો પણ ફાઈ ગુણ કમ ના ઉપે મનુષ્યજાત પામશે તેનો અધિકાર અવસરે હું શાન્તિ.

*

વ્યાખ્યાન : ૬૧

(પુષ્પચર તા ૧૭-૮-૧૭)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત ગ્રંથમાં ત્રણેય લોકમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

ગાતાસૂત્રના ૧૬ મા અધ્યયનનો અધિક આસે છે અનેક લેવે રખડી રખડીને નામનો ઘ.કલ્પીના જીવની પ્રકૃતિ કુણી પડ્યા લાગી એના જીવ માનવજાતમાં આવવાનો અધિકારી બન્યા એણે ને ૧ માનવજાતમાં એક તપસ્વી યુનિની હત્યાના પાપે તેને કેટલી ભટકાવી ૧ તમને આવે મોઢા માનવજાત મળ્યો છે એ રત્ન એણે ન જાણ તેની સાવધાની ૧૫ ન માનવજાત મળવાના ચાર કારણે છે ૧ પગદ મદિયાળ અધાત નિતિની હત્યા ૨ પગદધિષ્ણીયા અધાત પ્રકૃતિના વિનીતભાવ ૩ સાણુકોસિયા અધાત અનુકપાભાવ અને ૪ સમચ્છરિયા અધાત અમતસરજાત જીવમાં અધારે આ ચાર ગુણ આવે ત્યારે ૧ ના મનુષ્યજાત મળે છે આવતી જીવા મનુષ્ય થઈ શક્યા નથી। જાસવું કઈ મનમાં કઈ અન આચર્યું કઈ હાથ આ જીવનની અસળ પ્રકૃતિ નિષ્કળી પ્રતિમાં કઈ નય છે સન્નતા વિના મનુષ્ય બની શકાતું નથી. જોષા સોદ્ધિમણુપત્તર આયર્યાત મણુસ્સય અધાત ત્યારે પ્રકૃતિધર્મ મદ પડે ત્યારે જ તેન મનુષ્યજાત મળે છે આમુખી પુણ્ય અને પાપનો ગુરુધુભાવ હોય

ત્યાસુધી મનુષ્યભવન મળી શકતો નથી, કારણ કે પુણ્ય વધારે હોય તો એને દેવલોક મળે છે, ને પાપ વધારે હોય તો એ નારકી બને છે પાપ અને પુણ્ય બન્ને પલ્લા સરખા થાય તો જ મનુષ્ય થવાય છે ‘બહુ પુણ્ય ફેરા પુજ્યી’ આ માનવભવ મળ્યો, છતાં જો ભવચક્રનો આરો નહીં આવે તો પછી ક્યારે આવશે ? ટૂંકી જિંદગીમાં ઘણી કમાણી કરવાનો આ જોગ છે તમાગ ફેટલા જીવા પુણ્ય છે કે તમને આવો દુર્લભ મનુષ્યભવ મળ્યો છે ?

આરજ ક્ષેત્રે શ્રેષ્ઠ કુલ, ઔર નિરાગી કાય,
નવ ધાટી ઉલ્લસ કર, અવસર મિલ્યો આય

આપક્ષેત્રમાં જન્મ, ઉત્તમ કુળ અને તમામ અગોથી નીરાગી-
પણુ-આ બધા અવસર મળ્યો છે, તો તેમાં આત્મસાધના નહીં કરનારને આત્મધાતા જ નહીં શકાય કે બીજુ કઈ ?

જન ભટકત ભટકત ભવ ભવ શ્રમ ભમ,
ચેતન ચેતો અબ સમ મેટો આવન જવન રે,
દિન ઝિન ઝિન પલ પલ, ઘટત ઘટત જન,
મનુષ્યજન્મ-મારા વારવારા, સુસ્તિક્ષ પાવન રે

માટે જલદીથી ચેતી જવ માનવભવ મળ્યો હોત ને કાને બહેરા થયા હોત તો વ્યાખ્યાન સાંભળી શકત ખરા ? એક એક ઇન્દ્રિયની ખોટ પણ બગગત સાધના થવા દેતી નથી એવો દેશમાં જન્મ્યા હોત તો ? અને ‘માનવ માનવમાં અતર, કોઈ હીરો કોઈ કકર’ માનવ માનવમાં પણ ફેટલો કેર છે ?

આનંદ પૂછે પરમાનંદને, માણુસે માણુસે ફેર,
એક લાખેય લાભે નહિ, અને એક ત્રાણિયાના તેર !

એક મિલમાલિક રગરાગમાં તરબોળ હોય, તો તેની કિંમત-
કોડીની છે આત્મા હિપર વિજય મેળવે, એ જ સાચો શક્તિમાન છે કારણ કે —

મદાસગ્રામમાં જીતે, ને મોઢો દસ લાખને;
 તેથી મેંજ દુરાત્માનો વિનંતો નવ મેળવે.
 લોકો સૌ આત્મસંગ્રામે, બીજાસગ્રામ શા કશે ?
 શુદ્ધભાથી દુરાત્માને ઈત્તિનિ શુભ મેળવે.

જગવાન કહે છે કે હે પુરુષ ! તુ તારા આત્મા સાથે યુદ્ધ કર,
 બીજા સાથે લડવાથી તુ પ્રયોજન છે ? દસ લાખ યુદ્ધ ને જીતનારા
 મોઢા કરતાં એક આત્મવિજયી મેંજ છે ને હામાનુ દમિયાર લાગમાં
 રાખે, તેનું શુભ સોધી વધારે છે. ડગમે ને પગમે કોષનાં નિમિત્ત
 મને ત્યારે જ સરેરીતાની સાચી કસોટી છે. ખલુ અકિરાત્માએ તો
 કાલેા કર વનાંઓ છે. બચસો મળે, ત્યાં એ સુખી થઈ નવ છે ને
 જમવાનુ લીલામ થઈ નવ તો એ દુખી-દુખી થઈ નવ છે. આવી જ
 રીતે સરીર, બી પુત્ર આદિ જડ પદ્ધતીના સુખને તેણે સુખ માની
 લીધું છે. ૧૬ સાથે જ પોતાના સુખદુખને સંકળીતે જ એ દુખના
 દસ્તિયામાં રૂબી મથે છે તેમાં જ એ જર ની ચિન્તા જૂહી મથે છે
 જરા વિચારે કે—

સગરના જળથી ધણું જી મે પીધા માવનાં થાન
 તૃપ્તિ ન મળ્યો આત્મા જી અધિક આરોગ્યાં થાન,
 હો માત્રી ! કલુ લાખેલ્લી રે નવ.

આ જીવે સગરનાં જળારી વધી નવ એટલાં તો માનાં દુધ
 પી નાખ્યા. જાન દુનિપાશરની કોડીઓમા ખલુ ન સમાય તેમજ
 જાન ૧ આઈ નાખ્યું તોખલુ તેને તૃપ્તિ થઈ નથી. આ તે કેવી
 મમતાની જૂખ છે ? એ મમતાને મારે તો જ એ જૂખ મો !

નમન સગરવાલાં મળે ત્યારે તમે પૂછો છો કે હેમચક્રી તો
 મ નવા છે ? વેપા પાણી કેમ ચામે છે ? તમારી તન્મિત કેમ છે ?
 ખલુ કોઈ અમ પૂછે કે નમે ધર્મધ્યાન કેટલું કરો છો ? કોઈ એમ
 કહેશે કે આ ૧૨ પુણ્ય તો આવતી કામે અઘાસ થશે માટે
 પિતાની નાજા ૧૨૦ ડોઢીન કઈક આત્માની કમાણી કરવા માંડ.

સોળ દેશ અને ત્રણસો ત્રેસઠ ગામનો ધણી ઉદાયન રાજા ભગવાન મહાવીર પાસે દીલા લેવાનો વિચાર કરે છે 'મેં તો મારુ ક્યું', પણ મારા પુત્રનું કલ્યાણ કેમ થશે? જો એ રાજકુળમાં ફસાઈ જશે, તો તો એનું બગડશે?' આમ પોતાના પુત્રની ચિંતા કરીને તેણે પોતાનું રાજ્ય પોતાના ભાણેજને આપી દીધું તમે તમારા છોકરાં માટે શું કરો છો? મોક્ષની વાત એ તમારા જ ધરની વાત છે, પરંતુ વાત નથી પણ તમે તો તમારી તિજોરીમાં આખા ધરનો કચરો દસોદસ ભરી દીધો છે હવે હીરાને મૂકવાની જગ્યા જ ક્યાં રાખી છે? માટે પહેલાં તો એ કચરો સાફ કરો તમને આવા વીતરાગ દેવ મળ્યા, જૈનશાસનકર્તા હોયો મળ્યો, એમ છતાં તમે તમારા ધનવાતી કર્મો ન છોડો તો તમારો આરો ક્યારે આવશે?

તું નિરાગી નાથ જિનેદ્ર, મને ઉગારો ભવથી અનંત,
મહા મોહો ભમ્યો, ધોર કર્મો રમ્યો, સજ્જા દુ ખો અપાર અનંત,
ભવસાગર વિશાળ જણાય, ઉપર આભ નીચે પાણી ન માય,
મંથદરિયે હું નાથ! ઝોલા ખાઉં અનાથ, હાથ ઝાલી મુજ કરજો મનાથ.

ભવસાગરના ભથ્થર મોજા કોઈની ગ્યા છે, મોટા મોટા મગરમચ્છો મોહા ફાલીને ફરી રહ્યા છે તેમાં હું અનાથ ફૂળકા મારી રહ્યો છું હે નાથ! મારા હાથ ઝાલીને મને ઉગારી લેજો તું વીતરાગી છે ને હું રાગી છું, તું નાથ છે ને હું અનાથ છું, તું દિવ્યદષ્ટિ અને હું અવપદષ્ટિ છું, છતાં મારો ને તારો આત્મા દ્રવ્યદષ્ટિથી એક જ છે -

મોહ મેલ રાગાદિનો, જે ક્ષણ કીજો નાશ,
તે ક્ષણ તે ધરમાત્મા, પોતે લહે પ્રકાશ
એક માહિ અનેક રાગે, અનેક માહિ એક તુ,
એક અનેકકી નાહિ સખ્યા, નમો સિદ્ધ નિરંજન

આપણું ધ્યેય શું હોવું જોઈએ? જન્મજન્માતંત્રમાં અને આ-જન્મમાં પણ પૌદ્ગલિક પદાર્થો તો તમને ધણા મળ્યા, પણ તે તે નાશવત્

ભોજોને ભોજનવામાં જાયતો કેટલાં બાંધ્યાં, પરથીન કેટલો જની ગયો,
એનો કાંઈ દિવસ વિચાર કર્યો છે? દવે એ પ્રાપ્ત થયેલા ભોજોન
છોડો સાચો ત્યાજ પણ એ જ છે તમે નહીં છોડો તે ભોજો
તમને છોડી દેશે!

સુદર પ્રિય ભોજોને જે પામી અભાગ કરે
સ્વર્ગીન પ્રાપ્ત ભોજોને, ત્યાગે તે ત્યાગી છે ખરો.

માટે એ ભોજોની શેઠમાં તણાતાં અગ્રહ રહે જે જન્ય એની
તમારે થી પડી છે? પાડેથીનુ વી દેળાવ તેમાં તમારે શુ રચાવું
છે? શરીર પણ તમારો પાડેથી છે એ પરખાવ શરીર એના બાવે
પરિશ્રમે ને તમે તમારે બાવે પરિશ્રમે શરીરમાં તમારી મરણ મુજબ
કાંઈ જવાનુ નથી, જ્યાં એની પાછળ શુ કામ પડી ગયો છે? ત્યાજ
રચરાજ છોડો તે જ મૈત્ર્યની મળ માળી સકાવ જે એનનામાં
હી ગયો એન સ્વચ્છાવલ્લભ — મળે તોય શુ ને ન મળે તોય શુ ?
એ મસ્ત આત્મા તે આત્મસાધના સિવાય ત્યાજી સાધના કશપિ કરતો
નથી, ધરનુ માણસ માંડુ પડે ને તમે મદિનાએ સુધી ઉતારા કરો
પણ આત્માની ચિંતા કેટલી કરી!

દૃષ્ટાન્ત—એક રા ન મુનિનો ઉપદેશ સાંભળીને આત્મચિંતનમાં
બેસવાનો વિચાર કરે છે રાત્રિ પડી ને તેણે વિચાર દૃઢ કરી લીધો
કે આ દીવામાં એક પ્રકર આમે તેટલુ તેજ છે જ્યાં સુધી આ દીવા
ચાલે ત્યાં સુધી જ્ઞાનમાં બેસી તુ અને એ રા ન ખરેખરી જ્ઞાની
અગાધિ બેસી ગયો.

એક પહેલર યયા બાબેલ યસની કુશળ દાસીએ બોલુ કે રાગજી
તે કશુ બોલુ છે ને કેઝિયામાં તેજ ખૂવા આત્મુ છે માટે ભાવ
તેમાં તેજ પૂરી હઈ અને આમ દીવામાં એક પ્રકર આવે તેટલુ તેજ
વધી ગયુ રાગને જ્ઞાનાવાસે ચેતન મળી ગયો અને તેણે બીજા પ્રકર
સુધી જ્ઞાન ચાલુ રાખ્યુ પણ ત્યાં તે બીજી વાર દાસીએ બાબેલને

દીવામાં તેમ પૂરી દીધું રાજીને આત્મધ્યાનમાં નવા નવા હવ્ય ભાવો વધવા લાગ્યા. મનથી નિશ્ચય કર્યો હતો, તેના પર અડગ રહીને એણે ત્રીજા પહોરમાં પણ ધ્યાન ચાલુ ગમ્યું દસીને તો આ વાતની ખબર ન હતી, છતાં રાજીએ દસીની મનથી પણ નિદા કરીન હી

નિદા કરવી તે વિષ્ટા ખાવા સમાન છે, માટે પારકી નિદા છોડો પોતાનું હોય તેનો સમ્રાટ જો અને પરનું હોય તેને છોડો પતન ઢરનાર વિચારોને ફેંકવા માડો અને પુષ્ટિ કરનારા વિચારોને પકડો આનું નામ જ બેદવિજ્ઞાન છે આ બેદવિજ્ઞાનને જાણે! એથી તમારું આત્મધન વધશે અને તમારા દોષોનો ક્યારે ફર થશે

આત્મા મનીષિમિરયં ત્વઽભેદવુદ્ધવા

ધ્યાતો જિનેન્દ્ર ! ભવતીહ ભવત્પ્રમાવ* ।

પાનીયમપ્યમૃતમિત્યનુચિન્ત્યમાનમ્

કિનામ નો વિપવિકારમપાકરોતિ ॥ ૧૭ ॥

હે જિનેન્દ્ર ભગવાન ! આપના ધ્યાનથી જ આપના જેવું થવાય છે સામાન્ય પાણીનો ડોઝે પણ મત્ર દ્વારા કે ભાવના દ્વારા અમૃતમય બનીને ભયર ઝેરને દૂર કરવા સમર્થ થઈ શકે છે, તો પછી આપના નામના પ્રભાવથી શું આત્મા પવિત્ર નહીં બને ? અવશ્ય બની જશે

આદોલન મત્ર સમાન અસર કરે છે એમાં એક જ શરત છે કે તીવ્રભાનપૂર્વક એવી ભાવના ઢરવી જોઈએ આત્મા નિત્ય અને અમૃતમય છે તેનું ધ્યાન શુદ્ધબુદ્ધિથી કરવામાં આવે તો જરૂર આત્મ-દર્શન થાય છે

દૃષ્ટાન્ત—એક ડોસીમાં ઢાસ કરતા હતા ત્યાં તેના ધર આગળથી બે મુસાફરો નીકળ્યા મુસાફરોને પણ તરસ લાગી હતી, આથી તેમણે કહ્યું, ' માણ ! અમને તમારી તાજી ઢાસ આપશો ? '

' હા બેટા ! ' માણ બોલ્યા, ' મીઠી અમૃત જેવી ઢાસ છે, ખુશીથી પીજો ને ? ' અને બન્ને મુસાફરોને તેણે ગોળીમાંથી ઢાસ આપી મુસાફરો તૃપ્ત થઈને આગળ ચાલ્યા

પણ પાછળથી હાસમાં જોનાં એ જોળીમાંથી એક મરેલો સાપનો ક્યો નીકળ્યો ! માછ વિચાર કરવા લાગ્યા કે બીયારા બન્ને મુસાફરો તો જુદા હર નીકળી ગયા હવે શું કરવું ?

પણ મુસાફરોને એ ઝેરની લેશ પણ જસર થઈ નહીં બરાબર માર મારવા વીતી ગયા અને એ જ મુસાફરો પાછા ફરતાં દેસીમાને ત્યાં આવ્યા એ / મુસાફરોને જોઈને માછ બોલ્યા, અરે ! હજી તમે છવતા છો !

મુસાફરોએ આશ્ચર્ય પામીને પૂછ્યું માછ ! જામ કેમ બોલે છે ! જામે તો પરદશમાં ગયા હતા તમારી હાસ પીને જામને જુદા સતોપ થયો હતો તેથી જ મળવા આવ્યા છીએ.

પણ પણ એ હાસમાંથી મરેલો સાપનો ક્યો નીકળ્યો હતો એ હાસ ઝેરી હતી.

માછની વાત સંજાગીને મુસાફરોના પેટમાં ફોકો પડ્યો ! અને એક વધ વીત્યા પછી એ જ ઝેરની જસરથી બન્ને મૃત્યુ પામી ગયા ! આ છે વિચારોના ભાવના કે અદિશ્વરનું પરિણામ !

આ / તો દાસે કરીને આત્મના પતનનાં અદિશ્વરો ઊભાં કરવા-માં આવે છે કુવાન જાળોના વિજ્ઞાપિ મૈત્રી હદાપિ ચોખ નથી, છતાં જામને દોસેજના સહચરિણમાં એમ બની રહ્યું છે વીસ વીસ વધની હાઝરીઓ અમલી વેપશૂના પહેરે છતાં એને અટકાવનારાં માન્યો દેસા ?

વતવાન કહ છે કે શરીરને એવી વેપશૂનાથી ન સજ્જારો કે નેથી બી નને નાદ થાય મદ ચડે તેવાં જાનપાન ઊંડા જડના સસમથી દૂર થાવ જરૂર / સદા સદા અધ્યાય તો તેની જસર છતી નથી. હરનો કારેનો શીશા હોય તોપણ શીશાને નશી ચડતો નથી. પણ એ જ હાથ પટમાં પડે તો માનવને દાનવ બનાવી દે છે ! છવે અનાદિ કાળથી જામને પંપાળવામાં જા કૃતાર્થતા માની છે એને હવે

બોગને માર્ગેથી પાછો વાળો ભૂતકાળમા ભોગવેલા બોગોને યાદ કરશો તોપણ વિહ્વળ થઈ જશો એનું સ્મરણ પણ મરણસમાન માનો. સાધુઓને માટે ભગવાને કહ્યું છે કે પૂર્વની રતિકીડા સભારે તો—

‘ઘમ્માયં વા પાંડણીજ્જા દીહકાલીયં વા રોગાયકં
હવેજ્જા કેવલીપણ્ણત્તાઓ ઘમ્માઓ મંસેજ્જા.’

ઉન્માદ પામે, દીર્ઘકાલિક રોગ થાય અને કેવળીના પ્રરૂપિત ધર્મથી શ્રષ્ઠ થાય માટે અશુભ વિચારોને છોડીને ઉમદા ભાવના ભાવો ઉમદા ભાવનાથી હલકા વિચારોને ધક્કો લાગશે પણ તમે ઉમદા વિચારો બાર કલાક કરો ને હલકા વિચારો બાર કલાક કરો, ત્યાસુધી તો બન્ને બરાબર થશે એક બાજુ ધર્મરાજનું સૈન્ય છે, ને એ જ બાજુ મોહરાજનું સૈન્ય છે તમારો આત્માનો લાભ શામા છે એનો વિચાર કરો આ બધું જો સાચી રીતે સમજાયું હોય તો ક્રોધ, માન, માયા અને લોભનો ત્યાગ કરો.

રાજ્ય ધ્યાનમા બેઠો હતો ત્રીજો પ્રહર પૂરો થવા આવ્યો, લા ચતુર દાસી કરીવાર તેલ પૂરી ગઈ. રાજ્ય જાગે છે, ને એને અધારામા કેમ રહેવા દેવાય ? પણ અહીં રાજ્યને તો નવો જ પ્રકાશ મળી રહ્યો હતો સવાર થતા થતા તો આત્મધ્યાનદ્વારા એ દૃઢ સઘનબળના ધણીએ લાલ મેળવી લીધો ચાર પ્રહરના ધ્યાનથી તેનો દેહાધ્યાસ છૂટી ગયો ! ગજશુક્રમારની જેમ રાજ્યનો આત્મા શીતળીભૂત બની ગયો.

શુર તો ચાવી બતાવે છે ચાલવું એ તમારા હાથમા છે અમે તમને લેસન તો રોજ આપીએ છીએ, પણ આ એક એવી શાળા છે કે તમે કાલે શું સાંભળ્યું હતું એનું કોઈ પૂછનાર નથી ! કોઈ બીજી નિશાળમા લેસન કર્યો વિના જનર વિદ્યાર્થીની કલાસ બકાર બિભો રખાય છે, પણ અમે તમને કયા બિભા રાખીએ ? તમારે જાતે જ વિચારણા ચક્રાવલી બેઠીએ કે રૂપિયાનો વિયોગ ચત્તી વખતે તમે રડો છો ને રૂપિયા તો રડતા નથી ? જહાની પાછળ ચેતન રડે, ને ચેતનના વિયોગે જડ ન રડે, એ કેવી બિલગી વાત છે ?

સવાર થતાં જ રાજાને શપક મેળી શાવિકલાવ કેવળાન કેવળ
નર્તન પ્રાપ્ત થઈ ગયું । એક જ ઉત્તમરામાં રાજાનો બેડો પાર થઈ
ગયો. નામની બાહણીનો જીવ ચપાનગરીના સાગરદત્ત મેળીને ત્યાં
જ્યાં નામની સ્ત્રીના પેટે ઉત્પન્ન લાવણ્યવતી પુત્રીરૂપે જન્મ્યો. તેનાં
મુકુમાર અંગે હોવાથી તેનું નામ મુકુમાસિકા પાડવામાં આવ્યું

ૐ શાન્તિ

*

૮૪૫૫૫૫૫ : ૬૨

(મુકુમાર, તા. ૧-૬-૧૭)

અહીં નામે સિદ્ધાન્ત પ્રદેખ્યા. ત્રણેય કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને
સિદ્ધાન્ત કહે છે

ચાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિભર આશે છે સાગરદત્ત
મેળીને ત્યાં નામનીના જીવે પુત્રી તરીકે જન્મ લીધી નહિના પ્રવાહમાં
જસ્યાતો ધસાતો જેમ ખજાર જોળ બની જાય છે તેમ નારકી અને
તિમંત્રનાં દુ ખો ભોગવીને જીવ નરમ બની જાય છે આ સાગરદત્તની
પુત્રી મુકુમાસિકા અરેખર રૂપવતી હતી. પિતાને ત્યાં ધનનો પાર ન
હતો પુત્રીના રક્ષણ માટે તેણે પાંચ ધાત્રી-દાસીઓ રાખી દીધી. કર્મ
અસાધ્ય ધસાતાં માનવના મુખનો હિમ્મ થાય છે માતાના મર્મમાં નવ
માસ રહેવાના કારણથી માનવી કહેવાય છે તેના રૂપવાન શરીરની,
ધનની કે ભોગવિશ્વાસોની કોઈ કિમ્મત નથી. આવી કિમ્મત બાતમાના
સૌંદર્યની છે માનવતા ન પ્રગટે તો બાતમામાં સુદરતા આવડી નથી.
જનતે પહેલે આપણે સતીઓ સતો અને તીર્થંકરોને એટલા માટે
યાદ કરીએ છીએ કે તેઓ સાચા માનવ બન્યા હતા માનવ મુકુથી
પૂજ્ય છે વય ધન કે સુદરતાથી નહીં

૯૫૫૫૫—એક શબ્દને ઝણ પુરો હતા. ત્રણેયને એક એક હજાર
રૂપિયા આપીને તેણે પરદેશમાં મોકલ્યા તેમાં મોટા પુત્ર નામવાનમાં

રૂપિયા ગુમાવી દીધા, વચલા પુત્રે પિતાની આપેલી મૂઠીને જેમ તેમ સલાળી અને પોતાનું પોપણુ કર્યું, અને નાના પુત્રે પિતાના એક હળ્લર રૂપિમાભાથી ઝવેરીનો ધણો કરીને લાખો રૂપિયા મેળવ્યા ત્રણેય જાણુ મુદત પૂરી થયે છેઁ આવ્યા આ ત્રણેમા કયા પુત્રને પિતાએ ધન્યવાદ આપ્યો હશે ? નાના પુત્રે પિતાની મૂઠી વધારી હતી, એટલે એ જ ધન્યવાદને પાત્ર હતો.

આપણે પણ પૂર્વભવની મૂઠી લઈને આ પરદેશમા કમાવા આવ્યા છીએ જેનામા અનુકંપા, દયા અને ભદ્ર પ્રકૃતિ હોય તે જ મનુષ્ય મટીને દેવ થાય છે તીર્થંકરે ઉપદેશ આપતા હોય, ત્યારે તેઓ માનવને હિંદેશીને જ કહે છે સસાર તો મનુષ્ય, તીર્થંચ અને દેવભવમા પણ સરખો જ છે, પરંતુ ભૌતિક વસ્તુઓથી આત્માની ગરજ કોઈ દિવસ અરતી નથી આ તત્ત્વ સમજીએ દેવો માત્ર સમક્રિતી જ બની શકે છે, પરંતુ જીવનમા ઉતારી શકતા નથી માનવ જ સ્વ-પરંતુ ભેદવિજ્ઞાન ધારણ કરીને સર્વવિરતિ બની શકે છે અનંત તીર્થંકરે પણ માનવ-ભવમા જ થઈ ગયા છે આવો માનવભવરૂપી હીરો હાથથી ચાલ્યો ન જાય તેનો ખ્યાલ રાખજો તેને સુધારવાનું પહેલું પગથિયું સત્સંગ છે.

દૃષ્ટાન્ત—એક પરાપકારી ડોક્ટરનું પોતાનું દવાખાનું ગામ બહાર હતું ડોક્ટર ગરીબોની દવા અને સારવાર પૈસા વિના કરતો હતો એ જ દવાખાનાની નજીકમા આવેલા એક જમણમા એક ભયંકર ઢાકુ રહેતો હતો આળુબાળુના લોકો એ લૂટારાથી અરથરતા હતા એકાકી મુસાફરોને એ મારીને લૂટી લેતો હતો, પણ ડોક્ટરને એ લૂટારાનો ભય ન હતો જેણે પોતાના જીવનમા ‘**વસુધૈવ કુટુમ્બકમ્**’ એ સૂત્રને વણી લીધું હોય તેને જગનમા કોઈનો ભય નથી.

એક વાર એ લૂટારો કોઈ દુસ્મનને હાથે ધવાયો ધસડાતો ધસડાતો એ ડોક્ટરની પાસે આવ્યો ડોક્ટરે એની સેવા-શુશ્રૂષા શરૂ કરી લૂટારો કહેવા લાગ્યો, ‘ડોક્ટર ! મને બચાવી લેશો તો હું તમને એક

લાખ રૂપિયા આપીશ. મારાથી ખીજા કોઈ દવાખાનામાં નહીં સક્ષમ
તેમ નથી કારણ કે મને પકડાઈ જવાનો ભય છે. ડોક્ટરે કહ્યું મને
તારા પૈસાની જરૂર નથી. હું તો મારી ફરજ સમજીને તારી સારવાર
કરું છું અને થોડા દિવસમાં લુટારાને આરામ થઈ જશે. ડોક્ટરના
ધનનિષ્ઠ અને સેવાભાવી જીવનની યાદુના કલ્પમાં સારી બપ પડી
તઈ આવી તેણે એ ધધિા છોડીને નાની સરખી કુખન ચલાવવાનું શરૂ
કરી દીધું. સત્કુલના સગથી કઠોરમાં કઠોર અનુભવ પશુ નરમ બની
જાય છે તેનું આ જ્વલત ઉદાહરણ છે. જીવને કુખી કે વામાં કારણરૂપ
એનાં પ્રયો છે એકેન્દ્રિય જીવને કુખ કોણ બાપે છે ? કુખ દેવારને
એ દેખી શકતો નથી કે સાબળી શકતો નથી. બાવા એકેન્દ્રિય જીવો
એક અત્યુદ્દતમાં ૧૨ ૮૨૪ વા જન્મે-મરે છે વનસ્પતિના એ પ્રકાર
છે (૧) પ્રત્યેક અને (૨) સાધારણ. નિર્ગોદ એ સાધારણ વનસ્પતિ છે
એક જ શરીરમાં જનત જીવો છે અને સાધારણ વનસ્પતિ એક
અત્યુદ્દત-અપ્રત્યક્ષ મિનિટમાં ૬૫,૫૩૬ ભવ કરે છે ! તેનું બાવનું
જસો છોપના આવશિષ્ટનું છે બીજા પ્રત્યેક વનસ્પતિ એક અત્યુદ્દતમાં
૩૨, ભવ કરે છે પણ નિર્ગોદના કુખોનો તે પાર જ નથી.
સાધારણ વનસ્પતિમાં જેટલી કુખાસ વધારે તેટલા વધારે જીવો તેમાં
છે જેટલી કુખાસ ઓછી, તેટલા જીવો ઓછા.

સામ્યુઅલ ધણી જૂને બિજી દાણા અપાર,
પણ પામ તેમાં પડે, નીકળે કોક જ જાહર.

એમ સક્ષમ નિર્ગોદથી નીકળેલો રાજ પચી જામે પરદેશના,
જમ જુલ્મની ઝાલનો હાથ દે રાજ પચી જામે પરદેશના.

સામ્યુઅલે ધણી શકતો જેમો છ તમે ? એના તાવ્યામાં દાણા
નાખે અને એ દાણા બિજાની બિજાની તાવ્યામાં જ પડે છે એને એમાં
સિમવું જ પડે છે તેવી જ રીતે—

વળસ્સઈ કાયમદગથો ડક્કોસં જીવો ડ સંવસે ।

કાલમણંતં દુરન્તયં સમયં ગોયમ ! મા પમાયપ ॥

ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અ ૧૦, ગા. ૯

નિગોદમાથી મરીને પાછા નિગોદમા જ જન્મે આવા નિગોદના ભવો તમે દેટલા ક્યાં ? એક છોકરો આકાશ તરફ પથ્થર ઉછાળે, તેમા દેટલો સમય લાગે ? એમ જો છવ ત્રસપણે રહે તો બે હજાર સાગરથી ઝાઝેરા રહી શકે પાછો મરીને સ્થાવરમા જન્મ લેવો પડે તમારે ત્રસમાથી સ્થાવરમા જવુ છે કે શુ કરવુ છે ? આવા મોઢા માનવભવને શુ સ્થાવર ધનાવવાનુ તમને ગમશે ?

દીન્દ્રિય છવ એક અતર્મુહર્તમા ૮૦ ભવ કરે છે

ત્રીન્દ્રિય છવ એક મુહર્તમા ૬૦ ભવ કરે છે

ચતુરિન્દ્રિય છવ એક મુહર્તમા ૪૦ ભવ કરે છે

અસઙ્ગી પચ્ચેન્દ્રિય છવ એક મુહર્તમા ૨૪ ભવ કરે છે

સઙ્ગી મનુષ્ય ને તિર્યચ એક અતર્મુહર્તમા એક જ ભવ કરે છે.

આ ભવો ભોગવતા ભોગવતા તમે માનવભવમા આવ્યા, તેમા આર્પણેત્ર મળ્યુ, તેમા ઉત્તમ કુટુમ્બમા જન્મ મળ્યો સવારમા માતા-પિતા અરિહંતનું નામ લેવડાવે એવા સત્કારી કુટુમ્બમા જન્મ મળે, એમા પશુ પુણ્યનો જોગ જોઈએ તેમા પશુ ભવની ભેખડોના છુલ્લા ઉઘાડી દે તેવો માર્ગ બતાવનાર સદ્ગુરુ ગળ્યા માટે તકને નજીની કામ કરે હાથમા આવેલી તકને જવા દેશો તો હાથ ધસતા રહી જવું પડશે મનુષ્યભવમા જો કંઈક દરશો તો ઝોછામા પતી જશે, અને જો તિર્યચ કે નારકીમા ગયા, તો પછી પાપ નહી આવે

દૃષ્ટાન્ત—એક ગામમા એક વાણિયો અને એક લોહાણો બંને મિત્રો હતા બંને એકબીજાના સુખદુઃખમા સહાયક હતા પશુ ધીમે ધીમે વાણિયો પૈસામા ધસાવા લાગ્યો, અને લોહાણાની આર્થિક સ્થિતિ સુધરતી રહી લોહાણો ટાપ્પે ટાપ્પે વાણિયાને વગરવ્યાજે સો-પચાસ રૂપિયા આપવા લાગ્યો, ને એમ કરતા કરતા તેના પર

હસ હજારનું કરજ ઘઈ ગયું. છતાં તેની રિશતિ મુધારા પડે ન બાવી.

એકવાર સોદાણો બીમાર પડ્યો. વાણિયો મિત્ર તેની ખબર ઠાકવા આવ્યો. સોદાણાએ એકાંત જોઈને વાણિયાને કહ્યું, બાઈ! તારા ખાતામાં હસ હજાર રૂપિયા નીકળે છે. હવે મારા ઠરીંગનો કોઈ બરોસો નથી, મારે તું હસ હજારને બદલે ગમે તેમ કરીને પાંચ હજાર આપી દે તો હું હથાત છું સાંજ તારું ખાતું કરપાઈ કરી દઉં. મારા મથા પડી મારો ઊકારો જ્યેમ હજાર વ્યાજ સાથે મગશે !

વાણિયો બેઠ્યો. હું પાંચ હજાર ક્યાથી લાવું ? એટલા રૂપિયા હોત, તો તો મેં વપાર ન કર્યો ન હોત ! મારે રૂપિયા તો હું હાથમાં આપી શકું નહીં. સોદાણાએ કહ્યું, તો બંને એ હજાર લાવી દે તોપણ હું ખાતું ચૂકતો કરી આપું. પણ વાણિયાએ જવાબ આપ્યો. મારાથી જની શકે નહીં. સોદાણાએ એક હજાર લાવરા કહ્યું, પણ મારાથી જની શકે નહીં. એ જ જવાબ મળતો રહ્યો. આખરે સોદાણાએ કહ્યું, તું કંઈ ન આપે, તો તો મારાથી ખોટું ન બેસાવ. છેવટે તારું ધરખાર કે દસ્તાવિજ વેચીને પણ એકસા રૂપિયા લાવી દે, તો હું તારા બધા રૂપિયા કરપાઈ કરી દઉં. પણ વાણિયાએ એક ન જવાબ આપ્યો. એટલી પણ મારી ત્રેવડ નથી.

આખરે સોદાણો મરી ગયો ને હોઠરાના હાથમાં વડીનટ આવ્યો. ખાતાંઓ તપાસતાં વાણિયા પાસે હસ હજારનું લેણું નીકળ્યું. હોઠરાએ વાણિયાને બોલાવીને કહ્યું, બાઈ ! મારા આપને બંને તમારે બાઈનીથી હતી પણ મહાં વાનું લેણું તમારે હવે ચૂકતો કરી જાણુ જોઈએ.

વાણિયાએ તો એ જ પહેલાનો જવાબ આપ્યો. મારી ત્રેવડ નથી ! આ જવાબ સાંભળીને હોઠરાએ કાઠમાં દાવો નેંધાવી, જપ્તી લાવીને ધરખારનું લોભામ કરાવી નાખ્યું ને લેણું વસૂલ કર્યું.

સોદાણાની મેમ તમને સતમદાત્માઓ સમજાવે છે કે બાઈ ! આ માનવજાતમાં તમે કંઈક કરો. પણ તમે તો મનમાં જવાબ આપો.

છો કે અમારી ત્રેવડ નથી અને કહીએ છીએ કે તમે અદ્ભુત, ૭૬
આદિ ઉપવાસ કરો, તો તમે કહો છો કે ત્રેવડ નથી અને કહીએ છીએ
કે તમે એક અપવાસ કરો, તો તમે જવાબ આપો છો કે ત્રેવડ નથી
અને કહીએ છીએ કે તમે એકાસણા કરો કે રાત્રિભોજનનો ત્યાગ કરો,
તોપણ તમે એક જ કહ્યો ગોખ્યો છે કે અમારી ત્રેવડ નથી અને
કહીએ છીએ કે તમે આયબિલ કે બિણ્ણદરી કરો, તોપણ તમારી
ત્રેવડ નથી અને કાઈ ન કરો તો સામાયિક તો કરો, પણ તમારો
જવાબ તો એ જ મળે છે કે 'તો ટાઇમ !' પણ આ ભવમા તમને
ટાઇમ નથી, ત્યારે પછી શું નિગોદના ભવમાં ટાઇમ મળશે ? ત્યારે
તો તમારી ઇચ્છા નહીં હોય, તોપણ બધા કર્મોના ફળો ભોગવી
જ લેવા પડશે ! માનવભવમા જે થોડામા પતે છે, તે નારકીમા ચૂકતે
ભરપાઈ કરવા પડશે નારકીના દુખો તો તમે સાબળ્યા છે ને ?
ચીથોડામા પીણે, ધાણીમા ધાણે, ઘાળી દખડાને પછાડે તેવી રીતે
પછાડે, ભયકર ભઠ્ઠીમા રોકી નાખે આ બધા દુખો સહીને કર્મોને
ભરપાઈ કરવા કરતા આ દુર્લભ માનવજન્મમા જ કંઈક કરે, તો થોડામાં
ધણ્ય કમાઈ શકશે એક જ સામાયિક કરવાથી ૯૨, ૫૯, ૨૫, ૯૨૫
પહોંપમ ઝાઝેરા નગના પાપો કપાઈ જાય છે એક આતુપૂર્વી ભણવાથી
૫૦૦ વર્ષમા નારકી જીવ જેટલા પાપો અપાવે તેટલા પાપો અપી
જાય છે રોજના આહાર કરતા એક જ રોટલી ચોઈ ખાવ, તો
નારકીના સો વર્ષનું દેણું કપાઈ જાય છે અહીં—આ ભવમા આવું
કંઈક કરશે તો નરકના દુખોમાંથી બચી જશે, નહીં તર પરમાધામી-
ઓના કાથે છેદાવું—એદાવું પડશે ! સુગડાગસત્રમા કહ્યું છે કે—

દુષ્ણં મિન્દુદ્ધ મિન્દુદ્ધ જં દહેતિ,

સદે સુનેન્તા પરમમિયાણં ।

તે નારવાઓ મયમિન્નસન્ના,

કંઠાન્તિકં નામ વિસંવયામો ॥ ૬ ॥

—સુગડ, સુગંધ અ ૫, ઉદ્દેશ ૮

મારી નાખો, કાપી નાખો બાળી નાખો—આવા પરમાધામીઓના શબ્દો ચારે બાજુથી સભળાય છે

આવા જમના હાથનાં દુ ખો ભોજવરાં પડે, તે પહેલાં આજથી જ—અત્યારથી જ એની જન્મ પરમાધામીઓ એકાન્ત મિથ્યાત્વી હેતુ છે એમના હાથે પરણીત બનીને દુઃખ ભોજવરા કરતાં સમજીને સંવન બને તપશ્ચર્યામાં, ત્યાજ બને વૈરાગ્યમાં આત્મજ વધે

ૐ શાન્તિઃ

*

વ્યાખ્યાન : ૬૪

(શુક્રવાદ તા. ૧-૬-૧૪)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રાપ્ત્યા ત્રણેય કળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાવાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર આસે છે જે જન્મનશ્ચી સાથે દુગ્ધો જન્મ તેનું નામ સિદ્ધાન્ત કહેવાય નહીં ત્રિજગત્પ્રાપ્તિ બને ત્રિભોક્ષપ્રાપ્તિ હોય તેનું નામ સિદ્ધાન્ત છે સિદ્ધાન્ત કદાપિ અક્ષિત થાય નહીં ને બદલાય નહીં દિલ્માં પણ બે ને બે ચાર થાય તેવી જ રીતે ગુરોય, અમેરિકા રશિયા આદિ દેશોમાં પણ બે ને બે મળીને ચાર જ થાય.

નાચથી આજ્ઞાપૂતો જીવ સાચરદત્ત કૌશીની પુત્રી સુક્રમાલિકા તરીકે જન્મ્યો. પુત્રપનો ઉદય થાય એટલે સારુ ધર ને સારુ કુટુંબ મળે, પણ એટલેથી જ ખતી જતું નથી. મોધી મનુષ્યજાત સા માટે મળ્યો છે ? તાનીઓના મીઝા માર્ગે પણ આ ગાનવજનમાં જ જઈ સમય બન તો ૪ કમંગદિત કયા પ્રાપ્ત થઈ શકે. કાલા-કપાલની મોતમ હોય ત્યારે વેશરીઓ સતદિવસ જોમા વિના તોય ક્યો કરે છે તેવી તાસાવેલી અલગ માટે જોઈએ. જન્મવાને ગમે તેટલું કષ્ટ હોય ખતાં

તમે પ્રયત્ન કરો નહીં અને પ્રયત્ન કરતા હો તો એ પ્રયત્ન સફળ કેમ થતો નથી એ જોતા ન હો, તો શું કામનું ? ભગવાન કહે તે તમે ન માનો તો ?

દૃષ્ટાન્ત—એક ગેઢાણી બહુ ફૂવડ હતી ઘરના કામગામમાં હુલ્લસા તો આપે જ, પણ કરેલી સ્મોર્ધ પણ ઢાક્યા વિના રાખી દે. આથી ફૂતરાઓ ખાવાનું ખાઈ જાય આથી કટાણીને શેઠે એક જાળી બનાવીને બારણામાં ગોઠવી દીધી આથી ફૂતરાઓ ગભરાવા લાગ્યા કે શેઠે બારણામાં જાળી કાઢી છે, એટલે હવે આપણને ખાવાનું મળશે નહીં એટલામાં એક આગેવાન ફૂતરો બોલ્યો, ‘ગભરાવાનું કારણ નથી, શેઠાણી એટલી આળસુ છે કે એ જાળી બંધ કરશે જ નહીં’

એમ આપણા આત્મિક ધનને કોંધાદિ કરાગ્યો લૂટી રહ્યા છે એ જોઈ ભગવાન મહાવીરે આપણા માટે વિરતિની જાળી તો મૂકી છે, છતાં કર્મના પ્રવાહને આપણે અટકાવી શકતા નથી ‘**અહંસોક્તા અહં-સોક્તા**’—ચારે બાજુથી કર્મનો પ્રવાહ ચાલ્યો આવે છે કર્મરહિત બનવા માટે આજ્ઞાના દ્વારો બંધ કરવા જોઈએ પણ પ્રભુએ બતાવેલા માર્ગે આપણે ચાલવું નથી માનવી પાસે મન, વિચારશક્તિ અને આચરણ કરવાની શક્તિ તો છે, તેને માનવભવ પણ મળી ગયો છે, પણ માનવતા મેળવવી એ હવે માનવનું પોતાનું કામ છે હુમ્મણને પ્રવેશવા ન દે અને સદૃશ્યોને સહાર ભરી દે, તો જ માનવભવ સિદ્ધ કર્યો ગણાય. માટે જીવતા હો તો જગો, જગતા હો તો બેઠા થાવ અને બેઠા હો તો પ્રયત્નશીલ જાળી જાવ જેને આશ્ચર્યાનું સાધન ન હોય તેને તો ભટકવું પડે, પણ ધણીને પૂરતા સાધનો હોવા છતાં પણ તે કોધ, માન, અને માયામાં રાચતા રહીને કર્મના બંધનમાં જકડાય છે

દૃષ્ટાન્ત—જગદીશ નામનો એક સુવાન એક્ટર હાથમાં બેગ લઈને હિતાવળે જઈ રહ્યો હતો ત્યાં તેનો એક જૂનો મિત્ર સુરેશ એક્ટરમાં બેસીને તેને સામો મળ્યો મોટર બેગી રાખીને સુરેશે પૂછ્યું,

અરે જમદીય અધ્યાત્મમાં કઈ તરફ જાય છે? મારી મોટરમાં મેરડી જાડ તારે ત્યાં જવું હાથ ત્યાં તને પર્વતવાડી દડા મોટરમાં મેસતાં જમદીયી કહ્યું ગામ જ્યાર ત્યાં ગરીબોનાં ઝૂપડાં છે ત્યાં મારે જવાનું છે થોડી વારમાં મોટર ગરીબોનાં ઝૂપડાં આમળા આવીને ઊભી રહી. જમદીય એમ કાઢીને નાંચે ઊભાં સુરેશ કહ્યું હું પાછો ફરે ત્યાં સુધી હું ગાડી જાઉં છું ગરીબોની સારવાર કરીને એ જમદીય પછો ફર્યો વાતો કરતાં જાને મિત્રે જમદીયને જમદીય આજ્ઞા.

એ વડી પહેલાં સુરેશ જમદીયને મળ્યો હતો ત્યારે જમદીયની પ્રિયિત્વ કમસાક્ષર આત્મ દાન વિચાર જાણે જાને મોટર દતાં ખસુ જાય? એ જાણુ સુરેશને પછાઈ ગયેલું દેખાયુ આથી તેણે પૂછ્યું.

અરે જમદીય આવો સાહેબ જમદીય જાને સાચાની વિદેશી તારુ છવન કેમ બની ગયું? એ વડી પહેલાં તો જાણુ / દડા ને આજે આ હું શું જોઈ ગયો છું?

વાત ત્યાં જાણી છે જમદીય જાણ્યો હું જાર વાળ્યા થયો ને મારા પિતા નિધન કાલતમા મરી ગયા મારી માતા બીભત્તનાં કામજા / કરીને ગને જાણુવા સાચી, ખસુ થોડી વારમાં એ વદમાત્રા થાડી ત્યાં હતી થોડા પિત્રા સ્ત્રી એ બીમાર પડી જાને હું મેતેમ કરીને તેને સહે મા જાણ્યો એક કારણ થઈ આજીને મારી માતાને એક માણુ સુવાડીને હું ડોક્ટરને મળવા માટે જાણ્યો જો આમ કરતાં જાણેરના જાર વાળ્યા ડોક્ટર દબે દયાબાનાથાથી પાછા ફરતા દતા મે ડોક્ટર ન કહ્યું ડોક્ટર સાચાં મારી માતા જાણુ બીમાર છે કાઢીને કાઢીને પેસા કાઢીને હું મારામાં જાણ્યામાંથી તેને જાણી સાચો છું માટે તેની સારવાર કરે.

ખસુ ગને જાણ્યો દાકત્ર નથી, કાઢીને ડોક્ટર આજ્ઞા ગયા. મારી માતાએ કહ્યું બેટા! જાણુ સહેરમાં ગરીબોની કાઈ સહાય છે નથી તારે જાણે કાઈ જાણે તે જો ડોક્ટરના કામમાં થોડી નેટી

સરકારી દીધી હોત તો એ જ ડોક્ટરને ટાઇમ મળી જાત હવે મને ઘેર પહોંચાડી દે.’

અને હું મારી માતાને ઘેર લાવ્યો મરતા મરતા મારી માતાએ મને કહ્યું, ‘નેટા ! તું મોટો થઈને ડોક્ટર થઈને અને જેવી દશા મારી થઈ તેવી દશા મારી ગરીબની ન થાય તેનો વિચાર કરજો તારાથી બને એટલી સેવા કરીને તેમને આગમ પહોંચાડજો,’ કહીને મારી માતા મૃત્યુ પામી

હું જાતમહેનત કરીને લાલુચામા આગળ વધવા લાગ્યો ડોક્ટર થઈને મેં ડોક્ટરી લાઇન લીધી અને થોડા વર્ષોમા ડોક્ટર પણ બની ગયો પણ મરતી વખતની માતાની આજ્ઞા ભૂલી ગયો માત્ર ધ્યાન મોટર, બગસો અને માન-સન્માન મેળવવામા વળી ગયું થોડા જ વખતમા મને એ બધું મળી ગયું માર જીવન સુખચેનમા વીતવા લાગ્યું કોઈ ગરીબની સામે જોવાની મને કુરસદ ન હતી હું તો ધનની લાલચમા જ મારુ કામ કર્યું જતો હતો પણ એવામા એક બનાવે મારી આખો ખોલી નાખી અપોગતા એક વાગ્યાનો સમય હતો હું જ્યાં હોસ્પિટલના ફાઈલિયા ઊતરીને મોટરમા બેસવા જતો હતો ત્યાં એક વૃદ્ધ માતા અને તેનો એક દસ વર્ષનો પુત્ર એક બાલુ પર ખેડેલા મને જોવામા આવ્યા મને જોઈને એ છોકરો જિભો થઈને કહેવા લાગ્યો, ‘ડોક્ટર સાહેબ ! મારી મા બધું ખીમાર છે હું ગામડામાથી માડમાડ તેને અહીં પહોંચાડી શક્યો છું એની સારવાર તાંડી કરો તો એ મરી જશે ને હું અનાથ બની જઈશ’

‘ભાઈ સુટેશ !’ આખમાના આમુને લૂછતા જજાદીશ બોલ્યો, ‘મારી મરતી માતાની સ્મૃતિ મને એ જ વખતે તાજી થઈ આવી જાણું એ મ તા મને કહી રહી હતી, ‘નેટા, મોટો થઈને તું ડોક્ટર બનજો અને મારી માફક કોઈ ગરીબને સારવાર વિના મરવું ન પડે એ વિચારજો’

ચાનીઓ કહે છે કે બધ સમયે ચેતીએ. કમના બધ પડે, તે વખતે મનુષ્યે સાવધાન બની જવું જોઈએ. નાગમી બાઝણી મધ વખતે ચેતી નથી તો એને ખનતા બર કરવા પડ્યા એના કમો એજવવામાં કાઈ એનું સાચીદાર થવું નહીં તમારું સદ્ગમમાં સદ્ગમ માન જણાયે તો જ જ્ઞાન મળશે.

જાને તે દિવસે મારી મોટરને પાછી વાળીને મે એ વૃદ્ધ માણી સારવાર ચાલુ કરી. જરીઓની સેવા-શુભ્રાનું કંઈ વર્ષને કુ પરિચ્છેને માર્જેથી પાછો ફર્યો. જરીઓની જાને રોગીઓની સેવામાં મે ત્રારુ વિષ લગાવ્યું. મોટર જાને વિશાળ મજનો વેચીને મે સારવાર માટેના સાધનો વસાવ્યાં. જગદીશ પોતાની વાત પૂરી કરી.

માનવ પાસે ત્યાં ધનવૈભવ જાયે છે એની બેને મદમ ચાર આખો કાઈ જાય છે એ માનવતાના ગુણોને પણ પ્રમાવી કે છે જ્યાં સુધી અન્યાયિકાળનો મિત્તવાદી જીવ સમજાવત પ્રાપ્ત ન કરે ત્યાં મુશ્કેલી એ સસાર પરિષ્ક કરી રાખે નથી.

સુકુમાસિદ્ધ પુણના કિન્નરી સાગરવત જેડીને ત્યાં જન્મી જાને જોમ જોમ જોમ મેદી થવા લાગી તેમ તેમ તેનું કિન્નર દાસાવત્સવ ખીસવા લાગ્યું. આત્મકલ વીતતાં તેણે એકાદ કળાઓ જાણી લીધી. એકવાર સાહેલીઓની સાથે એ અજાણીમાં દગ્ગની રમત રમી રહી હતી. જાપ તરફથી પેસાની છૂટ હતી. કીમતી વસ્ત્રો જાને જાણીએ તેણે ધારણુ કર્યો હતો. સોનાના વારથી ગૂંથેલા લાથી એ રમી રહી હતી. ત્યાં માત્ર પરથી જતા વિનદત શબ્દો દર્શિ સુકુમાસિદ્ધ પ ની વિન વ મેઠ વિચારમાં પાંચો કે છા તે કાઈ જાણેલી કસે કે વનદેવી દસેઈ કાઈ દેવકન્યા કસે કે કાઈ અર્ધવૈકન્યા દસેઈ તેણે જાણુમાં ચાલ્યા જતા કુટુંબી જાને પૂછવું કે આ રૂપવતી કન્યા કોણ છે? જવાબ મળ્યો કે સાગરવત જાણેલી કન્યા છે.

માનવસ્વભાવ જ એવો છે કે જે સારી વસ્તુને જુએ તેને એ

પોતાની બનાવવાની ઇચ્છા કરે છે જિનદત્ત શેઠે વિચાર કર્યો કે મારો પુત્ર સાગરદત્ત પણ અરૂપવાન અને ગુણુવાન છે. તેની સાથે આ કન્યાના લગ્ન થાય તો કેટલું સારું ?

ભૌતિક સુખોની પાછળ જીવને કેટલું અથડાવું પડે છે ? પણ સત્-દર્શન, ચિત્તજ્ઞાન અને આનન્દચારિત્રરૂપ આત્માને તેણે ભેગો નથી, જાગ્યો નથી અને જાણુવાની તેને ઇચ્છા થતી નથી માનવને અધારી કાટડીમાં રહેવું ગમતું નથી, પણ અનતા લવથી આત્મા અધકારમાં ડૂબેલો પડ્યો છે તેમાં પ્રજ્ઞશ મેળવવાનો એ પ્રયત્ન કરતો નથી Knowledge is power—જ્ઞાન એ જ બળ છે જ્ઞાનના અજવાળાથી અજ્ઞાનનો અધકાર દૂર થઈ જાય છે એવું હજાર વર્ષથી ભોમરામાં અધકાર હોય અને એટરીની ચાપ દબાવે કે તરત પ્રકાશ પથરાઈ જાય છે હજાર વર્ષના કળ્મશ માટે અધાર દાવો કે દસીસ કરતું નથી

વરસાદ આવે ત્યારે છોકરાઓ પાણીના ખાળોચિયામાં કાગળની હોડીઓ તરાવે છે ને રાજી થાય છે એ જ રીતે ખેડૂત પણ રાજી થાય છે પણ બન્નેની પ્રસન્નતામાં તમને કાંઈ ફેર જણાય છે ? પણ જે ખેડૂતે કાંઈ ન વાવ્યું હોય ને માત્ર વરસાદથી રાજી થતો હોય તેને પૂછીએ કે કાંઈ વાવ્યું છે ? તો એ જવાબ આપે કે જોણું સાલ તો કાંઈ વાવ્યું નથી, તો એ રાજીપો શા કામનો ? અમે તમને પણ એ જ પૂછીએ છીએ કે આ સાલ ચોમાસુ તો સારું થયું, પણ એમાં તમે કાંઈ વાવ્યું ખરું ? આ માનવજાત એવું પ્રકારનું ફળાદુષ્ટ ખેતર છે તેમાં વાવશો તે પ્રમાણે કળ આપશે

દૃષ્ટાન્ત—પોતાના ખેતરમાં થયેલા કલોની ટોપલી લઈ ને એક ખેડૂત રાત્રને બેઠે આપવા માટે ગયો આરસપહાણના રાજમહેલમાં એઠેલા રાજાએ એ કલો ચાખ્યા, અને એ પ્રસન્ન થઈ ગયો ખેડૂતને તેણે પૂછ્યું, ‘આવા સ્વાદિષ્ટ કલો કયા વાવ્યા હતા ?’ ખેડૂતે કહ્યું,

મારુ કાળી જમીનવાળુ જે ખેતર છે તેમાં મેં જા હોતો જમીયો બનાવ્યો છે રાત બોલ્યો તે એવા જમીયો મારા રાત્રીભેદમાં બનાવી આપ. કાળી જમીન કરતા તે આ રાત્રીભેદ કીમતી ખારસ પકાણુનો બનાવેલો છે જેટલું બોલ્યો નામ રાત્રીમાં હોવા વાનવા મારે કાળી અને રાત્રી પ જમીન જોઈએ. એમાં કીમતી ખારસની જમીન આપી શકે નહીં

તેની જ રીતે દેવતાના જન્મમાં ધર્મધ્યાન થઈ શકતું નથી. દેવતા જન્મમાં તેથીસ કાળર વર્ષે એકવાર આહાર લેવાની ઇચ્છા થાય છે તે તમે જ વિચારો કે ઉપવાસની દૃષ્ટિએ તેના કેટલા ઉપવાસ થયા ? ખરું દેવતા જન્મમાં પચ્ચદ્વિંશતી નથી, તેથી ઉપવાસ ગણાય નહીં

એક મારાં ચોવીસ કલાકનો પોસો કરીને પચ્ચદ્વિંશતી લીધા ચોવીસ કલાક મારે તેણે જન્મ, પાણી મેલે મીઠાઈ રાત્રી મુખરાસ આદિ બધે ક્યો ત્યારે ત્રીજાએ કરીને ઘેર રે ચોવીસ કલાક ખાવા પીવાનું બધું કરું અને ત્રીજાએ જીપારીને જીખ માગવા છતાં આખો દિવસ આહારપાણી મળ્યાં તબીબ ગણેલના ખાનપાન બધું છે ખરું તેમાંથી નિર્જરતો હેતુ કોનો હોય ? તમે પરાધીનતાથી તે ખરું વાર ઉપવાસ ક્યાં કરો પરન્તુ એને સાચો ત્યાગ ગણી શકાય નહીં કરશુ કે—

વત્સગચ્ચમલંકાર, હસ્તીમો સયમાણિ થ ।

અચ્છંદા છે ન મુક્તિ ન સે વાદ સિ સુરવ્યહ ॥

—દશૈકસિદ્ધાન્ત અ. ૨ ગા. ૨

વચ્ચ, અત્ર કાર, જી કે સ્વપ્ન આદિ નથી મળતું ને તંથી નથી બોજવતો તે ત્યાગી નથી. ખરું—

જે મ કલે વિપ મોપ કલે વિ પિટ્ટિકુચ્ચહ ।

સાદીએ અપદ મોપ સે હુ વાદ તિ સુરવ્યહ ॥

—દશૈકસિદ્ધાન્ત અ. ૨ ગા. ૩

સુદર પ્રિય ભોગો જે, પામીને અળગા કરે.
સ્વાધીન પ્રાપ્તભોગોને, સામે તે ત્યાગી છે ખરો

મનુષ્ય છતાં જે ત્યાગી દે તે સાચો ત્યાગી છે.

દરિદ્રીને, દર્દીને અને પોસો કરનારને એકસરખું જ વેદવાનું હોવા છતાં ત્રણેયના કળમા મોટું અંતર છે ડૉક્ટર દર્દીને ખાવાપીવાની ના પાડે છે અને બીજાની ખાવાપીવાનું મનુષ્ય જ નથી એ બંને હિત્યના કારણો છે, પરંતુ 'इच्छानिरोधस्तप'—સાધન હોવા છતાં હિત્યનો નિરોધ એ સાચું તપ છે, અને 'तपसा निर्जरा च'—તપથી નિર્જરા થાય છે તમે તો ખાવું, પીવું અને એશઆરામ કરવામાં જ જીવનનું ખ્યેય સમાપ્ત થયેલું માનો છો, તો એમ પતશે નહીં અગ્નિ જેમ ના ન પાડે તેમ આવા આત્માઓ જે આવ્યા કરે તે ખાઈ લઈને સર્વલક્ષી બની જાય છે નવ વાગ્યા સુધી સૂવાની હિત્ત હોય, પણ તેયાર થઈને સાત વાગ્યે નોકરી પર જવાનું હોય તો ? તો તમે તમારી સ્વચ્છતાને તરત જ છોડી દો છો, પણ સ્વચ્છતા પ્રતિક્રમણ કરવું તમને અચ્છ નથી

એક માણસ કૂવામાં પડી ગયો, પણ કૂવામાં પાણી નહીં હોવાથી તથા અંદર ઘાસ જાગી ગયેલું હોવાથી એ બચી ગયો હવે એ 'બચાવો, બચાવો'ની ખૂમો પાડવા લાગ્યો એટલામાં એક માણસ ત્યાંથી નીકળ્યો અવાજ સાંભળીને તેણે કૂવામાં દોરકું નાખ્યું વિશ્વાસ કરીને તેણે એ દોરકાને પકડી લીધું અને એ બહાર નીકળી ગયો બંને જાણુ ચોતપોતાને રસ્તે પડી ગયા તેવી જ રીતે—

સસાર રૂપી જડિા કૂવો, જે પરિણા તે મૂએ,
રડતાંને તમે શીઠને રૂએ છો, જીવતાના સુખ બુએ

સદ્ગુરુદેવ આ સસારરૂપી કૂવામાંથી જીવને બહાર કાઢે છે, પણ જીવને પાકી શ્રદ્ધા જોઈએ તમને ગૂમકુ સાથે તે તરત જ ડૉક્ટર

જેને જોઈને તે એક પ્રકાર તરફ આકર્ષાતી બનીને મારે છે
 અને સ્વયંચાલિત થઈને એ સમયે બહારો બનાવે મૂળને કાઢી
 નાખે છે તેવી જ રીતે મૂળને લઈ નાખી લેવા નથી, પણ તથા
 જાણીને તેમ જ મૂળ રચ છે? આ મૂળને જાણવા જુઓ તો
 જાણે દા.તે રમત નથી, પણ એ જોયો જાણાર જાણવા નેહા
 જાણી જાણવાએ જાણ જાણવા જાણવાએ દસને મૂળે જાણેકે
 મૂળ છે એ જાણે જાણ કરી નાખે છે મારે એવા જાણી જાણ
 જાણ રીતે છે.

જાણી જાણવા જાણે જાણ જાણ જાણવા જાણવા જાણવા
 જાણ કરી કરી જાણવા જાણવા જાણવા જાણવા જાણવા
 જાણે જાણ જાણવા જાણવા જાણવા જાણવા જાણવા
 જાણ જાણવા જાણવા જાણવા જાણવા જાણવા

મુકુતજીના રાજાઓની આકર્ષણને નિમિત્ત સ્વસ્થ
 કીધાની પાસે જાણવા જાણે જાણવા જાણવા જાણવા
 જાણ જાણવા જાણવા જાણવા જાણવા જાણવા
 જાણ જાણવા જાણવા જાણવા જાણવા જાણવા
 જાણ જાણવા જાણવા જાણવા જાણવા જાણવા
 જાણ જાણવા જાણવા જાણવા જાણવા જાણવા

ૐ શાન્તિ.

વ્યાખ્યાન : ૬૪

(શનિવાર, તા ૭-૯-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રપ્ત્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે સુકુમાસિકાનું માયુ ક્યાં પછો જિનદત્ત શેઠે પોતાના પુત્ર સાગરદત્તને પૂછી જોયું અને પુત્રે મૌન રહીને સમ્મતિ આપી વિષયના લોભુપ મનુષ્યો ઈન્દ્રિયજન્ય સુખોને જ સુખ માને છે આવા જીવો સમોગમાં સુખ અને વિયોગમાં દુઃખ માનતા હોય છે ખાણીનું મથન કરવાથી કદાપિ માખણ નીકળતું નથી અને રેતી ખીસવાથી કદાઈ દિવસ તેજ નીકળતું નથી મોહવશ ખનેલો માનવ એનો વિચાર પણ કરી શકતો નથી જ્ઞાનીઓ કહે છે—

કાળ અનતો ગુમાવ્યો એના સગમાં રે,
તેમાં કાઢ્યો તે ફેટ્યોક સાર, ઓ ગમાર !
મૂઠી રે સગત મહા મોહની રે
દર્શનમોહનીયે દર્શન તારુ આવર્યું રે,
ચારિત્રમોહે મુકાવ્યો સદાચાર ઓ ગમાર !

દર્શનમોહનીયથી જીવતું દર્શન આવરતી વ્યવસ્થા છે અને ત પુદ્ગલ-પરાવર્તન થઈ ગયા, છતાં જીવને પોતાનું જ્ઞાન ચમું નથી જેને મોહન્ય આળામાં રસ આવે છે, જીભના, રમણના અને શ્રવણેન્દ્રિયના સ્વાદમાં જે તરબોળ રહે છે, તે આત્માનું જ્ઞાન ગુમાવી બેસે છે ભગવાન કહે

છે કે ઇન્દ્રને તો કશુંક મુખ છે પણ મારા સતો અને મુનિઓનું આદ્યમુખ જનત છે એક માણસને કે-સરતુ હઈ મધુ હોય તો તેનો અધ્યાય ખળનો પણ તેનો રાજ દૂર કરી શકતો નથી પણ જેના આદ્યનો અમુક ખળનો ખૂલી ગયો હોય તેને રાજો કાંઈ કરી શકતા નથી. કયા કમન કામિની અને કુટુમ્બ એ આરેય કક્ષને સાથે લઈ જવાની સખત નિહસખથી છે કાંઈ પરિઝક સાથે લઈ જવાતો નથી. આ છવ રાજમાં રમાઈ ગયો મોક્ષમાં મૂકાઈ ગયો અને છવનભર લુટ ને લુટ જ અભારી। તમારી પ્રવતિ પણ જેટલી પાના વિચારમાં લઈ છે તેના હ નરમો ભાગ પણ 'સ્વ'માં પ્રવતિ સાધી નથી એમાં માત્ર દિશા બદલવાની જરૂર છે માનવ ધનને મદત આપનારે અન્યો ત્યારથી 'સ્વ'ની પ્રવતિ રૂપાઈ ગઈ હરખાભાઈ હરખચહાઈ જતી અમા। ધમનાં રચાનોની આજવાની પણ પૈસાદારને જ મળે। વધારે પૈસા આપે એ જ પ્રતિકમ્બુ મોલાવે સદાચારી મરીબને કેઈ અધિકાર નથી। પણ જેણે છવનમાં સદાચાર કેળવ્યો હોય તેને જ ખતી કાઢીને ચાલવાનો સાચો અધિકાર છે પૈસાદારને નહીં

સનકુમાર ચકવર્તિ ત્યાં ૮૪ લાખ હાથી, ૮૪ લાખ ઘેડા, ૮૪ લાખ રથ અને ગજુ કોયડા એકુળો હતા તેનું ૨૫ પણ અઠસુ નીમ હતું એક વાર દેવતાઓ ઇન્દ્રની પ્રવચ સાંભળીને અઠસુનું ૨૫ તેનું મુખ જેવા આબ્યા તેમને ભેઈંતે સનકુમારે પૂછ્યું તમે કેમ આ-વા છો? દેવતાઓ મોહ્યા તમારું મુખ જેવા સનકુમારે પૂછ્યું તમે કયાથી આબ્યા છો? જવાબમાં દેવતાઓએ ભેદ્યનું પોટું બોલી જતાવીને કહ્યું આપને જેવા આવતાં આટલા ભેદ્ય પસાઈ ગયા। એટલે દૂરથી જામે આબ્યા છીએ. સનકુમારે કહ્યું હજી તો મારી ખેળભરી કાષા છે હું નાલીન કુમાર પારણુ કહું ત્યારે માત્ર સ્વરૂપ જેવા જેવું થશે

સનકુમારે સ્નાન કરી, સૂચથી તેણેનું ભોજન કર્યું અને અદ્ભુત વસ્ત્રાભૂષણો પારણુ કહ્યો ઘસીએ આવીને તેને વજીસાનો ચાંદરો કહ્યો

ન્યારે તેઓ સિદ્ધાસન પર બેઠા ત્યારે દેવતાઓને બોલાવ્યા, પણ સનતકુમારને જોઈને દેવતાઓ મો ફેરવી ગયા આથી સનતકુમારે પૂછ્યું, 'મારુ રૂપ જોઈને તમે મો કેમ ફેરવી ગયા ?' દેવતાઓ બોલ્યા, 'અમે તમારુ જો સ્વરૂપ પહેલા જોયુ હતુ, તેના હબરમા ભાગતુ સ્વરૂપ પણ અત્યારે નથી, કારણ કે—

સોળ રોગ તારી કયામા જીપન્યા, ગર્વ ન કર, કાચી કાયા,
રગીલા રાણુ રે હો, રહો રહો મેરે 'સનતકુમાર'

કાયાનો પલટો ફેટલી વારમા થઈ ગયો ? તમે કાયાને ફેશનમાં ફેટલી ફટાવ્યે રાખી છે ? આ જડ શરીરને તાજિયાની જેમ કેવુ શણગારે છે, પણ એતુ પરિણામ વિચાર્યું છે ?

માનવ તનકે રોમરોમ મૈ મરા હુઆ હૈ રોગ અપાર ।
કારણ પા કર વહી રોગ સવ માતે હૈ બાહિર દુઃખકાર ॥
ફૂટે ઘટકે જલ સમ હી હૈ આયુ ક્ષીણ હોતી દિનરાત ।
રોગમરે હસ નશ્વર તનમે, કરતા મોહ અરે કર્યો આત ॥

માનવના શરીરમા સાડાત્રણ કરોડ રૂવાડા છે એક એક રૂવાડે પોણા બબ્બે ઝાઝેરા રોગો લાગી છે આવે રોગમય શરીર પર આટલો અધો મોહ શા માટે ? ધડાને તળિયે તિરાડ પડી હોય તો તેમાથી પાણી ચાલ્યુ જશે, તેમ આયુપ લાણે ક્ષણે કપાઈ રહ્યુ છે 'કટ-કટ' કરતી બડિયાજ એની સાક્ષી પૂરે છે કાચી માટીની આ કાયા ઉપરથી સુદર દેખાય છે, પણ અહર તો અશુચિનો જાડાર લયો છે જેના ઉપર તમે મોહ પાગો છો તેમા માસ, રુધિર અને લોહી-હાડકા આદિ . સાત ધાતુ વિના બીજુ કાઈ જ નથી આવા નશ્વર શરીરને પડતા પણ કાઈ વાર લાગે છે ?

મોહભાવ ક્ષમ હોય ન્યા અથવા હોય પ્રસાદ,
તે કહીએ જાની દયા, બાકી વાચા સ્થાન

જેનો મોહ ઉપશાંતી ગયો હોય તે જ સાચો જ્ઞાની છે.

દુઃખાન્ત-માર્ગ જતાવનાર એક બેઠાં જ્યાં રસ્તો ભુલે પડ્યો હતો ત્યાં, ઈશુ કહેલું હતું તેની નજીકમાં જ એક વેશ ઊઠ્યો પાટિયાની ઉપર ચડવા સાચી આથી પાટિયું બોલ્યું, એ વેશ । હજી તે ઊઠીને ઊભી થઈ ત્યાં તુ મારા ઉપર ચડી બેઠી । ધણી વખતથી હું ખાલી મુસાફરોને આમ જ્ઞાન આપુ છું મારે ખસી જાવ અહીંથી.

વેશ બેઠી, પાટિયાભાઈ । તમે જડ છો ને હું પ્રતિયક્ષ છું તમારા ઉપર થઈને મારે પેલા ક્ષય પર ચડ્યું છે તમે મુસાફરોને જાણે માત્ર જાણવો, પણ વળી ક્યાં જ્યાં છો ત્યાં ને ત્યાં જ છો. તમારામાં પ્રગતિ નથી. માત્ર બીજાને ઉપદેશ આપવામાં જ તમે તમારા જીવનને પૂરું કરી શકો છો પરંતુ એ ઉપદેશનો સેવક પણ જાણ તમારામાં કિતરવાના નથી. તમે જ્ઞાન ને જ્ઞાન સહિત પડી જશો ને તમારે જાણે બીજા બોલ મુકાઈ જશે ત્યારે મારી કામગીરી અને મારાં પ્રયોગોની સીરકથી કાઢ ને એ બધી જ્ઞાનદ મળશે ।

વક્તા જમે તેટલું મજી નય પણ જો તેના જીવનમાં ન કિતરું - હોય તો તમો બોલો જ્યાં છે જ્યાં તે "શોશાલિસ્ટ્સ વર્લ્ડમાં" જવો ખાટ થયો છે શોતાઓ બટકા ને વક્તાઓ વધી પડ્યા છે વતન બન્યા ને વર્ણો વધી ગઈ હજારો વાનગીઓનાં નામો બોલી જનાર સગે કે સડો પણ સાચો જીવારના રેલ્ડો પીરસનાર સારો ।

હાલક નાં જનાવીન રજેલા શ, મદ્યમ, કાલુ, ફેરી, સીટાફળ વગેરે દેખાવમાં તો સમા રૂગત ટકીર માર એવાં હોય છે પણ તેની ગેત્રી ગામ હોવા છતાં જાણ્યાની જૂજ જાણતી નથી. જન્મ જાણની યાદવજી હો તરી મારી હોય પણ જે આચરણમાં ઉતાવળ ન હોય તત્તા જાણના ક તા મોન શુ મદુ । જનુબવની એરજી પસી પસ મર્યા સખદ ન હોયની આ ગર કિતરી જાણ છે જ્ઞાને તે જીવનમાં મહા મુકય હોય તવા ઉપદેશો કા ઈશ્વરની જેમ કિતર્યાઈ પાવ છે

ભગવાન કહે છે કે પ્રથમ તું સૂત્રનું અધ્યયન કર, પછી તારા ચિત્તને સ્થિર કર, અને આત્માની સ્થિરતા મેળવ્યા પછી જ તું કોઈને ઉપદેશ કરજે તેમા પણ જો તારામા ઉપશમભાવ હોય તો કોઈને ક્ષયોપશમનો બોધ આપજે, અને ક્ષાયિક ભાવ હોય તો જ ઉપશમનો ઉપદેશ આપજે તમે જાણુતા હો તેથી એણે ઉપદેશ આપજો, કારણ કે સતોનું મૌન પણ ઉપદેશ છે

ભગવાન મહાવીરે કદી પણ ઉપદેશની ઉતાવળ કરી નથી એમની મૌનસાધના તો જુઓ તેમણે જગતનો પગિચા જ ન સાધ્યો, કારણ કે વસ્તીનો સગ આત્માની પ્રગતિને અટકાવનારો છે.

ભગવાને તમામ ઉપસર્ગો સડન કર્યા, કોઈની પણ મદદ માગી નહીં આર જ્ઞાનના ધણી છતાં તેઓ મૌન જ રહ્યા ભગવાન ઋષભદેવને આર હનુર શિષ્યો હતા, છતાં તેઓ એક હનુર વર્ષ સુધી મૌન રહ્યા વાણીના મૌન સાથે જો મનનું મૌન ન હોય તો સકલ્પ-વિકલ્પોની હારમાળા ઊભી થાય છે માટે જોઈને બોનો, જોખીને બોલો, સમજીને બોલો તમારી વાણી ખીજાને કડવી, કટા જેવી કે ભારૂંપ ન લાગે તેનો બરાબર ખ્યાલ રાખો પરીકથાઓમા પરીઓના મોમાથી ફૂલ ઝરે છે તેવી વાત આવે છે તે કાઈ પેટમા ફૂલ ભરી રાખતી નથી, પણ તેની વાણી ફૂલ જેવી કામળ અને સુવાસવાળી હોય છે પરંતુ અનાદિકાળથી જીવની અવળાઈ ચાલુ છે એને આર ગતિ, ચોવીસ દડક ને ચોરાસી લાખ થે નિમા ભટકવું ગમે છે એ જ કારણથી એ જ્ઞાનની વાતોમા બેદરકાર રહે છે

પ્રભુએ સાડા બાર વર્ષ સુધી ઊંઘ લીધી નહીં તેમનું અપ્રમત્તપણું કેટલું ! તમે તો આનંદ મેળવવા માટે ચિયેટગ્મા ચાલ્યા જાવ છો, પછી ત્યાંથી આનંદ લાવો છો કે ઉપાધિ ? જો દિવસ ધરમા રહ્યા, ને ગમતું નથી એટલે બજારમા દોડો છો એટલે તમારી તો ચાવી જ ખોવાઈ ગઈ છે પણ યાદ રાખજો, દાગીના ગમે તેટલા હોય પણ ચાવી ન મળે ત્યાંસુધી તમે બીજાની જ રહેવાના છો તમારે તમારા

પોતાના જ ઘેર જવું કે એમાં બાટલી બાળસ કેમ ? નાનું ઊંઠુ
બહારના બધું હોય તો એ ઘેર જવાનો કનિષ્ઠો કહે છે તો તમને
સ્વ-ધર વિના કેમ ગમે છે ? તમારું શાખત ધર સિદ્ધિએમાં છે

દૃષ્ટાન્ત—આ અને ચાર વાની દીકરી મેળામાં ગયા. ચાલતાં
ચાલતાં ઊંઠરી પાછળ રહી ગઈ માએ માન્યુ કે ઊંઠરી પાછળ પાછળ
ચાલી આવે છે એટલે એ ઘેર ચાલી ગઈ બહી ઊંઠરી મેળામાં ભૂલી
પડી ગઈ અને ખૂન રહ્યા લામી. કાંઈ સજ્જન માણસોએ પૂછ્યું
તું ક્યા રહે છે ? ઊંઠરીએ જવાબ આપ્યો, મારી મા ! કાંઈએ
કહ્યું તારે ખાવું છે ? પણ ઊંઠરીએ તો એ જ જવાબ આપ્યો
મારી મા ! કાંઈ એને મોઢાવે, ચઢાવે, રચરાચ બનાવે, પણ એને
તો મારી મા સિવાય કાંઈ ગમતું જ નથી આખરે જ્યાંએ મળીને
એને પેશીસમેટીએ મૂકી.

આ વચ્ચે ઘેર જઈને માએ જોયું તો ઊંઠરી નથી. માતા જુદે
રસ્તે શોધવા નીકળી અને જાપ જુદે રસ્તે શોધવા ગયા. પેશીસમેટી
પર બેઠેલી ઊંઠરીએ રક્તા રક્તા દૂર દષ્ટિ કરી, તો એની મા ચાલી
આવે છે બનેલી પરસ્પર ઓળખાણ થઈ ઊંઠરી દોડતી દોડતી માતાની
પાસે પહોંચી ગઈ

તમને કાંઈની ઓળખાણ પડે છે ? આ ? તો સાચાને ઓળખવાની
પણ શક્તિ હતી નથી, કેમકે ભટકવાની ટેવ પડી ગઈ છે. હાલમાં
દોરને ખીમ બાકવું ગમતું નથી, તેમ તમને સ્વધરમાં ગમતું નથી કેમ ?

સન કુમ ચકવર્તના શરીરમાં સોળ રોગ ક્રિપ્ત બધા હાનર
હાલસીઓ અને તેની આંખોનાઓ પણ તેનો રોગ લઈ ચકી નહીં
બધા તેણે પાનની પીચકરી મારી ત્યાં તેમાંથી હજારો નીકળી ! જેને
આત્માને ઓળખવો હોય તને દેવાની ઓળખાણ પણ નહીં નીવડે છે
આ માને ઓળખનાર તો જગદ્ગાયસ્વમાર્થો સતેગૌરવાચાર્યમ્ —
જગતને જુએ ત જુ વેગળ મારે જ જુએ છે આવા અસાધ્ય સોળ
રોગોત નેઈને સન કુમાર દીક્ષા ગઈ લીધી.

દીક્ષા લીધા પછી સનતકુમારમુનિને ૭૦૦ વર્ષ સુધી રોગો રહ્યા. તેને સહન કરતા કરતા તેમને લઘિધ્વજો ઉત્પન્ન થઈ, છતાં રોગ મટાડવાની તેમને જાવના થઈ નહીં. તેમને રોગ ચાય કે તરત તેને મટાડવા માટે ધમપછાડા કરી મૂક્યા હો.

એક વાર દેવતાઓ વૈષ્ણવ બનીને સનતકુમારમુનિ પાસે આવ્યા અને તેમને કહ્યું, ‘આ રોગથી તમારી સાધનામાં ખામી આવે છે, માટે અમે તમારા રોગ મટાડવા આવ્યા છીએ. આપ નિરવધ ઔષ્ધ લો.’ સનતકુમાર બોલ્યા, ‘જો તમે રોગ મટાડવા આવ્યા હો તો શ્વાસોચ્છવાસ લેવા પડે એ પણ એક પ્રકારનો રોગ છે. મારે શ્વાસોચ્છવાસ ન લેવા પડે એવી દવા આપો. આ રોગો મટાડવા એ તમારું કામ નથી.’ એમ કહીને તેમણે પોતાના જ ચૂકવાળી આગળી કરીને શરીર પર ફેરવી અને તેમની કાયા કચન જેવી થઈ ગઈ! દેવતાઓ તો આશ્ચર્યચકિત બની ગયા.

ત્યારે તેમને રોગમાં કેટલા આળા સૂઝે છે? બીમાર પડે છે ને આ ખાલુ ને તે ખાલુ તમારું મટતું નથી. ‘રોગીની ખબર ખાટલે ને બોગીની ખબર પાટલે’ એની ખાતરી ન્યારે માણસ બીમાર પડે ત્યારે ચાય છે વાતો કરનારા તો બહુ છે. માર્ગસૂચક પાટિયાઓનો પાર નથી, પણ પ્રગતિ કરનારી વેલો બહુ ઓછી છે.

આમ સાતસો વર્ષની વેદના વેદા પછી સનતકુમારમુનિ મોક્ષે ગયા. તેમને આ બધી તાલીમ અપાય છે તેમાં હિપરદપકે કાઈ નહીં ચાલે માટે આજથી જ નક્કી કરો કે—

મહાવીર કે હમ સિપાહી બનેજે,
જો રક્ષા કદમ દ્વિર ન પીછે હટેજે,
અહિ સાકી બિજવી નસોમે ભરેજે,
મહાવીર કે હમ સિપાહી બનેજે

એકમો વેપ પહેમીથી પોલીસ જનાતુ નથી તાલીમ લઈને જાકમાના
ચતુર્જોની સામે મુઢને મોરચે જવાતુ છે મહાવીરના સૈનિકો પીઠેહ
કરતા નથી મારે વેપાર થાવ.

કમર કસો ને કરો કેસરિયા.

પ્રજી જરૂર ધારેલી છત મેગરી ચક્રો.

૬૦ સ્થાનિક

*

વ્યાખ્યાન : ૬૫

(સવિવાર, તા. ૮-૫-૧૩)

અહીં નામે સિદ્ધાન્ત પ્રક્યા ત્રણે કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને
સિદ્ધાન્ત કહે છે

ચાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિષ્ઠર આમે છે કેન્દ્રીકન્ધ
સુક્રમાસિમ સાથે સખધે કરવાનો સાચરવત સ્વીકાર કર્યો અને ધર-
જમાઈ તરીકે રહેવાની ખલુ મીત રહીને કબૂલાત આપી. મોર્મ
સમ્મતિલક્ષણમ્ માનીને જિનવત શેઠે સખધે કરવાતું નક્કી
કયું ને માધુસ હન્દ્રિયનો ગુલામ હોય તે ગધાઈ જાય છે કમવાન
કહે છે જાનમિત્તસુક્ષ્મા મધુકાલયુક્ત્યા—સચારતુ સુખ કલ્પિક
જાને લમિ કાળ કુખ આપનાર છે મારે હન્દ્રિયજનિત વિષયોમાં
સુખ નથી કલ્પેન્દ્રિયને રેડિયોનાં ગાલનો સાંભળતાં મને છે ખલુ
જ્યારે મસ્તકદ્યમ બિપાયુ હોય ત્યારે એનો એ રેડિયો અગ્રિય જની
જાય છે ને સ્ત્રીમાં સુખ દેખાય છે તે જ સ્ત્રી જ્યારે દુરાચારિણી જાને,
ત્યારે કુખરૂપ જની નય છે દુષ્કાલ-પૂરીમાં સુખ માનવારને જ્યારે
અછલુ થાય છે ત્યારે એ / એ જ અસચિત્તર જની જાય છે શરીરના
હરિતે ફોટાદારા જાવાનવાર કોકરનો તમે જાણાર માનો છે ત્યારે
તમારા અકમાના હોશથી રોગ જાવાનવારને તમે કુશળ માનો છે.

ખરી રીતે આત્માના દોષો જતાવનારને ગુરુ માનવો જોઈએ, પણ તમને આત્મશક્તિનું બહુ માન નથી, તેથી આત્માના દોષોને તમે નહાવતા શીખી ગયા છો. આ બધું આત્મજ્ઞાન આવે તો સમજાય.

દૃષ્ટાન્ત—એક સિંહણે બચ્ચાને જન્મ આપ્યો અને તરત જ એ શિકારીનો શિકાર બની ગઈ. આ બચ્ચુ એક હરવાડને મળ્યું. હરવાડે તેને દૂધ પાઈ મોડું કર્યું અને ઘેટાના ટોળાની સાથે તેને ચરાવવા લાગ્યો. બચ્ચાને પણ એમ થઈ ગયું કે જેમ આ બધા ઘેટા છે તેવું જ હું પણ એક ઘેટું જ છું. આમ કરતા ઘણા દિવસો વીતી ગયા એકવાર જગલનો સિંહ આ બચ્ચાને જોઈ ગયો. એને લાગ્યું કે આ સિંહનું બચ્ચુ ઘેટાના ટોળામાં કેમ લગી ગયું હશે? આથી તેણે એક ગર્જના કરી અને બધા ઘેટાની સાથે એ પણ લાગવા લાગ્યું. પાછળ દોડીને સિંહે તેને પકડી લીધું.

સિંહનું બચ્ચુ કહેવા લાગ્યું, ‘મને જ્યાં દો મારી જાતના ઘેટા મારાથી બુદ્ધા પડી જાય છે’ સિંહ બોલ્યો, ‘તું ઘેટું નથી, પણ મારા જેવો જ સિંહ છે તને ખાતરી ન થતી હોય તો ચાલ મારી સાથે’ આમ કહીને સિંહ તેને નદીકિનારે લઈ ગયો અને સ્થિર પાણીમાં તેને પોતાનું પ્રતિબિંબ જતાવતા જણાવ્યું, ‘જોઈલે તારું અને મારું મુખ, કેશવાળી અને પંખ બધું સરખું છે માત્ર તારો ઉગર જ ઘેટાના ટોળામાં થયો છે, માટે મારા જેવી ગર્જના કર આથી તને તારા સ્વરૂપની પ્રતીતિ થઈ જશે’ સિંહના બચ્ચાએ ગર્જના કરી અને એની શ્રાન્તિ લાગી ગઈ.

તેમ અનન્તા સિંહો જેવી જ આપણામાં શક્તિ છે, પણ જ્યારે તમને ધ્યાન, તપ, સયમ આદિ કરવાનું કહેવામાં આવે, ત્યારે તમે કહો છો કે, ‘બનતું નથી,’ પરંતુ એ વાત સાચી નથી તમે કરતા નથી એ વાત સાચી છે. માનવ મોહની સેનાને મારી-હાલીને સાચો સિંહ બનવા શક્તિમાન છે, પણ તેના માટે સાધના કરવી જોઈએ.

સિંહની જેમ ચાલી પુરશે તમને જાણત કહે છે કે નરક-નિર્જાલા.
ભવરૂપી રાત્રિ વીતી ચૂકી છે અને દવે માનવભવરૂપી પ્રભાત ચલુ છે
મહે જાણે અને તમારામાં બરાઈ રહેલા કોષોને કાઢી નાખે. કાઈ
મેટા માણસને આમ ત્રણ આપ્યા પછી એને બહાવાળા મહાનર્મ.
ઉતારે ન જાણ તેવી જ રીતે પરમાત્મા પી દેવને કોષોથી ભરેલા
દેહમંદિરમાં ન સ્થપાય. આજ વિષય સુધી તો ખૂબ ઠાકારે આધી,
બહુ બહુ ઠાકારે બટક્યા. દવે સમજો.

દૃષ્ટાન્ત—એક સાધક ઠેર ઠેર જઈને કહેતો હતો કે મુઠ્ઠે ચેતના
ચિહ્ન હો! આ સાંજીને સૌ તેની આમળ પોતપોતાના મત.
જાણવા લાગ્યા, પરંતુ તેને સતોષ થયો નહીં. આખરે એકવાર તેને
એક મદધિકે યોગી મળી ગયા.

મહાત્મા જ્ઞાનદેવનંદ કહે છે કે—

મત મત બોદે ર ને જઈ પૂછીએ

સહુ ધારે અદ્ભુત

અભિનંદનિ દરશન તરસીએ

હું જ્યાં જ્યાં ગયો ત્યાં ત્યાં સૌ પોતાનો મત સ્થાપવા મગ્ગે
છે સાધકે મદધિકે યોગી પાસે જઈને પ્રાર્થના કરી. મુઠ્ઠે ચેતના
ચિહ્ન હો! યોગીએ વિચાર કર્યો કે બહુ લાડોસો જ્યાં આ િશ્વાસ
સાધક છે કદાચ મારું કહેશે એ સંધિસીધું ન પસંદ માને. આથી વેણે
સાધકને કહ્યું. જાડીથી ભેરે દૂર આવેલા સરોવરનો એક મનુષ્ય તને
સમજાવશે. સાધક સરોવર પાસે આવ્યો અને બોલ્યો, મુઠ્ઠે ચેતના
ચિહ્ન હો! અને તરત જ એક માણસ બહાર આવ્યું. માણસને
કહ્યું તું મારું એક કામ કર, પછી હું તારું કામ કરી દઈશ. અને
પાણીની ખૂબ તરસ લાગી છે અને પાણી પાઈ દે!

માણસાનું વચ્ન સાંજીને સાધકને દસવું આવ્યું એ બોલ્યો,

પાણી તો તારી પાસે જ છે જરા ઠેકાને નીચી નમાવ કે તરત
જ તને પાણી મળી જશે! માણસને કહ્યું તો સાંજીને

સાધક ! તું આખા જગતમા ભટકીશ, તોપણ તને ચેતના મળશે નહીં, કારણ કે જોને તું શોધે છે તે ચેતનાથી જ તું સભર છે. માટે દષ્ટિ પલટાવ'

તમે પણ એવા જ સાધક છો સુખ મેળવવા માટે તમે જડ વસ્તુઓ પાસે લિખારી બનીને માગો છો કે મને સુખ આપો ! પણ જો સ્વયં નાશવત છે તે તમને શાશ્વત સુખ કયાથી આપી શકે હતા ? તમે તમારી અદર જ ડૂબકી લગાવો, તો ચેતના પ્રાપ્ત થઈ જશે. સાધકને સાચું સમજાયું. એને પોતાની ભૂલ જણાઈ.

જગદીશને જોવા માટે, દશે દિશા આથડ્યા રે,
જગીને જોયું તો એ તો ધરમા જડ્યા
અમે ભવના મુસાફર ભૂલા રે પડ્યા,
ક્યા રે જવું તું ને ક્યા જઈ રે ચડ્યા અમે

જિનદત્ત શેઠના પુત્ર સાગરદત્તને પણ સુકુમાલિકાના મોહમા આનંદ દેખાયો, પણ જ્યાં મોહ ભ્રમો છે ત્યાં કર્મ પણ બીજુ છું માટે મોહનીય કર્મની અટ્ટાનીસ પ્રકૃતિ પર પ્રથમ વિજય મેળવવાની જરૂર છે, કારણ કે—

વિષયરૂપ અકુરથી ટળે જ્ઞાન ને ખ્યાન,
લેશ મદિરાપાનથી, છાકે જેમ અજ્ઞાન

જેમ રાજાને છતવાથી તેની પ્રજા અને તમામ સૈન્ય જિતાઈ નવ છે, તેમ આ મોહનીય કર્મને છતવાથી ત્રિપયો વિરામ પામી નવ છે વિપત્તિ માણસ સાચું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી, માટે મોહને તોડો

અણ કર્મમા શિરોમણિ મોહનીય જો,
કથવિત મોહ એ જ સસાર.

ઓ ગમાર ! મૂકી દે સમત મહા મોહની જો !

મોહ એ જ સસાર છે બારમે ગુણગ્યાને નવ ત્યારે મોહ ક્ષીણ થાય છે. મોહની સિત્તેર કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ છે તમને કાને

કોનો મોદ નો છે ? એકવાર કહેવું પડે તો તેને દીકર કહેવાય. દીકર જીમે ચોર અને વારવાર કહેવું પડે એ ટક ટક કહેવાય. તમે ટક ક્ષી ટેપાઈ ગયા લાગે છે.

દુષ્ટાન્તા—સચારનો સખ્ય દતો, રાજ પોતાની અદારીમાં કોનો દતો, તેમાં યજ્ઞમહેશ્વરના કાષ્ટકોને વાળવા માટે એક કમડી—સ્યાસિની આવી. એ નએ નેવું કે કમડીની જાતમાં પશુ કેટલું આકર્ષક સ્વરૂપ હોય છે.

કેટલાક જીવો આમાં નેવામાં જ રિહતી મુખાવે છે એવા જીવો મન તે નિર્મિત હોવા છતાં તેને ચપ્પાર કહેવામાં શુ બોલે છે ? રાજ પશુ કમડીના રૂપમાં મેળા બન્યો. તેણે તેનું સરખાતું મેળવી લીધું અને અર્ધાં થતે કીપડાઓ કમડીચણમાં ઘેર અનેક સ્વપ્નવતી રાણીઓ દોવા છતાં અને પોતે ઉત્તમ જાતિનો હોવા છતાં રાજએ હવે મનોદા છેડી દીધી. કામાનુગણાં મ મયં ન હરજા — મમના નુશ્કાએને ભગ કે કલ્પ દોનાં જ નથી હવે હે એ રાજ ચતના બાર વાને કમડીચણમાં જાય છે ને સચારના ચાર વાને ખાઈ રહે છે. પશુ તેના અનગતમાં જન ની રક્ષામાં નિએ—અત્યંતમાં—રખવા લાગ્યા કે કુ કે કુ કુ તે હીક કરતો નથી, છતાં એ પોતાની જાત પાડી ફેવી સક્યો નહીં તમારામાં દોષ નથી એમ તો ક્ષી સક્ય ના. તારે દયા છે એ તો નહીં છે તો પછી એ દોષ તમન રખવા કેન નથી ? શુ વિપચ્છપી સર્વિ એર ચપ્પ છે ? તમે જાણો છો કે તન સનુ એર ચપ્પ હોય તેને કાવો લીંબડો પશુ મીઠો

પાછો ફરી શકું, પણ રાજાને અટકાવે કાણુ ? સિ હને કાણુ કહેવા જાય કે તારુ મો ગધાય છે ? આખરે રાજાએ એક નિશ્ચય કર્યો

એક દિવસ બરી સલામા રાજાએ કહ્યું, ' જે માણસ રાતના મારી ચોકી કરશે તેને હું એક હજાર રૂપિયા ઇનામ આપીશ ' એક રાતના હજાર રૂપિયા લેવા કાણુ તૈયાર ન થાય ? આખરે એક માણસે રાતના ચોકી કરવાનું સ્વીકાર્યું અને પોલીસનો ડ્રેસ પહેરી, બહુક જઈને રાજમહેલના દ્વાર આગળ ઊભો રહ્યો

આજે રાતના બાર વાગ્યા સુધી તો પડખા ધસતા ધસતા સમય પસાર કર્યો પછી રાજા બહાર નીકળ્યો નવા આવનાર રક્ષકે રાજાને સલામ કરીને પૂછ્યું, ' અત્યારે આપ ક્યા પધારો છો ? ' રાજાએ કહ્યું, ' રાત ફરવા ' રક્ષકે પૂછ્યું, ' હું સાથે આવું ? ' રાજાએ જવાબ આપ્યો, ' ત્યા કોઈનું કામ નથી ' રાજા ચાલ્યો ગયો અને સવાર પડતા પાછો આવ્યો સલામા જઈને એ રક્ષકે કહ્યું કે ' મારા હજાર રૂપિયા આપો મે તમારી આખી રાત ચોકી કરી છે ' પણ હજાર રૂપિયાને બદલે રાજાએ એને માર મરાવીને કાઢી મૂક્યો

આમ ધણી દિવસ સુધી ચાલ્યું હવે કોઈ માણસ ચોકી કરવા તૈયાર થતો નથી રૂપિયાને બદલે માર ખાવા કાણુ જાય ? આખરે રાજાએ આખા શહેરમા પડો વગડાવીને કહેવડાવ્યું કે જે કોઈ રાજાની ચોકી એક રાત કરશે તેને હજાર રૂપિયા ઇનામ મળશે આ વાત એક ગરાસણીએ સાંભળી ચતુર ગરાસણીએ પોતાના પતિને કહ્યું, ' તમે ચોકી કરવાનું કબૂલ કરો તમારે માર ખાવો પડશે નહીં તમારે બદલે હું ચોકી કરવા જઈશ ' ગરાસણીએ આજે ચોકી કરવાનું કબૂલ કર્યું રાત્રે ગરાસણી બાઈ ચોકી લાવવા આવી ગઈ બાર વાગ્યાનો સમય થયો, અને રાજા રાજમહેલમાંથી બહાર નીકળ્યો ગરાસણી વેપ બચ્લીને દ્વાર પાસે ઊભી હતી તેણે ધીમે અવાજે પૂછ્યું, ' ક્યા જાવ છો ? ' રાજાએ જવાબ આપ્યો, ' રાત ફરવા જાઉં છું '

કાતો મોઢ નોં છે ? જોડવાર કહેવું પડે તો તેને 'ઠીર' કહેવાય. ઠીર ઝીમે ચોર અને વારવાર કહેવું પડે એ ટક ટક કહેવાય. તમે ટક નથી ટેવાઈ ચલા લાગો છો.

દૃષ્ટાન્ત—સવારનો સમય હતો, રાજા પોતાની ખટારીમાં બિંબો હતો. તેમાં રાજમહેસના કંપાઉંને વાળવા માટે એક ભગડી—ચાંચિની ખાલી. રાજાએ એવું કે ભગડીની નક્કામાં ખસુ કેટલું ખાખખ સ્વરૂપ હોય છે.

કેટલાક છવે ચાખડાં જોવામાં જ નિહાળી ગુમાવે છે એવા છવે મમે તે જાતિના હોવા છતાં તેને અમાર કહેવામાં શુ ખેડુ છે ? રાજા પક્ષ ભગડીના રૂપમાં ધેતા બન્યો. તેણે તેનું સરનામું મેળવી લીધું અને અર્ધાં રાને બિપજ્યો ભગડીવાસમાં, ધેર અનેક સ્વરૂપવતી રાણીઓ હોવા છતાં અને પોતે ઉત્તમ જાતિનો હોવા છતાં રાજાએ હવે મર્યાદા ઝાડી દીધી. કામાનુરાણાં ન ધર્ય ન છજજા — કમના ગુલામોને ભય કે ભજન હોવા જ નહીં હવે તો એ રાજ રાતના બાર વાગે ભગડીવાસમાં જાય છે ને સરનામું માર વાગે ખાઉં હરે છે. ખસુ તના અતરકમા ખન બદિરકમામતિ એક—અતરકમા—અથવા લાગે છે કે ૭ ૭ છુ તે ઠીક કરતો નથી, છતાં એ પોતાની જાનત પાડી ફેવી શક્યો નહીં તમારામાં દોષ નથી એમ તો કહી શકાય નહીં ત્યારે દયા છે એ તો નહીં છે તો પછી એ દોષો તમને અપવાદ મન નથી ? શુ વિરવરની સર્વિનું ઝેર અપુ છે ? તમે જાણો છો કે તેને જાનુ ઝેર અપુ હોય તમે કાવો લીંબો ખસુ મોઢી લાગે છે અને તથા બિસદુ સાકર ખવડાવે તો તેને કપ્પી લાગે છે આ વિરવરનાં ઝેર ન બિનજો ત્યાનુની તમને સસાર મોઢો જ લાગવાનો છે આ કાણુની ન તમે હોસ હોન નાપ કરો છો જ નથી જાનવરો નિલાચરો અને બાંધવારી માણસોનું રાનુ અમારુ ખસુ વમે છે. રા ન પક્ષ દવે ટેવાઈ ચલો છતાં તેનું આ કાપું સાકુ લાખતુ નથી. તેણે વિચારુ કે મન દોઈ જા જાવનાર હોય તો કુ હવે આ મારેથી

પાછો ફરી શકુ, પણ રાજાને અટકાવે કાણુ ? સિ હને કાણુ કહેવા જાય કે તારુ મો ગધાય છે ? આખરે રાજાએ એક નિશ્ચય કર્યો

એક દિવસ ભરી સલામા રાજાએ કહ્યું, ' જે માણસ રાતના મારી ચોક્કી કરશે તેને હું એક હજાર રૂપિયા ઇનામ આપીશ ' એક રાતના હજાર રૂપિયા લેવા કાણુ તૈયાર ન થાય ? આખરે એક માણસે રાતના ચોક્કી કરવાનું સ્વીકાર્યું અને પોલીસનો ફેસ પહેરી, બદ્ધ લઈને રાજમહેલના દ્વાર આગળ ઊભો રહ્યો

આજે રાતના બાર વાગ્યા સુધી તો પડખા ધસતા ધસતા સમય પસાર કર્યો પછી રાજા બહાર નીકળ્યો નવા આવનાર રક્ષકે રાજાને સલામ કરીને પૂછ્યું, ' અત્યારે આપ કયા પધારે છે ? ' રાજાએ કહ્યું, ' રોન કરવા ' રક્ષકે પૂછ્યું, ' હું સાથે આવું ? ' રાજાએ જવાબ આપ્યો, ' ત્યાં કાંઈનું કામ નથી ' રાજા ચાલ્યો ગયો અને સવાર પડતા પાછો આવ્યો સલામા જઈને એ રક્ષકે કહ્યું કે ' મારા હજાર રૂપિયા આપો મેં તમારી આખી રાત ચોક્કી કરી છે ' પણ હજાર રૂપિયાને બદલે રાજાએ એને માર મરાવીને કાઢી મૂક્યો

આમ ધણા દિવસ સુધી ચાલ્યું હવે કાંઈ માણસ ચોક્કી કરવા તૈયાર થતો નથી રૂપિયાને બદલે માર ખાવા કાણુ જાય ? આખરે રાજાએ આખા શહેરમાં પડો વગડાવીને કહેવાવ્યું કે જે કાંઈ રાજાની ચોક્કી એક રાત કરશે તેને હજાર રૂપિયા ઇનામ મળશે આ વાત એક ગરાસણીએ સાંભળી ચતુર ગરાસણીએ પોતાના પતિને કહ્યું, ' તમે ચોક્કી કરવાનું કબૂલ કરો તમારે માર ખાવો પડશે નહીં તમારે બદલે હું ચોક્કી કરવા જઈશ ' ગરાસણીએ આજે ચોક્કી કરવાનું કબૂલ કર્યું રાત્રે ગરાસણી બાઈ ચોક્કી ભરવા આવી ગઈ બાર વાગ્યાનો સમય થયો, અને રાજા રાજમહેલમાંથી બહાર નીકળ્યો ગરાસણી વેપ બદલીને દ્વાર ખાસે ઊભી દત્તી તેણે ધીમે અવાજે પૂછ્યું, ' કયા જાવ છો ? ' રાજાએ જવાબ આપ્યો, ' રોન કરવા જાઉં છું '

અરાધ્યુ વિચાર કરવા લાગી કે મારે તો રાગની ચોક્કી ભરવાની છે રાગમહેસની નહીં.

વિવા પદ્યતિ નોત્સૂક કાલો મક્ત ન પદ્યતિ ।

અપૂર્વ કોડવિ કામાન્થો વિવા મક્ત ન પદ્યતિ ॥

સૂર્ય દિવસે જોઈ શક્ય નથી, મગધે રાતના જોઈ શક્યો નથી પરંતુ કામાન્થ એ એવો અપૂર્વ અધિભા છે કે જે રાતના કે દિવસના જોઈ જ શક્યો નથી.

રાગ અગળ ગાયો. ધીમે પગમે છુપાઈને અરાધ્યુ તેની પાછળ પાછળ જવા લાગી. રાગ અગીવાસમાં આવ્યો. પોલીસના વેળમાં અરાધ્યુ છુપાઈને નહુ જોવા લાગી. રાગ સૂપડીમાં ગયો. પોલી અગડી માંડમાં નિદામાં પડી હતી. તેણે સમજાવમાં તો રાગને ન જોવાના શબ્દો કહ્યા, જ્યાં રાગને તે શબ્દોને સંકેત થયો. રાગને અગડીને કહ્યું. જાણે તો મારે વારા લાગતુ આવુ છે મારે તારા ધરમાં જે કંઈ હોય તે મને આવા મારે આવ. અગડી બોલી, જાણે મારા ધરમાં કંઈ આવતુ નથી. એક વાલિયાને ત્યાંથી એકવાડના સાત આવ્યા હતા. હોશરના ખર્તા ખર્તા વેનાયી પાસક જમ્યા છે. રાગ બોલ્યો. સાત તો આવ પશુ તુ મને તારા કાચેડી અગાવ તો મગ્ગ પડે ।

અગડી પોતાના કાચે રાગને એકવાડના સાત અવાજવા લાગી. અરાધ્યુને વિચાર થયો કે રાગને તો હવે છાદી છે સાત તો વાલિયાના ધરના છે. પશુ દમણી અગીના ધરતુ પાણી પશુ પી લેશે. આથી તેણે ભાણુ મારીને ગોળામાં કાણુ પાડી દીધુ. પાણી નહુ ટેળાઈ ગયુ.

આ વરુ રાગને સાત ખર્ટ લીધા અને તેણે અગડીને કહ્યું, ન મને પાણી આવ. અગડી ગોળામાંથી પાણી લેવા મારે આવી, પશુ તેણે ત્રોલા આવી જોયો. આથી તેણે રાગને કહ્યું. પાણી તો ધરમાં નથી, પશુ આ સામે ધોળીપાટ છે ત્યાં જઈને પાણી પી આવ. રાગને ધોળીપાટ પર જઈને જોને જોને પાણી પીધુ અને પાછો આવ્યો.

હવે એ લગડીની ત્રણ પાયાવાળી અને એક પાયાને બદલે
પથ્થર મૂકેલી તથા ગંધાતી ગોદડી પાયરેલી પથારીમા સૂતો ! આખા
ગામના રાજાની આ દશા કેમ થઈ તેનો વિચાર કરજો

મોતીડાંનો ચારો ચરવો મૂકી દઈને,
ચૂચવા ગમે છે હાડ ચામ રે,
મૂરખ થઈને રે હસને ક્યો છે હેરાન,
નક્કી પ્રભુ નિર્લજ્જ થઈને રે, હસને ક્યો છે હેરાન

એક ડોકટર લખે છે કે માણસ રાજાનું એક શેર અનાજ ખાય,
આવું ચાળીસ શેર અનાજ પચાવી જાય, ત્યારે ચાર શેર લોહી થાય
અને એ ચાર શેર લોહીમાંથી બે તોલા વીરું બને છે આવા મૂલ્યવાન
વીરુંની અધોગતિને બદલે જે જીર્ણગતિ કરે છે તે જ સાચો મર્દ છે
તમને મર્દ માનવા કે મૂઝા ? નરસિંહ લગત લખે છે કે—

‘વાય કાઠ મન નિશ્ચલ રાખે, પરચી જેને માત રે’

પુરુષે પરચીને માતા અને બહેન સમાન માનવી અને સ્ત્રીએ
પરપુરુષને પિતા કે ભાઈ સમાન માનવો જોઈએ એવા સ્ત્રી કે
પુરુષની માતાને ધન્ય છે આજે તો દેખાવમા સાફસફ થયેલાની વાણીમા
ઝેર અને આખોમા અચારા હોય છે રાવણે સીતાનું હરણ કર્યું તો
એના હાથમા શું આવ્યું ? રામાયણનું રમખાણ રાવણની કામાધતાને
લઈને જ થયું

ગરાસણીએ રાજાનું રાત્રિચરિત્ર જોઈ લીધું અને ખીજે રસ્તે
થઈને એ પોતાના પહેરા પર હાજર થઈ ગઈ સવાર પડતાં એ
પોતાને ઘેર આવી અને જે રીતે તેનો પતિ સમજી શકે તે રીતે તેને
બધી સમજણ આપીને તેને રાજસભામા મોકલ્યો તે ઉપરાંત તેણે
કહ્યું કે મેં કહેલા સંજોગથી રાજા જરૂર કુમારોથી પાછો વળી જશે,
કારણ કે એ સરળ ચિત્તવાળો છે મનનો પરાધીન બની જવાથી જ
તેણે આવો ઉપાય યોજ્યો ■

ઝરાસુદ્ધી વિચાર કરવા લાગી કે મારે તો રાગની ચોડી ભરવાની છે
રા ભલેસતી નહીં

વિધા વદ્યવતિ મોલુક કાકો નક્ત ન વદ્યવતિ ।

અપૂર્વે કોડવિ કામાળ્યો વિધા નક્ત ન વદ્યવતિ ॥

હવે દિવસે જોઈ શકું નથી, કમઢો રાતના જોઈ શકતો નથી,
પરંતુ કામાળ્ય એ જોવો અપૂર્વ વ્યવસ્થા છે કે જે રાતના કે દિવસના
જોઈ ન શકતો નથી.

રાગ આજ્ઞા ગાઓ. ધીમે પગથે હુપાર્છને ઝરાસુદ્ધી તેની
પાછળ પાછળ જવા લાગી. રાગ સમીપસમાં આવ્યો. પેલીસના
વેપમાં ઝરાસુદ્ધી હુપાર્છને જુલું જોવા લાગી. રાગ મૂંપડીમાં ગયો.
પેલી સગદી માંડમાંડ નિદ્રામાં પડી હતી. તેણે સૂચનાતમાં તો રાગને
ન જોવાના શબ્દો કહ્યા હતાં રાગએ તે સૂચનાને સહન કરી. રાગએ
સગદીને કહ્યું આ ? તો મારે તારા કાપનું આવું છે મારે તારા
ધરમાં જે કંઈ હોય તે મને ખાવા મારે ખાપ. સગદી જોઈ,
આજે મારા ધરમાં કંઈ ખાવાનું નથી. એક વાલ્કિયાને ત્યાંથી
એકવાકના ભાત ખાવ્યા હતા. એકરાના ખાતાં ખાતાં તેમાંથી એકાક
જન્મ્યા છે. રાગ જોયો. ભાત તો ભાત પણ તું મને તારા
લાલવી અચ્છાવ તો મજા પડે ।

સગદી પોતાના કાષે રાગને એકવાકના ભાત ખવડાવવા લાગી.
ઝરાસુદ્ધીએ વિચાર કર્યો કે રાગએ તો હા સગદી છે ભાત તો વાલ્કિયાના
ધરના છે પણ હમણા સમીપના ધરનું પાણી પણ પી લેશે. આથી
તેણે ભાણુ મારીને જોળામાં કાણુ પાડી દીધું. પાણી જુલું જોળાઈ ગયું.

આ તરફ રાગએ ભાત ખાઈ લીધા જન તેણે સગદીને કહ્યું,
મને પાણી ખાપ. સગદી જોળામાંથી પાણી લેવા મારે આવી, પણ
તેણે જોયા આવી જોયો. આથી તેણે રાગને કહ્યું પાણી તો ધરમાં
નથી, પણ આ સામે ધોળીપાટ છે ત્યાં જઈને પાણી પી આવો.
રાગએ ધોળીપાટ પર જઈને જોને જોને પાણી પીધું અને પછે આવ્યો.

હવે એ લગડીની ત્રણ પાયાવાળી અને એક પાયાને બદલે
પથ્થર મૂકેલી તથા ગંધાતી ગોઠ્ઠી પાથરેલી પથારીમાં સૂતો ! આખા
ગામના રાજની આ દશા કેમ થઈ તેનો વિચાર કરજો

મોતીડાંનો ચારો ચરવો મૂકી દઈને,
ચૂંચવા ગમે છે હાડ ચામ રે,
મૂરખ થઈને રે હસને ક્યો છે હેરાન,
નહી પ્રભુ નિર્લજ્જ થઈને રે, હસને ક્યો છે હેરાન.

એક ડોક્ટર લખે છે કે માણસ રાજનું એક શેર અનાજ ખાય,
આણુ આળીસ શેર અનાજ પચાવી જાય, ત્યારે ચાર શેર લોહી થાય
અને એ ચાર શેર લોહીમાંથી બે તોલા વીર્ય બને છે આવા મૂલ્યવાન
વીર્યની અધોગતિને બદલે જે ઊર્ધ્વગતિ કરે છે તે જ સાચો મદ છે
તમને મદ માનવા કે મદદ ? નરસિંહ ભગત લખે છે કે—

‘વાચ કાઠ મન નિશ્ચલ રાખે, પરસ્ત્રી જેને માત રે’

પુરુષે પરસ્ત્રીને માતા અને બહેન સમાન માનવી અને સ્ત્રીએ
પરપુરુષને પિતા કે ભાઈ સમાન માનવો જોઈએ એવા સ્ત્રી કે
પુરુષની માતાને ધન્ય છે આજે તો દેખાવમાં સાક્ષર થયેલાની વાણીમાં
ઝેર અને આખોમા અગારા હોય છે રાવણે સીતાનું હંરણ કર્યું તો
એના હાથમાં શું આવ્યું ? રામાયણનું રમખાણ રાવણની કામાધતાને
લઈને જ થયું

ગરાસણીએ રાજનું રાત્રિચરિત્ર જોઈ લીધું અને બીજો રસ્તો
થઈને એ પોતાના પહેરા પર હાજર થઈ ગઈ સવાર પડતા એ
પોતાને ઘેર આવી અને જે રીતે તેનો પતિ સમજી શકે તે રીતે તેને
બધી સમજણ આપીને તેને રાજસભામાં મોકલ્યો. તે હિપરાત તેણે
કહ્યું કે મેં કહેલા સખદેથી રાજા જરૂર કુમારોથી પાછો વળી જશે,
હારણ કે એ સરળ ચિત્તવાળો છે મનનો પરાધીન બની જવાથી જ
તેણે આવો હિપાય મોકલ્યો છે

ગરાસિયો રાજસભામાં આવ્યો અને ચોક્કી કરવા બદલના એક દંતર ફાળા માગ્યા. પણ રાજના નિયમ પ્રમાણે રાજાએ જવાબ આપ્યો. અને તેને માર મારવાની આજ્ઞા આપી. પરંતુ ગરાસિયાએ પોતાની પત્નીના કબા પ્રમાણે રાજા પાસે આવીને કહ્યું. મેં રાજમહેલની ચોક્કી કરી નથી પણ આપની ચોક્કી કરી છે. હવે આપ કહો તો સભાની વચ્ચે અને આપ કહો તો એકાંતમાં આપને કહેવાનું છે તે કહી સંભળાવું.

રાજના કરતાં ભુલો જવાબ સાંભળીને રાજા ચોક્કી બીજો. ગરાસિયાને એ એકાંતમાં લઈ ગયો. ગરાસિયો કહેવા લાગ્યો—

હામી ન જાણે જાત કમત કંઈ ન જાણે વરેષ ખાટ,

ભૂખ્યો ન જાણે એકો કાત વરસ્યો ન જાણે ધિબીખાટ.

રાજાએ આજે ૮ પોતાની જૂથને ખાનખીમાં કમૂચ કરી. એણે મનથી જ આ કુકર્મ ઉઘાડી દેવાનો નિશ્ચય કર્યો અને ગરાસિયાને એક દંતરને બદલે સ્વ દંતર એ પેરવાં કહ્યું. લાઈ. તમે મારી કુરેવ ઉઘાડી છે મારે તમારો કુ આજાર માનું છું. ગરાસિયાએ કહ્યું, રા. જા. જેને લાઈ જાણે સતોષ ન થાય તેને સમઝીના એક કાત ખાવાથી સતોષ મળે. તમારે ત્યાં પશિની જેવી રાણીઓ હોવા છતાં એક વિશ્વ જૂથનારી જ મદીથી તમને સતોષ થાય. જો તેવી સ્વપક્ષી હોવા છતાં એ તમારી પ્રજા છે અને પ્રજાની જો તો તમારી પુત્રી સમાન છે.

રા. અને તે દિવસથી પોતાના દોષ સુધારી લીધા. તમે પણ તમારા દેશેને આ ત્યાં દૂર કરવાનો નિશ્ચય કરી સંજો. આ ૭ તો સિનેમખે સસારનું સંજાનાર વાળનું છે. આજની સુવાન ઊઠારીએત્રી વેલકુલા પણ કાટક મસ્ટી અને આજપણ કરનારી છે. આવાં જવાં કરતોયો. તે તમારે ત્યાં મુવાન પુત્ર કે પુત્રી હોય તો તેને જાણવ ને. વિવધ પ્રતા જાનું ખરાબ છે. આ જો કહેવાનો પ્રેમ એ મોદતુ જ પ્રવચિત સ્વ. ન છે.

સુક્રમાલિકા સ્વરૂપવતી હતી, માટે સાગરદત્તે ધરજમાઈ રહીને, પશુ તેની સાથે લગ્ન કરવાનું નક્કી કર્યું. સારું મુદત જોઈને લગ્ન લેવાયા વરઘોડો મડપમા આવ્યો. કન્યાદાન આપતી વખતે માતા-પિતાએ કન્યાનો હાથ, વરના હાથમા મૂક્યો. અનેક વાજિત્રો અને મગજીતો ગવાયા હતા હવે ત્યાં શુ જનાવ જનશે તે અવસરે

૦ હૈં શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૬૬

(સૌભવાર, તા ૬-૬-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રદેખ્યા ત્રણેય જાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે સુક્રમાલિકાના અને સાગરદત્તના લગ્નસમારંભમા હાથેવાળો મેળવવાનો સમય આવ્યો. સુક્રમાલિકાના આનંદનો આજે પાર નથી, પશુ દુન્યા સાગરદત્તના હાથમા તેનો હાથ મુકાયો ત્યાં જાણે સાગરદત્તનો હાથ ધગધગતી આગમા મુકાયો હોય તેવો અનુભવ થયો. સાગરદત્તને જાણે વીજળીનો, આથકો લાગ્યો હોય તેમ લાગ્યું. પશુ અનેક વડીલો અને સગા-વહાલાઓની વચ્ચે હવે શુ કરવું ? ચીસ પાડે તો મર્મોહાનો ભગ થાય તેમ વિચારીને સાગરદત્તને થોડીવાર શાન્તિ રાખવાનો વિચાર થયો. તેણે મૂંગે મોઢે સદન કર્યું. થપ્પડ મારીને જેમ મોઢું લાક્ષ રાખે તેમ હાથેવાળાની અનતી વેદના તેણે સહન કરી હાથેવાળાનો વિધિ સંપૂર્ણ થયો. ચાર મગજીંગ ફરાર્થ ગવા જન્મેને પરણવાના આનંદનો પાર નથી જન વિદાય થઈ, પશુ સાગરદત્તને તો ધરજમાઈ તરીકે જ રહેવાનું હોવાથી એ સત્કારને ત્યાં જ રોકાઈ ગયો.

રાત્રી પડી સુદર વસ્ત્રો અને અલગાગે ધારણ કરીને સુક્રમાલિકા

ચક્રાન્તિ આવી. ચક્રાન્તિ ચક્રગતિનું દ્વિતીય પદ પર મુખ્યમુખ્ય
આદર્શ મિત્રાણેશ દર્શ. ઉપર પુણી મુખ્યમિત્ર મિત્રાણેશ
દર્શ. મુખ્યમિત્ર ચક્રા પર આવીને બેઠી. આમરદત્ત પક્ષ આવીને બેઠો
અને બન્ને તેણે મુખ્યમિત્રને રક્ષા કરી ત્યાં જઈને આમરદત્તને રક્ષા
કરી દેખ તેમ તેને સાચું. મુખ્યમિત્રને નિદ્રા આવી મર્ષ એ/મે
આમરદત્ત નિરાશરૂપે ત્યાંથી ધીમે ધીમે સ્થાનામાં સૂતો પણ ચિન્તા
મુરારી ન સુલભ ન મિદ્રા — ચિન્તાથી આતુર થયેલા મનુષ્યને મુખ
કે નિદ્રા ક્યાંથી આવે ? જન્મની ચિન્તામાં આતુર તો મર્ષા દેખ છે
પણ કહે આત્માની ચિન્તા કરે

આમરદત્ત ધીમે સ્થાનામાં સૂતો સૂતો વિચાર કરે છે કે આ
આપતો ભારે મને ક્યાં વળશે ? હવે મારે શું કરવું ? આમ ને આમ
ચિન્તા કેમ વિનાશકી ? અને આ ને આ વિચારમાં અર્ધ રાત
વળી મર્ષ એ ક્યાં મુખ્યમિત્ર નથી તેણે જોયું ત્યાં પેલાના રાત્રી
સ્થાનામાં નથી. મુખ્યમિત્રને આ વાતની કાંઈ ખબર નથી, એ/મે એ
ઓરડામાં મારે તરફ તેણે સાચી જોતાં જોતાં બન્ને આમરદત્ત મુતો
હતો ત્યાં આવી એના અંગે અંગે કામતો અર્ધ મુખ્યમિત્ર બન્ને હતા

અમવાન કહે છે કે બન્ને ઘડાનકા છળજો દેખ ત્યાં પેલાના
છળજો જ રાખા આવે તો તેથી એ અર્ધ ઓળખતો નથી, એ
તો વધારે જોઈ છળજો કહે છે તેથી જ રીતે કામનાઓનું સેવન
કરવાથી વિચો છાત કતા નથી પણ વધારે છળજો મુખ્યમિત્ર સાચ
જ છળજો-કામનાઓનો વિચાર કરતા દેખ તો કામના પાસે કરે
સમમદારો છળજોનો જોઈ કરે

એક માણસ બાપુદી અને પૂરી ખાવાની પ્રેમ કરે, ત્યાં તેને
વિચાર થાય કે ખમણ જોયું કાંઈ શરણુ કરું દેખ તો દીક પડે
ખમણ નેમણ થાય ત્યાં જોઈ વિના કેમ આવે ? થીકી મનની કૂદી
કાળ અને થીકા વાત તો તે/મે જ ને ? અને એ જોઈ ખમણ
મારે મરમામરમ કહી ન દેખ તો તો ખાનક જ મારી નય ને ?

આમ એક પછી એક તૃષ્ણા વધતી જ નય છે મહાત્મા આનંદનંદ
કહે છે કે—

સસરો મારો બાબો બોબો, સાસુ બાળકુવારી,
પિયુષ મારો મૂંઝે પારણિયે, હુ છુ ઝુલાવનહારી
નહી પરણેલી નહી રેકુવારી, પુત્રજણાવણુહારી
કાળી દાઢીનો કાઈ ન મૂક્યો, હજુયે છુ બાળકુવારી

તૃષ્ણાનું રૂપક આપતા શ્રી આનંદનંદ કહે છે કે ‘ મારો ક્રોધ
નામનો સસરો એવો બોબો છે કે ન્યા નય લા ઝટ દેખાઈ આવે,
અને મારી માયા નામની સાસુ બાળકુવારી છે, અર્થાત્ અચળ હોવાથી
કાઈનું ધર બાધીને રિથર રહેતી નથી અને તૃષ્ણા કહે છે કે મારો
પતિ જીવાત્મા તો અજ્ઞાનના પાગલામાં મૂંઝે છે અને હુ પોતે જ તેને
ઝુલાવુ છુ હુ પોતે તો પરણેલી પણ નથી ને કુવારી પણ નથી
એમ જતા મારે સદૃષ્ય-વિકૃત નામના પુત્રો છે મે આ જગતમાં
કાઈને છોડ્યા નથી, એમ જતા હુ બાળકુવારી ગણાઉ છુ, કાગણ કે
માન પેટ કાઈ દિવસ ભરાતુ નથી ’ તૃષ્ણા દેવતાઓને પણ છોડતી
નથી તેમને ખાવાપીવાની ચિન્તા નથી, છોકરા-છોકરીને પરણાવવાની
ઉપાધિ નથી, તેમને દાગીના ધડાવવા પડતા નથી, રહેવા માટે શાશ્વતા
આવાસો છે, જતા તેમને તૃષ્ણા એટલી બધી હોય છે કે તેઓ પોતાથી
જીથી ઋદ્ધિવાળા દેવને જોઈને સગગી નય છે સ્ત્રીઓ કહે છે કે
આ તૃષ્ણા બધું છે

એમ જતા તમારી તૃષ્ણા ઝોછી થતી નથી તમે દસ દળગનેા
એક લઈને એકમા નય ને પૂછો કે આના કેટલા રૂપિયા આવશે ? તો
જવાબ મળશે કે દસ લગ્નરનો આ-એક છે, એટલે તમને પૂઁ દસ
દળગર મળશે પણ તમે કહો કે મારે તો એક લાખ જોઈએ, તો
મળશે ખરા ? તેમ તમારા પ્રારબ્ધમાં જેટલું છે તેટલું જ મળવાનું
છે ગમે તેટલા કાવાદાવા કરશે, તોય વધારે મળવાનું નથી તમારા

સમગ્રમાં આવી. સમગ્રમાં સુખગારેણુ દત્ત પદ્મ પર મનમનમાં
આદર્શ મિત્રવેશમાં દત્ત. ઉપર પુષ્પની સુવાસિન મિત્રાત મિત્રવેશી
દત્તી. સુક્રમાસિક સપ્તા પર આવીને બેડી સાગરદત્ત પદ્મ આવીને બેડી
અને ન્યાં નેલે સુક્રમાસિકને સપ્તા ક્યાં ત્યાં જાણે સાવારસને સપ્તા
ક્યો હોય તેમ તેને સાચું સુક્રમાસિકને નિદા આવી મઈ એટલે
સાગર ત નિગરવદને ત્યાં બીડીને બીડી સપ્તામાં સૂતો. પદ્મ ચિન્તા
તુરંતમાં ન સુખ ન મિત્રા — ચિન્તાથી આતુર થયેલા મનુષ્યને સુખ
કે નિદા ક્યાંથી આવે ? જનનની ચિન્તામાં આતુર તો પદ્મ દેખ છે
પદ્મ દેવે આત્માની ચિન્તા કરે.

સમગ્ર દત્ત બીડી સપ્તામાં સૂતો સૂતો વિચાર કરે છે કે આ
સાપનો ભાગે મને ક્યા વળશે ? દેવે મારે શુ કરતું ? આમ ને આમ
ચિન્તા કેમ વિનાયવી ? અને આ ને આ વિચારમાં બધી રાત
વેળી મઈ એટલામાં સુક્રમાસિક જાગી. તેણે જોયું ત્યાં પેતાનો પતિ
સપ્તામાં નથી. સુક્રમાસિકને આ વાતની મઈ ખબર નથી, એમને એ
એટલામાં થાય ત હ જેવા સાચી જોતાં જોતાં ન્યાં સાગરદત્ત સૂતો
દત્તો ત્યાં આવી. એના જ ને જાગ્યા કામનો આગિ પ્રસ્વસિત બન્યો હતો.

જનનના કહે છે કે ન્યા હાવાનસ સુખગારે હોય ત્યાં પેટાકાના
ન્યાએ. જ રામા આવે તો તથી એ આગિ એકાદાતે નથી એ
તો વધારે ન થાય સુખગારી બેડે છે તેની જ રીતે કામનાઓનું સેવન
કરવાયી વિનયી રાત થતા નથી પણ વધારે આતુર પ્રસ્વસિત થાય
છે ઇચ્છાઓ-કામનાઓના વિનાય કરવો હોય તો સમગ્ર ધારણ કરે.
સમગ્રમાં પદ્મઓન જોજા કરે.

એક માણસ માણસી અને પૂરી ખાવાની ઇચ્છા કરે ત્યાં તેને
વિચાર થાય કે ખમણુ જનુ કાઈકે કરવાણુ ક્યુ હોય તો દીક રો
ખમણુ ત્યાં થાય ત્યાં આથી વિના કેમ આમે ? ઘોડી મચ્છી જૂરી
દળ અને ઘોડા બાત તો નઈએ ને ? અને એ જનુ પદ્મવવા
માટે રમમાન મ ક્યા ન હોય તો તો આનંદ ન થાયો જન ને ?

આમ એક પછી એક તૃણા વધતી જ જાય છે મહાત્મા આનંદનંદ
કહે છે કે—

સસરેા મારે બાળો ભોળો, સાસુ બાળકુવારી,
પિયુષ માગે મૂંડે પારણિયે, હુ છુ ઝુલાવનહારી
નહી પરણેલી નહી રે કુવારી, પુત્ર જણાવણહારી
કાળી દાંતીનો કાઈ ન મૂક્યો, હજુયે છુ બાળકુવારી

તૃણાનુ રૂપક આપતા શ્રી આનંદનંદ કહે છે કે ' મારે ક્રોધ નામનો સસરેા એવો ભોળો છે કે જ્યાં જાય ત્યાં જટ દેખાઈ આવે, અને મારી માયા નામની સાસુ બાળકુવારી છે, અર્થાત્ ચચળ હોવાથી કોઈનું ધન આધીને સ્થિર રહેતી નથી અને તૃણા કહે છે કે મારે પતિ જીવાત્મા તો અજ્ઞાનના પારણ્યામાં મૂંડે છે અને હુ પોતે જ તેને ઝુલાવુ છુ હુ પોતે તો પરણેલી પણ નથી ને કુવારી પણ નથી એમ છતાં માટે સકલ્પ-વિકલ્પ નામના પુત્રો છે મેં આ જગતમાં કોઈને છોડ્યા નથી, એમ છતાં હુ બાળકુવારી ગણાઉ છુ, કારણ કે માત્ર પેટ કોઈ દિવસ ભરાતુ નથી ' તૃણા દેવતાઓને પણ છોડતી નથી તેમને ખાવાપીવાની ચિન્તા નથી, છોડરા-છોકરીને પરણાવવાની હિચાઈ નથી, તેમને દાગીના ધડાવવા પડતા નથી, રહેવા માટે શાશ્વતા આવાસો છે, છતાં તેમને તૃણા એટલી બધી હોય છે કે તેઓ પોતાથી કીચી ઋદ્ધિવાળા દેવને જોઈને સળંગ જાય છે યાત્રીઓ કહે છે કે આ તૃણા જય કરે છે

એમ છતાં તમારી તૃણા ઓછી ચતી નથી તમે દસ દલ્લરનો એક લઈને બેકમાં જાય ને પૂછો કે આના કેટલા રૂપિયા આવશે ? તો જવાબ મળશે કે દસ હજારનો આ-એક છે, એટલે તમને પૂગ દસ દલ્લર મળશે પણ તમે કહો કે મારે તો એક લાખ જોઈએ, તો મળશે ખરા ? તેમ તમારા પ્રારબ્ધમાં જેટલું છે તેટલું જ મળવાનું છે ગમે તેટલા કાવાદવા કરશે, તોય વધારે મળવાનું નથી તમારા

પુરુષે તમને મનુષ્ય બનાવ્યા. એ જ પુરુષ તમને પાતાપીવાનું નહીં આપે ! તમે જન્મ્યા તે પહેલાં હું જોલું તૈયાર હતું ! તમારા અંગમાં જોલું તૈયાર કરાવ્યાં ! મારે સતોષ રાખો. સતોષ વિના સિદ્ધિ નથી.

એક માણસે ખઠાર રૂપિયાની ગાય લીધી. તને કાપીને તેણે માંસ વેચ્યું. તો તેને પાંત્રીસ રૂપિયા મળ્યા. ગાયના વધથી નહોતો મળ્યો. પણ જે પાંત્રીસ રૂપિયા મળ્યા તે તો તેના ભાગ્યમાં નહીં કચેલા જ હતા અને ગાયના વધના પાપથી ભવિષ્યમાં નરક મળશે એ નદામાં ! સરકારની આંખો ખાંટીને ભુલ્ય ચોપાસ કરો. પણ ત્રિંચા ચોરે મૂકીથી ને ખાસ્યા ચોરે ભરે ! ચોરીનું ધન ચાંદણને ત્યાં જાય. ચોરી કરનાર જોઈ દિવસ જીવો ખાઓ નથી. કબૂતર ચોરી કરવા જતાં નથી, તો તેને ચણુ નાખનારા કણુ મળી રહે છે. એક માણસ ચોરી કરતાં પચાસ, તો તેની જિંદગીભરની સાખ ચાલી જાય છે. જેનું દિલ સાફ હોય, તેને શરમો મળ્યા વિના રહે જ નથી. ભગવાન કહે છે કે તમે જ એક લઈને ખાઓ છો. તૃપ્તિ રાખો. તો ખણુ પ્રાણજીમાં લખાયું છે તેથી વધારે મળશે જ નહીં. જશે તો ભોટા લઈને ભરવાડને ત્યાં જઈને કહો કે આમાં ત્રણસૌર હું કરી દે તો એ ફરી રીતે આપશે ! જ્યાં તમારાં પુરુષ જ જશે ત્યાં છે ત્યાં ત્રણસૌર ક્યાંથી મળશે !

ગળ લીપરાંત ખાનારને ખાંટી બના પછી લિલટી ન થાય કે સડે ન થાય ત્યાંસુધી તેને જીવાનીઆ થવું પડે છે. જે પેટની સ્થિતિ છે તેવી જ સ્થિતિ પેટીની છે એ પેટી બનથી ખોલોખાંત્ય કરી હાથ તો ચોરી નજર પડેથી પડે. જોઈ મિત્ર જમીને આવે, ને છેતરી જાય. પટની માફક એ પેટીનું ખણુ વિરેચન કરવામાં આવે તો જ એ બનની સાથે કના છે આવા તો કેમસાચ કરોડપતિઓની પીઠની કરો. જે મર્દ ન કરો ચાલ્યા ગયા !

ત્રિવિધ સીતા પુત્ર સાથે રાવણરૂઢ મળેના કરોડ રૂપિયા પર દણિ રાખી જાત તે મુકુમારિકા. ત્રી રૂપવતી પત્ની મેળવતિ પરજમાઈ

જાણે, પણ પહેલી રાતે જ એને ચિતામાં મૂકી દીધા. સુકુમાલિકા સાગરદત્તની ખીલ સથામાં આવી, પણ એના સ્પર્શના તાપથી ગભરાતો સાગરદત્ત ત્યાંથી ભાગી છૂટ્યો.

સવારના પહોરમાં જિનદત્ત સેઠ દાતણ કરતા હતા, ત્યાં સાગરદત્તે પિતાના ધરમાં પ્રવેશ કર્યો. સેઠે વિચાર્યું કે અત્યારમાં સાગરદત્ત ઘેર કેમ આવતો ગયો હશે? પણ દાતણ કરી લીધા પછી પૂછવાનું નક્કી કરીને તેઓ દાતણ કરવા લાગ્યા.

અહીં સુકુમાલિકા અને સાગરદત્તના માટે દાતણ, પાણીના લોટા અને દુવાલ વગેરે લઈને દામી ઉપર આવી. સુકુમાલિકા કથારની જાગી ઊઠી હતી તેણે ખનને પચારીઓમાં જોયું, પણ પોતાનો પતિ એવામાં આવ્યો નહીં. આથી રડી રડીને તેની આખો લાલ જળી ગઈ હતી.

સુકુમાલિકાને રડતી જોઈને દાસી એકદમ નીચે આવી અને તેણે અધી વાત કરી. પુત્રીને રડતી જોઈને સાગરદત્ત શ્રેષ્ઠી એકદમ ઉપર આવ્યો અને તેણે પૂછ્યું, ‘એટી, કેમ રડે છે? તમારે કાંઈ બોલવાનું થઈ હતી?’

સુકુમાલિકા બોલી, ‘ના પિતાજી, હું કાંઈ બોલતી નથી, પણ એટલું જાણું છું કે તેઓ મને છોડીને ચાલ્યા ગયા છે.’

વાટડી જોઈને નૈન ઝખાયા, દૈયુ અધીરુ ચાય,

મૂકી મૂકી મારી ડોક દુખે ને જીવ માતો મૂતાય,

ધીરે ધીરે પંધારે નાથ

શ્રેષ્ઠીને થયું કે ‘આમાં જમાઈનો જ વાક છે, મારે હમણા જ તેને ઘેર જઈને તેની અળા લઈ નાખું. ધરજમાઈ રહેવાનું કમૂલ કરીને એણે મારી પુત્રીનું જીવન એ જતાવી દીધું.’ આમ કહીને એ જિનદત્ત ગેહને ઘેર આવ્યો.

અહીં પિતા અને પુત્ર બન્ને વાતો કરી રહ્યા હતા. સહોપમાં હાથેરાળા વખતની વાત કરીને પુત્રે પિતાને કહ્યું, ‘હું હવે સાગરદત્ત

જેથીને ત્યાં કદાપિ જઈશ નહીં તમે અને કહો તે જા. હ્રી રેતમાં
મારીન પ્રાણુ આપી હૈ તમે કહો તે અહીંજ આઈને પ્રાણુવાન
હૈ તમે દેશવેળે આપો તા આ થર છોડીને ચાલ્યો જઈ તમે આવ્યા
હૈ. તે કમલગતા અમારા પર પડ્ય મૂકીને ચાલુ તમે કહો તે હિમા
લય હઈ પડ્ય સુકુમાચિકાનો સ્પર્શ કરીને મારે મારા સરીરને સજાવી
મૂક્યુ નથી.

સાગરસત નામના જમાઈની આ વાત સાગર ત અહીંએ—સરસાએ
સાંભળી જેથીએ વિચાર કર્યો કે આમાં જમાઈનો વાંક નથી પુત્રીના
આખનો જ આ દોષ છે આથી જમાઈ કહે મારે થેડ પડ્ય મૂકી નહીં
એમ વિચારી તે વગરચોસે તથી પોતાના થર તરફ રવાના થયે.
ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૬૭

(પુષ્પવાર તા. ૧૦-૬-૧૩)

અહીં નામે સિદ્ધાન્ત પ્રસ્થા. ત્યે કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને
સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાત્રસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે સત્તની પહેલી
જ રાત્રિએ સુકુમાચિકાનો સંસ્થાર મારે જની ગયો. સાગરસત અહીંએ
નહીં હતું કે પુત્રીને કાઈ એવો રાજ કરી કે ? કામચૂંકી કહે નિતનહ
રહેનો પુત્ર તે તેને જની તરીકે સ્વીકારશે નહીં થેર આવીને તેણે પુત્રીને
આશ્વાસન આપ્યું એમ જ્યાં સુકુમાચિકાની વ્યવસ્થા થઈ રહી નહીં
ભગવાના બીજારીઓ જે વિચ્છન્ની વાંજના કળતા હાલ તે સિવલત
અન્ન સુખસાધના પડ્ય તેમને મુજ આ રી રાજતી નથી કરોએનાં સપ્ત
સાધનામાં જિહ્વેલી સુકુમાચિકાન પડ્ય રાખ્યા વગરો, દાસદાસીઓ આપી
મુખશાન્તિ આપી રાખ્યા નહીં એ તેા એકમાત્ર પતિમુખની પાછળ
જ પાવલ જની અર્ધ

આજના યુગમાં પણ ખાનપાન, વસ્ત્રાભૂષણ અને રહેણીકરણીમાં માત્ર વાસનાનો જ વાયરો વાઈ રહ્યો છે આ અથ અનુકરણ—આ ખાનપાન અને વસ્ત્રોની સજ્જવટની વિષમતા નાના ધરોથી લઈને બગલાઓ સુધી અને સેવાસરથાઓથી લઈને સિક્કણસરથાઓ સુધી પહોંચી ગઈ છે. સ્વયં સરકાર તરફથી પણ માસાહાર જેવી અનર્થકારી વસ્તુઓને પ્રોત્સાહન અપાઈ રહ્યું છે એ ચેપીરોગ જેવી પ્રવૃત્તિ આજના યુવક-યુવતીઓને વધારે આકર્ષી રહી છે સુધાગને નામે સારા સારા ધરો વાસનાની ગંધાતી ગટર જેવા બની ગયા છે વિચારકોની મતિ પણ આ બાબતમાં મૂઝવનારી બની છે સમજી માતાપિતાઓ આ બાબતમાં કાયમ સાવધ રહેવું ઘટે છે

તીર્થંકર દેવોએ આ ભોગવિલાસોને તણખલાની જેમ ત્યાંથી, ચક્રવર્તી રાજ્યોએ છ છ ખડા રાજ્યસુખોને વિષ સમાન માનીને છોડ્યા, કાંચુ કે તેમને સાચા સુખની સમજણ પડી ગઈ

લડકે બળી રહેલા દાવાનલમાં આજે તો માનવ પોતે જ હાથે કરીને હોમાઈ રહ્યો છે એની ભોગની ભિક્ષાઓળી કોઈ દિવસ જલકાઈ નથી, કાંચુ કે તૃણા આકાશસમાન અનતી છે એને છોડે બગલાઓ બધાવાથી, ફર્નિચર ગોઠવવાથી, રેડિયો કે પંખાઓ ગોઠવવાથી કે મોટરોમાં મદાલવાથી આવતો નથી રણુમાંથી ખોદીને ખેતર સુધી પહોંચાડેલી નહેરથી જેમ ખેતરના પાકને તૃપ્તિ થવાની નથી, તેવી જ રીતે ભોગવિલાસોની પાછળ દરેલો પરિશ્રમ માથે જ પડવાનો છે આવા છવે પચેન્દ્રિયના લાલ માટે આત્માનો અનતો લાલ ગુમાવે છે

સાગરદત્ત બ્રહ્મી અગાસીમાં બેઠા બેઠા વિચાર કરી રહ્યા છે. આટલા સુખોમાં બિહરેલી પુત્રી પતિસુખથી વચિત બને એ કેમ ચાલે ? પણ હિન્દુ કુળનો કોઈ છોકરો હવે સુકુમાલિકા સાથે લગ્ન કરવા તૈયાર ન થાય, તો હવે શું કરવું ? એવા વિચારોમાં એ ડૂબેલો હતો, એટલામાં એક હાથમાં લાકડી, ખીજ હાથમાં ભિક્ષાનું પાત્ર વગેરે લીધેલો એક ભિખારી

તેના બેતામાં આવ્યો. સુકુમાલિકા પ્રત્યેના સ્નેહથી સામસ્તે વિચારું
 કે આ બિખારીને બે પ્રસાદન આપવામાં આવે, તો બે સુકુમાલિકાને
 પતિ થવા તૈયાર થાય !

સ્ત્રીસ્વામીએ પ્રશ્ન કર્યો, પાસા ય હદ કે વુણા ?—પ્રશ્ન થય
 છે ! ચૈતન્યસ્વામીએ કહ્યું રાજ અને દેવ એ બે પ્રકારના પાસામાં
 ‘નેહપાસો મર્યકરો સ્નેહ (રામ)નો ખસ નહુ ભસ કર છે

મત્ત, આ સ્નેહપાસના બાજુમાં બાંધાયેલા સાસ્વત્ય કૈષીએ
 પોતાની પુત્રીને બિખારી સાથે પરણાવવાનો વિચાર કર્યો. રાત્રીએ કહે
 છે કે તમારે મન આત્મવત્ત્વ તરફ વળવું જોઈએ. ખાતાં ખાતાં
 હાલમાં તણખણ સ્ત્રી ગણે છે, તો આખા મોંમાં ફરીને જુઓ કે
 કયું સ્થાન મને છે ? આ સુધી હાલમાં સ્ત્રી વધેણ તણખણ દૂર ન
 આવે ત્યાં સુધી જામને જ ન વળવો નથી. પણ બધાની જીવોને બાકમાં
 રહેશે. જન ત કમશે રાખી ચૂકેલા બને છે કારણ કે એની દષ્ટિ સત્ત્વ
 તરફ છે સમુદ્રના મધ્યમાં ફૂળવા મનુષ્ય સ્વપ્ન કિનારા તરફ દેખે છે
 તો મોઢકે વાર એ કિનારે પહેરે છે. પરંતુ માણસોને તો સમુદ્રમાં
 જ જીવવું છે જન સમુદ્રમાં જ મરવું છે જીવની દયા આ માણસો જેવી
 છે એને કિનારો મમતો નથી, એને તો ભવસાગરમાં ફૂળનાં ખાતાં
 ખાતાં જ જીવવું છે ન મરવું છે મોંમાં મનરજ મને ગુમાવનાર આવ્યા
 જીવને તમે શું કહેશો ?

દૃષ્ટાન્ત—એક કારવાડ બકરા ચારવા ચારતાં એક ઝાડ નીચે
 વિશ્રાન્તિ લેતા બેઠો. એટલામાં પાંદડાની નીચે હાથેલા એક તેત્તલી
 વસ્તુ તેના નવામાં આવી. થોડા સમય પહેલાં એક રાત્રી એ
 સ્થાન પર વિશ્રામો લેતા પોતાનો મુખ ત્યાં મૂક્યો હતો તેમણી ખરી
 પડેલા એ મુખવાન હાથે હતો કારવાડે તેને હાથમાં લીધો. પણ તેને
 એ જાણખી ચક્રા નહા એને મન તો એ એક રંગીન કાચનો ડુંગ્રો
 હતો. આથી તેણે પોતાની એક વહાલી બકરીને એ મણિ માંથી લીધો
 અને એ બકરા આન લાગે માગ તરફ આવ્યો. રસ્તામાં તેને પ્રેમ

લઈને જતો એક વેપારી મળ્યો તેણે આ ચમકતી વસ્તુ જોઈને પૂછ્યું, 'ખરીની કાંટે આ શું બાધ્યું છે?' ભરવાડે કહ્યું, 'મને આ કાચની લખોટી ઝાડની નીચેથી મળી છે' ગોળના વેપારીએ કહ્યું, 'મને જો એ લખોટી આપી દે તો હું તેના બદલે તને બરોડ ગોળ આપું' ભરવાડે બરોડ ગોળના બદલામાં એ મહિયું આપી દીધું ગોળના વેપારીએ અનુરમાં જતા જતા એક કટલરીના વેપારીને એ મહિયું પાચ રૂપિયામાં વેચ્યું તેણે કટલરી ગોઠવવાના કખાટમાં આ કાચની લખોટીને ગોઠવી.

એટલામાં ત્યાંથી એક વૃદ્ધ છતાં લોભી ઝવેરી નીકળ્યો તેણે આ મહિયું મહિયું તરીકે ઓળખી લીધું આથી તેણે પૂછ્યું, 'ભાઈ! આ લખોટી વેચવી છે?' કટલરીવાળાએ જવાબ આપ્યો, 'મને એ પાચ રૂપિયામાં મળેલ છે, પણ મારે એના પચીસ રૂપિયા લેવા છે' લોભી ઝવેરીએ વિચાર્યું કે આ હોશ છે તો કીમતી, પણ થોડો સસ્તામાં આપે તો ખરીદી લેવા આમ વિચારીને તેણે પ્રથમ દસ, પછર અને પછી વીસ રૂપિયામાં મામણ કરી, પણ કટલરીવાળો માન્યો નહીં, આથી ઝવેરીએ વિચાર્યું કે હમણાં એ ગરજથી આપી દેશે થોડો આશતો થાઉં, એટલે મને આ મહિયું સસ્તામાં મળી જશે નહીં તર અનુરમાંથી પાછા ફરતા પચીસ રૂપિયામાં તેને ખરીદી લઈશ એટલી વારમાં એને કાણ ખરીદવાનું હતું?

મનુષ્યલક્ષ્મી મૂલ્યવાન રત્ન તમને પણ મળ્યું છે, પણ તમે તો પુહ્લોના ચળકાટમાં જ નાચી રહ્યા છો તમને ધર્મનું મૂળ દેખાતું નથી, અને બગલાઓના મૂળ દેખાય છે, પરંતુ તમે પૂર્વે કરેલા પુણ્યના સોગથી જ બગલો બધાવ્યો છે એ વાતને તમે ધ્યાનમાં લેતા નથી.

જીવન જળકાટ ખોયો, સોના ચળકાટ જોયો,
મૂકી દીધા રત્ન અને કાચને દુકડે મોલો,
માયાના બધનમાં મારુ જીવન જગાયું જ્યારે,
વધી ગઈ હિપાધિ, થોડી જિંદગીમાં ઝાઝી રે હિપાધિ,
મેળવવી ક્યા મારે સુખની સમાધિ રે .

તેના જોવામાં આવ્યો. સુકુમાલિન પ્રત્યેના સ્નેહથી સાગરરૂપે વિચારું
 કે આ જિનારની જો પ્રવેશન આપવામાં આવે, તો એ સુકુમાલિનને
 ખતિ થવા તેમજ થાય.

સ્નેહસ્વામીએ પ્રશ્ન કર્યો, 'પાસા થ રૂઢ કે વુણા'—પાસ આ
 છે? જોતમસ્વામીએ કહ્યું રાગ અને રોગ એ બે પ્રકારના પાસોમાં
 'મેહપાસો મર્ચકરો'—સ્નેહ (રાગ)નો પાસ બહુ ભયંકર છે.

મન આ સ્નેહપાસના બંધનમાં બંધાયેલા સાસ્ત્રકર્તા મેહીએ
 પોતાની કુત્રીને બીજાની સાથે પરણાવવાનો વિચાર કર્યો. રાત્રીનો સમય
 છે કે તમારું મન આત્મતત્ત્વ તરફ વળવું જોઈએ. ખાતાં ખાતાં
 હાડમાં તલુખલુ રહી ગયું હોય, તો આખા મોંમાં ફરીને જલ્દી જે
 કંઈ સ્થાન બને છે? જ્યાં સુધી હાડમાં રહી ગયેલું તલુખલુ ફર ન
 શકે ત્યાં સુધી જીવને જગે વળતો નથી. પણ આપણી જીવને આક્રમણમાં
 રહેલો જન ત કયારે રાખી શકે? મને છે કારણ કે એની દૃષ્ટિ સંસાર
 તરફ છે. સમુદ્રના મધ્યમાં દૂબળા મનુષ્યનું લક્ષ્ય જિનારા તરફ હોય છે
 તો મધ્યક વાર એ જિનારે પહેલો છે. પરંતુ માછલાઓને તો સમુદ્રમાં
 જ જીવવું છે અને સમુદ્રમાં જ મરવું છે. જીવે છે જીવે જીવે આ માછલાં જોવી
 છે એને જિનારે જમતો નથી, એને તો જલસાગરમાં દૂબળાં ખાતાં
 ખાતાં જ જીવવું છે ને મરવું છે મોંઘા માનવજાત અને ગુમાવનાર આવા
 જીવને તમે શું કહેશો?

દુષ્ટાન્ત—એક કારવાડ બહાર ચારતાં ચારતાં એક ઝાડ નીચે
 વિશાન્તિ લેવા બેઠો. એટલામાં પાંદડાની નીચે દહાવેલ એક તેજસ્વી
 વસ્તુ તેના જોવામાં આવી. થોડા સમય પહેલાં એક ગાળાએ એ જ
 સ્થાન પર વિશાન્તિ લેતા પોતાનો મુઠા ત્યાં મૂક્યો હતો. તેમાંથી ખરી
 રહેલો એ મુઠાવાન હાથે હતો. કારવાડે તેને હાથમાં લીધો. પણ તેને
 એ ઝાળાખી ટક્યો નહીં. એને મન તો એ એક રંગીન કામને. હુકમો
 હતો. આથી તેણે પોતાની એક વચલી નક્કરીને એ મધિ ખાંધી દીધી.
 અને એ નક્કરીએ જ લઈને ગાય તરફ ચાલ્યો. રસ્તામાં તેને મોળ

લઈને જતો એક વેપારી મળ્યો. તેણે આ ચમકતી વસ્તુ જોઈને પૂછ્યું, 'બકરીની ડોટે આ શું બાંધ્યું છે?' ભરવાડે કહ્યું, 'મને આ કાચની લખોટી ઝાડની નીચેથી મળી છે' ગોળના વેપારીએ કહ્યું, 'મને જો એ લખોટી આપી દે તો હું તેના બદલે તને બશેર ગોળ આપું.' ભરવાડે બશેર ગોળના બદલામાં એ મશિન આપી દીધી. ગોળના વેપારીએ બજારમાં જતા જતા એક કટલરીના વેપારીને એ મશિન પાચ રૂપિયામાં વેચ્યો. તેણે કટલરી ગોઠવવાના કપાટમાં આ કાચની લખોટીને ગોઠવી.

એટલામાં ત્યાંથી એક વૃદ્ધ છતાં લોભી ઝવેરી નીચળ્યો. તેણે આ મશિનને મશિન તરીકે ઓળખી લીધી. આથી તેણે પૂછ્યું, 'ભાઈ! આ લખોટી વેચવી છે?' કટલરીવાળાએ જવાબ આપ્યો, 'મને એ પાચ રૂપિયામાં મળેલ છે, પણ મારે એના પચીસ રૂપિયા લેવા છે.' લોભી ઝવેરીએ વિચાર્યું કે આ હીરા છે તો કીમતી, પણ થોડો સસ્તામાં આપે તો ખરીદી લેવો. આમ વિચારીને તેણે પ્રથમ દસ, પછર અને પછી વીસ રૂપિયામાં માગણી કરી, પણ કટલરીવાળો માન્યો નહીં. આથી ઝવેરીએ વિચાર્યું કે હમણાં એ ગરજથી આપી દેશે થોડો ચાલતો થાઉં, એટલે મને આ મશિન સસ્તામાં મળી જશે નહીં તર બજારમાંથી પાછા ફરતા પચીસ રૂપિયામાં તેને ખરીદી લઈશ એટલી વારમાં એને ફાણ ખરીદવાનું હતું ?

મનુષ્યભરપી મૂલ્યવાન રત્ન તમને પણ મળ્યું છે, પણ તમે તો પુદ્ગલોના ચળકાટમાં જ નાચી રહ્યા છો તમને ધર્મનું મૂળ દેખાતું નથી, અને બગલાઓના મૂળ દેખાય છે, પરંતુ તમે પૂર્વે કહેલા પુરુષના યોગથી જ બગલો બધાવ્યો છે એ વાતને તમે ધ્યાનમાં લેતા નથી.

જીવન જળકાટ ખોલો, મોના ચળકાટ જોયો,
મૂંઝી દીધા રત્ન અને કાચને ટુંકડે મોલો,
માયાના બંધનમાં મારું જીવન જડાયું જ્યારે,
વધી ગઈ હિંમત, થોડી જિજ્ઞાસા ઝાઝી રે હિંમત,
મેળવવી ક્યા મારે સુખની સમાધિ રે .

તેના નેત્રમાં આંસુઓ સુખાસિદ્ધિ પ્રત્યેના રોદધી સાગરરૂપે વિચરે છે આ સિખારીને જો પ્રધાનના આપવામાં આવે, તો એ સુખાસિદ્ધિનો ખતિ ગયા તેવાર થાય।

પ્રેમીસ્વામીએ પ્રશ્ન કર્યો 'વાસા ય દહ કિ કુણા'—ખરબા છે! ગૌતમસ્વામીએ કહ્યું રામ અને દેવ એ બે પ્રકારના પક્ષીમાં 'મેહપાસો મયકરો'—એક (રામ)નો પાત્ર બહુ બળદર છે

ખરબા બાર એકપાસના બખતમાં બધાવેલા સાતસત્ત કેળીએ પોતાની પુરૂંતિ માખારી સાથે પરણાવવાનો વિચાર કર્યો યાનીએ કહ્યું છે કે તમારે મન આત્મતાત્વ તરફ વળવું જોઈએ. ખાતા ખાતો દાદમાં તણખમુ રહી ગયું હોય, તો આખા મોંમાં ફરીતે જીવવું કેવું સ્થાન મળે છે! જ્યાં સુધી દાદમાં રહી ગયેલું તણખમુ દર ન થાય ત્યાં સુધી જીવને જગે વળતો નથી. પણ અણાની છવોને આત્મામાં રહેસો અતત કયરો રાખી શકે એ એ છે કસમુ કે એની દષ્ટિ સંસાર તરફ છે સમુદ્રના મખમાં ફૂળતા મુખમુ લલમ કિનારા તરફ હોય છે તે કાઈક વાર એ કિનારે પહેલે છે પરતુ માછલાંઓને તો કસમમાં જ જીવવું છે અને સમુદ્રમાં જ મરવું છે જીવની દયા આ માછલાં જેવી છે એને કિનારો મળતો નથી. એને તો લક્ષ્યગરમાં ફૂળકાં ખાઈ ખાતા જ જીવવું છે ને મરવું છે મોંઘા માનવજન મને ગુમાવનાર આજી જીવને તમે શું કહેશો!।

દૃષ્ટાન્ત—એક ભરવાઃ બકરાં ચારતાં ચારતાં એક ગ્રામ તરફે વિશાન્તિ લેતા મોટા એટલામાં પાંદ્યાની નીચે લકાપેશ એક વેલની વસ્તુ લેતા નેત્રમાં આવી ઘાટ સમખ પહેલાં એક ગામએ એ જ સ્થાન પર વિશ્વામો નેનાં પોતાનો મુખટ ત્યાં મૂક્યો હતો. તેમણે ખરી પડેલા એ મુખજવાન દોરા હતો. ભરવાડે તેને લાથમાં લીધા પણ તેને એ આગખી ઘાકો નહીં એને ખન તો એ એક રંગીન કાચનો કુટ્ટો હતો. આથી તેણે પોતાની એક વડાથી બકરીને એ મણિ બાંધી દીધા અને એ બકરાએનાં મઠને ગામ તરફ આંધ્યા રસ્તામાં તને મળ

લઈને જતો એક વેપારી મળ્યો તેણે આ ચમકતી વસ્તુ જોઈને પૂછ્યું, 'બકરીની કોટે આ શું બાધ્યું છે ?' હારવાડે કહ્યું, 'મને આ કાચની લખોટી ઝાડની નીચેથી મળી છે' ગોળના વેપારીએ કહ્યું, 'મને જો એ લખોટી આપી દે તો હું તેના બદલે તને બશેર ગોળ આપું' હારવાડે બશેર ગોળના બદલામાં એ મહિલ્લુ આપી દીધો ગોળના વેપારીએ અગરમાં જતા જતા એક કંઠસરીના વેપારીને એ મહિલ્લુ પાચ રૂપિયામાં વેચ્યો તેણે કંઠસરી જોડવાના કખાટમાં આ કાચની લખોટીને જોડવી.

એટલામાં ત્યાંથી એક વૃદ્ધ છતાં લોભી ઝવેરી નીકળ્યો તેણે આ મહિલ્લુને મહિલ્લુ તરીકે ગોળખી લીધો આથી તેણે પૂછ્યું, 'ભાઈ! આ લખોટી વેચવી છે ?' કંઠસરીવાળાએ જવાબ આપ્યો, 'મને એ પાચ રૂપિયામાં મળેલ છે, પણ મારે એના પચીસ રૂપિયા લેવા છે' લોભી ઝવેરીએ વિચાર્યું કે આ દીશ છે તો કીમતી, પણ થોડો સસ્તામાં આપે તો ખરીદી લેવો આમ વિચારીને તેણે પ્રથમ ટક્ક, પછર અને પછી વીસ રૂપિયામાં માગણા કરી, પણ કંઠસરીવાળો માન્યો નહીં. આથી ઝવેરીએ વિચાર્યું કે હમણાં એ ઝરજથી આપી દેશે થોડો આસતો થાઉં, એટલે મને આ મહિલ્લુ સખ્તામાં મળી જશે નહીં તર અગરમાંથી પાછા ફરતા પચીસ રૂપિયામાં તેને ખરીદી લઈશ એટલી વારમાં એને કાણ ખરીદવાનું હતું ?

મનુષ્યલવરૂપી મૂલ્યવાન રત્ન તમને પણ મળ્યું છે, પણ તમે તો પુહ્લુલોના અળાટમાં જ નાચી રહ્યા છો તમને ધર્મનું મૂળ દેખાતું નથી, અને બગલાઓના મૂળ દેખાય છે, પરંતુ તમે પૂર્વે કરેલા પુણ્યના સોગથી જ બગલો બધાવ્યો છે એ વાતને તમે ધ્યાનમાં લેતા નથી.

જીવન ગળકાટ ખોયો, સોના ચળકાટ જોયો,
મૂંઝી દીધા રત્ન અને કાચને ટુકડે મોલ્યો,
માયાના બંધનમાં મારું જીવન જડાયું ભ્યારે,
પંધી ગઈ ઉપાધિ, થોડી જિંદગીમાં ઝાંઝી રે ઉપાધિ,
મેળવવી ક્યા મારે સુખની સમાધિ રે ...

Life is short and art is long—ઈંદ્રી થોડી ઝી, ને જાજી વધી ગઈ માનવજાતમાં સજ્જતા ન મળે, તો પાછળથી ક્ષિપ્રારીએ કરવી પડે છે ગાટે બા માનવજાતની કિમત સમજો.

પેતા સોભી ઝવેરી ગયો ન એક બીને ઝવેરી ત્યાંથી નીકળેલ તેણે દીરાને લાગમાં લઈને તપાસ્યો અને કટકરીવાળાને પૂછ્યું બા લખોટીની શી કિમત છે ? કટકરીનો વપારી દેવે વિચાર કરવા લાગ્યો કે પચોસ રૂપિયાને બંને પચાસ રૂપિયા કદી નોઈ ઉચ્છે તે એને પચોસમા પચુ બાપો દેવો છે આમ વિચારીને તેણે કહ્યું અને કિમત પચાસ રૂપિયા છે.

ઝવેરીએ તેના તરત ૧ પચાસ રૂપિયા ચૂકવી દીધા. શુક્રવાર પછી પેતા સોભી ઝવેરી પાછો આવ્યો અને બોલ્યો સે બા પચોસ રૂપિયા અને લાવ લખોટી કટકરીવાળા બોલ્યો એ લખોટી તો પચાસ રૂપિયામાં વેચાઈ ગઈ.

હે સોભી ઝવેરી સ્તબ્ધ રહેવા લાગ્યો તું કેમો મૂખ છે ? એ લખોટી ન હતી પચુ સાચો દારૂ દેવો ! એની એક લાખ રૂપિયા કિમત હતી અને તે તો એને પચાસ જ રૂપિયામાં વેચી નાખ્યો ! તારા જેવી મૂર્ખાઈ બી તમાં હોય ખરી !

હા કટકરીવાળા બોલ્યો મારા કરતાં મોટા મૂખ તમે ૧ છે. કહ્યું કે મન તો પાંચ રૂપિયામાં ખરીદેલ વસ્તુના પચાસ તો મળ્યા છે ત્યુ તમે તો સાચ રૂપિયાના મેલકના એક લાખનો દારૂ ગુમ બા અને તો એ દારૂ દેવો એની ખજાન ન હતી ત્યારે તમને તો એની કિમતની ખબર હતી મારે મારા કરતાં તો તમે જ મૂખ તાર વધારે હશે છે.

હવે પચુ બા નાની ઝવેરી કરતાં બોલો કિતરે તેવો નથી કહ્યું કે પૂરના ભવોમાં તમને અનેક નીચ કરોનાં દેશ ન ક્યાં કરો હતા તમના જ્ઞાનના લાભ એ કિતાવી ચક્રો નહીં એ બદારનો દારૂ જેવ મા જ રોકાઈ ગયો.

‘આકર્ણિતોઽપિ મહિતોઽપિ નિરીક્ષિતોઽપિ,
નૂનં ન ચેતસિ મયા વિદ્યુતોઽસિ ભક્ત્યા ।
જ્ઞાતોઽસ્મિ તેન જનબાન્ધવ ! દુઃસપાત્રં
યસ્માત્ ક્રિયાઃ પ્રતિફલન્તિ ॥ ભાવશૂન્યાઃ ॥

—વ્યાખ્યાન દ્વિસ્તોત્ર, શ્લોક ૩૮

હે પ્રભુ ! આપને જોયા, સાલળ્યા કે પૂજ્યા હશે, પણ એ ક્રિયા બધી ભાવશૂન્ય કરી, માટે ફળ મળ્યું નહીં

જોકે કોઈ ક્રિયા વાઝણી નથી અને તે ક્રિયા ફળે નો છે જ, પણ લાવ નિનાની ક્રિયા આત્માને નિર્મળ બનાવી શકતી નથી તમે અનુભ્યા પ્રવાસીને પૂછો છો કે ‘ક્યા રહો છો ? ક્યા જવાનું છે ? શું કામ કરો છો ?’ પણ તમારી અદર રહેલા પ્રવાસી આત્માને કોઈ વાર એ પ્રશ્નો પૂછે જોયા છે ‘જ્યાસુધી મન ચિથર ન હોય ત્યાસુધી એ પ્રશ્નો ઉદ્ભવતા જ નથી મેલા અને અચિથર પાણીમા પ્રતિબિંબ દેખાતું નથી માટે પ્રથમ મનને શુદ્ધ અને સ્થિર બનાવો

આત્માના પ્રદેશો જ્યાસુધી જ્ઞાનાવગ્ચીય કર્મથી ઢકાયેલા હોય, ત્યાસુધી કેવળજ્ઞાન અશક્ય છે સિદ્ધ સૂતેલો હોય ત્યાસુધી શિયાળોનું સામ્રાજ્ય આવે છે માટે આત્માઓ સિદ્ધને જાગ્રત કરો એ આત્મા સુપુત્રાશામા હશે, ત્યાસુધી કર્મરૂપી શિયાળો સત્તા જમાવી બેસશે

‘સમયં ચોયમ ! મા પમાયણ—’પ્રભુએ આ શબ્દો ગૌતમને હિદેશીને રહેલા હોવા છતાં માનવને લાગુ પડે છે તમને બહુ લાભે સમયે આ મનુષ્યલય મળ્યો છે આ લયમા તમે જે કરી શકશો તે બીજા ભવેમા થઈ શકશે નહીં આજ દિવસ સુધી તો તમે ધર્મને વાપરે ચડાવ્યો, પણ ધર્મના વાયદાના કાયદો નથી વાયદાના કાયદા તો સદા-જગતમા ચલે, આ કોઈ સદાજગત નથી

સાગન્ધ્ય શ્રેષ્ઠીએ લીખારીને પોતાના મહાલયમા બેલાવ્યો કરતો કરતો એ અદર આવ્યો શેઠે સેવકને આજ્ઞા કરી, ‘આના જૂના

Life is short and art is long—જિંદગી ટોટી રહી
ને જાનના વધી ગઈ માનવજાતમાં સજ્જતા ન મળે, તો પાછળથી
શિક્ષારીઓ કરવી પડે છે માટે આ માનવજાતની કિંમત સમજો.

પેમા સોભી ઝવેરી ગયો ને એક બીજો ઝવેરી ત્યાંથી નીકળ્યો,
તેણે કીંગને કાશમાં લઈને તપાસ્યો અને કટકરીવાળાને મૂઝવ્યો
આ લખોટીની થી કિંમત છે ! કટકરીવાળા વપારી દેવે વિચાર
કરવા લાગ્યો કે પચાસ રૂપિયાને બે ને પચાસ રૂપિયા કદી નેહ
છેતરે તો એને પચોસમા પચુ આપે દેવો છે આમ રિચતીને તેણે
કહ્યું એની કિંમત પચાસ રૂપિયા છે.

ઝવેરીએ તેના તરત જ પચાસ રૂપિયા ચૂકવી દીધા બેકસાઈ
પછી પેમા સોભી ઝવેરી પાછો આવ્યો અને બોલ્યો મેં આ પચોસ
રૂપિયા અને લાવ લખોટી, કટકરીવાળો બોલ્યો એ લખોટી તો
પચાસ રૂપિયામાં વેચાઈ ગઈ.

હા સોભી ઝવેરી પચાસને કહેવા લાગ્યો તું કેમો
મૂખ છે ! એ લખોટી ન હતી પણ સાચો કીશ દતો ! એની એક
લાખ રૂપિયા કિંમત હતી અને તે તો એને પચાસ જ રૂપિયામાં
વેચી ન પડ્યો ! તારા જેવી મૂખોઈ બીજામાં હોય ખરી !

હા કટકરીવાળો બોલ્યો આ ! કરનાં મોટા મૂખ વમે જ
છો કાણ કે મન તો પાંચ રૂપિયામાં ખરીદેલ વસ્તુના પચાસ તો
મળ્યા છે પણ તમે તો પાંચ રૂપિયાના લોકમાં એક લાખનો કીશ
સુમાર્યા અને તો એ કીશ દતો એની ખજાન ન હતી તારે તમને
તો એની કિંમતની ખજાન હતી માટે મારા કરતાં તો તમે જ મૂખ તો
વધારે છો !

જ્ય પચુ આ સોભી ઝવેરી કરતાં આજે કિંમતે તેવો નથી
મારણ કે પૂરના કાષોમાં તેણે અનેક તીથ કરોનાં દાન કર્યા હશે
હા તમના યાનતો લાભ એ ઉધારી લઈને નહીં એ બદારતો દારો
નેવામાં જ રોકાઈ ગયો.

આકર્ણિતોઽપિ મહિતોઽપિ નિરીક્ષિતોઽપિ,
નૂનં ન ચેતસિ મયા વિદ્યતોઽસિ મક્ત્યા ।
જાતોઽસ્મિ તેન જનવાન્ધવ ! દુઃસ્વપાત્રં
યસ્મત્ ક્રિયાઃ પ્રતિફલન્તિ ન ભાવશૂન્યાઃ ॥

—કલ્યાણમદિસ્તોત્ર, સ્લો ૩૮

હે પ્રભુ ! આપને જોયા, સાલળ્યા કે પૂન્યા હશે, પણ એ ક્રિયા
બધી ભાવશૂન્ય કરી, માટે ફળ મળ્યું નહીં

જો કે કોઈ ક્રિયા વાઙ્મયી નથી એ તે ક્રિયા ફળે નો છે જ,
પણ ભાવ વિનાની ક્રિયા આત્માને નિર્મળ બનાવી શકતી નથી તમે
અનળપ્યા પ્રવાસીને પૂછો છો કે ‘ક્યા મહે છો ? ક્યા જ્યાનુ છે ?
શુ કામ કરો છો ?’ પણ તમારી અદ્ભુત મહેલા પ્રવાસી આત્માને કોઈ
વાર એ પ્રશ્નો પૂછી જોયા છે ? જ્યાનુધો મન ચિત્ત ન હોય ત્યાનુધી
એ પ્રશ્નો ઉદ્ભવતા જ નથી એલા અને અગ્નિયર પાણીમા પ્રતિબિંબ
દેખાનુ નથી માટે પ્રથમ મનને ગુહ્ય અને સ્થિર બનાવો

આત્માના પ્રદેશી જ્યાનુધી જ્ઞાનાવન્મુક્તિ ધર્મથી હકાયેલા હોય,
ત્યાનુધી કેવળજ્ઞાન અનલ્પ છે સિદ્ધ સુતેલો હોય ત્યાનુધી શિયાળોનુ
સાત્રાન્ય માલ છે માટે આત્મારૂપી સિદ્ધને જાણત કરો એ આત્મા
સુપુત્રદેશીમા હરો, ત્યાનુધી ધર્મરૂપી શિયાળો સત્તા જમાવી બેસશે

‘સમયં મોચમ’ મા પમાયજ—પ્રભુએ આ શબ્દો ગૌતમને
ઉદ્દેશીને વહેલા હોવા છતાં માનવને લાગુ પડે છે તમને જાણુ લાગે
સમયે આ મનુષ્યસ્વરૂપ મળ્યો છે આ લવમા તમે જે કરી શકશો તે
બીજા ભવોમા યર્થ શકો નહો આજ દિવસ સુધી તો તમે ધર્મને વાયદે
ચાલ્યો, પણ ધર્મના વાયદામા કાયદો નથી વાયદાના કાયદા તો સદા-
અમનમા ચલાવે, આ કાઈ સદાજાગર નથી

સાગરદત્ત શ્રેષ્ઠીએ બીખારીને પોતાના મહાલયમા બોલાવ્યો હતો
હરો એ અદ્ભુત આવ્યો શેઠે સેવકોને આજ્ઞા કરી, ‘આના જૂતા

Life is short and art is long—જિંદગી ઘોડી ઝી, ને જાળવ વધી ગઈ માનવજનમાં સજ્જતા ન મળે, તો પાછળની કીર્તિમાંથી કરવી પડે છે માટે આ માનવજનની કિંમત સમજો.

પેમા સોભી ઝવેરી ગયો ને એક બીજો ઝવેરી ત્રાંધી નીકળ્યો. તેણે કી ને લાજમાં લઈને તપાવ્યો અને કંઠશરીવાળાને પૂછ્યું આ સખોદીની શી કિંમત છે? કંઠશરીનો વપારી દવે વિચાર કરવા લાગ્યો કે પચાસ રૂપિયાને જામે પચાસ રૂપિયા કદી નેકી છેવટ તો એને પચોસમા ખસુ બાપો દવો છે આમ વિચારીને તેણે કહ્યું એની કિંમત પચાસ રૂપિયા છે.

ઝવેરીએ તેના તરત જ પચાસ રૂપિયા ચૂકવી દેવા શોધીવાર પછી પેમા સોભી ઝવેરી પાછો આવ્યો અને જોડ્યો. સેમા પચોસ રૂપિયા અને લાવ સખોદી, કંઠશરીવાળો બોલ્યો એ સખોદી કે પચાસ રૂપિયામાં વેચાઈ ગઈ.

હા સોભી ઝવેરી પસારીને કહેવા લાગ્યો હું કેટલો મૂખ્ય છે? એ સખોદી ન હતી ખસુ લાગ્યા દોરો દતો! એની એક લાખ રૂપિયા કિંમત હતી અને તે તો એને પચાસ જ રૂપિયામાં વેચી નાખ્યો! તારા જેવી મૂખીઈ બી નમાં હોય ખરી?

હા કંઠશરીવાળા બોલ્યા મારા કરતાં મોટા મૂખ તમે જ છો. કે જુ કે મન તો પાંચ રૂપિયામાં ખરીદેલ વસ્તુના પચાસ તો મળ્યા છે ખસુ તમે તો પાંચ રૂપિયાના સોજમાં એક લાખનો દોરો મુખવ્યા અને તો એ દોરો દતો એની ખબર ન હતી ત્યારે તમને તો એની કિંમતની ખબર હતી માટે મારા કે તો તમે જ મૂખ તર રહાઈ છો.

હવે ખસુ આ સોભી ઝવેરી કરતાં ઓછો કિંમતે તેણે નહીં કે જુ કે પરના બેવોમા તણે જનક નીચ કરોનાં દર્શન કરી હશે હા નમના માનના લાખ એ છતાં સજ્જ નહીં એ જનારો દોરો જનકમા ન રોકાઈ ગયો.

આકર્ણિતોઽપિ મદ્દિતોઽપિ નિરીક્ષિતોઽપિ,
નૂનં ન ચેતસિ મયા વિદ્ધૃતોઽસિ મક્ત્યા ।
જાતોઽસ્મિ તેન જનવાન્ધવ ! દુસ્તપાત્રં
યસ્મત્ ક્રિયા પ્રતિફલન્તિ ન ભાવશૂન્યાઃ ॥

—અત્યાશુમ દિરસ્તોત્ર, શ્લો. ૩૮

હે પ્રભુ ! આપને જોયા, સાલજ્યા કે પૂજ્યા હશે, પણ એ ક્રિયા
બધી ભાવશૂન્ય કરી, માટે ફળ મળ્યું નહીં

જોકે કાંઈ ક્રિયા વાઙ્મયી નથી ગમે તે ક્રિયા ફળે નો છે જ,
પણ ભાવ વિનાની ક્રિયા આત્માને નિર્ભળ બનાવી શકતી નથી તમે
અનન્યા પ્રવાસાને પૂછો છો કે ‘ક્યા રહો છો ? ક્યા જ્યાતુ છે ?
શુ કામ કરો છો ?’ પણ તમારી અદર ગહેલા પ્રવાસી આત્માને કાંઈ
વાર એ પ્રશ્નો પૂછી જોયા છે ‘જ્યાસુધી મન ચિયર ન હોય ત્યાસુધી
એ પ્રશ્નો ઉદ્ભવતા જ નથી મેલા અને અચિય પાણીમા પ્રતિબિમ્બ
દેખાતુ નથી માટે પ્રથમ મનને શુદ્ધ અને સ્થિર બનાવો

આત્માના પ્રદેશો જ્યાસુધી, જાનાવગ્ણીય કર્મથી દબાયેલા હોય,
ત્યાસુધી દેવળગ્ન અવસ્થા છે સિદ્ધ સતેલો હોય ત્યાસુધી શિયાળોતુ
સાકાન્ત્ય ચાલે છે માટે આત્મારૂપી સિદ્ધને જગત્ત કરો એ આત્મા
સુદુષ્ટાદગ્ના હરો, ત્યાસુધી કર્મરૂપી શિયાળો સત્તા જમાવી બેસશે

‘સમયં ગોચમ ! મા પમાયષ—પ્રભુએ આ સખ્દો ગૌતમને
ઉદ્દેશીને રહેલા હોવા છતા માનવને લાગુ પડે છે તમને બહુ લાભે
સમયે આ મનુષ્યલવ મળ્યો છે આ લવમા તમે જે કરી શકશો તે
બીજા લવોમા યઈ શકજે નહીં આજ દિવસ મુધી તો તમે ‘ધર્મ’ને વાયદે
ચડાવ્યો, પણ ધર્મના વાયદાના કાયદો નથી વાયદાના કાયદા તો સદા-
બજારમા આવે, આ કાઈ સદાબજાર નથી

સાગરદત્તા શ્રેષ્ઠીએ બીજારીને પોતાના મહાલવમા બોલાવ્યો ડગ્તો
ડગ્તો એ અદર આવ્યો શેઠે સેવકને આજ્ઞા કરી, ‘આના જૂના

ફોટલાં કપડાં ઊંઠાવીને સુવસિત તેવેથી તેના શરીરનું મર્દન કરે અને સુઝધી જળથી સ્નાન કરાવે. બીખારીનાં કપડાં બાકડી અને વિદ્યાપાત્ર એક જાણુ પર મુકાવીને સેવકએ તેને સ્નાન કરાવ્યું. પણ બીખારીની દષ્ટિ તેનાં રામપાતર લાકડી અને કપડાં પર જ હતી. એણે વિચાર કર્યો કે મારી લાકડી કપડાં ને રામપાતર મેઈ લઈ જશે તો ? આથી એ રડવા લાગ્યો.

આસક્ત કેવી વસ્તુ છે ? તથા બદામી વસ્તુઓ માટે રાનારા આ બીખારીમાં અને તુકચાન જવાથી રડતા ફેરફારપતિ ભોજના બીખારીમાં તમને કંઈ અતરવાત્રે છે ? ૨૨ દુ ખ બીખારીનું વિદ્યાપાત્ર જતાં બીખારીને શ્યામ છે તે જ દુ ખનો અનુભવ ભોજસામગ્રીના નાશ થતાં ભોજના બીખારીને શ્યામ છે. અને સામગ્રી મળ્યા નથી પણ આસક્ત થયું જ છે તેમને ભજવાને મદ્દામારબી અને મદ્દાપરિમ્બી કહ્યા છે અને ૭ ખડ રાજ્યની ધુરા સભાળનાર પણ અનાસક્ત ચક્રવર્તીને અહપ આરબી કહ્યા છે નથા વધારે મેળવવાની હિમ્મતરહિત આવકોને અહપ આરબી અને અહપપરિમ્બી કહ્યા છે. કારણ કે તેમણે ભજવાન પાસે પોતાની કામરતા કબૂલ કરી છે તેમનું ચિત્ત તે સંપૂર્ણ ત્યાગને પસંદ કરે છે. પરંતુ સર્વવિરતિ સાધી શકે તે મો એ તૈયાર કે શક્તિમાન નથી.

અંશાન્ત—એક મધ્યમવર્ગનો માણસ જ નરમાં શેષુ ખરીદવા નીકળ્યો ત્યાં જાનરમાં એક પાંચસો રૂપિયાનું જના શી શેષુ છે અને એક સો રૂપિયાનું સાદું શેષુ પણ મળે છે. જોકે તેની પાસે પેસા હોત તો એ પાંચસો રૂપિયાનું જનારશી શેષુ જ ખરીદી લેત, પરંતુ ધનના અભાવે એન સો રૂપિયાનું જ શેષુ ખરીદ્યું પડે છે તેનું તેને દુ ખ છે તેમ આવક પોતાની અસક્તિના કારણથી સર્વવિરતિ બની શકતો નથી હતા તેન પોતાના અહપ આરબા અને અહપ-પરિમ્બનું દુ ખ છે.

લિક્ષકને સ્નાન કરાવીને નવા કપડા પહેરાવ્યા, છતાં એ પોતાના જૂના કપડા, લાકડી અને લિક્ષાપાત્ર છોડતો નથી એને મનમાં થાય છે કે આ પહેરેલા મૂલ્યવાન વસ્ત્રો તો રોકના છે કેાણુ જાણે ક્યારે એ પોતાની પાસેથી છીનવી લે ! માટે પાસડી વસ્ત્રનો ભરોસો શો ? તમે જે જે પદાર્થોને પોતાના માને તેને છોડવામાં દુઃખ થાય છે, પણ પરાયુ જાય તેનું દુઃખ થતું નથી ધર્મશાળાના ભાડે લીધેલા સુદર માદલા, વાસુલો વગેરેને છોડતી વખતે તમને દુઃખ થતું નથી, પણ જેને પોતાનું માને છે તેને છોડતા વેદનાનો અનુભવ થાય છે

આ બીખારીએ પોતાના રામપાતર અને લાકડી વગેરેને છોડવાની હજી કરી નહીં આથી સાગરદત્ત શ્રેષ્ઠીએ કહ્યું, ‘એને જે પોતાની વસ્તુઓ પોતાની પાસે રાખવી હોય તો બંને રાખે, હવે એને સારા સારા ભોજનથી તૃપ્ત કરે’ બીખારી ભોજન કરવા બેઠો, પણ તેનું ધ્યાન તો તેના રામપાતર તરફ જ હતું તમારું ધ્યાન કઈ તરફ છે એનો વિચાર કરજો પુદ્ગલ તરફ જે દષ્ટિ છે તેને ઉઠાવી કઈ આત્મા તરફ દષ્ટિ દેશો તો જ કલ્યાણ થશે

આ બીખારીને તૈયાર ક્યો પછી ભોજન કરાવ્યું થયું દિવમતા મૂખ્યા બીખારીએ પેટ ભરીને ખાધું ત્યાગ પછી શ્રેષ્ઠીએ તેને સુકુમાલિકા સાથે વસવા કહ્યું આ બીખારીને કલ્પનાના સુખો દેખાય છે, દષ્ટિ આશાની ધ્રુમરતો એ સ્થી રહ્યો છે અને પોતાના ભાગ્યને જાણે ધન્યવાદ આપી રહ્યો છે આમ કરતા રાત્રી ચર્ધ સુદર સ્થપનચૃદમા જતા વાર જ તેણે સુકુમાલિકાના હાથનો સ્પર્શ કર્યો, પણ તેના હાથને જાણે વીજળીનો આવચો લાગ્યો ! છતાં એણે મૌનભાવે તે સહન કર્યો સુકુમાલિકાને તે કાઈ ખબર જ નથી એ તો નિદ્રામાં પોદી કે પેનો બીખારી બીજી શય્યામાં આગે ગયો એની તમામ આશાઓ ગણપતાના મહેલની જેમ ધૂળમાં મળી ગઈ એને લાગ્યું કે આ ભગ્ય મહેલાતો અને સુખો માત્ર દેખાવના જ છે આ તરફ સુકુમાલિકા જગી એને થયું કે આ પણ ક્યાં ગયો ? એ બિહી અને બીખારીની નજીક આવવા જાય છે

ત્યાં તે બળનો માર્યો પેસો બીખારી બામ્બો શેઠના દારૂના અને વસ્ત્ર
 ઉતારી, પોતાનાં કાયાં પહેરી દડોને રામપાતર લઈ ૮મ કસાઈના
 કાથમયી બોલ્યો છૂટે તેમ નાસી છૂટ્યો. એને બા મહેલાત કરતાં
 રામપાતર વધારે સારું લાગ્યું કારણ કે ફેરે જીવ મુખના અભિયાની
 છે હવે ત્યાં શું બનશે તે બનસરે

હૈં સાન્તિ.

*

૦ચાપ્ચાન ૨૮

(શુક્રવાર તા. ૧૭-૬-૧૭)

અહીં નામે સિદ્ધાન્ત પ્રજ્ઞા ત્રણેય લોકમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને
 સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે બીજે બીખારી
 ચાલ્યો જવાથી સુકુમાસિક્ષા શોધમગ્ન બની ગઈ હૃદયની મૂંઝવણ એ
 વિપવસોલુ સ્વાતું કારણ છે બ્યારે વૈરાગ્યભાવ એ બાલમાનો બાળ બતા
 છે જેને બીખારી પણ ન હજી એલુ સુકુમાસિક્ષાતુ ૨૫ અને સૌભાગ્ય
 તે સાચાં ૨૫ કે સૌભાગ્ય ક્યાંથી જણાવ ? જગત જુએ કે જા ક્યામાં
 કાઈ કહેવાયજી નથી, જતા તેલુ એક કુખ ગર્ભાં સુખોત દાકી કે છે
 બ્યાં પાણી માગે, ત્યાં દૂધ કા નર થાય, સુખ-સમૃદ્ધિનો પાર ન હોય,
 જતા સુકુમાસિક્ષાતુ કુખ દિનપ્રતિનિલ વણુ ચાલ્યુ દાસીઓએ તેને
 બાળદર્માં રાખવા અનેક ઉપાયો કર્યાં પણ તેને બાળદર્માં કાંઈ સહી
 નહીં સાગરદત્ત તો ગયો પણ એક બીખારી સુખમાં આવી સમૃદ્ધિથી
 લક્ષ્યાઈને રાખ્યો નહીં ! એક બીખારી પણ મન ન હજી બા ક્યા
 કર્મનો દોષ ? બ્યાથી એ ચિતામગ્ન બની ગઈ માતાપિત એ વિચાર
 કર્યો કે બા પુત્રી આવત અને ૧૬ બાળમાં પોતાનું મૃત્યુ પણ જગારી
 દેગ એના કરતા એનું બાળ કાઈ રીતે પણ થમ તરફ રજો તો સારું
 કર્મ એ એક એવો ન્યાયાધીશ છે કે ની આગળ ચમરબધીના

પણ છોકરા છૂરી જાય જેની એકે કૃપાદષ્ટિ માટે મનુષ્યો પોતાના અહોભાગ્ય માને તેવા છ છ ખડના ચક્રવર્તીઓના પણ જ્યાં પુણ્યનો અત આવે છે, ત્યારે એના સામે ચૂકવા માટે પણ કોઈ તૈયાર થતું નથી જેની બોલખાલા બોલાતી હોય એવા માણસો ધડીના છટ્ટા ભાગમાં ફેકાઈ જાય છે એક છુકારો કરે ને લોકો ચરચરવા લાગે એવા શ્રીમત કે સત્તાધીરાને ધડીવારમાં લકવો થાય ને એ પટકાઈ પડે છે ! કર્મના આ ત્યાગ આગળ રાગની લઈને ૨૮ મુધી દરેકને નમણું પડે છે જે ટાકીમાં પાણી હોય તો જ નળમાં આવે છે તમે તમારી પ્રાન્ધની ટાકીમાં મૂકી લ્યું છે ? તમે તો પૈસામાં જ સર્વસ્વ માની બેઠા છો, પણ કોઈ શ્રીમતો શ્રીમતાઈવી કે સત્તાધીરો સત્તાથી મોઢામાં ગયા જ નથી જે ગયા છે તે સત્તા અને શ્રીમતાઈને અહીં ફગાવ્યા પછી જ ગયા છે તો પછી તમે પૈસાની પાછળ આટલા બધા શુ પડી ગયા છો ? તમને એક માળા ફેરવવાની કે પ્રાર્થના કરવા જેટલી પણ કુતુહલ નથી ? અને તે ઈ જાનની ઘેલછા સમજરી ? ભગવાન શાન્તિનાથ, કુચુનાથ ને અરનાથ આદિ ચક્રવર્તીપદે દતા, પણ તેમણે ધન અને સત્તાને ચારિત્રની આગળ તુરંત માનીને તીથં કરપદની પ્રાપ્તિ કરી તમારું જીવન પૈસા માટે છે કે પૈસા તમારા જીવન માટે છે ? તમને પૈસાની વધારે દિમલ છે કે જીવનની ? જેનાથી તમારા જીવનને નુકસાન થાય, તેને નલ્લાલ છોડી દો અજાની જીવો લાણે લાણે ભાવમરણ મરી રહ્યા છે અને પોતાના આત્માને ઊડી મર્ત્યમાં ધોકલી રહ્યા છે ત્યાગના ભાવમાં પુણ્યબળ કે નિર્જરા એ બેમાંથી એક નફો તો જગત મળે છે પણ તમે જે માલ ખરીદી રહ્યા છો તેમાં કોઈ નફો જતાની શંકો ? એક સાધો ને તેર તૂટે, કાલસા લાવો ને તેલ ખૂટે, તેલ લાવો ત્યા ધી ખૂટે એવું તો તમારું પુણ્ય છે ! તમારી સાલણી છ ખડના ચક્રવર્તી રાગઓ આગળ શા દિસાળમાં છે ? જ્યાં તમે તમારા પાપના પરિણામની આખતમાં આટલા બધા નિર્ભય કેમ જાતી બેઠા છો ? શુ તમે લોગુ કરેલું ધન તમને નરજીવી બચાવશે ?

દૃશ્યન્ત—એક ખૂબ પૈસાદાર શેઠ હતો. તેને ત્યાં એક વફાદાર
ખારન મોકીદાર તરીકે હતો. સમય જતાં શેઠ મરણપચારીમાં પાગલો
તેણે પોતાના વફાદાર ખારનને બોલાવીને કહ્યું. બે બાઈ! મારી
મલમિલકત ક્યાં મુકાય છે એ તારાથી અજાણ્ય નથી. હું તો હવે
એકબે દિવસનો મહેમાન છું. મારો પુત્ર રમેશચંદ્ર દોઢ વર્ષનો છે
એને તું સભાળે અને એ મોટો સાથ તારે મારી મિલકત એના
દાસમાં સોંપે.

શેઠ મૃત્યુ પામ્યા છતાં પેદીનો વઢીવટ જરાબર ચાલતો જો-
આ તરફ રમેશચંદ્ર ૧૫ વર્ષનો થયો. એક વાર મુનીમની દાનત જતરી
તેણે એકાન્તમાં બોલાવીને ખારનને કહ્યું, મારે તને એક વાત કહેવાની
છે. પણ તું એ વાત પ્રાણાન્તે પણ કાંઈ ને ન કહેવાતું. વચન આપે
તો જ હું તને વાત કહું. ખારને વચન આપ્યું મુનીમ બોલ્યો,
શેઠની ખાનગી મિલકત તારા દાસમાં છે અને શેઠની પેનીની મિલકત
મારા દાસમાં છે. બે તું રમેશચંદ્રને ખલાસ કરી નાખે તો જાણી
મિલકતમાં મારો ને તારો અરધાઅરધ ભાગ રહ્યો.

ખારન અરેખરે પ્રામાણિક અને સ્વામીભક્ત હતો. મુનીમની
ખાલી વાત સાંભળીને તેની આંખો સાથ જની ગઈ એ બોલ્યો. તમે
આ છું બેમો છો? એકરાર બોલ્યા. પણ ને બીજાકરાર મારા નાનકડા
માટે કાંઈ પણ બોલશો. તો તમારી છબ બેચી લઈશ.

બાકી દાસમાંથી ચાલી જતી જોઈને મુનીમે દસ દ નરુ વધારે
પ્રયોક્તન પણ આપી જોયું. પરંતુ આથી તો ખારન વધારે ઈરોરાઈને
બોલ્યા. જુઓ. મુનીમ તમારે મુખેથી કામ કરવું દોષ તો તમે
પેદીનું કામ કરો. પણ જા ઊરાસીના માટે કાંઈ પણ કહેશો તો તેને
હું સાચી રીતે નહીં જાણી ઈરોરાઈને મુનીમે હશે. લઈને ખારનને
માન્ય માર દોઢ મહી પણ ખારને પાતાના જગ્યાએ માટે એ હશે.
આચરી લીધા અને એ ૮ જરાથી જવાબીમાં મુનીમનું મૃત્યુ થયું.
કાંઈ બચા કાંઈ જવા દસ દ નરની થેલી અને હશે એ જાને ખારનને

મુનેગાર ગણવાના મળજીત કારણો તો હાજર જ હતા પોલીસે આવીને આરખને પકડી લીધા શેફાણીએ પોતે આવીને આગળને પૂછ્યું ' તમે મુનીમજીને જા માટે માર્યો ? પેસાના લોભમા તમે કોઈને મારો નહી, પણ એનું કાગળ જણાવો તો તમારો જવાબ વર્ષ સહે ' પણ મુનીમને આપેલા વચનને લીધે આરખે તેના જવાબમા એક પણ શબ્દનો ઉચ્ચાર કર્યો નહી, આખરે કેસ ચાલ્યો ને આરખને જન્મદીપની સજા વર્ષ કેદમા ગયા પહેલા આરખે દેશમાંથી પોતાના પુત્રને બોલાવીને રમેશને સલામતી માટે મૂક્યો

અહીં રમેશચંદ્ર મોટો થયો અને ભણીગણીને વધીવટદાગના હોદ્દાની તોફારીમા ચડી ગયો એક વાગ મિત્રમંદૂરે અને માલિકાની વચ્ચે ઝઘડો થયો અને એ ઝઘડામા મળૂરોના ઘણા આજેવાનો કેદમા પુગયા મળૂરોએ હડતાલ પાડી આથી મળૂરોના આજેવાનોને સમજાવવા માટે રમેશચંદ્રને કેદમા જવાનું થયું કેદમા જઈને રમેશચંદ્રે મળૂરોના આજેવાનોને સમજાવવાનો પ્રયાસ કર્યો, પણ આથી મળૂરો વધારે આવેગમા આવી ગયા

પરિચિત અવાજ સાંભળીને જન્મદીપની સજા પામેયો વરુ આરખ જોત્રા આવ્યો અહીં હિરેકરાયેલા મળૂરોએ રમેશચંદ્રની સામે બહુક તાકી, પણ વચ્ચે આવી જઈને આરખે રમેશચંદ્રને બચાવી લીધો. આરખને ગોળી વાગી મર્ષ એ બેલાન થઈને પડી ગયો

રમેશચંદ્ર તો આ આરખને ઝોળખી પણ ન શક્યો નહી, પણ પોતાના પ્રાણુદાતા આરખની તેણે હોસ્પિટલમા જઈને સારવાગ શરૂ કરી આરખને ઔપરેશન કરીને બચાવી લેવામા આવ્યો આરખે રમેશચંદ્રને પૂછ્યું, ' મને ઝોળખો છો ? ' રમેશચંદ્રે કહ્યું, ' હું તમને ક્યાથી ઝોળખું ? મે તમને ક્યાય જોયા હોય તેણે અને યાદ આવતું નથી ' આગળ બોલ્યો, ' તમે મને અત્યારે ઝોળખી ન શકો, પણ તમે નાના હતા ત્યારે વાર્તા કહીને તમને બિધાડનાર કુ હતો તમારા સહગત

પિતાજીનો જૂનો નોકર હું આરબ છું ' રમેશ પોતાના જૂના વડીલદારને ઓળખી મેલે અને એની સામ્યાર માટે વધુ કાળજી રાખી.

આખરે આરબની સમજાવટથી તેની માથાની સ ૧ માફ થઈ ગયા છે વફાદારીના નમૂનો. આ ૭ તો સ્થૂં ને નોકરો વચ્ચેનાં બર્ષસો વર્ષી મ્યાં છે શીકની મોદર મંદી પડે તો તસ્ત ન હજારનો ખર્ચ કરી સહાય, પણ નોકર મંદી પડે તો તેને એ ફિરિયાની જવાબ અપાવત્ય ! મુશ્કાવિતકાર કહે છે કે—

યૌવનં ધનસમ્પતિ પ્રમુલ્યમવિવેકિતા ।

વૈકલ્યમપ્યમર્યાય કિમુ વયઃ સત્પુષ્ટયમ્ ॥

અર્થાત—ધન જોગન ને કલગઈ મળે સાથે અવિવેક

મારે સને મળી રહે અનેક કરે અનેક

ધન કુવાની અને સત્તા એ ત્રણેય મલિય કરતા અગ્નિવાતા નસા છે એમનિઃ એક પણ નથી. અનેક કરે અને જો તેમાં અવિવેકનો નથી મળી જાય તો ખજી માજી શુ રહે ? પરન્તુ—

ધન જોગન ને કલગઈ સાથે મળે વિવેક

મારે મળી સાથે રહે તો અનેક કરે અનેક

ધન મોવન અને સત્તાની સાથે જો વિવેક હોય, તો એ જમ્મ દાપી નીકળે છે તમારી પાસે પૈસા છે તમાર્યા જાણક પાસે સત્તા આવવાનો તજ સજવ છે પણ તમે તેને વિવેક આપ્યા નથી. ધન, સુવર્ણ અને સત્તા સાથે તેનામાં અવિવેક તો અનાભમ્મે મળી જાય છે પણ એ લગીની ઊંકરી સાથે પ્રેમસજ કરે, તો તેમાં દ્રેષ કાતો ? તમે તેને સરકાર આપ્યા નથી તેનું તો એ પરિશુભ છે પોતાનાં જાણકને અવગણવા-પીડાવવાનું તો જાજબનાં પદ્ધતિઓને પણ આવડે છે એમાં તમે નવુ શુ કશું ? ઊંકર્યા મળે કાઈ પરાક્રમ નથી. ફત્તરી પણ એકીસાથે દસ ગણિયાં જામાવી શકે છે અને ધન મેળવવામાં પણ તમારું કાઈ પરાક્રમ નથી. પણ આજનો માનવ ધન મેળવવા

પાછળ એવો અસદાચારી બન્યો છે કે તેના જીવનમાંથી ધર્મ છેટો પડી ગયો છે. માટે તમે તમારા બાળકોને ધર્મના સારા સંસ્કારો આપવા પાછળ એકાદ કલાક કાઢો, તો એ તમારા જ લાભમાં છે. આગળના આવકો પોતાના બાળકોની સામે બેસીને રોજ સમજાવતા કે—‘અય-માડલો નિગંગંથે પચવળે, પલ્લ અઢે, પલ્લ પરમઢે, સેસે અળઢે.’

હું આયુષ્યમાનો ! નિર્ઘન્ય પ્રવચનમાં જ સાચો અર્થ છે, બાળકોને બધો અનર્થ છે. આ જ્ઞાન જો તમે તમારા બાળકોને આપો, તો તમારા બાળકો તમારી સાથે ધર્મ સાબળવા આવે, પણ તમને તો પૈસા કમાવામાંથી ક્યા કુસદ મળે છે ?

વિધવતી આગમાંથી બચાવવા માટે અને સુકુમાલિકાને ધર્મને માર્ગે વાળવા માટે સાગરદત્ત શેઠે એક દાનશાળા ચાલુ કરી અને તેઓ પુત્રીને સમજાવવા લાગ્યા, ‘બેટા ! તારા કેઈ કર્મના ઉદ્ધત્થી આ બધું બનવા પામ્યું છે જે ખેતરમાં બટી વાવી હોય તેનો પાક આવી ગયા પછી તેમાંથી બાજરો લઈ શકાતો નથી માટે હવે પછીથી નવો સારો પાક તૈયાર કર તું આ દાનશાળામાં તારો જીવ પરાવ કામનું ઔષધ કામ છે નવરુ મગજ શયતાનનું કારખાનું બની જાય છે, માટે આ દાન-શાળામાં ગરીબો, બૂખ્યાઓ અને અનાથોની સેવામાં તારું ચિત્ત લગાવ.’

આગળની વિધવાઓને આપો દિવસ ધરકામમાં રોકાઈ રહેલું પણ આથી રાત્રે થાકીને સૂવા સિવાય તેને બીજા વિચારો આવતા નહીં. મનની સ્થિતિ લોખંડના જેવી છે લોખંડ જો વપરાય નહીં તો તેના ઉપર કાંટ ચડી જાય છે, એમ નવરા મગજમાં અનેક કુવિચારો આવે છે.

પિતાની આજ્ઞા માનીને સુકુમાલિકાએ દાનશાળામાં આવીને ગરીબોની સેવામાં પોતાના મનને પરાવી દીધું.

ૐ શાન્તિ.

વ્યાખ્યાન : ૬૯

(સ્તનિચાર, ત્રી ૨૪-૧-૧૧)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રશ્ન્યા ત્રણેય ક્ષણમાં સિદ્ધિ મળેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિષ્ઠર માસે છે ભગવાન મહાવીર ધર્મકથાનુચોગમાં કર્મ કેવી રીતે બધાય છે અને તેના વિપ્રોક્ષ કેવી રીતે ભોગવવા પડે છે તેનું નિષ્કર્ષ કરે છે કમ છવે ઉપન્ય કહેલ છે છવ નામના પદ્મજ કોઈએ બાપો નથી ચેન-ચલકચુકા છવ સાતા અને કષ્ટ છે ને છવ નવ્યુત્તર ન હોય તો જા થઈ નય છે નિનોહુ રાન પણ ઉપન્ય રહે છે ઉપ્પેલ એ છવનુ લક્ષણ છે છવ ન્યારે સ્વભાવમાં રમે ત્યારે સ્વભાવનો કર્ત્ત્વ અને કમ, કોષ અને મધ્યમા રમે ત્યારે વિભાવનો કર્ત્ત્વ અને છે છવને દેરીસચાર કરનાર કોઈ નથી દેઘાકને એનો વિચાર માય છે કે ન્યારે મધ્ય નેવી વસ્તુ બનાવવી હોય તોપણ તેનો કર્ત્ત્વ કુભાર છે એમ માન્યુ પડે છે તો છવને ન્યારનાર કોઈ હોયો જ નોઈએ. પણ મહે સાધર છે અને કુભાર પણ સાધર છે ત્યારે છવ નિરાધ છે નિરાધરને બનાવનારો સાધર હોઈ શકે નથી દેઘાક વાનગાતમા ઈધરની મરછાને વચ્ચે મૂકી છે ગુહચાન માય કે ઊકરો મરી નય તોપણ એ કહે છે કે નેવી ઈધરની મરછા । પણ કુખ્ય બાપ એ ઈધર ન કહેવાય. પાપ તમારે કરવાં નેરોપના રોપમાં ઈધરને માથે બોધાવો એ કપાતો ન્યાય માટે દેવ શ્રુ અને ધમ ઉપર મદા રામે. નેચે

આત્મિકર્મનો કાચ કર્યો છે, જેના આત્માનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન અને સંપૂર્ણ દર્શન ઊધડી ગયું છે તે અરિહત સાચા દેવ છે એ વાનિત્યથી રીઝના નથી ને ગાળો દેવાથી ખીજા નથી તમારું હાલુ કરનાર તમારી અદર એટલો છે ઈશ્વર પણ તમારો આત્મા જ છે મન, વચન અને કાયા એ કર્મ બાંધવાના સાધનો છે શુભ ભાવનાથી શુભ બધ અને અશુભ ભાવનાથી અશુભ બધ બધાય છે

મહાત્માઓ, સિદ્ધો અને તીર્થ કરાને બેઠા બેઠા મોઢા મળ્યો નથી આત્મશુદ્ધિના ભગીરથ પ્રયાસો વિના મોક્ષની સિદ્ધિ સડજ નથી પરંતુ વિભાગમાં આવીને છૂવ પોતે જ પોતાનું ખૂન કરી નાખે છે માન કષાયના પગિણાએ એક મુનિને કહ્યા તુ બ્રહ્માનું શાક વહોરાવીને નાગમ્મી ખાતણીએ કેવો કર્મનો પરિપાક ભોગવ્યો એ તો તમે સાબળ્યું ને ? આટલા બધા નારકીના ભવો અને તિર્થચના ભવો પછી પણ સુકુમાસિકાને કર્મનો ઉછાળો કેવો નડ્યો ? કર્મ બાંધતી વખતે તો મોઢા લાગે છે, પણ ભોગવતી વખતે તમે કહો છો કે અમે આવું નહોતું જાણ્યું ! વળી કેટલાક તો કહે છે કે આત્માને કર્મ લાગતા જ નથી આત્મા તો અબધ છે પણ પહેલે શુભચિત્તે એટલો હો ને ચૈત્ત્યમાં શુભચિત્તની વાતો કર્યે કેમ ચાલે ? વાતોના વડા બાઈને પેટ ભગવું જાણ્યું છે જાઈએ ? તમારા ગુરુ નિર્ઝન્ય છે મોટરમાં ફરનારા, ઘેર ઘેર પૂજનારા અને પોતાની આરતી ઉતરાવનારા કે પગમાં પૈસા મુકાવનારા ગુરુ હોઈ શકે નહીં પચમહાવ્રતધારી જ ગુરુ કહેવાય. આ વસ્તુ કેના માટે કરી છે ? શા માટે કરી છે ? વર્જે પૂછીને વહોરનાર ગુરુ જોઈએ લૂટી જાય તે ગુરુ હોઈ શકે નહીં

ગુરુ લોભી એવા લાલચી દેનો ખેલ દાવ,
દેનો જૂડે બાપડે મિઠ પત્યરકી નાવ

માટે ગુરુને ઓળખશો તો જ આત્માને જાણી શકશો જે ગુરુ સિદ્ધાન્તથી વિરુદ્ધ ચાલે તેને નમઝર ન હોય સિદ્ધાન્ત અને ગુરુમાંથી

તમે કોને નમસ્કાર કરશો ? દેવોની પાસે ત્રણ જ્ઞાન છે અને સાધુઓ પાસે બે જ્ઞાન છે. જ્યાં દેવો અને સાધુઓ મળે ત્યારે સાધુઓને જ દેવો વહન કરે છે કારણ કે દેવોની પાસે ચારિત્ર નથી, ત્યારે સાધુઓની પાસે ચારિત્ર છે તમે દવે તો સમજી ગયા હોશો કે જ્ઞાન અને ચારિત્ર એ બેમાં શું મોટું ? માટે—

બેમ દેખી મત સુસજ્જે, એજાખજે આચાર
જુઓ તે કેમ તારશો તારશે તારજુકાર.

જ્યાં તો ગુરુ માન આપનાર અને એવો માનનો હક તો ભૂખ્યો. સોમી ગુરુ ને લાલચુ એવા દોર્ગ નરકમે દેલ દેલા આલે. જ્યાં માટે હેમ ત્યાં જામનાનુ દલન કેમ સજવે ? ત્યાં સિદ્ધાન્તોને અપ્રધાન હેમ ત્યાં આજનાર કે ચાલને જાવકાસ નથી સો દલના નકર સોનાને નહેરાત કરવાપણુ નથી. દોચાને દાંડી પિટાવને કહેલુ પણુ નથી કે હુ પ્રકાસ જાણુ છુ દોચાદાંડી પોતા કરીને કહેલી નથી કે હુ વદાલેન ખોટી જાણુ છુ એલુ મોન એ પણુ કમ છે જ્ઞાન પુરા. મોન નહીને કમ કરે છે પાણી મોન મનિ / તરસ્યાની ત્યાં જિનાવ છે માટે નિચ્ચો / જલિત અને નિરપદ સવા કરે. મનનાં બીજારી —વાન પાનાની કિનાથી અને પોતાની સેવાથી સતોષ નથી માટે એ બીજની પ્રલસાઓ અને માનપત્રો મળે તા જ સવા થઈ એમ માન છે એ એટલુ પણુ સમજાતા નથી કે પથરો ખાઈને પણુ કાઢ ફળ જ્ઞાન છે તમત સધમા પથરો વાગતા દોષ તે પડીખર જમા ત્વ ના ખા. પણુ પથરો તા ફળવાળા ના પર જ પડે છે હુ આ ઊંચ કાઈ પથરુ શું કેમ મારે બસા ?

મ) ચામ્ય ધર્મે સદા મત — જનુ મન સદા—સવદા ધર્મમાં
૮ તન તા લેલાડિપિ જ મમસ્યન્તિ — જાગ્યા જુ વહન કરે છે તમ સસંભવ એવો છે. એ સસા તા સાધુઓ પામુ નથી, જ્યાં તમે સાધુઓ. શું કામ વહન કરો છો ? કા જુ કે સાધુઓ પાસે ત્યાજ

ને વૈરાગ્ય છે અને એ તમારામાં નથી જેનામાં ત્યાગ અને વૈરાગ્ય ન હોય તે સાચો સાધુ હોઈ શકે નહીં સાધુઓ કેવા હોય ? તેના માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે—

ત્રિવિધ તાપ સૌના એ દૂર કરે છે,
શરણે જનાર સૌએ શિવલક્ષ્મીને વરે છે,
જૈન સાસન એ શીતળ વડલાની છાય છે,
જે લાન ને બેલાન બની ભૂલ ખાય છે,
અમૃત મૂકીને ઝેર પીવાને તે જાય છે

શારીરિક વ્યાધિ, માનસિક આધિ અને કૌટુંબિક ઉપાધિ એ ત્રિવિધ તાપને દૂર કરનાર જૈનસાસન છે થાકેલા જીવને જેમ વડની છાયા શીતલતા આપે છે, તેમ સસારના તાપથી થાકેલો જીવ આ સાસનરૂપી વૃક્ષપત્તની છાયામાં પરમ શાન્તિનો અનુભવ કરે છે

બળતો ઝળતો આત્મા, સન્ત સરોવર જમ,
અમકિન કેરી લહેરમાં, સ્વરૂપ ઝીકાળા ખાય

સતોના ચરણોમાં શીતલતા છે સસારના જગલમાં થાકેલો જીવ સતોના ચરણોમાં આવીને શાન્તિ પામે છે માટે જ જ્ઞાનીઓ કહે છે—

શાન્તિ પમાડે તેને તો સન્ત કહીએ
તેના દાસના દાસ થઈ રહાએ

આપા એક સત—ગોવાલિકા નામના સાધ્વીજી કરતા કરતા ચ પાપુરીમાં પધાર્યા હતાવાને મોહમાર્ગમાં સાધુ અને સાધ્વી, આવક અને આવિકાને સરખો અધિકાર આપ્યો છે જેને મોક્ષ લેવો હોય તે હન્દિયોની દૂધાદૂદ મૂકી દે, પછી એ સ્ત્રીશરીર હોય કે પુરુષશરીર હોય

જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, મોહનીય અને અતરાય એ ધનધાતી કમોં દાણે દાણે આત્માનો ધાત કરે છે ગોવાલિકા સાધ્વીજી જ્ઞાની છતાં સરળ હતા સરળતા વિના જ્ઞાન શોભતું નથી સરળતા હોય તો જ આત્મા કર્તવ્યની દિશામાં વળી શકે છે સરળતા વિનાનું જ્ઞાન અભિ-માનમાં પરિણમે છે

દૃષ્ટાન્ત—મરીમાં બાર વર્ષ સુધી બચ્ચાંને એક પડિત પોતાના મામમાં આબો. પણ તેનું શુષ્ક જ્ઞાન એના મરવનું કારણ બન્યું. સામાર્થના એ મહાસ્થી હતો. દેશદેશના પડિતો આ પડિતજીથી મજરાતા હતા અને પડિતજી પણ માનતા હતા કે છે માર્ગ મારા પાસરનો. ઝીંસનારા ! જે હોય તે મને સામાર્થમાં કરાવે.

જાને પોતાથી દારેશા પસેથી તે દશપે સોનાનું પૂતળું લેતો હતો. જાવાં તો અનેક સોનાનાં પૂતળાંઓ મેળવીને પડિતજી તરફે જામિ માન્યું પૂતળું જાતી ગયા હતા !

એક વાર મામમાં ધાપપાડુઓ જામ્યા. બંધાને ખખર હતી કે પડિતજીએ દેશદેશના પડિતોને કરાવીને સોનાનાં પૂતળાં લેવાં કર્યાં છે એ મેં પચાસેક જેટલા ધાપપાડુઓ પડિતજીના ઘરમાં પેસી ગયા. બધા સોડા બસના માથાં સતાર્થ ગયા અને પડિતજી ધર લટાવું ધાપપાડુઓએ પડિતજીને મુશ્કેલ નાંધીને ચારે બાજુ પાછીવાળા એક ઉજાડ બેટમાં મૂકી દીધા.

દવે આ ઉજાડ બેટમાં પડિતજી જ્ઞાન શા કામનું ? જ્યાં સુધી જીવમા હું કાંઈક છું જાણ્યા હું જણું છું એવો ભાવ હોય ત્યાં સુધી એ આત્માથી દૂર ને દૂર છે પડિતજીને જૂખ લામી પણ દવે એકલા શુષ્ક જ્ઞાનથી ચોટી જૂખ મો છે ? તરસ લામી પણ આબુમાબુમા તો ખાક પાણી હતું તરીને એ પોતાને પેર જઈ રહે, પણ તરતાં તો એ જાણતા ન હતા એટલે જરૂરના દુકાની જેમ તેમનું જામિમાન પીચગવા લાગ્યું ! મને તરતાં જાણવું નથી તમંથી પડિતજીની નમનિની શામલ વર્ષ ઉપરે સમજતાં સમજતાં તેમને એ સમજાર્થ ગયું કે હું કાંઈ નહીં ! એમનો જે ધમડ ખરના કુચ્છા જવો હતો તે દવે કરામા વિધીન જાતી ગયો ! પડિતજીમાં દવે સરળતા આવી માર્ગ મરજી કે—

જાતી તો જીવજાન નથી જીવજાન જાણ

જાણ તો જૂઠે નહીં ને જૂઠે તે ગદા.

ફૂટભોલના દડાને આમતેમ અથડાતો-કુટાતો જોઈને કવિએ પૂછ્યું, ' એ દડા ! તારે જેના તેના ધક્કા કેમ ખાવા પડે છે ? કોઈ તને લાકડીથી ફગાવે છે, તો કોઈ લાતથી હિડાવે છે તારી આવી દુર્દશા કેમ ? ' દડાએ જવાબ આપ્યો, ' મારા પેટમા હવા છે, એટલે બધાની ઠોકરો ખાવી પડે છે જ્યારે એ હવા નીકળી જશે ત્યારે મને કોઈ ઠોકર મારશે નહીં ' એમ માનવીમા જ્યાં સુધી અભિમાનનો પવન ભર્યો છે ત્યાં સુધી એને ચાર ચતિની ઠોકર ખાવી પડે છે માન જાય તો જ્ઞાન મળે

મહાસતી ગોવાલિકા મહાસાની હતી, સાચે રસ્તે દોરનારા અને મોક્ષધર્મની લક્ષણો કરનારા હતા એ પાપુરીમા આવા સતની પધરામણીથી આનંદ ફેલાઈ ગયો

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૭૦

(રવિવાર, તા ૧૫-૬-૧૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રગ્યા ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

ગાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર આત્રે છે સુકુમાલિકા દાનસાળાની પ્રજ્ઞાતિમા રોકાયેલી છે એ પાપુરીમા પધારેલા ગોવાલિકા સાધ્વીજીની સાથે અનેક સાધ્વીઓનો પરિવાર છે તેઓ અને તેમનું સાધ્વીમંડળ અપૂર્વ ત્યાગી અને સયમી છે તમને ત્યાગમા દુઃખ અને ભોગમા સુખનો ભ્રમ થાય છે, કારણ કે તમારી દષ્ટિ પુદ્ગલો તરફ છે તમે સજગતા દાવાનંદમા પગ ચૂકવામા આનંદ માનો છો દીકરીને સાસરે વળાવતી વખતે 'સસાર દાવાનંદ છે, સાસુની દુઃખની ચક્ષીમા પિસાવુ પડશે, એક સાધતા તેર વૃદ્ધો એવું આ જીવન કારમું છે.'

—એમ દીકરીને કહેનારાં કેટલાં માતાપિતા હશે ! પણ જે બોજમાં પડ્યા તેના બોજ લાગી જાય છે હજી એ જ્યારે છે અને મમતા એ પ્રેમિક છે જ્યારે જો પ્રેમિકનો ત્યાગ એ સાચો ત્યાગ છે સાચીજ પ્રેમવાસિકા સમજાવે જીવન જીવનારા અને ત્યાગમાં સુખ માનનારાં હતાં.

આત્મસ્થિતતા તથા સંક્ષિપ્ત બોજની,
મુખ્યપક્ષે વેા વર્તે દેવપ્રાપ્તિ ને,
ધોર પરિપક્વ કે ઉપસ્થાન બંધ કરી,
આત્મા તો નદી એ સ્થિતતાનો અતલને
અર્પણ અવસર એવો ક્યારે આવશે ?

આત્માના જ્ઞાનને જ સાચો જ્ઞાનદ માનનાર આત્માઓ જ નિરજન અને નિર્લિંગાર જની શે છે

સદા, અસદા, સુખ, દુઃખ, માન, અમાન, નિદા પ્રવચન
સમજાવ રાખનારા આત્માઓ જ આત્માને સ્થિત કરી શકે છે કનની
વર્તણૂકના વાપાઓગ્રમ તેનું ભેદજ પછી તુ નથી એટલે માન
અને જેટ વિમાનો જેવી વ્યાનિક સિદ્ધિઓ મેઈને તમે નાચવા મહેલ
છે પણ એ જાણી પુણ્યની ખૂબીઓ છે. આથી જનતજણાં આશ્ચર્ય
અને જનત સિદ્ધિઓના જગર આત્માના ભર્મા છે આત્મદનમર્મ
જનતા તુલ્ય છે પણ કોષાદિ કાપોમા સ્વાપ્તમા જ્યોતે આત્મા તરફ
લક્ષ જ કર્યા રાખવું છે ! અને પારજ દૂધ તાલની વાટકી આવે વેા મીઠી
લાગે તેમ આત્મા જનત ભજના ધણી જનત માનનો જુદર છે
પણ તમારા પેલાવડ તમને આશ્ચર્ય નથી નાના નાન્ય છે અને અરી
વડે પાણી પાવું પડે છે પણ એ / ક્યારે મોઢે અથ વર્ષે જાણ
ત્યારે પોતાનાં જ મૂળ વડે જાદરું પાણી શીપીન સ્વામી જની નજ
છે તમે વારવાર ક્યાંકો સંકલ્પો છો છતાં કોઈ વિસ્ત સ્વામી
જન્યા નહીં કારણ કે તમારા મૂળ સાથેના સમંધનો વિચાર ક્યેકો
છે કોઈ પૈસાદારની મોટર જુઓ કે તેની સાથે મોટાક સમંધ હોય,
જત તમે કોઈને કહો છો કે આ શેઠ જમારા વેચાઈના વેચાઈ માફ

છે તે એટલા ધર્મનિષ્ઠ છે કે માળા ક્યો વિના પાણી પણ પીતા નથી આ સાબળીને વળી મોટરવાળા ભાઈ રબરના કુચ્છાની જેમ ફેલાય છે કે મારી મણતરી ધર્મનિષ્ઠતા કરી એ મોટરવાળા વળી વખાણ કરનારના વખાણ કરવા માટે ! આ સામસામેના વખાણુઃ ચેતનના થયા કે જડના ?

દૃષ્ટાન્ત—એક જિટના લગ્ન થવાના હતા, પણ જિટના ગીત ગાવા માટે તો કોઈ નોઈ એ ને ? આથી તેણે ગધેડાની મડલીને ગીત ગાવા માટે બોલાવી—‘**उष्मूणां च चिवाहेषु गीतं गायन्ति गर्दभाः ।**’ ગીત ગાનારા ગધેડાઓ ગીતમાં જિટના સ્વરૂપના વખાણુ કરવા લાગ્યા. હવે વખાણુ કરનારના પણ વખાણુ તો કરવા જ નોઈ એ ને ? એટલે ‘**परस्पर प्रशंसन्ति अहो रूपमहो ध्वनिः—**’ જિટે ગધેડાના સ્વરના અંતે કંઠના વખાણુ શરૂ કર્યો ! આ પરસ્પરની પ્રશંસામાં સાચું કેને ગણવું ? જિટના રૂપને કે ગધેડાના ગીતને એ તો સજ્જતો જ સમજી શકે !

જ કશનમાં ધણી ગાડીઓ હોય, પણ જેને જ્યાં જવાનું હોય, એ ગાડીમાં બેસાય તો જ ઠેકાણે પહોંચાય, પણ તમે તો મોલના ગાડી જ ચૂકી ગયા છો, માટે ગાડીને બોળખ્યા વિના ચડી બેસશો તો પતારો તાન, દર્શન અને આગ્રિમાં શુદ્ધિ રાખશો તે તમને પડિતીય પ્રવરો, અને જો બોગના બીખારી બનશો તો બાલવીયમાં ખપી જશે આગ્રિ વિના પડિતીય મળતું નથી હકા મુજબ સ્થાનેથી પડિતીયની શરૂઆત થાય છે જેટલી પિરનિ તેટલું પડિતીય, અને જેટલી અવિગતિ તેટલું બાલવીય તમારી દષ્ટિ ચોનાના ઘાટ પર છે, પણ ઘાટ પર દષ્ટિ કરવી એ પર્યાયદષ્ટિ છે, ઘાટમાં રહેલા મોનાને લુઓ તો ક્યદદષ્ટિ આવે તમે પુદ્ગલના ગાણા ગાઈ રહ્યા છો, પરંતુ ગાણા તો અદ્ય બેઠેલા આત્માના હોય, નાશવત પુદ્ગલના નહીં

દેખાવત—કાશીમાં પાંડુ કરીને એક જાસકર્તા માતાપિતા
જયપ્રભુથી મરી ગયાં અને એ એક ઝવેરીને ત્યાં તોફારીએ રહ્યો એટલે
થતાં એ એવો તો રહ્યોતો પરીક્ષક બન્યો કે એની કશી સીમા કંઈ
દિવસ ખોટી જ પડે નહીં જામ જયપ્રભુમાંથી આગળ વધીને એ
પાંડુ ઝવેરી જતી ગયેલ શીમતાઈ ખાતી ગઈ પૈકાર વધવા સાચો.
દેવે તો મેનુ કોઈ સગ્ર ન હતું, ત્યાં હજારો સગા સગા સાચા જ્યાં
મલ દોષ ત્યાં મલમાંખીઓ વિના મોસાએ આવે છે

એકવાર બી ન સહેરવી રથમાં બેસીને એ કાશી જઈ ત્હો હતો
તેના ખેળામાં સોનામહોરની ઘેથી દટી મહાદત નામનો સારથિ
રથ ચલાવી રહ્યો હતો એટલામાં એ ન રસ્તે ચાલ્યો તો એક બૌદ્ધ
સાધુ તેને મળ્યેલ સસના તાપથી તપેવી રીતીમાં એ ઉપાડે પડે ચાલ્યો
જતો હતો સરીર પર ઈશુ વસ્ત્ર ઓઢ્યુ હતું તેને નેઠને પાંડુ
ઝવેરીએ રથને ઊભો રાખ્યો અને તેણે કહ્યું સાધુ મહારાજ ! ઉપાડે
પડે આપ ચાલી નહી હા મારો રથ કાશી જવાનો છે આ સને ત્હુ
જો એ તરફ જવાનું દોષ તો મારા રથમાં બેસી જાવ અને એ
સાધુ રથમાં બેસી ગયો રથમાં બેઠાં બેઠાં પાંડુ ઝવેરીએ પૂછ્યું મહારાજ !
તમે રસ્તામાં મળ્યા ત્યારે કેમ બોલ્યા નહીં કે હું ચાલી ગયો છું મારે
મને રથમાં બેસાડો સાધુએ જવાબ આપ્યો ભાઈ ! જ્યારે ઘેઠને
કુખ ખાપીને સુખ બોમરવા ઇચ્છ્યા નથી વળી ચલીને જવામાં
જ્યારે ટેવાયેલા પશુ જીએ મારા સુખ મારે ઘેઠને આગળમાં મૂકવાની
ઇચ્છા ન હતી. ખજૂ શેઠ ! તમે મારા પર મેટો ઉપકાર કર્યો છે હું
તમારું કશું વાળવું નહીં જુસુ તે સર્વજાણી શેઠને દસવું જાતુ કે
મૂઝીમાં માત્ર બે સગાઈ હતી તે શુ મારું કશું વાળવાનો દનો ?
પૈસાથી જ કશું વાળી શકાય છે તેમ શેઠ માનતા દટા. શાનચર્યો
કરતાં કરતાં રથ આગળ ચાલ્યો નહીને પેદા પાર એક નેળિયુ જાતુ
નૈળિયામાં જતાં રથ ઊભા રહી ગયેલ પાંડુ ઝવેરીએ પૂછ્યું મહારાજ !
રથને કેમ ઊભો રાખ્યો છે ? મહાદત સારથિ બોલ્યો આગળ

ચાલ્યું જતું એક ગાડું અટક્યું છે ગાડાવાળો ગાડાને બહાર કાઢવાની મહેનત કરે છે, પણ ખાડામાં પડેલું ગાડું નીકળી શકતું નથી ન્યાયસુધા એ ગાડું આગળ ન ચાલે, ત્યાંસુધી રથને રોકાવું પડશે.

પાડું ઝવેરી રથમાથી નીચે ઊતર્યો અને જોયું તો ગાડામાં ચોખ્ખાની ગુણીઓ ભરી હતી ગાડું ખાડામાં ફસાઈ ગયું હતું ચાલી તેણે મહાદત્ત સારથિને આજ્ઞા કરી, 'ગાડામાંથી ચોખ્ખાની ગુણીઓને નીચે કે ન દો, અને ગાડાને કાઢીને એક બાજુ પર મૂકી દો. મારે જલદી પહોંચવું છે ગાડાવાળાને વાકે અહીં અટકી રહેવું મને પાલવશે નહીં.' આમ શેઠનો મિજાજ ગયો તે જોલ્યો, 'ગાડામાં વધારે ભાર છે તો ઓછો કરી નાખ બમણો તમણો ભાર ભરીને ધાતમીઓ બળાદને મારી નાખે છે બાપડા મૂંગા પ્રાણીની જરા દયા રાખો ને !'

ગાડાવાળો કરગરતો રહ્યો ને મહાદત્ત સારથિએ ચોખ્ખાની ગુણીઓને નીચે ફગાવી નાખી ગાડાને એક બાજુ મૂકીને તેણે રથને આગળ જોઈથી ચલાવ્યો. ગાડાવાળા માથે હાથ દબાવી નીચે બેસી ગયો. પાડુંની આ નિર્દયતા પર બૌદ્ધ સાધુને દયા આવી નેળિયું પૂરું ચતા સાધુએ કહ્યું, 'રથને ઊભો રખાવો. મારે નીચે ઊતરવું છે.' પાડું ઝવેરી જોલ્યો, 'મહારાજ ! તમે તો કહેતા હતા કે મારે કાશી જવું છે અને આ રથ પણ કાશી જઈ રહ્યો છે, તો પછી આપ કેમ ઊતરી આવ છો ?'

'ભાઈ !' રથમાથી નીચે ઊતરતા હિંમુ જોલ્યો, 'મારે તારું મ્હણ ચૂકવવા માટે જવાનું છે.' પાડું જોલ્યો, 'મારું મ્હણ તે તમે કેવી રીતે ચૂકવવાના છો ?' રથમાથી નીચે ઊતરતા હિંમુએ કહ્યું, 'એ તમને હમણા નહીં સમજાય, ભાઈ ! તમે તમારે રસ્તે જવું હું મારે રસ્તે જઈશ તમારા નસીબ સાથે તેનું નસીબ જોડાયેલું છે.'

હિંમુ ત્યાંથી પાછો ફરીને ગાડાવાળા પાસે આવ્યો. નીચે કે ની દીધેલી ચોખ્ખાની ગુણીને એક એક કરીને તે ગાડામાં ચડાવવા પ્રયત્ન કરી રહ્યો હતો, પણ પાંચ મણની ગુણી એટલે હાથે કેવી રીતે જિંદગાય ૨ સાજ પહેલા તો તો કાશીએ પહોંચતી કરવાની હતી એટલામાં હિંમુ

આવી પહેલ્લે જાણવાળાએ પૂછ્યું મધારા ૧૧ તમે તો ગયમાં
 બેઠા હતા ને પાછા કેમ વળ્યા ? આ પૈસાદારો કેરા કુલ હાથ છે
 તેમનામાં ક્યા કે લાગણીનો છોરા હોતો નથી. જિલ્લો બેલેસો બાઈ ૧૬
 તારી ગુણીઓ ચાવવા લાગ્યું છું પણ તારી ગુણીઓ કે કાલી દેનાર
 પાંડુ ઝવેરી ૫૦ તું દેવ ન કરતો, કારણ કે તારો જીને લો. બનેલો
 હમો શીતનાર દરજી એક જ છે એ દરજીનું નામ છે કર્મદેવ રાજ
 અને દેવ એ કર્મદેવના બધો છે આમ કદીને સાધુએ ચોખાની
 બધી ગુણીઓ ચાવવામાં સલામતા કરી અને ગાંડુ કથી તરફ આગળ
 ચાલ્યું ગસ્તે ચાલતાં પણ જિલ્લો બેલેલને જાન આપતાં કહ્યું બાઈ
 રાજ અને દેવની નવાં કમી બધાં છે પાંડુ ઝવેરીએ તને હા ન કર્યો
 એ પણ તારાં કોઈ કમનું ફળ હશે એ ફળ તો તને પાંડુ તરફથી
 નહીં તો બી ન કોઈ તરફથી પણ મળવાનું ૧ હવે તેમ પાંડુ તો
 માત્ર નિમિત્ત જ બન્યો છે મુખ્ય ઉપાધાનકારણ તો તારા ૧ કમનું
 અગ્રેયર ફળ છે

આમ વાતો કરતા કરતા તેઓ આગળ ચાલ્યા ત્યાં હતા
 ત્યાં રસ્તામાં એક સોનામહોરની ચેલી પડેલી જોવામાં આવી ગાંડુ
 વાળાએ તેને જીવડી લીધી પરંતુ જિલ્લો કહ્યું આ ચેલી પાંડુ
 ઝવેરીની જ રજામાં પડે ગઈ છે મારે દેવ કરીને ત્યાં ૧ કમનાં નવાં
 બી વાવીશ નહીં આ સોનામહોરની ચેલી કાપીમાં પડ્યાંનવાં વાર જ
 તેને પહોંચાડે ૨૭ એ બીજારો બોલેલો બીખારી છે ચેલી આવ્યાની
 અગર પડ્યાં વાર જ એ આઈ કૂદવા લાગ્યો તું તારી નાને એ
 પાંડુ ઝવેરીને ઠેકણે મૂકી ને તારી ચેલી નજ તો તને કે તું તું જ
 માય ? આ ચેલી ને તું ચાખીશ તો તવુ ૪૦ ૧ વધશે.

ગાંડુવાળાની વૈરવૃત્તિ જિલ્લોના સ્વસ્થમદારા દળી ગઈ તેનાં કમનાં
 નવાં વાવણાં મુખરી ચપા ૧ રત્ની સ્થિતિ પણ નવાં કર્મજોનનું કારણ
 બને છે મારે પૂરવૈરનું સ્મરણ પણ કરીશ નહીં

ચોતમે પ્રથમ કમી, બચવનું કમાવના કમ તું થાય ? બચવાને

જવાબ આપ્યો ' ક્ષમાપના કરવાથી આહવાદલાવ હિપન થાય, આહવાદલાવથી મૈત્રી જન્મે, મૈત્રી થતા આત્મભાવ આવે, તેથી ભાવ-વિશુદ્ધિ થાય અને તે નિર્ભય બની જાય ' તમે તો અમારા કહેવાથી વર્ષમાં એકવાર ક્ષમાપના કરો છો અને તે પણ ભાવનાવિહોણી ! વૈદે કોઈ બીજાને દવાની પડીકરી ખાઈ જવાનું કહ્યું દરદી અદરની દવાને ફેંકી દઈને એકલી કાગળની પડીકરી ખાઈ જાય તો એનું દર્દ કોઈ દિવસ મટે ખરું ? એમ ક્ષમાપના ભાવપૂર્વક થવી જોઈએ ભાવવિશુદ્ધિ વિના સાચી ક્ષમાપના અસંભવિત છે

એ જ ઢાંચી નગરમાં એક મહિલક નામનો વેપારી રહેતો હતો તેણે ચોખાનો વેપાર કર્યો હતો અને અમુક મુસ્લિમમાં ચોખા ન પહોંચે તો તેને મોઢું નુકસાન પડે તેમ હતું ચોખાનું ગાકું મોઢું પડવાથી મહિલક પાકું ઝવેરીની પાસે આવ્યો તેણે કહ્યું, ' ચોખાના વેપારમાં મેં ચોખા પૂરું પાડવાનું નક્કી કર્યું છે, પણ ચોખાની ગુણ્ણિઓ આજમુઘી આવી નથી આથી મને પૈસાનું ભયનું નુકસાન થશે મારું ગાકું તમે અને જોશું ? ' હા હા, તેના કોથળા તો મેં ' જ ગાકામાંથી ફેંકવી દીધા હતા કોથળું જાણે ક્યાંકે અહીં આવશે ? કાળા રંગનો કપાળમાં ધાની નિશાની હતી તે જ ગાકું તમારું હતું ? ' પૈસાનું નામ પડતા વાર જ પાકું ઝવેરીને સોનામહોરની થેલી યાદ આવી રથમાં જોશું, ત્યાં થેલી ન મળે થેલી ખોવાયાથી પાકું ઝવેરી જોચોનીચો થવા લાગ્યો તેણે મહાદત્ત સારથિને ધમકાવીને પૂછ્યું ' રથમાં પડેલી થેલી તે જ લીધી છે, માટે આપી દે ' મહાદત્ત સાગવિએ કહ્યું, ' થેલીને તો તમે ખોળામાં જ રાખી હતી, મને થેલીની કાઈ ખબર નથી ' આથી ક્રોધ દરીને પાકુંએ સારથિને અધારી કોટડીમાં પૂરી દીધો અને ખૂબ માગ માર્યો મહિલક તો મૌન જ બની ગયો પૈસાની વાત કરવા માટે એ પાકું ઝવેરીની પાસે આવ્યો હતો, પણ એવું જ દુઃખ પાકુંના હિપર પણ આવી પડ્યું હવે બન્ને સરખા દુખિયા બેગા થયા તેમાં કોણ કોણ દુઃખ લાગે ? સુખી સમગ્ર જેની આગળ પોતાનું દુઃખ

રૂપા બાવો તે પોતે જ દુ ખી નીકળ્યો.

એટલામા ગાડાવાળો દોડતો દોડતો બાવી પહેંચ્યો અને લેલે.
હ્યુ હો આ તમારી સોનામહેરાની બેથી તમારી છે ને ? રસ્તામાં
પડી ગઈ હતી તે મને મળી છે બેથી મળવાથી પાંડુ ઝવેરી બાન હર્ષ
બાવી ઘરેલ લેલે ગાડાવાળાનો બાબાર માનતાં હ્યુ બાર્ષ ! તે
મરી બાબાર રાખી એ તો તારા પર અપહાર કર્યો હતો મારો રમ
અસાવવા માટે એ તારી ચાખાની ગુણીઓને નીચે ફેંકવી દીધી હતી,
ત્યારે તુ તને મળેથી સોનામહેરાની બેથી મને સોંપવા માટે બાવો !
પણ એ તો કહે કે ચાખાની ગુણીઓને તે એકસે હાથે ગાડામાં ગણવી
કવી રીતે ! ગાડાવાળો બોલ્યો, જે સિમ્લુ તમારા રથમાંથી નીચે
જિત્તો તેમણે બાવીને મને મદદ કરી અને તમારા પર દેશ નહીં કરવાનો
છપદેશ પણ તેમણે / મને બાપ્યો આ બેથી બાપને સોંપવાનું પણ
તેમણે જ હ્યુ છે સત્કર્મનો કલેહ્યુ જીતીને પાગરો એ નાહી છે
બીજાના સુખનો પ્રથમ વિચાર કરજો.

પાંડુ ઝવેરીને કહે જ ખાલ્ય બાવો કે રથમાંથી નીચે જિત્તો
વખતે એ સિમ્લુએ હ્યુ હતું કે હુ તમારું નવું ચૂકવવા માટે નહીં
હુ બોલો ! આ સિમ્લુનો કેટલો મોટો છપકાર છે ? ગાડાવાળાનાં પણ
બહોભાગ્ય કે તેને બાવા મદાત્માનો સત્કર્મ થયો બોડા વખતના
સકલાસમા તેનું જીવન સુધરી ગયું રોડને પણ એવો સત્કર્મ કરવાનો
શુભ ભાવ થયો ને સતત રોડમાં.

ગોવાસિકા નામનાં સાખી બાત્મતત્ત્વના નવુકાર હતાં. ચંપાપુરીના
સોડો બાવા પુસ્તકાળી મદાત્માના સત્કર્મ માટે ઝખી રજાં હતી,
અનેકને બાત્મતત્ત્વ નજીવાની ઈચ્છા હતી.

જ્યાં જીતી બાતમા તત્ત્વ ચીન્હો નહીં
ત્યાંથી સાધના સવ કામી,
પારખીના જિટના પગ પડતો નથી,
સાધના સમ ત્યો થાપ સામી.

ગોવાલિકા સાધ્વી આત્મસાધનામાં લીન હતા એમને લવનો નિવેડો લાવવાનો હતો. ન્યાસુધી આત્મતત્ત્વ તરફ દષ્ટિ દીધી નથી ત્યાસુધી ધાણીના બિટની માફક આ ચાર ગતિમાં પરિશ્રમણ કરવું પડે છે. હવે સંસાર-અટવીનો પથ કાપવો હોય, લવનો નિવેડો લાવવો હોય તો આત્મતત્ત્વની ઝોળખાણ કરી શાશ્વતપદ પામવાના પુરુષાર્થને ઉપદેશો, તે અવશ્ય કલ્યાણ થશે.

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૭૧

(સોમવાર, તા ૧૬-૬-૧૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રાર્થ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ સિદ્ધાન્ત કહે છે.

શાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે ગોવાલિ નામના સાધ્વી અગિયાર અંગના જાણકાર હતા સૂત્રના આધાર, સાધુપણ કેમ પાળવું, કયે માર્ગે મોક્ષમાં જવાય, એ બધું સૂત્રસિદ્ધાન્તમાં બતાવેલું છે સાધુ-સાધ્વીઓના જીવન પણ વીતરાગે પ્રપેક્ષા સૂત્રોને આધારે હોવા જોઈએ.

પાપ નહીં કાઈ ઉત્સૂત્ર લાપણું જિસો,
ધર્મ નહીં કાઈ જગ સૂત્રસરીખો.
સૂત્ર અનુસાર જે લવિકે કિરિયા કરે,
તેહનો શુદ્ધ ચારિત્ર ખરીખો.
ધાર તલવારની સોહિલી દોહિલી,
ચૌદમાં જિન તણી ચરણ સેવા

સૂત્રથી ઝોણું, અધિક કે વિરુદ્ધ લાપણું કરનાર અથવા કપોલકલ્પિત ગ્રંથો સ્વીતે વાતો કરનાર મહાપાપના ભાગીદાર છે ઉત્સૂત્ર

રૂપા બાબો તે પોતે જ દુષ્ટી નીકળ્યો.

એટલામાં ગાડાવાળા દોડતો દોડતો બાવી પહોંચ્યો અને તેણે કહ્યું હો બા તમારી સોનામહેરાની થેલી તમારી છે ને ? રસ્તામાં પડી ગઈ હતી તે મને મળી છે થેલી મળવાથી પાંડુ ઝવેરી બાબાને બાવી ઝવેર તેણે ગાડાવાળાના બાબાર માનતાં કહ્યું બાઈ ! તે મારી બાબાર રાખી મેં તે તારા પર અપહાર કર્યો હતો. મારે રથ આવડવા માટે મેં તારી ચોખ્ખાની ગુણીઓને નીચે ફેંકવી દીધી હતી, ત્યારે તું તને મળેલી સોનામહેરાની થેલી અને સોંપતા માટે આવ્યો. પણ એ તો કહે કે ચોખ્ખાની ગુણીઓને તે એકમેકાથી ગાડામાં ગાડી ફેવી રીતે ? ગાડાવાળા બોલ્યો જે બિલુ તમારા રથમાંથી નીચે કિત્તાં તેમણે બાવીને અને મદદ કરી અને તમારા પર દેખ નહીં કરવાને ઉપદેશ પણ તેમણે જ મને આપ્યો. બા થેલી આપને સોંપવાનું પણ તેમણે જ કહ્યું છે સત્કર્મના કલેશ્વર જીગીને પાગરશો એ નક્કી છે બીજાના સુખનો પ્રથમ વિચાર કરવો.

પાંડુ ઝવેરીને હવે જ ખાસ બાબો કે રથમાંથી નીચે કિત્કણ વખતે એ બિલુએ કહ્યું હતું કે હું તમારું નક્કું ચૂકવવા માટે નહીં છું બોહો ! આ બિલુનો કેટલો મોટો ઉપકાર છે ? ગાડાવાળાનાં પણ બહોભાવ્ય કે તેને બાવા મદદમાનો સત્સંગ થયો. થોડા વખતના સંક્રાંતિમાં તેનું જીવન સુધરી ગયું શેઠને પણ એવો સત્સંગ કરવાનો શુભ ભાવ થયો ને સતને શોખા.

ગેવશિકા નામનાં સાધ્વી આત્મતત્ત્વના નણુકાર હતા. ગેવપુરીના સોફા બાવા પુરુષરાણી અદ્વાત્માના સત્સંગ માટે ઝંખી રહ્યાં હતાં અનેકને આત્મતત્ત્વ જાણવાની ઈચ્છા હતી.

જ્યાં જ્યાં આત્મા તત્ત્વ ચીન્ત્યો નહીં
ત્યાંજ્યાં સાધના સર્વ કામી
પાર્યુના જિહ્વા પણ ધડતો નથી,
સાધના સમજણે માત્ર સાધી.

ગોવાલિકા સાધ્વી આત્મસાધનામા લીન હતા એમને ભવનો નિવેડો
લાવવાનો હતો જ્યાસુધી આત્મતત્ત્વ તરફ દષ્ટિ દીધી નથી ત્યાસુધી
ધાણીના જીટની માફક આ ચાર ગતિમા પરિશ્રમણ કરવું પડે છે.
હવે સસાર-અટવીનો પથ કાપવો હોય, ભવનો નિવેડો લાવવો હોય
તો આત્મતત્ત્વની ઓળખાણ કરી શાશ્વતપદ પામવાના પુરુષાર્થને
ઉપાદશો, તો અવશ્ય કસ્યાણુ થશે

ૐ શાન્તિ

*

અધ્યાપ્તનામ : ૭૧

(સોમવાર, તા. ૧૬-૯-૧૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રપ્ત્યા ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી ૫
સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે ગોવાલિકા
નામના સાધ્વી અગિયાર અંગના બાણકાર હતા સૂત્રના આધારે
સાધુપણુ કેમ પાળવું, કયે માર્ગે મોક્ષમા જવાય, એ બધું સૂત્રસિદ્ધાન્તમા
ખતાવેલું છે સાધુ-સાધ્વીઓના જીવન પણુ વીતરાગે પ્રપેલાં સૂત્રોને
આધારે હોવા જોઈએ

પાપ નહીં કોઈ ઉત્સુક લાપણુ જિસો,
ધર્મ નહીં કોઈ જગ સૂત્રસરીણો.
સૂત્ર અનુસાર જે ભવિક કિરિયા કરે,
તેહનો શુદ્ધ ચારિત્ર પરીણો.
ધાર તલવારની સોહિલી દોહિલી,
ચૌદમા જિન તણી ચરણુ સેવા

સૂત્રથી ઓછું, અધિક કે વિરુદ્ધ લાપણુ કરનાર અથવા કપોલકલ્પિત
અથો રચીને વાતો કરનાર મહાપાપના ભાગીદાર છે ઉત્સુક

મરખાના જેવું કાઈ પાપ નથી. ને સૂત્રની મધ્યર્થ મરખાના જેવો કાઈ ભાગ નથી. હૃદય કહે છે કે મારે હવે કાઈ ડાળી સાખા પાન કે મૂળની જરૂર નથી, કાચુ કે હવે મારામાં સુવસ્ય આવી ગઈ છે. હું સંપૂર્ણ રીતે ખીલી ચૂક્યો છું. તો એ કેમ અસમ્યે ? કાઈ એમ માને કે મને હવે અધિકારીઓ વડીઓ ભેરિસ્ટો અને જોકેશો માને છે અને મરખામાં પડે છે. મારે હવે મારે સુત્રસિદ્ધાન્તની કાઈ જરૂર નથી. તો એ પોતાની તનને અને તેને માનનારાઓને ક્ષેપિ રાતે દોરી રાકો છે. સૂત્રનો અધ્યાખ્યાય જગનારને સ્વસ્થિમા ભવ કરવા પડવા નથી. આત્માને મોક્ષમાર્ગી જનાવવાના સિદ્ધાન્તો એ સૂત્રમાં વર્ણા છે. પણ દરિયાધીન સુખને માનનારાઓ સૂત્ર તરફ ઉઠાસીને ગેં છે.

તમે કહ્યા છો કે જમારાથી સ્વાધ્યાય થતો નથી. જમારાથી યોગ કે ત્યુ અધ્યાય નથી અને અમુક પ્રકારનાં તપ વગેરે થઈ રહ્યાં નથી. પણ આ તો તમે જાતજાતને પંથોળીને આધારે ફેંટી દેવા જેવી વાત કરો છો. તમને તમારા જાતજાત-શરીરની કિંમત વધારે છે અને જલ્દર દેશા આત્માની કિંમત નથી. તમે પુરુષસ્ત્રી પાછળ પડી પડી નામો છો. ૮ની પાછળ નીચુ ભોળને દોટ મૂકી ત્યાં છો. પણ તમારી આ માન્યતા તરફથી તમારે પાછળ ફરતુ ભોળાં છે.

૬ હાનિક—રત્ન યાગ્રતા એક માણસને એક રત્નિયાની તોટ મળી, એ છ થઈ થે ગયો. આગળ યાગ્રતા તોણે એક રત્નિયાની ભેટરીની દિક્રિટ ખરીદી. વળા દનામથા તેને દસ દ નર રત્નિયા મળ્યા અને માથના સાદા કરનાં કરતા તેના પાંચ લાખ થઈ ગયા. પછી તે એના કુદમનો પાગ જ ન રહ્યો. જગસો ભેટર, રેડિયો ફોનિયો ત્યુ આવી ત્યુ અને ઘેસા વધાર્યા વધના દસ લાખ થઈ ગયા. હવે એ લાખગમીના પૂરની જેમ ઉછળા મારવા માંડ્યો. થોડા વખત પછી પૂર પડવારી ત્યુ ન આગમીના પૂર યોજવા લાગ્યા. દસ લાખમની થીન

ન્યા પાત્ર લાખ થઈ ગયા ત્યા તો એ માથુ પછાડવા લાગ્યો। ન્યારે એક લાખમાથી પાત્ર લાખ થયા ત્યારે એના આનદનો પાર ન હતો, હવે દસ લાખ થયા પછી ઘટીને પાત્ર લાખ થયા તો એનો શોક સાગર છલકી બહારો ! ન્યારે મૂળમા એક રૂપિયો પણ ન હતો ત્યારે પણ તેને આટલો શોક ન હતો આજે આ શોક ક્યારી આવી પડ્યો ? માટે મુખ અને હુખ એ કલ્પનાની વસ્તુઓ છે આવી નાની સરખી ભૂલ પણ તમને સમજતી નથી આ ભૂલ તમને આર્ત અને શૈઘ્ય આન કરાવીને ભવિષ્યમા ભૂલા પાડવાની છે પ્રારબ્ધને આધીન પૈસા આવે ને નય, પણ તમાગ મુખદુ ખને પૈસા જેવી જડ વસ્તુની સાથે સાકળી દેવા એ હિમાલય જેવી ગભીર બૃહ છે અતે તો જે કાઈ હોય એ પણ છોડીને જવાતુ છે નાણિયેર બધાય છે એ પણ અહી ને અહી છોડી લેજે એમા કાઈ સાથે લઈને જવાતુ નથી

દેહલાક લોદા આનદ મેળવવા માટે યુરોપ, અમેરિકા, સ્વીટ્ઝરલેન્ડ, જર્મની, જાપાન આદિ દેશોમા જાય છે કાઈ કાઈ વાગ તો ત્યાથી હુખના પોટલા બાધીને જ પાછા ફરે છે એથી પણ અનતા સુખોનો લગાર આત્મામા છે જડ વસ્તુમા મુખ છે જ નહી લગવાન કહે છે કે ચેતનમાથી ચેતન્ય મળે છે ને જડમાથી જડતા મળે છે આત્મા ચેતન છે, એ સિવાયના તમામ પદાર્થો જડ છે

જડ પાસેથી ચેતન માગે, તુ મને કઈક દે,
નરસૈયાનો સ્વામી જ્ઞે, તારી એક ફૂટી કે બે

જડની પાછળ અનેક નિદગીઓ ખર્ચી નાખશે તોય સાચો હીરો હાથમા આવશે નહી ધન, પુત્ર-પરિવાર, સત્તા આદિથી મુખ મળશે એવી જો તમારી કલ્પના હોય તો એ કલ્પના ઉપર કાતર મૂકી દેજો રમકડાને ચાવી આપો એટલે એ દોડવા માડે, પણ ચાવી પૂરી થયા બાદ એ ચાલી ચક્રતુ નથી પરતુ તમે ચેતન્યની શક્તિ તો જુઓ રેલવેના પાટા પર એક નાનો કથવો ચાલ્યો જતો હોય અને ગાડી

આવવાનો અવાજ સાંભળીને એ તરત નીચે ઊતરી ગયું છે ત્યારે પાટા પડ્યી બિચલી પડેલું એન્જિન એની મેળે પાટા પર આવી રહ્યો હતો ?

પ્રાંતપ્રાનો રાજમથ રાજ એવો કોતો કે કિસીના કાલ કિસાની વચ્ચેથી પોતાને કાઢે જ પચ્ચર જેઝી કાઢે મોટા મોટા કાથીઓ પચ્ચર જેઝી કાઢી ન ખેતવી રહે તેવા કિસામથી પોતાને કાઢે પચ્ચર જેઝી લેવો એ એક બળની વાત ગણાય ? એવી જ રીતે તમે છતી પર મોટર ચલાવતા અને પચ્ચર ભાંગતા તો નેમા કરો, પચ્ચર આ તો શરીર બળની વાત કઈ કહે જરા બાતમાના બળની વાત સભળો.

પાંચસો કાથીના બળ નેટલું બળ એક સિકમાં હોય છે એવા પાંચસો સિકલું બળ એક બાટાપદમાં અને એવા દસ હજાર બાટાપદ બરાબર એક બળદેવ, એ બળદેવ બરાબર એક વાસુદેવ છે વાસુદેવ બરાબર એક ચક્રવર્તી એક કરોડ ચક્રવર્તી બરાબર એક દેવ, કરોડ દેવતાઓ બરાબર એક હન્ર અને એવા ત્રણ લોકના છત્ર બળદાનોતું બળ મેલું કરો તેટલું બળ એક વીરવંશની ટચલી આંગળીમાં હોય છે આ છે બાતમાનું અમોઘ બળ ! છત્રનાં લક્ષણો જ્યોતર્તા બનવાનું કહે છે કે—

નામ ચ વૈસર્ગ ચૈવ ચરિત્ત ચ તથો તદા ।

વીરિયં ચક્રયોગો ય યય વીર્યસ્સ સવજર્જ ॥

—ઉત્તરાખ્યનસુત્ર, અ. ૨૮ ચા. ૧૧

જ્ઞાન દાન, ચારિત્ર વધ, વીર્ય અને ઉપવેત એ છત્રનાં લક્ષણો છે ત્યારે પુરુષનાં લક્ષણો જ્યોતર્તા કહે છે કે—

સદેશ્યવારહજમોમો, પદ્મા સાવાતપો દ યા ।

વળ્લરસગન્ધપાસા પુમ્માલાણ તુ લક્ષણ ॥

—ઉત્તરાખ્યનસુત્ર અ. ૨૮ ચા. ૧૨

રુદ્ધ, અધાર, ઉચોત પ્રભા હ્રમા આતપ, વલ્લ રસ ત્રધ અને રપત એ પુરુષનાં લક્ષણો છે ત્યારે પત્રીનાં લક્ષણો આ પ્રમાણે છે—

પગત્તં ચ પુદ્ગલં ચ, સંસ્થા સંદાનમેવ ચ ।

સંજોગા ષ્ઠ વિભાગા ય પલ્લવાણં તુ લક્ષણં ॥

—ચિત્રારાધ્યયનસૂત્ર અ ૨૮, મા ૧૩

એકલ, પૃથક્લ, સખ્યા, આકૃતિ, સજોગ અને વિભાગ એ પાંચના લક્ષણો છે

માટે હવે તો જડની હિપાસના છોડીને ચેતનના પૂજારી ખતો અરિહત, સિદ્ધ, સાધુ, તપસ્વી આદિના મુશુમાન કરે તોય તીર્થ કર જોત્ર બધાય, ત્યારે મિથ્યાત્વી છવો માટીની જોરને પણ પગે લાગે । જેમા વિશેષ મુશુ હોય તે મુશુવિહોણાને પગે શા માટે લાગે ? તમારુ દર્શન તમને સમજાવે છે કે તમારા પુણ્યનો ઉલ્લેખ હોય તો દેવતાઓ સામેથી તમારા ખનવા આવે । એક માણસ મરી જાય ને આખો દેશ હાહાકાર કરી ઊઠે ને એક માણસ મરી જાય ને એનો સગો ભાઈ પણ સ્મશાને ન જાય—આ પ્રુથ ને પાપના ઉલ્લેખ પરિણામ છે ત્યારે તમને થોડુક દુઃખ પડે ને ખીજાનો જોરતો કરવા લાગી જાવ છો । શા માટે ? તમારા જ કર્મનુ ફળ છે એટલુ સમજી જાવ, તોપણ બેડા પાર થઈ જાય, અત્યાર સુધી તમને રખડાવનાર અને આ ભવમા દુઃખ આપનાર તમારા જ કરેલા કર્મ છે જેને દુઃખમા મૂકનાર તરીકે તમે ખાનો છો એ તો નિમિત્ત જ છે આ કર્મના ભુક્ષા હિડાવવા માટે જે તમે બે વખત ભાવપૂર્વક પ્રતિક્રમણ કરો, સુપાત્રે જાન આપો અને સાધુ, તપસ્વી વદ આદિની યથાશક્તિ સેવા કરો, તોપણ તીર્થ કર જોત્ર બધાય અનતશક્તિમાન તીર્થ કર તમે પણ બની શકો છો

પૃથ્વી વિના પથ મૂકવો, વાટ વગરનો દોવો,

જે ઘેર જઈને ભાખજુ તે ઘેર જીવતા જુઓ

આવા સિદ્ધો એક લાલુમાત્રમા સિદ્ધસેત્રમા પહોચી જાય છે આ શક્તિ વિમુક્ત આત્માની છે, પણ તમે તો એક પેડા માટે રૂત આપી દો છો જડને ખાતર ચેતનની હત્યા થઈ ન જાય તેનો ખ્યાલ રાખો.

દંત્રિયોનાં મુખોને ખાતર એકેનિય બનવા શા માટે તૈયારી કરે છે ? ફક્તના મોંમાં આવેલું દાઢુ ચાલી ચાલીને ફરતો દાઢુના ગ્યાનો વખાણતો હોય છે. પણ એને ખબર નથી કે એ જ દાઢુ દાંતમાં પેસી જવાથી એના જ દાંતમાંથી નીકળના લેલીનો એ સ્વાદ છે. દાઢુમાં કંઈ સ્વાદ નથી. માટે સામે સ્વાદ લેનાર આદમી એળખા. જડ સરીરમાં સ્વાદ લેવાની શક્તિ નથી. જ્યાં ન બનાવે તો ખખનરે. ફરી જુઓ. કંઈ ચુલ્કુ પામેલા સખના મોંમાં દૂધપાકનો ચખ્ખો આપી જુઓ. એને સ્વાદ આવશે ખરો ? પરંતુ આ જુલુ તમને સમજતું નથી. હોકરો રખડુ ચર્ચ મયો હોય તો તેનો દંડો સમ હોવાવા તમે તરત જાનો છો. પરંતુ આત્મા રખડુ જાની મયો છે તેનો કુસમ હોવાવા તમે તૈયાર નથી.

જાવાસિકા સાધી બધા બ્રાહ્મણના જુલુ દર્શાવે સાધી જુલુ દાઢુ ન હોય તેવાથી કંઈ જાતમાં ચાતુર્ભાસ કરવા શકાય નહીં. આચારાસૂત્રમાં સાધુસાધીઓને આવરવા યાગ્ય આવ્યા અનેક કથકો છે. જન એ કથકોના પાઘન નથી કરનાર માટે નિર્ણય સૂત્રમાં તેનું દર્શવધાન છે. આજમાં એકાં આઠ પ્રવચનોથી લઈને ચૌદ પૂર બધાના માણના અધિકારી છે. પણ તેમાં બાબાટ પ્રથમો થર્મ — આચારમાં ઉતારી વિના પ્રાક્ષણ મળી શકતું નથી.

જાવાસિકા સાધીજીમાં જ્ઞાન અને ચારિત્રનો મુખેજ હતો. આદમી ફરી દસની આ બા. નાખ્યો છે બેમાંથી એક જ ન હોય તો એ આ માં જિન જિદી શકતો નથી. ત્જ જાનને ગમ્યું હોય અને ચાગિ હોય તો હોય હોય જાગિ ગમીને જાનને જિદી દીધું હોય તો પશુ તેની એક પાખ ખાગિ ચર્ચ મયલી છે. પાખ+ખગિ એટલે નામની જે.

દુષ્ટાન્ત—જ દસા ઠીકી તૃતીયા અને કાઢવથી ખરકામેલા હર ઉપર દયા આવી. દુષ્ટ આત્મા માટે તેણે તેન પાનાની પાંખની બદલે બેસાડ્યો. ઉંદરની ટાક ભીડી અને એ ફરખી ઉંદર દસની પાંખો કાઢવા.

લાગ્યો આથી હસની ઉત્તુયનશક્તિ હણાઈ ગઈ! જેઓ સિદ્ધાન્તોથી
જ આગળ આવ્યા અને હવે સિદ્ધાન્તના વચનરૂપી પાખાને કાપે છે
તે હંદરના જેવા કૃતધ્વી છે એવાના સગમા પડશે નહીં, કારણ કે—

ડાઢા ડાઢાના આ કળબુગમા ઊતરી ગયા છે પાણી,

જગતમા મુલુખે સતની વાણી

જડ ને ચેતન બન્ને દ્રવ્યો, ચેતનની કિમત ખરી જાણી જગતમા

ભગવાન મહાપીરનો અદિસામય ધર્મ છોડી દઈ પાપ ડીએનો
સગ કરશે નહીં આ કળિયુગમા ધર્મના બહાના હેઠળ કઈક એવા
પાકમા છે કે વીતરાગના સૂત્રો ઉચલાવી, ઉત્સવપ્રસન્નતા કરી, બોળા
જીવેને ફસાવી, નવા વાડા પચો કે સપ્રહયો વધારી, આત્માને અધો-
ગતિના પથે ધકેલી રહ્યા છે તેવાથી ચેતનને જેણે ચૈતન્ય તત્ત્વને જાણ્યું,
પિછાપ્યું તેને જડની કિમત કેમ હોય? એ જડવાદમા પલટાય નહીં.
એ તો ગતને દિવસ આત્માના જ અને જેનો સ્વભાવ પ્રગટી ચૂક્યો
છે તેવા મહાપુરુષના જ ગાણા ગાય ગોવાનિકા સાધ્વીજ સતીશિરોમણિ
અને મહાન પવિત્ર છે તે ત્યા પધાર્યા છે હવે શું બનશે તે અધિકાર
અવસરે કહેવાશે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૭૨

(મગધવાર, તા ૧૬-૬-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રદેશ્યા ત્રણેય જાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને
સિદ્ધાન્ત કહે છે

ગાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર આલે છે ગોવાનિકા
સાધ્વીજ આત્માથી હતા સાધુઓની દિવસની અને રાત્રિની ચર્ચા
ખતાવતા ભગવાન કહે છે કે દિવસને પહેલે પ્રહરે આધ્યાય, બીજે

ખ્યાન, ત્રીજો શિક્ષા અને ચોથો પ્રદરે સ્વાધ્યાય. રાત્રિના પહેલે પ્રદરે સ્વાધ્યાય બીજો ખ્યાન ત્રીજો નિદા અને ચોથો પ્રદરે સ્વાધ્યાય. આમ આઠમ પ્રાર્થના એકમાં શિક્ષા અને એકમાં નિદા એમ બે પ્રદરને છોડીને ૭ પ્રદર ખ્યાન અને સ્વાધ્યાયમાં જ માળવા જોઈએ સાધુઓનાં પાંચ મદ્યમત છે અને આવકનાં બાર મન છે પરંતુ જનતકાળ વધી ગયા છતાં છવે પોતાના ધર તરફ દષ્ટિ કરી નથી.

જનતકાળથી આઠગણો વિના જ્ઞાન લગવાનું,
સેવ્યા નહીં મુલ-સતને મુક્યુ નહીં અભિમાન.

આત્માને કમની સચેત્ર પહેલાં ક્યારે જ્યો તેની આદિ નીકળી શકી નથી, શુ જન્મ જીવેના કમની જાત જરૂર છે ત્યારે અમન્ય જીવેના કમની આદિ પશુ નથી ને જાત પશુ નથી તેથી તેના મોક્ષ નથી. સુખમાં પશુ દુરજન્ય અને નિકટજન્ય એવા બે પ્રકારે છે તેમાં દુસ્કન્ય જીવે તે જોશબારામ અને સસારમાં પાયા-પાયા રહે છે પશુ નિકટજન્ય જીવે ખંચ, દસ કે પદ્મ ભવે પશુ મુક્ત થવાનું છે આજ જીવેલી ધર્મમાં દષ્ટિ માત્ર છે કર્મરહિત હયા તે મોક્ષ છે અને કર્મસંકિત હયા તે સસાર છે તમારા પુત્રને કોઈ અમની કહે તે જોથી તમે કોમ કરો છે પશુ અમની શુ સંદેશુ નથી. કર્મરહિત-અમની જવા માટે સિદ્ધોએ અને વીર્ષકરોએ બહુ પ્રયત્નો કર્યા છે.

સ્વાધ્યાય અને ખ્યાન એ બન્ને કમની નિર્જરા કરનાર છે વાંચવાથી સહ પડે તો તેને મુક્તનો પાસે પૂજવાનું છે અપ્રમદ્ય અને નના મુખ્ય બ ન બુદ્ધ પડી શકે નહીં સાક્ષર અને મીઠાસની જેમ બા અને પ્રજ્ઞના અગેહ છે મુખ્ય અને પર્ણવના સમૂહને દબ્ય કહેવાય. એ ત્રણેય કમમાં છે અવસ્થાનત્ર શુ એનું નામ પર્ણવ છે સદ્ બ્રહ્મસક્તયમ્ —દનનું સદ્ગુણ સત્ છે ઉત્પદ, વ્યવ અને પ્રીત્ય એ ત્રણે તેની પર્ણવ છે આ ત્રિપદી ભજવાને ગૌતમને આપી હતી પૂવ-

પર્યાયનો નાશ થાય છે, ઉત્તરપર્યાય ઉત્પન્ન થાય છે, અને દ્રુવપણે ટકી રહ્યો એ આત્મા છે

અવતરે, મરે છે તે જ દ્રુવતા ધરે છે,
આદ્વાદ રૂપ આ સસાર છે,
દત્તરવાર વિષમવૃત્તિકારને ધિહ્કાર છે

એકનુ ટળવુ, એકનુ આવવુ અને આત્મા એનો દ્રુવપણે સાક્ષી છે આ બધુ જેમા થાય તે સત્ છે જ્યારે પર્યાયનો સ્વભાવ પરિવર્તનનો છે, ત્યારે તેમા ખેદ શા માટે ? શરીરના ધર્મો આ પ્રમાણુ છે—
पुत्रपेतं पच्छापेतं भिडरघम्मं विद्धंसणबम्मं अधुवं अणितियं
असासयं जयावचयहर्यं चिप्परिणामघम्मं ॥

આચારગસૂત્ર, ૧ પ ૨.

શરીર અનુવ, અશાશ્વત, વિધ્વસન ધર્મવાળુ છે શરીર વિનાશી છે, અનિત્ય છે, ત્યારે આત્મા અવિનાશી અને નિત્ય છે

ગોવાલિકા માધ્વી સકામનિર્જરા કરનારા હતા સર્વપ્રથમ તમે બધના કારણોને તજો, પછી જે ભાવો તમને બધકર્તા છે તે ભાવોને છોડો તેમ નહીં કરો તો આત્મધ્યાન થઈ જશે આ બોગો મને મળતા જ રહે એવા વિચારોને આત્મધ્યાન કહે છે આર્ત અને રોદ એ બન્ને ધ્યાનો સસારમા રજાવાવનારા છે, પણ મિધ્યાત્વી જીવો શુક્લધ્યાન કે ધર્મધ્યાન કરી શકતા નથી આઠમે ગુણુસ્થાનેથી શુક્લધ્યાનની શરૂઆત થાય સાતમા ગુણુસ્થાનમા એકલુ ધર્મધ્યાન જ છે. આઠમા ગુણુસ્થાનથી ઉપશમશ્રેણી અને હાપકશ્રેણી મડાય છે ઉપશમ એટલે ભારેસો અગ્નિ અને હાપક એટલે ઠારેવો અગ્નિ તેમા ઉપશમ-શ્રેણીવાળો અગિયારમે ગુણુસ્થાનેથી પાછો કરે છે, ત્યારે હાપકશ્રેણીવાળો નવમે-દશમે થઈ અગિયારમાને છેડી દઈને સીધો બારમા ગુણુસ્થાનમા પ્રવેશે છે ત્યાં અતર્કુર્હર્ત કાળ રહે છેહવે સમયે કેવળબ્ર્યોતિ પ્રગટે એટલે તેરમે જાય, ત્યાંથી ચૌદમે અને ત્યાંથી સિદ્ધમા જાય

અપ્યા કૃત્તા વિકૃત્તા ચ ગુહાણ ચ સુહાણ ચ ।

અપ્યા મિત્તમમિત્ત ચ ગુપ્તો ચ સુપ્તીમો ॥

—દિગ્દર્શનસૂત્ર બ. ૨ ગા. ૩૭

આત્મા કોઈ પણ છે ને અકોઈ પણ છે નરકમાં અને મોકમાં
પણ આત્મા જ જન્મ છે આત્મા મિત્ર પણ છે ન સત્તુ પણ છે
પ્રેતાના જ વિશ્વાસ્થી પાતાન રખડપટ્ટી કરી રે છે માટે સ્વાધ્યાય
અને ધ્યાનમાં રત રહેલ વિચારોનાં હારો બંધ કરીને / સ્વાધ્યાય
અને ધ્યાન કરતુ જોઈએ સામાયિકમાં તમા ધ્યાન રહ રહ છે
ખરું ! તમે પહેલે વખતે કરતુ સામાયિક અને બાળતુ છેલ્લા કિલ્લુ
સામાયિક એ અને સામાયિકમાં કંઈ ફેર દખાવ છે તમને ? તમારા
અસ્તુતર અને અસ્તુતર સાચા છે કે કાચાં છે એને નિત્ય સ્વાધ્યાય રહેલો

ધ્યાનમાં ચિત્તસ્થતા (સ્મૃત્તા) અને ચિત્તની ચક્ષુતા એ
જન્મ નશમાં છે તેમાં તો ઉપયોગ એ જન્મ છે માટે ને કાંઈ કરો
ત ઉપયોગપૂરક કરો તો જ એ તમારું જન્મ રીતે ખાણુ એટલું તમારું
નથી પશુ એટલું / તમારું છે

ગોવાધિક સાધ્યજી અર્ધા સાધ્યજોને અધ્યવર્તા હતાં અમરાને
કહે છે કે સાધુએ દુરચના પાછા પશુ સેવા નહીં કરતુ કે જ
માઝા સસા રૂપ અગા થી છુટ્યા છે હવે જો એ અમરાનો પત્ત
કરીશ, તે—

ગિહિનંયથે ન કુન્દ્યા કુન્દ્યા સાદૃદિ સયર્વ ।

સસા નો અગ કરીય નહીં પણ યાનીઓને અને સાધુને
અગ કરે ? અભ્યાસનિરમા કહ્યું છે કે—

માન્વામધિશ્વમહિમા જિનસસ્તયસ્તે

નામાડપિ પાતિ મહતો મહતો જગન્મિત્ત ।

સીમાડમવાપદ્મપાન્યજનાધિવાષે,

પ્રીણાતિ પદ્મસરસ સરસોડનિસોડપિ ॥

—અભ્યાસનિરમા અ. ૭

અર્થાત્ જેમ ગરમીની ઋતુમાં સૂર્યના પ્રચંડ તાપથી પીડાતા મનુષ્યોને પદ્મસરોવરના પાણીની વાત તો દૂર રહી, પરંતુ તેનો સરસ શીતલ અને મુગધિત પવન પણ આનંદિત કરી દે છે, તેમ જિનેશ્વરનું નામ જાણવોતું લવશ્રમણ દૂર કરી દે છે.

જેમ બે વર્ષથી ગુમ થયેલો છોકરો તમને અચાનક તાર ઝરે કે હું આવતી ડાંચે એક લાખ રૂપિયા કમાઈને આવું છું, તો તમે કેટલા અચ્ચન્ન થઈ જાવ! જે છોકરાની શોધ કરતા પણ પત્તો લાગ્યો ન હતો, એ મરી ગયો છે કે જીવતો છે એ નહીં ન હતું, એ છોકરાનો તાર આવે ત્યાં તેના માતાપિતાના હર્ષાશ્રુ હલકાવા માટે છે આ આનંદ કરતા પણ અધિક આનંદ સતના સમાગમમાં છે જ્યારે સતના સમાગમમાં આવે, ત્યાં તેનો મોહનો માર્ગ સરળ અને અનાદિની બીધી પરિણતિને સીધી કરનાર સતસમાગમ છે.

ગોવાયિંદા સાધ્વીજી સસારોનો સગ કરતા નથી, ગૃહસ્થના પરિચયથી દૂર ગઢે છે સાધ્વીઓ પણ તેમની આસામાં અધ્યયન, ધ્યાન અને તપ કરે છે મિથ્યાઓને મન ગુરુની આજ્ઞા એ જ પ્રભુની આજ્ઞા છે.

બલદેવપ્રભા લખ્યું છે કે સાધુએ સાધ્વીઓના ઉપાશ્રયમાં કે સાધ્વીએ સાધુઓના ઉપાશ્રયમાં વ્યાખ્યાન અને વાચણી સિવાય જવું નહીં, બેસવું કે સવું નહીં, અશન, પાન, ખાદિમ કે ગ્વાલિમ આહારપાણી-આદિ કરવા નહીં ત્યાં કાલિસંગ પણ ન દરાય અને ધ્યાન પણ ન ધરાય સાધુએ અને સાધ્વીએ ત્યાસુધી શરીર ચાલે ત્યાસુધી પોતાનો યમ પોતે જ ઉઠાવવો જોઈએ શરીર ન ચાલે ત્યારે શિષ્યવર્ગ મેલા કરે તેમાં પણ સાધુની સેવા સાધ્વી ન કરે અને સાધ્વીની સેવા સાધુ ન ન કરે સવનભગને કોઈપણ અવકાશ ન આપે.

દેશાન્ત—ન દરાજાએ ધર્મની દેગના સાલણી અને તેને તીવ્ર-દેગાય આવી ગયો, પરંતુ રાજ્યની મુખ્યવચ્ચા જ્યાં પછી દીલા લેવાનો વિચાર કરતો હતો તેવામાં જ અચ્ચન્નાત તેનું મૃત્યુ થયું દીલાનો.

વિચાર કરતાં દેહ છૂટ્યો તેથી તેને દેવનું શરીર મળ્યું હતું વૈરાગ્ય આવની ધરિના કારણે એ અશ્વિમાં લેપાયો નહીં દેવના કવમાં ન દરમન વિચાર કરવા લાગ્યો કે હું તો મનુષ્યજાતમાં દીક્ષા લઈ ચક્રો નહીં પરંતુ મારી રક્ષીને એ દોષ સુપાત્ર સાધ્વીને સમાવ્યમ મળી ત્ય તો સારું પણ એવા સુપાત્ર સાધ્વીજી ક્યાં મળે ? અત્યંત તેણે પોતાની અશ્વિના ઉપચોત્રદ્વારા એક સાધ્વીનું રૂપ લીધું અને અશ્વિને એક સાધ્વીના ઉપાશ્વમાં તેણે પ્રવેશ કર્યો સાધ્વીએ રચાખામ કરતાં વત્તા ત્યાં દોષ અચાત સાધ્વીજીને આવતાં જોઈ મુનિએ પકાર કર્યો અત્યારે અશ્વિને કેમ આવવાનું થયું છે ? દેવરૂપી સાધ્વીજીએ કહ્યું મારે પાઠ શીખવો છે મુનિએ કહ્યું પાઠ શીખવાનો બા સમય નથી મારે તમે બહાર નીકળી જાવ સાધ્વીએ કહ્યું હું પણ શરીરે જલ છું અને બાપ પણ અવજ્યામાં જલ છે તો તો વાધો છે ? મારે પાઠ જોઈએ છે

પરંતુ મુનિએ કહ્યું નિયમનો ભંગ કરીને અશ્વિને તમે આવો છો એ ઠીક થતું નથી તે તમે પાઠ નહીં રેશો તો અને બધા સાધ્વીઓ બહાર નીકળી જઈશું મુનિના બાવા દહ નિમ્મવધી દેવરૂપે બનેલા નદરા તના છવને જલુ બાનદ થયો તેણે પોતાની રક્ષીને એ મુનિની નિશામાં વિચરતા એક વિદ્વાન સાધ્વીજીના સમાવ્યમમાં મૂકી દીધી

બા છે સાધ્વીઓ અને સાધ્વીજીની અખડ સવમસાધના ! વિભાવનું પદકથું પગથિયું એકાન્તમાંથી મગાવ છે બા ? સવમમ સિમિધ જનવા લાગ્યો ઝ પન્તુ સધના કાયકતોઓ અને મુદ્ધ આવકોએ આવ્યા સિમિધાગાર મારે સાવધાન જનલુ થરે છે એક જ સાધ્વીથી કે એક જ સાધ્વીથી મિથ્યા વહોરવા મારે પણ ત્યાપ નહીં નાવાસિકા સાધ્વીજીની બે સિખાઓ મિથ્યા વહોરવા નીજ્યાં છે તે રૂના કરતા મુકુમાશિકાન ત્યા આવશે તે ત્યાં જ જનશે તે અવસરે

હું ચાલિ

વ્યાખ્યાન : ૭૩

(શુક્રવાર, તા. ૧૮-૬-૬૪)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રત્યા ત્રણે કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે.

સાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે બ્રેહ્મી સાગરદત્તે પોતાની પુત્રી સુકુમાલિકાને માટે એક દાનશાળા બંધાવી આપી તેમાં અનેક અભ્યાસ, સાધુ-સત, અપગ, અનાથ અને ભૂખ્યાઓને ભોજન મળવા લાગ્યું. ગોવાલિકા સાધ્વીની બે સિષ્યાઓ એકવાર આ સુકુમાલિકાના ઘેર ગોચરી માટે આવ્યા. સાધુની ભિક્ષાને ગોચરી કહેવામાં આવે છે. ગોચરી=ગોચરી જેમ ગાય ઉપર ઉપરતુ ધાસ ખાઈ જાય છે, પરંતુ ધાસને મૂળમાંથી ઉખેડી લેતી નથી તેમ મૂળગ્રંથને તક્લીફ પડે તેવો આહાર સાધુથી વહોરાય નહીં. આહાર વહોરવામાં તૃષ્ણા કે લોભ રખાય નહીં, અને—

જહ્વા દુમસ્સ પુપ્ફેસુ ભમરો આવિયર્હ રસં ।

ન ચ પુપ્ફં કિલામેહ સો ચ પીણેર્હ અપ્પયં ॥

—દશવૈકલિકસૂત્ર અ ૧, ગા ૨

જેમ પુષ્પ ઉપરથી ભમરો રસને ચૂસી લે છે, પણ પુષ્પને મૂળમાંથી ઉખેડી નાખતો નથી, તેવી રીતે સાધુએ ગોચરી કરવી જોઈ એ. ‘આ ભોજન કેના માટે બનાવ્યું છે?’ વગેરે પ્રશ્નો પૂછીને વહોરો શકાય છે. માદ્ર માણસ માટે કે ગર્ભવતી માટે બનાવ્યું હોય તે ન લેવાય, પરંતુ તેણે ઉપયોગમાં લીધા પછી વહોરી શકાય છે બાળકને.

સર્જિતે માતા બેઠી હોય, તો જાણકોને હાથાવીને વહોરાય નહીં દાન
પુણ્ય માટે રાખેલું હોય કે જીભારીઓ માટે રાખી મૂકેલું હોય તોપણ તે
વહોરાય નથી એ જાણુ ખાવા બેઠા હોય તેમાના એકની અનુમતિ
ન હોય, તો તેવો આદાર વહોરાય નહીં સાધુ તો ટાલો દુકડો ખાવ
ને આકાંક્ષે લિપ્તો જાય.

પાંચની ભાગીદારીમાં ચારની અનુમતિ હોય અને એક વિશેષ
કરનાર હોય, ત્યાં આદાર વહોરી સમ્ભવ નહીં અઘાતકુળમાં વહોર
વાથી વધારે ધર્મલાભ થાય છે કમણુ કે મળે તો સમમની શુદ્ધિ અને
ન મળે તો તપની શુદ્ધિ થાય છે

સાધુ તે મધુકરની પેરે નહીં વચ્ચા નહીં ભોભ,
લાધુ ભાધુ દીએ કપને અણુમળને સતેન
ધમ્મો મમસ મલિમા નીમે

પ્રથમ નીસ આકા મળ્યો હોય અને પછે સરસ આદાર
મળી જાય, તોપણ નીરસને પદ્માવીને સાધુથી સરસ આદાર લેવાય
નહીં જ્યારેથી આ કાયા છે ત્યાંથી કાયા પાસેથી કામ કાઢી લેવા
માટે આદારપણી લેવાના છે સાધુએ આર્ષણીને એકઆગમ માટે
ખોરાકપાણી લેવાના ન હોય વહોરવા જતાં આધાકર્મી આદાર હોય
તાં મનમાં નહીં ચૂરમાનો જૂઠા તૈયાર હોય ભણે તેમા થી, ખાંડ
વનરે અચેત વસ્તુ ભેજવવાની હોય, પણ સાધુસાધ્વી માટે લાડ
વત વાના આગળ સર્જિ શકે નહીં લાડુ વાળે, તો એ સાધુને ખર્ચે
નહીં સચેત ઉપર અચેત હોય કે અચેત ઉપર સચેત હોય, તોપણ
તવાય નહીં પહેલા પ્રદ ના આદાર વણુ પ્રદર મુખી ચસ પણ ચોમે
પ્રદેર ચામે નહીં સાધુથી વેચાતું ઉછીનું કે જૂટવીને લેવાય નહીં
સામે લાવાંન આપે તોપણ યવાય નહીં

સાધુન મળે તોય શુ અન ન મળે તોય શુ ? સાધુ સર્જિતે ત્યાં
નિહોર દવા લેવા જાય ન એ વખતે એ દવા સીધાના હૃદયને ન મળે
અન પાડે એ ૪ દવા ઉપાશયમા દેવા માટે આવે તોપણ એ દવા

ઉપયોગમાં લેવાય નહીં સાધુને નિર્દોષ દવા લેવાની છૂટ છે, પણ સદોષ દવા લઈ ગયાય જ નહીં સાધુનું શરીર ખીમા પડે, તોપણ ગૃહસ્થ પામે એવા કઠાવી શકાય નહીં. દેશસ્નાન અને સર્વસ્નાન કદાપિ થાય નહીં સાધુનો ત્યાગ જોઈને સસારોએતિ ત્યાગનું મન થઈ જાય એવો સાધુસાધ્વીઓનો ઉલ્લંઘન ત્યાગ હોવો જોઈએ ગૃહસ્થને ઘેર સાધુથી એસાય નહીં જો સાધુ કાઈને ત્યા એસે, તો ગૃહસ્થને એના કામમાં અડચણ પડે વળી એ સાધુ ભીખારીઓને અતરાયરૂપ અને ક્રોધનું કારણ બની જાય તે ઉપરાંત ગૃહસ્થને ત્યાના વાતાવરણથી સાધુના પ્રભાવથી પણ ખામી પડે આવો મુનિનો માર્ગ અતિ સાફડો અને કટકોત્તર બચાગ એવો છે વિદ્વાન્માં માથે લીધેલી વસ્તુને જે માઠી વધારે ઉપયોગ થઈ શકે નહીં

બન્ને સાધ્વીઓ સુકુમાલિકાને ઘેર જોયરી માટે આવ્યા સુકુમાલિકાએ આવી પવિત્ર તપોમૂર્તિ સાધ્વીઓને જોઈને હર્ષ પ્રગટ કર્યો, પોતાના ભાગ્યની પ્રશંસા કરી અને અન્નપાણી વહોરાવ્યા સાધ્વીઓ પાછા કરતાં હતાં, ત્યાં સુકુમાલિકાએ કહ્યું, 'મારે આપને કાંઈક વાત કરવી છે' સાધ્વીજી બોલ્યા, 'જે કહેવું હોય તે દૂકમાં કહો' સુકુમાલિકા બોલી, 'આપને કાંઈ મત્ર, તત્ર, દોષ, વશીકરણ કે એવું કાંઈ આવડતું હોય તો મારે સાજર મને ઊડીને ચાલ્યો ગયો છે તે પાછો આવે એવું કાંઈક કરી આપો'

સુકુમાલિકાનાં આવા વચન સાંભળીને બન્ને સાધ્વીઓ કાનમાં આગળીઓ તાપીને કહેવા લાગ્યા, 'તમે આવું ન બોલો તમારી સસારની વાતો સાંભળવી પણ અમને કલ્પતી નથી ત્યાગીની પાસે ત્યાગની વાત હોય, જોગની નહીં જે એવી વાતો કરે તેને સાધુ કહેવાય નહીં

जे लक्ष्मणं च सुविधं मंगविज्जं च जे पउज्जन्ति ।

न ह्यु ते समया बुच्छन्ति एवं आचरिषिं अक्खवायं ॥

—ઉત્તરાધ્યાયનસૂત્ર અ, ૮, ગા ૧૬

અર્ધો સાધુ મમ તલ આદિ જન્મજાત લક્ષણો, રેખાઓ સ્વપ્નશાસ્ત્ર કે જાતકશાસ્ત્ર આદિની વિદ્યા સાધુ જાણતો હોય, આમલ અને જૂસ્વાની વિદ્યા જાણતો હોય, છતાં સાધુથી એ કહેવાય નહીં એ કહે તે સાચો સાધુ નથી. ભોજના બીજારીઓ સાધુઓ પાસે ખસ ભોજની જ માગણી કરે છે પણ સાચો ત્યાગી કદી ખસ એવી વાત સ્વીકારે નહીં અને ઉપાસના જગત કે બધે જ નરના સાચો જવાબ નહીં મુકેશ્વરો પરિચય પણ હાનિકારક છે

૬ દાન્ટ—એક સાધુ મહારાજ ક્યા વાંચના હતા. આમાં રાજ એક બાઈ સાંભળવા આવતી હતી, પણ એ બાઈને રાજ ઉદાસ નોઈને એક દિવસ સાધુએ પૂછ્યું મહેન ! તમે રાજ ઉદાસ કેમ રહે છે ? બાઈએ કહ્યું મારા પતિ બાર વર્ષથી પરેસ થયો છે એના અને મારા ખજાર પણ મળતા નથી. સાધુએ તેણે જવિધ નોઈને કહ્યું બાજો બાર વાજે વારા પતિ થોડી પર મેસીને આવશે.

બાઈ તો રાજ રાજ થતી પોતાને ઘેર મર્ધ ધરને સારસાર ક્યું ધરમાં કસારતું બોળ તૈયાર હતું તેને સાધુ મહારાજ પર પૂછ્યું મહા હતી અને ખરેખર જ્યાં બાર વાજા ત્યાં બાર વર્ષ તેનો પતિ થોડી પણ મેસીને ઘેર આવ્યો. બાઈ તો રાજ રાજ મર્ધ મર્ધી પતિને નવઢાળીને ભોળા કર્યા મેસાડ્યો પણ કસાર તૈયાર થયેયો નોઈને તેને સમ પડી. બાઈ તો તેણે પોતાની કીને ધમકાવતી કહ્યું, બેસ, મારી નેરહાજરીમાં આ કસાર વેં કેના મારે તૈયાર ક્યો હતો ? કીએ સાચો જવાબ આપતા કહ્યું સ્વામીનાથ ! હું તો તમારા વિદ્ય સાધુ છાન જ છતી રહી હતી. તેમાં સાધુ મહારાજે જવિધ નોઈ દિધું કે આ ? તમે જવસ્ય ઘેર આવશો. બાઈએ આ ભોળા અને આ તૈયારી કરી રાખી છે

એમ વાત છે ? બાઈના પતિ થોડો આવા જવિધ જાણનારા સાધુ મહારાજના હું પણ આવતી કાલે દર્શન કરવા જઈશ.

ખીજે દિવસે બાઈનો પતિ સાધુ મહારાજ પાસે આવ્યો અને વદન કરીને એ બોલ્યો, 'મહારાજ ! મારો બાર વર્ષથી પત્નો ન હોવા છતાં આપે મારી સ્ત્રીને અગાઉથી કહી દીધું કે હું અમુક સમયે આવીશ તો મને કૃપા કરીને એ બતાવો કે મારી સગલોં ઘોડીને શુ જન્મશે ?' મહારાજે લવિષ્ય જોઈને કહ્યું, 'તારી ઘોડીને ચારેય પગે ઘોળો અને કપાળમા ઘેળા ચાદ્યાવાળો વહેરો જન્મશે' આ વાત સાંભળીને રાજી રાજી થતો એ પોતાને ઘેર આવ્યો અને વિચારે ચડ્યો કે 'આવો કપાળો વહેરો તો જોવો જોઈએ સાધુ મહારાજ સાચા છે કે ખોટા એની ખાતરી પણ ત્યારે જ થાય માટે ઘોડીનું પેટ ચીરીને અત્યારે ને અત્યારે જ ખાતરી કરી લઉં !'

પત્ની નદીએ કપડા ધોવા ગઈ હતી આ તકનો લાભ લઈને એ લાઈએ પોતાના જ ફળિયામા ઘોડીનું પેટ ચીર્યું અને જોવો મહારાજે કયો હતો તેવો જ આબેહૂબ મરેલો વહેરો નીકળ્યો ! મૂખ અને અડાની માથુસો એક સાધારણ કુતૂહલને ખાતર કેવા કેવા પાપ-કર્મ કરી નાખે છે ! ખાતરી કરી લીધા પછી એ જ જમીનમા ઊડો ખાડો ખોદીને મરેલી ઘોડી ને વહેરાને તેણે દારી દીધા !

ઘોડી વાર બાદ તેની પત્ની કપડા ધોઈને આવી પતિના કપડાં પર લોહીના ઝાંઝ જેઈ એ ચમકી તેણે વિચાર કર્યો કે આ બધી જમીન લોહીથી કેમ બીજાઈ હશે ? ફળિયામા બાંધેલી ઘોડી કેખાઈ નહીં બાઈ સમજી ગઈ કે જરૂર મારા પતિએ ઘોડીને મારી નાખી છે આવા ક્રૂર અને ધાતકી પતિની સાથે રહેવું તેના કરતાં મરવું વધારે સારું આમ નક્કી કરીને મેડા પર જઈને તેણે ગળે ફાસો બાઈને શરીરનો અત આવડ્યો.

ઉપર ગયેલી પત્ની કલાક સુધી નીચે ન જતરી, એટલે પતિને થયું કે આ હજી કેમ ન આવી ? એ જ્યાં મેડા પર ચડીને જોવા જાય

છે ત્યાં પત્નીને મૃત્યુ પામેલી જોઈ જાથી મમરાઈને તેણે પણ મળે
હસિા ખાઈને મૃત્યુને હાથે કરીને નાતરુ જાપી દીધું !

આ વાતની ખબર પેલા મુનિ મહારાજને પડી. પોતે એક જાઈને
કવિષ્ઠ જોઈ દીધું તેણે જાણુ પરિણામ જાણેજી જોઈને જાને સ્થર
સ્થર પચેન્દ્રિય જીવેના ધાતજી નિમિત્ત પોતાને સમજીને તેણે પણ
માવજીવન સથરો કરી લીધા જાણુતા હોવા છતાં જોસવસથી કેવો
જનક થઈ ગયો ! મારે સાધુ-સાધ્વિજીએ જાવા પ્રપચેથી હમેસા
હર રહેલું

જાહી જોયરી મારે જાણેજી સાધ્વિજીએ જાણુ જામરી પાસે
તો ધમતુ જારાધન છે ધર્મ વિના ધર્મ ખખડા નથી. મુકુમાલિખ
જોલી, તો મને ધર્મના જોધ જાપો. સાધ્વિજી જોલ્યાં આ સસાર
જાજીની જવાહા જેવો છે જ ન, જરા જાને મૃત્યુ વિના જોલું કોઈ
જા મળતુ નથી જાને જાથી વધારે સંજાણુ હોવ તો જામરા
મુજીજીનો લાજ જોજો. જામ જાને જાને સાધ્વિજી વિદાય લ્યાં.

મુકુમાલિખ જોવલિખ સાધ્વિજી પાસે જાવી. ધર્મદેવના સંજાણીને
તેને વૈરાગજાવ જાણ્યો જાને જો દીક્ષા લેવા મારે માતાપિતાની જાણ
લેવા જાવી. જાથી માતાપિતાને મદીલાર જાણુ થયું પણ સાથે
સાથે જાનક પણ થયો કે આ પુત્રીનો જીવ ધર્મમાં પ્રવેશ્યો જો પણ
સારુ થયું તેમજો પુત્રીના ત્યાગની જોસાદી કરી જોઈ પણ મુકુમાલિખ
જિત તો હવે સસારથી વિરક્ત જ થયું હવે જાથી ધામધૂમપૂર્વક
મુકુમાલિખને દીક્ષા લેવાની ર ન જાવી.

હૈ શાન્તિ.

વ્યાખ્યાન : ૭૪

(શુક્રવાર, તા ૧૬-૬-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત ગ્રંથના ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ અયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

તાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે મોવાલિકા સામગ્રીથી પાસેથી ધર્મદેશના સાબળીને સુકુમાલિકાએ સસારમાં હુ ખનુ દર્શન કર્યું તેનો આત્મા સસાર તરફ દિદાસીન બન્યો

વિષયારસ વિષ સરીખો લાગે, એન પડે નહીં સસારે,
જન્મમરણપદ સરખુ લાગે, આત્મપદ ચીને ત્યારે
અક્ષખનિરજન આતમબોધિતિ, સતો તેનુ ખ્યાન કરે,
આ કાયામટ આતમ હીરો, ભૂલી કા ભવમાહિ કરે

જેને વિષયના રસો ઝેર સમાન લાગતા હોય તે જ આત્મપદને ઝોળખે છે, પણ ભોગના બીખારીઓને આ સસારનું પર્પટન કરવું પડે છે ખાળક નાનું હોય ત્યારે એ પોતાની જ વિદ્યા ચૂથે છે, પણ મોટો થયા પછી તેને અશુચિ પર ઘૂણા થાય છે પણ અસાની જીવ બને ગમે તેટલો મોટો કહેવાતો હોય, છતાં તેને હજી મળમૂત ચૂંથવા ગમે છે આ શરીરમાં પણ એ જ મળમૂત અને અશુચિ ભરેલ છે. શરીરમાં 'જહાં અંતોં તહાં બાહિ' અને જહાં બાહિ તહાં અંતોં—જેનું અંદર છે તેનું જ બહાર અને જેનું બહાર તેનું જ અંદર છે, છતાં જડના મોહમાં પડી ગયેલા જીવો આત્માનો સ્વભાવ બદલતા

નથી. આ શરીર શુષ્કાણ, મોહાણ, મારાણ, મરગાણ, મરગતિરિ-
 ક્ષાણ સતત મૂઠે ધર્મ જામિજાળતિ — ૬ ખ. મોહ, રોગ,
 શોક અને વ્યાધિનું ધર દોવા છતાં મૂઠે અનેસો છવ ધર્મને નક્કુવા
 ત્કપર થતો નથી. કમના પાંચ પ્રકાર છે (૧) રાગ, (૨) રપ્થ
 (૩) રપ (૪) રસ, અને (૫) મધ. આ પાંચે વિષયોની પ્રતિ માટે
 અગ્રાનીએ અનેક ધમપણા કરે છે જેમ કે આંખનો વિષ રપ છે
 એકવાર જેણે એ આંખનો સદજ રવણવ છે પણ એ ને એ રપ
 રજને વારવાર જેણે એ વિષ જાની નમ છે આ વિષયોનો ત્યાજ
 કરવો જ જોઈએ અને એવા વિષ ભોગવનારનો પણ ત્યાજ કરી દેવો
 જોઈએ. પણ ઇન્દ્રિયોની જેમ અગ્રાની છવ વિષયોમાં વારવાર
 રસમ છે તમારી વીડીમાંથી હીરા પડી નમ તો તેને શોધવા માટે
 આખી શરીની ધૂળ જોઈ કાઢો છે, પણ તમારો આત્માથી હીરા તમે
 ગુમાવ્યો છે એને ક્યારે શોધશો ? તમને જ મજામાં લુટારાઓ મળી
 નમ તો તમને તેનો કેટલો ડર લાગે છે ? કોઈકે પણ લુટારાઓ
 તમારા આત્માથી હીરાને લુટવા તમારી બહાર બેઠેલા છે એનો તમને
 ડર લાગે છે ? કોઈ જેમ સાધુને લુટારાઓ જ મજામાં નહીં મળી નમ
 તો એને ભય લાગે ? લુટારાઓ પણ કહે છે કે 'તેના સાધુ છે ને ?
 ત્યાં અની પાસે જુલુ જામની ધાતુની વાટકી પણ નહીં હોમ. જેટલો
 પચારે વધારે પાચારીયો તેટલો લુટારાઓ ભય લેશે. વધારે પેસા
 એના કરશે તો સુખેથી મરવા પણ દેશે નહીં માનસજનમ ભરમકમાં
 અમવા માટે નથી મળ્યો ભરનો નિવેદો લાવવા માટે છે તેથી આત્માની
 શુદ્ધિ આદરે.

એક ચીમની જાણે છે પણ એનો પ્રાપ્તિ આત્મો નથી કરતું કે
 તેનું પુમાની નમ લાગે મર્ષ છે તમારા દિલની ચીમનીમાં રિપના
 પુમાની મમ નહીં મર્ષ છે તેથી આ માનો પ્રાપ્તિ દેખાતો નથી.
 એવાસિકા સાગીજીએ સુકમાસિકાન આ પ્રકારે દેખ્યા આપી આપી
 સુકમાસિકા ત્યાગન પથે ચાલે દલે એનું જાણખામજો દેખાવા લાગ્યો.

ન્યારે આતમને દીવડે જાગે, વૈલવ અળખામણા લાગે,
લાગે ખારે સસાર, લાગે ખાગે અણુગાર,
'એને સસારત્યાગની રહ લાગી, જાગ્યો રે આતમા આરા જાગી,
મુક્તિના અમૃતની પ્યાસ જાગી અલિસાપ જાગી

ન્યારે આત્માની જ્યોતિ જાગે છે ત્યારે તેને પૌદ્ગલિક વૈલવે!
ઝેર જેવા લાગે છે પતિના મૃત્યુ પછી સ્ત્રીને ધગ્યેણુ પહેરાવવામા
આવે છે એ વસ્ત્રો અને આભૂષણો એને ગમે ખરા ? એ આભૂષણો
એને આનંદ આપી શકે ? એમ જે સસારથી વિરક્ત થવા હંગમે છે તેને—

સર્વે ત્રિલચિયં ગીયં સર્વં મદં વિહમિયયં ।

સર્વે આમરણા મારા સર્વે કામા દુહાવદ્વા ॥

—ઉત્તરાધ્યયનમુત્ર અ ૧૭, ગા ૧૬

સર્વ ગીનો—ગાયત્રી વિશાપ ૩૫ લાગે છે, સર્વ નૃત્યે વિદ્યમણુ-
૩૫ લાગે છે તમામ આભૂષણો ભારરૂપ લાગે છે, તમામ કામનાઓ
ધુમાડાના પાચક જેવી જણાય છે દુખના કારણમૂલ જે કોઈ હોય
તો તે કામભોગ છે. સુકુમાલિકાને તેના માતાપિતાએ વૈરાગ્ય-
ભાવમા જોઈ ત્યારે ધામધૂમથી તેના વરધોડો કાઢ્યો આજે માતાપિતા
પોતાની વહાલી પુત્રીને ગુરુચરણમા સુપ્રત કરવા જઈ રહ્યા છે ગોવાલિકા
સાધ્વીજી પાસે જઈને માતાપિતાએ કહ્યું—

કોઈ વહોરાવે અન્ન પાત્ર ને કોઈ વહોરાવે કપડાની જોડ,

હું રે વહોરાવું મારી પુત્રીને, તમે કરજો તેના જતન રે

અનુમતિ આપી માએ રાવતા

માતાપિતા કહે છે, 'કોઈ આપને વસ્ત્ર-પાત્ર વહોરાવે, પણ અમે
તો અમારા સુકુમાલ પુત્રીસ્તનને આપના હાથમા સોપીએ છીએ જે
અમારા હૈયાનો હાર અને આજના રત્ન સમાન છે એવી વહાલસોપી
દોકરેતે આપના ચરણે ધરીએ છીએ આપ એને ચતુર્પૂર્વક સાચવજો.

ગુરુએ પદમુષ્ટિ લોચની ક્રિયા કરી દીક્ષા લીધા પછી સુકુમાલિકાએ
સાનામ્યાસ શરૂ કર્યો. ગોવાલિકા સાધ્વીજી પોતે જ જ્ઞાનનો અભ્યાસ

કરાવવા લાગ્યા. આમળના સમ્મર્માં ગુરુ પોતે જ સિધ્ધોને યાનાખ્યન કરાવતા. છપાખ્યાનમાં પત્રિકા ગુરુને નેઈએ. તે વખતે જ્યાં સુત્ર મુખપાઠ કરાવવામાં આવતા, આમળી લોકિક વિદ્યામાં રાજ્યકર્તાના જન્મદિવસ થાક કરાવવામાં આવે, પણ ડોકરાના નાપતે જ મદિવસ કયો એની પણ ખબર હોય નહીં.

સુક્રમાધિકાએ સાધુજીવનનાં આત્મરસો વગેરે સીધી લેલું અને સિદ્ધાન્તનો અભ્યાસ ગણ્યો. ઈર્ષ્યાસમિતિ આદિ સમિતિ અને ગુપ્તિ વડે મન વચન અને કાયાની અશુભ પ્રવૃત્તિને ગણીને શુભ પ્રવૃત્તિ કરવી નેઈએ. મુનિઓ તો 'માસમાણ્યો જ માસેગજા'—એટલા છતાં ન મોટા નેવા લાગે મોન રાખવું વિદ્યાર કરવાના નિમ્નો વગેરે સિદ્ધાન્તોનું યાન તેણે મેળવી લેલું.

આજે તો કેટલાક સાધુઓ બીજાનાં લાભ માટે અત્યથાક મુશળી રહ્યા છે. લાઘવસ્વીકરણી લાપજો કરીને બીજાનો લાભ લુપ્ત છે પણ તેમાં કેટલા અગ્નિઝવના છવોનો આરભ થાય છે એ વિચારતા નથી. વિદ્યારમાં પણ હવે ડોળાની ખાલ જણાવી મહેનત જમાવવા માટે ગાળાખ્યાનના ઉપયોગ કરવાની વાતો ચાલે છે. આ જુલુ સિદ્ધાન્તથી વિરુદ્ધ આચરણ છે. આલુ આચરણ અશુભ છે. જમાવે હરે તેમ જમ હરે એમ કહેનારા ધર્મને સમજ્યા નથી.

યાનના બીજા પ્રકાર છે : (૧) અમુકાને લાભે અમુકુ નેઈએ. (૨) યાન ભંતા વિનય કરવો નેઈએ. ચાવન દોહતી વખતે જોમ દોહનારો ચાવન ખાણુ મૂકીને, પપાળીને અને દાઢ હેતવીને પ્રસન્ન કરે છે તેમ સિધ્ધે છપાખ્યાનને વિનયથી પ્રસન્ન કરીને યાન અમુકુ. (૩) યાનનું જનુમાન કરવું. (૪) યાન અમુકનાં મધાસક્તિ તપ કરવું. (૫) અથ તથા ગુરુન ગોપવવા નહીં. (૬) અર્થશુદ્ધ અખ્યન કરવું. (૭) અક્ષરશુદ્ધ અખ્યન કરવું. (૮) અથ તથા અક્ષરથી ઉત્પન્ન શુદ્ધ અખ્યન કરવું. સમગ્રી સિધ્ધો આ બાદ પ્રકારે મેળવેલા યાનથી

જ્ઞાની બને છે ‘તૂટેલ તળિયાનો ધડો ભરાયે કેમ કરી?’ તળિયુ જ ફૂટેલું હોય તો પાણી કેમ રહે? એમ અવિનીત શિષ્ય વિદ્યા ક્યાંથી પામી શકે?

દૃષ્ટાન્ત—પૂ કુગરશી સ્વામી પાસે એક ડાહ્યાજી સ્વામી હતા. એક વાર અજરામરજી સ્વામી કુગરશી સ્વામી પાસે આવ્યા તેમણે ડાહ્યાજી સ્વામીની પ્રશસા સાબળી હતી અજરામરજી સ્વામીએ સસ્કૃત પચાસ શ્લોકો આપ્યા અને તેઓ પ્રવચન આપવા પધાર્યા વ્યાખ્યાન પૂરું થયું ત્યાં તો ડાહ્યાજી સ્વામીએ શ્લોકો ગોખી લીધા અને તરત જ બોલી ગયા આનુ નામ છે જ્ઞાન વિવેકી શિષ્ય આવું જ્ઞાન મેળવે છે શિષ્યે જ્ઞાનાભ્યાસ કરતા અનેક કષ્ટો આવે તો પણ સહન કરવા જોઈએ.

જેણ વંધં ઘઠં ઘોરં, પરિભાવં ચ દારુણં ।

સિદ્ધિમાણા નિયચ્છન્તિ, કુત્તા સે લલિશ્ચિન્દ્રિયા ॥

સૈઽષિતં ગુરું પૂયંતિ, તસ્મૈ સિન્ધસ્સ કારણા ।

સન્કારેન્તિ નમંસંતિ તુદ્ધા નિદેસવન્તિણો ॥

—દશવૈકલિકસૂત્ર, અ ૯, ઉ ૨, ગા ૧૪-૧૫

આ લોકની વિદ્યા માટે પણ ગુરુ શિષ્યને આધે, ભાર ઉપડાવે, કષ્ટ આપે અને એ કષ્ટોને રાજકુમારો જેવા પણ સહન કરે, તો જ આ લોકની વિદ્યા મળે છે, તો ખજી સૂત્રસિદ્ધાન્ત બહુવા માટે કેટલા કષ્ટો વેઠવા પડે?

સુકુમાલિકાએ જ્ઞાનાભ્યાસ શરૂ કર્યો છે ગોવાલિકા સામ્બીજી એને જ્ઞાન બહુવાવે છે હવે ત્યાં શુ ખમશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૭૫

(સુવિવાર, તા ૧૨-૧-૧૪)

અહીં નામે સિદ્ધાન્ત પ્રપ્ત્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત છે

શાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર આમે છે એવાસિકા આત્મા પાસે દીક્ષા લઈને સુક્રમાસિકાએ અભ્યાસ કર્યો. પશુને દીક્ષા લેતી વખતે સિદ્ધ જેવી સ્વતંત્રતા હોય છે ને પછીથી સિમાળ જેવા બની જાય છે ત્યારે કેટલાક દીક્ષા લેતી વખતે સિમાળ જેવા સિમિત્ત હોય છે અને પછીથી સિદ્ધ જેવા બની જાય છે. કેઈ દીક્ષા લે ત્યારે સિદ્ધ જેવા અને દીક્ષા લઈને પણ સિદ્ધ ને સિદ્ધ જેવા રહે છે ત્યારે કેઈ દીક્ષા લે ત્યારે સિમાળ જેવા અને દીક્ષા લીધા પછી પણ સિમાળ ને સિમાળ જેવા સહી જાય છે. આટલે પ્રત્યાખ્યાન લેતી વખતે જ તેનું પાલન થઈ શકે છે કે કેમ એનો સંપૂર્ણ વિચાર કરવો જોઈએ. દીક્ષા લીધા પછી સિમિત્તાત્મા પાસે નહીં તેમ એક મનુષ્યને પાંચ મહુ મળ્યા હોય. ઉપાધ્યાય આટલે મનુષ્યે દીક્ષા લેવાને મનુષ્યે તેને દીક્ષા લેતી વખતે તે આત્મા થી સદાચી લીધી, પણ પછી તેને અનુભવ થયો કે આ થી તે મનુષ્ય વળતાર છે આથી તેણે એ થી આત્મા એક જિદ્દ પાડી દીધું થીર પહોંચાડનાં રસ્તામાં ન પડે દોળાતાં દોળાતાં એક મહુ આત્મા થઈ નય, તો તેને મનુષ્યે મને કે દીક્ષા મળે ને નહીં, એકમો દીક્ષા ન નહીં પણ કેઈવાર દીક્ષા મળે તો પછી દીક્ષામાં મુખ્યત્વે અહિં સા સ્વયં, અસ્તેય, અપ્રમદ

અને અપરિચિત્ત એ પાત્ર મનોનું ચાવજીવન પાલન કરવું પડે છે. આ બધા વ્રતના પચ્ચક્ષુષાણુ પાળતા પાળતા દેશ-કાળના બહાનાં નીચે જે એને હજવા કે સિચિલ બનાવી દે તે સાચો સાધુ નથી માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે કે—

ત્રણ જોગે કરી પાળીએ, વ્રત ખાડાની ધાર;
કષ્ટ પડે નવિ ભાગતા, મહાન ફળ મળનાર

વ્રતપાલનમાં પડતા કષ્ટોને હસતે મોઝે ભોગવી લે એ જ મહાન ફળ મેળવી શકે છે પ્રતિજ્ઞાનુ પાલન તો પ્રાણાન્તે પણ થવું જ જોઈએ.

‘ ભને કાયાના કટક થાય, અમે લીધી પ્રતિજ્ઞા પાળશુ રે ’

પ્રતિજ્ઞા પાળવી એ ભૂષણરૂપ છે અને પ્રતિજ્ઞાપાલનમાં શિથિલતા સેવવી એ દૂષણરૂપ છે

દૃષ્ટાન્ત—એક માણસે બાધા લીધી કે અમુક કામ નહીં થાય ત્યાસુધી હું લાડુ ખાઈશ નહીં ત્યાસુધી લાડુ ન મળ્યા ત્યાસુધી તો બાધા બરાબર ટકી રહી, પણ એકવાર ક્યાંક જમવા જવાનું થતા સામે લાડુ આવ્યા એટલે તેણે મનમાં ને મનમાં કહ્યું, ‘ બાધા રે બાધા, તું મારી મા ! લાડુ પરથી જિતરી ને દાળ ઉપર જ ! ’ અને એણે લાડુ ખાવાની શરૂઆત કરી પેટ ભરીને લાડુ તો જમી લીધા પછી વિચાર થયો કે હવે દાળભાતનો વારો આવશે લાડુ તો એકલા શાક સાથે ખાઈ લીધા, પણ ભાત કેમ ખવાશે ? આથી તેણે કહ્યું, ‘ બાધા રે બાધા, તું મારી મા ! દાળ પરથી જિતરીને હતી ત્યા ને ત્યા જ ! ’ અને એણે દાળ પણ ખાઈ લીધી આવી શિથિલ પ્રતિજ્ઞાએ પાળવી એ તો વાડમાં છીડા પાડવા બરાબર છે ઉપવાસમાં અશક્તિ આવે તેથી ય્દુક્રાન્તા ઇન્દ્રેજ્યનો પણ ન લેવાય મોદેથી નહીં, તો બીજી રીતે પણ કાઈ લેવાય નહીં

વ્રત કરતી વખતે મોહુ છોડીને વધારે મેળવવાની આસક્તિ રાખવી એ વાસ્તવિક તપશ્ચર્યા નથી માટે માન, પ્રતિજ્ઞા કે દેવસેવકની

દોમદોમ સાક્ષી માટે વત કલ્પ કિંચિત નથી. બ્રહ્મચર્ય વત ધારણ કરી પણ સિનેમા નેવામાં ફેરસાક એવો બચાવ કરે છે કે અને તે ધાર્મિક ચિત્રો જ નોઈએ છીએ પરંતુ ધાર્મિક ચિત્રોમાં પાદ ભજનવાદોમાં કેવા ધાર્મિક છે ! બાવા અધાર્મિક અને ચારિત્રની વિધિસત્તાવાળાઓની પાસેથી તમે શુ મેળવવાના છે ! સાચુ મુખાંકન તે ચારિત્રનુ છે

ગૌતમવાચી પ્રશ્ન કરે છે કે નિચ્ચેણ મંસે ! કીંચે કિં કુળયદ્ ! —નિર્વેદથી છવને શુ કળ મળે છે !

ઉત્તર આપતાં ભગવાન કહે છે કે નિચ્ચેણં વિશ્વમાણુસ-
નિચ્ચેયં હિશ્વમાગચ્છત્, સમ્પ્રવિસપ્તુ
। સદ્યવિસપ્તુ ચિરજ્જમાણે આરમપરિમ્મહપરિક્કયાય
। આરમપરિમ્મહં પરિક્કયાય કરેમાથે સસારમર્મ
સિદ્ધિમર્ગં પઠ્ઠિવણ્ણે વ મચ્છ ॥૨૩॥

—ઉત્તરાધ્યાયનસુત્ર, અ. ૨૬

પ્રી રચિવાળો આત્મા દેવ, મનુષ્ય ને તિલ મના કામભોજોથી બની નહ ને આરભ-પરિમ્મહને ઊઠે તે અનુરતિપ્રપ સસારને જે અને મોહનો માત્ર પ્રાપ્ત કરી ને પૂર્વસ્તર્માં માસ ૧ તપ કરીને ચક્રવર્તીપદ મેળવનારા બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તીને સાતસે । મનુષ્ય મનુ પરંતુ તપનુ પ્રવણ અસિદ્ધિદિર્માં પૂણ કરીને જ સાતમી નરી વયે । ત્યાં તેમણે આચરેપમનુ ૬ ખ પડે એને તિર્મચનો ભર મળ્યો માત્ર સાતસે વપના । તેણે કેવુ અપાર કષ્ટ વહેતી લીધુ । મોઘ મુખ અનતી વેદ્ય વેદી પડી ।

આરવાડી વેપારના કામ માટે બહારગામ જતો તેણે એક વાડીમાં રિસાઓ કરી અને પોતાની સાક ને બાટી બનાવ્યા, આરવાડી બાટી

ને શાક બહુ વખણાય છે. આવા શાક-ખાદીની સુગંધ કેસ ચલાવતા ખેડૂતના નાકમાં આવી અને તેણે એ મારવાડીને કહ્યું, ' તમારા ખનાવેલા શાક-ખાદી મને ખાવા આપશો ? એની સુગંધથી મને ખમ્છા થઈ ગઈ છે ' ખેડૂતની ગરજનો લાભ ન લે તો એ મારવાડી કેમ કહેવાય ? તેણે કહ્યું, ' તારું આ ખેતર મને લખી દે. તો શાક-ખાદી આપુ ! ' ખેડૂતે હા પાડી, ને મારવાડીએ કાગળમાં ચાલુ પાક સહિતનું ખેતર લખાવી લીધું ! એ ખેડૂતને એક વખત ખાવા માટે મળના શાક-ખાદી તો મળ્યા, પણ તેણે લીધીજમ અને પાકથી ભરેલી વાડી ગુમાવી ! એ ખેડૂતને તમે શું કહેશો ? મૂર્ખ ! હવે તમે વિચાર કરો કે કપટ કાપવા માટે અકૃમ અને એકપાસી આભેશ કરનાર પણ એ ખેડૂતના જેવો જ ગણાય કે નહીં ? આ કાયા તો ચાર દિનનું આદરકુ છે-

જેવો કુજર કેરો કાન, જેવો સધ્યા કેરો વાન,
જેવું પાકું પીપળતું પાન, તેવું જોર જીવાનીતું જાણુ
જેવો ધુમાડાનો ગોટા, જેવો પાણીતણો પરપોટા,
જેવો સુદર કાચનો ફોટો, એવો સસાર આ ખોટો

આ જીવાનીતું જોર હાથીના કાન જેવું, સધ્યાના રંગ જેવું, પીળા પડી મયેલા પીપળના પાન જેવું, ધુમાડાના ગોટા જેવું અને પાણીના પરપોટા જેવું છે આવા અનિત્ય અને અસ્થિર સસારના સુખો માટે પ્રતો કરવા એ તો ગરલક્રિયા સમાન છે

ભગવાન કહે છે કે—

દુમપત્તય પંહ્યય જહા, નિવલ્લહ રાહગણાણ અચ્છય ।
પવં મણુવાણ જીવિયં સમય ગોચમ । મા પમાયય ॥

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અ ૧૦, ગા ૧

જેના પર અનેક રાત્રિદિવસ વીતી ગયા છે એવા પાકા પાનને પડતા વાર નહિ લાગે, એવું મનુષ્યનું જીવન પણ છે

દોમદોમ સાજની માટે જવ કરવું હિમિત નથી. જ્યારે જવ ખારવું
કર્તા પછી સિનેમા જોવામાં ફેરલાક એવો બચાવ કરે છે કે જામે તે
ધાર્મિક ચિત્રો જ જોઈએ છીએ પરંતુ ધાર્મિક ચિત્રોમાં પાક
બજવનારાઓ કર્તા ધાર્મિક છે ! આવા અધાર્મિક અને આરિક્ષી
શિક્ષિતાવાળાઓની પાસેથી તમે શું મેળવવાના છો ! સાચું મૂલ્યાંકન
તે આપીતું છે.

ચૈતન્યવાદી પ્રશ્ન કરે છે કે મિત્તેષર્ણ મંત્રે ! કીંચે કિં
જાપ્યદ્ ! — મિત્તેષ્ટી છવન શું ફળ મળે છે !

ઉત્તર આપનાં જમવાન કહે છે કે મિત્તેષર્ણ વિષ્ણુમાણુસ-
તેરિષ્ઠિવસુ કામમોમેસુ નિષ્ણેય હવ્યમાગચ્છત્ત સવ્યવિસપ્સુ
વિરજજ્ઞદ્ । સવ્યવિસપ્સુ વિરજજમાળે આરમપરિગ્ઢપરિજ્ઞાય
કરેદ્ । આરમપરિગ્ઢ પરિજ્ઞાય કરેમાળે સસારમર્ગ
લોચ્છિજ્ઞદ્ સિદ્ધિમર્ગ પદ્ધિજ્ઞે ય મજ્ઞદ્ । ૨૪

—ઉત્તરાખ્યનસૂત્ર, અ. ૩૬

મોક્ષની રચિત થો આત્મા દેવ મનુષ્ય તે તિથ ચના કામોમોથી
વિરજા જતી જાય કે અરજ-પરિજ્ઞને છેડે તે સ્તુર્જતિપ સસારને
છેડી ત્યાં અને મોક્ષના મામ પ્રાપ્ત કરી લે. પૂર્વજન્મમાં માસ
જમજ્ઞનાં તપ કરીત ચાકરી પદ મેળવનારા જ્યારે ચક્રકર્તાનિ સાતસો
વળતુ આયુષ્ય મનુષ્ય પ તુ તપતુ પુણ્ય ત્રિસિદ્ધિમાં પૂણ કરીને
એ સાધ ૪ સાતમી ન કે ગરો ત્યા તેગ્રીસ સાતરોપમતુ કુળ
જામે ત્યા ૧૩ અને તિથ ચના જવ મજ્ઞે માત્ર સાતસો વળના
ચક્રકર્તાપિના ગત્ય ફેનુ જન ૬૦ વહેરી લીધું । થોમ્મ મુખ
માત્ર ફેરી જનતી ચના વ રી પ ।

પૂરના—અક મ વ । વેત ના કામ માટે જગરમામ જતો
દતો બદ ચર્મ /વાથી તવ અક વ ડીમ વિસામો કર્તા અને પોતાની
સાધના સાધન વ તનુ રાકે । આ । જન ત્યા આરવાજીની બારી

ને શાક બહુ વખણાય છે આવા શાક-ખાદીની સુગંધ કેસ ચલાવતા
ખેડૂતના નાકમા આવી અને તેણે એ મારવાડીને કહ્યું, ‘ તમારા
ખનાવેલા શાક-ખાદી મને ખાવા આપશો ? એની સુગંધથી મને ઇચ્છા
થઈ ગઈ છે ’ ખેડૂતની ગરજનો લાભ ન લે તો એ મારવાડી કેમ
કહેવાય ? તેણે કહ્યું, ‘ તારું આ ખેતર મને લખી દે, તો શાક-ખાદી
આપું ! ’ ખેડૂતે હા પાડી, ને મારવાડીએ કાગળમા ચાલુ પાક સહિતનું
ખેતર લખાવી લીધું ! એ ખેડૂતને એક વખત ખાવા માટે મળના
શાક-ખાદી તો મળ્યા, પણ તેણે લીલીછમ અને પાકથી ભરેલી વાડી
ગુમાવી ! એ ખેડૂતને તમે શું કહેશો ? મૂર્ખ ! હવે તમે વિચાર કરો
કે કષ્ટ કાપવા માટે અઠમ અને એકપાસી આખેલ કરનાર પણ એ
ખેડૂતના જેવો જ ગણાય કે નહીં ? આ કાયા તો ચાર દિનનું આદરકું છે.

જેવો કુજર કેરો કાન, જેવો સધ્યા કેરો વાન,
જેવું પાકું પીપળનું પાન, તેવું જોર જીવાનીનું ગળુ
જેવો ધુમાડાનો ગોટો, જેવો પાણીતણો પરપોટો,
જેવો સુદર કાચનો ફોટો, એવો સસાર આ ખોટો

આ યુવાનીનું જોર હાથીના કાન જેવું, સધ્યાના રંગ જેવું,
પીળા પડી ગયેલા પીપળના પાન જેવું, ધુમાડાના ગોટા જેવું અને
પાણીના પરપોટા જેવું છે આવા અનિત્ય અને અસ્થિર સસારના
સુખો માટે મતો કરવા એ તો મરણક્રિયા સમાન છે

લગવાન કહે છે કે—

दुमपत्तप पंडुयप अह्ना, निचडह राइगणाण अरुचप ।
एवं मणुयाण जीवियं समय गोयम । मा पमायप ॥

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અ ૧૦, ગા ૧

જેના પર અનેક રાત્રિદિવસ વીતી ગયા છે એવા પાકા પાનને
પડતા વાર નહિ લાગે, એવું મનુષ્યનું જીવન પણ છે

મયા કુસુમ બાહારની, દિન ચારમાં વણસી જશે;
પાણી પહેલાં પાળ બાધી સે, મનની મનમાં રહી જશે.
ચિતામણિસમ દેહ બા માત્રા છતાં પણ નહીં મમે
પારસમણિના પાત્રમાં બીજ મામતાં દિન વહી જશે !

માટે જ્ઞાંત્રીધી કુવાની છે ત્યાંત્રીધી ધર્મ કરી મે. સિયાળાનું
છાણ તે કુવાનીનું નાણું કાવિખના કામનું છે ફરી ફરી બા દેહ
મળશે નહીં માટે સમ્ભાવનો પણ પ્રમાદ કરશે નહીં

જરા જ્ઞાંત્રીધી ના પીડે, જ્ઞાંત્રીધી બાધિ ના વધે;
થઈ ઈન્દ્રિયકાનિ ના ત્યાંત્રીધી ધર્મ બાજરે.

જ્ઞાંત્રીધી જ્ઞાવસ્થા બાધી નથી, જ્ઞાંત્રીધી શમેએ સરીરને ધર
જનાવું નથી અને ઈન્દ્રિયો જ્ઞાંત્રીધી સક્રિયતાથી છે ત્યાંત્રીધી ધર્મ
કરી મે. પહેલી કાંઈ નહીં જતી રહે સમ્પીષ્ટે મવને તુ કૂપ
જાતને પ્રત્યુદયમ કીદશ ?—પહેલી તે ધર જળવા લાગે ને
ફેલે! ખોડવાને મળત નિષ્ફળ જ જશે! કાળ બાધી જશે પહેલી શું
થઈ શકશે? માટે સવમ અને તપમાં કાંઈપણ પૌંદ્રસિક કમ્મ સેવશે
નહીં હાલના ઉપરન પચિએથી પાનાર છે નીચે જઈ પડે છે

કેલકાલ કાકા પોતાના છેકરે પરજેઠ જલ ત્યારે બાળીને કહે
છે મહારા ! બા છેકરાને એવું માંત્રસિક સજ્જાતી દે કે એ ખૂન
પિંડા લાવે પણ માંત્રસિકમાં શું કહેવાય છે ખર છે ?

બાવ ધરીને > ગુણ ગાય તે છવ તરીને મેલે જલ !

વીતરાજ કામવાન પાસે બારક-સમારક મામવાનું ન હોય
અકાયા પિંડા મળવવાની વાતો નથી પણ પ્રમુદ્ધ જવાની વાતો છે

નાસ્ત્યજ્ઞાત મુલમમૂષણ ! મૂલનાથ !

મૂલગુણેર્મુલિ મલમ્ભમમિષ્ટુવસ્તા !

તુલ્યા મયમ્ભિ મલતો નનુ તેન કિ વા

મૂલ્યામ્ભિન ય દદ્ધ નાસ્તમમ મે કરોતિ ॥

—શકતામરસ્તોત્ર ૨૨૫ ૧

હે જગતના ભૂપણરૂપ ભગવાન ! હે પ્રાણીઓના નાથ ! એમો કોઈ આશ્ચર્ય નથી કે તમારા ગુણોની સ્તુતિ કરનાર મનુષ્ય તમારા જેવો જ બની જાય છે ભલે એવા સ્વામીથી શો લાભ કે જે પોતાના સેવકને પોતાના જેવો બનાવી ન શકે ? અર્થાત્ આપની સ્તુતિ કરનાર આપના જેવો જ બની જાય છે એક શેઠને અનુરૂપ થઈને રહેનાર નોકર પણ શેઠની કૃપાથી શેઠતુલ્ય થઈ જાય છે, તો આમા શું આશ્ચર્ય છે ?

ભગવાન પાસે કેવળજ્ઞાન ને કેવળદર્શન છે, ને તમારે ‘કેવળજ્ઞાન’ (જોળિયો મેળવવાનું જ્ઞાન) જોઈએ છે, તો એ કેમ મળે ? પ્રભુ પાસે ભૌતિક માગણી કરાય જ નહીં કર્મવશાત્ જે કાંઈ મળે તેમા સ્વતોય રાખો સૌને પોતાના પુણ્ય પ્રમાણે મળે છે મોટી મહત્વાકાંક્ષા કરવાથી કાંઈ વળવાનું નથી.

સહજ મિલા સો દૂધ ઘરાઘર, માંગ લિયા સો પાની ।

જેંચ લિયા સો રક્ત ઘરાઘર, ગોરખ ઘોર્યા ઘાળી ॥

ભવ વધારવા માટે મત કરશો નહીં, નહીંતર ‘ઘટીની ઉંદરડી થાળામા કે ગાળામા’ જેવી હાલત થશે ‘બળદ ધાત્રીનો બહુ ફરે, તોય પોતાને ઘેર’—એમ તો ધાત્રીનો બળદ પણ ધાત્રીના ફેરા કરતેલ સેકડો ગાઉ માલે છે, છતાં ધાત્રીથી દૂર એક ડગલુ પણ જઈ શકતો નથી ભવે થોડું કરો, પણ સાચું કરો, કારણ કે—

કોડ ક્રિયાથી ના મળે, તે એક પલમાહિ મળે,
દરિદ્રતા દૂર રહે, શોક ને સતાપ ટળે,
એવા દેવાધિદેવના જે જઈ ચરણે પડે,
ભવોભવના ક્રોધા સહુ પાપને પરિપાપ ટળે
જેન સયુકતમગ્નનું કાજ સર્વું રે,
ભૂલ્યા તારુ નામ, વખત ગયો રે,
મોડ તાણી સુતામા જનમ ગયો રે ભૂલ્યા.

હોય તો આ ચપાપુરીની બહાર આવેલા સુભૂમિભાગ નામના ઉદ્યાનમાં છઠ્ઠ-ઘડના પારણા કરીને સૂર્યની આતાપના સાથે તપ કર. ' ગોવાલિકા સાધ્વીજીએ જવાબ આપ્યો, ' તમે જે વાત કરો છો તે આપણને કદ્યે નહીં આપણે ઈર્ષ્યાસમિતિ, આદાનસમિતિના પાળનાર અને ગુપ્તિ રાખનારા છીએ. માટે જે મકાનમાં સૂર્યનો તાપ આવતો હોય તે મકાનમાં પછેડી બાધીને આતાપના લેવાય સ્ત્રીજાતિ માટે ખુદ્દની જગ્યામાં આતાપના અને એક પગે ઊભા રહીને તપ કરવાની ભગવાને આજ્ઞા આપી નથી, કારણ કે સ્ત્રીઓએ બહુ સાવધાનીથી રહેવાનું છે '.

આ પ્રકારે ગુરુશ્રીએ સુકુમાલિકાને સમજાવી સુકુમાલિકાને તો ઉઠાળો જ આપ્યો હતો એથી તે વિચારવા લાગી કે ' મેં જે તપ કરવાનું ઇચ્છ્યું છે તેની ના કેમ પડાય ? ' પણ જે શિષ્ય કે શિષ્યા સિદ્ધાન્તના નિયમ પ્રમાણે ન ચાલે તો એને ચલાવી લેવાય નહીં ગુરુશ્રીની એ ફરજ છે કે પોતાની શિષ્યાઓને સિદ્ધાન્તના નિયમમાં રાખે ગુરુશ્રીની જવાબદારી બહુ મોટી છે માત્ર દીક્ષા આપી દેવાથી બહુ જ કર્તવ્ય સમાપ્ત થતું નથી પોતાના શિષ્યો માર્ગે છે કે ઉન્માર્ગે છે એની જવાબદારી ગુરુની છે ચલાવી લેનાર ગુરુ એ સાચા ગુરુ નથી ગોવાલિકા સાધ્વીજીએ સુકુમાલિકાને સ્પષ્ટ કહી દીધું કે તમારાથી તપશ્ચયી માટે સુભૂમિભાગ ઉદ્યાનમાં નહીં જવાય.

દૃષ્ટાન્ત—ગોડલ સમગ્રદાયના કુ ગરહી સ્વામીના ભત્રીજા માનકુ વર-આર્ષ સ્વામીએ પણ નાની વયમાં દીક્ષા લીધી હતી ફરતા ફરતા તેઓ એક નાના ગામડામાં ગયા માનકુ વરનાર્ષ સ્વામી જેટલા યાત્રી હતા તેટલા જ સ્વરૂપવાન અને તેજસ્વી હતા ગામમાં વાણિયાનું એક જ ઘર હતું ગામમાં તેમણે બોધ આપ્યો તેમના ઉપદેશથી ધર્તાર ધર્મના લોકો પણ ખૂબ આકર્ષાયા તેમાં ગામનો એક યુવાન કાઠી દરબાર સાધ્વીજીના રૂપની પાછળ આકર્ષાયો ઈન્દ્રયાલિભુખ જીવેલી દષ્ટિ વિપયોનું જ ધ્યાન ધરતી હોય છે. દરબારે વાણિયાને કહ્યું, ' આવતી કાલે તમારે ત્યાં ઊતરેલા સાધ્વીજીને જવા દેશો નહીં એનું રૂપ મને બહુ ગમે છે '.

આ કાઠી દરબાર બહુ દૂર અને વિષયાન્ધ હતો અને વાલ્મીકે
 એકસો હતો. દરબારની આગામી ઉદ્ધવન ડેવુ પરિણામ હાવે એને
 એ મરુજર સમજતો હતો. આથી વહેલી સવારમાં બીને તેણે ઘોડે
 ઘેરાવીને એ ગામથી ત્રણ ચાર ગાઉ દૂર જ્યાં કુચરણી સ્વામી હતા
 ત્યાં જઈને તમામ હાજીવ કહી સજાળાવી તરતોતરત વિદ્યાર કરીને
 કુચરણી સ્વામી દરબારન ગામ પહોંચ્યા. અગાઉથી જઈને વાલ્મીકે
 સાબીલને તૈયાર કરી રાખ્યા હતા. ગુરુજી પહોંચ્યા ને સાબીલને
 તરત વિદ્યારની આગામી કરી તેઓ ખરે જાણે વિદ્યાર કરી ગયા.
 પોતાની સિધ્ધા માનકુવરજાઈને જણાવીને એ દરબારની હદ બહાર
 પહોંચાડી દીધાં અને પોતાના જીવારામાં સાબીલને સુધાવીને મ્હો
 કુચરણી સ્વામીએ આખી રાત ખડે પગે ચોક્કી કરી. ક્યારે કુચરણી
 આવે એ જ રાત્રી જોવાતી હતી. પણ ભાગ્યવશાત્ એવું કંઈ જન્મ
 નહી રાતમા આ દરબારની દૃષ્ટિ બદલાઈ અને એને પોતાની મુલ સમ જઈ
 સવાર પાંચુ અને દરબારે વાલ્મીકાને ત્યાં જઈને તપાસ કરી કે પેલા
 સાબીલ ક્યાં ગયા?

વાલ્મીકે જવાબ આપ્યો. અમાનક એ સાબીલના ગુરુદેવ
 પંદરમાં અને તેઓ તેમને પોતાની સાથે લઈ ગયા છે.

દરબારે કહ્યું તમે મારી સાથે એ ગુરુદેવની પાસે ગાલો કુ
 વિષયાન્ધ જાવો હતો પરંતુ હવે મન તેના પતાવે થાય છે. મારે
 તેમની ક્ષમા માગવી છે.

દબ ની શુદ્ધ થયેલી જુલિ તેઈને વાલ્મીકે પણ દરબારની
 સાથે ૧ માં ચરણી મદા ૧ નાસે આપ્યો. દરબારે મદારજની
 અને સાબીલની કામાયાચના કરી અને તે દિવસથી પરબી પર
 માવ છવન કુદરિ નહી ક વાની પ્રનિતા થીથી.

ત્યાં રી માં કુચરણી મદાર ૭ માનકુવરજાઈ સ્વામીને આગામી

કરી કે તમારે ન્યારે ન્યારે વિહાર કરવો હોય ત્યારે ત્યારે હાથે પગે
અને મોઢા પર કોલસાનો ભૂકો લગાડીને જ જવું

આમ પોતાના શિષ્ય-શિષ્યાની સંપૂર્ણ જાં
હોય છે આવી ગોવાલિકાએ પણ એ જ જવાબદારી
સાધવીને મુશ્કેલીમાં ઉદ્યાનમાં જવાનો નિષેધ-પત્રી
અનશે તે અવસરે

આ કાઠી દરબાર જુદું કૂર અને વિસ્થાન્ય હતો અને વાણિયો
 એકમો હતો. દરબારની આગળનું ઊંચકન ડેવું પરિવ્રામ લાવે એને
 એ બરાબર સમજતો હતો. આથી વડેલી સવારમાં જીડીને તેણે ઘોડા
 દોડાવીને એ ગામથી ત્રણ ચાર માઈ દૂર જ્યાં કુઝરસી સ્વામી હતા
 ત્યાં જઈને તમામ દડકીત કાઠી જાણાવી તરતોતરત વિદ્યાર કરીને
 કુઝરસી સ્વામી દરબારને ગામ પહોંચ્યા બગાઈથી જઈને વાણિયાએ
 સાધીછને તેમણે કરી રાખ્યાં હતાં. ગુરુજી પહોંચ્યા ને સાધીછને
 તરત વિદ્યારની આગ્ય કરી તેઓ ખરે જયોરે વિદ્યાર કરી ગયા.
 પોતાની સિધ્ધા માનકુવરનાઈને બચાવીને એ દરબારની હદ બહાર
 પહોંચાડી દીધાં અને પોતાના ઉતારામાં સાધીછને સુવધાવીને કો
 કુઝરસી સ્વામીએ આખી રાત ખડે પગે ચેલો કરી કપારે કુમલે
 આવે એ જ રહ જોવાની હતી. પણ સાચવવાત્ એવું કાંઈ જન્યુ
 નહીં રાતમાં આ દરબારની રૂઢિ બદલાઈ અને એને પોતાની ભૂલ સમજાઈ
 સવાર પાંચ અને દરબારે વાણિયાને ત્યાં જઈને તપાસ કરી કે પેલાં
 સાધીછ ક્યાં ગયાં.

વાણિયાએ જવાબ આપ્યો, અવાનક એ સાધીછના ગુરુદેવ
 પંથમાં અને તેઓ તેમને પોતાની સાથે લઈ ગયા છે.

દરબારે કહ્યું તમે મારી સાથે એ ગુરુદેવની પાસે ચાલો કે
 વિસ્થાન્ય જાઓ હો, પરંતુ હવે મને તેના ખતાવે જાય છે. મારે
 તેમની ક્ષમા માગવી છે.

દરબારની ગુરુ કથેલી છુદિ જોઈને વાણિયો. પણ દરબારની
 સાથે જ મી કુઝરસી મહારાજ પાસે આપ્યો. દરબારે મહારાજની
 અને સાધીછની ક્ષમામાગ્યા કરી અને તે કિલ્લેથી પરતી પે
 શાવજનન કુદરિ નહીં કરવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી.

ત્યારથી મી કુઝરસી મહારાજે માનકુવરનાઈ સ્વામીને આગ્ય

કરી કે તમારે જ્યારે જ્યારે વિહાર કરવો હોય ત્યારે ત્યારે હાથે પગે અને મોઢા પર કાગ્ગસાનો ભૂંધ લગાડીને જ જવું ।

આમ પોતાના ગિણ્ય-શિષ્યાની સપૂર્ણ જવાબદારી ગુરુને શિર હોય છે. આર્યા ગોવાલિકાએ પણ એ જ જવાબદારી સમજીને સુકુમાલિકા સાધ્વીને સુબ્રમિભાગ ઉદ્ધાનમાં જવાનો નિષેધ કરી દીધો. હવે ત્યાં થું બનશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૭૬

(મિત્રવાર, તા ૨૩-૬-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રશ્નના ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે ગુરુના વચનોમાં અખડ વિશ્વાસ રાખવાથી જ પોતાને મોક્ષ મળશે એમ માનવાને બદલે સુકુમાલિકાએ ગુરુવાક્યનો અનાદર કર્યો. સિદ્ધાન્તમાં કહ્યું છે કે સાધ્વીએ આતાપના લેવી હોય તો ઉપાશ્રયમાં ફરતી પછેડી બાધીને, સ્થિર રહીને જ લેવી પરંતુ એ વાક્યને સુકુમાલિકાએ શ્રદ્ધાપૂર્વક સ્વીકાર્યું નહીં તેને એ ગમ્યું પણ નહીં સ્વચ્છન્દી જીવોને સિદ્ધાન્તવાક્ય ગમતું નથી શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર કહે છે કે—

સ્વચ્છન્દી મત આગ્રહ તજી, વર્તે સદ્ગુરુ લક્ષ,
સમજિત તેને ભાખીયું, કારણ ગણી પ્રત્યક્ષ,
માનાદિક રાત્રી મહા, નિજ છ દે ન મરત્ય,
જાતા સદ્ગુરુ શરણમાં, અદ્યપ્રયાસે જાય

સ્વચ્છન્દે વિચારીને જ જીવે પોતાનું જીવું વાળ્યું છે, મતાગ્રહ અને દુરાગ્રહ તજીને જો સિદ્ધાન્તને સમજે તો જ મોક્ષે જવાય 'છંદ'

નિરોદ્દેષ્ય ઈષદ મોક્ષ'—પોતાની હિંમતનો નિશાન કરે તો મોક્ષ મળે. કેળવેલા રેશના ધોડાની કિંમત સાખ રૂપિયા હોય છે. પણ સ્વચ્છડી ધોડાની કિંમત નથી રાખા પ્રતાપનો. એટલે સિક્કા અને માસિકને વધારા ધોડો દતા તો જ તેને દનિકાસર્થ રથાન મળ્યું છે. સિંચને શુરુ પ્રત્યે વિનય રાખવાનું કલવાને કહ્યું છે. ડાહ્યાવિદ્યાર્થ કલવાને કહ્યું છે કે માન્યાય શૈક્ષ-સ્વામી અને શુરુ એ ત્રણના ઉપકરનો બહોળો વળી શકતો નથી. જે પુત્ર વિનય કરે છે તે બાળક પર જ પ્રજ્ઞનોત્તુ હાથ કરે છે. પોતાની કીનો પણ લઈને જે બાળક વડીસોને ધનકાવે છે. બાળક વડીસો નીચ બેઠા હોય તે પુત્ર ખુરશી પર બેસે અને વડીસનો અવિનય કરે એ પુત્ર વડીસોને કેવો લાગે ? બાળકી કોલેજને તો અવિનયનાં ધર જની ગઈ છે.

દૃષ્ટાન્ત—એક કોલેજિયને એક ડોકરીને અસહ્યતાથી ટાપલી મારી. પ્રિન્સિપાલે તેનો બા અવિનય લેઈને પત્રિકા રૂપિયા ૩૦ અને એક કલાક જેમ રહેવાની શિક્ષા કરી. બા સાંજળીને કોલેજિયને બોલ્યો, તમ બાબા ! પ્રેમની કિંમત માત્ર પત્રિકા જ રૂપિયા આઠી, પણ કની કિંમત ૬ વધારે ચૂકવવા માસ ૬૬ બાબ કહીને તેણે એ છેલ્લીના ત્રણ પર બીજી ટાપલી લખાવી અને ખિસ્સામાંથી પચાસ રૂપિયા પ્રિન્સિપાલના ટેબલ ઉપર ફેંકીને એ બોલ્યો હવે હું એક કલાકને બદલે ૫ કલાક સખા રહીશ ! બાબા અવિવેધી માટે પદ્ધતિ બહોળો અને ખ્યાન સમ તો કે ગાર્ડ Character is the best property —ચારિત્ર એ તો ઉભા ! ખ તના છે સુકુમાચિકાને મુરશ્ચીએ અટકાવી તમા તને પ્રશ્નની આપગાવ ફ માયા.

પ ની આ તમા પ મમળે, કે હાંએને ઉછેર રમેઈ કરે, તમા અન અ કલ્ક કે મારે. તમા આ તમા પાશે તો તમ એને શા તમા આ તમા બ્યા ધર ૪ એનું છે એ કોઈ જવાબથી આવેથી તમા ૫ તરી પડી તમ ની માયણી કરે એ કેવી અસહ્યતા છે તેવી

જ રીતે જે શિષ્ય ગુરુસેવાના કે પોતે કરેલા વિનયના બદલામાં માન કે પ્રશંસા માગે તે અવિનયી શિષ્ય છે

દૃષ્ટાન્ત—અમેરિકાની એક બાર્ડ સાસુ અને પતિધી ઠટાળીને એક માનસશાસ્ત્રી પાસે આવીને કહેવા લાગી, ‘મારી સાસુ મારી પાસે ખૂબ કામકાજ કરાવીને મારા પર ટકટક કર્યા કરે છે અને મારે પતિ મારી કદર નથી કરતો નથી, માટે તેનો ઉપાય બતાવો.’ માનસશાસ્ત્રીએ કહ્યું કે, ‘તમે કહો છો કે હું નિર્દોષ છું, તો તમારી નિર્દોષતાને હું માની લઉં છું, પણ જેનામાં સતોષ ન હોય એ નિર્દોષ કેવી રીતે ગણાય ? તમે બધાને ખરાબ કહો છો, પરંતુ તમે પોતે પોતાનો દોષ જોઈ શકતા નથી કરી છૂટવું એ માનવધર્મ છે, પણ કરીને કંઈક લેવાની ઇચ્છા કરવી એ સ્વાર્થ છે’

વક્ત્રને કોઈ પથ્થર મારે તો તે પથ્થરના બદલામાં ફળ આપે છે તમને કોઈ પથ્થર મારે તો તમે ફળ આપો છો કે માલો ? માનવ-જીવન પરોપકાર માટે છે

પરોપકારાય ફલન્તિ વૃક્ષાઃ પરોપકારાય લુહન્તિ શાવ ।

પરોપકારાય લુહન્તિ નયઃ પરોપકારાર્થમિદં શરીરમ્ ॥

ફળ આપીને વૃક્ષો પણ પોતાનું પરોપકારીપણું આપણને બતાવે છે ધાસ ચરનારી ગાય દૂધ આપે છે, મળમૂત્ર ધોવા છતાં નદીઓ નિર્મળ જળ આપે છે મનુષ્યે તેમની પાસેથી પરોપકારનો શુભ લેવા જવો છે સતો પણ પરોપકાર માટે મામેગામ કરીને તીર્થ કરેલેવનો સદેશો ઘેરઘેર પહોંચાડે છે માટે મહાપુણ્યે મળેલો માનવલલ્પ સુધારી લેજો ગોવાલિકા સાખીને સુક્રમાલિકાને શિષ્ય બનાવીને દોઈ વશ વધારવો ન હતો સતો તો મોક્ષમાર્ગનો સઘવારો છે તેઓ કહે છે, કે ચાલવાનું તમારે ખરું છે સતોના વાક્યોમાં શ્રદ્ધા રાખશો તો એને સઘવારે તમે પણ મોક્ષમાં પહોંચી જશો શુરુ તો બધા વિદ્યાર્થીઓને એકસરખું જ જ્ઞાન આપે છે, પણ સૌ પોતપોતાના કાર્યોપશમ પ્રમાણે તેને અલગ કરે છે

અગામી જે ગુણ જળ ગણાય તે ગંગાજળ,
 ગદરમાં ગુણ જળ ગદુ તે ગણાય છે
 ખારે દરિયે ગુણ તે ખરેખર ખારુ ગુણ
 હસમાં ગુણ તે હસપ થઈ જાય છે
 શેરડીએ શાખો રસ થયો શેરડીના રસ રૂપ,
 ચૂનામાં ગુણ તે ચૂનારૂપ થઈ ચળુક છે
 એક જ આકાશની પેદાશ દાયે દ્વિપતરામ,
 જેવા જેને જોય મળ્યો તેવું તે ત્યુત છે

વીતરાજની વાણી એક જ હોવા છતાં પાત્ર પ્રમાણે બુદ્ધિ આપે
 છે કુબાર માદી લાવીને, તેને ઘણા મારીને કામળ બનાવી પાણી
 રેશને તને પવડે લાતો મારીને ચીકણી બનાવે છે તે પછી તેનો
 પિંડ બનાવી આકાશ પર ચઢવડે થાડ તૈયાર કરે છે તેને ટપલાં મારીને
 સરખું ક્ષ્મા બાદ તેની અગ્નિપરીક્ષા કરે છે ત્યારે તે પાણી સરવા થોડ
 થશે તૈયાર થાય છે તેવી જ રીતે કુખ સદન કરીને અને નમ્રતા
 રાખીને / સિધ્ધ અભ્યાસ કરે છે તેને જ વિદ્યા દેખે છે મહાદેવ
 જમદ મેઢાવી છોય કિન્ની લે જાયણ —મેઢાવી મુખ્ય હોતા નથી
 જ આશ છે નુસ્તી આગાનુ પાલન કરવું એ સિખનું કાવ્ય છે
 અને એવા વિનમ્રતાન સિધ્ધ લોકોમાં જીવિતને પામે છે

દૃષ્ટાન્ત—મારવા પ્રદેશમાં કુલ્લા નામનાં એક સાધ્વીજી પોતાનાં
 ગુરુજી સાથે વિદ્યાર કરતાં હતાં. કુલ્લા સાધ્વી જાતનાં હતાં તે ગુરુજી
 સતા દના ત્ર સતી વખતે કુલ્લાજીએ મારવાને સાંજન મારી, પછી
 ઉપ ખીંધો લગાવવા નેઈ અ એ મળ્યો નથી એટલામાં ગુરુજીએ
 નમીન પૂ કુ બગાડુ કરે છે? કુલ્લાજીએ કહ્યું અરુથી
 સાંજન તો વાની દીવી ત્ય ખીનો બાવવો છે એ મળતો નથી.
 અર્ધનિદ્રામાં કુલ્લાજીએ કહ્યું કે તારી આમળી તો છે ને?
 અને નુ આ તો નિદ્રાધીન થઈ ગયા આવા કુલ્લાજીએ ગુરુવાજીને

શિરોધાર્ય કર્યું સાંકળ દઈને પોતાની આગળી ખાલીને ઠેકાણે લગાવીને તથા પ્રહર મુઘી એમ ને એમ તેઓ બિલા રહ્યા એથે પ્રહરે ગુરુણી બિલા અને જુએ છે તો કુદણા એમ ને એમ બિભેલ છે તેણે પૂછ્યું, 'ત્યા કેમ બિલા છો ?' કુદણાજીએ વિનયથી કહ્યું, 'આપની આજ્ઞા મુજબ બિભી છું' ગુરુણીએ બિડીને બોધ્યું તો સાંકળના ઉપર લગાવેલી આગળી મુજબ મર્ધ હતી આતુ નામ છે ગુરુની આજ્ઞાનુ પાલન ! 'હવે કિંચ્ચાણં સરણં મૂયાણં જગદૈ જહા'—એમ પ્રાણીઓને પૃથ્વી આધારભૂત છે, તેમ વિવેકી શિષ્ય જગતના આધારરૂપ અને છે

અવિવેકી શિષ્ય ગુરુને ભારરૂપ અને છે આવા શિષ્યો જ્ઞાનમા પણ દેરા રહી જાય છે ગુરુની આજ્ઞાનુ પાલન ન કરનાર શિષ્યોને બુદ્ધિનો ઉઘાડ પણ ન થાય તો પછી દેવજ્ઞાન તો ક્યાંથી જ થાય ? માટે વડીલોની આજ્ઞાનુ પાલન એ પુત્રનો અને શિષ્યનો ધર્મ છે

દૃષ્ટાન્ત—માકદીપુત્રો જિનપાલ અને જિનરક્ષિત અગિયાર વાર સમુદ્રમાર્ગે પરદેશ જઈ આવ્યા ધન પણ ખૂબ મેળવ્યું અને હવે પ્યારમી વાર પરદેશ જવા માટે બન્ને જણા માતાપિતાની આજ્ઞા લેવા આવ્યા માતાપિતાએ કહ્યું, 'બેટા ! આપણી પાસે અપ્પૂટ ધન છે અને પ્યારમી વાર પરદેશમા જવું એ અપશુકન ગણાય છે, માટે તમારે પ્યારમી વાર પરદેશ જવાની જરૂર નથી'

પરંતુ જિનપાલ અને જિનરક્ષિતે હઠામઠ કરતા કહ્યું, 'અમે અગિયાર વાર તો સમુદ્રને ખેડી નાખ્યો છે, એટલે અમારા માટે અપશુકનનો ભય નથી માટે આજ્ઞા આપશો તોય અમે જઈશું અને નહીં આપો તોય જઈશું !'

આમ માતાપિતાની આજ્ઞાનો અન્યાય કરીને વહાણોમા માલ ભરીને બન્ને જણા વેપાર માટે નીકળ્યા થોડા દિવસ બાદ સમુદ્રમા તોફાન આવ્યું અને એક પછી એક વહાણો ડૂબવા લાગ્યા છેવટે વહાણોમા જિનપાલ અને જિનરક્ષિત બન્ને ખેડા હતા, છેવટે એ વહાણો પણ તૂટી

પણુ શાખ્યોએ જ નેના કાથમાં વહાણનાં પાટિયાં ખાલી કર્યાં અને તરતાં તરતાં આઠમે દિવસે એક કિનારા પર ફેંકાઈ બધા બધારે જન્મે જન્મીને શુદ્ધિ પાળી ત્યારે જ ને જણા કિનારા પરના વનમાં જવા લાગ્યા ત્યાં જોયું તો એ રત્નદ્રીપ હતો. સુદર ઉદ્યાનમાંથી જન્મે જન્મીએ કોનો. આદ્યાર કોઈ અને ક્યાં આગળ જવા લાગ્યા ત્યાં સોયેય ચોક્કસાં ધારણ કરેલી અને અત્યંત સ્વરૂપથી સ્ત્રી તેમને સામ મળી હાવભાવ અને કટાક્ષ કરતી એ સ્ત્રી બોલી, જા હોજી હું માસિક હું મારું નામ રચણાદેવી છે જો તમે મારે ત્યાં આવશો અને મારા કહેવા પ્રમાણે કરશો તો તમને સ્વર્ગીય સુખો અને ઉપકોચો મળશે. જન્મે જન્મી રચણાદેવીના હાવભાવમાં મોહ પામી બધા અને તેના જ રાજગવનમાં રહેવા લાગ્યા રચણાદેવી પણ તેમને ખાનપાન અને ઉપકોચો આપવા લાગી.

ભાગ્યના બીખારીઓ વર્તમાનને જુએ છે પરંતુ અવિષ્ય સામ દષ્ટિ પણ કરતા નથી. જિનપાથ અને તિલકિનિને ધરના કરતાં પણ વધારે સુખ મળવા લાગ્યું તેઓ ધરનાર ને બાપાને શૂંચીને બોગમાં મગ્ન બની ગયા.

આ રચણાદેવી કચ્છી કોટીની દેર નીતિની એક સ્ત્રી હતી. મૂલ્ય પડેલા મુલ્યદોન ભાગવીને એ આવા ન કામ કરતી હતી. આવા તો કેવલાં જન્મના બીખારીઆના તેણે વિનય સમર્પી હતો પરંતુ તિલકા અને તિલકિનિ તો તણે વર્જના મુખની ખાણ મળી ગઈ હોય તેમ માનતું હતું.

અ ર દરિ નિ ઇન્દ્રી વણને આજા થઈ કે આજા સવમમમુન મક કરી ના ના વણને ઇન્દ્રી આજા પળ્યા વિના છૂંત ન આઈ ન જન્મે આઈએન કણુ મારે સરસમુદને મક કરી મગ્ન મામ મગ્ન પુ રી નમ જ ન આ મદેશમાં જ ના તમમ મુખમ મ તમના મગ્ન કો અમ કામ એ મારા

વિના તમને એન ન પડે તો પૂર્વ, પશ્ચિમ અને દક્ષિણના ઉપવનોમાં ફરવા જાવો, પરંતુ ઉત્તર તરફના ઉપવનમાં જવાની શૂલ કદાપિ કરશો નહીં.

ગિનપાલે અને ગિનરક્ષિતે પૂછ્યું, ‘દેવી! અમને તમારા વિના એન તો નહીં જ પડે, એમ છતાં તમારી રાહમાં અમે દિવસો વીતાવી દઈશું, પરંતુ એ તો બતાવે કે ઉત્તરદિશાના ઉપવનમાં જવાની તમે ના કેમ કહો છો?’

‘તમે તો મારું સર્વસ્વ છો,’ રચણા બોલી, ‘ઉત્તરદિશામાં કાળો અને લય કરે નાગ રહે છે એના કૂકાડાથી પણ માનવનો વિનાશ થાય છે.’ આમ કહીને રચણા ચાલી ગઈ.

દેવી ચાલી ગઈ અને ગિનપાલ અને ગિનરક્ષિતને બેચેની થવા લાગી એકવાર તેઓ પૂર્વના ઉપવનમાં ફરી આવ્યા, પછી પશ્ચિમ અને દક્ષિણના ઉપવનોમાં પણ જઈ આવ્યા, પરંતુ રચણા વિના બંનેને ક્યાય એન પડતું નથી આથી બંને જણાએ વિચાર કર્યો કે આજે તો ઉત્તર તરફના ઉપવનમાં જઈએ તો જોઈએ તો ખરા કે એ નાગ કેવો છે?

અને તેઓ ઉત્તરદિશાના ઉપવનમાં પ્રવેશ કરવા લાગ્યા, પરંતુ તેમને ખગીઆમાંથી અસહ્ય દુર્ગંધ આવવા લાગી મોઢે ડૂંચો દેઈને એ બંને આગળ વધ્યા, ત્યાં તો એક મોટો હાડકાનો ઢગલો જોવામાં આવ્યો. આશ્ચર્ય પામતા બંને જણા આગળ જવા લાગ્યા, ત્યાં એક પુરુષને શળી પર ચડાવેલો હતો અને હવે તેને મરવાતે થોડીક જ વાર હતી બંને જણાએ પાગે જઈને તેને પૂછ્યું, ‘ભાઈ! તમારી આવી દશા કેણે કરી?’

‘રચણાએ!’ શળી પર ચડેલા માણસે કહ્યું. ‘હું પણ એક દિવસ સમુદ્રના તોફાનમાં શૂલો પડીને તમારી માકલ જ રત્નહીપમાં આવી પડ્યો અને તમારી જેમ જ એના મોહમાં ફસાઈ ગયો. બન્નાં

તમે જન્મે જાવ્યા એટલી મારી આ દેશા થઈ આ સ્વસ્થા હૂર સ્વસ્થાવની
 ફેરી છે જાવા તો અનેક પુસ્તોના તેજે આજુ થઈ લીધા છે અને
 પછે જ્યારે ઠાઈ બી ૧ મુસાફર મળશે એટલ તમારી પજુ મારા
 નેરી જ દેશા થવાની છે

મરવાની થીએ પહેલેથી પુણી આ વાત સાંભળીને આ
 જન્મે ભાઈએ જીવી લીધા તેમજે પૂજ્ય ભાઈ । તમે તો હવે
 મૃત્યુ પામવાના જ છો પજુ જ્યારે જ્યારુ હોય તો તેના ઠાઈ ઉપાય
 છે ખરા ।

હા એક ૮ ઉપાય છે જીએ ચડેજો પુણી બેભો પૂર્વના
 વનમાં એક વક્તુ મહિર છે દરેક સોમવારે સવારે એ વક્તુ ધોણતુ
 સ્વરૂપ ધાન્યુ કરીને ઉચ્ચાર કરે છે કે કં તારયામિ । કં પારયામિ ।—
 હુ કેને તારુ ફોના ઉદાર કરુ ફોને તમે એ જ વખતે દાનર થઈને
 એ ધોણ । પ્રાથના કરસો કે માં તારય માં પારય — અને તારે
 નાશે ઉદાર કરે તો એ ધોણે પોતાની પીઠ પર બેસાડીને તમને
 તમારે થે પહેાઆડી દેશે પન્નુ તમે એ તમારો ઉદાર કરવામાં જરાબર
 મજમ રહેશો તો જ જમી ચક્રો દારણુ કે તમે ધોણ પર સ્થાર
 થશો કે તરત જ એ દેવીને ઉપયોગથી ખબર પડી જશે, અને એ
 તમારી પાછળ આવીને તમારી આમળ રમશે, કરમરશે અને ઉચે
 અનેક ધમકીઓ પજુ આપશે । પજુ તમે એ જોના હાવશાવમાં કે
 પ્રયોજનમાં દુષ્કર્મ ન પાછુ વાળીને નોશો તો એ ધોણે તમને પાછાં
 આપશે । જો માટે ઠાઈપજુ રીતે પાછુ વાળીને નોશો નહીં ।

જાણુ હકીને એ પુણ્ય તો મૃત્યુ પામી ગયો જરાબર સોમવારને
 દિવસે સવારના આ જન્મે ભાઈએ મક્કના મહિર પાસે જાવ્યા ત્યાં
 એક જમ્મ તેમના જોવામાં આવ્યો એ માનવભાગમાં બેઠી સ્ત્રી હતો

કં તારયામિ । કં તારયામિ । જવાબમાં જન્મે ભાઈએ બોલ્યા
 માં તારય માં પારય । અને જાયે પોતાની પીઠ પર જન્મેને
 બેસાડી દીધા જ ન ભાઈએને થઈ ધોણએ વાણવેજ આપવા માંડ્યુ

પરંતુ ઉપયોગદ્વારા આ જનાવને જાણી લઈને રચણાદેવી તેમની પાછળ આવી પ્રથમ તો બહુ કામગીતાથી અને મનમોહક શબ્દોથી સંબોધીને કહેવા લાગી, ‘અરે, તમે કેમ આહ્યા જાવ છો ? મેં આપેલા સુખોમા તમને બન્નેને કાઈ ખામી લાગી હોય તો પાછા વળો હું તમને દિવ્ય સુખોપભોગ વડે તૃપ્ત કરીશ’

પરંતુ બન્ને ભાઈઓ મક્કમ હતા કાઈએ પાછું વાળીને તેની સામે જોયું નહીં આથી એ કાલાવાલા કરીને કહેવા લાગી, ‘મને છોડીને તમે આહ્યા જાવ છો, તો શું તમને મારી દશા માટે ચિંતા પણ થતી નથી ? હું હવે કોને આધારે રહીશ ? મારા ઉપર દયા કરીને એકવાર મારી સામે તો જુઓ !’ આ શબ્દો સાંભળ્યા છતાં જિનપાલ અને જિનરક્ષિત બન્ને અડગ રહ્યા આથી રચણાદેવી ક્રોધ કરીને કહેવા લાગી, ‘તમને આટઆટલા લાડ લડાવ્યા તેની તમને શરમ પણ રહેતી નથી ? જતા જતા મને મોં પણ જતાવવા તમે તૈયાર નથી ? તમે બન્ને જેટું ખાધું તેનું જ ખોદવા તૈયાર થયા છો હું પણ જેવીતેવી નથી જો હું ધારુ તો બલભલાના પ્રાણુ લઈ શકું છું, પણ તમો બન્નેને તો મેં પ્રાણુથી અધિક સાચવ્યા છે માટે એક વાર મને સુખ જતાવતા જાવ !’

આવા વાક્યો સાંભળીને જિનરક્ષિતના મનમાં થયું કે રચણાદેવીની વાત તો સચી છે આપણને એણે સાચવ્યા છે, તેના બદલામાં જરાક મોટું જતાવવામાં શો વાધો છે ? જિનરક્ષિતને આ મનોભાવ રચણાએ જાણી લીધો આથી એ તેને જ ઉદ્દેશીને કહેવા લાગી, ‘જિનરક્ષિત ! તમારો ભાઈ તો વચનબ્રષ્ટ છે, પણ તમે મને તેના કરતાં અધિક પ્રિય છો માટે એકવાર મને તમારા મુખનું દર્શન કરાવો, એટલે હું સતોષ માનીને પાછી ફરી જઈશ’

અને જિનરક્ષિતનું મન પીગળી ગયું તેણે રચણાના સામે જોયું ! તત્કાલ એ ઘોડા પરથી લાઝી પડ્યો, અને જિનપાલને લઈને ઘોડા વાયુવેગે આગળ વધ્યો.

નિનરક્ષિતનું પતન થયું અને વીરેશી વાપણ સમી સ્થળાએ નિનરક્ષિતને પકડીને તેના દુઃખ કરી નાખ્યા અને એ દુઃખ જળમરના નિધિ તરીકે આપી દીધા । નિનપાશને મલો ઉઘાનમાં મૂકી દીધા.

જળવાનની વાણી બધાને એકસરખું જ્ઞાન આપે ॥ વધારેથી આત્માને જો તમે વશાધર રહેશો તો એ તમને તમારે સામે થેર પહોંચાડી દેશે અને જો સ્વચ્છારથી મોહમાયાને આધીન જની જશો તો તમારો વિનાશ થઈ જશે । નિનપાશ એકસો થેર આવ્યો અને માતાપિતાને વશ કરીને કહેવા લાગ્યો આપની આત્માનું ઉત્સાધન કરવાનું ફળ અમો જન્મેને મળી ગયું અને તેમાં નિનરક્ષિત સ્થળાનાં વાક્યો પર વિશ્વાસ રાખીને મૃત્યુને આધીન જની ગયેલ તેણે માતાપિતાને બધી વાત કરી અને સસારનાં મુખો પરનો પોતાનો વૈરાગ્યભાવ પ્રદર્શિત કર્યો, દિક્ષા લઈને મુનિ જનીને, તેણે મોક્ષપદની પ્રાપ્તિ કરી.

રત્નદીપથી સસારમાં તમે પણ આવી પડ્યા છે, દેવે એ જ નિશ્ચય કરવાનો રહે છે કે તમારે સ્વચ્છારને આધીન જનવું છે કે વશને આધીન જનીને મોક્ષપદ પ્રાપ્ત કરવું છે ? જળવાનની આજ્ઞા પાળનારને સસારમાં જાટકવું પડતું નથી અને ૭ વિવશમાં આપ અને ૭ તેનું પરિભ્રમણ ટળતું નથી.

સુશ્રુભિભાએ શ્રુતવાક્યનું ઉત્સાધન કર્યું અને સ્વેચ્છામરથી જનીને એ સુશ્રુભિભાજ નામના ઉઘાનમાં જઈને તપ અને આત્માપના કરવા લાગી.

ૐ શાન્તિ.

*

અધ્યાયન : ૭૭

(મગધવાર, તા. ૨૪-૬-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રદેશ્યા ત્રણે કળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

માતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે નિર્મન્યીએ. સુકુમાલિકાને ના પાડી, છતાં તેને સ્વયં નહીં અને એ સુભૂમિભાગ ઉદ્ધાનમા છક છકતા તપ કરી તથા સૂર્યની આતાપના લઈને ઉપાશ્રયમા આવીને પારણ્યા કરવા લાગી આ અપાપુરીમા એક લલિત ગોષ્ઠિ સિનેરી ટોળી જુના પાચ સમ્યો રહેતા હતા મામાપની આચાનુ અને રાજ-નિયમોનુ પણ ઉલ્લંઘન કરીને મદિરાપાન, વ્યભિચાર, ચોરી, છૂટકાટ અને દૂત રમણુ એ તેમનુ કામ હતુ આવા નિરકુશ છવો માટે યાનીઓ કહે છે—

દાખ વિના દુનિયા વિષે, નીતિ ન પાળે દાખ,

નાચ ગહે નહાં નીંગમા, જો લગર નવ હોય

આ પાચ જાણ્યાની સ્વચ્છન્દ ટોળકી છેતરે પાટલે જઈ ખેડી દત્તી તેમના માળાપોએ તેમને સુધારવાના અનેક પ્રયત્નો કર્યા, પરંતુ ફટેલા હાડકાના દુકડાઓમાવી પાત્ર કેવી રીતે બનાવી શકાય? આવા પુત્રો થતા એ માળાપના સતાપનુ કારણ છે

‘મા બાપનુ માને નહીં, એ પુત્રને ધિછાર છે’

પોતાના પુત્રોને આવા કુમાર્જગમી બનેલા જોઈને માળાપને એમ હતુ હતુ કે આના ક્રતા તો વાઝિયા રવા હોત તો શું ખોટું હતુ ?

જન્મતર્થા જેને સત્તાન ન હોય તે કુખી છે જેને સત્તાન થઈને મૃત્યુ પામી જતા હોય તે પશુ કુખી છે પશુ એ જન્મેના કુખ કરતાં જન્મેજન્મ કુખ કુપુત્રનાં માઆપને હોય છે બાવા કુપુત્રો માતાપિતાના ઉપકારોને જૂસી જઈને યશ સમાન કુખો જિભાં કરે છે

નાના થકી મોટા ક્યાં બીના થકી ડોરા ક્યાં
ઉપકાર જૂસે બાબામિયા એ પુત્રને બિચાર છે
મોત્તે કરી મન શાવતી હોટલ સિનેમાની મહી
માઆપ મરે દાણા વિના એ પુત્રને—
સેવા કરી જાણે નહીં એ પુત્રને બિચાર છે

માતાપિતાના અસીમ ઉપકારો છે જલવતી માતા જિભી થાય ત્યારે વસના બાળકને જાણે બાહ્યમાં ઉજળ્યો હોય તેમ સામે છે એસે ત્યારે સામે છે કે જાણે પાતાળમાં ફેંકી દીધા. બાવા વસની સભાળ રાખો ક્યાર વહન કરીને કરેલા ઉપકારોનો બહો ભાળક કોઈ પ્રકારે વાળી શકે નહીં જીતમસ્વામી પૂછે છે માતાપિતાને ધત્તલ કરાવીને પોતે દાતલ કરે તેમનાં મહન અને સ્નાન કરાવીને પોતે સ્નાન કરે મો જન કરાવ્યા પછી જ પોતે ખાપ અને સુવાના પછી સૂવે તો પુત્ર માઆપનો બહનો વાળ્યો કહેવાય. સ્વસ્વાન એકમા ના જીતમ! માઆપના ઉપકારોનો બહનો એક જન્મથી વળી શકે જ નહીં

ફોટાન્ટ—એક મોતને વિનયચર નામનો મુજુવાન અને વિનયશીલ પુત્ર હતો એ જ્યાં બાઈક વરતો થયો ત્યાં તેની માતાનું મૃત્યુ થયું સોફોના કહેવાયી શૈલ બીજી મન કમુ નવી આવેલી શૈલાણી શાલુ અમુ ન મીકર મળ્યું એ કલંવન પ્રમાણે કોધી, વાચાળ અને કલંવ સમાનની હતી મોટા ૪ દિવસમા શૈલના થ નો દિવાળીનો જ્ઞાનક હોવાના સ્વભાવમા બ માર્ક મથા વિનયચરન પશુ નવી માતા ત્રાસ દેવા સામી, જ્ઞા વિનયચ જલુ સ ન કરવા લાગ્યો. પશુ નવી શૈલાણીનો

કારમો દોષ અને માન કપાય અત્યંત હતા. ધરે ઘણી બેસો હતી, જૂતી શેઠાણીના સમયમા ગામના ગરીબ લોકો છાસ લઈ જતા હતા. નવી શેઠાણીના કડકશ સ્વભાવથી એ બધા બધ થઈ ગયા બેસોને છાસ પાઈ દે, પણ ગામલોકોને મળે નહીં શેઠાણી બહુ તોછડા સ્વભાવની હોવાથી સમાવહાલા પણ શેઠને ત્યાં આવતા જતા બધ થઈ ગયા વિનયચક્રને પણ એ વારવાર ગમે તેમ બોલ્યા કરતી, પણ ધરમા લાગેલા આ જવાબામુખીને કાણુ કારી શકે લાભ ?

વિનયચક્ર સમજી ગયો કે નવી માતા પ્રકૃતિની નચાવેલી નાચી રહી છે, એમા એના આત્માનો દોષ દોષ નથી આમ કરતા કરતા એ અકાર વર્ષનો થયો અને એક સારા કુટુંબની કન્યા સાથે તેના લગ્ન થયા, પણ પહેલે જ દિવસેથી પુત્રવધૂને નવી સાસુનો પરિચય થવા લાગ્યો સુખી ધરમાથી આવેલી દોષની લાગણી પુત્રીને સાસુએ ધીમે ધીમે પોતાના ધરને અનુકૂળ બનાવવી જોઈએ, પણ અહીં તો જિલકું જ બનવા લાગ્યું પુત્રવધૂને અને તેના માતાપિતાને પણ નવી શેઠાણી ગાળો લાડવા લાગી

થોડા દિવસો ગયા પાદ પત્નીએ વિનયચક્રને કહ્યું, 'તમારા બા મને તો ગાળો લાડવા જ કરે છે, પણ મારા માબાપે એનો શો અપરાધ કયો છે ? એની હાજરીમા મારી એક એક મિનિટ પણ વર્ષો જેવી લાગે છે ' પરન્તુ વિનયચક્રે પત્નીને સમજાવતા કહ્યું, 'બાને સ્વભાવ જરો હતાવળિયો છે, પણ તેના મનમા આપણા માટે દુર્ભાવ નથી એ બોલે, અને તારે બીજે કાનેથી કાઢી નાખવું હૃદયમા ઉતારીએ તો દુઃખ લાગે ને ? એ એના સ્વભાવ પ્રમાણે વર્તે, તો તારે તારા સ્વભાવ પ્રમાણે થોડું સહન કરવું એ કોઈ સ્વભાવના છે, પણ આપણાથી બાળકના સામે બાળક થઈને ન બેસાય !'

પરન્તુ નવી શેઠાણીના સ્વભાવમા આથી કાઈ ફેરફાર થયો જ નહીં એને તો જાણે કલેશ ને કેકાસ કરવાનું બચન જ થઈ પડ્યું

૬૦ એક દિવસ વિનયચક્રે પિતાને કહ્યું મારી માએ આજ સુધી તમને અને મને માથો બાંધી, પણ હવે તો આ નવી આવેલી વસ્તુ ઉપર પણ વાગ્યાવૃત્તા પ્રદર્શ કરો અને આને જે જે એની સદનસંકિતની હવે હદ આવી ગઈ છે અને એમ સદન કરવાથી કંઈ મારી માનો સ્વભાવ બદલાવાનો નથી.

માર માએ બેઠી બહારે, તરુર બહારે સાખા
બુદ્ધાપણના કેસ બહારે (પણ) લખણુ ન બને સાખા !

જ્યુ બદલાવ્યુ બહારી રહે છે પણ સ્વભાવ બદલવો મુશ્કેલ છે. કિનારો ! એક સમય હવે કે જ્યારે આપણે બીજાના કષ્ટપ્રજ્ઞો પતાવતા હતા ત્યારે આ ૭ બીજાઓ આપણે ત્યાં માથુ મારવા આવે છે મારે જો આપ આશા આપો તો હું દુરો ગઈ જઈ આપની કૃપાથી મને બહુતર મળ્યું છે એટલે શેઠલો કમાઈ લઈએ. મારે આ ધરમાંથી એક પણ વસ્તુ નેઈની નથી.

જ્યુ બાગસાખ બગડ્યું તેવું ધર બગડ્યું જેવું શકે બગડ્યું તેનો દિવસ બગડ્યો જેવું બગડ્યું બગડે તેવું વર્ષ બગડે પરંતુ ત્વી ત્વી કકરા હાથ ત્યુ તો જીવન બગડે છે ! બીજારો આપ વિનયચ ન ગા ત્વાજ આપી રહે ? વિનયચક્ર ફાળીને લઈને જુદા રહેવા લાગ્યા. એક ઝવેરીની દુકાનમાં તેને મોકરી મળી ગઈ અને પાનાની કુચળતાથી એ સાથે રત્નપરીક્ષક બની ગયો હવે એણે સ્વતંત્ર ધર્મો રાખે ક્યાં અને ધોડા ૮ વખતમાં તેને ત્યાં જીવેલી રેશમઉંચ મવા લાગ્યા આ તરફ મેઠ બસાવા લાગ્યા. ધીમે ધીમે તેના ધરમાં અના રના સામા રના લાગ્યા ! કાઈ એ રૂપિયાનું ઉપાર પણ ધીરતુ ન હતું કુસ સ્ત્રી પાળાના રાણી પણ બેઠી બેઠે છે કુસ પંથી જાણ્યું મ ની જ્યુ ખુદી ત્ય ૬ કુસ પના ખાંસા હવેમાં પૂરી કરતાં સપ્તી માખણી વસ ન જસ જ્યુ વધારે મીઠી હાથ છે

ધરમાં જીવતું મ ૮ જ્યુ હાથ જેવા દિશમાં દિવાલ પડી ગઈ હાથ તના ધરમાં પણ દિવાલ બેઠી થાય છે આવા સંચોમાં

સમજી માણસે જતુ કરવાની દેવ પાડની જોઈએ આ જતુ કરવાની—
સહન કરવાની પ્રાથમિક ભૂમિકા મૃદરયાશ્રમમાથી જ બાંધી લેની જોઈએ,
કારણ કે આગળ જતા મોલના માર્ગમા તે જીવે ઘણુ ધાતુ જતું
કરવુ જ પડે છે જતુ કરતા નહી શીખે, તે મોલ નહી મળે વેર
અને ઝેર, ઈર્ષ્યા અને કલેશમા જે જતુ કરે છે તે ડાલો છે અને જે
પકડી રાખે છે તે મૂર્ખ છે

એક દિવસ નવી શેઠાણીએ રોકતે વ્યગ્રમા કહ્યું, ‘તમે વારવાર
તમારા વિનયચદ્રને વખાણ્યા કરો છો, ત્યાં એને ત્યાં કેમ ચાલ્યા
જતા નથી ?’ શેઠની આખમાવી આસુ પડી ગયા ! આજે એના
પગ વિનયચદ્રની દુકાન તરફ વળવા લાગ્યા વિનયચદ્ર દુકાનમા બેઠેલો
હતો પિતાજીને આવતા જોઈને એ ઊભો થઈ ગયો, સાચો પુત્ર
માખાપના દુ ખને આખમાથી ઝાળખી જાય છે તેણે પોતાની ગાદી
પર ગ્રેહને બેસાડ્યા અને તિજેરીની આવી મોપતા એ બોલ્યો,
‘આ જે કાઈ છે તે તમારુ જ છે આજથી તમે આપશો તે જ
મારે લેવાનુ છે, પણ એ તો બતાવો કે મારી બા શુ કંઈ છે ?’

‘એવુ અહી કામ નથી, બેટા !’ ગ્રેહ ગદગદ બનીને કહેવા લાગ્યા,
‘એ તો હવે પાડોશીમા પણ વેર બાંધીને બેઠી છે ખાવાનુ ખૂટ્યુ,
પણ એ કંઈશનો મિનજ ઓછો થતો નથી !’ વિનયચદ્ર બોલ્યો,
‘એમ ન બને પિતાજી ! લોડા આપણને શુ કહે ? તમે અહી ને મારી
બા એક્લા ત્યા રહે તેમા આપણી પ્રતિષ્ઠા પણ શી ? હુ હમણા જ
મારી બાને તેડી લાવુ છુ’

એક જ બગલામા નવી શેઠાણી, શેઠ, વિનયચદ્ર અને તેની પત્ની
રહેવા લાગ્યા, પરંતુ નવી શેઠાણીની ઉમ્મતા હજી એની એ જ હતી.
શેઠે એકાન્તમા તેને ઘણી રીતે સમજાવી જોઈ, પરંતુ—

नलिकागतमपि कुटिलं न भवति सरलं शुनः पुच्छम् ।

तद्वत् खलजनहृदय बोधितमपि नैव याति माधुर्यम् ॥

હૂતરાંની વાંકી પૂઠીને વાંસની નળીમાં રાખ્યા છતાં તેની વાંકાઈ ચાલી જતી નથી. તેવી જ રીતે અનેક પ્રકારે બોધ પાત્રા છતાં પણ મનુષ્યનું ચિત્ત મધુર જાડી રાકતું નથી. નવી શૈક્ષણિક રાજ્યને કક્ષ્ય ભેદને એક દિવસ સેડે વિનયચક્રને કહ્યું. બેટા! હાથે કરીને બા કમળીને। કમળાટ તું ધરમાં લાગ્યો છે તારી તો સદ્ગતિકીની પક્ષ દહ છે તને પક્ષ કુખ ભોઈ રાકાતું નથી. વિનયચક્ર બોલ્યો. કુ પક્ષ એ જ વિચાર કરી ત્વો છું બા બચસો બને સામાન બધું આપને સોંપીને હું જુદો રહેવા જઈ છું.

બને વિનયચક્ર બને તેની પત્ની જુદાં રહેવા લાગ્યા, પક્ષ બનાં વિનયચક્ર પક્ષ મૂકે ત્યાં જ જાણે કેમ લક્ષ્મીદેવી તેની પાછળ પાછળ જતા હોય. બર્માબાઈયો બચસો ખાલી થઈ ગયો અને શૈક્ષણિકીની એની એ સ્થિતિ થઈ થઈ। બને બામ ને બામ સાત સાત વાર વિનયચક્ર માથાપને લાથે રાખ્યાં, બને ખાલી હાથે જુદો થતો રહ્યો. બને માતા પિતા ૨૬ વર્ષ ગયા. એક વાર એક નિર્ઘન્ય મુનિના પ્રવચનમાં શૈક્ષણિકી વિનયચક્ર બને તેની પત્ની બેટાં હતાં. તેમાં વિનયચક્રે મુનિની આમણ પોતાની બધી વાત કરીને મુનિને પ્રશ્ન કર્યો, બા માતાપિતાના ઉપકારના બદલા મ વાળ્યો મહુમ કે કેમ? મુનિએ જવાબ આપ્યો.

તો હજકે લમકે —તે સમય નથી. બા શરીરની આમળીના ભોમ સોય વિ તોપક્ષ પુત્ર માતાપિતાને બદલો વાળી રાકતો નથી. વિનયચક્રે કરી તા પ્રશ્ન કરી તો પક્ષી માતાપિતાના મહુમમાંથી મુક્ત થવા માગ પુત્ર કે કેમ બોલ્યો? મુનિ બોલ્યા માતાપિતાને મામ પમળીને પુત્ર મિત્રમહુમાંથી મુક્ત થઈ શકે છે.

બને વિનયચક્રે પોતાના ૨૬ માતાપિતાને ધર્મીચરણ મારે મેત્ર બનુ જતા કરી આપી.

આજના પુત્રા માતાપિતા બીમાર પડે ત્યારે એક પેલગી હવા પક્ષ કત્વા દુઝળા નથી ને સ્ત્રી બીમાર પડે તો ચોકરના દસ દર્મિયા

ખચી નામે છે । માતાપિતાને દુ ખો કરીને જીન ધર્મકર્મો કરે છે, પણ—

અડસદ તીરથ ધર આગણીએ, તો તીરથ કરવા ક્યા જઈએ ?

એ ચરણોના ચરણામૃતથી, ગંગાજળના કઈ મૂલ્ય નથી ।

માતાપિતા અમૃત હાથા, જેનું અવનીમા મૂલ્ય નથી,

બાળક ભૂલે સેવા કરવી, એના જેવી કોઈ ભૂલ નથી

મામાપના ચરણામૃત છોડીને ગંગા અને તીર્થોના જળમા ડૂળકી લગાવે તેનો કોઈ અર્થ નથી ગાયના પૂછડાને આખે લગાડનાર કોઈ વાર મામાપના ચરણની રજને માથે ચડાવે છે ? એ માતા ભરી નાતમા હજારો માણસોની વચ્ચે તમને ખોળામા લઈને ખતેથી જન્મતી હોય અને તમારી બાળવયમા તમને ઝાડા થયા હોય, ત્યારે તમે એની કિમતી સાડીઓ બગાડી દીધી હશે, છતાં એ માયાળુ માતાએ હસતે મુખે તમને સાદ કરી લીધા હશે । આ માતાનો બહુલો પુત્ર કેવી રીતે વાળી શકે ? પુત્ર પરનો પ્રેમ તો એક માતા પોતે જ સમજી શકે

દૃષ્ટાન્ત—વિધવા માતાનો પચીસ વર્ષનો એક પુત્ર મક્કન ચાળતો હતો મધ્યાહ્નનો તાપ માથા પર પડવાથી યુવાન પુત્ર પસીનાથી રેખાગ્રેષ્ઠ થઈ રહ્યો હતો વૃદ્ધ માતા વારવાર કહી હતી કે ‘એટા ! હવે સૂરજ માથે આવ્યો છે, માટે નીચે બિતરી જ થોડો તાપ ઓછો થાય એટલે કામ કરજો’ પણ છોકરો માતા પ્રેમને સમજી નહી શકવાથી માનતો હતો કે મા વૃદ્ધ છે, એટલે એને વો ટકટક કરવાની રેવ પડી ગઈ છે, આથી એ નીચે બિતરતો ન હતો, અને માથી પુત્રનું કષ્ટ જોઈ શકવું ન હતું પણ પોતાના માણુપ્યારા પુત્રના દુ ખથી માના દિલમા શું થાય છે એ આ યુવાન પુત્ર ક્યાથી સમજી શકે ? આખરે વૃદ્ધ માતાને એક ઉપાય સૂઝ્યો એ પુત્રને એ વર્ષનો એક બાળક હતો તેને લઈને રૂળીમા એક પાટલો નાખીને માતાએ તેના પર બેસાડ્યો. પોતાના પુત્રને તાપથી અકળાતો જોઈને મક્કન પર ચડેલા યુવાનનું હૈયુ તપી ગયું નીચે બિતરીને તેણે પોતાના બાળકને હાથમા બેસાડી

દાસી દસતા દસતા મા બોલી હવે સમજો ! તારા પુત્ર તાપમાં
નાતો હતો ને તને ને કુળ થયું એ જ કુળ તને તપ્તો બોધને મને
થઈ હઈ ! પરંતુ માતાપિતાનાં આ કષ્ટને કાણ ઓળખી શકે !

માજરા બદીથી નવ નીકળે રે, બાળ્યા બાકાટથી નવ થાય,
નેવં કરશે તેવં પામશે. એ છે અચળ જગતનો ન્યાય.

ક્યુનુ બી બુએ એનુ નામ કહુની, કહુની સમજે છે કે બદી
વાળાને તેમાંથી બાજરા મેળવી શકાતો નથી. તેની જ રીતે ને બુદ્ધિએ
માતાપિતાની સેવા કરી નહીં હોય, જે માતાપિતાને તિરસ્કારની દૃષ્ટિથી
જાણા કરી એ પુત્રો એક વાર જે તો થવાના / છે ને ! નેવં બાળ્યા
કરી તેવા બાળી, ને કામો કરી તેવા કરી. કમનિ આ અચળ નિયમ
કાણુ અટકાવી શકે ! કુળમાં જઈને બોલો કે હું સિદ્ધ છું તો
કુળમાંથી જુએ / જવાજ નીકળશે અને ને તને બોલશે કે
તું બદમાશ છે તો સામેના પ્રતિજ્ઞાને પણ કહેશે કે હું જદમાશ
છું એમ આ સચાર પણ એક કુળમાં છે નેનું કરી તેનું પામશે.
માટે જહો ગુરુજનો અને બાલકોની જાને વેદથી સેવા કરે. બાલકોએ
પ્રાચીન સાધુઓની દેવવ્રત્ય કરી હતી. જહોના બોલ્યા સામે નેશો
નહી પણ પોતાની જાને પત્થ માનમો કે મારી જિજીમાં આ
માતાપિતા જદાં થયાં તે જ મને તેમની વચાચકિત સચ કરવાની તક
મળી. ને કુ નાના હતો ત્યાં જ માતાપિતા મરુ પામ્યાં હોત તે
એમના ઉપકારમાંથી કુ કેવી રીતે મુક્ત થઈ શકત ? કેદવાયે માલુસ
આરિપદલા જાણવે છે કેદવાયે એકરે રામીઓની મક્ત સેવાઓ કરે
છે અને કેદીએ નરો જાળવ્યા અને જદા રામીઓનાં મળમૂલ સાથે
કરવામાં સેવા કરવાનો સતોય અનુભવે છે ત્યારે ૭ મુવાન અને
સક્રિયાથી પુત્ર જે માતાપિતાની સેવા કરવામાં સક્ત થાય છે એ
પોતાના જીવનની એક મહામુલ તક ગુમાવે છે. માટે જદાં મનાપિતા
સામે તત સાંપડે નહીં એની જાતથી કરશે તે એના એક આશી-

વૌહથી તમારી જિહ્વી સુધરી જશે, અને એના અતરની એક બિની આદ—એક નિશ્વાસ તમારુ હતું ન હતુ કરી દેશે ખાટે જો એમના અણુમાથી સાચી રીતે મુક્ત થવુ હોય તો જહ માતાપિતાને ધર્મ પામવાની અનુકૂળતા આપજો, એમને યાનમાર્ગે વાળજો

અ પાપુરીની આ પાચ જણુની ટોળી અ પાપુરીમા બેદાશ રીતે કરતી હતી એમને દાર્દનો પશુ ભય ન હતો એમના માતાપિતા ધરમા બેસીને આસુ સારતા હતા, કારણ કે એમણે માનેલા કુળના દીવાઓ

કુળનો દીવો સૌ કાઈ માને, જન્મે ત્યારે જનની રાએ,

કુળ લગવે, કુળ લગવે, ખોળાનો ખૂદનાર બાપુ । ખોળાનો ॥

પક્ષ પક્ષ સળગે છે સંસાર.

ખાળકના જન્મ વખતે માતાપિતા દસારના આધણુ મૂકે છે, ઘેર ઘેર સાકર વહેએ છે એ જ કુળદીપક પુત્ર જ્યારે કુળને અને કુળને લગવનારો થાય છે, ત્યારે માખાપના પેટમા જળે કડકડતું તેલ રેડાય છે આ પાચ જણુની સોનેરી ટોળી સ્વતંત્રતાને નામે સ્વચ્છ બની ગઈ હતી મોહ પર વિજય મેળવવો એ સ્વતંત્રતા છે, અને પ્રકૃતિની પાશવતાનુ નામ સ્વચ્છ હતા છે આજે વાણિયાની છોકરી હરિજનને લઈને બાગી જાય એ સ્વતંત્રતા નથી, પણ સ્વચ્છ હતા કે પાશવતા છે આ પરિણામ કેળવણીને નામે આલતી કેળવણીનુ છે આ પાચેય જણુની ટોળી અ પાપુરીમા રહેતી દેવદત્તા નામની ગણિકાને ત્યા પહોચી ગઈ ત્યા મદિરાનુ પાન કરી, સોનામહોરોની ભેટ ધરીને પાચેય જણુ કહેવા લાગ્યા, ‘આપણે આજની મળ સુખમિલામ ઉદ્યાનમા જઈને માણીએ’ અને તેઓ મદોન્મત બનીને ઉદ્યાનમા આવ્યા

ૐ શાન્તિ

વ્યાખ્યાન : ૭૮

(સુખચર તલ ૨૫-૬-૧૪)

જાહી નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપાલ ત્રણેય લેહમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂચના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિષ્ઠર આસે છે દેવદત્તા મલ્લિકાને રક્ષમા બેસાડીને પચિસે એધિશ્વ પુરુષો મુખ્યભિમાલ નામના ઉદ્યાનમાં લાગ્યા. ગરિહય છોય અણુપરિચદ્ધિ — ને છવોને કમભોગ મીઠા લાગે છે તે મોઢાપી મહાસમુદ્રમાં રૂબી નલ છે ત્રિભાસકા છવો સર્વજ્ઞના ભોગ પલ્લુ કમભોગ મેળવે છે પસ્તિલે એક પડી એક કુખની પરપરા લીધી થાય છે આ પચિસે જણા મલ્લિકાને જણાવી શીભા બનાવવા લાગ્યા ઉદ્યાનમાં એક ભાગને સુદર અને શોભાવમાન બનાવીને દેવ તાને ત્યાં બેસાડી અને ખૂંચી જગ્યામાં કામચલાઓ કરવા લાગ્યા એકે મલ્લિકા પર છત થયું એકે કુખની માગાઓ પડે તરી એકે મલ્લિકાને પોતાના ખોળામાં બેસાડી, એકે તેના પગમાં મદી સગાવી અને એક તન ચામર ઢોળવા લાગ્યો । નેણે ત્યાં નુખનુ ધાન માન્યુ દામ તે જ્ઞાન બૂલી નલ છે પરનુ માન્યામાં જા । માલની અમ તા માનવામાં આવી ■

પ્રાન્ત — સત ગુણથી સના કુસારસ્થામાં રનાવણી નામની ત્યા સ્થાય પગલ મ્મા તા તાના તે ત્યામાં એ સા જ્યા આસકા જના કે તમન તાદિરસ ત્યાલી વિના ચન રનુ ન દત્ત રનાવણીએ

વારવાર પતિને પ્રાર્થના કરી કે મારા પિયરમા મને વારંવાર જોવાને છે, તો મને હવે એકવાર ત્યાં જવા દો. પણ લગ્ન પછી ઘણા વર્ષો સુધી રત્નાવલીને તુલસીદાસે જવા દીધી નહીં. એકવાર પિયરમાથી તેડવા આવ્યા અને આગ્રહ કરીને રત્નાવલીને તેડી ગયા. તુલસીદાસે જેમ તેમ દિવસ તો પસાર કર્યો, પણ રાતના તેઓ વિહવલ બની ગયા. ઘેર અધારી રાત્રિએ તુલસીદાસ પત્નીને મળવા માટે ઊપડ્યા. નદીમા પૂર આવ્યું હતું, છતાં સાહસ કરીને અને પ્રાણને હોડમા મૂકીને તેઓ સામે કિનારે ગયા. પોતાના સસરાને ગામ પહોંચી પાછળના ભાગમાથી ચોરની જેમ તેઓ પત્નીના ચોરડામા આવ્યા. આવીને રત્નાવલીના પગ પાંચે બેસી ગયા. પગને સ્પર્શ થતાં એ બગી અને પૂછ્યું, ‘આવી ઘેર રાત્રિમા તમે કેમ આવ્યા?’ તુલસીદાસે કહ્યું કે, ‘હું તારા વિના એક રાત પણ જીવી શકીશ નહીં.’ રત્નાવલી બોલી, ‘અરર આટલું મારું રહ્યું કરીને તમે તમારો મોઢો માનવલવ બમાડી રહ્યા છો. જેટલું મારું રહ્યું હતું એટલું બે તમે પરમાત્માનું રહ્યું હતું હોત તો તમારો ક્યારેય ઉદ્ધાર થઈ ગયો હોત!’ પત્નીની વાત સાંભળીને તુલસીદાસની દષ્ટિ બદલાઈ ગઈ તેઓ ત્યાંથી ચાલ્યા ગયા અને પ્રભુભક્તિમા લીન બની ગયા.

જીવ જેવી માન્યતા કરે છે, તેવો અનુભવ કરે છે. ફૂલરાના મોમા સૂકું હાડકું આવી જાય અને તેથી તેને લોહીના ઘૂટડાનો અનુભવ થાય છે, પણ એને ખબર નથી કે એ લોહી તો એના જ મોમા હાડકું વાગરાથી નીકળતું હોય છે!

ઉચ્ચત્તમ અંગે સદા ઓપતો રે, શોભાને મટાડી બન્યો સ્યામ!

મનવે મૂરખ થઈને રે, હસને કર્યો છે હેરાન

અસાની આત્માની દષ્ટિમા પણ વિકાર હોય છે એ હાથે કરીને હસપદ છોડીને ગંગાનું પદ સ્વીકારે છે અગાઉ ઉધાડું માથું થઈ જાય, ત્યારે માતા પોતાની પુત્રીને કહેતી કે તારા માથા પરથી ઓઢણી પડી જતી હોય તો ખીટા મારી દે, પણ ઉધાડે માથે નહીં.

રહેવાન. એ જ પુત્રીઓ આ ? લપાડે બંને દરવામાં ગોરવ બનુભવે
 છે માલાપિતા. પણ પુત્રીને નહિના જેવો વેપ પહેરાવવામાં જ્ઞાનદ
 માને છે બાળે તો કૈસેકો કૈસે મિલે જેવા થાટ યઈ તપો
 છે સુધારાને બદલે બાળનો સમાજ વેસાઓને નભાવી રહ્યો છે
 વદવાખુવાળા એક સાઈએ આવી કંચડી શ્રુતિશાસ્ત્ર સ્ત્રીઓને નિર્વીક
 કરેલ મારે સંચાઓ આપવાનું કમ સર ક્યું છે પરંતુ સ્ત્રી સુધી
 સમાવના બહુ મોટો ભાગ સાદાઈને ન બખાવે ત્યાં સુધી બાવા
 પ્રશ્નનો બહુ ફળ આપી શકે નહીં

મોરો રોગમય —જેટલા ભોમ જેટલા રામ છે. જે સુખને
 ભોમજ્યા બાદ કટાક્ષે આવે એ સાચુ સુખ નથી તમે માની લીધેલા
 સુખે ભોમજ્યા બાદ તમેન કટાક્ષે આવે છે ? આવતો હોય તો એ
 સુખોને મિથ્યા માનો. દેવદાસ વેસા બને પાંચ ગોળિય પુત્રો પુત્રી
 બનીઆમાં નિશ્ચળ એકાએક કરવામાં જ્ઞાનદ માનવા લાગ્યા. જેને
 સાક્ષ્ય કરતાં સરીરની કિંમત હોય, તેને કોઈની સરખ આવતી નથી.
 પરંતુ તમામ આજૂપણેમાં શીલે વર્ષ મૂવણમ્ —શીલ એ મધ્યત
 સૂચ્ય છે

દ કાન્ત—સીતાનું હરણ ક્યો પછી વચ્ચે સીતાજીની પાસે
 બાણીન સાનાની લક્ષ, તત્ત્વ અલક્ષરે પુણ્ય વિમાન આદિનાં
 બનક પ્રસાદના રજૂ ક્યો પરંતુ સીતાવતી સીતાએ શક્યબુદ્ધિ સામે
 પણ નેણ નહીં નેકે અપેક્ષિતીના કબ્બ પ્રમાણે પરસ્પરમનના
 દોસ્થી રામને કાષી તેનું મૂલ્ય ચવાનું છે એમ શતશબ્દે ખગર હતી.
 એટલે એણે પ્રતિજ્ઞા કરી હતી કે કોઈપણ સ્ત્રી ઉપર અવધાર કરેલો
 નહીં આવી તણે સીતાજીને પણ કોઈ જાતના બળથી નહીં પણ
 કળ્યા ૪ પાનાની બનાવવાની ધારણા કરી હતી.

આ રના પુત્ર બનક આગિત્રા બને બાળની સ્ત્રી બનક
 પુત્રમિત્રા. અવામા પાતાની જાને સુધેલી સમ ? છે આ સુધારાએ
 બારતની સ કૃતિનું સલાવાય મહત્ત્વ છે વિદ્યેશમા બારતની જે

સસ્કૃતિના વખાણુ થતાં હતા એ સસ્કૃતિ આજે રસાતળમા પ્રવેશવા તૈયાર થઈ છે આખરે થાકીને રાવણે મ દોદરીને સીતાજી પાસે સમજાવવા મોકલી મ દોદરી મીતાને કહેવા લાગી—

મુક્તાકળનો થાળ અહીંને આવે સહસ્ર ગમે નાર જો,
મ દોદરી કહે ‘ મૂકે માનુની, માન પહેરી કરો શબ્દગાર જો ’

વહારે આવો રઘુપતિ રામ

‘ સત્ય ન થૂકુ કરોડ વાતે, બોલો વિચારીને જોલ જો,
ઉદ્ધિ મૂકે મર્યાદ તોપણુ મેરુ રહે અડોલ જો વહારે આવો.
લક્ષમણુ વીરા વેગે રે આવો વેરીમા રહી હુ ઘેરાઈ,
હનુમ ત વીરા વેગે રે આવો, વેરીમા રહી છુ ઘેરાઈ ’ વહારે આવો.

મ દોદરીએ રતનના આભૂષણો, લકાની સમ્રાજીનું પદ અને એવા અનેક પ્રસોહનો આપ્યા, ત્યારે સીતાજીએ જવાબ આપ્યો કે ‘ કદાચ સમુદ્ર મર્યાદા છોડી દે, છતાં મેરુપર્વત તો અડોલ ને અચલ રહે છે તેમ તારી બતાવેલી સાજીબી સતીને માટે એક તણખલા સમાન છે ’ ત્યારે મ દોદરીએ પ્રશ્ન કર્યો—

‘ સત્ય હવે સતી તાહરુ તો શિદ્ધને છોડ્યા ઈશ જો ? ’

‘ મુજને કલક રાણી, તુજને રડાવો,

એમ છોડ્યા જગદીશ જો ’ . વહારે આવો.

‘ સીતા ! તારામા જ્યારે આટલુ સત્ય હવે ત્યારે હઠ કરીને રામની પાછળ શા માટે ન ગઈ ? ’ સીતાજીએ જવાબ આપ્યો, ‘ મ દોદરી ! ભાવીને કાણુ અટકાવી શકે ? એ જ કારણથી મારા પર કલક આવવાનુ છે અને તને વૈધવ્ય આવવાનુ છે, એટલે જ આમ બન્યુ ’

જ્યારે મીતાજી ન સમજ્યા ત્યારે મ દોદરીએ આવીને રાવણને કહ્યું, ‘ તમે સીતાને લાવ્યા નથી, પણ સજાગતી ચિતાને લાવ્યા છો ! તમારુ કદ્યાણુ ચાહતા હો તો સીતાને પાછી મોપી દો, નહીતર કુળ

બને કુકુમ્મ સકિત તમારો વિનાશ થશે ।’ પણ રાત્રે મંદોદરિણિ
જેઠ જ નવાન આપ્યો કે તુ પણ કુસ્મનતા પક્ષમાં જાણી મર્યાદા
એટલે મને કશું સમજાવે છે

હાં સૌથ બને ચારિત્રના રક્ષણ માટે યેજ્ઞોને ઢાંચે મારનાર
સીમા બને હાં જ્યાં પાંચ પાંચ નરસુરો સાથે ખુશા જમીનમાં
કામગીરી ખેલતી અવધ દેવદત્તા વેશ્યા ।

આ > તે ઘેર ઘેર સિનેમાની નદીઓના હોયજો લટકે છે
ધરના જાણકારને સિનેમાનાં નદનદીઓનાં નામ અપાય છે તેનું નામ
લેતા પણ પાપ જાણ્યું જે જાતને કુસરકારે રેડવામાં મહત્વનો
કામ જાણવતા હોય, તેની પાછળ કુચનો બને મુરનીઓ પાત્રક જાતી
રહ્યાં છે એમના વેરાજીને અપનાવીને એમના જેવા બનવા માટે તેઓ
આજસપાત્રાળ એક કરતાં હોય છે

પાવમા આરાનાં બહુજો બતાવતાં અમવાને કહ્યું છે કે મોટા
કુશળી સ્થાંજો વેશ્યા જાતી થશે બને જાતમાં સરમ જેવું નામ નહીં
રહે. એ વાતથી આ > સત્ય મીલત થતી જતી હોય તેમ દેખાય છે
મેળા મહાતા કુકુ મોમાં વા ખાસ કરીને લાગ-સરમને તિલાંજલિ
અપાઈ રહી છે

જ્યાં આ દેવદત્તા બને તેના પાંચ નર સુરો તિરકુસ એકજો
હતી મહા હતા તેની સામેના કામમાં જ આ મુકુમાસિદા આતાપના
લઈ રહી હતી. તેના જેવામાં આ દશ આપ્યું બને તેના હરખના
દગાપેસા કાવો. નમન જન્મા તેના દિલમાં એવા સહજોનો સહય થશે
કે આ બાઈ માતાનાં પૂવનાં જુવનાં બોજવી રહી છે જે પુસ્તકથી
પાંચ ત્રાય પુરુષો તેની સેવામાં ખડે પગ લાગર છે બને કુ મ્ની
પાપકમચાળી કે મારો લાગર પરખ્યાની પહેલી રાત્રે / મને ઊઠીને
વિભા મર્યાદા મર્યાદા । એ નો ઠીક પણ બીજી વા નો મારો જીઆરી
પ્રતિ પણ એવી / રીતે મન ઊઠીને ચાલ્યો મર્યાદા માટે મારાં કરેલાં

તપ, સયમ અને ચારિત્રનું જો કાઈ ફળ હોય, તો હું પણ પાત્ર પતિથી સેવાતી એક સ્ત્રી બનું !'

વિપયોનું ચિંતન કરવાથી વાસના વધે છે અને તેમાં વિધન કરનાર પર ક્રોધની ઉત્પત્તિ થાય છે ક્રોધથી અવિવેક થાય છે, અવિવેકથી રમૂતિશ્રમ થાય છે, રમૂતિશ્રમથી બુદ્ધિનો નાશ થાય છે અને બુદ્ધિ-નાશથી સર્વનાશ સર્જાય છે સુકુમાલિકાનું પણ એવું જ બન્યું ચુરની આનાએ ન વર્તનાર પોતાના મોહભાગને પણ કંઈ છે ચુર કોઈ શિખામણુ આપે, તોપણ તે નિષ્પન્ના દિત માટે જ છે

હોર શબ્દ શ્રુત્યે દહેલા, બહે મદતા નિત તુચ્છકરે,
શાણે બસાયા વિજુ બૂમ કેગ, શિરે ચડે ના મણિ ગોલનાથે
શરાણે ચડેલ દીગે જ રાજના તાજમા મદાય છે, પણ આને તો વિપયની જાવના તીવ્ર બની છે

સુકુમાલિકાએ આ નિયાણુ બાંધી લીધું સયમ, તપ અને ચારિત્રની બાબતમાં દળીદળીને ઠાકણીમાં ઉધરાવ્યા જેવું બની ગયું । લાખનો હીરો પાત્ર રૂપિયામાં વટાવી ખાધો । પરસાદ પડે અને માટીપાણીનો યોગ થાય એટલે ધાસના અકુરો ફૂટી નીકળે, તેમ પૂર્વના સચિત ચિકારો સુકુમાલિકાના હૃદયક્ષેત્રમાં જોતી નીકળ્યા રાણુસને જોઈને તપસ્વી ગ્ય-નેમિનું ચિત્ત ચચળ બની જઈયું હતું માટે વિપયવિકારોને જેવાતેવા સમજાશે નહીં એર તો ખાવાથી ચડે અને માણુસનો એક ભવ બગાડે, પણ વિપયનું એર તો જ્ઞેવાથીય ચડે છે અને અનેક ભવ બગાડે છે.

સુકુમાલિકા આતાપનાભૂમિભાવી પાછી ફરી ઉપાશ્રયમાં આવી, પણ હવે સયમમાં એ લીલી પડી ગઈ ધડીએ ધડીએ એ શરીરને સાફ કરવા લાગી વારવાર એ હાથપગ અને મોઢું ધોવા લાગી. ભગવાન કહે છે કે—

સુદસાયગસ્સ સમણસ્સ સાયાહલગસ્સ નિગામસાહસ્સ ।

ઉચ્છોલળાપહોચસ્સ દુલ્લહા સુગદ તારિસગસ્સ ॥

—દમ્પકાલિકાચર અ ૪, ગા ૨૬

સુખસાતાનો ગવેરી ખાઈપિત્રે પોલી જ્ઞાને વારવાર દાવ,
પમ, મોહુ મધુ વગેરે ધોનાર જમણને સુગતિ મળવી પશુ દુઃખ છે
મનુનો ધર્મ મુક્તિમૂલક નથી, પરન્તુ ક્યામુલક છે શરીર તો
જમણે છે તેનો પહેરનાર આત્મા એ મધાથી જુદો છે માટે શરીરને
જાને આત્માને કોઈ સંબંધ નથી.

સુકુમાસિકા હવે આરુપક મટીને વિરુપક જનવા લાગી આ જોઈતી
આર્થો માવાસિતએ કશું આપી સુકુમાસિકા । તમારું આપુ વર્તન
તમન જો કવ્યહ—કવ્યહ નથી આપણે જાણ્યારીઆએ આવા એન
આળા ક વા પાંચ નથી, પરન્તુ આપી તો સુકુમાસિકાને રજમાન
જવાતુ લાગ્યું એને લાગ્યું કે હજુ મોટી દવાલદરતુ ! મને જ
હકક કહે છે એમ માની એણે ગુસ્સાનની જાવસણા કરી હવે તેનું
શુ પરિણામ આવશે તે જાણસે

કે દાનિ.

*

વ્યાખ્યાન ૭૬

(મુદ્દવાર, વા. ૧૧-૬-૧૩)

જ્યાં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રજ્ઞા પ્રજ્ઞેય જાણમાં સિદ્ધ જણેલી
વસ્તુન સિદ્ધાન્ત કહ્યું છે

ગાતામુક્તના ૧૬મા અધ્યયનના અધિકાર આવે છે નામની
આલપીના જવમા અપાપુરીમા જૂથ થઈ હતી, જાને હવે પશુ
અપાપુરીમા જનક જવના દુખા બેજના જાદ મુકુમાસિકાના જવમાં
પશુ જૂથ થઈ । પ્રજ્ઞ પ્રજ્ઞા ના સમ્યા છે (૧) નાથાનુ સમ્ય (૨)
નિષાજાનુ મય જાને ૩) નિષ્ય જ્ઞાનનું સમ્ય જૂથ કહે પશુ તેની
જાને અનાયના કહે તો જૂથ પાવાઈ નય લગાઈમાંથી આવેલા
સિદ્ધિ । જાણ્યા વામાં દોષ, તો કોઈર અંક જાણાને કાલ્યા માટે

ઓપરેશન કરતા કરતા કહે કે, 'તમને ન્યા ન્યા ખૂચતુ હોય તે બતાવો, તો એ ઠેકાણે ઘૂસી ગયેલી ગોળીઓ કાઢી નાખુ' પણ એ સૈનિક મનમા વિચાડે કે વધારે ગોળીઓ કઢાવીશ તો મારે વધારે ઉપાધિમા મુકાવુ પડશે પણ એકાદ ગોળી પણ શરીરમા રહી જાય, તો તેને લોહી ચડવા દેતી નથી કાઠો વાગ્યો હોય, તો તેને વધારે અણીદાર સોડાની મોલથી કઢાવવો પડે છે કાઠો વાગ્યા પછી મોલ ન ખમવો એ ક્યાથી ચાલે ? મન, વચન અને શરીરથી ધ્રુવેલી આત્મા સખધી બૃહોતુ પણ એવુ જ છે ભગવાન કહે છે આ શલ્યોથી મોક્ષમાર્ગમા વ્યાધાત થાય છે અને અનંત સસાર વધે છે એ જ્ઞાને હુપાવશો નહી

એક દશે પણ આઠ્ઠુ પડને, ઢાકવુ ચપટવું કામ છ,

લાખો બીજા કરવા પડશે, છજીતણા સગ્રામ છ

છવ ! તુ જાના કરીશ નહી કામછ

જાના કરીશ નહી કામ નહી તરતારો રિસાર્થ જશે રામછ છવતુ૦

સુકુમાલિકાએ નિવાણના શલ્યને હુપાવ્યુ, તો એક પાપને હુપાવવા માટે બીજા લાખો પાપો કરવા પડ્યા ! જુદા માણસનુ મોહુ ચોર જેવુ બની જાય છે એ એક પછી એક ઢાલપિછોડા કરવા માંડે છે, પણ ગમે તેટલો બચાવ કરવા છતાં એ પકડાયા વિના રહેતુ નથી 'જુદાણુ જલદી પકડાય, આખર જુદો જન પડતાય' જુદા માણસને દાર્દ વિશ્વાસ પણ કરતુ નથી હોટલમા જઈને આ પી આવે અને ઉપાશ્રયમા જઈને આગેલ કરવા બેસે, તો આવા ધર્મના જુદાણા ક્યાથી ચાલી શકે ? ધરમાદો એટલે 'ધર-માદો'—ધર મૂળમાથી જ માદો—ખેરો હોય, તો એવુ કલ્યાણુ ક્યાથી થાય ? માટે ધર્મમા જુદાણુ ચલાવી લેશો નહી, નહીતર ચપટ કરતા ચપટ થઈ જશે અધર્મથી અને છજીકપટથી મેળવેલા પૈસા પણ દુષ્ટના દુષ્ટમા ને પાણીના પાણીમા જાય છે એક બારણેથી આવેલા બે હજાર બીજે બારણેથી

પાંચ દગ્ગરનું નુકસાન કરે છે જાણે તો જીમ્મરને આપવાની જાણીઓમાં
જાને થી તેમ, દૂધ જેવા ખાવ પદાર્થોમાં પણ સેગમેગ વાસે છે જા
જસતોય મેઢી જૂમ ઊભી કરે છે પાપ કર્યું હતી તો છપરે દીવો
લઈને પોતરમે।

નાગમ્મી ઘાઘણીને કેટલા ભવ દુન્યો ભોજવર્ત પડ્યા। ત્યારખજી
સુક્રમાધિકાન્ય ભરમા દીક્ષા લઈને એ સાતમે મુલુરવાનકે પડેલી દેવા
જ્યા એવી પટકાર્થ ગઈ કે એના મૂળમાં મીઠું મુકાર્થ ગમુ સાથુ
છવનમાં નિષાણુ કરવા જેવું નથી।

ભગવાન મહાવીર રાજમુદ્દીના મુલુસીય નામના ઉદ્યાનમાં પધારવાના
છે એમ ખબર પાતાં મલિકે રાજાએ વનરક્ષાને કહ્યું કે ભગવાન
પધારે ત્યારે મને ખબર આપજો. જ્યારે ભગવાન પધાર્યો ત્યારે વન
રાજાએ મહારાજા મેલિકને વધામણી આપી તત્કાલ મહારાજા મેલિકે
પોતાના સિદ્ધાસન પરથી નીચે ઊતરીને જાને સાત આઠ યજ્ઞાં આજગ
ચાલીને જશુવાર ભગવાનને વેદના કરી જાને બોલ્યા હે પ્રભુ। આપ
જ્યાં ગિરા તે છે ત્યાં મારા વદન સ્વીકારજો. જાને ત્યારબાદ પાછે
પત્રે સિદ્ધાસન પર જાવીને તેણે પોતાના મુખદ સિદ્ધાવર્ત તમામ
આજુનણો વધામણી આપનારાઓને દંપામમાં આપી દીધાં જેવું દિશ
દિશાવર હેમ તે ૮ આવો લાભ લઈ લીધે. મહારાજા મેલિકે જાત
પુરમાં જઈને મહારાજા મેલિકાને પણ જા વધામણી આપી કે
ભગવાન મુલુસીય નામના ઉદ્યાનમાં પધાર્યો છે તેમનાં નામ, રૂપ અને
પ્રણવ ચિતન કરનાર પણ પાપમુક્ત થઈ જાય, તો પછી તેમનાં પ્રવચ્ચ
કટન જાને વ્યાખ્યાન કરણુ કરનારને જેવું ફળ મળે કે જા સ્વર્ગળીને
મહારાજા મેલિકા પણ વચ્ચામૂવણેથી સન્ન જઈને ભગવાનનાં કટને
જવા નીજનાં. હાથી ધેડા રજ, પાશખી જાને સેનાસહિત રાજા
જાને રાણી જાને ઉદ્યાન તરફ આત્માં છજ જાને ચામર તથા વાનિ મના
ધોષ સાથે વાજતે જાજતે તંઓ ભગવાનના સમવચરણુ પાસે જાનાં
અભિજમન સાચવી જાને ભગવાનને આવપૂરક વદન ક્યો મહારાજા

શ્રેણિક ભગવાનના સન્મુખ બેસીને તથા મહારાણી મધ્યોદયપૂર્વક જીભા ગંદીને દેશના સાલગવા લાગ્યા ભગવાનની વાણીનો દિવ્ય પ્રવાહ માલકોપ રાગમાં વહી રહ્યો હતો. પથ્થર જેવા હૃદયો પણ આ રાગથી પીગળી જાય છે.

સ્વર્ગાપવર્ગમમર્ગવિમાર્ગેષ્ટ

સદ્મર્મતત્ત્વકથનૈકપદ્મલિલોપયામ્ ।

દિવ્યધ્વનિર્મવતિ સે ચિન્નદાર્થસર્વ—

આવાસ્વભાવપરિણામગુણે : પ્રયોજ્યઃ ॥

‘હે પ્રભો ! આપનો જે દિવ્યધ્વનિ થાય છે તે સ્વર્ગ અને મોક્ષ-માર્ગનું અન્વેષણ કરવા માટે ઈષ્ટ છે તથા ત્રણે લોકના જીવોને સદ્મર્મનિરવરો ઉપદેશ કરવામાં પણ કુશળ છે. અને સર્વ પ્રકારની ભાષાઓમાં પદ્યોનું વિશદ વર્ણન કરવામાં તેનું સ્વાભાવિક પરિણમન પણ થાય છે, અર્થાત્ આપની વાણી સર્વભાષાઓમાં પરિણમન પામે છે.’

ભગવાનની દિવ્ય વાણી સ્વર્ગના દેવતાઓ આદિ પાર જાતની પરિપદ સાલજે સિદ્ધ અને હરણ, વાધ અને યકરી આદિ જીવો પ્રભુની વાણીથી જાતિગત વેગને પણ ભૂલી જાય અર્ધમાગધી ભાષામાં પ્રભુ બોલતા હતા અને સર્વે જીવો પોતપોતાની ભાષામાં સમજી જતા હતા.

મહારાજ શ્રેણિક અને મહારાણી ચેલ્લણના દિવ્ય તેજ અને પ્રભાવથી ત્યાં બેઠેલા સાધુસાધ્વીઓ પણ પ્રભાવિત બન્યા. આથી કેટલાક સાધુઓએ મહારાજ શ્રેણિક જેવું થવાનું નિયાજી ક્યું અને સાધ્વીઓએ મહારાણી ચેલ્લણ જેવા બનવાનું નિયાજી બાધ્ય અને મનમાં વિચાર નહીં કર્યો કે આ રાજા અને રાણી સાક્ષાત્ દેવદેવી જેવા છે, માટે આપણે પણ એમના જેવું થવું !

આમ રાજા અને રાણી દેવતા સાબળીને પાછા ગયા, પરંતુ આખી પરિપદ લૂટાઈ ગઈ ભગવાન તો ત્રિકાલસર્વજ્ઞ હતા તેમને કેવળજ્ઞાનદ્વારા આ હકીકત જણાઈ અને સાધુસાધ્વીઓને પૂછવું કે, ‘તમને રાજારાણીને જોઈને કાઈ લાગે યશે ?’

જમવાન પાસે ફાઈ પોતાના મનની વાત છુપાવી શકે તેમ નહતા. આથી જ્યાંએ કળૂશ કર્યું પ્રભુએ તે જ સમયે તમામ સાધુસાધ્વીઓને પ્રત્યક્ષ માટે નિમણૂનો અધિકાર લીધો.

૧ જે અમલુ નિર્મલ્યને મોકળીય કમના ઉદ્ભવથી કામવિકાર ઉપજાય અને અનેક હાસ્યાસીઓ સાથે વ્યવેશા મહાસમૃદ્ધિમાન મુદસ્સને નોંધને તે નિદાનકર્મ (નિષાણુ) કરે કે મારા તપ-સત્તમ-અશ્વમનુ રૂળ હોય તો આવુ સુખ મને મળે. આ પ્રકારે નિદાન કરીને આશોચ્ચત તમા પ્રતિકષણ કર્યો વિના જો એ કાળ કરે તો એ દેવ-સોકમાં મહર્ષિએ અને ચિરસ્થિતિવાળો દેવ થાય. ત્યાંથી ચર્ચાને એ ઉત્તમકુળમાં પુત્રપણે ઉપજી શકે અને પૂર્વે કરેલા નિદાનતું રૂળ પામે. તત્ત તથાશ્વના અમલુ ઉપદેશ આપે પશુ તે સ્વકળી શકે નહીં. ૧ જુ કે એ મહામુખવાણ, મહાઆરણી અને અધમનુ આવરણ ક નાર છે ત્યાંથી મરીને એ દક્ષિણમાં નેરવિક થાય છે એ છવ દુસબોધિ હોય છે.

૨ ફાઈ નિર્મલ્યની અમલુ રાખણપુજા અને પ્રતિથી રજાવેલી સ્નાન જાઈ ન નિષાણુ કરે કે મારા તપ-સત્તમ-અશ્વમનુ રૂળ હોય તો આવી સ્ત્રી કુ મનુ અને તે આશોચ્ચતના કર્યો વિના કાળ પામે તો પ્રથમ એ દેવમોકમાં દેવસ્યે ઉપજી શકે. ત્યાંથી ચર્ચાને મુદામળ કરે અ જુવાળી રસ્કળી આધિકારપે ૮ મે. વૌવન અવરણ પ્રાપ્ત થયે માનાનિતા દહજ સર્ધને તેને મોગ્ય પર સાથે પરજુવે અને નિદાન રૂળ બાજવે તેન તથાશ્વના અમલુ ઉપદેશ આપે પશુ તે સ્વકળી ગઈ નહીં. ૨ જુ કે ત મહામુખવાળી છે ત્યાંથી મરીને એ દક્ષિણમાં નેરવિક થાય અને દુસબોધિ થાય.

૩ ફાઈ અમલુ ૩ સ્વતી સ્ત્રીને નોંધને વિચારે કે આ સ્ત્રી એકવી માતાના ધરના બૌધ્ધનો ઉપજાગ કર્યો કરે છે તે અદ્વિતીય છે આ સસા મા પુરતવ કજકા ૪ છે સ્ત્રીઓની બધુ માવજત થાય છે તેને

કોઈ લગાઈ આદિમા જીતરણુ પણુ નથી ગાડીઓમા અને બસ આદિ વાહનોમા સ્ત્રીઓની બેઠક આજે પણુ અલગ રિઝર્વ હોય છે માટે મારા તપ, સયમ અને પ્રહર્યર્થનુ કોઈ ફળ હોય તો આ સ્ત્રીના જેવુ સુખ મને મળે ' આણુ નિદાન કરીને જો એ આલોચના કર્યા વિના કાળધર્મ પામે તો દેવલોકમા દેવપણે ઉત્પન્ન થાય ત્યાંથી અવીને મનુષ્યલોકમા સ્ત્રીપણે ઉત્પન્ન થઈને નિદાનફળ ભોગવે તેને શ્રમણુ ઉપદેશ આપે, છતાં એ મહાઆરબી અને મહાપરિગ્રહી હોવાથી સાલળી શકે નહીં ત્યાંથી મરીને એ દક્ષિણગામી નૈરયિક થાય તેને સમક્રિતની પ્રાપ્તિ અતિદુર્લભ થાય

૪ કોઈ પણુ શ્રમણી રૂપ, શુભ, લાવણ્ય અને સમૃદ્ધિમાન પુરુષને જોઈને વિચારે કે ' સ્ત્રી થવામા દુષ્કાર છે મને તેવી અજવાળી હોય છતાં એ રાત છે અનેક પુરુષરૂપી પતંગિયા સ્ત્રીરૂપી દાવામા ઝપલાવે છે. વળી સ્ત્રીને પરાધીનતા પણુ ઘણી છે સ્ત્રીથી એટલા કચાવ જવાય-અવાય પણુ નહીં માટે મારા તપ-સયમનુ ફળ હોય તો આગામી જન્મમા હું ઉત્તમ પુરુષ બનુ અને પુરુષોચિત સુખો મને પ્રાપ્ત થાય ' તે સાધવી આલોચના કર્યા વિના કાળધર્મ પામે તો દેવલોકમા દેવપણે ઉત્પન્ન થઈ, ત્યાંથી ઢાળ કરી, મનુષ્યમા નિદાનફળ ભોગવે શ્રમણુ તેને ઉપદેશ આપે, પણુ એ મહાઆરબી અને મહાપરિગ્રહી હોવાથી કેવળીલાપિત ધર્મને સાલળવાને યોગ્ય નથી ત્યાંથી મરીને તે દક્ષિણગામી નૈરયિક બને અને દુર્લભભોગિ થાય

૫ કોઈ તથારૂપના સાધુ મોહનીય કર્મના ઉત્થના કારણે એમ વિચારે કે ' મનુષ્યના કામભોગ અનિત્ય અને અશુચિમય છે દેવલોકમા જે દેવો અન્ય દેવોની દેવીઓ, પોતાની દેવીઓ તેમ જ પોતાની વૈશ્વિક-શક્તિથી દેવીઓ બનાવી તેમની સાથે કામભોગ સેવે છે, તેવું સુખ મને મારા અત્યારના તપ-નિષ્ઠમના ફળ રૂપે મળે, તો આગામી જન્મમા હું પણુ એવા સુખો ભોગવુ ' આણુ નિદાનકર્મ કરીને આલોચના કર્યા વિના એ કાળધર્મ પામે તો દેવલોકમા મહાઅર્ધ અને મહાદીપ્તિશાલી

દેવ થાય અને નિદાનફળ ભોજવે. ત્યાંથી અવીને એ મનુષ્યમાં જન્મ લઈ ઉત્તમ કામભોજ સેવે. ત્યાં અમલ્ય કૃપદેશ આપે તેને એ સાંભળી શકે પણ તેમાં તેને મદદ રમિ કે પ્રતીતિ થઈ શકે નહીં ત્યાંથી મરીને ક્ષિણગામી નૈરવિક થાય અને ફલ ભોગ્યોપિ બને.

૬. કોઈ અમલ્ય આગામી દેવભવ માટે સ્વવિકૃર્વિત અને પોતાની દેવીના ભોજ સહાયી નિમાણુ કરે અને આભોજના વિના કળધર્મ કરે તો દેવસોકમાં નિદાનફળ ભોજવે. ત્યાંથી અવીને એ મનુષ્ય થાય એ દેવળીભાષિત ધર્મ સાંભળી શકે પણ તેમાં મદદ ન કરે અને ધર્મમાં રમિ રાખે અને તાપસ્યાદિ બને. ત્યાંથી કળ કરી એ અસુરકુમાર બનવા ક્ષિણગદેવપણે ઉત્પન્ન થાય. ત્યાંથી અવીને પુનઃ એ પેટાં-માકરાના બવ કરે.

૭. કોઈ અમલ્ય પોતાની દેવીના ભોજ સહાયી નિદાન કરે અને આભોજના ક્યો વિના કળધર્મ પામે તો નિદાનફળ ભોજવાને મનુષ્ય થાય ત્યાં તેને દેવળીભાષિત ધર્મમાં મદદ થાય, પરંતુ વિરતિ કરી શકે નહીં માત્ર દશન-ભાવક બને. ત્યાંથી દેવસોકમાં વધારાથી દેવ બને.

૮. કોઈ નિઃશ્રમ્ય નિચારે કે મનુષ્યના અને દેવના બન્ને કામભોજ અનિયત ન મારા તપ અને સપમલ્ય ફળ હોય તો હું અવકાશ બનુ અથવા મુનિઓને પ્રતિષ્ઠાબળે થઈ વિચરું તો તે કળધર્મ પામીને દેવસોકમાં નથ ત્યાંથી અવીને એ અમલ્યપાસક બને. છવાછવાદિ નવ તત્ત્વના તજકા થાય અને અનશન કરીને દેવસોકમાં ભવ, પણ સાધુ બની શકે નહીં.

૯. કોઈ નિઃશ્રમ્ય સાધુ કરાનું નિદાન કરે કે આગામી ભવમાં મરીન કુળ કે કોઈ વાચક કુળમાં ૮ મ મદલ્ય કરે કે જેથી સવળ તરીકે વચન કોઈ ગેરે નહીં ત્યાંથી કળ કરીને એ દેવભવમાં ભવ, ત્યાંથી અવીને નિદાનફળ પામે. એ સરળતાથી સાધુ બની શકે તમ સવ કુળના અન કરી શકે નહીં આગામી મોક્ષમાં નઈ શકે નહીં ખરી કા. કરીને એ દેવસોકમાં કાપડે.

આ બધા નિયાણાનું પાપરૂપ ફળ થાય છે, માટે કોઈએ પણ નિયાણું કરવા જેવા નથી.

૧૦ નિદાનરહિત સયમમા પરાક્રમ કરનાર મુનિઓ સર્વ વિષય-વાસનાથી મુક્ત થાય છે અને યથાખ્યાતચારિત્ર પામે છે તેવા અણુગાર અનુપમ જ્ઞાન-દર્શન અર્થાત્ કેવળજ્ઞાન ને કેવળદર્શન પામે છે કેવળી અરિહંત બનીને દેવ, મનુષ્ય તથા તિર્થંચરી પરિપક્વમા અમોઘ ધારાથી ધર્મદેશના આપે છે અને આયુષ્ય પૂર્ણ થતાં સિદ્ધ શુદ્ધ મુક્ત બનીને સર્વદુ ખનો અત કરે છે.

માટે હે આયુષ્માન્ અમણો ! નિદાનરહિત ક્રિયાનું ફળ કલ્યાણરૂપ થાય છે

હજવાનનું આ વ્યાખ્યાન સાલજીને જે જે સાધુસાધ્વીઓએ નિયાણું ક્યો હતા તેમણે જિભા ઘર્ષ, વદન નમસ્કાર કરી, પ્રભુ સમક્ષ આલોચના—પ્રતિક્રમણ કરી નાખ્યું અને તેઓ પ્રાયશ્ચિત લઈને શુદ્ધ બની ગયા પરંતુ ગોવાલિક સાધ્વીજીના બોધદાયક કથનને તો સુકુમાલિકાએ જાણે ફગાવી દીધું એમ છતાં પોતાની શિષ્યાના આત્મ-કલ્યાણ માટે ગોવાલિકાએ કહ્યું, 'સાધ્વી સુકુમાલિકા ! આપણે અમણી અને નિર્ઘંચી છીએ હે આયો ! શા કારણે તું આટલી બધી શરીરની પૂજારિણી બની ગઈ છે ? શરીરની વિભૂષા કર્મબધતુ કારણ છે.' આમ ગુરુણીના કહેવા છતાં સુકુમાલિકા મૌન અને નિરુત્તર જ રહી

પાણીને ધીની માફક જરૂરિયાત સિવાય ન વાપરવું. મહત્તમા મળતું પાણી જે વધારે ઉપયોગમા લેશે તો મહત્તમા જશે રગૂન પન્ના જળપાની આક્રમણ સમયે ન્યારે હિંદીઓ લાગીને રગૂનથી આવતા હતા ત્યારે રત્નામા પાણીના કષ્ટે અવલુંનીય હતા એક પ્યાલો પાણી એક રૂપિયામા મળતું હતું પાણીની કિંમત આવે ઠેકાણે સમજાય છે ન્યા દેહ ટકાવવા એક ઘૂટડો પાણી ન મળતું હોય, ત્યા હાથ, પગ અને માથુ ઘોવા કાણુ એસે ? શ્રીમદ્ રાજવદ્ય કહે છે કે—

નમ્નભાવ મુક્તિભાવ સહ વ્યસનાનતા
 આદતધાવન આદિ પરમ પ્રસિદ્ધ જો,
 કેશ, રેખા, નખ કે જાએ કુખાર નહીં
 દ્રવ્યભાવ સમમમ્મ નિર્ઝન્ય સિદ્ધ જો. અપૂર અવસર

સાધુસાધીને કપડાં પહેતાં છતાં નમ્નભાવ અને સમમમ્મ છવન
 હોયુ જોઈએ. માથામાં જૂમ્મુ યામ ત્યારે એકદર કપડાનો પાટો બાધી
 એ જુમ્મુ એમની હોય કે જરેમો કે હથેલી હોય તેવી શુ પ્રયોજન
 છે ! જેમ જાને તેમ જોઈએ અને સાદાં કપડાંથી અચાલુ જોઈએ.
 ચૌતમસ્વામીએ પૂછ્યું હતવન ! કયાદિપદ્મવજ્રાણેષ્ય મમ્મૈ કિં
 જાપ્યદ ? —ઉપધિના પચ્ચાદ્ધાલુથી છવને શાં થામ થામ ? હતવાન
 બેસ્યા, સમજી વિરાધના જોઈ થામ છે તેનામાં સાધવના આવે છે

વિમુક્તાવસિયે મિક્ષુ, કર્મ્મ વંધાર ચિક્ષવં ।

સમારણાવરે ઘોરે, લેષ પઢહ કુવચરે ॥

—શરૈષ્ઠાધિભૂત જા. ૧ ગા. ૧૬

શરીરની વધારે સજાળ રાખનાર અને શરીરની વિમુખા કરનાર
 ચીજ્જા કમ બાધી છે અને દુસ્તર એવા ઘોર સસારસાગરમાં પડે
 કે માટે સાધુસાધીથી આખમા અજન અજન નહીં મુખથી તેલુ
 મેન થામ નહી વસ્ત્ર-આભૂષજુની મોક્ષા થામ નહી મારે કે આખી
 મુકુમાલિકા ! તમે જ કાઈ કરી સ્થાં જો એ સાધુનું કાંઈ નથી
 મારે આ સ્થાને તમે તમારા કમીની આલેખણા કરેલ એવાલિકા
 સાધવીજો ને સુકુમાલિકાના બાલ દેખાવથી જ આખ જુમ્મુ કાં
 તલું નિપાણુ કમુ કાલુ એ વાતની તો તેમને ખબર ન હતી, છતાં
 નકુમાલિકા એ તના આદર ન કર્યો. એણે એમી લા / તેને પૂર્ણ રાખ !

ડુના વચનની અવમજુતા કરનાર સુકુમાલિકાનું શુ થયે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

વ્યાખ્યાન : ૮૦

(શુક્રવાર, તા ૨૭-૬-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રશ્નમાં ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનનો અધિકાર આલે છે સુકુમાલિકાએ સાધુપણુ સ્વીકાર્યા પછી એણે સાધુત્વના દૂપણુરૂપ આચરણ કર્યું. ગોવાલિકા સાધ્વીજીએ તેને અનેકવાર કહ્યા છતાં એ સમજી નહીં. મુર શિષ્યને સમજાવવામાં પણુ ગુરુ પ્રસન્ન થાય છે

રમય પંડિપ સાત્ત્વં, દ્વયં ભદ્રં વ વાહપ ।

વાલં સમ્મદ સાત્ત્વો ગલિયસ્ત્વં ચ વાહપ ॥

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અ ૧, ગા ૩૭

બદ્ધ—કલ્યાણિક ધોડાને ખેલવતા તેનો સવાર જેમ આનંદ પામે છે તેમ વિનયવાન શિષ્યને શિખામણુ દેતા ગુરુ પણુ આનંદ પામે છે, અને ગણિયા ધોડાને ખેલવતા સવાર જેમ થાકી જાય તેમ અજ્ઞાની શિષ્યને સમજાવતા ગુરુને શ્રમ પડે છે આવા શિષ્યને કહેતા ગુરુનું મન ધ્રુજે છે, કારણુ કે કહ્યા પછી પણુ એ અવગો આલનાર છે આવો શિષ્ય હિપરથી કહે કે હું ગુરુનો આસક્તિ છું, પરન્તુ ખરી રીતે તો એ એની સ્વમજ્જતા છે

કાઈ માણુસ શેઠ પાસે જઈને કહે કે, ‘તમે કહો તેમ નહીં’ કરુ, પણુ મારુ ધાર્યું કરીશ, પણુ મને નોકરીમાં રાખો’ તો કાઈ એને નોકરીમાં રાખે ખરા ? સડેલા કાનવાળી કૂતરીને જેમ કપાય સ્થાન

મળતુ નથી તેમ જાવા સિખને ક્યાંય રથાન મળતુ નથી સાચો
 મદાવાન સિખ ગુરુને કહે કે શાસ સેવો અને જાખનુ મટુ મારુ
 એ એ સાદગી કે કિયા વિના જાન્ય કોઈકિયુ કાથ જાખી જાગ્યા વિના
 નહીં મરુ જાયા જાગ્યાકિત સિખ પર ગુરુની કૃપા કિતરે છે ગુરુશ્રીએ
 મુકુમાસિખને કહેવામાં કોઈ જામી રાખી નહીં પરન્તુ કિલકુ તેને તો
 લાગ્યુ કે જાયા મને ટોકોક જ કમી કરે છે એને પોતાના કોવો તો
 દેખાયા જ નહીં ત્યારે ગુરુશ્રીએ લાગ્યુ કે જાયાનો સાચુ જાગે
 રાખી જાગ્યુ પાન જાગે કોળી હવે જા સાખી કોઈરીતે સમજવાની
 નથી જાથી જાંએ મુકુમાસિખનો પરિચય એએ કરી નાખ્યો જાખર
 મુકુમાસિખને એમ લાગવા માંડ્યુ કે હું જાખર જીમત માખાપને ત્યાં
 હતી ત્યારે મારો પાલો એજ કિયાતો સો જાખખમા કરતા જા
 સાખીએ પશુ પ્રિમથી મારી સાથે વાત કરતા હતાં અને મે જાં
 દિશા લીધી ત્યાં હું પરવશ જની ગઈ હવે જાં મારુ કોણ ?

જાજના પુવાન જાળકા માતાપિતાની જાગ્યા નહીં માનવામાં
 સાતાનુ રાજિશન માને છે જાગ્યાની અને જાવિનથી સિખનુ પશુ એવુ
 / એને ધર્મના અકુશ ચમતો નથી ગણિયેલ જાળકા જાગ્યાને
 રસાવવામા જા એકુતાન કરાળો જાવે છે તેવો જ કરાળો જાવિનથી
 જા । સિધિસાચારી સિખને સમ નવવામા જાવે છે

एगं डसइ पुण्यमि एगं विषहइमिक्खर्यं ।

एगो मखइ सखील एगो कण्ठपट्टिओ ॥

—કિતરાખસનસૂત્ર જા. ૨૭ ચા. ૪

અહ જાળકા જામતમ પૂજુ મારે છે તો એક વારવાર માયુ
 રમ ર છે એક પૂસાન જાખી નાખ છે તો એક બેસ્ટ્રી જાથ છે
 જા તો નિધાનમા મ જાન યા પહોચ્યાતુ એ એકુતાને માટે કિદિન જાની
 ૧૭ સાટે વિનવવાન સિયા ન સમ તો તેમને ક્યાણુનો મામ

સ પુજ્જસથે સુવિણીય સંસપ
મળોરુદ્ધ ચિદ્દ કમ્મસપયા ।
તયોસમાયારિસમાહિસંતુદે
મહજ્જુદ પચ્ચયાદ પાલિયા ॥

—હિતરાધ્યયનસૂત્ર અ ૧, ગા ૪૭

‘જુગના મનની રચિ પ્રમાણે કાર્ય કરનાર શિષ્ય પૂજનિક બને છે, સૂત્રના સહસ્યાર્થ, ભાવાર્થ અને વિશેષાર્થને સમજી શકે છે. તપ-સમાધિ આદિ મહાવ્રત પાળીને એ મહાજ્ઞેયોતિવાન બને છે’

બધી આર્થાઓનો પરિચય ઓછો થઈ જ રાથી સુકુમાલિકાને એમ લાગવા માડ્યું કે આ બધા મારો તિરસ્કાર કરે છે હવે હું બધી જેવી રીતે રહી શકું ? જ્યારે જીવનમાથી સમમની માત્રા ધરી જાય, ત્યારે એ ઉન્માર્ગને જ પોતાનું શ્રેય સમજે છે સુકુમાલિકાને પણ હવે એકઠી વિચારવા માટેના વિચારો આવવા લાગ્યા સવાર પડ્યું અને તેણે વસ્ત્રો, પાતરા વગેરે લઈને શુરશ્ચીને પૂજ્યા વિના જ ત્યાથી ચાલવા માડ્યું અકુશ વિનાનો હાથી, લગામ વિનાનો ઘોડો અને લગર વિનાના વકાણુની જે દુર્દશા થાય છે, એ સ્થિતિ તેણે પોતાને જ હાથે સ્વીકારી કેઈ એક મ્યાનમા એ એકઠી જ રહેવા લાગી આ જીવની પણ અનાદિકાળથી એ જ સ્થિતિ છે હિતમ જોગ મળ્યા છતાં માનવભવને એ ગ્રામી દે છે

હીરો હાથમા હતો છતાયે, કાચના દુકડે રાખ્યો છું,

સતપુરુષનો સગ તજીને, રગરાગમા નાખ્યો છું

આવે દેવદુર્લભ માનવભવરૂપી હીરો મળ્યા છતાં વિપયરૂપી કાચના દુકડાઓની પાછળ તમે રાથી અને નાચી રહ્યા છો, કારણકે તે તમને અમૂલ્ય હીરાની ઝિમ્મત નથી

દૃષ્ટાન્ત—એક મરિદ વાણિયો સસારવ્યવહારમા દુ ખી હતો. એકવાર તેની સ્ત્રીએ તેને કહ્યું કે, ‘કેઈ સતપુરુષના આશીર્વાદ મળે તો ધન મંળી જાય અમુક જગલમા એક મહાત્મા રહે છે. લોકો કહે

હે કે એમની પાસે પારસમણિ છે એ એમની કૃપા થઈ નહ, તે તમારુ કામ થઈ નહ. વાણિયો શ્રાવતો શ્રાવતો મદાતમાની મૂંપડીમાં જાય્યો. તેણે જાણુ તે એ મદાતમા બીમાર દોવાથી એકલા પથારીમાં પડ્યા. દયા વાણિયાએ તે તેમની ખૂબ સેવા કરવા માંડી એક મહિના સુધી સ્વયં કરી અને મદાતમા મરણપથારીમાંથી સાજા થયા. જ્યાં વાણિયાએ સેવા માધુ રાખી.

ગુરુએ વિચાર કર્યો કે જ્યાં વાણિયો સ્વાચ્ચથી સેવા કરે છે કે પંચાચથી એ જાણુ જોઈએ જ્યાં સેવા કરતાં પાંચ, દસ અને જા. વા. વીની મળે, પણ મદાતમાએ તેને કંઈ આપ્યું નહીં જાણી નિ. યા થઈ ને વાણિયાએ મદાતમાને વદન કર્યા અને એ બોલ્યો. મદારાજ ! મને જાણ્યા જાયો. દરે કું જવા માલુ છું મદાતમાએ પૂછ્યું તે જાણુ જાર વા સુધી મારી સેવા કરી, ને અમાનક કર્યા જાણુ છે ? તું જા મારે જાય્યો દતો અને જા મારે માન્યા ત્ત છે એ તો તું બોલતો જ નથી.

વાણિયો બોલ્યો. મદારાજ ! કું બહુ હિંદુ છું કંઈક જાણ્યાથી કું બહી જાય્યો દતો પણ જાર જાર વાં થયા છતાં મારી એ જાણ્યા. હજાર નદી મેં સાંભળ્યું હતું કે જાણી પાસે પારસમણિ છે પણ ત્ત અને જાને છે કે જાણી પાસે ને પારસમણિ દોષ, તે જાણુ જાણ મીંથરેદાસ જા મારે રહો ?

મદાતમા બોલ્યા, જારે જાણુ માણુસ ! પારસમણિ તો મારી પાસે છે / પણ મને એનો જાણુસ નહીં દોવાથી જાણી એજામાં પડેથી એક મોઢાની જાણીમાં તેને મૂકી રાખ્યો છે તે તો મારી જાણુસ સેવા કરી છે બીમારીમાં મને સારી રીતે જાણુસો છે મારે તારે મને વદનુ હોયુ હતું તો કું તને પારસમણિ જા જાણી રેત. દરે મોડે મોડે પણ જવારે તારે પારસમણિ / જોઈએ છે તો જોળીમાં પડેથી મોઢાની જાણી જાણી જાણુ. કું તને પારસમણિનો અભાર જાણુ.

‘ મહારાજ ! માફ કરજો ’ વાણિયો બોલ્યો, ‘ લોહાની ડબ્બીમાં પારસમણિ પડ્યો હોય ને એ ડબ્બી સોનાની ન બને, તો એને પારસમણિ કેમ મનાય ? હવે એ પારસમણિ એ ડબ્બીમાં જ ભલે રહ્યો એ કાચના કટકાને જોવાથી શો લાભ ? ’

‘ અરે ભાઈ ! ’ મહાત્મા બોલ્યા, ‘ એનું પણ રહસ્ય તને સમજાવું ’ આમ કહીને મહાત્માએ ઝોળીમાંથી કાઢીને એ લોહાની ડબ્બી ખોલી, તો એમાંથી પારસમણિ નીકળ્યો પરંતુ એની વચ્ચે એક પાતળો કાગળ ગોઠવેલો હતો એ કાગળને કાઢી બતાવતા મહાત્માએ કહ્યું, ‘ લોહાની ડબ્બી સોનાની ન બની એનું કારણ આ કાગળનું પડ હતું જેમ તું મારા સગમા બાર વર્ષથી રહ્યો છતાં મારી સાધના અને મારો યોગ તું અહણુ કરી શક્યો નહીં, કારણ કે મારા ને તારા સગની વચ્ચે તારા પર સ્વાર્થનું પડ હતું એથી તું જેમ એવો ને એવો રહી ગયો, બસ તેવી જ રીતે કાગળના પડના કારણથી આ ડબ્બીને પારસમણિનો સ્પર્શ થઈ શક્યો નહીં હવે એ પડ બાદ કરીને જોઈજો એ જ લોહાની ડબ્બી સોનાની બની જશે ! ’ વાણિયાએ કાગળનું પડ કાઢી લીધું ડબ્બીને જેવો પારસમણિનો સ્પર્શ થયો કે એ લોહાની ડબ્બી સોનામાં પલટાઈ ગઈ ! ગુરુ બોલ્યા—

સમજણ વિનાના નર કરે છે કીર્તિને,
ગુરુ વિના જ્ઞાન નહીં મળે રે,
પારસમણિનું પારખું એ તો લોહાને કચન કરે,
હીરા ખોમા હાથથી રે,
આવો અવસર પાછો નહીં તો મળે

ભાઈ ! આ માનવભવમાં સાચો પારસમણિ તો તેની અદર રહેલો આત્મા છે એના વિશુદ્ધપણથી ભવોભવના દારિદ્ર્ય દૂર થઈ જાય છે વિશુદ્ધ બનેલો આત્મા જો ગુરુનું જ્ઞાન હૃદયમાં ધારણ કરે તો તેનું ભવોભવનું ભટકવું અટકી જાય છે ’

જેમ લોહાની ડબ્બી પારસમણિના સ્પર્શથી સોનાની બની ગઈ

તેમ જ મદાત્માના યાનોપોક્ષથી વાંધુયાના હૃદયનો પથોઈ થઈ ગયો. તદ્વચ્ચ બનીને તેણે ગુરુચરણમાં વદન કરી બેઠો એ બોલ્યો. મહારાજ ! મારે હવે બા પારસમણિનું કાઈ કામ નથી. હું હવે સસારમાં પાછો ફરવા માગતો નથી. મને હવે આત્મારૂપી પારસમણિનો બોધ આપો. મહાત્માએ વાંધુયાને સમજાવ્યું કરાવી બેઠો માનવમત સુધારી દિવે.

તમે સસારની લાલસાઓથી ધર્મમાં બેઠાવ છો. એ નાનું પાતળું પણ તમારા આત્માના દર્શનની આડે આવે છે અને તેથી અધારા હોવામાં નથી. જેમ જિજ્ઞાસુ મિત્ર અપવચનો અભ્યાસ કરી પછે સુદર અને આબેહૂમ મિત્ર દોરી શકે છે તેમ આત્માને જાણવાનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ. તમે જ્યારે એકદો શીખતા હતા ત્યારે એક જ એકામાં દેહથી વાર લાગી હતી ? ખરું હવે ? લાગેલા દિશાએ ફરવામાં ખરું તમને સરળતા પડે છે તેવી જ રીતે આત્માનું સુખ ખરું ધીમે ધીમે અભ્યાસ દ્વારા મળે છે. યાત્રીઓ કહે છે કે—

તનતો હું તજૂર બનાવું પ્રેમ નખથીએ પૂત મયાવું
હોઠે હોઠે રામે રામે જ્યુઝર વીરને વદન કરીએ.

આ હેઠે એ સાબન છે એ દેહરૂપી તજૂરથી પ્રમુદ્ધી પૂત મયાવવાની છે એમાં એવા મન બનો કે દેહનું લાન ખરું ભૂલી જવાય.

તૂંડે તજૂર બસે તૂંડે સકુએ તાર,
તારે ના ખૂંડે એનો મીઠો એ રજુઝર
છો ન બા જમના સોઠો કહે બસાજડા
તાર તાર હાલ રહે ના અપૂરડા.

૧૬૩૫ તજૂ નુ ગમ ન લાગ જ્યનના સોઠો ગમે તે કહે પરદા જનુ ! મારા હૃદયમાંથી તારા નામનો રજુઝર બોલો ન લાગ એવી કૃપા કે તે કાનજ કે આપ સવના પ્રમસક અને જુરનના જુસજુડપ છે.

પાવાળ કસ્માળ નિશ્વાસજનકાર—પાપકર્મના કુચરોએને મદવામાં પ્યાન એ શી જીનીના તુ કામ કરે છે ખરું તેમ જગવણીની

જરૂર છે એક જ ધઉના લોટનો કસાર પણ બને છે ને એ જ લોટની ઘેરા પણ બને છે કુળવ્યા વિના બે કસાર બનાવજો તો કસારને બદલે પોટીસ બની જશે ! તમારે કસાર બનાવવો છે કે પોટીસ ? એ જ આત્માને મોક્ષ પણ મળે છે ને એ જ આત્મા નિગોદમાં પણ ધકેલાઈ જાય છે માટે આત્માના આરાધક બનો વિરાધક બનજો તો ધનધાતી કર્મોની પરપરા ઊભી થશે ધ્યાનથી ધનધાતી કર્મોના ભુક્ષા ઊડી જાય છે

સાધ્વીઓથી ભુદી રહેવા ગયેલી સુકુમાલિકાએ હવે આત્માની વિરાધના ચાલુ કરી દીધી હવે તેને કાઈ અટકાવે તેમ ન હતું શુદ્ધ ચારિત્રને તેણે તોડફોડી નાખ્યું અને એકલી રહેવા લાગી છેવટે અતિમ દાર્ઘ્ય નજીક જાણી તેણે પહર દિવસનો સમારો કર્યો, પરંતુ એમ છતાં તેણે પોતે કરેલા પાપોની આલોચના ન કરી આમ આલોચના અને પ્રતિક્રમણ વિના તેણે કાળ કર્યો એનો છત્ર ખીન્ન દેવલોકમાં દેવીગણિકાએ ઉત્પન્ન થયો સિદ્ધાન્ત કહે છે કે સમક્રિતી છત્ર દેવલોકમાં જાય, તો ત્યાં પુરુષપણુ પામે છે આથી નક્કી થાય છે કે સુકુમાલિકાએ સમક્રિત ફણુ વગી નાખ્યું હતું સમક્રિતી હોય તેને ભવનપતિ, પાણુવ્યતર, જ્યોતિષી, નારકી, તિર્થંચ અને જ્ઞાનપુસક વેદ-એ સાત ખોલના બધ ન પડે બે તેણે આલોચના અને પ્રતિક્રમણ કર્યા હોત તો ગણિકાદેવી તરીકે નહીં થતા પુરુષવેદ પામત સુકુમાલિકાના છત્રને ગણિકાદેવીના ભવમાં નવ પહોંપામની સ્થિતિ મળી હવે ત્યાંથી અવાને કર્યા જશે તેનો અધિક્કાર અવસરે

ૐ શાન્તિ

વ્યાખ્યાન : ૮૧

(શનિવાર, તા. ૧૮-૭-૧૩)

બહી નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રાપ્ત. ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે.

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર થામે છે. સુક્રમાધિકાએ ને વિરાધના ન કરી હેતુ અને વિશુદ્ધ ચારિત્ર પામ્યું હેતુ તે એ કમકાં કોરીની અધિકારેલી થાત નહીં હસ્તિ વિચારણુ પોતે જ બિલુ કહેણુ પનિચુત્ત તેને પોતાને જ બેગવણુ પાપુ મુકિતને જે અથ સરવાના હતો તે કરી ચક્રો નહીં.

આ જીવે અનતા કલમાં વિવચના બોલો બોલવ્યા છતાં તેને વિચારોની તૃપ્તિ થઈ નહીં એટલું જ નહીં પણ તેણે બના ત્યાં દેવ ક્યામ કામો કર્યો. બના તેને વિવચબોલો મળ્યા ત્યાં તેણે મીઠાસ મળી વિચારણુ ખ્યાન કરવાથી બુદ્ધિને નાશ થાય છે. વિશ્વાવના કારણથી તંત્ર ખ્યાન પરમા આશુ ન્ય છે અને તેમાંથી આ પંચ પ્રમાણે ક્રિપ્ત થાય છે ૧ મદ, ૨ વિવચ ૩ ક્યામ, ૪ નિદ્રા અને ૫ વિશ્વા. આ પાંચ પ્રમાણમાં જીવ પોતાનો અમૂલ્ય સમય બગાડી નાખે છે. બનાની આ મા અમ? છે. મારે ધન, માન, પ્રતિષ્ઠા વગેરે નામ તે બના દેને કારણુ કે એ બધાં તે કીરીવાર પણ મળી રહે છે પરન્તુ પુમાવના સમય પાછો મળતો નથી. Time lost is gone forever અમવાન કહે છે. સમય કોગસ્ટ જાગિલા — પ્રમાણ કર્યો વિના સમયને જોળખી લેને, કારણુ કે —

મદ્વિસયકસાયા, નિવા ચિકિત્સા ચ પંચમા મણિયા ।

વપ પંચપમાયા, સોવા પાઢન્તિ સંસારે ॥

હિપરોક્રાટ પાચ પ્રમાદો જીવને વારવાર સંસારમાં કુખાવનારા છે. એક અગ્રેજ કહેવત પણ છે કે Time is money—સમય એ મોટામાં મોટું ધન છે મારે જરા વિચાર કરીને આ માનવજીવનરૂપી હીરાને સંભાળજો

લાખના હીરાને હાથમાંથી કાઢી, જોજો ન લૂટી જાય,

હે કિસ્તાર ! મને આધાર તારો, જોજો ન લૂટી જાય

તમારા હાથમાં આવેલા આ લાખના હીરાને કાઢી લૂટારાઓ લૂટી ન જાય એ જોજો સુકુમાલિકા ગણિકાદેવીનો ભવ પૂરો કરીને

‘ તેજં કાલેણં તેણં સમર્પણં રહેચ જવુહાંચે હીચે મારહે વાસે ’

—તે કાલ ને તે સમયે આ જ જ બુદ્ધીપના ભરતક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન થઈ જ બુદ્ધીપ એક લાખ યોજનનો છે તેમાં ત્રણ ક્ષેત્ર કર્મભૂમિના અને છ ક્ષેત્ર જુગલિયાના છે જુગલિયા સાથે જન્મે, સાથે જીવે, માતા એક જ જોડા પ્રસવે અને એ લાઠિયજીન પતિપત્ની થાય જીવનને અતે એકને છીક ને એકને બગાસુ આવે અને જન્મે મરે પણ સાથે. જિદ્ગીમાં કમાવાની કે બીજી કાંઈ ચિંતા નહીં દસ પ્રકારના કષ્ટપદ્ધતો મનવાહિત સુખ આપે આ જુગલિયા કાંઈ પણ ધર્મ કરી શકે નહીં

કર્મભૂમિના પદર ક્ષેત્રોમાં રહેલા મનુષ્ય જ મોક્ષ પ્રાપ્ત કરી શકે એ પદર ક્ષેત્રમાંથી ત્રણ ક્ષેત્ર જ બુદ્ધીપમાં છે (૧) ભરત, (૨) ઐરાવત, અને (૩) મહાવિદેહ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં સદાય ધર્મ હોય, ન્યારે ભરત અને ઐરાવત ક્ષેત્રમાં આગતી અદ્વયબદ્ધ થાય છે ઉત્સર્પિણી કાળમાં વર્ણ, ગંધ, રસ, ગ્ર્યસ્તમાં વૃદ્ધિ થતી જાય છે. તે જ રીતે મનુષ્યના આયુષ્ય, અવગ્રહ વગેરે બધામાં વૃદ્ધિ થાય છે. ન્યારે અવસર્પિણી કાળમાં ઉત્તરોત્તર હાનિ થતી જાય છે કર્મભૂમિના માનવી પાંચે અંતિમાં જઈ શકે, ન્યારે જુગલિયા તો એક દેવગતિમાં જ જાય છે અને તે પણ બીજા દેવલોક સુધી જ જઈ શકે છે.

પરન્તુ તેને મુક્તિનો અધિકાર નથી. પાંચમા આરામાં આ કર્મભૂમિમાં
જે તમે ધારો તેા એકાવતારી જતી સેકા બસિ મસી તે કૃષિ એ
ત્રણનો જ્યાં વ્યાપાર હોય તે કર્મભૂમિ કહેવાય છે બસિ એટલે તથવા,
મસી એટલે વેપાર અને કૃષિ એટલે ખેતી. આ ભરતએત્ર કર્મભૂમિનું
ધ્વજ છે તેમાં તમારા કર્મજિને તમને જ મ મળ્યો તેમાંથી મુક્ત થઈને
આશ્વાસ મળિયા વિના જનતલજી સુધી નિવાસ એવું સ્વાધીન
સુખ પ્રાપ્ત કરવું હોય, તેા આજની જ બુદ્ધિ ત્યાંથી ફરીવાર મળે-
આજની કલ ઉપર રાખસો તેા રહી જસો.

કોને ખબર છે કલની દેહસ્ત્રી આ દીવસની
કાચા સુતરના તારના જેવી છે માનવજિન્દગી,
તદા તજી દે આજની, જગી દવે કા જગી.

આ માનવજીવન મોંઘામાં મોંઘી છે પણ તમને જેની કિંમત
સમજતી નથી. જેની જેની તમને અતિથી પણ કિંમત સમજાઈ છે એને
તા તમે ખૂન ખૂન સલાળીને રાખો છો. બહારિયો રૂપિયાનું રોકું
તમે આમાં રમકોળાવા દેતા નથી. સો સો રૂપિયાની નેણેને ફાડીને
તમે ફેંકી દેતા નથી. આવી નાશવત વસ્તુને તમે કીમતી સમજી બેઠા
છો. શ્વુ એના કરતાં જાનેકમણી કીમતી માનવજિન્દગી છે કાચા
સુતરના તાર જેવી એ જિન્દગી ક્ષણિક છે એને તૂટી જતાં વાર
લાગમે નથી શ્વુ તમે તેા ધન અને માનની કિંમત સમજી રહ્યા છો.

દૃષ્ટાન્ત—એક મોઠ પેળી પરથી ઘેર આવીને ગૃધ્રા ઉપર બેઠા
દત્તા ત્યાં કાઠી ધામિક ફડ લનારાઓ શેઠની પાસે આવ્યા. એમને
આવશ્ય તઈને એ મોઠ બોલી કહયા તમે મારી પાસે ફડ લઈ
આવ્યા છો. ખરું ન? શ્વુ અમારે તે ફેલાકને આપ્યા કરવું !
આવતા ! સાકોએ કહ્યું શેઠજી ! આપ ઉદાર છો અને ધનવાન પણ
હો આર મહદ નહીં આપો તો ફોણ આપશે ! આપને હમણાં વખત
ન હોય, તેા આર કંઈ ત્યારે આવીએ પણ આપી તેા શેઠો.

મિત્રા હાથમાંથી ચાલ્યો ગયો. એ કહેવા લાગ્યા, 'તમે લોકો તો અમારી પાછળ જ પડ્યા છે, માટે ચાલ્યા જાવ અને કાંઈ તમારા માટે જ કમાતા નથી' કહી કરવા આવતાર ત્યાંથી ચાલતા થઈ ગયા.

શેઠ બેઠા હતા ત્યાં જ તારવાળાએ એમના હાથમાં તાર આપ્યો. તેમાં લખ્યું હતું, 'મુળદારની પેઢી ટૂટી ગઈ છે. પાંચ લાખનું નુકસાન થયું છે.' આ તાર વાંચીને શેઠ હિંમત થઈ ગયા. કહી લેવા આવનારા બહુ બહુ તો ખસો કે પાંચસો લઈ જાત, પણ આ તો એકીલાથે પાંચ લાખ ગયા હવે શું કરવું? શેઠ લમણે હાથ દઈને બેઠા હતા, ત્યાં બીજા તાર આવ્યો. તેમાં લખ્યું હતું, 'તમારો જમાઈ મૃત્યુ પામ્યો છે.' આ તાર વાંચીને તેમના દુખનો પાર ન રહ્યો. બાવીસ વર્ષની એકની એક પુત્રી રાહી. શેઠના ઉપર આકૃત આવી પડી!

ન્યારે પુણ્ય ખૂટી જાય અને પાપનો ઉદય થાય ત્યારે ઉપરાઉપર આવી જ આકૃત ઊતરી પડે છે. બીજા દિવસે પેઢી પર જઈને શેઠે ટપાલ ખોલી ત્યાં પરદેશ ખાતેથી માલ લઈને આવતા પેઢીના દસ વહાણો ડૂબી ગયાના ખબર મળ્યા. અધૂરો કાગળ હાથમાં ને હાથમાં રહી ગયો, ને હાટ એસી જવાથી શેઠ મૃત્યુ પામી ગયા. આ છે પાપકર્મના ઉદયનું ફળ! જે પૈસાને સુખનું કારણ માન્યું હતું એ જ પૈસા જતા દુખી થઈ ગયો અને પોતે બેગ કરેલા સાધનોએ જ પોતાનું મૃત્યુ નોતર્યું.

પ્રતિવાસુદેવનું પણ એવું જ બને છે. દરેક પ્રતિવાસુદેવની સામે એક એક વાસુદેવ થાય. પ્રતિવાસુદેવ ત્રણ ખડનું રાજ્ય ભેગું કરે. રાવણ પ્રતિવાસુદેવ હતો. એણે ત્રણ ખડનું રાજ્ય ભેગું કર્યું હતું. એની પાસે ચક્રવર્તન પણ હતું કે એ ચક્ર મૂકે એટલે સાગા શત્રુનું માથું લઈને પાછું આવે. પણ ન્યારે પુણ્ય પૂરા થઈ જાય ત્યારે વાસુદેવ ચડી આવે. રાવણની સામે લક્ષ્મણ આવ્યા એમને દુશ્મન ધારી રાવણે ચક્ર છોડ્યું, પણ લક્ષ્મણના પુણ્યનો ઉદય એટલે ચક્ર માથું

સેવાને જાહેર જોળામાં બેસી ચુકે એ જ જાહેર ધુમધામી હાલમાં છેડાયું અને એ રાવજીનું માથું ઘર્ષ પાછું વળ્યું જામ તેના પોતાના જ સ્થાનથી પોતાનો નાશ થયો.

૬૫૬-રાવજીનો સાણેજ સુપદાસ ખડક મેળવવા માટે તપ કરવા હાલરખર્ચા થયો અને જરાજર નાર વર્ષ ને સાત દિવસ મુઘી અડધા પાળીને, ફરતી વાંસની નળી કરી, ઝાલ સાથે પગ માંધી કાંધે મસ્તકી લટકી સાધવા કરી. જામ નાર વર્ષ ને ૭ દિવસ ઘર્ષ થયા. સુપદાસ ખડક નીચે આવી સ્થૂ છે જાને સાતમે દિવસ છે એ રાત્રિ જામ એટલે બીજે દિવસે સવારે એ ખડક મળી આવ્યું છે એના મનમાં તો કંઈક જાણાયું છે હજી મળવાની તૈયારી હતી, પણ પાંચો ઉદય હોય ત્યારે મળેલું સારું હજી પણ બિચડું બની જાય.

રામ, શ્રમજી અને સીતા એ જ વનમાં રહેતાં હતાં. શ્રમજીનું રતન હજી સેવા થયા હતાં ત્યાં સુપદાસ ખડક નીચે આવ્યું તેમ જોતા જ એમને એ સેવાનું મન થયું. હરજી કે સ્થાન જોયા પછી કૃત્રિમ થયો. ત્યાં જ નહીં એમણે જા ખડકને હાથમાં લીધું અને વિચાર કર્યો કે જા ખડક નહીં પારદાર છે માટે તેની ખાતરી કરવી જોઈએ. જામ વિચારીને તેમણે એ જ વાંસની નળીમાં જોડેલી ખડકનો પ્રદાર કર્યો. એ ૧ નળીમાં રાવજીનો સાણેજ સાધવા કરી સ્થો હતો. જા સુપદાસ ખડક એની ૧ સાધવાના હજારે આવડા થઈ પણ એનું જ માથું કપાઈ ચુકું !

શ્રમજીએ તેમ જ વાંસની નળીમાંથી સ્થિર નીકળી સ્થૂ છે જા. તેમ જ ત્યાં તે એ જામ વપની સાધવા કરનાર કપાઈ થયો હતો. શ્રમજી ઉદાસચિત્તે પાછા ફર્યા. મીરાએ પૂછ્યું જાવું ખડક તમે ક્યાંથી લાવ્યા ? શ્રમજી ઉત્તર આપ્યો ખડક તો મળ્યું પણ વિચારો નિરંજન સાધક કપાઈ થયો ! રામે કહ્યું જા ખડક ખડક મેંડી સાધવાને અને મળે છે તમારા પુરુષના ઉદયથી તમને મળી

ગયુ અને પ્રયત્ન કરનાર સાધકનું માથુ કપાઈ ગયુ, એ બહુ ખોટું થઈ ગયુ.

રામ જેવા પણ ખોટું કર્યું એમ કહી શકે છે તમારો છોકરો પરદેશથી લાખ રૂપિયા કમાઈને આવ્યો હોય, તો તમે તેને કહી શકો છો કે આ રૂપિયામા કેટલાની આશા અને કેટલાના નિશ્વાસ સમાયેલા છે? ક્યાંથી કહો?

દેવળ ચણુ તે મોહનુ, માયાનો પૂજારી થયો,
આરતી ઉતારી તે દ્રવ્યની, આશાનો દીપ જલાવીઓ,
કોને ખબર છે કાલની? દેહતણી દીવાલની?

મળેલા ભોગોને ભોગવી શકશે કે કેમ, બધાવેલી મિહિર ગમા તમે રહી શકશો કે કેમ અને મળાવેલી મોટરમા તમે ખેસી શકશો કે કેમ? એ જ સાધનો તમારા મૃત્યુના કારણરૂપ પણ બની શકે છે, પણ એનો તમને કાઈ ખ્યાલ આવે છે? ક્યાંથી આવે? મોહના દેવળમા એસાડેલી માયાદેવીના પૂજારી દ્રવ્યની થાળીમા આશાનો દીવડો પેટાવીને આરતી ઉતારવામા મસ્ત બની જાય, તેને આવો ખ્યાલ ન જ આવે.

આગળના આવશે એક સાધર્મીને જમાડીને પછી જ જમતા, પણ તમને તો ધધો કરવામા ખાવાની કે મરવાની પણ કુરસદ બધા છે? પણ યાદ રાખજો કે ભૂતકાળના ભણકારા વર્તમાનમા પડ્યો પાડે છે પુણ્ય બ્યારે ફરે છે ત્યારે ધન, માલ કે સ્ત્રી-પુત્ર, સગાસબધીઓ પણ ફરી ખેસે છે એ વખતે પૈસાની આરતીમા જે આશાનો દીવડો જલાવ્યો છે, તેનો ભડકો બની જાય છે સાકરના શીરા ને બદામની પૂરી ઉડાવનાગની માટી રંગોળાઈ જાય છે! અને—

जीव तू समरन करना, एक दिन हवेगा मरना ।

काया तेरी कदमकी शैया, भरोसा मत करना सैया ॥

દૃષ્ટાન્ત—એક સર્પ જગલમા જતા જતા એક દેડકાને ગળવા માટે અને અર્ધું સર્પના મોખા ગયેલુ દેડકુ પોતાના મો આગળ ઊડતા મરજીને ખાવા માટે પોતાનુ મોહુ પહોળુ કરે છે, ત્યારે એ

દેહાને ક્યાં ખજાર છે કે કુ પોતે જ એક ક્ષણવારમાં સર્પનું જલ્મ
જની જલ્મિ છતાં આ શુ કરી રહ્યો છું ? સિદ્ધર જ્યારે મરવા પડ્યો
ત્યારે એક દલેજીમાં રાખ અને એક દલેજીમાં મારી રાખી હતી. તેણે
મરતા મરતા જલતના છવોને સમજાવ્યું કે લાખેની કલમ કરનારો
અને દુનિયાની દોષત પોતાની બનાવવા ઈચ્છનારો કુ જ્ઞાને ખાસી દાશે.
પાછો નહિં છું મારા જેવા ઉમાદો છવો ને કિંકુ હશે તો તેની રાખ
ચર્ચ જશે, ને મુસલમાન હશે તો તેની મારી જની જશે. મારે જરા કુકર્મ
કરતા વિચાર કરજો. યાદીઓ કહે છે—

મેલ તો મેલાણુ તને રે, પામર પ્રાણી
હજી છે હાથમાં જાણી કરતુ પ્રભુને રાજી
તારી મૂકી ગયો તાજી રે, પામર પ્રાણી
હાથમાંથી જાણી જશે પછીથી પસ્તાવા થાશે
કશું ના કરી ચકાશે રે, પામર પ્રાણી મેલ તો

કહ્યું સમય છે ત્યાં સુધીમાં ચેતી જાવ. જનસર ચાલ્યો જશે
પછી કાઈ જ નહાં જની શકે જામ છતાં છવ સમજી ચકાશે નથી.
જામ ન જામ એ ૪ મ અને મરણ, મરણ ને જન્મમાં ફર્યો કરે છે

દુષ્ટાન્ત—એક મોલી માણસનો કાજ નજીકમાં હતો. ઉકરાઓએ
વિચા ક્યાં કે બાપાએ પોતાના છવનમાં તો કાઈ ધન કર્મ ક્યું નથી,
મારે લાડા લાડુ ફૂતગોને ન ખાવીએ ! જ્યેક રૂપિયાની મીઠાઈ મગાવીને
તમજ મ વા પડેલા બાપને કહ્યું બાપા ! જા લાડુને હાથ જાકામે
એ થે એનું પુણ્ય તમને મળે ! લોકિયાએ લાડુને હાથ જાકાપો
ત્યા તો આ વખતના સરતા જાવતા લાડુ જહુ વધારે દેખાયા ! જાણી
નનારથી મૂળ ટવ પ્રમાણે ગોલી ત્યાણુ જરર ! જા ૮ લા બધા
લાડુ ! અને જામ બેસતા તો તેના પ્રાણુ ચાલ્યા મયા ! જનસર
ચાલે શુ કાઈ ગયો ? કાઈ જ સાથે જાવવાનું નથી, છતાં છવો મમત્વ
જાવત છેકતા નથી

સુકુમાલિકાનો જીવ ગણિકાદેવી બન્યા પછી સમય પૂરો થયે જ બૂઢીપના ભરતક્ષેત્રમાં અને પાચાલ નામના દેશમાં—‘પંચાલેસુ જળવપસુ કંપિ-
લપુરે નામ નયરં હોત્થા’—કામ્પિલ્યપુર નામના નગરમાં દુપદ નામના રાજા અને સુલ્લક્ષ્મીદેવીને ત્યાં દ્રૌપદીરૂપે જન્મ પામ્યો. આ દ્રૌપદીથી મોટો એક ધૃષ્ટદ્યુમ્ન નામનો ભાઈ હતો, અને હવે આ પુત્રીનો જન્મ થયો.

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૮૨

(રવિવાર, તા. ૨૬-૬-૧૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે પુત્રીનો જન્મ થવાથી દુપદ રાજા અને સુલ્લક્ષ્મી રાણી બહુ જ પ્રસન્ન થયા પુત્રી ખૂબ જ સ્વરૂપવાન હતી કેટલાક માણસોમાં ગુણ હોય છે ને રૂપ હોતુ નથી, કોઈમાં રૂપ હોય છે અને ગુણનો અભાવ હોય છે, કેટલાકમાં ગુણ અને રૂપ બન્ને હોતા નથી, ત્યારે કેટલાક ગુણવાન અને રૂપવાન હોય છે આ બાલિકામાં રૂપ અને ગુણ એ બન્નેનો સમન્વય હતો માખાપ પોતાના માળકને લાડ લડાવે છે, પણ જ્યાં સુધી તેનામાં આધ્યાત્મિક જ્ઞાનતુ સિચન ન થાય ત્યાં સુધી એને સાચા માખાપ કહી શકાય નહીં તેમણે પુત્રીને ખાસ કરીને ગૃહકેળવણીની સાથે સાથે આધ્યાત્મિક આચાર અને વિચાર આપવા જ જોઈએ, કારણ કે આજની પુત્રી એ આવતી કાલની ગૃહિણી છે અને અવિધ્યની માતા પણ છે પુત્રીમાં જો સારા સસ્કારો હશે, તો જ એ પ્રાણના બેગે શીલને ટકાવી રાખશે તમે પુત્રીઓને કોલેજના અભ્યાસમાં તો જોડો છો, પણ ધાર્મિક સસ્કારો તરફ દષ્ટિ રખાતી નથી આજનું સહસ્રાબ્દ

તો જોવણી રાખો સરખાપનાર છે માટે પુત્રી એણે જાણે તેની ચિંતા ન કર્યો, પણ જો તેનામાં સરસોની કિલ્લપ હતી તો એ પુત્રી તમને કસકસવાતનાર થશે. જાનના પુવાન બાળક-બાળિકાઓ સિદ્ધિને નામ મોજાની આધીમાં અદ્યાર્થ પડે છે અને એ જ કારણથી તેમની દેહરૂપી નાવના બાંધીને શૂંઠા ઘડી જાય છે તમે સચરામાં ઊઠીને સ્ત્રીને શાદ કરો. ડો. કે દુરાચારિણીને ? જો સ્ત્રી કે પુરુષ દંદિયોને આધીન ન થાય તેને જ હતી કંદીને આશવાનો હાથ છે ભવવાન કહે છે કે મનમાં દુર્ભાવ આવે કે તરત જ તે કાચી વાળ્યો એને વિચાર કર્યો. આવા ચોરો ગમ ત વેધથી પણ મનમાં જૂસી જાય છે તમારા ઘરમાં ફેરિયાન વેધમાં કે ભીખારીના વેધમાં કાંઈ ચોર જૂસી જાય તો તેના માટે તમે સાવધાન રહો છો પણ તમારા જાણ અને જાણના જુદા જુદા ચોરો ધીમે ધીમે પ્રવેશી ન જાય તેનાથી તમે સજા રહો છો !

આવા ચોરોને કાંઈ મુશ્કેલી પ્રવેશી જવાની કેવ હોય છે. તમારામાં રૂપ ન હોય તો તમે પાવર સ્ત્રીને, લાચી જાણીને સ્વાપ્તવાન જાનવાની રચ્યા કરવા લાગો તો સમજા લેજો કે મોઢા નામનો ચોર આવે પહોંચ્યો છે પાપાપાદર, લવડર, જાણ અને જુદા જુદા રંગરંગી કપડા કે કાંઠાઓથી શરીરની કાંઠા શોભા વધારવાથી સાચી શોભા વધી જતી નથી. સાચી શોભા સદાચારથી વધે છે

સદાચારે મોજો છે અને માનવજીવનમાં
સાગરતરંગ જેમ આપુ કારિજર છે
કુજર કાન કાન જીવન ચમળા છે
કર્મ સાથે ખાદી લે જ ન માનવજીવનમાં
સિદ્ધિરૂપી જાણે ન જ માનવજીવનમાં

માનવજીવનમાં સાચા આજ્ઞાણો સદાચાર અને સિદ્ધિ છે. એ જાણે આજ્ઞાણથી દેહ અને આ ના ન ને દાણી કોડે છે આસ્ત્રી

માનવ બનાવટી રૂપરંગમાં ફેલાયે, ત્યારથી શીલ અને સદાચારથી દૂર ને દૂર ફેલાઈ ગયે છે

દૃષ્ટાન્ત—કુમારપાળ ન્યારે રાજગાદી પર બેઠો, ત્યારે તેણે પોતાના બૂતા અને અનુભવી સામન્તોને પ્રશ્ન કર્યો કે ‘સિદ્ધરાજમા અનેક ગુણો હતા, છતાં પ્રજાજનો તેની નિંદા કરતા હતા તેનું કારણ શું ? મારામાં તો એવા કોઈ દુર્ગુણ નથી ને ?’ સામન્તોએ કહ્યું, ‘સિદ્ધરાજમા અઠાણ ગુણો હતા, પણ સત્રામમાં પીછેહઠ અને પર-સ્ત્રીમાં પ્રેમ કરવો એ બે મોટા દુર્ગુણોએ તેના અઠાણ ગુણોને માથે ફેરવેલે દેવવી દીધી હતો આપનામાં એ બે દુર્ગુણો નથી, તેથી પ્રજા આપનો નયનમહાર બોલાવે છે’

આવા દુરાચારી લોકોને નરકના પરમાધામીઓ લોહાની ધગધગતી પૂતળી સાથે આલિંગન દેવાવે છે પાપ દેખાવમાં નાનું હોય છતાં તેનું પરિણામ ખૂબ ભયંકર હોય છે. એમ તો અણુ અને હાઇડ્રોજન બોમ્બ પણ દેખાવમાં નાના જ હોય છે, પણ એનો ધડકો સમુદ્રના પાણી અને આકાશના વાતાવરણને ખળભળાવી મૂકે છે કુર્મના ફળનો લડકો પણ એવો જ છે એ કુર્મરૂપી બોમ્બનો ન્યારે લડકો થાય છે ત્યારે હા-હા-હા કરનારા સ્ત્રી, પુત્ર, મિત્ર કે સગાસગથી કોઈ ભાગીદાર થતા નથી પરંતુનો ત્યાગ કરનારની પ્રશ્નસા તો છે જ, પણ એથી વધારે પ્રશ્નસા છે સ્વસ્ત્રીનો પણ ત્યાગ કરીને નવવાદ વિશુદ્ધ—નવ કોટીનું બ્રહ્મચર્ય પાળનાર શરવીરની ! યાનીઓ તેની પ્રશ્નસા કરતાં દહે છે—

જે નવવાદ વિશુદ્ધથી, ધરે શિયળ સુખદાય;

ભવ તેનો પછી ભવ રહે, તત્ત્વવચન એ ભાઈ !

ચારિત્ર એ હીરા છે જે સ્ત્રીએ પરપુરુષનું સેવન ન કર્યું હોય એ સતી કહેવાય છે, પણ જેણે સ્વપુરુષનો પણ ત્યાગ કર્યો હોય તે ‘મહાસતી’ કહેવાય છે પતિ અને પત્ની બન્ને આ વસ્તુને સમજીને

અમરનંદન ધારણ કરે તો એ મત વધારે દાખી બેઠે છે રામચંદ્રના પૂવજોનું ઐતિહાસિક વચ્ચું ન રજૂ થાય છે

૬૪૨ાન્ત—અમોખ્યાના રાજા વિજયનો પુત્ર વજ્રનાથુ જનન બોદિને નાગપુરની કન્યા મનોરમાને પરણવા ગયેલ ત્યાંના રાજાની પુત્રી મનોરમા સાથે તેનાં સમ થયાં રજપૂતના સિવાજ પ્રમાણે જનન વિદાય થઈ અને મનોરમાને બાઈ ઉદયસુદન બહેનને વળાવવા માટે સાથે ગયેલ તેણે બહેન-બહેનીને રથમાં બેસાડીને રથ ચલાવતાં હોયે. ચાલતાં ચાલતાં એક ટેકરી પર એક એકાન્તપ્રિય યુનિરાજને બોલ્યા બોલ્યા તેથી વસ-ગજાએ પાવાના સાળાને બંધુ ઉદયસુદન ! જરા રથને ઊભો રાખેલ હું અને તમારી બહેન યુનિરાજને વફા કરી આવીએ. રથ ચલાવતાં ચાલતાં ઉદયસુદનને બંધુ બંધુ મોકલે થઈ ગયું છે અને આપણે હજી લાંબી મજાજ મપવાની છે માટે અત્યારે યુનિરાજને વફા કરવા ન જાય તો નહીં ચાલે ? રાજપુત વજ્રનાથુએ બંધુ રસ્તામાં પૂજ્ય યુનિરાજ એક હોય ને તેમને વફા કરી કિત્તી આજ્ઞા જણુ એ અવિવેક છે માટે થોડીવાર રથને બટકાવેલ

૧૨ કન્યા અને ઉદયસુદન ત્રણેય જણાં યુનિને વફા કરવા માટે ટેકરી પર ચાલ્યા લાગ્યાં સાધુનાં હૃદય ન પશુ મગધાપ થાય છે—‘સાહુ મગલમ ટેકરી ચડતાં ચડતાં સાળાએ મીઠી મસરીમાં વરણજને બંધુ તમને અત્યારે આટલો વેરાગ્ય છે ત્યારે પરસ્પર શું કામ ? દીક્રા લઈ ને યુનિ જતી ત્યુ હો ને ? વરણજને સાળાનાં અવચનો સમજાયા અને તેણે બંધુ યુનિ જત્યુ હોય તો હજી શું જગડી ગયું છે ? ઉદયસુદન તો હજી આ સંજો માત્ર મસરીના વાગડે / ત્યાંતા કન્યા આવી તેણે બંધુ જો તમે સાધુ બનવા તૈયાર હો તો હું પશુ તમારી સાથે જ સાધુ બની જઈ પશુ તમે રાત કોર હો ત્યુ સહેલુ એ કામ નથી હો હવે તમે તૈયાર છે ? વાગડે ત ત જ જવાબ આપ્યો હો હું દીક્રા લેવા તૈયાર છું તમ પશુ તમા થઈ ગય

હિંમતુદર તો પોતાના બેતેવીના દક્ષતાપૂર્વકના વચન સાંભળીને સ્તબ્ધ જ બની ગયો હતો એને લાગ્યું કે આ કાર્તવ્યપુત્ર તો ખરેખર દીક્ષા લેવા તત્પર બની ગયો છે આથી દીવો પડીને એ બોલ્યો, 'અરે ! તમે આ શું કહો છો ? હજી તો લક્ષ કરીને ઘેર પણ પહોંચ્યા નથી ને દીક્ષા લેવાની વાત કરો છો ? તમે મારી બહેનને કાંઈ વિચાર કર્યો કે નહીં ?' રાજકુમારે જવાબ આપ્યો, 'જો તમારી બહેન કુલીન હશે તો એ મારે માર્ગે ચાલશે અને અકુલીન હશે તો તેનાથી મારે શું કામ છે ?' અકુલીનની કથની તો જુઓ.

થોડા વર્ષો પહેલાં મુબઈમાં એક પચાસ વર્ષના શેઠ રહેતા હતા આ અવસ્થાએ તેમને નવી લાવવાના કાંડ જાગ્યા પૈસાદાર વિધુર શેઠને એક કન્યા મળી ગઈ પણ શેઠ અને શેઠાણીની અવસ્થામાં ત્રીસ વર્ષના ફરક હતો શેઠાણી જ્યારે યુવાનીમાં પહેલું પગલું માડી રહ્યા હતા ત્યારે શેઠ 'વન'માં પ્રવેશ કરી રહ્યા હતા શેઠ સિનેમા, નાટક, હોટલ, ચોપાટી, ભોળપુરીનો ચટકો કરતા અને કરાવતા વિહારવૃદ્ધિના કારણે આપતા હતા જેમ જેમ ચટકો ચાખે છે તેમ તેમ લટકો વધે છે ધીમે ધીમે કરતા શેઠાણીની યુવાની દીવાની બનવા લાગી શેઠની ગેર-હાજરીમાં તેણે ધરના એક યુવાન નોકરને સાધ્યે શરૂઆતમાં તો નોકર ડરવા લાગ્યો, પણ ધરની ધણીરણી થઈ બેઠેલી શેઠાણીએ નોકરને સમજાવી દીધો. નોકર પણ નિર્ભય બની ગયો. પરંતુ એકવાર મોઢે આ બંનેની પાપલીલા જોઈ લીધી કુકાનેથી આવતા વાર શેઠે શેઠાણીને કહ્યું, 'મારી પત્ની હોવા છતાં તું આ નોકર સાથે છૂટછાટ લઈ રહી છે, માટે તને ધિક્કાર છે.'

ધણી સમક્ષથી છોડાયેલી શેઠાણી બોલી, 'ધિક્કાર તો તમને છે આટલી મોટી ઉમ્મરે મને પરણીને તમે મારો કવ સળગાવી દીધો ! હવે તમે કાર્તવ્ય બોલશો તો તમારી આખર જશે માટે ડરવા હો તો ચૂપચાપ બેસી રહો.'

આ સાંભળી મનમાં જ સમસ્યાને શેઠ ચાલ્યા ગયા તેમણે વિચાર

કયો કે આ શેઠશ્રીને કુમારે જતી કું જાટકાવી રાકીસ નહીં આવતે
કહેવાય નહિ સહેવાય નહિ અને કાપા વિના રહેવાય પણ નહીં
એ શેઠશ્રીના માટે શું શું કરી શક્યા ?

વળગાડુ કહે છે તે તમારી જાહેન અકુલીન હશે તે આખું
જગત પણ તેને જાટકાવી રાકશે નહીં

સાળા-જાહેવીનો આ સવાલ પાછળ ચાલી આવતી મોઢરમા
સાક્ષી રહી હતી એ પણ સાચી ક્ષત્રિયાઓ હતી તેણે પોતાના ભાઈને
ઉદેશીને કહ્યું ભાઈ ! મારા પતિદેવને કહી દો કે હું પણ તમારે
જ પગમે દક્ષિણા સેવા તૈયાર છું

પતિને પગમે પગમે જવું
મેઝીની પાછળ જોતજવું થઈ રહેવું
નહીં આવ આવો અસર થવી થવી રે,
કહે નહિ રે જોડુ કું બીજાની વૃદ્ધી

ત્યાર બાદ વર, કન્યા અને સાળા ત્રણેય જણાં ઝુલસુ ઇચ્છુનિ
પાસે પહોંચ્યાં મુનિરાજે ત્રણેયને બેઠાવ્યો. કહ્યું, આ સસર
અહિસેજ મંત્રે કોણ જન્મજરામરબેજ—જન્મ, જરા અને મરણથી
સળગી રહ્યાં છે તેમાંથી સ્વતંત્ર બાદમાંની બોળખાણું કરી લો.

વર કન્યા અને કન્યાનો ભાઈ ઉત્તમસુદર ત્રણે જણુએ આ બેઠાવ્યો.
સામન્યા ઉત્તમસુદરે પણ દક્ષિણા સેવા માટે નિમ્મણ કરી લીધી, કારણ કે—

હજી હરે, વાહજી હરે હરે સિદ્ધિનાં પૂર.

ઉત્તમ બોલ્યા તવ હરે કહી પદિય બેઠે સુર.

મુનિરાજ પાસે ત્રણેય જણુએ દક્ષિણા લીધી. રેકરીની નીચે કોતેશ
રાજકુમારના પગથીસ મિત્રો કે જોએ આ રાજકુમારની જાનમાં બાવ્યા
હતા તેમણે પણ આ વાત સાક્ષીની તેઓ વિચાર કરવા સાચા કે પીડીત્વો
વરકન્યાએ અને જાહેનને વળાવવા બાનેશા ઉત્તમસુદરે બધારે દક્ષિણ થઈ
લીધી, ત્યારે વરકન્યા વિનાની જાન થઈ ને આપણે કયે મોઢે પાછા જવું ?
આમ વિચારીને એ પગીસેજ સુવાન રાજકુમારને દક્ષિણ થઈ લીધી

અહીં રાજા અને રાણી આતુરતાપૂર્વક જાનની રાહ જુએ છે પોતાનો લાડીલો કુવર પરણીને આવે છે, તેથી રાણી હિમચૂલા કામતી વસ્ત્રાભૂષણો ધારણ કરીને વસ્ત્રાભૂષણો પોખવા માટે તૈયાર થઈને બેઠી છે એટલામા ખાલી રહ્યો અને પાલખીઓ આવી રથના સેતકાએ રાજાને વાત કરી કે ‘ મુનિરાજ ગુણસુદરને વાદવા જતા વર, કન્યા અને કન્યાના ભાઈ ઉદયસુદર દીક્ષા લઈ લીધી અને આ વાત સાંભળીને પત્નીસેય જાનૈયા રાજપુત્રો પણ એ જ માર્ગે ગયા । આ સમાચાર સાંભળીને વૃદ્ધ રાજા વિચાર કરવા લાગ્યો, ‘ ધન્ય છે મારા કુમારને । મારે પ્રથમ દીક્ષા લેવી જોઈએ, એને બદલે હું તો હજી ગળાખૂડ સસારમા ફેરવેલો પડ્યો છું, ને એણે પોતાનો જવ સુધારી લીધો । હું પાછળ રહી જયો ને પુત્ર આગળ થઈ ગયો । માટે મારે પણ એ જ મુનિરાજ ગુણસુદરની પાસે દીક્ષા લેવી વૃદ્ધ રાજરાણીએ પણ એ જ નિશ્ચય કરી લીધો । આમ રાજા અને રાણીએ પણ ત્યાગધર્મ સ્વીકારી લીધો રાગ એ આગ છે, ત્યાગ એ બાગ છે

ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમા લખવાન કહે છે—

एष य संगे समद्वक्त्रमिता, सुदुस्तरा चैव भवति सेसा ।

जहा महासागरमुत्तरिता, नई भवे अवि गंगासमाणा ॥

અ ૩૨, ગા ૧૮

વિકારના કારણરૂપ વિષયોને જે છતી લે છે તે દુસ્તર મહા-સાગરને તરી ગયો । ત્યારપછી તેને ગંગા જેવી મોટી નદીઓને તરવી મુશ્કેલ જણાતી નથી, કારણ કે—

કાગળી પેઠે હસ, વિષ્ટા પર દોડે નહી,

શરાઓ શિર નાથ, પણ પ્રતિજ્ઞા તોડે નહી

જેણે લક્ષ્યચર્ચની યાવજીવન પ્રતિજ્ઞા લીધી હોય તેને શિર સાટે પાળવી જોઈએ માતા આ પુત્રીમા સુદર સસ્કારો રહે છે દોકરી દિનપ્રતિદિન વધતી જાય છે હવે તેનું શું બનશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

૬ આ પર ચીને નેટલાં નોઈએ તેટલાં જાણુ લાવી જાય તાં
 હો મુકલમેસવાણા કહેવા લાગ્યો, તા મારે આ પર જાયુ નોઈએ !
 ઝમ્મી નીચે ખસ્યાં પાંડલાં હજી પડેલાં છે. એને વાણી લેવાની પણ
 જાણુ કામ સરી નામ છે. હવેનું ખોમ તો નજી આવવાનું હતું,
 પણ પરિણામની તરતમતા દેટલી ! જામાંની ત્રીજી કપોતમેસવાણા
 માણુસને મારે લખવાન કહે છે—

લંકે લંકસમાપારે નિયદિસ્ટે અણમુપ ।
 પઢિહંચન સોલહિય, મિચ્છાદિહી અનારિય ॥
 કલ્પાકાલુકુવાઈ ય, તેજે યાદિ ય મચ્છતી ।
 પ્વમોગસમાહસો કારકેસં તુ પરિવસે ॥

ઉપરાખ્યનસૂત્ર, જા. ૩૪ જા. ૨૫-૨૬

કપોતમેસવાણા વાંકા વાંકા પરિણામવાળા વાંકા આવતલુ તમે,
 મુખ્ય વડે કામ પામનારો, પૂત કપડી, જસબદ અને દિગ્ધર્મી લાગ્યા
 જોવાનારો હોય છે. તેમ કે જાવા માણુસે એક દુષ નહીં દેનારી ત્રાપ લેવાની
 દની ત્રાપ લેનારાઓએ પુછ્યું કે જા ત્રાપ દેટલું દુષ જાપે છે ! તે તેણે
 જાતેના પચ્ચર સામે જાગળી ચીધીને કહ્યું. જા પચ્ચર નેટલું દુષ
 જાપ છે. વિચાસથી એ જાવનું મુખ ભૂલ્યાને ધેર લઈ જવા, પણ
 તેને દોષવા જવા તો પચ્ચરમાંથી દુષ નીકળે તે જાવમાંથી નીકળે ! જા
 દિગ્ધર્મી લાગ્યા કપપૂજુ અને કુતારા લોહા વાપરે છે.

તેવી જ રીતે જાવા જવાવાદના એ પ્રકારો છે (૧) મોઈની
 અનામત મોઈની જાપણુને દાન કરી જવી, અને (૨) જોડી સસી
 પુરાતની એ જ્યુ જા કપોતમેસવાણા લોહા આવતતા હોય છે.

તમારી પીમાં નેટલાં કપાં તૈયાર છે એ જર્થ જ તમે પહેરી
 તમને એવી મોઈ મરતી છે ! જા તમારે પાપ જાધીને વધારે રજુ
 છે અજવાન કહ છે કે જા છવે જોડ રાજમોહમાં વાળના અમ્મજાન
 નેટલી નજા પણ નજા ચિત્તની જાજી રહેવા દીધી નથી. હવે

ખતાવો કે કંઈ ભાષા જાણ્યા વિના તમે રહી ગયા છો અને કયો પ્રદેશ
જોવાનો બાકી છે ? માનવજન્મ દેશપરદેશની વસ્તુઓ જોવા અને
ખાવાપીવા અને રખડવા માટે મળ્યો નથી રાજા-મહારાજાઓ મરીને
ગયા એવા એવા લોકો પણ સાથે બાંધીને કાંઈ લઈ ગયા નથી માટે
જેમ અને તેમ પરિગ્રહ ઓછો કરે. ઘણા લોકો ઈન્કમ ટેક્સના વધારાની
ચીસો પાડે છે, પણ જેટલી રકમનો ટેક્સ લેવાનો પડતો નથી એટલા
જ રૂપિયા કમાવાની મર્યાદા બાંધી લે, તો તેવી જૂમ પાડવી ન પડે
આમ કરે તો તમારા સિવાય કૃત્ત્વા ગરીબોને રોજી મળે ? અને સાથે
સાથે સરકારની પણ આખો ઊધડી જાય, પણ તમારે તો આખાપે.
આકાશને બાથમા લેવું છે ને પછી રડવું છે. તમને સતોની વાણી.
સાક્ષીવાનો તો ટાઈમ પણ મળતો નથી પાપ કરવાનો ટાઈમ મળે.
છે, ને પાપ ધોવાનો ટાઈમ ન મળે એનું શું કરવું ? મકાન રોજ
સાફસૂકે ન થાય, તો તેમા કચરાના ગળ ખડકાય તમે કચરો બેગો
થવા દો છો ? વાસણો રોજ એઠા થાય છે, તેને રોજ સાફ કરો છો
કે નહીં ? આ બધું સાફસૂકે રાખવામા તમને ટાઈમ મળે છે ને
આત્માને સાફ કરવાનો ટાઈમ તમને નથી મળતો પ્રાર્થનાનું મહત્ત્વ
દરેક ધર્મમા છે પારસી, મુસલમાન અને ક્રિસ્તિયનો પણ દર રવિવારે
એમના ધર્મની પ્રાર્થના નિયમિત કરે છે, ત્યારે પ્રતિક્રિયાથી જેવી આવશ્યક
ક્રિયામા પણ તમે આગસ કરો અને પાપનો સધરો થાય, તો તેમા
કેનો દોષ ? આ પ્રતિક્રિયાથી દ્વારા તમારા આત્માને હળવો ફૂલ જેવો
ખતાવો પાપનો સધરો ન થાય એટલું તો જરૂર કરો તમે જ તમને
પોતાને પૂછી જુઓ કે તમારું દિલ સાફ છે ? આત્મા પવિત્ર છે ?

મન મેલો નારીમા ઘેલો, ધન જોળનમા છડી ગયેલો,

ચામડામા લેશે ચૌ પહેલો, ચડી ચોટ ઉપાડશે રે

પ્રજુના લગ્ન વિના પટકી પાડશે રે'

ધન અને જોળનમા છડી ગયેલો અને મનનો મેલો માનવ સામે
આવેલી આકૃતિને પણ જોઈ શકતો નથી જગવાન કહે છે, 'વગેરે'

વ્યાખ્યાન : ૮૩

(સામવાદ, તા. ૩૦-૧૦-૧૭)

અહીં નામે સિદ્ધાન્ત પ્રાપ્ત થયે કળર્થ સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર આમે છે પુત્રીના જન્મ થયા બાદ માતાપિતાએ એલુ નામ દોષ્ટી રાખ્યું જેમ અંધક સતાના છોકરો નિબીધાત છોરવામાં આવે તેમ દોષ્ટીના છોર થયા સાએ. માનવજીવનમાં ત્રણ સરકારો મહત્વ ધરાવે છે : (૧) પૂર્વના સરકાર, (૨) માતાપિતાના સરકાર અને (૩) સત્ર અથવા પુસ્તકોના સરકાર. પૂર્વના સરકારો સારા હોવાથી માતાપિતાનો એક પુત્ર ધર્મ પ્રેમી અને શુશ્રુવાન હોય, ત્યારે પૂર્વસરકારના અભાવે એ જ માતાપિતાનો બીજો પુત્ર ક્રિમ્બુખસ હોય. માતાપિતાના સારા સરકારો ન હોય તો પૂતળા સરકારો અર્થાત્ જન્મ છે આથી એ પૂર્વના સરકારોની અસર મુખાવી કે છે તેવી જ રીતે પૂતળા અને માતાપિતાના કૈંસ સ હારો હોય છતાં સગ અને વાચન અસિદ્ધ હોય તો એ જન્મને દમાવીને એ બાળક અસરકારી જન્મી તથા છે. ક્રિયાશ્રુમાંથી પાણીને કિતારવામાં પ્રયત્ન કે કિમીની કાઈ જરૂર પડતી નથી, પરંતુ નીચેથી ઘસે ચલાવવામાં પાષપ અને મશીનની જરૂર પડે છે તેવી જ રીતે સરકારોનું આનવજી આપવા જનુ પાડુ નથી એને તો બાળક વાતાવરણમાંથી, સત્રમાંથી અને અનુકરણ દ્વારા ખજુ પડ્યો પડે છે. સારા સરકારોનું મેળવવા પડે છે મહાન વિશ્વતિ જ જન્મના મુદ્દેને

અંકુશ કરી શકે છે. બાકી કુસસ્કરોને પકડવા એ તો અનાદિની ટેવ છે. ' નો લોગમેષ્યં ચરે ' અર્થાત્ હે લવ્ય જીવો દેખાદેખી કે લોકેપણા કરશો નહીં જેનામા દેખાદેખી નથી, તે કુસગથી દૂર રહે છે માટે જાતીઓ કહે છે કે—

અનતકાળથી આચડ્યો, વિના ભાવ ભગવાન,
સેવ્યા નહીં ગુરુ સતને, મૂક્યુ નહીં અભિમાન

અનાદિકાળથી ભટકતા જીવે પોતાનું અભિમાન મૂક્યુ નથી અને સતનું ચરણુ શોધ્યુ નથી કેટલાક લોકો તો જવાબ આપે છે કે આખું જગત ફૂડકેપટ કરે છે, આ જમાનો સાચનો નથી, પણ તેઓ સતોના વાક્યોને સમજ્યા વિના જ બોલે છે ' ફૂડ ત્યાં ધૂળ છે ' મનુષ્યે ૭ ૭ પ્રકારની લેસ્થાઓને ખ્યાનમા રાખવા જેવી છે આ ૭યે લેસ્થાઓ આ પ્રકારે છે (૧) કૃષ્ણલેસ્થા, (૨) નીલલેસ્થા, (૩) કાપોતલેસ્થા, (૪) તેજલેસ્થા, (૫) પદ્મલેસ્થા અને (૬) શુકલલેસ્થા આ ૭યે લેસ્થાઓને આપણે દૃષ્ટાન્ત દ્વારા સમજવાનો પ્રયત્ન કરીએ

દૃષ્ટાન્ત—૭ મુસાફરો રસ્તે ચાલતા ભૂખ્યા થયા એટલામા ફળોથી લચી રહેલું એક જાણુડાનું ઝાડ તેમના જેવામા આવ્યું ત્યાં પહેલો કૃષ્ણલેસ્થાવાળો કહેવા લાગ્યો, ' મારી પાસે કુહાડો છે હમણા આખા ઝાડને મૂળમાથી ઉખેડી દઈ છું ' ત્યાં બીજો નીલલેસ્થાવાળો બોલ્યો, ' આખા ઝાડને મૂળમાથી કાપવાની જરૂર નથી હું એની મોટી મોટી શાખાઓને કાપી દઈ છું ' ત્યારે ત્રીજો કાપોતલેસ્થાવાળો બોલ્યો, ' મોટી શાખાઓને કાપવાની શી જરૂર છે ? હું એની પ્રતિ-શાખાને કાપી દઈ ' એટલામા ચોથો તેજલેસ્થાવાળો કહેવા લાગ્યો, ' પ્રતિશાખાને કાપવાની જરૂર નથી એની નાની નાની ડાળીઓ કાપી લઈએ એટલે આપણને જાણુનું ફળ મળી જશે ' ત્યાં પાંચમો પદ્મલેસ્થાવાળો કહેવા લાગ્યો, ' ડાળો અને પાદડાઓનું આપણને શું કામ છે ?

હુ યા પર ચાંદને નેટલાં નોંઝીને તેટલાં જાણુ લાવી જાણુ ત્યાં
 હો શુભસંસ્થાવાળા કહેવા લાગ્યો, યા મારે યા પર ચાલુ નોંઝીને !
 યાની નીચે ખણી પાડેલાં રૂળ પડેલાં છે. એને વાણી લેવાથી ખરું
 જાણુ કાંઈ સરી જાય છે. હવેનું ધ્યેય તો નાણુ ખાવાનું હતું,
 પણ પરિણામની તરતમતા કેટલી ! જાતની ઝોલ કપોતસંસ્થાવાળા
 માણસનું મારે ભગવાન કહે છે—

લંકે લંકસમાચારે મિલકિલ્લે અણગુપ ।
 પલિરંજય યોગદિપ, મિલ્લવિદી અવારિપ ॥
 કલ્પાલમવુદ્ધર્ચાં ય, તેમે યાદિ ય મલ્લરી ।
 વ્યમોગસમાચરો કારલેસં મુ પરિવસે ॥

કિતરાખ્યનસૂત્ર, જા. ૩૪ ગા. ૨૫-૨૬

કપોતસંસ્થાવાળા વાંકા વાંકા પરિણામવાળા વાંકા જાગરણ પ્રત્યે,
 માયા વડે કાંઈ પામનારો પૂત કપરી, અણગમ અને દિવ્યાર્થી કાપા
 બેઠનારો હોય છે જેમ કે આવા માણસે એક દુષ્ટ નર્તી દેવારી ગમ લેવાથી
 દત્તિ માથે લેનારાઓએ પૂછ્યું કે આ માથે કેટલું દુષ્ટ જાણે છે ? તો તેણે
 સામેના પચ્ચર સામે જામળી ચીધીને કહ્યું. આ પચ્ચર નેટલું દુષ્ટ
 આ ને હું વિશ્વાસથી એ માથનું મૂક્યું જુદીની ધેર લઈ જ્યાં, પણ
 વને દાદગ અમા તો પચ્ચરમાંથી દુષ્ટ નીકળે તો માથમાંથી નીકળે ! આ
 દિવ્યાર્થી જાના કપ ખરું અને કુતારા લોકો વાપરે છે

તેવી ૪ રીતે આવા અધાવાદના બે પ્રકારો છે (૧) કાંઈની
 અનામત શ્રેણી ચાપ્પુન હજમ કરી જવી અને (૨) ખેડી સમી
 પુરાતવી એ જ્યાં આ કપોતસંસ્થાવાળા લોકો જાગરતા હોય છે

તમારી પરીમા નેટલા કમ્મ તૈયાર છે એ જ્યાં જ તમે ખેડી
 સહા ॥ અરી કાંઈ મર હી કે ? જ્યાં તમારે પાપ બાધીને વધારે રજુ
 છે અજવાન કહ્યું છે કે આ છવે ચોદ રાજમોકમાં વાળના જામળાજ
 ન પી જગ્યા પણ ૪ પા વિનાની બાકી રહેવા લાખી નથી હવે

ખતાવો કે કઈ ભાષા જાણ્યા વિના તમે રહી ગયા છો અને કયો પ્રદેશ
જોવાનો બાકી છે ? માનવજન્મ દેશપરદેશની વસ્તુઓ જોવા અને
ખાવાપીવા અને રખડવા માટે માલ્યો નથી રાજા-મહારાજાઓ મરીને
ગયા એવા એવા લોકો પણ સાથે બાધીને કાઈ લઈ ગયા નથી માટે
જોમ અને તેમ પરિગ્રહ ઓછો કરે બધા લોકો ઇન્કમ ટેક્સના વધારાની
ચીસો પાડે છે, પણ જોટલી રકમનો ટેક્સ ભરવો પડતો નથી એટલા
જ રૂપિયા કમાવાની મર્યાદા બાધી લે, તો તેવી જૂમ પાડવી ન પડે
આન કરે તો તમારા સિવાય કેટલા ગરીબોને રોજી મળે ? અને સાથે
સાથે સરકારની પણ આખો જીવડી જાય, પણ તમારે તો આખાથે
આકાશને બાથમા લેવું છે ને પછી રડવું છે તમને સતોની વાણી-
સાબળવાનો તો ટાઇમ પણ મળતો નથી પાપ કરવાનો ટાઇમ મળે-
છે, ને પાપ ધોવાનો ટાઇમ ન મળે એનું શું કરવું ? મકાન રોજ
સાફસૂફ ન થાય, તો તેમા કચરાના ગળ ખડકાય તમે કચરો બેગો
થવા દો છો ? વાસણો રોજ એકા થાય છે, તેને રોજ સાફ કરે છો
કે નહીં ? આ બધું સાફસૂફ રાખવામા તમને ટાઇમ મળે છે ને
આત્માને સાફ કરવાનો ટાઇમ તમને નથી મળતો. પ્રાર્થનાનું મહત્વ
દરેક ધર્મમા છે પારસી, મુસલમાન અને ક્રિશ્ચિયનો પણ દર રવિવારે
એમના ધર્મની પ્રાર્થના નિયમિત કરે છે, ત્યારે પ્રતિક્રમણુ જેવી આવશ્યક
ક્રિયામા પણ તમે આજસ કરે અને પાપનો સધરો થાય, તો તેમા
કેનો દોષ ? આ પ્રતિક્રમણુ દ્વારા તમારા આત્માને હળવો ફૂલ જેવો
બનાવો પાપનો સધરો ન થાય એટલું તો જરૂર કરે તમે જ તમને
પોતાને પૂછી જુઓ કે તમારું દિલ સાફ છે ? આત્મા પવિત્ર છે ?

મન મેલો નારીમા ઘેલો, ધન જોળનમા છટી ગયેલો,

આમડામા લેશે સૌ પહેલો, ચડી ચોટ છપાડશે ર

પ્રજુના જનન વિના પટકી પાડશે ર

ધન અને જોળનમા છટી ગયેલો અને મનનો મેલો માનવ સામે
આવેલી આફતને પણ જોઈ શકતો નથી જગવાન કહે છે, 'વગોઃ

અમ્મો ન લગ્ન — આ જાણે છે કે તેણી મુક્ત રહેવા માટે એકમાત્ર
ધર્મનું એક કરેલ પશુ જાણે છે તે તમે પિતાને ન મોટો ધર્મ
માને છે. વધીએ પોતાના અસીમે પાસેથી ગમે તેમ સમજાવીને પશુ
ધન મેળવી છે છે એકદરે ઈન્જેક્શનો ને દવાના ડોઝો આપી આપીને
હાનિ થાવી છે છે જે વધારે પેસા કમાવું જે વધારે ફક્કપટ કરી
છે તેની જ ઉન્નતિ થઈ એમ લોકો માને છે

દેહાન્ત—સિદ્ધાન્તની ચતુર્થા સારી જાતના ધીના વાસ્તુમયી
થી કાઢ્યા એક માણસને લીની ફાંસ વાગી થઈ જાણે છે તે ગમે તેવી
કડીમાં પશુ આવા લી જોવા મળતાં નથી. ફાંસ વાજવાથી તેની
આજળાને દુઃખ થવા લાગ્યું એ એકદરની પાસે થયેલ એકદર તેની
આજળા તપાસીને એક ઈન્જેક્શન માણું અને પાંચે બાંધી દીધા અને
ક્યુ કે આજળીમાં મોટો જખમ થવાનો અને સેપ્ટિક થઈ જવાનો
અથવા મોટો રોગ પાડે બાંધાવી જાણે. બીજાં રોગ હોઈ તે રોગ રોગ પાડે
બાંધાવવા લાગ્યો આમ કરતાં કરતાં એક મહિનો થયો આજે એકદર
એક રોગ બહારમાં વિચિત્રમાં ઉપર જવાનું થયું તેને કેમકે એકદરનો
કુવાન પુત્ર બેઠો એ પશુ એકદરની પાસે થયેલો હતો. જરાબર એ જ
સમયે પાંચે બાંધાવનારો હતાં આજે આ કુવાન એકદર આજળાને
જરાબર તપાસી, તો તેમાં લીની ફાંસ જોવામાં આવેલી આવી જરમ
પાણી કરીને હાંની આજળાને પાંચે કલાક એ પાણીમાં રખાવી
પેશુ લી પીજળી ગયું અને તથી તરત જ દુખાવો બધે થઈ થયો
બીજો દિવસે મોટો એકદર આજે તેની પાસે જઈને હાંને ક્યુ
નમારા પુત્રે તો લોહી જ વારમાં મારો દુખાવો બધે કરી દીધો ને

એક મહિનાના પચસ રૂપિયાનો ખર્ચ થયો છતાં તમે તે પાટા બાંધે
જ રાખતા હતા હાંના મથા પછી એકદર પોતાના કુવાન પુત્રને
ધમકવીને ક્યુ જાતી રીતે એક જ દિવસમાં રોગીને પાંચે મોકલ્યો
તે તમે કમાઈ શકો નહીં મારે જરા કમાવાની ફરજના રીખતા
જાવ હોયો આ તીનિ ! ફરી પરિવર્તી લાલચ છે !

દૃષ્ટાન્ત—ધન્યકુમાર (ધના અણુગાર) આગળ અખૂટ ધન હતું તેની બત્રીસેય સ્ત્રીઓ એક એક કરેડ સોનૈયા લઈને આવી હતી આવી અખૂટ સમૃદ્ધિનો માલિક એક દિવસ લગવાન મહાવીરના ઉપદેશથી રગાઈ ગયો. જ્યારે એ દેશના સાલજવા ગયો હતો ત્યારે જુદો હતો અને પાછો ફર્યો ત્યારે એનો આત્મા પલટાઈ ગયો. ધના અણુગારે માતાની પાસે આવીને કહ્યું, ‘મારે સયમમાર્ગે જવું છે, માટે મને આજ્ઞા આપો.’ પોતાના એકના એક પુત્રની આવી વાત સાંભળીને માને મૂર્છા આવી ગઈ, છતાં ધન્યકુમાર એમ ને એમ બોલો રહ્યો મૂર્છામાંથી જાગીને માતા વિચાર કરવા લાગી, ‘મારું માથું હું ખે તોપણ મારો પુત્ર કહેતો કે તારા બહલે લહે મારું માથું હુંએ આમ કહેનારો પુત્ર આજે મને મૂર્છા આવી ગઈ, છતાં એમ ને એમ બોલો રહ્યો માટે એનામા જરૂર કંઈ ફેરફાર થઈ ગયો છે’ મા બેઠી, ‘બેટા ! તું બત્રીસ નારીનો સાલજો છે તારે ત્યાં સતાન થાય અને હું મરી જાઉં પછી ખુશીથી દીક્ષા લેજો લોકો તપ કરીને યજ્ઞ તારા જેવી સમૃદ્ધિની માગણી કરે છે, ત્યારે આ સમૃદ્ધિને સંપૂર્ણ ભોગવ્યા વિના તું સાધુ બની જાય, એ ઠીક કહેવાય ?

બાવીસ પરિપક્વ જીવતા, શ્રી કરવો ઉગ્ર વિહાર,
દોષ બેતાળીસ ટાળીને, શ્રી લેવો સૂત્ર તો આહાર
ઘેર ઘેર ફરવું ગાયરી, શ્રી સુણો હું ખ અપાર રે,
થે સુણુ બાહુડા ! સયમ મત લેજો અમને છાડીને

‘બેટા !’ રડતા રડતા માતા કહેવા લાગી, ‘બાવીસ બાવીસ પરિપક્વ જીવતા કેટલા બધા મુશ્કેલ છે ? એક એક પરિપક્વ કાળજી કે પાવી નાખે તેવો છે બત્રીસ પ્રકારના જોજન લેનાર તારે પારકે ઘેર શિક્ષા લેવા જવું પડશે, એ કેટલું મુશ્કેલ પડશે ? સીખ માગવામા કેટલી શરમ આવશે ? માટે હું તને હમણા દીક્ષા લેવા દેવાની નથી.’

પરંતુ ધન્યકુમારનાં પગલાં તો હવે સાચી પ્રજ્ઞતા તરફ મડાઈ ચૂક્યા હતા એ પગલાં હવે પાછા ફરી શકે તેમ ન હતાં એ બેઠ્યો,

મા ! મને તપ કરવાનું અને સવર્ગધર્મ પાળવાનું કામ જ નહીં, મરણ, જરા અને રાજાદિકુળો કરતાં થયું સહેલું સામે છે. મારે હવે વધારે કામ કરવા નથી. આ સસારનાં મુખો અને ક્રિયાઓનાં ફળ જેવા વિષમ્મ દેખાય છે.

ધન્યકુમારની માતાએ જાણ્યું કે મારે પુત્ર હવે મારું કામ અને તેમ નથી. આથી એ રાજા પાસે ગઈ અને કહેવા લાગી, મારા પુત્રને દિક્ષા લેવી છે. મારે દિક્ષામહોત્સવ મારે આપનાં હજારને આમર આપો. રાજા બોલ્યો, શું તમારો જુવાન પુત્ર બાહ્ય મોટું મુખ ઊઠીને દિક્ષા લે છે ? આલો કુ બાવીને તેને સમજાવો.

રાજાએ બાવીને ધન્યકુમારને સમજાવતાં કહ્યું, બાઈ! તારે ભગ્ન કરવું હોય, તો તારા જ આ વિરાળ મહાસભ્યો એકાન્તમાં બેસીને કર તું દિક્ષા લેવા શા મારે તેવાર થાય છે ? તને શું કુશ્મ છે ? શું કાંઈ દુશ્મન તારી પાછળ પાડ્યા છે ? એમ હોય તો તારા દુશ્મનોને પરસ્ત કરવાનું કામ કુ મારે મારે થઈ શકે.

તો તો મારું કામ થઈ જાય. ધન્યકુમારે કહ્યું, મારે એ દુશ્મનોને જ કાપવા છે. જે તમે એ કરી શકતા હો, તો મારે દિક્ષા લેવાનું કાંઈ કામ નથી.

તે જાણી જતાવો ધન્યકુમાર ! રાજા બોલ્યો, તમારા તમામ દુશ્મનોને કુ નષ્ટબળ કરી નાખીશ. તમને નિર્ભય બનાવી દઈશ. ધન્યકુમાર બોલ્યો, મારા દુશ્મનો કાંઈ જાહેરના દુશ્મનો નથી. જન્મ જરા, આપિ અને મરણ એ મારા કાલ્પનિક સત્ત્વો. મારા પર આક્રમણ કરીને મને કિન્નકિન્ન કરી રહ્યા છે. શું તમે એ સત્ત્વોને હાવી કરશો ? રાજા નિરાશ થઈને બોલ્યો, બાઈ! એ સત્ત્વોથી તો કુ ખસી જાયેમો જ છું. એક જાણેલો માણસ બીજા જાણેલાને મુક્ત બનાવી કરી શકે.

એ જ મોટી વાત છે. ધનાએ કહ્યું, માનવ જાહેરના સત્ત્વોને તે છૂટી રીતે છે. ખસી જાયેમો જાણેલા સત્ત્વોને છૂટવામાં છે. મારે કાંઈ જાહેરના સત્ત્વ નથી, પરંતુ—

નથી કોઈ શત્રુ મારે, આ દુનિયામાં,
ખરા દુશ્મનો મારા દિલમાં છુપાયા,
હડતો રહ્યો છું નિરતર ઝૂમી,
છતાં દુશ્મનો તો જરી ના જિતાયા
કલેજે પડ્યા છે એવા ડેક કાણા,
કેમ કરીને ગાઉ હું તો પ્રભુ! તારા ગાણા?

‘આ મારા આંતરિક શત્રુઓ સાથે નિરતર ઝૂમવા છતાં તેમણે
જરાય મચક આપી નથી હવે મારે આવા ઉપાધિમય જીવનમાંથી મુક્તિ
થવું છે એના માટે આજે જ સુઅવસર છે

‘રાજનું! ધન્યકુમારે કહ્યું, ‘આ અદરના શત્રુઓએ જન્મ-
જન્માન્તરથી મને દુખાવી ગૂમળાવી અને રખડાવી માર્યો છે, પરંતુ
શ્રી મહાવીરના વાક્યોએ મારી અનતા જન્મની ઊંધને ઉડાડી દીધી
છે હવે હું કોઈનો શેક્યો શેકાઈ શકું એમ નથી’

રાજાએ ધન્યકુમારની માતાને કહ્યું, ‘માતાજી! ધન્યકુમારનું ચિત્ત
સસારમાંથી વિરક્ત બની ગયું છે એમની ધામધૂમથી દીક્ષા થાય તેવા
મહોત્સવનો પ્રબંધ રાજ્ય તરફથી થશે’

અને રાજાએ હાથી, ઘોડા, રથ, પાલખી આદિ સહિત વાજતે
ગાજતે ધન્યકુમારનો દીક્ષામહોત્સવ ચોળ્યો માતાએ જગવાન મહાવીરના
ચરણોમાં પોતાના પુત્રને સોંપતા કહ્યું—

આ પુત્ર વલ્લભ હશે શ્રી સોપુ તમારે હાથ રે,
થે સુણો, જિજિવરજી! દીક્ષા આપો ને મારા નદને

હે ભગવન! મારી અધની લાકડી, હૈયાનો હાર અને વહાલામાં
વહાલી વસ્તુ મારો પુત્ર હું આપને લિક્ષામાં આપુ છું’

અને ભગવાને ધન્યકુમારને દીક્ષા આપી તે જ દિવસે ધના
અણુગારે પ્રજાના ચરણોમાં વર્ષા કરીને કહ્યું, ‘ભગવન, મારી દષ્ટા

છાને વારવાર સસારમાં પડાટન હતુ પડે છે તમને આ સસારમાં
 રખડી રખડીને માફ લાગ્યો છે ? મુદ્દામાં સાથે એક ખૂતી ચોરને
 પકડવામાં આવ્યો. તેના પર ધસી ખૂનોનો આરોપ પડ્યો સાક્ષિન થયે.
 રાત્રીએ તેને ફાંસીની સજા કરી. આ વખતે ચોર કેવો કપે ? ચોરની
 મહારાખ્યુ ભોઈને રાણીને દયા આવી. રાણીનું રાત્રી પાસે એક વચન
 લેવું હતું. આથી રાણીએ એ ચોરને પોતાને ત્યાં એક દિવસ રાખીને
 પ્રસન્ન કરવાનું વચન મામ્મુ સ ન પામેલો. ચોર રાણીના રાત્રીમહેલનો
 વડે દિવસનો મહેમાન બન્યો. દાસીઓએ તેને મુલાકાત પાછી વડે
 સ્નાન કરાવ્યું. ભોજનમાં સોનાની ઘાળીમાં સુદર પકવાન મૂકવામાં
 આ પદ ભોજન કરી લીધા પછી સુગંધી મુખવાસ ધરવામાં આવ્યો.
 આરામ માટે મનાકર ચિત્રોવાળું સંધારવાન સોંપવામાં આવ્યું.
 તાટવાર મજેદવાયા અનેક કચ્છરેમ વાનિત્રી અને મીને સંભળાવવામાં
 આવ્યા અને આમ એક દિવસની મહેમાની પૂરી થઈ ગઈ. રાત્રીએ
 પૂ પૂ રાણીની મહેમાનગતી—સ્વાગતલક્ષ્યકાર વગેરે કેવાં લાગ્યાં ?
 ચોર જવાબ આપ્યો કે મને ખબર નથી. રાત્રીએ પૂછ્યું
 તો ભોજન શું બપાવ્યું હતું એ તો બતાવ. ચોર જવાબ
 આપ્યો મને ખબર નથી. રાત્રીએ પૂછ્યું સ્વપ્નગૂઢનાં સુદર
 ચિત્રો આરામ માટે મખમલના નિખના, નાચરચ, વાનિત્રીની
 સુગંધી એ જણ તો વને ગમ્યું ? હતું ? પડ્યું ચોર તો એ જ
 જવાબ આપ્યાં હતાં, મહારાજ ! હું મહેમાન બન્યો, છતાં મારી
 છાત્રે તો ફાંસીનો મચ જ દેખાતો રહ્યો. આથી મેં ભોજન હતું
 જ્યાં સ્વાસ્થી ખબર નથી, ચિત્રો નેવાં જ્યાં દેખ્યાં નથી, અસ્તિ ને
 નેવાં ?

મને તો

નથી કોઈ શત્રુ મારે, આ દુનિયામાં,
ખરા દુશ્મનો મારા દિલમાં છુપાયા,
હડતો રહ્યો છું નિરંતર ઝૂંમી,
છતાં દુશ્મનો તો જરી ના જિત્યાયા
કેલેજે પડ્યા છે એવા ટેક કાણા,
કેમ કરીને માઉ હું તો પ્રભુ! તારા ગાણા?

‘આ મારા આંતરિક શત્રુઓ સાથે નિરંતર ઝૂંમવા છતાં તેમણે
જરાય મચકે આપી નથી હવે મારે આવા ઉપાધિમય જીવનમાથી મુક્ત
થવું છે એના માટે આજે જ સુઅવસર છે

‘રાજન! ધન્યકુમારે કહ્યું, ‘આ અદરતા શત્રુઓએ જન્મ-
જન્માન્તરથી મને દબાવી ગૂંચળાવી અને રખડાવી માર્યો છે, પરંતુ
શ્રી મહાવીરના વાક્યોએ મારી અનંતા જન્મની જોધને ઉડાડી દીધી
છે હવે હું કોઈનો શોધ્યો શોધક શત્રુ એમ નથી’

રાજાએ ધન્યકુમારની માતાને કહ્યું, ‘માતાજી! ધન્યકુમારનું ચિત્ત
સંસારમાથી વિરક્ત બની ગયું છે એમની ધામધૂમથી દીક્ષા થાય તેવા
મહોત્સવનો પ્રખ્યાત રાજ્ય તરફથી થશે’

અને રાજાએ હાથી, ધોડા, રથ, પાલખી આદિ સહિત વાજતે
ગાજતે ધન્યકુમારનો દીક્ષામહોત્સવ યોજ્યો માતાએ ભગવાન મહાવીરના
ચરણોમાં પોતાના પુત્રને સોંપતા કહ્યું—

આ પુત્ર વલ્લભ ધણો શ્રી સોણુ તમારે હાથ રે,
થે સુણો, જિનવરણ! દીક્ષા આપો ને મારા નંદને.

હે ભગવન! મારી અધની લાકડી, હૈયાનો હાર અને વહાલામાં
વહાલી વરણ મારો પુત્ર હું આપને વિક્ષામાં આપુ છું’

અને ભગવાને ધન્યકુમારને દીક્ષા આપી તે જ દિવસે ધના
અણુમારે પ્રભુના ચરણોમાં વર્ણ કરીને કહ્યું, ‘ભગવન, મારી દષ્ટિ

છે કે જે આપની આરા હોય તેા જાવજીવન હા હાનાં પારણાં
અને પારણે અનિષ્ઠ કર્યુ તેમજ અરણ્યેમા વાસજીવણી અને ધરનાં
કાઈ માણસને ઉપયોગમાં ન આવી શકે તેવી અને જે અન્નાદારને
ફળ્યુ ફળ્યુ ન હોય તેવો આદાર લેવો. અનિષ્ઠમાં હામ માટે તે
અવાય નહીં હામવાને ખના અણુચારને કન્યવાદ આપ્યા આ પ્રકારે
તપ કરતાં કરતાં તેમજે અભિચાર અગ્રેજી અભ્યાસ કરી શરીર એટલુ
જાયુ થુ કે જની ગયુ કે તેમના હાથની આંગળીઓ મગ કે અગ્રજી
સુખમેલી શીંગાના જેવી જની મઈ તેમની આંખો વીણના બિંદી જેમ
લોડી કાતરી મઈ વાંસના રોપણાની ચીપોની માફક તેમજુ હાથપિગર
રેખાવા લાગ્યુ અને તેની હામ વાના પાનની જેમ ફેર જની મઈ
આમ હતાં એકાન્ત સ્થાનમાં તેમજે પોતાણુ તપ ચાલુ જ રાખ્યુ

અક વાર રાજકુટુંબમાં અગ્રવાન મદાવીર પદાર્થો ફેર ન કરવા
આવેલા મદારા ન એલિંકે અગ્રવાનને પ્રસ કર્યો આપના ઇન્દ્રિયતિ
આદિ ૧૪ સાધુઓમાંથી સૌથી વધારે દુષ્કર કરતી કરનાર સાધુ
ક્યા દરો અગ્રવાન મદાવીરે કહ્યુ તપ કરનારાઓમાં અત્યંત
દુષ્કર તપ કરના ખના અણુચાર છે એલિંકે પ્રાચના કરી હુ એ
તપામૂલિ ખના અણુચારનાં ફેર ન કરવા હમ્મુ હુ અને મદારાગ્ન
એલિંકે તપમાનમાં ફેર ન એ દુષ્કર તપવારી ખના અણુચારને વફત
ક્યા આમ સનત આઠ માસ સુધીનુ તપ કરીને છેલ્લે સવારે કરવા
માટે તમજ વિપુલપવન ૧ જગ્યા નહીં કર્યુ કાથા સાધુને આમજ
લઈ ન અક સમચ્છેણ શિલા પર દલા બિજાવીને, તેમજે એક માસ
સુધીના પારોપચય સવારે કર્યો.

એસે જલે પારણાં શી જાવજીવ જમી જાલુ
આત તો પાણુ નદી શી અનિષ્ઠ લુખે આદાર,
ન ન મદિના સયમ પાળ્યો આ કરી ગયા ખેવો પાર રે.

આમ તપશ્ચીના કુલ નવ મદિના પૂરા થયે કાળ કરીને તેને.

સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનમાં દેવ બનીને રહ્યા તેનીસ સાગરોપમનું આયુષ્ય બોગવીને તેઓ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં મનુષ્ય થશે અને મોક્ષમા જશે.

દુષ્ટ રાજ્ય અને તેની રાણી બન્ને જણા દ્રૌપદીને નીતિ, સત્ય, અને સદાચારનું શિક્ષણ આપવા લાગ્યા આમ કરતા કરતા દ્રૌપદીએ સુવાચન્યામા પ્રવેશ કર્યો, એટલે માતાને ચિત્તા વધી તેથી એક દિવસ સોળે શણગારે સજ્જ કરીને તેને તેના પિતા પાસે મોકલી ત્યાં મું બનશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ.

*

વ્યાખ્યાન : ૮૪

(મંગળવાર, તા ૧-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રશ્ન્યા ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત ગણે છે

સાતાસુત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા અમરકકાનો અધિકાર આલે છે દ્રૌપદીનો બાલ્યકાળ વ્યતીત થતા તેણે યૌવનમા પ્રવેશ કર્યો એક દિવસ વસ્ત્રાલંકારોથી સજ્જ થઈને એ રાજસભામા આવી દ્રૌપદીના શુભ, સ્વસ્થ અને અવસ્થા જોઈને દુષ્ટ રાજ્ય વિચાર કરવા લાગ્યો કે મારી પુત્રીને હું કાઈ યોગ્ય રાજપુત્રની સાથે પરણાવું, તો કદાચ એ સુખી પણ થાય ને દુખી પણ થાય તેમા પણ જો એ દુખી થાય, તો મારા ચિત્તને હેરાન થાય જીવને પોતાના સગાઓ પ્રત્યેની આસક્તિ અને મમતાનો મૂર્ખાવાવ હોય તો—

માયાહિ પિયાહિ લુપ્પહ નો સુલહા મુગર્હય પેચ્ચમો ।

પયાહિ મયાહિ પેહિયા, આરંભા ચિરમેજ્જ સુવ્વપ ॥ ૧

—સંસ્કૃતાગમ્મ ૨, ઉ ૧, ગા ૨

અર્થાત્ માતા, પિતા, સગી આદિ સગાઓ પ્રત્યે લુપ્થ થનાર

છવને વાર વાર સસારમાં પથ ટન કર્યુ પડે છે તમને જા સસારમાં રખડી રખડીને થાક લાગ્યો છે ? મુદ્દાભાસ સાથે એક ખૂની ચોરને પકડવામાં આવ્યો તેના પર ધણી ખૂનોનો આરોપ પડ્યુ સાબિત થયો. રાજાએ તેને ફાંસીની સજા કરી. જા વળતે ચોર કેવો કપે ? ચોરની ગજરામણુ જોઈને રાણીને દયા આવી. રાણીનુ રાજા પાસે એક વચ્ચન લેણુ હતુ. જાપી રાણીએ એ ચોરને પોતાને ત્યાં એક દિવસ રાખીને પ્રસન્ન કરવાનુ વચ્ચન માગ્યુ. રાજા પામેયો. ચોર રાણીના રાજમહેલનો એક દિવસનો મહેમાન બન્યો. દાસીઓએ તેને સુવાસિત પાણી વડે સ્નાન કરાવ્યુ. ભોજનમાં સોનાની ઢાળોમાં સુદર પકવાન્ન મૂકવામાં આવ્યાં. ભોજન કરી લીધા પછી સુમધી મુખવાસ ધરવામાં આવ્યો. આરામ માટે મનોહર ચિત્રોવાળુ સંસ્થાસ્થાન સોંપવામાં આવ્યુ. નાટ્યાર સંગ્રહવાળા. અનેક ક્ષુદ્રેશ્વ વાનિજો અને ગીતો સંકળાવવામાં આવ્યાં અને આમ એક દિવસની મહેમાની પૂરી થઈ ગઈ. રાજાએ પૂછ્યુ. રાણીની મહેમાનગતી—સ્વાત્મસહકાર વગેરે કેવા લાગ્યાં ? ચોરે જવાબ આપ્યો કે મને ખબર નથી. રાજાએ પૂછ્યુ.

તને ભોજન શુ આપ્યુ હતુ એ તો બતાવ. ચોરે જવાબ આપ્યો. મને ખબર નથી. રાજાએ પૂછ્યુ. સ્વચ્છમુક્તિ સુદર ચિત્રો આરામ માટે મજામસાનાં નિજનાં, નાચરન, વાનિજોની સુરાવલી એ બધુ તો તને ગમ્યુ જ હતું ? પડ્યુ ચોરે તો એ જ જવાબ આપનાં હતુ. મહારાજ ! હું મહેમાન બન્યો છતાં મારી સામે તો ફાંસીનો મત્ત જ દેખાતો રહ્યો. જાપી ! મેં ભોજન કર્યું છતાં સ્વાસ્તી ખબર નથી, ચિત્રો જોવાં છતાં દેખ્યાં નથી, ગીતો ને વાનિજો સાંભળ્યાં છતાં તેનો જ્ઞાન હું અનુભવ્યો નથી. મને તો આવડી કાસે આવનારુ મારુ મૃત્યુ જ સામે તરવરતુ દેખાતુ હતુ.

જા ચોરના કરતાં જાપણી સ્થિતિ અનેકમણી વિષમ નથી શુ ? સામે ફેટલા જન્મમરણની ફાંસીએ તૈયાર છે છતાં કંઈ સમજાતુ છે ?

કારતિ કે આર્ણવે દ્વિત્યં પિ અગ્રહે ચરે ।

સર્વં હાસં પરિચ્છન્ન આલીણગુત્તો પરિત્વપ ॥

—આચારાગમુત્તર ચ ૩, ઉ ૩, ઇ ૨૦૩

સમુદ્રમા સફર કરનારને જોઈતા તમામ સુખો વહાણમા હાજર હોવા છતાં જો સમુદ્રમા તોફાન આવે અને વહાણ ડૂબવાની તૈયારીમા હોય, ત્યારે એ વહાણમા બેઠેલાઓને સુખ ભોગવવા ગમતા નથી આવા તોફાની વહાણમા તમે બેઠા હો, તો તમને ગ્રહપાત્રી બાણ ગમવી ગમે ખરી ? તેવી જ રીતે આ જીવની નાવ જોલે ચડી છે ત્યાં આનંદ કે રતિ ક્યાથી હોય ? હવે તો સર્વ લાસ્યને છોડીને ગુપ્તેન્દ્રિય બનવું જરૂરી છે

નાવ જોલે ચડી, જીએ આધી અડી,
મારે જાણુ છે દૂર કાઈ સૂઝે નહી,
નથી જડતી કડી, રાત કાળી નડી,
ધનધોર ઘટા જાણે છાઈ રહી,
દશા છે આવી મારી, એને તુ લે જિગારી,
મારી આજીવન નૈયા, જેને ના ડૂબે નૈયા

જ્ઞાની મુનિઓ વિચાર કરે છે કે આ મોહમય ઝાઝવાતમા સપડાયેલી—સસારસાગરમા ઝોલા ખાતી દેહરૂપી નૈયાને કેવી રીતે પાર પહોંચાડવી ? આવા સજોગામા નાવમા બેઠેલાઓનાં જીવ અધ્ધર ચડી જાય કે ખાવાપીવાની ઊંઝાણીઓ ને નાચરગના જલસાઓ ગોડવાય ?

નાવ મારી અચડાય, મોળ સાથે પહડાય
નાવ તૂટીને અદરમા પાણી ભરાય

આ સસારસમુદ્રમા તમારી નાવ જોલે ચડી ગઈ છે એમ તમને લાગે છે ? તો પછી તમારા આ રજરાગ ક્યા સુખે સૂઝે છે ? આ જીવન અણુમોલ છે એ એજે જશે, તો હાથ ધસતા રહી જશે માટે વિચાર કરો—

ન હિ નૂળ પુરા મણુસ્સુયં બદ્ધા તં તદ્દનો સમુદ્ધિય ।
મુણિણા સામાહિ બાહિયં નાપજ જ્ઞસખ્ય દક્ષિણા ॥

—સુત્રૃત્તાનસુત્ર અ. ૨, ઊ. ૨ આ ૩૧

સાધક! કહે છે કે મેં પૂર્વે જન્મવાનની વાણી સાંભળી નથી. જાત્ર સાંભળી હોય, તો માત્ર કાનને તૃપ્ત કરવા પૂરતી જ સાંભળી છે કેઈવાર એ વાણીને હૃદયમાં ઉતારવા કુ તૈયાર થયો નથી. જન્મવાનની આ વાણી અષ્ટધારમાં બહારવાટા છૂવેને પ્રવલ આખ્યાર, દૂષતા છૂવેને જ્ઞાન સંમાન, તરસાને સરોવર સમાન છે જે મનુષ્ય પુણ્યલક્ષ્ય મેઢમાં રાખેલા હોય તેને માનવભવ બંધે તોયે શુ ને ન બંધે તોયે શુ !

દૃષ્ટાન્ત—જાણી જોઈને ચાર માણસો ધન મેળવવા મારે જાણ્યા ત્યાં સ્ત્રીમાં સોદાની ખાણ મળી. જ્યાંએ સોદા જોઈને પોતપોતાના ગાદામાં કરી લીધું ત્યાંથી ખાતજ ચાસતાં તાંબાની ખાણ ખાલી, એટલે જલ્દી જ્યાંએ એ સોદાને ફેંટી ફેંટ ને તાંબુ કરી લીધું. પણ એક ગાદાવાળાએ વિચાર્યું કે શુદ્ધતામાં મળેલું સોદા કાઢી કેમ નખાય ? બધા ત્યાંથી ખાતજ ચાસ્યા ત્યાં રૂપાની ખાણ ખાલી. પેલા ત્રણેય જણાએ તાંબુ કાઢી નાખીને રૂપું કર્યું પણ એક જણાએ સોદા ને સોદા કરી રાખ્યું ! ત્યાંથી ખાતજ જતાં સોદાની ખાણ ખાલી પણ સોદા રાખી મૂકનારે તો સોદા ને સોદા જ ગાદામાં કરી રાખ્યું ત્યાંથી ખાતજ જતાં વજ્રમણિની ખાણ ખાલી. ત્રણેય જણાએ સોદા કાઢીને વજ્રમણિ કરી લીધા અને ચારેય જણા સહેરમાં પાછા વળ્યા. વજ્રમણિની વેા બહુ મોટી માગણી થઈ બાકી ત્રણેય ગાદાવાળાએ તો વૈશવણીની બની ગયા ત્યારે સોદા સધરનાર ગાદાવાળા પસ્તાવા લાગ્યો કે મને મારા ત્રણેય સાથીદારોએ વારવાર બહુ સમજાવ્યો પણ મેં તેમનાં વચ્ચે માન્યા નહીં પણ હવે શુ થાય ? સમય જૂદો પુનિ કા પછિતાના ? —સમય જૂદા પછી પસ્તાવાનો અમ શો ? આ સોદાનું

ગાડુ હરનારાની જેમ તમને કાઈ થાય છે ? સમક્રિત કરતા દેશવિરતિપણું ઉત્તમ છે, માટે દેશવિરતિપણુ ગ્રહણ કરવું દેશવિરતિ કરતા સર્વવિરતિ, તેના કરતા અપ્રમતભાવના, તેના કરતા અપૂર્વકરણની શ્રેણી, તેના કરતા અપક્રશ્રેણી અને તેના કરતા કેવળગ્ધાન ઉત્તરોત્તર શ્રેષ્ઠ છે જેમ જેમ ઉત્તમ શ્રેણી પ્રાપ્ત થતી જાય તેમ તેમ નીચેની શ્રેણીનો ત્યાગ અને ઉત્તમ શ્રેણીનું ગ્રહણ કરતા જ્ય તો મોક્ષમાર્ગમાં આગળ વધી રહો, પણ જો મૂખ માણવાળાની જેમ સમક્રિત પામવામાં જ શુકન માની બેસશો, તો તમે આગળ વધી રહ્યા ! માટે ‘સોઘવણા અપરિહીણાં જાવ ફાસવણા અપરિહીણાં’—જ્યામુધી શ્રોત્રેન્દ્રિય, ચક્ષુરિન્દ્રિય, શ્રાણેન્દ્રિય, રસેન્દ્રિય, અને સ્પર્શેન્દ્રિયનું બળ હીલુ થયું નથી, ત્યામુધીમાં કઈક કરી લો આ સસારનો દાવાનળ ભડકે બળી રહ્યો છે ‘સ્વળ જાણાઈ પંહિય’—આવેલા અવસરને ઝોળખનાર જ સાચો પડિત છે જ્યારે કાપાનો ગઢ ધેરાઈ જશે, આખના ને કાનના દેવતા બિડી જશે, ઢઠમા ધરડો બોલશે, ત્યારે કાઈ માત્રગિક સભળાવશે, તોપણ સાભળશે કાણ ? માટે—

આલ્યો હતો તું છોડવા, બાધીને શાને જાય છે, ?

‘સ્વ’ માથી તું ‘પર’માં જઈ શાને વધુ રિખાય છે ?

મેતી જ આતમ એત હવે, અવસર આલ્યો જાય છે !

તું અહીં માનવભવમાં છોડવા આલ્યો છે, ને પાપના કર્મના પોટમાં બાધીને શા માટે જાય છે ? જો આત્મા સ્થિરતા પકડે, તો જ બધન તૂટી રહે. દોરો ને મોતી હાથમાં છે, ત્યારે જાણુ ધોર અધારું ધેરાઈ રહ્યું છે, પણ વીજળીનો ઝળકારો થાય એટલી વારમાં જો મોતી પોરાવી લેવાય તો જ કામ સર્થ ગણાય વીજળી થાય, ત્યારે સોય-દોરો ને મોતી રોપવા બેસશો તો રહી જશો યાનીએ કહે છે કે દાહડાની આશી પર પાણીનું ટીપુ ટકે, તેટલું માનવજીવન છે આગળના ભવમાં ઢાલ્ય મનુષ્યભવ મળે ને આર્યોવર્ત ક્ષેત્ર ન મળે, યોગ્ય ક્ષેત્ર મળે ને

કુમારમાં જન્મ મળે, સાચુ સમજાવનાર કોઈ ન મળે, તો માનવજાતની કિમ્મત કેટલી ? પણ તમને જે તો અમેરિકામાં જન્મ્યું તમે છે ! અમેરિકાના બગી સોફા મોટરમાં બેસીને ગલીઓ સાફ કરવા નીકળે છે એમ સાંજીને તમારા મોંમાં પાણી આવે છે પણ મોટરમાં જ ફરવાનો પગે આવવાના કોડ કરે છે બગલાવાળાઓ ખુસ્સા બગીચાઓમાં ફરવલું પસંદ કરે છે ત્યારે તમે બગલામાં ને મોટરમાં શાન્તિ મારે ફાંફા મારો છે, પણ સાચી શાન્તિ ધર્મમાં છે સાચુ મરણ ધર્મ ધારણ કરવારને મળે છે જાળકને સુનો મહેલ અને બાકીની ઝૂંપડી એ જન્મે સરખા છે ક્યાં એની શાન્તિ સુઓ બાવી શાન્તિને ઓળખનારને ઓળખે, એ શાન્તિને ઓળખનાર આત્માને જાણે. ધર્મ જાણે છો સમ્યક જાણે—તે એક આત્માને જાણે છે તે સર્વને જાણે છે આત્મજ્ઞાનમાં સમગ્ર ભોક્ષભોક્ષ સમાઈ જાય છે આ યાત્રા સ્વરૂપ વિરાટ છે મારે કિશ્કિન્દ્રને બોલી નાખે. આત્માનો પાતાળકૂચ બોલી નાખે. એની અંદરનું ઝરણું અખૂટ છે આત્માનો ખલતો અપાર છે. જમવાન કહે છે કે એ આત્માના ખળતોનો કોણે જામે જતાવી દઈને યોગદારને કોઈ સારો ઇલાજ મળ્યો હોય તો તે કઈ મહત્તમાં જવાવે નહીં પણ આવા અમૂલ્ય કોષ્ટાને ઈશ્વરના કામવાને અને રાનીઓને મરજી આજ રાખ્યો નથી.

તમારું આત્મજ્ઞાન બોલવાનો સરળ માર્ગ કોઈને અપાવવાં એ છે જોનમસ્વામી પૂછે છે કે સમજાવેલું મંત્રે ! સીધે કિ જાનવાર ? —સમજાય કરવાથી શુ ફળ મળે ? જમવાન કહે છે નાજાકરનીચે કમ્મ જાણે —જાનાવત્સીય કોઈ ખપી જાય છે મા પોતાના ઉપરાને પ્રેમથી હૃદ પાય છે પણ જાળકને હૃદ પીવાનું ચમતું નથી તો મા તેના મોંમાં ચમચો નાખીને પરાણે હૃદ રહે છે પણ કેટલાક હાથીયાં નાખે એ હૃદન બોલી કહે છે ! તમે એ જાળકની મારફત રાખને ઈશ્વરી કરીને કાઢી નાખે છે. જમવાનની વાણીનો મરજી જસ

કે ટિકિટ છે ? અહીં તો તમારા માટે પાથરણા પલ્લુ પથરાઈને તૈયાર છે, છતાં ખેસનારાં કરતા પાથરણા વધી પડે છે । એનું કારણ કે તમે તમારા સ્ત્રી, પુત્રો, મોટર, દુકાન અને બગલાની પાછળ પડ્યા છો. એ સુખમાં જ રાચવા ને નાચવામાં તમને મજા પડે છે પણ આગળ જતાં એ મજા મોઢી પડી જશે એનો તમને ખ્યાલ નથી જરા. સ્વસ્થચિત્તે વિચારો તો ખરા કે આવતા ભવનો ઉતારો કયા થશે ? એ વખતે આને આ સ્ત્રી, પુત્ર, દુકાન ને બગલાઓ કામ આવશે ખરા ? મુબઈ જનારાઓમાં કોઈ પ્લેનમાં, કોઈ મોટરમાં, ગાડીમાં કે પગપાળા ચાલીને જાય, દરેકનું ધ્યેય એક જ છે, પરંતુ દરેકની ગતિમાં ફેર છે આખરે તો લાખી સુસાઈરી વખતે બધું છોડીને ચાલી નીકળવા પડશે ધારાસભામાંથી ધક્કા મારીને બહાર કાઢે, તેના કરતાં માનભેર રાજીનામું આપીને છૂટા થવું શુ ખોટું છે ? જ્યારે આ સંસારના તમામ સુખો બળાતકારે છોડવા પડશે, તેના કરતાં સ્વેચ્છાપૂર્વક છોડો તો તમારો એ ત્યાગ બ્રૂપણરૂપ બની જશે । પ્રભુ મહાવીરનો આ માર્ગ હિંજળવંસ ને ઉત્તમ છે માટે પરની મમતા છોડો અને સ્વની ચિન્તા કરો દ્રુપદ રાજા પોતાની પુત્રી દ્રૌપદી પ્રત્યેની મમતાથી પ્રેરાઈને સ્વયંવરમંડપ રચવાની ક્ષમ્પા કરવા લાગ્યા અને દેશદેશના રાજાઓને આમત્રણ આપવા માટે તેમણે દૂતોને બોલાવ્યા હવે એ દૂતો કયા જશે તે અધિકાર અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

કુઆમમાં જન્મ મળે, સાચુ સમજાવનાર કોઈ ન મળે, તો માનસશક્તી કિમ્મત ઠેરથી ? પણ તમને જે આમેરિકામાં જન્મ્યું મળે છે ! અમેરિકાના ભગી સોદા મોટરમાં બેસીને ગતીનો સાફ કરવા નીકળે છે એમ સંભળીને તમારા મોંમાં પાણી આવે છે પણ મોટરમાં જ દરનારાઓ પડે માથવાના કોડ કરે છે બગલાવાળાઓ ખુલ્લા બગીચાઓમાં ફરવડ પસદ કરે છે ત્યારે તમે બગલામાં ને મોટરમાં શાન્તિ માટે દાંડાં મારો છો, પણ સાચી શાન્તિ ધર્મમાં છે સાચુ મરણ ધર્મ બાલક દરનારને મળે છે જાળકને રત્નનો મહેલ અને ધાસડી સૂ પડી એ બંને સુખમાં છે છતાં એની શાન્તિ લુઓ આવી શાન્તિને ઓળખનારને ઓળખેલ એ શાન્તિને ઓળખનાર આત્માને જાણે. 'દર્શ કાલદ સો સમ્ય જાણદ'—જે એ આત્માને જાણે છે તે સર્વને જાણે છે આત્મજ્ઞાનમાં સમગ્ર લોકલોક સમાઈ જાય છે આ જ્ઞાનનું સ્વરૂપ વિરાટ છે માટે કિમ્મત્સુને ખેંચી નાખે. જાતમાનો પાતાળકૂવો ખેંચી નાખે એની બહારનું જીવન બંધાય છે આત્માનો ખજાનો બહાર છે. ભગવાન કહે છે કે એ આત્માના ખજાનાનો કોયડો જામે જતાવી દઈએ ડોક્ટરને કોઈ સારો ઇલાજ મળ્યો હોય તો તે કોઈ માત્રમાં જતાવે નહીં પણ આવા અમૂલ્ય કોયડાને ઉઘાડવાનો ભગવાને અને યાત્રીઓએ કોઈ આ રાખ્યો નથી.

તમારું આત્મજ્ઞાન ખેંચવાનો સરળ મારગ કોઈને અપ્પવર્ગ એ છે ગૌતમસ્વામી પૂછે છે કે સમસ્યાયેષ્યં મંત્રે ! કોયે કિં જાણય ? —સમસ્યા કરવાથી શું ફળ મળે ? ભગવાન કહે છે જાણાવરણીગં કર્મ્મ જલેદ —જાણાવરણીગં કોઈ ખપી જાય છે આ પોતાના જીવનને પ્રેમથી દૃષ્ટ પામ છે પણ જાળકને દૃષ્ટ પીવાનું ગમતું નથી તો આ તેના મોંમાં અમોઘ નાખીને પરાણે દૃષ્ટ રહે છે પણ ઠેરઠે ઢીલો જાળકો એ દૃષ્ટને ઓઢી કાઢે છે ! તમે એ જાળકની માથે યાનને લેસી કરીને કાઢી નાખો છો. ભગવાનની વાણીનો કોઈ ડેસ

કે ટિકિટ છે ? અહીં તો તમારા માટે પાથરણા પલ્લુ પથરાઈને તૈયાર છે, છતાં એસનારા કરતા પાથરણા વધી પડે છે ! એતુ કારણ કે તમે તમારા સ્ત્રી, પુત્રો, મોટર, ફુકાન અને બગલાની પાછળ પડ્યા છો એ સુખમાં જ રાચવા ને નાચવામાં તમને મજા પડે છે પણ આગળ જતાં એ મજા મોઢી પડી જશે એનો તમને ખ્યાલ નથી જરા સ્વસ્થચિત્તે વિચારો તો ખરા કે આવતા બવનો ઉતારો કયા થશે ? એ વખતે આને આ સ્ત્રી, પુત્ર, ફુકાન ને બગલાઓ કામ આવશે ખરા ? સુખઈ જનારાઓમાં કોઈ પ્લેનમાં, કોઈ મોટરમાં, ગાડીમાં કે પગપાળા ચાલીને જાય, દરેકનું ધ્યેય એક જ છે, પરંતુ દરેકની ગતિમાં ફેર છે આખરે તો લાખી મુસાફરી વખતે બધું છોડીને ચાલી નીકળવું પડશે ધારાસભામાંથી ધક્કા મારીને બહાર કાઢે, તેના કરતા માનબેર રાજીનામું આપીને છૂટા થવું શું ખોટું છે ? બ્યારે આ સસારના તમામ સુખો બળાત્કારે છોડવા પડશે, તેના કરતા સ્વેચ્છાપૂર્વક છોડો તો તમારો એ ત્યાગ જૂથણરૂપ બની જશે ! પ્રભુ મહાવીરનો આ માર્ગ ઉજ્જવલ ને ઉત્તમ છે માટે પરની મમતા છોડો અને સ્વની ચિન્તા કરો દ્રુપદ રાજા પોતાની પુત્રી દ્રૌપદી પ્રત્યેની મમતાથી પ્રેરાઈને સ્વયંવરમંડપ રચવાની ઈચ્છા કરવા લાગ્યા અને દેશદેશના ગાનઝોતે આમત્રણ આપવા માટે તેમણે દૂતોને બોલાવ્યા હવે એ દૂતે ક્રમ જશે તે અધિકાર અવસરે.

ૐ શાન્તિ:

*

વ્યાખ્યાન ૮૫

(જુલવાર તા. ૨-૧૦-૧૩)

બહી નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રાપ્ત્ય મલેષ ક્ષણમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

ચાતુષ્કવચ ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રોષદીને અધિકાર આવે છે. કુપજ્ઞાનને પોતાની પુત્રી દ્રોષદી માટે સ્વયંવરમાં રત્નવાનુ નક્કી કરીને જુદા જુદા રેશીના રાત્રી-મયારાન્યેને આમ ત્રણ આપવા માટે દેવોને પ્રેર્યા. એક ખાસ કુસળ દૂતને દારિકાના વાસુદેવ કૃષ્ણમહારાજને આમ ત્રણ આપવા માટે તૈયાર કરી અને કૃષ્ણ કે જળદેવપ્રભુ પત્ન્ય મહાતીર પુરોહ, પ્રભુમપ્રભુ સ્વામ ત્રણ કરેલ રાત્રીમાં, સામપ્રભુ ૧ કળાર વીર ચોદાઓ અને કલ્પદેવપ્રભુ ચોળ કળાર રાત્રીએને મારા વળી સ્વિનત્ર આમ ત્રણ આપીને કહે ને કે કૃષ્ણ કરીને આ સ્વયંવર-મંડપમાં અવસ્ય પધારે. શ્રીકૃષ્ણમહારાજ વાસુદેવ હતા. આરસો ધનુષનો હાથી ૧ ત્રણનો ધનુષની અગાધી સચિતનો હાથી જ્યો રાખીને મંદીની મહાશયી અ હાથી હક્ષમ એટલું જા હોય તો એ દપ્પમ (શિવ) કહેવાય. એ હાથી સોનામહાશયી હક્ષમ તો તે મધ્યમ કમ્પ કહેવાય અને એવડા હાથી રત્નોથી હક્ષમ તેટલા ધનવાળા હક્ષમ ગણાય છે. મનવાનોમાં હક્ષમ જ્યો એક ગણાય છે તેમ ચોદાઓમાં વાસુદેવ સ્વચ્છ ગણાય છે. વાસુદેવનું બળ પશુ ૪ હોય છે એક તરફ હક્ષિત્રાત્રમ્ય દસવામ નુકરો હોય અને તેની સામે વાસુદેવ એકલા હોય, તેપણ વાસુદેવ વિજય મંગલ આટલા બળવાન હોય તે ૪ વાસુદેવપદ પ્રાપ્ત કરી શકે

અન્ય સોળ સદસ રાજાઓ વાસુદેવના ચરણો ચૂમે છે શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવે પૂર્વભવે જળરજસ્ત તપ ને ચારિત્રની આગધના કરી હતી જેણે દેદાધ્યાસ છોડ્યો હોય, પણ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપ ઝીંઝતા ઝીંઝતા તેનામાં એક મોહનો ઉછાળો આવે અને તેથી એ નિયાયુ કરે કે મારા આ તપ-સયમનું ફળ મળવાનું હોય, તો હું આવતા ભવમાં વાસુદેવ બનું. પૂર્વે જેટલા વાસુદેવ થયા તે બધા આ રીતે નિયાયુ કરીને જ થયા છે તેઓને વધુમાં વધુ અર્ધપુણ્યપરાવર્ત સસાર-જાળ હોય આવા સયમી તપસ્વીઓ કાળ કરીને દેવલોકમાં ગયા અને ત્યાંથી વાસુદેવનો ભવ પામ્યા છતાં ખરી રીતે કોડીને માટે તેમણે કોઢિદૂર દીર્ઘ જોયો ગણાય અકર્મનીપદ પણ તપ-સયમનું જ ફળ છે તીર્થ કરગોત્ર માધવ હોય, તો તેણે ૨૦ સ્થાનની આગધના કરની પડે છે શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવે આવી ધણી ધર્મદક્ષા કરી હતી દારિકાનગરીમાં તેમણે પાંડવ વગડાવીને કૃષ્ણ હલુ કે 'જેને શ્રી નેમનાથ ભગવાનની પામે નીજા લેવી હોય તેના વદ્ધ માતાપિતાને અમે વસુદેવ ને દેવકી સમાન મહાળીયું, તેના બાળોદાને પ્રજ્ઞાન અને સાબકુમારની જેમ મોટા કરીશું' અને તેના પર કોઈ કળનો ભાર હોય તો એ રાજ્યધનમાંથી ચૂકોને જી દઈશું માટે જેને નીકળવું હોય તે નીકળાને' આવા એક જગતર પુત્રો દીત્રા લેવા માટે નીકળ્યા હતા, એટલું જ નહીં, પણ શ્રીકૃષ્ણ મહાગાનની આદ્ય પટ્ટણીઓ પણ ભગવાન નેમનાથ પામે દીત્રા કર્તેને સયમને માર્ગે મર્ધી હતી

ધર્મથી અનત જાતનું મુખ મળે છે. 'નસ ધર્મ્યે ધુવે, નિયમે, સાલણ, જિણરેસિણ'—આ ધર્મ જ અકર, જાતન અને મુર છે આ પીનો માર્ગ છે આમાં કાયમનું કામ નથી નમે આમાં પિંડ દો ત્યાં દેડ દુખે છે અને માથું દુખે છે અને દુકાને બેગો ત્યાં દેડ અંતે સિનેમની સિટિટો લેવાની લાલનમાં લગી લગીને, પૈસા ખચીને, પાવ લેવીને ઉત્તમને કંઈ છે અને ધર્મકથામાં આવવાનો નમને રાત્ર નથી પરંતુ અમાર-અમરીમાં ન બરડા દેલ તો આ નમે

ચામે ને સ્ત્રવાનનો માત્ર સ્વીકારે આ કાંઈ પોથીમાંનાં રીતજીવાળા
નિતિનો માત્ર નથી કે ધરમાં રીતજીવું સાક વાપ ને પોથીમાંથી
ઉપદેશ આપાય કે ચોખ્ખામાં રીતજીવું ન આવડે ! આવા પોતા ઉપદેશ
શુ અસર કરી શકવાના હતા ? એક બધાએથી બીજા બધાએતાને
કેવી રીતે ઊભાવી શકે ? સ્ત્રવાન મહાવીરના એક બોધથી સુમાળીસ્ત્રો
આઠલોની જનોઈ કિતરી ગઈ અને એ બધા સ્ત્રવાનના સિધ્ધો બની
ગયા અને તરસ સાગી હોય તે પાણી પીવા લાગ્યા.

સાચા સાધુઓ ચિત્રકર જેવા હોય છે જેમ ચિત્રકર ભુદા
ભુદા રંગોની રીંછી વડે રંગ બારતો જાત ને ચિત્રની સામે જોતો જાત,
આંખો ટેકી બામી દેખાય તેને દૂર કરતાં કરતાં એ આબરૂજા ચિત્ર
સર્જી શકે છે તેવી / રીતે સાધુઓએ સિદ્ધાન્તપી રચી આત્માનું
ચિત્ર ઉત્પાદવાનું છે એમાં જે જે આગીઓ હોય તે દૂર કરવાની છે
જે વળા સાબજનારાઓને રજા કરવા માટે ઉપદેશ આપતો હોય
તે સાચુ આત્માનું ચિત્ર ફેરી શકતો નથી કિંતુ, પદ્ય અને અસર
કરુ કહેનાર જ ધર્મગુરુપદને યોગ્ય છે ધર્મગુરુ જામને આમ કેમ
કહે એમ માનનાર સાચો આવક જાતી શકતો નથી.

આપ તો વાંક આવે તો હીકરને ધાલ પશુ મારી દે ને બોજામાં
બેસાડિ દૂધ પશુ પાવ. આવો અવ્યાર પામ્યા છતાં જો તમે વીતરાગ્ય
શાસન ન પામ્યા તો તમાનું શુ થશે એની જામન જલુ ચિન્તા છે
આમા કાંઈ / સ કાંઈ સમાન કે સ્વાધાની ધમ્મ ન હોવી જોઈએ.
તમ તો જન આ માનની પાઠ્ય સાગી ગયા છે, પશુ નામ દોનાં
વા છે / જનતા નીચ કરેની જનતા ચોલીથી ચાથી ગઈ તેમનાં
નામ આ કાંઈ ને વાક નથી. કેમકાં તો કહું છે કે આમારે ધર્મની
સર્વ કાંઈ સામનું વળમનું નથી આવા જીવોન નાસ્તિકમાંથી આસ્તિક
જનાવવામા પદ અમ સવા પડે છે.

પ્રદેશી જાત પશુ અવા / એક મદનાસ્તિક અને દૂર રામ
/ ના પરનું કેશીઆમીએ તેન કાસ આથી સીધા કરી દીધા પ્રદેશીએ

એ ઉપદેશને ધરાવેર પચાવ્યો. જ્યારે તેની સગી સ્ત્રીનો સ્વાર્થ ન સર્યો ત્યારે તેણે ચડિકાનુ રૂપ ધારણ કર્યું અને તેના પર વિપ્રપ્રયોગ કર્યો, પણ પ્રદેશી રાજાની તૈયારી ફેટલી બધી હતી ! તમને જો એમ લાગે કે મારે આજે ને આજે મરવાનું છે, તો તમે વેર બાધો કે લખાપના કરો ? માટે મરણુ અવશ્ય છે એમ માનીને ધર્મકાર્યમાં લાગી જવ, બેસી રહે નહીં પાલવે

બાહુતી મકાનને ખાલી કરવાની નોટિસ આવી ગઈ હોય, એ કે ચાર દિવસમાં એને ખાલી કરવાનું હોય, ત્યારે એની દીવાલમાં પડેલા ગાખડાને રિપેર કરાવવાનું કે ચિત્રકામ કરાવવાનું કેમ ગમે ? તમારું આ શરીર પણ બાહુતી મકાન જેવું જ છે એને છોડવાનું એ નક્કી છે હવે એના માટે આ ઠાકમાઠ અને મોજશોખ તમને કેમ ગમે છે ? માટે—

છૂટે દેહાધ્યાસ તો નહીં કરતાં તું કર્મ,
નહીં બોક્તા તું તેહનો, એ જ ધર્મનો મર્મ

આ દેહાધ્યાસ દેખે તો બીજા અધ્યાસો ક્યા રહે ? આજનો નાસ્તિક કહે છે કે આવા વ્રત, સયમ ને તપ અમારાથી કેવી રીતે બને ? એ જ નાસ્તિકને ડોક્ટર કહી દે કે તમને આતરડામાં ચાકુ પડ્યું છે, માટે પ્રવાહી સિવાય કાઈપણ લેશો નહીં અને લેશો તો મરી જશો હવે જરા વિચારો કે આતરડાનું ચાકુ એણે જોયું પણ નથી, છતાં એને ડોક્ટર પર વિશ્વાસ રાખવો જ પડે છે અને પ્રવાહી ઉપર રહેવું પડે છે, પણ એ રોગી કહે કે મારા ધરમાં ધઉ, ચોખા અને ઘી-ખાડ ધણા છે, પછી હું પ્રવાહી ઉપર શા માટે રહું ? તો ડોક્ટર તરત જ કહી દે કે ચરી તો ધરાવેર પાળવી જ પડશે, નહીં તરે મારી દવા બધ ચરી ન પાળો, તો તમારી દવા કરીને મારે અપયશ લેવો નથી સાજા થવાની ગરજ હોય તો ચરી પાળવી પડશે

એક મિલમાલિક ફસામણીમાં આવી પડ્યો હોય, ત્યારે તેને સારા વકીલ કે બેરિસ્ટરનો આશ્રય લેવો પડે છે કે નહીં ? તેમાં મિલમાલિક

કહી દે કે હું આવડે મોટો ખનવાન છું ને તમારું કહેવું માનું તો શું થાય ?

જારે ચાલતાં ચાલતાં પાનુ હાથુ જાગી જાય તો કાપાય જાને ત્યાં જઈને પાટો બનાવવો પડે છે કાપીય પાટો બાંધીને કહે કે તમારે એક મહિના સુધી હાથમાથા વિના પથારીમાં પાખા રહેવું પડશે, હલનચલન કરશો તો તમારા પગે એટ રહી જશે તો માનવું પડે છે કે નહીં ? અને સાધુ કહે કે હમાજ રાખવાથી તમે જાતના રાખી રાકશો નહીં માટે યુક્તી બાધી તો ? આ વાત તમને સ્ત્રી સાથે છે ? ખમનું આરાધન કરવામાં મહા રાખે. ગુરુજનો તમને જે ઉપદેશ આપે છે એમાં એનો કોઈ સ્વાર્થ હોતો નથી.

શ્વેતિક રાજાએ પોતે સવન ન લીધી પરંતુ જનવાનના શાનમાં તેની અપૂર્વ મહા હતી એ મહાથી એને પોતાના દેશમાં આદિશાને ૧૫ વગાએ હોતો.

અપૂર્વનાવગહજો સૂચમતી પથવણે પમાણવા । વર્ણિ
કારજોઈ તિરથવરણં સદ્ગ જીવો ।

—રાત્રાધર્મકથા અ. ૮

અપૂર્વ શાન જાણવાથી, સૂત્ર પ્રત્યે શક્તિ રાખવાથી અને પ્રવચનની પ્રભાવના આદિ અનેક કારણોથી તીર્થ કર નામગ્રેત્ર બધાજ છે શ્વેતિક રાજાએ અનેકન સવનપ્રત ભેવાની પ્રેરણા કરી.

નદાદિક તેમ જોલિક નૂપતી નાર,

સપત્ની ચહનખાળાએ લીધી સવનભાર.

અટમુ ૮ ન । સુદુ અશ્વિક રા ની કાસિમાદિક દસ રાજીઓ, ન હિ ને રાખીઓ નસિમાદિક ગ્રીસ પ્રતો અને પછિમાદિક દસ ગ્રીસામ કુમ મળીન ૬ લા તથાએ સમવાન મદાવીરતી પ્રતે દીક્ષા પાંચા મદા । ન અશ્વિકે મનપ્રદેશ આ । । તથા નગરીમાં દિસાને પ્રાનપથે કરી અને ધખા જીવે ને અમપદાન આપ્યું તેથી તેણે તીર્થ કર

નામગોત્ર વ્યાધ્યુ માટે ધર્મધ્યાનની પ્રવૃત્તિ કરવા જેવી છે જેણે ધર્મનું શરણ લીધું છે તેનો બેડો પાર થઈ ગયો છે ધર્મમાં રુચિ ધરાવનારા શ્રીકૃષ્ણમહારાજે પણ ધર્મદલાલી કરી હતી તેમણે તેમની આદ્ય અગ્રમદિપીએને તથા સાળ પ્રણમનાદ પુત્રોને દીક્ષા લેવાની રજા આપી હતી તમે તમારા પુત્રને દીક્ષા લેવી હોય તો શુ કહેા છો ? પ્રણુના માર્ગને આરાધીને પૂર્વે અનતા જીવો ચતુર્ગતિરૂપ સસારની અટવીને ઉત્સધી ગયા છે, વર્તમાનમાં સખ્યાના જીવો સસાર-અટવીને ઉત્સધે છે અને ભવિષ્યમાં અનતા જીવો મોક્ષને પ્રાપ્ત કરશે પૂર્વે અનતા જીવોએ આ માર્ગની આરાધના કરી છે

આ લોક અસખ્યાતા કોડાનકોડી યોજનનો છે એમાં અગુલ પ્રમાણુ આકાશપ્રદેશથી લઈને એક એક બેણિુ લેવા માટે અને અસખ્યાત અવસર્પિણી ને ઉત્સર્પિણી કાળ સુધી પણ પૂરા ન થાય એવા લોક જેવા અનતા ખડે અલોકમાં થાય અને તેના જેટલા આકાશપ્રદેશ હોય તેટલા જીવો એક નિગોદના શરીરમાં છે આવા તે અસખ્યાત નિગોદો છે નારકી, દેવતા, જીવનપતિ, વાણુવ્યતર આદિ અસખ્યાત દેવો, અસખ્યાત તિર્થંચ પચેન્દ્રિયો, અસખ્યાત પૃથ્વી, પાણી, તેજ વાયુ, દીન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય અને અસખ્યાતા મનુષ્યો એમ વનરપતિ વર્ણને ત્રેવીસ ઢગના જીવોનો ઢગલો કરે એના કરતા સિદ્ધના જીવો અનતગણા અધિક છે માટે આ ધર્મ તમારા માટે નવો નથી જે જીવો સમજશે તે મોક્ષે જશે

દવા તમને ભાવતી નથી, સ્વાદમાં કડવી અને ગંધાતી દવા જેવી પણ ગમતી નથી, છતાં ડોક્ટર નિષ્ણાત છે એવો તમને વિશ્વાસ છે, માટે એ દવાને પી જાઓ છો માત્ર ધર્મગુરુ પર તમને શ્રદ્ધા નથી અનતાભવમાં નિગોદમાં પડી પડીને બહાર નીકળ્યા બાદ માડમાં માનવભવ મળ્યો છે દેવતાઓ પણ આશ્ચર્ય છે કે અમને એકવાર માનવભવ મળે ને અમે માનવભવ પ્રાપ્ત કરીને, મોક્ષપદ મેળવી શકીએ-

માટે સંપત્તિ આપવા જેવો છે તે મોક્ષ માટે તૈયાર થવું જરૂરી છે. અજ્ઞાનને ઓડવું તે અજ્ઞાનને ઓડવું મિથ્યાત્વને ઓડવું અને સમજૂતી સ્વીકારવું અજ્ઞાનને ઓડવું તે જ્ઞાન મેળવવું ઉન્નતિને ઓડવું સમાજ પદને—જામ તો તમે રાજા બોલો છો, પણ પદનેલા પોપટની માફક બોલો. બોલવણી કાંઈ વળણે નથી આવી જ એને આચરણમાં મૂકવા મર્યાદા.

શ્રીકૃષ્ણ મહારાજે આ ધર્મની ધણી દલાલી કરીને લીધેલા નામ જાત આપ્યું એ શ્રીકૃષ્ણમહારાજને જામતણું આપનારો હતો ત્યાર બાદવાળો અંધારો તૈયાર કરીને દારકાનગરી જેવા નીકળ્યો. દારકાનગરી ત્યાર પછી જાત લાગી તે નવ મોજાન પહેળી હતી. જ્યારે વધારે તે પહેળાઈ જોઈ હોય તે નગરી કહેવાય છે તે જ્યારે વધારે પહેળાઈ થઈ હોય તે નગર કહેવાય છે. નગરીમાં કવેરા કરવા પડે છે તે નગરમાં કવેરા કરવા પડતા નથી. દારકાનગરીમાં હતો આવે છે. દવં શું જનશે તે અધિકાર અવધાર.

ૐ શાન્તિ.

*

વ્યાખ્યાન : ૮૬

(ગુરુવાર, તા. ૩-૧૦-૧૩)

અંગી નામે સિકાન્ત પ્રજ્ઞા ત્રણે જગમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિકાન્ત કહે છે.

જાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રોપદીનો અધિકાર આસે છે. આ મત્તવાળો રમ લઈને દુષ્ટરાજનો કુલસ હતો. દારકાનગરીમાં આવ્યો. મત્તમાં આવી અને શ્રીકૃષ્ણ મહારાજને વફા કરીને હતો કહેવા શાખા. કાશ્મિરપુરથી દુષ્ટરાજને આપને પ્રજ્ઞામયૂષ ક વિનતિ કરી કે તેમની પુત્રી દ્રોપદીના સ્વયંવરમાં મવાનો છે. માટે આપ

આપના વિશાળ કુલ, કુટુંબ અને વીર સૈનિકો સાથે અવસ્ય પધારવા દુપા કરજો' શ્રીકૃષ્ણમહારાજે દુપદરાજાના હૃતનું રાજરીત પ્રમાણે સ્વાગત કર્યું. પછી તેમણે દ્વારિકામાં પહોંચી વગડાવીને સલાજતોને એકા કર્યા અને કહ્યું : 'પાચાલદેશના કાપિલ્યપુરના રાજા દુપદની પુત્રી દ્રૌપદીને સ્વયંવરમંડપ સ્વવાનો છે તેનો વિવેકી હૃત વિનંતિ કરવા આવ્યો છે, માટે દરેકે તૈયાર થઈ જવું' અને તમામ સાજ તથા વાહનો સાથે બધા તૈયાર થયા પોતાના બેતાળીસ લાખ હાથીઓમાના એક મુખ્ય હાથી પર શ્રીકૃષ્ણ બિરાજ્યા દશેષ દશારો, પ્રણમ આદિ રાજકુમારો, હિમસેનાદિ પોદ્ધાઓ અને યાદવો પોતપોતાના વાહનો પર બેસીને કાપિલ્યપુર તરફ રવાના થયા હોતે અગાઉ જઈને આ સમાચાર દુપદ રાજાને પહોંચાડ્યા.

વ્યવહાર અને પ્રેમ એ પરસ્પરની અનુકૂળતાથી ટકે છે. દુપદ રાજાએ એક હૃતને અગ્નિદેશની ચપાનરીના આલીસન રાજા પાસે મોકલ્યો. શુક્તિમતી નગરીના દમધોપ રાજાના પુત્ર શિશુપાલ રાજા પાસે એક હૃત મોકલ્યો. એક હૃત હસ્તિશીર્ષ નગરીના દમદત રાજાની પાસે મોકલ્યો. મથુરાગ્નિદેશના ધર રાજા પાસે એક હૃત મોકલ્યો. રાજગૃહી નગરીના જરાસંધ રાજાના પુત્ર સહદેવ પાસે એક હૃતને મોકલ્યો, કૌડિનનગરીના બેપથ રાજા પાસે એક હૃતને મોકલ્યો. વિરાટનગરીના ક્રીતરાજા અને તેના સો લાઈઓ પાસે એક હૃતને રવાના કર્યો. આમ ત્રણ અપાયુ એકસે દેરી દેશના રાજાઓ કાપિલ્યપુર તરફ આવવા લાગ્યા. કોઈ રાજા વ્યવહાર અને પ્રેમ બળવવા આવતા હતા, કોઈ દ્રૌપદીને મેળવવાની લાલચથી પ્રેરાઈને આવતા હતા. કોઈ રાજા પોતાને સર્વ શ્રેષ્ઠ સમજીને કોડલથી આવતા હતા, તો કોઈ આવવા મોટા સ્વયંવર-મંડપની ગોલા બોવા અને દેવદેશના રાજાઓને મળવા માટે આવતા હતા. તમને વ્યાખ્યાનમાં આવવાનો ભલે ટાઈમ ન હોય, પણ કોઈને માડવે કે જનમાં તો ગમે તેટલો ટાઈમ નીકળી શકે છે. કદાચ સામે ગાણુસ આમ ત્રણ આપવામાં ભૂલ કરી બેસે, તો તમને ખેડુ પણ

લાગી જાય છે ત્યારે વીતરણની અમૃતમય વાણી સાંભળવા આવવામાં તમે બદલાઈ જાઓ છો. તમે તો પૈસા મળે કે સંસાર વધે તેમાં રાજ રાજ થઈ જાય છે પરંતુ જેમ વરગળનને કન્યા પરણવાનો શોખ હોય છે તેમ શાની પુરોને સિવસક્ષ્મીને વરવાની તીવ્ર ઈચ્છા જાય છે. મારે મોક્ષ મેળવવો હોય તો અભ્યાસ કરવો પડશે. આજળના કાળકો છવ-અજવાદિ નવ તત્ત્વના નક્ષત્ર દર્શાવે છે. જેને નવ તત્ત્વોની પસંદગી ન હોય તે નામનો જ આવક છે શાનીને લેવા-ખાવાની જગત. ન હોય. એને મમતા કે મોહ ન હોય. સોનીની અકારાઈ જાણ, હસન, આરિત્ર અને તપથી અકારાઈ મૂકી દોષ.

સોના ચરમો અતિ ધણા બીજાનું નહીં લેવું

બોખરી હાંસી રે એના કરમમાં, એ તો આજળ દેવું

એક રે દિવસ એવો આવશે.

સંસારી છવોની અ-કારાઈ કહી અકારી જ નથી, કસ્ટુ કે એન તૃણાથી પોતાની અકારાઈ અકારી છે સઘા વિચારો તો ખરા કે પુમ્મલાના કોઈએ પોટલા બાબાં જોયાં છે ? મિથ્યા વસ્તુથી વસ્તુ કોઈની છુટકાઈ છે ? એ અકારાઈનું નામ જ અનકારાઈ છે અપૂર્ણ એવી ત અકારાઈ સહે નહીં પૂર્ણતત્ત્વ આત્મતત્ત્વ છે આત્મતત્ત્વને જાણ્યા જમા પછી એને જાણ પુરૂષે મેળવવાની ઈચ્છા જ કરી નથી.

દિવ્યો જાણી ન તમારી અકારાઈનાં વાણ્યો માંજ્યા માંડ્યો. આ ત દિવ્યો કરો છો કે હિસાની હોળી ? જાણે જીવક એમાસમાં ખારા કાના કહે નહીં તમે પરના મારે દૂર કોઈ કર્યા પસંદ અમલાના નથી પણ અમારે એનું જોગવવાનો વારો આવશે ત્યારે—

સગી રે નારી એના કામલી, ભીની ટગમન લુએ,

આસુરે બી નવે વસા બિરનાં, મુસકે મુસકે રહે !

એક રે દિવસ એવો આવશે !

પાપકમતા દુષ્ટો જોગવવાનો અમારે સમય આવશે, કામળા મહને અમારે રાજો લેરી લેરી ત્યારે સગી કી પણ થી કહી રહેશે ? એ

તમારું અર્ધું હઈ લઈ શકશે ને ? નહીં ? તો પછી કાળા બગ્ગરે
કેના માટે કરે છે ? તમારે રેજ બશેર અનાજ જોઈ એ કે વધારે ?
તમારે કેટલા ભવ જીવુ છે ? બહુ થશે, તો તમારી બીમારી વખતે
તમારી સ્ત્રી સામે જિભી જિભી રડીને તમારુ મોત બગાડશે, અથવા
રડતા રડતા કાસાવાલા કરશે કે કાઈ છુપાવ્યુ હોય તો કહેતા જળે
પત્ની ધર્મનિષ્ઠ અને પતિવ્રતા હોય તો પોતાના પતિના મરણને સુધારી
શકે છે, પણ જે સ્ત્રી પતિના આરભપરિગ્રહમા વધારો કરાવતી હોય
એ સ્ત્રી પતિને શુ દિવસ વાળવાની હતી ?

દૃષ્ટાન્ત—મણિરથ નામે એક રાજા હતો, અને તેના ભાઈ
યુગબાહુ યુવરાજપદે હતો યુગબાહુની પત્નીનુ નામ મયણુરેહા
હતુ મયણુરેહા જેવી ગુણવતી હતી તેવી જ સ્વરૂપવતી, પતિવ્રતા અને
ધર્મપ્રેમી હતી એકવાર અગાસી ઉપર જિભી જિભી એ પોતાના વાળ
સુકાવી રહી હતી આગળના વખતની આવી મયોદ્ધા હતી કાઈપણ
પુરુષ સ્ત્રીને ઉઘાડે માથે જોઈ જાય, તો એને શરમ માનવામા આવતી
હતી આજે તો ધરની યુવાન છોકરી અને યુવાન પત્ની બંધા જ
ઉઘાડે માથે ફરવામા ફેશન માને છે આવા ફેશનના પૂતળા ભાઈબહેન
છે કે પતિપત્ની એની અજણાને તો ખબર પણ પડતી નથી પોતાના
નામની પાછળ પિતાના નામને બદલે પતિનુ નામ મૂકવામા તેઓ
ગર્વ માને છે !

મયણુરેહાનુ ખુલ્લુ માથુ અને રૂપ જોઈને સામેની બારીમા
જિભેલા મણિરથની આખમા વિકાર ઉત્પન્ન થયો એને થયુ કે જો
આ સ્ત્રી મારી બને તો હુ ભાગ્યશાળી ગણાઉં ભોગના બીજારીઓ
પારકી વસ્તુને પોતાની બનાવવામા ભાગ્ય માને છે, પણ એ ભાગ્યનો
ન્યારે ભાડેકો બોલે છે ત્યારે એને સાચુ રડતા પણ આવડતુ હોતુ
નથી ! મણિરથની આખમા મોહના અગારા મોઢવાઈ મયા બન્ને
ભાઈઓમા અજોડ પ્રેમ હતો એ પ્રેમમા મયણુરેહા પ્રત્યેના મોહે દીવાઈ
ચણી દીધી ! કાલાના પૂજારીઓ કામાન્ધ દશામા સમજી શકતા નથી કે—

૧૫ ઉપર શું બુલ્લો મેલ્યા ૧૫ કરાવે દુ ખ,
 કયા બળીને કસમ થઈ જશે,
 મળશે મૂળમાં મૂળ રે.
 ધરી-ને ધરી માટે શું બનાડે મતિ ?

મહિરથ ને ભાઈની ફનીને પુત્રી સમાન માનતો હતો તેને જ પોતાની ફની બનાવવાની ઝખના કીધી. ભાઈ પ્રત્યેનો એનો પ્રેમ એકસરી ગયો. એણે દાસીદારા મમલુરેલા પાસે મેલ્યા અને મીઠાઈનો થાળ મોકલ્યો. ભાઈ મમલુરેલાએ માન્યું કે મોટા ભાઈને તેમના નાના ભાઈ પ્રત્યે પ્રેમ છે અને હમણાં જ એમને યુવરાજ પદ આપ્યું છે માટે આ થાળ મોકલ્યો છે. આ ભાવથી તેણે એ થાળનો સ્વીકાર કર્યો, પણ આ બનાવથી મહિરથના વિકારમાં વધારો થયો. એણે માની લીધું કે હવે મમલુરેલાનો કામ મારા હાથમાં આવી ગયો છે.

એકવાર યુવરાજ મુગબાહુ બહાર ગયેલ હતો, મમલુરેલા રાજ મહેલમાં આવેલા ઉદ્યાનમાં કસમ ૪૫ નીમ્નના મૂલ્યા પર મૂલવી બેઠી હતી એવામાં અચાનક મહિરથ ત્યાં આવ્યો. દાસીએ તેને અટકાવતાં કહ્યું કયા નવ છે ? મહિર થે જવાન આપ્યો. મારે મમલુરેલા સાથે મોઢી વાત કરવી છે. દાસી બીચારી એક જાણુ ન જિભી રહી અને મહિરથ ઉદ્યાનમાં આવ્યો અચાનક જેઠને આવેલા ભેઈને મમલુરેલા જિભી થઈ ગઈ તત અટકાવતાં મહિરથ બોલ્યો. રેવી ! તમ જિભાં ન થાવ. હું તમારા માટે થણા દિવસથી તથસ્તુ છું એમ કહી તેણે મમલુરેલાનું કાઠું પકાડ્યું.

મમલુરેલાના સરીરમાં જાણે વીજળી ફરી વળી. હાથ ઊઘાડતાં અનાધી બોલાઈ ગયું. આ કાણુ બોલે છે ? તમારા હલમાં સપતાન વાસ કર્યો છે ? તમે તો મારા મોટા ભાઈ સમાન છો. તમે નો માનભેર પાઠ ફરી જશો તો આ વાત હું કાઈને નહીં કહું અને ત્યાંથી એક સ્વૂ ઝડપી આજળ વખા તો એક પીસ પાપવા જેટલી

જ વાર છે એક ક્ષણવારમા તમારી વ્યાખ્યાના કાકરા થઈ જશે આ શરીર પર યુવરાજ યુગબાહુનો જ અધિકાર છે આવા પાપકર્મના વિચારોથી તમારા જીવનને કલક ન લગાડો ! ’

મહિરથ નીચુ જોઈને પાછો ફરી ગયો તેણે વિચાર કર્યો કે જ્યાસુધી યુગબાહુ જીવતો હશે ત્યાસુધી મયજુરેહા મારી જતી શકશે નહીં, માટે મારે યુગબાહુને જ ખતમ કરી જનાવવો પડશે

દુર્જનોની અને કાગડાની દષ્ટિ હંમેશા વિષ્ટા ઉપર જ જાય છે. મહિરથના વિચારો કામભોગની આસક્તિથી ભરાઈ ગયા આવા પાપી આત્માએ ધર્મસ્થાનોમા પણ કાગડાના જેવા જ વિચારો સેવતા હોય છે મહિરથ હવે સગાભાઈનો વધ કરવા તૈયાર થયો ભાઈ પરનો તેને અજબનો ભાવ હતો, ને ગજબનો ગોટા વાળ્યો

અર્ધી રાત્રિનો સમય હતો પોતાની પત્નીને લઈને યુગબાહુ શહેરની બહાર આવેવા ઉદ્ધાનભવનમા રહેવા ગયો હતો મયજુરેહાને પૂરા દિવસો હોવાથી વાયુસેવન માટે તેણે આ સ્થાન પસંદ કર્યું હતું મહિરથની સમ્મતા અને શિષ્ટતા તેવે મુકાઈ ગઈ હતી મનની મેલી સુરાઈથી એ બહાર નીકળ્યો એના હાથમા એ પાયેલી તલવાર હતી મહેલના પ્રવેશદ્વાર પાસે આવતા વાર જ તેને પ્રહરીએ અટકાવ્યો અને તેને કહ્યું, ‘ અત્યારે આપ ક્યા જઈ રહ્યા છો ? ’ મહિરથે સત્તા-જનક સ્વરે કહ્યું, ‘ મારે અત્યારે ને અત્યારે યુગબાહુને મળવું છે ’ પ્રહરી મોલ્યો, ‘ તેઓ અતપુરમા છે, માટે આપ અત્યારે જઈ શકશો નહીં. ’

પરંતુ પ્રહરી અને મહિરથની આ ખેચતાણુ બારી પાસે બિમેલા યુગબાહુએ જોઈ લીધી એ પોતાના ભાઈને મળવા માટે સામેથી જવા તૈયાર થયો આજ દિવસ સુધી મયજુરેહાએ કાઈપણ વાત પતિને કહી ન હતી એને લાગ્યું હતું કે હવે મહિરથ સુધરી ગયો હશે, અને આવી વાત પતિને કહેવાથી ભાઈભાઈ વચ્ચે નકાસુ વૈમનસ્ય શા

મોઢે વધારવું ? પરંતુ જ્યારે તેણે મહિરચને મોઢી રાત્રે આવેશો નોંધે, ત્યારે એ તરત જ જાણી ગઈ કે મહિરચ ધૈર્યજૂથા વાથ સમાન જાતી યુદ્ધવો છે. આથી યુગબાહુને બટકાવીને મથકુરેદા બોલી, જ્યારે ક્યાં જાય છે ? તમારો ભાઈ જાગે જુદા સ્વપ્નમાં છે. મોઢે કુ વખે જવા દેવાની નથી. પરંતુ યુગબાહુએ પત્નીનો હાથ તરછોડતાં કહ્યું, મારો ભાઈ મારા ઉપર શાપ કરે જ નહીં. જરૂર જ્યારે તેને કંઈક કામ પાડ્યું છે. મોઢે મારે જરૂર ત્યાં જવું / નોંધ્યો.

પણ તમે સંકળો તો ખરા, મથકુરેદાએ પતિને બટકાવીને કહ્યું. મેં તમો જન્મે ભાઈઓમાં બટરાગ ન થાય એ હેતુથી તમારી આગળ આ વાત કરી જ ન હતી, પણ તમારા ભાઈ મરી પછી મારા રૂખના જૂથા જાળીતે બટકે છે તમારી ચેરહાજરીમાં તેઓ મરી પાસે એકાન્તમાં આવવા સુધીની હિમત કરી ચૂક્યા છે. મેં જ્યારે મચક ન આપી, ત્યારે હવે એ પોતાની જૂથ સતોડવા આવર જ તમારા પ્રાણના જૂથા મન્યા હાથે છે. મારી જમણી આંખ દરેકે જો અને મારું હૃદય તમને ખહાર જવા ના કહે છે. મોઢે તમે કૃપા કરીને જ્યારે શાંત બનીને બેસી જાવ. બોજના બીખારીઓનો આવવા સમયે વિશ્વાસ કરવો યામ્ય નથી.

હું જ્યારે તારું વચન માની શકું નહીં. યુગબાહુ બોલ્યો. મારા મોઢાભાઈને મોઢે જાણી વાત હું કહી શકતો નથી. એમ જનાં નોં તારું કહેવું સિદ્ધિત થશે. તોપણ જામે જન્મે ભાઈઓ પસંદ સમજી શકીએ છીએ. એના તારે કપલ કરવાની ડોઈ જરૂર નથી. જામ કહીને યુગબાહુ એની એ સિંચાનના ઉચાનના દાર આગળ જાઓ, જાન આગળ વધતાં તેણે મહરીન ધમકાવતાં કહ્યું. તો મારા ભાઈને બટકાવ્યા એ ઠીક હતું નથી. ગમે તેવા તોય એ તારા મહિરક ઉ જામ કહતાં કહતાં યુગબાહુ મહિરચની પાસે જાવી પહોંચ્યો. અને તેણે નમીતે મોઢાભાઈને વદન કર્યા. પરંતુ વદન કરતા યુગબાહુ ઉપર મહિરચે મુગધેલી

તરવારનો ઝાટકો માર્યો, અને તેની એક ચીસ નીકળી ગઈ એ તરફડતો તરફડતો ભૂમિ પર આભોટવા લાગ્યો. હવે જ એને મયલુરેહાના વચનો યાદ આવ્યા એ મહિરથને સામે પ્રહાર કરવા ઊભો થવા લાગ્યો. તત્કાળ મયલુરેહાએ દોડીને તેને અટકાવતા કહ્યું, ‘નાથ ! થવાનું હતું તે થઈ ચૂક્યું છે હવે તમે અતકાળે તમારા ભાઈ પર ક્રોધ કરીને તમારું મરણ ન ખમાડશો, મૃત્યુસમયે આવેલા રાગ અને દ્વેષ બંને આત્માને ખમાડનારા છે અત્યારે તમારા ભાઈ એ તમારા ભાઈ પણ નથી ને દુશ્મન પણ નથી હું તમારી સ્ત્રી પણ નથી હવે તો તમારા મૃત્યુના નિમિત્ત બનેલા તમારા સહોદરને ક્ષમાપના આપો સર્વે જીવોની ક્ષમાપના કરો.

खामेमि सब्बे जीवा सब्बे जीवा खमन्तु मे ।

मिच्छि मे सब्बभूएस्तु चेद मज्झं न केणइ ॥

તમને સિદ્ધનું શરણુ હોજો, અરિહંત લગવાનું તમને શરણુ હોજો ધર્મનું તમને શરણુ હોજો આ નિમિત્ત તમારો દેહ પડનાર હતો એમ માનીને તમારા આત્માને સ્વસ્થ અને સ્થિર બનાવી દેજો.

આ તરફ મયલુરેહા પતિનું મૃત્યુ સુધારી રહી હતી, ત્યારે ખીજ તરફ ખેત્રણુ પ્રહરી સૈનિકાએ મહિરથને પકડ્યો મયલુરેહાએ સૈનિકાને કહ્યું, ‘હવે એ ખીચારાને મારગો નહીં ભોગના મુક્ષામો જીવતા હોવા છતાં મરેલા જ હોય છે માટે એને જવા દો’ મહિરથ માડ માડ સૈનિકાના હાથમાંથી છટકીને લાગ્યો મુગળાહુ ત્યાં ને ત્યાં મૃત્યુ પામ્યો.

છટકીને ભાગેલો મહિરથ બાણે આખો મીચીને દોડી રહ્યો હતો રાત્રિના ધોર અધારામા એના ખગમા કાળો વિષધર અથડાયો સર્પ-દશથી એનું ત્યાં ને ત્યાં રસ્તામા અકાળે મૃત્યુ થઈ ગયું મયલુરેહાએ ઊભા ઊભા એક દાણુવારમા વિચાર કર્યો પતિ મૃત્યુ પામ્યો અને મહિરથ હમણાં તો ભાગી નીકળ્યો છે, પણ એના રાજ્યમા હવે મારી કોઈપણ રીતે સલામતી નથી આથી એ પણ મૂઠીઓ વાળીને જ ગલના

માર્ગે જાગી છરી એને હવે પ્રાણના મોઝે પોતાનું સિમળ બચાવવાની
ચિન્તા હતી. શરીર સુકોમળ હતું પૂરે ગરદિને બાઈ ચાલી નત્ય છે
પરમાં કંટા વાગતા હતા અને અમારામાં ઠોકરો ખાતા અને
પક્ષા પક્ષા એ ઢાલી રહી હતી. ઢોઢા ઢોઢા એ એક કુવાના કંઠા
પર આવેલા એક ઝાડ નીચે જાતી અને ત્યાં તેને પુત્રપ્રસવ થયેલ
ધેમ અને સ્ફુર્નકીયતાથી કુવાના જળ વડે તેણે પોતાના પુત્રને નવધાવી
પોતાની સાડીનો બધી લાગ રાદિને તેની ઝોળી બનાવી પોતાના
લાશમાં રહેરેથી મુગબાકુના નામની મુઢિલ તેણે લગુ વીંદીને બાળકની
આંત્રણીમાં પહેરાવી દીધી, અને બાળકને એ ઝોળીમાં મૂકીને ઝાંઝી
રાળી પર લટકાવી દીધો ।

બાઈ પોતાની જાણિ નિવારવા કુવાકાંઠે જાતી એટલામાં
જણે કુ ખની પરપરા બાકી હોય તેમ એક ગડિલ થયેમો કાપી ત્યાં
જાતી પહોચ્યા તેણે પોતાની સદર્માં મચ્છુરેકાને લાવી ને આમલ
! તરફ ઊઝળી પરંતુ કાચવાએ એક વિશાધરનું વિમાન ત્યાંની નીકળતાં
એ વિમાનમાં એ જઈ પડી બેશુદ્ધ અનેથી રાંધે નેત્રે વિશાધર
જામકી થયે

રાજ થયો અને તમામ પૌરુષલિક સુખો પ્રાપ્ત થઈ ગયાં એટલે
તમામ સુખાનો ઉદય કામન ટકી રહેશે એમ સમજવાની જૂલ
કરશે નહીં કમવાસનાથી કરેલા અધિરજના લાશમાં જ આબુ ?
કળાં કમ કરનારનો જેવો કરચુ અનંતમ આબો !

વિશાધરે પોતાના વિમાનમાં પડેલી મચ્છુરેકાને વિશાના જળથી
સ્વસ્થ કરી નહીંતે મચ્છુરેકાએ પ્રથમ કમી આપ દોલુ છે ! કુ
કળાં જાતીને પડી છુ : વિશાધરે મધુ મળે ! તમે ગજારો
નહીં કુ વિશાધર છુ મારા જિાએ વૈતાલક પવત પર દિશા લીધી
છે તેમન જેવજાન થયુ છે વિમાનમાં બેસીને કુ તેમને વહન કરવા
જતો હતા પશુ હવે તમાન નિવાસજાનમાં મૂક્યા પછે જ કુ જિાજાન

દર્શને જઈશ તમારા પર આવી પડેલું કષ્ટ મેં મારી વિદ્યાના ઉપયોગથી
જાણી લીધું છે .

‘ ભાઈ ! ’ મયજુરેહા બોલી, ‘ હું ખરેખર લાગ્યશાળી છું
તમારા પિતાનાં દર્શનનો સુયોગ મને પણ મળી ગયો, માટે મને પણ
એ કેવળી ભગવાનના દર્શન કરવાનો લાલ લેવા દો . પણ મારું જે
થવાનું હોય તે ભલે થાય ’ વિમાન આગળ ચાલવા લાગ્યું .

યુગબાહુ પણ મરીને દેવ જાન્યો હતો તેણે મનમાં વિચાર કર્યો
કે હું ક્યાંથી આવ્યો ? ઉપયોગ મૂકી તેણે મયજુરેહાને જોઈ, મહિ-
રથનું શબ દૂર પડેલું જોયું અને પોતાના પૂર્વશરીરના ટુકડા પણ
તેણે નિહાળ્યા . તેણે જોયું કે મયજુરેહા વિદ્યાધરની સાથે કેવળી
ભગવાનને વદન કરવા ગઈ છે આથી એ પણ કેવળી ભગવાનની પાસે
આવ્યો. તેણે પ્રથમ પોતાની સ્ત્રી મયજુરેહાને વદન કર્યા અને
પછી કેવળી ભગવાનને વદન કર્યા બધા લોકો દેવના આ આચરણને
જોઈ રહ્યા .

કાઈએ કહ્યું કે દેવ જૂલ્યા ! કેવળી ભગવાનને છોડીને તેણે એક
નારીને વદન કર્યા . પરંતુ બધાના સમાધાન માટે કેવળી ભગવાન બોલ્યા,
‘ દેવ જૂલ્યા નથી એણે જે કાઈ કર્યું તે બરાબર કર્યું છે એણે
જાનીઓના કથનનું અનુકરણ કર્યું છે .

गुरु गोविंद दोनों खदे, किसको लागू पाय ।

बलिहारी गुरुदेवकी, गोविंद दियो बताय ॥

આ મયજુરેહા એની પૂર્વજીવની પત્ની છે, માત્ર પત્ની જ નહીં,
પણ મરણ પામતા પતિનું મરણ સુધારી દેનાર એક સુશીલ સન્નારી
છે ’ સમાધાન કર્યા બાદ કેવળી ભગવાને મયજુરેહાને કહ્યું, ‘ મહિરથ
સર્પદશથી મરીને નરકમાં ગયો છે અને ઝોળીમાં લટકાવેલો તમારો
પુત્ર એક રાજાના હાથમાં આવ્યો છે મોટો થતા તમારો એ પુત્ર
નમિરાજ નામનો રાજા થશે જ્ઞાન પામીને એ એક હૃદયર સ્ત્રીઓનો

ત્યાજ કરીને મુનિ બનશે, અને પોતાના રાજ્યથી એ છંદના બધા પ્રમોના ઉત્તર આપશે.

મયજુરેલાએ કેવળી કમવાનને વહન કર્યો. તેણે કહ્યું 'કમવન! હવે મારે મારા પતિ અને પુત્રનું કાર્ષ કામ નથી. આપ મને દીક્ષા આપીને કૃતાર્થ કરે.

આમ એક ધર્મશ્રીઓએ પોતાના ચાસ્ત્ર અને ધર્મના પ્રશ્નરથી પોતાના પતિનો અને પોતાનો જ સુધારી લીધા.

દ્રોપદીના સ્વયંવરમાં દેશદેસના રાજાઓ આઘ્યા હતા. બધાના મનમાં હતું કે દ્રોપદીની લોટરી જામને લાગી જાય. હવે ત્યાં શું બનશે તે અધિકાર અવકાશ.

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૮૭

(શનિવાર, તા. ૫-૧-૬૩)

અહીં નામે સિદ્ધાન્ત પ્રશ્ના. ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધિ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે.

રાયદાસજીના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રોપદીનો અધિકાર થયે છે. દુપદરાજાએ પોતાની પુત્રી દ્રોપદીના સ્વયંવર માટે શુદ્ધ મહાપ્રભુ બધાઓ. હતો. તેમાં ૬ નેરા સ્વયં હતા. યાંકામે યાંકામે ચિત્રવિચિત્ર પૂજાઓ. કસાકસ રીતે ગ્રહવેશી હતી. તેની શાસા જોનારાઓ આશ્ચર્ય પામતા હતા. દેશદેસના રાજાઓને જરીનપ રેશમી તબૂઓમાં ઉતારા દેવામાં આઘ્યા હતા. શ્રીકૃષ્ણમદારાજના પધાર્થના અન્નર મળતાં જ દુપદરાજા ચતુરશિષી સેના લઈને તેમની ઘામે મથે અને તેમનું સ્વાગત કરું.

આંતરે આનેસા અતિશ્લિષ્ટ થયેલિત સ્વાગત કરણ એ પ્રયેક ચૂદરણુ હતવ્ય છે તમે તે તમારા નેવાઈ મહેમાન અને તે તેનું

સ્વાગત ગળ ઉપરાત પણ કરો છો, પણ એ તો સ્વાર્થનું અને વાહ-
વાહનું સ્વાગત છે વાહવાહનું જિલદું તો ‘હવા હવા’ છે, પરંતુ
કોઈ અનુદયો સાધર્મી અતિથિ બનીને આવે તો ? તેનું સ્વાગત
કરવામા તમે કેમ કરો છો ? સગાવહાલાઓને તો વ્યવહારદષ્ટિથી
જમાડો છો, ત્યારે સાધર્મીને જમાડો એ જ સાચો અતિથિસત્કાર છે.
આવી ભાવના બતાવવા માટે જ આગળના સમયમા ગમ્મો બધાતા
હતા અને સ્વામીવત્સલના હિત્સવો યોગ્યતા હતા આવકો એ પ્રકારે
સાધર્મીભાઈઓની સેવા કરવાની તક ઝડપી લેતા આજે ગમ્મો તો
એના એ રહી ગયા ને સાધર્મીભાઈઓની સેવાની ભાવના ધણે અંશે
જોડી જવા પામી છે આગળના શ્રીમત આવકો કેટલાય સાધર્મીઓને
દુ ખમા મદદ કરતા, એમનું કરજ ભરપાઈ પણ કરી દેતા.

દંષ્ટાન્ત—કાન્તિલાલ કરીને એક કોટવાધિપતિ શેઠ હતા એક
, વાર તેમણે સ્વામીવત્સલનું જમણુ ગોઠવ્યું આવા ભોજનમા માત્ર ખાવા-
પીવાનો જ ભાવ હોતો નથી કેટલાય ગરીબો એવા પણ હોય છે કે
જેને ત્યાં દિવાળી જેવાં પર્વોમા પણ સાદા ભોજનથી પતાવાતું હોય
છે આજે તો સોમા પોણાસો ટકા મનુષ્યો મોઢવારીની બીસમા
ભીંસાઈ રહ્યા છે ધરનો એક માણસ કમાતો હોય, ત્યારે ધરમા ખાનારા
આઠ માણસો હોય તેમા કેટલી દિવાળીઓ વીતી જાય તેનો એને ખ્યાલ
પણુ ક્યાંથી આવે ? આવા લોકો કોઈને ત્યાં જમણુવાર હોય, ત્યારે
જ મિષ્ટાન્ત જમી શકતા હોય છે બધા માણસોની સ્થિતિ સરખી
હોતી નથી

કાન્તિલાલ શેઠે સાધર્મીઓની સેવા કરવા માટે અનેક મિષ્ટાન્તો
તૈયાર કરાવ્યા અને પોતે પણ બધાને પીગસવા લાગ્યા છેલ્લે પાપડનો
ટોપલો લઈને તેઓ પીરસી રહ્યા હતા તેમા એક મણિલાલ કરીને
મધ્યમવર્ગનો સાધર્મી ભાઈ પણ જમવા બેઠો હતો બરાબર એની
થાળી આવી ને કાન્તિલાલ શેઠના ટોપલામા અડધો જ પાપડ બાકી રહ્યો.

આથી મહિલાશની શાળામાં ક્રાન્તિવાસે અધી જ પાપ પીરસે. પછી ક્રાન્તિવાસ શેઠ રસેદારમાં આત્મા ગયા.

તેજે ક્રાન્તિવાસ શેઠના મનમાં તો કાઈ જસર હતી જ નહીં પરંતુ મહિલાશના મનમાં એક ઈર્ષ્યાની દવા જરાઈ ગઈ તેણે માન્ય કે ક્રાન્તિવાસે ગમે તેણે જમણું ક્યું પણ મને તેણે ધરાદાપૂરક જ અધી પાપ પીરસે. એ જમતા જમતા તો મહિલાશને આ તેજે દેવ બાપક બની ગયે. કોઈ દેવ અને મોદના અગ્નિને વક્ત્રી વાર લાગતી નથી. ક્રાન્તિવાસ શેઠે મને પાપ ઓછા આપે. મારે તેના બદલે સેવા કે પણ આણુ જ રવામીવત્સલ જમણું આણુ આવે. વિચાર મહિલાશને આવી ગયો.

તેજે મહિલાશ પાસે એટલું ધન ન હતું પણ ક્રાન્તિવાસ શેઠને દેખાડી દેવા મારે અને તેમણે મુખાન ઉતારી નાખવાના ધરાદાથી તેણે પોતાના ધનના દામીના વેચી નાખ્યા અને નાણાંસનું ધર પણ ખીરા મૂકીને મહિલાસે રવામીવત્સલ કોળાની નહેરાન કરી. જ્યાં સાધર્મીઆને નિમત્રણ મોકલ્યાં. ક્રાન્તિવાસને નિમત્રણ આપવા મારે મહિલાશ પાસે જ ગયો અને બહુ બાઝક કરીને જમણું આવવાની વિનંતિ કરી. ક્રાન્તિવાસ જેટલા શ્રીમત હતા તેટલા જ નમ્ર અને વિવહી હતા. આથી જમણુંમાં જ્યાં સાધર્મીઆઈએ સાથે તેઓ બેસી જ્યાં બરાબર ટટ્ટી વાનગીઓ ક્રાન્તિવાસના જમણુંમાં હતી તેટલી જ વાનગીઓ મહિલાસે પણ કરાવી હતી. ઉકસે ઉકસે પાપડો ટોપડો લઈને મહિલાશ પીરસી ગ્યો હતો. ભોંકે બાથમાં પડી જ્યાં હતા કે મહિલાશ પ ના ગરીબ હોવા છતાં કમળ કરીને એને આણુ મોકુ જમણું કે વાનું કારણ શું હતું ? પણ કાઈના દિલની કાઈને ક્યારી ખબર પડે કસા !

૧૫ પી સતા પી સતા ક્રાન્તિવાસ શેઠ પાસે આવીને મહિલાશ બરાબર અધી જ પાપ પીરસે અને ક્રાન્તિવાસનું મુખાન ઉતારવાનો

આનંદ અનુભવ્યો, પરંતુ કાન્તિલાલ શેઠને અર્ધી પાપડ મળ્યો છતાં તેની કાઈ ઊણપ દેખાઈ નહીં. બધાએ જમી લીધું એટલે મણિલાલે વિવેક કરીને કાન્તિલાલ શેઠને પોતાના ઘરમા આરામ કરવા બેસાડ્યા. એનાથી પૂછ્યા વિના રહી શકાય તેમ પણ ન હતું, તેથી સામે બેસીને મણિલાલે પૂછ્યું, ‘કેમ શેઠજી ! અર્ધી પાપડ માટે તમને કાઈ લાગ્યું કે નહીં ?’

‘અર્ધી પાપડ !’ કાન્તિલાલ બોલ્યા, ‘મને તો કાઈ ખબર નથી ને તમે અર્ધી પાપડ માટે પૂછો છો ? શી વાત છે એ મને સમજાવશો ?’

‘ત્યારે તો મારું ક્યું કરવું નકામું ગયું,’ મણિલાલ બોલ્યો. ‘તમારે ત્યાં જમણું વખતે તમે મને અર્ધી જ પાપડ પીરસ્યો હતો, એનો બદલો વાળવા માટે તો મારે આ જમણું ગોઠવવું પડ્યું, ને મેં પણ તમને અર્ધી જ પાપડ પીરસ્યો, છતાં તમને કાઈ ખોટું લાગ્યું નહીં.’

‘તો એમા શું ધર્મ ગયું ?’ કાન્તિલાલ શેઠ બોલ્યા, ‘જો આટલા માટે જ તમે શક્તિ ઉપરાત ખર્ચ કરીને આ જમણું ક્યું હોય, તો તો તમે બહુ ખોટું ક્યું ભલા માણસ, તમે ક્યા જમવા બેઠા હતા ને મેં તમને ક્યારે અર્ધી પાપડ પીરસ્યો હતો એ પણ મને તો યાદ નથી હવે બતાવો કે આ જમણું કરવા જેટલી તમારી પાસે મૂઠી હતી કે કરજ કરીને આ બધું ગોઠવ્યું છે ?’

કાન્તિલાલ શેઠની સામે નજર માડતા માડતા મણિલાલની આખમા ઝળઝળિયા આવી ગયા એ બોલ્યો, ‘જે ઘરમા તમે બેઠા છો એ ઘર ગીરા મૂકીને અને એ ઉપરાતની રકમ કરજમા લઈને મેં આ કામ ક્યું છે હવે મને તેનો પસ્તાવો થાય છે જેના માટે મેં આ ક્યું તેનું આપના દિલમા તો કાઈ જ થયું નહીં આપના આ વિશાળ હૃદય માટે મને ખરેખર માન લેખજો છે.’

‘તો આજના સ્વામીવત્સલનું ખર્ચ પણ મારા ઉપર !’ કાન્તિલાલ શેઠે પોતાની ઉદારતા બતાવતા કહ્યું, ‘તમે આ ખર્ચની જેટલી રકમ

વાપરી છે તે ખસુ કુ ચૂકી આપુ કુ હવે પછી તમારે આવે.
ઈર્ષ્યાનાય નીકળી તમે તો કુ મને ખન્ધ માનીશ. અને જન્મ્યો
જવો ખન્ધ કાન્તિલાભે છાતી લીધો મણિલાલ કર્મમુક્ત જન્મે અને
સાથે સાથે ઈર્ષ્યામુક્ત ખસુ જતી ગયો. કાન્તિલાભે આ પ્રકારે એક
સાધર્મી આઈને કર્મભારથી મુક્ત કરી દીધો.

આવા રાજ દેવ અને ઈર્ષ્યાના કાવો તમારામાં ક્યારેય આવે
છે ! યાત્રીઓ કહે છે—

અરિહત નહીં જલ અતર્યે
અરિ-મત કમી નહીં શાલત હૈ ।
જિભિયા હયિયાર નહીં કર્યે
અરિ ઠનકો હી નિત્ય હપવત હૈ ॥
ગિનમે પાપસે હાથ ઠઠાય દિયા
હયા-ચર્યમે ખ્યાન હગત્ય દિયા ।
તે હી નિશ્ચય મનસે ઠરાવ કિયા
તે હી કર્મસે જગ મચાવત હૈ ॥

જન્મ છે પણ અરિહત જન્મવાન નથી તે કદાપિ અર્તપ્રિય
દુસ્મનાના જાત કરી શકતો નથી. જેના કાજમાં યાન, દરન અને
આરિવ્રતન હથિયાર નથી લેને અતરના દુસ્મનો નિત્ય હમાવતા રહે
છે જેણે પાપમાંથી હાથ છાતી લીધો હોય તે સ્વ અને 'પર'ના
વિવેક તપ્તો હોય એવો મન વચન અને ક્રિયાએ કરી સાધર્મીમાં
ખ્યાન નાન્યારે આ મા ૮ કર્મની સામે ત્ય એવી શકે છે અને
વિજય મેળવી શકે છે હયા એ ધમનુ મૂળ છે ધમ્મો મંગલમુક્તિફલ
અદિસા સંગમો તથો —અદિસા એ ધમનુ પહેલુ પચિયુ છે
જ્યા સ્વરૂપ છે ત્યાં પન્દ્યા જાતી જ જાય છે શૂદ્ધામાં પાવાર-
હાપામાં વેરમળમ્ —સ્પૃષ્ઠ વિસાથી જમ્યુ એ હૃદયેના અક્ષત
છે અને સજ્જાઓ પાવારહાયાઓ વેરમળ એ સાધુઓનું
મહામત છે માટે ઈર્ષ્યા પ્રકા ની દિસામાં જમા રહેશે નહીં મનથી

એવો દરાવ કરી લેજો કેહું કાઈપણ પ્રકાગ્ની હિંસા આચરીશ નહીં હવે તો દિવાળી આવી ગઈ છે તમે પણ ફટાકડા ફેડીને અને કાડિયામા દીવાઓ પ્રગટાવીને દિવાળી ઊજવવા તૈયાર દરો, પરંતુ ન્યાસુધી સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રના અજવાળા અતરમા નહીં ફેલાવો ત્યાસુધી અધારા ઉલેચારો નહીં કેટલાક લોકો તો ફટાકડાના ભડાકા ઓકગઓને નામે બોલાવતા હશે. પણ ન્યારે એના કર્મના ભડાકા બોલવા માગશે ત્યારે ઓકરા નહીં બચાવે ! સાચી દિવાળી તો પ્રગટી ભગવાન મહાવીરના જીવનમા તેઓ મોક્ષમા ગયા ગૌતમ-સ્વામીને દેવળજ્ઞાન અણુ, તો તેમની પણ સાચી દિવાળી બની ગઈ જેમણે ત્રણેય કાળને એક જ સમયે જોયા એની દિવાળી સાચી દી'વાળી અર્થ તમે પણ દિવાળી ઉપર ચોપડા બદલાવો છો, પણ કર્મના ચોપડામા કાઠિયાર નજર કરી છે ? વિક્રમનો સવત ચાલે છે, પણ વિક્રમે પોતાના પ્રજાજનોના કરજ ભરપાઈ કરીને ચોપડા બદલાવ્યા હતા તેવી જ રીતે તમે એકાદ સાધર્મી ભાઈનું કરજ ભરપાઈ કરી શકશો ખરા ?

અન્ય દર્શનવાળાઓ તો મહિરના છુણોદારમા અને ઉપધાન આદિ તપના નિમિત્તે લાખો રૂપિયાનો ખર્ચ કરી નાખે છે, ત્યારે તમારા ધર્મ નિમિત્તે તમે કેટલો ખર્ચ કરો છો ? તમારી જૈનશાળાઓ, તમારા સાધર્મી ભાઈઓના બાળકો અને ભાઈબહેનો માટે તમે શું ક્યું છે ? ભગવાન મહાવીર, શાલિવાહન અને વિક્રમના આજે સવત ચાલે છે તેમણે તો દિવાળીને દીપાવી દીધી, તમે પણ—

શુભાશુભના દિયો સરવાળા, લાલ-ખેટ લો લક્ષે રે,

સરભર ખાતા કરો સર્વના, પ્રજા કરવા નિજ પક્ષે રે

તમારા હાથથી કેટલું શુભ કર્મ થયું અને કેટલા અશુભ કર્મો થયા ? કેટલાને છેલ્લ દીધી અને કેટલાના ઉપર દયા કરી ? એ સરવાળા બાદખાકી કરી જુઓ હૈયું ખોલી નાખો જેનું હૈયું ખુલ્લું હોય. તેના જ હૈયામા ઉચ્ચ ભાવના પ્રવેશ કરે છે વિચાર, વાણી અને વર્તનને એક બનાવી નાખો તો જ તમે મહાત્મા બની શકશો તમારા

મનની સાચી કિંમત છે એ મનને જાગવાનમાં જોડીને તમે મહાત્મા
બની રહો છો. મણિલાલે જામે કાન્તિલાલ શેઠ પ્રત્યે ઈર્ષ્યાથી પ્રેરાઈને
જન્મજ્યુ ક્યું' પણ કાન્તિલાલે પોતાના હૃદયની ઉદારતા દર્શાવીને મણિ
લાલનું બધું દેવું પતાવી દીધું. ઉદારતા એ મોટા જનવાનું મુખ્ય
લક્ષણ છે મોહાઈનું માપ ગુણોથી મપાય છે

મન મોડું છે જોડું તે જન મોટા થાય,

હાથ ગુણ ધીરજ નમ્રતા સદા તેનામાં હોય.

માટે રાજ દેવાડિ ક્યાયોથી મુક્ત બને. 'કપાયમુક્તિ કિલ્લ
મુક્તિરેવ । ક્યાયોથી મુક્ત બને. તો જ સાચી દિવાળી કિલ્લી
જણાય. જનના હૃદયમાં કમ, ક્રોધ ને ઈર્ષ્યાની હોળી સળગતી હોય,
તેને દિવાળી અને હોળી જન્ને સરખા છે

જલ ક્રોધ-અરિ મહાકર વસી

અગ્નિસમ તાપ વિજ્ઞાપત હૈ ।

તલ મેઘ સમ જલધાર સમા

અરિતાપકો વાપ સમાપત હૈ ॥

પોતાના મન અને પોતાની જાત પર કાળૂ ધરાવવો એ જાધા
દિજ્યોમા સકુથી અકિંમતો વિજય છે

માટે એ ક્રોધ, ઈર્ષ્યા આદિ અગ્નિને શાન્ત કરવા માટે હાથાડી
ચીત્તજ જળનો છટકવ કરે, સાધર્મી' નહિજોતો સ્વકર કરે. મૃદસ્થ-
સ્વનમાં અતિથિ વખતે વાણી અને વર્તનમાં કેમશતા આવવી જોઈએ.
કુપદરાજનો આવેલા અતિથિઓનું ચ માન કરવામાં એવી જ કેમશતા
વાપરી અને જાનું બાવળીનું સ્થાગત ક્યું' તમે પણ મૃદસ્થ જનવા
નાદતા હો. તમારે અતિથે આવનાર દરેક માણસને તમારે આવકાર
આપવો જોઈએ, પછી તે તમારો મિત્ર હોય કે દુશ્મન હોય. મૃદસ્થોનો
આ ધમ છે દવે ત્વાં શું જાણે તે જાણસરે

ૐ શાન્તિ

અધ્યાયન : ૮૮

(રવિચાર, તા ૬-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રશ્ન્યા ત્રણેય લોકમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે દ્રૌપદી દેવી બત્રીસ લક્ષણવાળી હતી તેના માટે બનાવેલો સ્વયંવરમંડપ મુગધી દ્રવ્યોથી મધમધાયમાન બન્યો હતો. આસનો અને મચ્છો પર બેસનારા રાજાઓના નામો અક્ષિત કરેલા હતા દુપહરાળએ પોતાના પુત્ર ધૃષ્ટદ્યુમ્નને હાથી પર બેસાડીને રાજાઓના ઉતારા પર સ્વયંવરના સમય પર પધારવાનું આમત્રણ આપવા મોકલ્યો. આમત્રણ મળતા જ રાજાઓ પોતપોતાના શરીરને શોભાવવા તથા વસ્ત્રાભૂષણોથી સજ્જ બનવા લાગ્યા સાસારિક વાસનામાં પડેલા જીવોને આવી તૈયારીઓ કરવી પડે છે તમારી દીકરીનું સગપણ કરવાનું હોય તો તમે તેને સારા સારા વસ્ત્રો અને દાગીનાઓ પહેરાવીને મહેમાનો પાસે મોકલો છો અને દીકરીને લક્ષ્યાભણ કરો છો કે મહેમાન જે કાંઈ પૂછે તેનો બરાબર જવાબ દેજો અને કાંઈ કયાશ ન દેખાય તેવું વર્તન રાખજો

જ્યારે ક્ષણિક વસ્તુ માટે આટલી તૈયારી કરવી પડે છે, ત્યારે શિવરમણીને વરનારા આત્માર્થીઓને કેટલી પૂર્વતૈયારીઓ કરવી જોઈએ ? જે સુખ આવ્યા પછી જાય જ નહીં અને અનંતા લવેતો ભાગીને ભુજો થઈ જાય, એમાં કેટલી તાલાવેલી જોઈએ ? તમને પરણવા જતી વખતે જેવો ઉમળકા હતો, તેવો ઉમળકા પૌષ્ઠ કરવામાં

દેખાય છે ? જ્યાંસુધી સાધના માટે તમન્ના નહીં હોય ત્યાંસુધી સિદ્ધિ દૂર ન દૂર રહેવાની છે. પૌષધ કરનારે રક્ત ને દ્વિસ્થ બળવાનનાં દ્રવ્ય, ગુણુ અને પર્ણાવની સાથે જ પોતાનાં દ્રવ્ય ગુણુ અને પર્ણાવની સરખામણી કરી પ્રજા સમાન બનવાનો સતત પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. દૂધપાક ખાધો હોય તો લક્ષણોનો ઓપકાર કદાપિ આવે જ નહીં. આત્મસિદ્ધિની ઝંખનાવાળાને ધર શું કહેવાય એની ખબર હોતી નથી, કારણ કે—

પ્રીતિ બનતી પર ઘડી, જે લોકે હો તે ભેડે ભેડ,

પ્રથમ પુરતી રાખતા એકવતા હો દાખી ગુણુ બેડ.

ગુણસ ગિણુ છુ પ્રીતી

છવે બનતાજાણથી પસી ગુલામી સીધારી છે એ બનાવ્વિજાણથી ક્યાજમાં કટાઈને મોહમાં મરાઈ રહ્યો છે એ જ કારણથી તેને ચાર ગાનિ, ચોવીસ દડક અને ચોરસી લાખ છવોનિમાં ભટકવું પડ્યું છે. એમાં જે નિવેંડ લાવે, તો જ સવેચ જાય. છવેને સસારી વિક્ષોમાં જાણ્યો આવે, તો ૮ ધર્મમાં રહિ જોડાય છે. સિદ્ધાંતી આપ્યા પ્રમાણે વર્તનારે છેલ્લે જ સિદ્ધાંતો કૃપાપાત્ર બને છે એક સરકારી નાઈ બાંધે કસિયાવરમાં બે-ચારસાડી રિયા બીસુ કાંઈન લાવી હોય તોપણ કુળ અને કુટુંબને કુધારી કે છે, ત્યારે લાખ રૂપિયાનો કસિયાવર લાવનારી અસરકારી નાઈ ધરમાં આવી જાય તો ધર આપુ બચડી જાય છે. માટે તમે પસી પમાન હોડી દો. તમે તમારા દેહને પોષવામાં અને તગડામાં શું આમી રાખો છો ? જ્યાં તમારા વાળ કળા મરીને પિળા થઈ જાય છે તે જમીસ હાંત તમારા હોય, તો એ ખરવા કેમ મરે છે ? માટે ખ્યાલ રાખો કે પુરુષોમાંથી જન્મેલું સરીર એ પદ્મવ્ય છે એના જન્મ માટે આદર્શી બધી સક્રિય શું કામ ગુમાવી દો છો ? તમે ૭૨લી સજાળ સરીર માટે રાખો છો તેના ચોખા ભાગની સજાળ પણ આત્મા માટે રાખો છો ? સરીરમાં કે કપડામાં પહેલા ઘખને દૂર કરવા માટે તમે તરત જ તૈયાર થઈ જવો છો, પણ

આત્મામા દેહલાડાં પડ્યા છે? છતાં ભગવાન જેની ના પાડે તે જ આત્મ-
રણુ તમે કરી રહ્યા છો. ભગવાનને રીજવવા માટે સર્વપણ કંઈ પડે છે.

અજાણાપણે સોવદ્વાળે, અજાણાપણે નિરુવદ્વાળે, પર્યં
તે મા દેહ પર્યં કુસલસ્સ દંસણં ॥

—આચારાગમૂત્ર અ ૫, ઉ ૬.

દેહલાકે જીવે આત્મા બહાર ઉઘમી વર્તે છે, અને દેહલાકે જીવે
આત્મામા નિરુઘમી વર્તે છે. આપુ તને ન હો. આત્મામા જ તારો
ઉઘમ હો. અને આત્મા બહાર તારો ઉઘમ ન હો. તમે તમારા આત્માને
રીજવી શકો તેમ છે? જો રીજવવા હોય તો સંસારની આસક્તિ
છોડવી પડશે. આત્માર્થી જીવને તો ત્યાગ જોઈએ છે, ભોગ જોઈતા
નથી, અને વૈરાગ્ય ગમે છે, વિકાસ નહીં, તેને સત જોઈએ છે, સતાન
નહીં, તેને ધર્મ પ્રિય છે, ધન નહીં, તેને મોક્ષ જોઈએ છે, પણ
મરણ નથી જોઈતું, તેને સુગતિ જોઈએ છે, દુર્ગતિ નહીં. ભગવાન
કહે છે કે જેમ તમે ધન મેળવવામા અતૃપ્ત છો તેવા જ જ્ઞાન મેળવવામા
અતૃપ્ત બનો. તમે એક સામાયિક કરવાની બાધા લીધી હોય ને કુરસદ
હોવા છતાં બે સામાયિક કરતા નથી પણ એકવાર સો રૂપિયા મળી
ગયા હોય, છતાં બીજીવાર મેળવવા માટે તો દોડાદોડી કરી મૂકો છો.
તમારી તૃષ્ણા તો પારાવાર છે જેની તૃષ્ણા વિશાળ છે, તે મોટામા
મોટો કમાળ છે તમે અસતોષની લશૂકતી જવાળામા સળગી રહ્યા
છો. માટે આ અવસર મળ્યો છે, તેને લેખે લગાડો.

દૃષ્ટાન્ત—બાદશાહ એકબર અને બિરબલ એકવાર નગરચર્યા જેવા
નીકળ્યા. દરેક પ્રજાજનો બાદશાહને સલામ ભરતા જતા હતા. આલતા
આલતા બજારમા એક વાણિયો પોતાની દુકાનમા લમણે લાય દઈને
બેઠો હતો. તેના પર બાદશાહની દષ્ટિ પડી ગઈ. આથી બાદશાહે
પૂછ્યું, ‘બિરબલ ! મારી બધી પ્રજા મને મૂકીમૂકીને સલામ કરે
છે, દરેકના મોં પર આનંદ છે ને આ વાણિયો ઉદાસ કેમ બેઠો છે ?’
બિરબલે જવાબ આપ્યો, ‘જહાપનાહ !’ ‘કનિયા સદા ઉદાસો.’”

સ્વયં જનવાન પશુ એની ઉદાસીનતા મટાડી શકે નહીં બાદશાહે
હજુ જરે એમ તે હાથે ! એને મારી પાસે બોલાવો. હુ એની
ઉદાસીનતા મટાડી દઈ

વહિયો ! બોલાવવામાં આવ્યો, બાદશાહે તેને પૂછ્યું કેમ
સાંડ ! તમે બાદશા જ્યાં ઉદાસ જીનિને બેઠા હો તો કોઈ વેપારમાં
મેટી ખોટ ખાતી છે કે કોઈ ખીજ ઉપાધિ ખાતી પડી છે ?

હજુર ! વહિયો બોલ્યો હુ એક સાધારણ રિશ્તિનો
વેપારી છુ સિંધાણની મેસમ ખાતી, તે મેં વેપારની કાલસમાં
ધાબળાઓની ખરીદી કરી પણ મારી પાસેના પ્રમાણે ધરાઈ વધી
નહીં તે મારી મૂકી ધાબળામાં રાખી મઈ હવે આવતા સિંધાણ
સુધી મારો વગાર ખાતી ગયો છે

ફેરસા ધાબળા વખા છે ! બાદશાહે પ્રશ્ન કર્યો. લગભગ
દોઢસા ધાબળા પડે તથા છે શું જવાબ આપ્યો. શેનો જવાબ
સાંભળીને બાદશાહ બોલ્યો શું ! એમાં શું મોટી વાત છે ! ખાતરી
કાલથી તમારા ધાબળાઓની ધરાઈ વધી ત્યારે મારે હવે ઉદાસીનતા
છોડી દેજો. વહિયો બોલ્યો પણ હજુર ! ખાતરે ઉનાચ બેસી
અથા હ દવ મઈ એક સ્થૂ ધાબળો ખરીદે નહીં તે વ્યાપ કહો હો
કે ધાબળાની ધરાઈ વધી જશે ! બાદશાહે હજુ એ જુદું આજીવી
કાન ત્યારે તમે દોઢસાને ધાબળા બેઠવાને તૈયાર રાખજો.

ત્યારે કે ના બિનબાંધે બાદશાહે હજુ નામદાર ! સાધારણ
આત તો એક હાથ છે પણ અસતોડી માણસને એવીસાથે અસ્થિતાર
આત સામટી હાથ છે માર એ વહિયાની ઉદાસીનતા મટી શકશે
નહીં બાદશાહે જવાબ આપ્યા એના જ્યાં ધાબળા આજીવી-
કામ વચાઈ ત્યારે તબ ઉદાસીનતા ચાલી રહેશે ! ખીજે રિસ્તે
જરી સમામાં બાદશાહે આગા કરી આવતી કાલથી સમામાં આવનારે
નવા ધાબળા ધાબળા બેઠીને / આવવું જે કોઈ નવો ધાબળો
બેઠીને તબ આવે તેન પાસે રહિા હડ થશે ! રાખની આગાથી

બધાને આશ્ચર્ય થયું કે ભર ઉનાળામાં રાજ્યએ આવી આઝા કેમ કરી હશે ? પણ હવે તો બાદશાહની આઝા પાલ્કે જ છૂટકે.

ખીન્ને દિવસે સવારથી જ વાણિયાની દુકાનમાં ધરાડી વધી પડી શરૂઆતમાં તો તેણે અઢી રૂપિયામાં ખરીદેલો ધાબળો પાચ પાચ રૂપિયે વેચવા માડ્યો, પણ હસેક ધાબળા વેચ્યા બાદ તેને લાગ્યું કે એકના બમણા કરવા એ બરાબર નહોતું ગણાય નહીં, એટલે તેણે ધાબળાનો ભાવ દસ રૂપિયા કરી નાખ્યો. પણ દસ રૂપિયામાંયે ધાબળા માટે પડાપડી થવા માડી પચાસેક ધાબળા વેચાયા બાદ તેણે ધાબળાનો ભાવ પચાસ રૂપિયા કરી નાખ્યો. પણ ધાબળા તો ચપોચપ ઊપડવા લાગ્યા હવે તેણે એક ધાબળાની કિંમત એકસો રૂપિયા કરી નાખી આમ કરતા કરતા છેલ્લે એક જ ધાબળો બાકી રહ્યો, ને બાકીના ધાબળા ઊપડી ગયા વાણિયાની દુકાનમાં રૂપિયાનો ઢગલો થઈ ગયો સૌથી છેલ્લે બિરબલે જઈને વાણિયાને પૂછ્યું, ‘શેઠ ! ધાબળાનો શો ભાવ છે ?’ વાણિયો બોલ્યો, ‘સાહેબ, ધાબળા તો બધા ખસાસ થઈ ગયા.

બિરબલે કહ્યું, ‘શેઠ ! ગમે તેમ કરીને દુકાનમાંથી એક ધાબળો શોધી આપો તમારે જોઈએ તો બેપાચ રૂપિયા વધારે લેજો, પણ આવની કાલે જો ધાબળો લઈને સલામાં નહીં જાઉં, તો પાચસો રૂપિયા દડ લેવા પડશે.’ વાણિયાને ધાબળાની ધરાડી વધવાનું કારણ હવે જ સમજાયું એણે વિચાર કર્યો કે હવે એક જ ધાબળો બાકી રહ્યો છે, માટે અઢીસો રૂપિયા કિંમત બતાવીશ તોપણ ધાબળો તો વેચાઈ જ જવાનો છે.’ આમ વિચારીને વાણિયો બોલ્યો, ‘એક જ ધાબળો માડમાંડ બચ્યો છે, પણ તેના અઢીસો રૂપિયા પડશે.’ અને અઢીસો રૂપિયા ચૂકવીને બિરબલે ધાબળો ખરીદી લીધો.

ખીન્ને દિવસે બાદશાહ ને બિરબલ વગી પાછા બજારમાં નીકળ્યા અને બધા જોયું તો વાણિયો એની એ દશામાં લમણે હાથ દઈને બેઠો હતો બાદશાહે તેને પૂછ્યું, ‘શેઠ ! તમારા ધાબળા વેચાઈ ગયા છતાં તમે હવે કેમ બેઠા છો ?’ વાણિયો બોલ્યો, ‘હજુર ! મારી

ઉદાસીનતાનું કારણ જુદું છે મારા જીવી રૂપિયે પાત્ર ધાળ્યા ત્યા
આતમાં દસ રૂપિયા જેવી મામૂલી કિંમતમાં વેચાયા પછી વીસ,
પચાસ અને સો રૂપિયામાં એક એક ધાળ્યા ગયો, પણ એકરો ધાળ્યો
જાડિયા રૂપિયામાં વેચાયો. અને જો પ્રજાપતી ખબર પડે હોત, તો
એક પચ્ચ ધાળ્યો દસ રૂપિયામાં વેચત નહીં ને જાડિયા કિંમત
જાડિયો મળી જાત. મારી ઘેરેથી જૂસ ખાટે કુ ઉદાસ જુ કારણ કે
કુ કમિના કંઈક જુ જાડિયાદ મનમાં સમજી ગયા અને ચાલતા જતા
મિત્રને જુ કેમ જાડિયાદ ! મે જુ હવે ને કે જાડિયા
સવા કવાસી તે જરાબર છે ને !

તમે જુ તમારા વચ્ચુના મિત્રાઓ જીયા ને જીયા જાણ્યા
રહે છે. એ મિત્રાઓના ટાળવાની તુર છે પ્રારબ્ધમાં હશે તે
મળી જ રહેવાનું છે ખાટે કોણકોણે જોઈ કશે. યાત્રીઓ કહે છે કે—

જાણિયા ! તુ જાણ્યા મા બેસી રહે ને જરમાં,
તુ તરફ દ્રેષ્ટમાં તે કમ તમે તારમાં.

મારૂં પરવત્તુની મહેનત જોડીને જ્યાત્યા વરક થઈ કશે. મુઝુ
માન્યમાં સવમ અને નિર્વંદ જોછવવા પ્રમાણમાં હેમ જ છે જો
કે હ સવમ આવે તે સેજેષ મથગાજેષ સિગ્ગર —તે જ કાલે
સિદ્ધ જીવી નજ. ખાટે જ તમે સિવરમણીને વરવા ખાટે લેખરી કરજો.

કુતબ ! નન ત્યા જાવેલા રાજાઓ તે ક્રોધીને વરવા માટે
તલપાપક મર્દ રજા છે ખુબ કાકમાઈથી અને સવજ જીને સૌ
રા જોએ પાતપાનાની પાળતા પ્રમાણે કાથી પોણ રથ જાડિયાં બેસીને
મદનમાં જાયા અને સૌ જોના નામથી જાકિત જાડિયાં પર બેસીને
મ સી મોજા નિ જાવા લાગ્યા દવ ક્રોધી મદનમાં ક્યારે જાવે
તેની જાને જાતુત કરી.

ૐ સાન્તિ.

અધ્યાખ્યાન : ૮૯

(મોમવાર, તા ૭-૧૦-૧૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે.

ચાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર થાય છે. શ્રીકૃષ્ણ વામુદેવ અને દશાર, બલદેવાદિ રાજાઓનો સમૂહ પોતપોતાને સ્થાને ગોઠવાઈ ગયા પછી દરેક રાજા દ્રૌપદીની રાહ જોવા લાગ્યો. દ્રૌપદીનો હર્ષ પણ માતો નથી જે છવો સસારની માગણી કરતા હોય, જેને સસાર ગોઠતો હોય, એને લગ્નના સમયમાં હર્ષ હોય. દ્રૌપદીએ શતપાક, સહસ્રપાકાદિ તેલોનું અભ્યંગ કરી, રનાન કરી, વસ્ત્રો સજી, હાર થોડો અને મૂલ્ય ધણું હોય તેવા અલકારો ધારણ કર્યા કેડમાં રત્નજડિત ક હોરો, ગળામાં ત્રણસરા અને નવસરા હાર, હાથમાં રત્નજડિત ક કણો, કાનમાં કુડલ, પગમાં રત્નજડિત નૂપુરો આદિ શુભાશીર્વાચી સજ્જા ધર્મને દ્રૌપદી કામદેવના મંદિરે ગઈ પ્રણામ અને યથાયોગ્ય પૂજન કરીને એ કહેવા લાગી.

કરી પૂજ કામદેવની, લાખે દ્રૌપદી નાર,
દેવ દયા કરી મુજને, ભલો દેવો ભરચાર

દ્રૌપદીએ સારા પતિની માગણી કામદેવ આગળ કરી છે. ચાતાસૂત્રની કેટલીક પાછળથી લખાયેલી પ્રતોમાં લખ્યું છે કે પ્રતિમા પાસે જઈને દ્રૌપદીએ ‘ નમોસ્તુત્યં ’ કહ્યું પરંતુ ભરચના ભંડારમાં તાડપત્ર પર લખાયેલી ૭૦૦ વર્ષ પહેલાની પ્રતોમાં તેમ લખાયેલ નથી પરંતુ

તેમાં આ પ્રમાણે પાઠ છે મિજપરિમાર્ણ અજ્ઞાન કરેહ, કમિતા
 યેએવ બહેરે તેએવ લલાગજીહ — બીજા પુરાવાએ સતાવવાની
 શી રીતે દર્શાવે છે કે દ્રોષીને જાણે નિનાપૂર્ણ વિષે જે
 દર્શાવે સુત્રોમાં આવી છે તે દ્રોષી વધારે પડતી છે અને સમય
 વિનાની છે આમ આમારી શ્રાવ્ય પરથી જણાઈ આવ્યું છે તેઓથી
 હમે છે કે—

આમારા આત્માના ચાતુર્ભૂષ દરમ્યાન શી સુધીરવિજ્ઞાના પૌત્ર-
 સિખ્ય શી રીતે વિજ્ઞાના અમારમાં પદિમાત્રની પ્રતિબિંબ પ્રતિ નેવામાં
 આવી તેના ઉપરથી જણાય છે કે અસહી પ્રતેભાં નમોત્સુર્ણ નો
 પાઠ નથી વળી અભયદેવસુરિએ દર્શાવે આદિ નવ જાણે પર દીક્ષ
 હળી છે તેમજે સાતાસુત્ર પર વિક્રમ સવત ૧૧૨ માં દીક્ષ હળી છે
 તેમાં તેમજે પોતાની પ્રતિભાં નમોત્સુર્ણ રહિત પાઠ રાખ્યો છે
 અર્થાત્ નમોત્સુર્ણ કે તે સમયે બીજા પાઠેની દીક્ષ તેમજે કરી
 જ નથી.

વળી દર્શાવેસુત્રમાં ત્રણ પ્રકારનાં નિત્ય કહેવામાં આવ્યા છે
 (૧) અવધિયાની નિત્ય (૨) મન પર્વણની નિત્ય, અને (૩) દેવળની
 નિત્ય. તેમાં પ્રથમના અવધિયાની નિત્ય જાણી લઈ શકાય માટે દ્રોષીએ
 કમદેવની પૂજા કરી એમ દાખલ થાય છે કારણ કે સંપૂર્ણ વીતરાગી
 પ્રભુ પાસે કે ત્યાગીની પાસે ભોમની માગણી કરનાર મૂર્ખ હરે છે

દુસ્તાનને આ સ્વયંવરના પ્રસંગ નિમિત્તે મલ મંત્ર, જાન
 નાપુરી આદિમ સ્વાદિમ આદિ તમામ પ્રકારનો આકાર તૈયાર કરાવ્યો
 હોતો આથી સિદ્ધ થાય છે કે દુષ્ટતા ન જે સમજિતી અથવા માત્રક
 હોત તો આવી બોજનસામગ્રી એ તૈયાર કરાવે જ નહીં દ્રોષીને પણ
 તે વખતે સમજિત હોય તથા કાઈ કુગણો મળતો નથી.

વળાં મૂનિ પૂજની જે અતિ આવશ્યકતા હોત, તે પંચપરમેષ્ઠિ—
 પદ્મ નમ હર સાથે ૫૪ ૧૬ નામુ હોત તે ઉપરાંત આનંદાદિ

દસ આવકો તથા ત્રીમિયા નમરીના ॥ ખપોખધીજી આવકો આદિ ધણા અધિકારોમા પાણુ ધરદેરાસરની કોઈ વાત નીકળતી નથી જ્યાં ૭/૩ પૂજની શરૂઆત થઈ, ત્યાં દ્વાધર્મને દેશવટો દેવાયો પ્રભુ તો છકાયના રક્ષક ને છકાયના નાથ છે તે ભગવાન હિંસાએ ધર્મ કેમ પ્રરે ? આમારાગ-સૂત્રના ચોથા અધ્યયનના ધીમ ઉદ્દેશમા હિંસાથી દોષ નહી માનનારનું વચન 'અનાયવચન' બતાવ્યું છે વળી 'દ્વોસં દુર્ગમદ્વદ્વળ'—હિંસા એ દુર્ગતિમા લઈ જવાનું કારણ છે એમ દર્શવૈકલિક આદિ સૂત્રોમા ઠેર ઠેર કહ્યું છે માટે—

પુત્ર કહે માતા વાંઝણી, વાત ન માને કોઈ,
એ દષ્ટાન્તે બાણુએ, હિંસા ત્યાં ધર્મ ન હોય

દીકરો કહે કે મારી મા વાંઝણી છે, તો એ વાત અસત્ય જ છે એમ હિંસામા ધર્મ માનવો તે મિથ્યા છે જોતોના સાધુસાધ્વીને સ્નાન, માળા, વિશેષન, વિભૂષા, દાગીના, સચેત પુષ્પ, સચેત પાણી આદિ કદપે નહી, તો જેને પ્રભુ માન્યા તેને તો કેમ જ કદપે ? તિથિને દિવસે, પર્વપણુ તેમ જ ઓળો આદિ દિવસોમા આવકો લીલોતરી શાકની ખધી કરે, અને ધર્મને નામે પ્રભુ પર પુષ્પ ચઢાવવા અને ફળો મૂકવા આદિમા પાપ ન માનવું એ શું મિથ્યા નથી લાગતું ? માટે તમે તમારી ભુદ્ધિને કસો અને વિચાર કરો કે જે પ્રભુએ જન્મ, જરા અને મરણ તજી દીધા અને પરમપદ નિર્વાણની પ્રાપ્તિ કરી તે પ્રભુને ફરી વાર કોઈ માતા બનીને જન્મ કરાવે, કોઈ તેના પિતા બને અને કોઈ માનવ ઇન્દ્ર-ઇન્દ્રાણી બનીને નાટક લાજવે એ શું ચોખ્ખું કર્તવ્ય છે ? નાટક જેવા ખેલો અને પ્રભુને પારણા આદિમા સુસાવવા એ શું જૈનદર્શનથી વિરુદ્ધ નથી ? કયા અતીન્દ્રિય પરમાત્મા અને કયા એકેન્દ્રિય પ્રતિમા ? પ્રભુમા અનંત ગુણો સિદ્ધાન્તપ્રતિપાદિત છે, ત્યારે તેમની પ્રતિમામા એક ગુણુ પણ દેખાય નહી ! પ્રભુ અનાહારી નિરાહારી અને પ્રતિમા પાસે અન્નકૂટ પૂરવા એ કયાનો ન્યાય છે ?

વળી સામ્યોર્થા નિર્ભરિયા સામ્યતી વલ્લવી છે કેઈ કરીને
 થઈને એવવી દીધી હેલ્ય તે સામ્યતી કહી સહાય નહીં દેવતાઓ તે
 આવી પ્રતિભાઓ આરસાન અને ચોપાઓ બધાને પૂરે છે એ તેમનો
 નિત આચાર છે પણ પ્રભુનો અદિસાધન અમીકર કરનારને ધર્મના
 જવાના નામે ક્યાંય દિસાદિ કરવાની વીતરાએ આપ્યા કરી નથી જડ
 આજ બનેને ક્યાંય મહત્ત્વ અપાયું નથી. રાનીઓએ તેા બીપાતિક
 સુત્રમાં ચાર આશ્રમો બતાવ્યા છે : યમ્મસ્સ સામ્મસ્સ જતારિ
 સાલ્લભણા પમ્મજા સં મહા—ચાયણા પુચ્છણ્યા પરિયટ્ઠણા ધમ્મ-
 કહસિ । આ ચાર આશ્રમો છે (૧) વાલુઆ એકેસે મુરુ પાસેથી સુતના
 અર્ધઅંકિત વાચના લેવી. (૨) પુચ્છણ તે અપૂરવાન પામવા માટે
 સસમ નિવારવા માટે પત્ની પરિક્ષા લેવા માટે અને નિનેષરના માગને
 દીપાવવા માટે પ્રશ્ન પૂછવા. આમ પ્રશ્ન પૂછવાથી કંક્ષાનો કલ્મિને મિત્ત્યકત્વ
 મોક્ષાનિ કર્મ છેદાઈ જાય છે (૩) પરિયટ્ઠણથી પૂર્વે લલ્લેશા નિત્યમાનિત
 સુચે અરજસિત થાય, બે જાલબિં પ્રાપ્ત થાય માટે તેનું વાર વાર
 રહણ કરવું (૪) ધર્મકથા એટલે ધર્મની કથા વાંચવી અને સંભળવી
 આથી નિર્જરા માથ અને સચાર પ્રત્યે ઉદ્ધસીનતા આવી જાય.

નવચિક્ષાઓ વર્તમાનપત્રો આદિ સુમાર ૩૬ ૨૨૦૦૦૦૦
 એ વિક્રય છે. ઉપર દર્શાવેલાં ચાર આશ્રમો સિરસ બીજી કેઈ
 આશ્રમ નથી. આજે તે જડપૂજનનો જમાનો વધ્યો છે જરૂર
 મુલ્ય એ પૂજનચાત્રિ છે આજીને નહીં માટે ચુલોની પૂજા કરે.
 પ્રભુની આપ્યા એ જ ધમ છે આજાપમામર્ગ ચર્મ (આચાર્યસુત્ર
 અ. ૬ છ. ૨) તીર્થકરેલ કહે છે કે આપ્યાની આરાધનામાં જ આરો
 ધમ છે મનુષ્યોને માટે આ કેટલું એક હરમાન છે ।

રાજની પાસે આપીને કેઈ પ્રુલ્ય એમ કહે કે માટે તમારી ભક્તિ
 કરવી છે અને એ રાજના છે પ્રુલ્યને વસિરિને તેના લેલ્લી-મંસ રાજને
 ચાલે તેા રાજ પુથી થાય ખરો ? અથવા તેા એ પ્રુલ્ય રાજની

ભક્તિ કરી કે અભક્તિ ? તેવી જ રીતે ફલ-પુષ્પાદિ વનસ્પતિ ધરાવવાથી અને ચામડા આદિથી, તાલીઓ પાડવાથી અને ઉષાડે મોઢે ખેલવાથી અનેક છવેની હિસા થાય છે ધૂપ અને દીવાથી, ચણ હોમ હવનાદિથી તેજસ્કાયની હિસા થાય છે પખાલ આદિ સ્નાન કરવાથી પાણીની હિસા થાય છે વાગ્ગિત્ર, દાગિયારાસ આદિથી વાયુકાયના છવેની હિસા થાય છે મૂર્તિ ખનાવવામા પૃથ્વીકાયની હિસા થાય છે માટે આત્માથી છવેએ ભગવાનના ૭ પુત્રો સમાન છકાયની હિસા ધર્મને નામે કરવી તે હિચિત નથી માટે હિસા અને રગરાગથી અટકો વિલાસ છોડી વિકાસ સાધો કેવળી પ્રભુએ ધર્મના ચાર આલખનો કહ્યા છે તેને જ પકડો અન્યની દેખાદેખીથી કે તમારા મોજશોખને તૃપ્ત કરવાને ખાતર પણ આલુ આચરણ છોડો ભગવાને સયમને જ માત્રા કહી છે, ઇન્દ્રિય અને મનના નિગ્રહને જપ કહ્યો છે આમ ભગવતીસૂત્રમા કહ્યું છે માટે શાસ્ત્રને વાચો, વિચારો અને જડભાવની બંદીને દૂર કરીને ચૈતન્યભાવને ઉગ્રજો

કામદેવની પૂજા અને પ્રાર્થના કરીને ક્રીપદી પોતાની દાસીઓ સાથે અત પુરમા આવી ત્યાંથી સ્વયંવરમંડપમા આવવા માટે તૈયાર કરેલા રથમા તે બેસશે ત્યાં શુ જાનશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

અધ્યાયનાં : ૬૦

(મળનવારુ તા. ૮-૧૦-૧૭)

જ્ઞાતી નામે સિદ્ધાન્ત પ્રક્યા. ગણે મળનાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

ચાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં શ્રીફલ્લો અધિભર થામે છે સમવાનની વાણી વિષ્ણુ કરનારી, શાન્તિ સ્થાપનારી આપત્તિને દુર કરનારી તથા મયજ કરનારી છે આવા વીતરાગની વાણીની સાધના ૧૧ આદિ કરનારુ કમ્પાણે ઘર્ષ નભ છે આ વાણી આત્મને જીએ સર્વ જનારી છે જેને મોક્ષની સાધના કરવી હોય તેને મુષુમાલી બનવું તેઈએ શ્રી દેવચદ્રક મહારા ૧ તેરમા જિનેશ્વર શ્રી વિમલ નાથ સમવાનની સ્તુતિ કરતાં કહે છે કે—

તારા શુભ સ્વભાવને છ આદરે ધરી મહુ માન,
તેજને તહી જ નીપજે છ એ કોઈ અદ્વિત તાન
વિમલચિન્તા વિમળતા તાહરીછ અવર બી જેન કદાચ.

હે પ્રભો ! આન સર્વમુષુસમ્પન્ન બન્યા હોલ જે આપના મુષુની સ્તુતિ-વર્ણન કરે તને આપના જેવી વિમળતા પ્રાપ્ત થાય છે મુષુની ૧ મુષુની કદર હોય છે મારે મુષુમાલક બનેલ નહીં મોનાં મીઠા વાણી સમુદ્રમા ચાલ્યા ૧૫ પછી એ વાળાં વળશે નહીં તમારાં મોરન બન આપુખ્ય નહીંતા પાણીની પહે વહી રહ્યાં છે મારે આત્મમાં સમવાનના મુષુની કદ કશે સમક્ષિની જીવન શુભ સ્વભાવ બને

મોક્ષ જોઈએ છે ચાર ગતિ, ચોવીસ દડક અને ચોરાસી લાખ ચોનિમા ભટકતા છુવે દુર્ગુણને જ અહણ ક્યાં છે તમારામા ગુણ વધે છે કે દુર્ગુણ ? ભગવાન મહાવીરસ્વામીએ ત્રીસમે વર્ષે સસારનો ત્યાગ કર્યો દેવાગનાઓ પણ પ્રભુના ચિત્તને ડોલાવી શકે નહીં એવી એમની હકતા હતી

चित्रं किमत्र यदि ते त्रिदशंगनाभि-
नीतं मनागपि मनो न विकारमार्गम् ।
कल्पान्तकालमरुता चलित्वाचलेन
किं मन्दराद्रिशिखरं चलितं वदस्वित् ॥

ભક્તામરસ્તોત્ર, શ્લો. ૧૫.

‘ ભગવાનને દેવાગનાઓ ચલિત કરવા આવે, છતાં તેમના મનને એક પર્માય પણ વિકારમય ન બને પરન્તુ તેમા કાઈ આશ્ચર્ય નથી, અનેક પર્વતોને ચલાયમાન કરી દેનાર પ્રલયકાળનો મહા તોફાની પવન પણ શુ મેરુપર્વતના શિખરને ચલાયમાન કરી શકે છે ? ’ આવા ભગવાનના ગુણો ગાનાર નિર્ભળ અને અચ્ચલ બની શકે, પરન્તુ ગુણ ગાનારની આરાધના નિર્વજ્ર હોવી જોઈએ

પરન્તુ જે માનવની દષ્ટિ, ભાવ, ભાષા, સંગીત અને ખાનપાનમા અગારા ભયો હોય, જેના આચાર અને વિચાર આછકલા હોય, તે પતનને માર્ગે જાય છે દ્રૌપદીએ કામદેવની સ્તુતિ કરી જેના પૂર્વ-જન્મમા ભોગની ભગ્નહાટી ભૂખને બીખારીએ પણ પૂર્ણ ન કરી અને પાચ પાચ પુરુષોથી સેવાચેલી વેશ્યાને જોઈને જેના ચલિત થયેલા હૃદયમા વિષય પ્રત્યેની લાવના જાગી હતી એ જ દ્રૌપદીએ નિયાણુના કારણથી કામદેવની પાસે જઈને પણ કામવિકાર પૂરો કરનાર પતિની જ માગણી કરી, કારણ કે નિયાણુનો પ્રભાવ જોર કરી રહ્યો હતો અતઃ પુરમા જઈને તેણે વસ્ત્રાભૂષણો ધારણ કર્યા દાસીઓથી વીટાઈને એ ચાર ઘટાવાળા અશ્વરથમા બેઠી અને કાપિલ્યપુરના મધ્યભાગમા

ચઈને પેતાની ધાવખાતાની સાથે સ્વયંવરમડપમાં બાવી મડખા
મખ બખમાં બાવીને તેણે બધા રાજાઓને વિનયપૂર્વક વહન કર્યો
તેના હાથમાં એક પુષ્પોદ્ભવો અને મોટી પુષ્પમળા હતી. દાસીએ
રાખા હાથમાં એક વિદ્યાળ દર્પણ રાખ્યું. દ્રોપદી એ દર્પણમાં જુદા
જુદા રાજાઓના પ્રતિબિંબ જોવા લાગી. યતુર દાસી દર્પણમાં એક
એક રાજાનું પ્રતિબિંબ બતાવતાં તેનાં કુળ યોગ માતાપિતા
મોહાળપક્ષ સ્ત્રીઓ અને જાળવીશનું વલુન કરતી નભ છે. પ્રતિબિંબમાં
પણ તે તે રાજાનું સ્વરૂપ દ્રોપદી નિહાળતી નભ છે. આગળના
સમયમાં જ્યાં બાપની વખતે સ્ત્રીના જીવનનો સૂતકળા પસુ જોવાનો
હતો. સ્ત્રીકુળની પરંપરામાં ન્યાય, શીલ અને પ્રામાણિકતા પર પસુ
પૂરું વજન મળતું.

દુષ્ટાન્ત—એક સૌને ત્યાં ચાર પુત્રો હતા. તેમાં યતુને પરણાવેલા
હતા એ જો પુત્ર નવનીતલાલ વિદ્યાભાષ કરતો હતો. તેમાં એકવાર
મોટા પુત્ર પ્રેમચંદને જામના દીવાને કહ્યું તમારા નાનાભાઈ નવનીત
વેર મારી પુત્રી તારામણિ સગપણ કરવાની મારી હમ્મ છે. તમે
તમારા મિત્રાન પૂછીને મને જવાબ બાપને. પ્રેમચંદે ધેર બાવીને
મિત્રાને વાત કરી પણ પિતાએ તરત જ જવાબ બાપે. કે બાપણે
એ પ્રવાનની પુત્રીને વધુ બનાવવી નથી, માટે બીજો કશો સારી જ્યાં
હોય તે ગોપ કરો. પિતાનો આ જવાબ પ્રેમચંદને ન મળ્યો. તેણે
મનમાં વિચાર કર્યો કે પિતાજી તો જુદા જ્યાં છે દીવાન જ્યાંની
બાપણે એક મળે ન વેપારમાં આટીશૂટી બાવે તેપણ મોટા
માણસની સલાહ કાન આવ વળી સામે પત્રમે દીવાનસાહેબ કહેવાવે
૧ તો એની જ્યાંમા શું કહેવાપણું છે ? માટે બાવેલી દુષ્ટાન્તો
૨ કર ન કરવા.

ત્રણેય ભાઈ-ઓ ત્રેકમન જાતી જ્યાં બાપ સમસમીને બેસી રહ્યો.
દીવાનપુત્ર ના બાપી નવનીતની વધુ જાતીન થ મા બાવી ચઈ દીવાને
પાતળના મં આ પ્રમાણે કવિાવ કર્યો.

હવે તો ખાવા બેસતી વખતે તારામતી રસોઈ પણ બનાવવા લાગી રાટલીના ફૂલકા ચાળીમા આવતા પ્રેમચંદ કહેતો, ‘ખાપા ! આ ફૂલકા તારામતીએ બનાવ્યા છે’ મનમા ને મનમા સમજીને શેઠ બોલતા, ‘હા લાઈ ! મોટાની દીકરી છે, એટલે એની ચતુરાઈમા તો કહેવાપણુ શુ હોય !’

આમ કરતા કરતા દુકાનનો વેપાર નબળો પડવા લાગ્યો અને વેપારમા પણ મોટી ખોટ આવી પડી શેઠે હવે વેપારનુ કામ છોડી દીધુ હતુ આથી પુત્રોએ આવીને મિતાની આગળ ગેદીની ચિથિતી વાત કરી શેઠ બોલ્યા, ‘લાઈ, વ્યવહારના કામમા દબલ દેવાનુ મેં તો ક્યારનુ છોડી દીધુ છે હવે તમે જાણો ને તમારો વેપાર જાણો, અને બહુ મૂઝાયા હો તો જેની તમે આજ શોધી છે તેની પાસે જવ એ તમારી બીડ લાગી દેશે !’

પ્રેમચંદ આજે દીવાનસાહેબને મળવા ગયો દીવાને આવકાર આપીને ચાપાણીનો વિવેક ક્યો ચા પીતા પીતા પ્રેમચંદ વાત કરી, ‘હુ આજે તમારી પાસે એક કામે આવ્યો છુ’ દીવાને જાણ્યુ કે, મોદિસના તુમારો સબધી કાર્ધક સાધારણુ કામ હશે આથી તેણે કહ્યુ, ‘એક શુ, હજાર કામ હોય, તોપણુ બતાવો’ પ્રેમચંદ ધીમે રહીને કહ્યુ, ‘વેપારમા થોડી ખાંધ જવાથી કુડીએ પાછી ફરે એવો સયોગ છે, માટે એક અઠવાડિયા માટે પચાસ હજાર રૂપિયા’

‘રૂપિયા !’ દીવાનસાહેબે ઉત્તર આપ્યો, ‘હુ તો નોકરિયાત માણસ છુ વળી દીકરીના લગ્ન કરવામા મારી શક્તિથી ઉપરાત અર્થ ચર્ધ ગયો છે મારી પાસે એટલી બચત નથી જો હોત, તો તમને ના પાડત નહી’

આજે પહેલી જ વાર કામ પડ્યુ ને દીવાને ગાળો વીટીને આપેલો જવાબ પ્રેમચંદને ગમ્યો નહી એની આશાના ચૂરેચૂરા ચર્ધ ગયા હોલે મોઢે એ બાપ પાસે આવ્યો અને બોલ્યો, ‘દીવાનસાહેબ

તો રૂપિયા આપવાની ધસીને ના કહે છે શેઠ મોત્યા તો દવે તમારુ તમે જાણો. તમે મોટે છપાકે જોશ સોખરા નીકળ્યા હતા. એ જોશ જ્યારે સાચી ન નીકળી, ત્યારે કુ શું કરું ?

પ્રેમ્યદ અને બીજા ત્રણેય પુત્રો દીધા પછી જ્યાં તેણે બાપને કહ્યું 'એ તોય કરે' પણ જ્યાં બાપતનો નિમિત્ત તો લાવવો જ પડે. તમે વથોજી ને જનુભવી છે. કંઈક માગ જતાવો.' શેઠ મોત્યા તો જોય કરે. મારા ત્રણેય મોટા પુત્રની વડુઓ તો ગરીબ ધરની છાકરીઓ છે તેમનાં માથાપે તો જનુ જનુ તો પદર વસિ તેમના સોનુ આપ્યું હતે અને દીવાનની છાકરી તો ધણું જનુ સોનું લાવી કરે. મોટા વિશ્વ મોટે એ જર્ણાના દામીના લઈને ગીરા મૂકી દો ને તમારે જ્યારે પગલે એ સિવાય બીજો માર્ગ નથી. મારે જર્ણજોન આ વાત ગમી ગઈ મારે જ વડુઓને કહેવામાં આવ્યું.

હો હોના દામીના જાડી દાગર કરે. ત્રણેય વડુઓએ તો મત્ર દાણની જગડો અને નાકના દીરા સિવાયના તમામ દામીનાનો દમયા જ્યાં પણ જ્યાં બાળુ તારામવી પેતાની જેમ તૈયાર કરવા લાગી જ્યારે જ્યાં તારામીના દામીનાની રાહ નોઈ રહ્યા હતા ત્યારે તે બાળા આપણા દામીના જન કપાની જેમ નેકરાણીના માથા પાંચ રીત બાપને થઈ રહી હતી. જ્યાં જ્યાં દમ દાડી જ્યાં

ત્યાં વ જ્યારે વારે આવ્યો તેણે પુત્રોને ઉદેશ્યને કહ્યું.

અ નવલીનનું સગવડ જાતી વખતે તમે અને પૂજ્ય દેવ ને મેં પનીન ને રાત્રીની તમ ત્યાં નવાલુ દામ નહીં કરીને એક દામ રાત્રી ને નવી રાત્રી ને તારવા મારે પૂજ્યા આવ્યા હતા એ પણ દામ ત્યાં નવાલુ નવાલુ તમ ત્યાં એક દામના દામરને વડુઓને ન જાન ત્યાં જામીની જામએ આ કરી બધા દવે તમે નોઈ પીડા તમારે નવાલુની ત્યાં બેમાર્ગે કાઈએ ખરી મુરોલીમાં અથવા અડી ના ત્યારે આ મરીબ જ્યાં કુલીન માથાજની પુત્રીઓએ કાઈ દવુ તમા દમના મેં દીધા વખત મેં ના પાડી હતી.

ત્યારે જ મને ખબર હતી કે તમે એકવાર ખતા ખાવાના છો હવે મૂડરો નહીં, મારી પાસે અગાઉની સધરેલી થોડી મૂડી પડી છે. સામેના ખૂણામાં એને દાટી રાખી છે. એને કાઢીને તમારુ કામ ચલાવો. પણ આજથી એક વાતની ગાઠ વાળી લેજો કે ધન અને રૂપના સામે નહીં જોતાં કન્યા લેતી વખતે તેનાં માતાપિતાના અને કન્યાના શુભ સામે પ્રથમ દષ્ટિ કરજો '

' બાપા ! ' પ્રેમચંદે પૂછ્યું, ' અમે તમને સગપણની બાબતમાં જ્યારે પૂછ્યું હતું ત્યારે તમને કેવી રીતે ખબર પડી કે આ કન્યા કુલીન નથી ? '

' એ બહુ જૂની વાત છે, ' રુદ્ધ અને અનુભવી શેઠ ખોસ્તા, ' આ તારામતીની માતા જ્યારે કુવારી હતી, ત્યારે એકવાર એનાથી કાઈ ખોટું કામ થઈ જવાથી એ કૂવામાં પડવા તૈયાર થઈ ગઈ હતી પણ તો એ ખબર ગઈને દીવાન જોવાના ઘરમાં થાળે પડી ગઈ પણ આવી માતાની છોકરીમાં સારા સસ્કારો ક્યાથી હોય ? '

તમે બધા આજે પૈસા, બગલો, મોટર અને એમ એ ની ડિગ્રી-એને જોતા થયા છો, પણ છોકરા કે છોકરીના સગપણ માટે એવી લાયકાત પ્રથમ જોવાની ન હોય ખરી ખૂબી ખાનદાનીની છે આજની વિદ્યાની ડિગ્રીઓ ખાનદાનીની ખાનાખરાબી કરી નાખે છે

દ્રૌપદી દર્પણમાં એક એક રાજાનું પ્રતિબિંબ જોતી જામ છે ને ચતુર દાસી તે તે રાજાની ખાનદાની, વય, વિદ્યા, શુભ, શીલ, પરાક્રમ આદિનું વર્ણન કરતી જાય છે પ્રથમ શ્રીકૃષ્ણમહારાજનું વર્ણન કર્યું. પછી અનુક્રમે દય દયાર, જલદેવાદિ પ્રધાન વીરપુરુષોની પ્રશંસા કરી, પુરૂરિક કમલસમાન હિરણ્યેન રાજાનું વર્ણન કરી સભળાવ્યું આમ આગળ ચાલતા ચાલતા પૂર્વકૃત નિયાણાથી પ્રેરાયેલી દ્રૌપદીદેવી પાંચ પાઠવેને જોવા લાગી તેમના જળ, વીર્ષ અને પુરુષાર્થ આદિનું દ્રૌપદી આગળ દાસીએ વર્ણન કર્યું આ સાંભળીને દ્રૌપદીએ એ પાંચેય

પાંડવોના મળામાં પુખ્તદાર આરોપી દોષો ને એ બોલી, 'હું જ્યાં પચિસ પાંડવોને મારા પતિ તરીકે સ્વીકાર કરું છું ત્રૌપદીનો આ નિર્ણય સાંભળીને કેટલાક રાજાઓ પરસ્પર ઝગ્ગો કરવા લાગ્યા. એટલામાં મીઠાણે જમા કર્ષિને ઉદ્દેશીપણા કરી ત્રૌપદીદેવીએ આ એવું વરણી કરી છે

જ્યાં રાજાઓ પોતપોતાના આવાસમાં પાછા ફર્યા દુપદ્વયના પાંચ પાંડવો અને ત્રૌપદીને કર્ષિને પોતાના રાજાજનનમાં આગા અને સોનાના રૂપાના તેમ જ રૂાનના ૧૮ કસથો વડે વિધિપૂર્વક સ્નાન કરાવ્યું ત્યારબાદ વિધિપુરસ્કર પચિસ પાંડવો સાથે ત્રૌપદીનાં લગ્ન કર્યાં. લગ્ન કરનાર દંપતી પરસ્પર દેવની સાક્ષીથી એક ગાંઠે બધાય છે અને પરસ્પર શીશ અને સતેવની પ્રતિજ્ઞા બે છે. પચની સાક્ષીએ વરના પ્રતિજ્ઞા લેતાં કહે છે. જાન્યથી અને ધર્મ અને નીતિના માર્ગ એક બનીને ચાલશું. ધર્મની બાબતમાં પરસ્પર અનુકૂળતા આપીશું અને પતિ તરીકે સ્વદાનસતોષ નથા પત્ની તરીકે સસતારસતોષ વર્તવું પાલન કરીશું. આવકના વતમાં સ્વદારસતોષ નો સમાવેશ છે

પતિ અને પત્ની પરસ્પરની સમ્મતિથી વાવળજીવન જીવડાય જનનું પાલન કરે તો એ ઉત્તમ ધર્મોચરણ છે. પરંતુ તેમ ન થાય તો અમુક દિવસોમાં અવસ્ય જીવડાયનું પાલન કરે. એમ ન બની શકે તો પશુ પતિએ પત્ની સિવાયની બન્ય ક્ષીએને આતા કમિની જન પુત્રી સમાન માનવી, અને તેની જ રીતે પત્નીએ પતિ સિવાયના બન્ય પુત્રોને પિતા જાઈ અને પુત્ર સમાન માનવા જોઈએ. યાનીએ કહે છે કે—

જીવડારીનું પારખુ મીઠાં બોલે વેશુઃ

સખ જગસે જિયો રહે નીચાં રાખે નેશુ

આ જગતમાં દુર્જનોની હમેશાં જાણની હોય છે ને સમજતો હમેશાં એાજા હોય છે. ન્યાય, નીતિ અને ધર્મમાં જાણની હોવી અપરચક નથી. મારે દુર્જનોનાં વાક્યો પર વિશ્વાસ ન કરવો. દુર્જન અને મંડો એ બીજાને દુર્ગ્મ દેવા જ સમર્થિયા છે. આવા દુર્જનોનો

સગ નહી કરતા સાધુપુરુષોનો અને જ્ઞાનીઓનો સત્સંગ કરવો જોઈએ અને સમજીને પોતે પોતાના આત્માને ઈચ્છ્ય સ્થિતિમાં લાવવા પ્રયત્નશીલ બનવું જોઈએ. બીજાને સુધારતા પહેલા પોતે જ સુધરવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ જ્ઞાની પુરુષો કહે છે કે—

સમજી આપ સુધારીએ, દુનિયા નહી સુધરાય,
પગે પગરખા પહેરીએ, પૃથ્વી નહી મદાય

પૃથ્વી પર કાટા પથરાયેલા હોય, તો આખી પૃથ્વીને મદવા ઈચ્છનાર જગતના ઉપદ્રાસને પાત્ર બને છે પૃથ્વીને બદલે પોતાના જ પગમાં જોડા પહેરીને કાટાથી બચે તમારે જો આગળ આવવું હોય, તો તમે જાતે જ તમારું સલાખો નવકોટીનું બ્રહ્મચર્ય પાળનાર તો ધન્યવાદને પાત્ર જ છે. તેમ ન બને તો સ્વનારી સિવાય પરનારીના પચ્ચક્ષમાધુ કરો દ્રોપદીદેવીએ પાત્ર પાડવો સિવાય અન્ય પુરુષોને બાઈ અને પિતા સમાન માન્યા

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૬૧

(બુધવાર, તા ૯-૧૦-૧૭)

અહી નાથે સિદ્ધાન્ત અરૂપા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

રાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રોપદીનો અધિકાર ચાલે છે. દુપદરાજાએ દ્રોપદીના લગ્ન કરીને આઠ કરોડ સોનામહોરો, આઠ કરોડ રૂપામહોરો, આઠ હાસનો, આઠ ગરુડાસનો, રત્નોનાં બહુમૂલ્ય આબૂપણું અને આઠ આઠ ઘસઘસીઓ દ્રોપદીને કરિયાવરમાં આપ્યા રાજાઓને પણ પોતાનાનુસાર વસ્ત્ર-ગદા-માલા આદિની જેટી આપીને વિદાય કર્યા.

કૃષ્ણ વાસુદેવ જાદિ રાત્રીએ પ્રભે પાંડવોએ વિનય કર્યો કે નેવી રીતે દુપદરજનતા જામત્રણથી આપ સૌ બહી પધાર્યા હતા તેવી જ રીતે ત્યારે જામે આપને આમત્રણ મોકલીએ ત્યારે ઠાઠપિયુ કામત્રજનું બધાનું કલ્યાણ વિના આપ સૌ બવર્ય પધારજો.

દ્રૌપદીને સાસરે વિદાય કરતી વખતે માતાપિતા તેને શિષ્યામયુ આપે છે કે બેટા ! તારા શીશનું સદાસર્વદ્ય રક્ષણ કરજો- કામથી, કાષ્ટથી, માત્રથી માનથી કે ગર્વથી પણ બચવું આચરણ કરીશ નહીં અને ધરને વજોવીશ નહીં.

પણી વધુઓ સસરાના ધરમાં જારીને તરત ૮ વજોવવા મઠી ભય છે પરિણામે ઉત્તમપદ્મનાં વિખવાદ બિરોધ થાય છે દુપદરા તમે અને તેની પત્નીએ દ્રૌપદીને શિષ્યામયુ આપનાં કહ્યું કે તારા સસર પદ્મની દસ્તિદાઈ થઈને જાગરો પાસે ન જાવો સહ્યશ્રુષ્ટી માઆપની પુત્રીનાં કલ્યાણ ઉત્તમપદ્મની જાગરૂ નજરવાનાં સત્યપદ્મને! હોય છે જાનકાનની પુત્રી હસતાં હસતાં પણ ઠાઈને કુવચન સભળાવતી નથી. પાદેસમાં કે સત્યાદ્રુષ્ટીઓની વચ્ચે એ સભ્યતા અને મહાદયી વત છે ધર કૂટલ ધર ભય પોતાના કુખની બીભત્ત વાત કરનારી થોડી વારત માટે વહાલી બને છે અને પછીથી એ બીચારી બને છે કતલ કે કાઈ કાઈનું કુખ જાંઘી લાગતું નથી. દરેકને પુત્રવના ઉત્તમ પ્રમાણે કુખ જાન પાપના ઉત્તમ પ્રમાણે કુખ મળે છે આવેશા કુખને સમ્માદી વહી લેવું જઈએ. કુનિયા અને સમેત હેરવવા હચ્છન્દરે રોતે પ્રથમ હરવું ગેઈએ.

સુત માતાપિતાએ પોતાનાં સવાનોને જ્યાર સરસરે આપવા જઈએ તરણ કે ઠાઈક વાર કુસંમતિમાં પડી જઈને જાગક મજાદી જ છે દલક માણસના વિચારો હલકા હોય છે.

દૃષ્ટાન્ત—એક જ જગ્યાએ બધાપેલાં માથ અને ગધેડા સાથે રહતાં સ્ત્રી, એક વાર થાયે ગધેડાને પુછ્યું તમારો માથિક તમારી

પાસેથી ખૂબ કામ લે છે, છતાં ખાવાતુ તો આપતો નથી, તો ખેંછી તમે આટલા બધા હાટપુટ કેમ રહો છો ?' ગધેડાએ કહ્યું, 'અહીંથી ફરત્યા ખેંછી મારી સાથે આવે તો હું તને જતાપુ કે હું કેવો સારો ચારો ચરુ છું' ગાયે ગધેડાનો સગ ક્યો ગધેડો તેને એક મળના લીલા ખેતરમા લઈ આવ્યો અને જણાવવા લાગ્યા, પણ ગધેડાને ખાઈ લેતા કેટલી વાર ? એણે ખાઈ લીધું કે તરત જ ખેતરમાથી બહાર નીકળ્યો અને ગાયને કહેવા લાગ્યો, 'તું હવે જલદી બહાર નીકળી જ, કારણ કે મને હવે ખાઈપીને ગાયન ગાવાની ઈચ્છા થઈ છે' ગાય બોલી, 'ગધેડાભાઈ, આવો સરસ ચારો મને આજે જ ચરવા મળ્યો છે, માટે મને સારી રીતે ખાઈ લેવા દો' પણ ગધેડાએ માન્યું નહીં અને તેણે જૂઠવાતુ ચાલુ કર્યું એટલામા ખેતરનો માલિક આવ્યો ગધેડો તો હટકી ગયો, પણ ગાયને ખૂબ માર પડ્યો એટલા માટે જાનીઓ કહે છે કે—

ગધેડે લમાડી બોળી ગાયને ભુલાવી છ,
મારી મારી પ્રાણુદીધા છાડી, સત્સગ રેતણ,
ફુટ ફુજનનો સગ કદી નવ કરીએ છ

દૃષ્ટાન્ત—સાગ માતાપિતાનો પુત્ર અશોક દારૂડિયા ભાઈપિયોની સાથે જળરમા ફરવા નીકળ્યો મિત્રોએ કહ્યું, 'દારૂની દુકાન સામે જ છે, માટે આવો થોડો પીને પાછા ફરીએ' ગેઠના ઊકરાએ કહ્યું, 'હું કોઈ દિવસ દારૂ પીતો નથી, માટે તમારે જવું હોય તો જવ' પણ મિત્રોએ આગ્રહ કરતા કહ્યું, 'તારે દારૂ ન પીવો હોય તો દૂધ પીજો, પણ સાથે તો ચાલ' આ ભાઈ દારૂની દુકાનમા ગયો બધાએ દારૂ પીધો અને તે દૃષ્ટનો પાલો લાગમા લઈને જ્યાં પીવા લાગ્યો ત્યાં જ અકસ્માત તેના ઘરનો નોકર ત્યાં થઈને નીકળ્યો તેણે પોતાના શેઠના પુત્રને દારૂની દુકાનમા અને હાથમા પાલો લઈને પીતા જોઈ લીધો. ઘેર જઈને નોકરે શેઠને વાત ફરી એટલામા અશોક આવ્યો પિતાએ તેને પૂછ્યું, 'તું અત્યારે કોની સાથે અને ક્યા ગયો હતો ? જો સાચું

બાલીસ તે બાલી મગસે અને બોદુ બોલીસ તે વધારેમાં વધારે
સિદ્ધા થશે.

અશોક બોલ્યો. પિતાશી! હું સાચું જ કહું છું મિત્રાના
આમદથી હું ઘણા પીડામાં ગયો હતો પણ મેં ઘણે જાગે દૂધને
ખાધો. ઈલા છે પિતાએ કહ્યું. બાળ્યથી એ જવા મિત્રાને સગ
બંધ કરી દે? બા? તે ઘણે જાગે દૂધ પીધું ન બાલની કાંઈ કા
ઈવાનું મન થઈ જશે. અસોક તે રિવસથી એવા મિત્રાને સગ
છોડી દીધા.

અવધાન એટલા મારે જ આપ્યા કરે છે. થઈ જાણતોયે
—અવધાન અને અધ્યાનીએનો સગ કરેલા નહીં બીજાનાં દુઃખો વાંચીને
ખાનગીમાં દિવાર છોડીને બાપ નાં જટકાવે તે બાલની કાંઈ
નિભવતીથી એ બાપની સામે બેસીને બીજી પીડાં અવધાન નહીં અને
એકાદ અકવાલિયામાં બાપ અને દીકરા પરસ્પર પાસિંગ થો ની
એકા કરતા થઈ નથી.

બા? તે સસરા ને વડુ એક જ ટેન્ક પર વાતો કરતાં કરતાં
બાપ છે દીકરીઓ અને વડુએમાં કાણ દીકરી ને કાણ વડુ એની
પણ અનુભવા માણસને અગર પડતી નથી. આગળના સભ્યમાં દીકરી
મેઢી થાય એટલે કાણ વિના થર જકાર પણ મુલાતી મનાઈ હતી.
આજે તે કુવાન પુત્રીઓ કોમેનમાં અને હરવાને બહાને ગમે ત્યાં હરે
છે કુવાન વિષયએને તેની સાથે એકાસક્ષર, ઉપવાસ, બાપનિષ્ઠ,
સામાવિક આદિ પ્રતો કરાવીને સગમ રખાતી આજે તે એ કોને
નામે અને ક્યાં નજ એનો કાઈ કન્ટ્રીય રજો નથી. આ સ્વચ્છન્દસાએ
સંસ્કૃતિની હોળી સગમતી મૂકી છે સાથુ અને સાખીએમાં પણ અમુક
અપવાદો બાદ કરતાં યિશિસતા આવી ગઈ છે. અવધાન કહે છે કે
સાથુ વખાણ વચ્ચે, પણ કીએની સાથે પુણે ન હોય તે વાંચી લે
નહીં અને સાખી વખાણ વચ્ચે ત્યારે સંજગતનાર જવા જ પુણે હોય
અને કીએ ન હોય તે વાંચી લેવા નહીં સાથુએ કીએને પાઠ

દેવો, ભણાવવી કે સાથે ફેરવવી કદાપિ ચોખ્ખી નથી તેવી જ રીતે સાધ્વીએ પણ કોઈ સાધુની સાથે વિહાર કરવો કે સાથે રહેવું એ વર્ણ્ય માનવામાં આવ્યું છે સમ્પત્તિય સમ્પત્તિય સાથે જ રહી શકે, ફરી શકે અને ભણી શકે, પણ વિવત્તિય સાથે એકાન્તમાં રહેવું કે એસવું એ શાસ્ત્રવિરુદ્ધ છે પરંતુ આજનો સમાજ કયા જઈને પડશે એ સમજાતું નથી કોઈ કોઈ સ્થાને સાધુ અને સાધ્વીની અધાધુધી વધતી જાય છે આ અધાધુધી શ્રાવકોના મૌનને આભારી છે શ્રાવકો કા તો આવા આચારશિથિલ સાધુસાધ્વીઓને અટકાવતાં ડરે છે કે આ સાધુ કે સાધ્વી આપણને કષ્ટકે કરી નાખશે, અથવા તો તેઓ ઇંદાદા-પૂરક મૌન સેવે છે

પરંતુ શ્રાવકશ્રાવિકા એ તો સાધુસાધ્વીઓના માખાપ કહેવાય છે તેમજો થોડા કડક થયું ઘટે છે જો એમ નહીં થાય તો ક્રમશઃ આ શિથિલાચાર આગળ વધી જશે પછી તમે ઈર્શન કેના કરશો ? સાચા ને ધર્મનિષ્ઠ સાધુસાધ્વીઓ બનાવવા માટે હવે કડક નિયમનની આવશ્યકતા જોઈ થઈ છે કોઈ કોઈ સાધુસાધ્વીઓ કડકાળામાં પોતાની કબજા જોઈ કરે છે અને એને શ્રાવકો નભાવી લે છે ભગવાન કહે છે કે—

સીદ્ધ જહા વ કુળિમેળ નિબ્ધયમેગ ચરતિ પાસેળ,
પવિત્રિયાડ વર્ધતિ સંસુદં પગતિયમળગારં ।

—સૂત્રકૃતાગસૂત્ર અ ૪, ઉ ૧, સૂ ૮

શિકારી સિંહને ફસાવવા માટે બોકડો બાંધીને શિકારને મેળવે છે, એમ કરતા કરતા સિંહ શિકારને મેળવવા માટે હળી જાય છે ને છેવટે પાંજરામાં બાંધેલા શિકારને ભક્ષણ કરવા લલચાયેલો સિંહ જાતે જ પાંજરામાં ફસાઈ જાય છે એવી જ રીતે સ્ત્રીઓ નર્મ વાક્યોથી સાધુઓને ફસાવે છે માટે ભગવાન કહે છે કે—

નો તાસુ વક્ષુ સંઘેજ્જા નો વિ ય સાહસં સમભિજાણે ।
નો સહિયં પિ વિહરેજ્જા પવમળ્લા સુરન્નિલ્લબો હોદ્દ ॥

—સૂત્રકૃતાગસૂત્ર અ ૪, ઉ ૧ સૂ ૫

જાણ્યારી સીએલી સાથે જાણે જાણ મિથાને નહીં તેની સાથે વાતોવાપ કરે નહીં તેની સાથે વિદાર પજુ ન કરે તે જ જાણ્યારી પોતાના જાત્રાને સુરક્ષિત રાખી શકે છે

મેલ ઉપરથી પણ કચડે તો જાત્રી જુલમ જોય પડે છે

જુલમ જુલમ જુલમુ કુ ખડે છે જાણ્યારીએ જોય જ ઉચ્ચારે છે

સાધુઓએ અને સાધ્વીઓએ પોતાનો જાત્રા ઉત્તરવશ જનાઓ હોવા છતાં સદા સર્વદા સારવાન રહેવું જોઈએ. ચોપણ સમાર્પિત્ય ને યોદ્ધા કૃષ્ણ ઘડી ઘડી ખડિયાને દેહર વાગી અને જાત્રા હિસાબકિતાબ પર શાકી હરી વળી તો શુ કસે ? સુદર ચિત્રામ પૂરે ઘડી જવા જાવ્યું ને અશ્વીના સમયે જાત્રા ચિત્ર પર રમ્યુ હુકુ દેવધર્મ જલ તો શુ થાય ? ક્યું કાર મુ ધૂળમાં મળી જાય કે નહીં ?

સંગો વસ મણુસ્સાર્જ જામો છોગમ્મિ દરિયમો ।

ઘસ્ટ વણ પરિજાયા સુકઠ વસ્ટ સામર્જ ॥

—ઉત્તરખમનસૂત્ર જ. ૨ આ ૧૫

જ્યે સમનો ત્યાજ ક્ષી હોય તેવું જ શુદ્ધ ચારિત્ર છે તે સાધુ / તરી શકે છે કીચકા સપ્તી પાપા પછી બચકા વિના સ્ત્રી શકાતું નથી સ રા ચારિત્રવાન સાધુસાધ્વીની જ સમાજમાં જાપ પડે છે

સાસરે જતી પુત્રાને તેના મામાપ જાત્રા સમયેથી જન્મવા મળે મિત્ર મધુ જાપે છે વાધૂ મન અને શરીરના સમમનુ મંદત્વ તે સમજાવે છે હોડ નકાર ને કોર નકાર —જર્વાસુધી તમારા હાંદ્યારી જડા નીકળ્યા નથી ત્યાંમુધી શબ્દ પર તમારો કાજૂ છે પ નુ હાંદ્યારી જડા નીકળી ચૂક્યા શબ્દો તમારા સિપર કાજૂ જમાવી જન છે માટે જાપ બસ તો જત બધા —તે તમે સુખરોયો તો

મન આપાઆન સુધરી જો પજુ જેની દલિયા કસ્યે હરી તેને વિજ વસ્તુ પજુ પીળા દખાગે માટે નરમુ જાડુ બોલારો કે અવજુ વેતરણા અ જડુ તમન જે પ્રયાપાતરેપ નકવાનું છે ચિત્ર હરી તો

‘લાઈસાહેબ’ કહીને અને નોકર હશે તો ‘શેઠસાહેબ’ કહીને તમારી આડોડાઈને નલાવી લેશે એ બધા તે તમારી ‘હાજી હા’મા જ લાલ માનનારા છે, પણ સદ્ગુરુ તમારા દુરાચરણે આડે લાલખતી ધરશે થેહિ કડવું હોવા છતાં સત્યની આશા સદ્ગુરુ પાસેથી રાખી શકાય પરંતુ એ જ સદ્ગુરુઓને—સાધુસાધ્વીઓને શ્રેષ્ઠ રાખવા એ તમારું કામ છે તે જ રીતે તમારા બાળકોને પણ સત્ય, શીલ, અહિંસા, અયૌર્ય અને સચમ આદિ ધર્મોત્તુ જ્ઞાન આપશો તો એ ભવિષ્યમાં જાગી નીકળશે, કારણ કે આવતી કાલના શ્રાવકશ્રાવિકા અને સાધુ-સાધ્વીઓ એ બનવાના છે

દૃષ્ટાન્ત—ગોપાલકૃષ્ણ ગોખલે જ્યારે નિશાળમાં ભણવા જતા હતા ત્યારે આ દૃષ્ટાન્ત છે તેમને શિક્ષકે ઘેરથી ગણી લાવવાના હસ દાખલા આપ્યા તેમાંના નવ દાખલા તો પોતે ગણી લીધા, પણ હસમો તેમણે મોટાભાઈની મદદ લઈને ગણ્યો નિશાળમાં આવ્યા બાદ શિક્ષકે બધા છોકરાઓના દાખલા જોયા, તો કોઈના બે, કોઈના ચાર કે છ દાખલા ખરા હતા, ત્યારે ગોપાલકૃષ્ણના હસે હસે દાખલા ખરા જોઈને શિક્ષક ખુશી ખુશી થઈ ગયા પોતાના ખીસામાંથી એક રૂપિયો કાઢીને તેણે ગોપાલના હાથમાં મૂક્યો અને શાખાશી આપતા કહ્યું, ‘ગોપાલ ! મારા શીખવેલા દાખલા તે બરાબર ગણ્યા છે, માટે તારી હોશિયારીતું હું આ ઇનામ આપુ છું’ પણ હાથમાં રૂપિયો લેતા વાર ગોપાલ રડતા લાગ્યો આથી શિક્ષકે વિસ્મય પામીને પૂછ્યું, ‘તું શા માટે રડે છે ?’ ગોપાલ બોલ્યો, ‘તમે મને શાખાશી સાથે ઇનામ તો આપ્યું, પણ એ ઇનામને પાત્ર હું નથી નવ દાખલા મારા ગણેલા છે, પણ હસમો દાખલો મેં મારા મોટાભાઈની મદદ લઈને તૈયાર કર્યો છે માટે તમારો આ રૂપિયો પાછો સલાજો’

એક નાના બાળકમાં આટલી સત્યનિષ્ઠા એ જેવીતેવી વાત નથી શિક્ષક ગોપાલની આવી સત્ય અને ન્યાયપરાયણતા માટે વધારે ખુશી

શ્યા અને તેના હાથમાં બીજો શ્પિયો આપતાં બોલ્યા 'આ બીજો શ્પિયો તારા શ્પિય માટેના પનામનો છે

તમારા બાળકમાં આવું સાચું બોલવાની ટેવ છે ખરી ! કેટલાક બાળકો ઘેરથી કાગળમાં લખી લાવેલા કે નાશ કરીને પરિક્ષાના પ્રશ્ન પત્રોના ઉત્તરો લખી માતામાં સોંપીથી પાંત્રીસ માહસ' મેળવી પાસ થતા હોય છે હવે ધારો કે જો બાળક આવું બાપુ ભયુર ભયુતર ભયુને ઈન્જનેર બની જાય અને તે સો પુરો બાપિ તો તેમાંથી પાંત્રીસ પુલ કાઢ્યા બાપિ કે નહીં ! આનાથી કેટલા એક્સપેન્ડિટો ચર્જાય ?

દ્રોષ્ટાને સાસરે વળાવવી વખતે તેનાં માતાપિતા યીસ, સતોષ અને સદ્ગુણો સિદ્ધાન્ત આપે છે પણ તે પાંચે પાંચે સાચે હસિનપુરમાં જાય છે ત્યાં જઈને તેણે લગ્નમહેલસર જિત્તો અને સ્વયંવરમાં આવેલા તમામ રાજાઓએ તેનાં હાજરી આપી દ્રોષ્ટા પાંચેય નંબોની સેવામાં વારાફરતી રહેવા લાગી આજન શુ થશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૬૨

(બુદ્ધવાદ, તા. ૧૦-૧૦-૧૩)

બી નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રદર્શ્ય તલ્લેષ કળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહ્યું છે

માતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રોષ્ટાનો અધિકાર આમે છે અનવાન કહ્યું છે કે—

અભારિ પરમંગાણિ તુલ્યહાણીદ્ અનુભવો ।

માણુસલ સુદ સચ્ચા વંજમમિ ય ચીરિય ॥

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અ. ૩ ગા. ૧

મનુ ૧૧૧૫ ખા. ૧૦૨ ઉત્તમ પુણ અને સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ દુર્લભ

છે આવી દુર્જલ વસ્તુઓ મળ્યા પછી મિથ્યાત્વીનો સગ થઈ જાય તો તેનું કુર્બુ કાગઝુ ધૂળમાં મળી જાય છે માટે જાનીઓ ટહે છે—

પાખડીઓનો તમે સગ ન કરો, એવી પ્રજુની વાણી,

જગતમાં મુલ્યુને સતતની વાણી

ડાહ્યા ડાહ્યાના આ કલિયુગમાં, જિતરી ગયા છે પાણી જગતમાં

દૃષ્ટાન્ત—ગજગૃહી નગરીમાં નદ મણિપાર નામનો એક મેઠું હતો. આ નદ મણિપારને ભગવાન મદાવીરનો બેટો થયો અને એ વ્રતધારી બન્યો. પણ ભગવાન એક જ જગ્યાએ રહેતા નથી સત, મદ્દાત્માઓ કે મદ્દાપુરમાં તો સત્સગનો લાલ આપીને વિચરતા હોય છે, પણ જીવે એ સત્સગને સાધના અને તપ કરી તેમ જ સિદ્ધાન્ત પ્રમાણે વર્તી હૃદયમાં ટકાવી રાખવો જોઈએ ભગવાન ગજગૃહીમાંથી વિહાર કરીને પધાર્યા સાધુઓને નવકપી વિહાર હોય છે સાધુ ઓગણત્રીસ દિવસ એક જ ગામમાં રહી શકે અને સાધ્વી અદ્વાયન દિવસ રહી શકે ‘સાધુ તો વિચરતા હતા’ સાધુઓ જે એક ઢેઝણે બધાઈ રહે તો મૃદગ્ધનો પરિચય વધી જાય, સમાજનો અને સ્થાનનો રાગ વૃદ્ધિ પામે માટે એ નિયમ બાધવામાં આવ્યો છે કે સાધુસાધ્વીઓએ ચોમાસા સિવાયના સમયમાં સતત પર્યટન કરતા રહેવું જ્યાં સુધી સશક્ત શરીર હોય ત્યાં સુધી તો તેણે પર્યટન કર્યા કરવું જોઈએ શરીર અશક્ત થઈ જાય કે બીમાર પડી જવાય તો તેમાં અપવાદરૂપે છૂટ હોઈ શકે, પરંતુ જોખામાં જોખું એક ગાઉ આવી શકાય તેવી સ્થિતિ હોય ત્યાં સુધી તો વિહાર અટકાવીને બેસી રહેવાય નહીં એક ગામમાં ચોમાસુ થઈ ગયા પછી એને એ ગામમાં ચોમાસુ કરવાની જરૂર પડે, તો એથી ચોમાસે એના એ ગામમાં ચોમાસુ કરી શકાય છે

પણ શ્રાવણમાં સાધુસાધ્વીઓને મોટે ભાગે સિયલ ખનાવી મૂકવા છે રાગના કારણે સાધુસાધ્વીઓના વિહારમાં લોકો ટિફિનમાં ખાવાનું લઈને સાથે ચાલે છે અને ગામડા ગામમાં એ ટિફિનમાંથી સાધુ-સાધ્વી

એને આહાર વહેરાવે છે જમવાન કહે છે કે મારા સાધુસાધ્વીએને
જાણુ કહે નહીં જાણ કરે તો મગિય વિષ સુખમચિત્ત મચિત્તા —
એ જાગિની જેમ સર્વજાણી અને મનસ્વી જની જાણ છે મારે સાધુએએ
એક જ ગામમાં નિમમથી વધારે સ્થિર જાતિ રહેવું નહીં યાગીએ
કહે છે કે—

સ્ત્રી પિતર, નર સાસરે સુખમીએ સ્થિર વાસ,
એતાં હોય જાળખામણાં જો રહે એક જ વાસ.

કોઈ સહેરમાં બે માસ રહવું હોય તો એનો નિયમ જાણવતાં જમવાન
કહે છે કે મતો યગમાર્સે વર્હિ યગમાર્સે મતો સાસ માણસ્સ મતો
મિલ્લાપરિયાપ વર્હિ સાસમાણસ્સ વર્હિ મિલ્લાપરિયાપ —
સહેરની અંદર એક માસ રહે ત્યારે સહેરમાંથી ભિક્ષા લેવી ને બહાર એક
માસ રહે તો બહાર ભિક્ષા લેવી. જમવાન કહે છે કે મારો સાધુ
દાદો દુકડે જાણ ને આકાશે ઊડ્યો જાણ. સાચો સાધુ પશુ દાદા
ચામે જામ ધર્મિતો. જડે દરજવતો રહે. ચામ્યાના અમ્યાન લેખેને
સુખમન થીખવે. પો આજનારા ને કામ કરી રહે છે તે એશસ્થનમાં
જિનારા પશુ કરી સજતા નથી. વિહાર કરતી વખતે અમારી પસે
ચામ્યાના દેટલાય ખેડૂતો કહે છે કે જામે દયાએ જાંડીને ખેતરના
મણુ છંદરોને મારી નાખ્યા છે એ પાપ છે એવું તો જામેને જાણે
જ નતજાણુ મોટરમાં જાવનારાઓ જામને એવી જ જણામણુ કરે છે
કે ખેતરમાં એક પશુ છંદરો રહેના દેશો નહીં કહે જામારથી પાપ
તો સર્વત્ર છે તો એમથી છૂટવાનો કોઈ ઉપાય પશુ જાણ / જતાવે.

ચામ્યાના માણસો જાવા ધરણ હોય છે તેમના બેળા જાણમાં
ધર્મિતો જોધ જહુ જાણી જીનરી જાણ છે ત્યારે તમે દર ચોમાસે જુદાં
જુદાં પ્રસ્થનો સંવજાળાં હોવા જતાં રીઝા ધણ જેવા સર્વત્ર જા.

મારે વતોના ધારણ કરનાર નહ મજિયારે એક વાર તણુ વિચર
પરીપતન કરી જમની આજાળા કરવાનો વિચાર કર્યો. જામ પૌષધ

કરી ધ્યાનમાં બેઠા પછી તેને પાણીની તરસ લાગી આથી તેણે વિચાર કર્યો કે જેમ પાણી વિના મારો જીવ આકુલવ્યાકુલ થાય છે, તેમ અન્યેક જીવો પાણી વિના દુખી થતા હશે માટે આ પૌષ્ઠક્રમતને પૂર્ણ કર્યા પછી હું એવું કામ કરું કે જેથી લોકો તૃપ્ત પણ થાય અને મારા આ કાર્યના વખાણ પણ કરે

પાખડીએના સગમાં નહ મણિયારે પુણ્યતત્ત્વને ધર્મતત્ત્વ સમજી લીધું પુણ્યથી મૂલ બધ બધાય છે, પણ કર્મની નિર્જરા થતી નથી, ત્યારે ધર્મથી કર્મની નિર્જરા થઈ જાય છે કાઈ લૂલા, લગડા, અપગને જેઈને તમને અનુક પાલાવ આવે ને તેને તમે ખવડાવો કે દાન આપો એ પુણ્ય કહેવાય, પણ તેને ધર્મ માની સકાય નહી પણ તમારે ત્યાં અકસ્માત આવે એકલા તથા રૂપના સાધુને લાવપૂર્વક વહોરાવો એ ધર્મ કહેવાય માટે અહિંસા, સયમ, તપ આદિ ધર્મમાં ધ્યાન રાખો પુણ્યથી તમને બધી સામગ્રી પ્રાપ્ત થાય, પરંતુ લવપર પરાની સાકળ તોડવી હોય તો સમ્યગ્ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપરૂપી ધર્મનું આચરણ કરવું પડશે લવકદી કરવામાં પુણ્ય કામ આવશે નહીં આથી તેના મિથ્યાત્વના પ્રદગ્ધો વધવા લાગ્યા અને સમ્યક્ત્વના તત્ત્વો એાછા થવા લાગ્યા તેણે પૌષ્ઠક્રમ આરંભના કાર્યો કરવાનો નિર્ણય કરી લીધો

‘જે પરિસ્થિતિ તે આસવા’—જ્યાં કર્મ નિર્જરાનું કારણ હતું ત્યાં કર્મના બધનો બાધ્યા પૌષ્ઠ પાણીને આવ્યા પછી તેણે વિચારેલું કામ શરૂ કર્યું નહ મણિયાર પાસે પૈસા ધણા હતા એ પૈસાથી તેણે દાનશાળા, હનમતશાળા, નાટકશાળા, ઔષધાલય અને એક પુષ્કરણી-વાવ વગેરે બધાં અને પોતે કરેલા એ પુણ્યકર્મમાં ‘મહિદય મુચ્છિય જ્ઞાનોવવન્ને’—મૂઠ્ઠા થયો, મૂચ્છિત બન્યો અને આસક્ત થયો. લોકો તો આ દાનશાળા વગેરેની પ્રશંસા કરવા લાગ્યા, પણ જેમ જેમ એ પોતાની પ્રશંસા સાલજતો ગયો તેમ તેમ તેનું અભિમાન અને તેની આસક્તિ વધવા લાગ્યા મિથ્યાત્વના કારણથી થયેલા પાપના

ઉભયો તે સોળ સોળ રાત્રો એકીસાથે લાગુ પાડ્યા. નહ મહિયારે લાગે. રાત્રિ અર્થાત્તે વેલોની વખત, વિરેચન અને રામનંદી દવાઓ કરી, પરંતુ તેમણી તેને બદીશર સાથા લાગે, પણ પાણુ એનું એ હાં એણુ યશુ નહીં પણ બિચદુ વધવા લાગ્યું મરણુ કે—

હાંઓના હાંને હાંનાનારુ હાણુ છે !

દોરી વડી બાલુખની ત્યાં સ્થપનારુ હાણુ છે !

કમના ઉભને કાઈ મટાડી ચક્રતું નથી. નહ મહિયારની બીમારી વધતી નામ છે અખર પૂજવા બાવે એ બધા રાત્રા કમના ખૂન વધાણુ કરવા નામ છે રાત્રામાં ઘેરાયેયે છે છતાં પોતાનાં કમની પ્રસસાથી એની આસક્તિ વધી થઈ જેમ કાઈ માણુસે નવાં મકાન કપાં હોય અને વાસ્તુ લીધા પહેલાં બચાવક હાટદિલ થઈ નામ તે એના છત્ર એ મકાનમાં ઉઠર ખિસકાલી કે ચક્રવીરે પે ન્હો, તેવી / રીતે વાવમા આસક્તિ રાખીને નહ મહિયાર સુત્યુ પામ્યો અને એ જ વાવમાં એ દેખાતો હતો પામ્યો. આ આસક્તિએ નહને દોષ બનાવ્યો. પરંતુ વાવમા રહેતાં રહેતાં પણ સોજાનાં વખાણુ સાંભળી સાંભળીને એને જેમ યશુ કે બાલુ પૂર્વે મેં ક્યાંક સાંભળ્યું છે અને એ વિચારના દેખના કવમાં એને નતિરમરણુ ચાત કિપન યશુ તેને ડુ ખ યશુ કે અરેરે કુ મનુષ્ય હતો હારી ગયો. હવે મારી હારેલી માણને છત્રમાં પથહતી નાણુ મનુષ્ય નાર મતો આદરી છો છે તેમ દેખના કવમાં તેણે અગિયાર જાત આદર્શો અને તેણે જન્ય પારણે ખંડ કરવાનું મન લીધું.

નરાખર એ / સમયમાં કવવાન મહાવીર રાજમહીના ઉદ્ધાનમાં પધામાં હતા. નારા સોજા દ્વારા આ સમયવાર સાંભળીને દેખાએ વિચાર કર્યો કે કુ પણ કવવાનનાં હાંને કરીને પાવન થઈ બાધી એ વાવમાંથી નીકળીને ઉદ્ધાન તરફ જવા લાગ્યો. આ તરફ મિલિક રા નામ ને એસીને કવવાનનાં હાંને માટે જઈ રહ્યા હતા. મહ મનિયી માત્રો ન્હો દોષો એ ધોધાના પણ નીચે દનાયો. કવવાનના

દર્શનની અભિલાષામાં જ મરીને એ દેવલોકમાં દુર્દુર નામનો દેવ થયો. દેવલવ પામીને તેણે ઉપયોગ દ્વારા પોતાનું પૂર્વજવનું દેહકાનું શરીર જોયું એ ભગવાન મહાવીરના દર્શન કરવા માટે આવ્યો વદન કરીને એ દુર્દુર નામના દેવે ભગવાનને પૂછ્યું, ‘ભગવન! હું ભવ્ય છું કે અભવ્ય?’ ભગવાને ઉત્તર આપ્યો, ‘તું ભવ્ય છે’ દેવે બીજા પ્રશ્ન કર્યો, ‘હું સમ્યગ્દષ્ટિ છું કે મિથ્યાત્વી?’ પ્રભુએ કહ્યું, ‘તું સમ્યગ્દષ્ટિ છે’ દેવે ફરી પ્રશ્ન કર્યો, ‘હું પરિત્તસસારી છું કે અપરિત્તસસારી?’ પ્રભુ બોલ્યા, ‘તું પરિત્તસસારી છે’ દેવે પ્રશ્ન કર્યો, ‘હું દુર્લભબોધિ છું કે સુલભબોધિ?’ પ્રભુએ કહ્યું, ‘તું સુલભબોધિ છે’ દેવે પૂછ્યું, ‘હું ચરમ છું કે અચરમ?’ ભગવાન બોલ્યા, ‘તું ચરમ છે’ દેવે પૂછ્યું, ‘હું આરાધક છું કે વિરાધક?’ પ્રભુએ કહ્યું, ‘તું આરાધક છે’ ભગવાનનાં વાક્યો સાંભળીને દુર્દુર દેવને બહુ આનંદ આવ્યો તેણે ભગવાનને પ્રાર્થના કરીને આરા માગી, ‘આ આનંદમાં હું મારી વૈક્રિયશક્તિથી નાટકની રચના કરવા છજી છું’ અને તેણે નાટકની રચના કરી ગૌતમસ્વામીએ આ જોઈને પ્રશ્ન કર્યો, ‘ભગવન! આ દુર્દુર દેવ પૂર્વે ક્યા ભવમાં હતો?’ ભગવાને કહ્યું, ‘આ નંદ મણિયારનો છવ છે પૂર્વેનું અધૂરું રહેલું આ ભવમાં પૂરું કરે છે’ આમ માનવી બન્યો દેહકા આસક્તિથી અને એ જ દેહકા બન્યો દેવ આનાસક્તિથી.

પાંચ પાડવોને પતિ તરીકે સ્વીકાર્યા પછી દ્રૌપદીની પણ સમ્યગ્દષ્ટિ થઈ ગઈ હતી આવી દષ્ટિવાળો છવ મિથ્યાત્વીના પરિચયમાં પણ આવતો નથી એ પાંચેય અતિચારને જાણે છે, પણ અતિચાર આચરતો નથી આજે તો તમે સમક્ષિતીના ઢેકાણા રહેવા દીધા નથી જે જૈન-માર્ગને વમી ગયો હોય તેની પાસે જોવા જવામાં પણ લાભ શો? આવા મિથ્યાત્વીના સગથી જે કોહિનૂર હીરા કહેવાતા હતા તે પાંચીકા જેવા બની ગયા છે જૈનત્વ ગુમાવીને જૈનત્વની જ દીકા કરનારાઓ આજે જૈનધર્મને વગોવે છે હિંદુ મંદીરને જે મુસ્લમાન બને તે હિંદુત્વની.

ધોર ખોદી નાખે છે મારે સમવાન કહે છે કે પરપાસંહસંચયો'—
પાપ દીનિ તમે સજ ન કરો. સમવાનના જમાઈ જમાઈને કહેમાણે
કહે ને જાહે 'કહેમાણે ચકહે' કહીને ચ વધારી દાવો તેથી
તેનો અનતા સસાર વધી ગયો. સમવાન કહે છે—

જેય યુદ્ધા મહામાગા ધીરા સમતત્વસિખો ।

અસુર્ય તેસિ પરકંઠ સફલ હોઈ સમ્બસો ॥

જે વત્વના અન્યથા છે મિથ્યાત્વદર્શી છે અમુક પરાક્રમી છે
તેનો સસાર જીઓ ને જીઓ રહે છે અને તેને જાહે—

જેય યુદ્ધા મહામાગા ધીરા સમતત્વસિખો ।

સુર્ય તેસિ પરકંઠ અફલ હોઈ સમ્બસો ॥

જે તત્વના પુરો છે સમ્બદ્ધી છે વીર પુરુષ છે એવું પરાક્રમ
શુદ્ધ છે કારણ કે એ પરાક્રમ કરીને નાશ કરી નાખે છે તેનો સસાર
અજ્ઞાન થઈ જાય છે

પુરુષ અને ધમ એ બંને એક નથી મિથ્યાત્વી જે પરાક્રમ કરે
છે તેથી શુભભય નાશાય છે પણ નિર્ભય જતી નથી. સમ્બત્વી
મિથ્યાત્વના આગળના અનતા નથી. દ્રોષદોષો આ સરકાર કીતથી હતા.

ચાવીસ તીર્થ કરે, બાર ચક્રવર્તી નવ વાસુદેવ એ ચોપન મ્હાથ
નીમ પુરા છે નવ નારદ એક આરામાં થાય છે તેમાં જ્યારે જ્યારે
વાસુદેવ થાય ત્યારે ત્યારે નારદ થાય છે તેમાં કમુલ નામના નારદ
કમુલ વાસુદેવના સમ્બમાં હતા આ નારદમાં અભ્યર્ચના આદ્યુત પ્રભાવ
કેનો વિમાનો ઉપોચ કરવાની શક્તિ હોવાથી એ ગમે ત્યાં જઈ શકે.
અધ્વસીક અને અધિભોક્ષમાં કરવામાં એની ઝડપ વાલુ કરતાં પણ
વધારે હોય, પણ તેમાં ક્ષત્રિયતા હોવાથી તેને જ્યાં સંપ હોય ત્યાં
કનેસ કરાવે. બહુ જાહે.

ૐ શાન્તિ.

અધ્યાન : ૯૩

(શુક્રવાર, તા. ૧૨-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય લોકમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા કૌપદીનો અધિકાર આત્મે છે નારદ જેવા બ્રહ્મચારી છે તેવા જ વિદ્યાના વૈભવવાળા પણ છે પણ કાઈના ઘરમા સારુ આવે, તેને દેખી શકે તેવા નવી આવ્યા માણુએ આવસતેલનો ડબ્બો ને દાવાસૂળીની પેટી સાથે લઈને જ કાંતા હોય છે જ્યાં સુધી તેમનો આવો કલુપિત—કલ્મસગ્રિય સ્વભાવ જતો નથી, ત્યાં સુધી તેમનું કલ્યાણ કેવી રીતે થઈ શકે ? લોટ, ગોળ અને ઘીનો બધ નિખાડ હોય છે લોટમા ઘી ભજે તો તેની ચીકાસ વધે છે તેવી રીતે આત્મપ્રદેશ અને કર્મપુદ્ગલ વચ્ચે કપાય ભજે તો મિશ્રિત અને અનુભાગ નામના બધ પડે છે પ્રકૃતિ અને પ્રદેશ એ બે બધો મોગના ધર છે જ્ઞાની અને અજ્ઞાની બનેને એ બધો પડે છે, પણ જ્ઞાની શિથિલ બધ બાધે છે, ત્યારે અજ્ઞાની એ બધને બહુ નિષ્પિડ અને ચીડણા બાધે છે

સરિસો દોહ વાલાળં તમ્હા મિલ્લુ ન સંજલે ।

કાઈ અજ્ઞાની જે સખ્તો કહે ત્યારે જ્ઞાની સમજે છે કે અજ્ઞાની બાળક જેવો છે, પણ મેં તો ભગવાનની વાણી સાલળી છે, મારે મારે ક્રોધ કરવો ન જોઈએ ત્યારે અજ્ઞાનીઓ સહેજમા આવ્યા કર્યો બાધે છે આવ્યા છવો મર્મસ્થાનમા પણ સખણા રહેતા નથી, તો ધેર સીધા રહી જ

કેમ થશે? સન્નિવર્ગનું અણુદય — જનવાન કહે છે કે જેમ ઘાતિરહે તેમ કરે. જમળ્યા આત્મા હોય ત્યાં જ પર્મ દેહ છે નારદ સ્વરૂપ ન હતા. આ નારદ બહુ કુતૂહલમિત્ર હતા. એના માટે એક લોકિક દષ્ટાન્ત છે —

એક વાર નારદને વિચાર થયો કે બ્રહ્માવાળા શ્રીમતને ધન પ્રિય છે કે મરીમને? આ જોવા માટે તેમણે એક બીખારીનું રૂપ લીધું. દાશમા નજરે અને શિક્ષાપાત્ર લીધા દૃષ્ટિમાં વસ્તો પહેરી અને શહેરમાં ફરવા લાગ્યા અનેક માણસો મળ્યા પણ કોઈને આ બીખારી સામે નેવાતી કુ સ નથી. બગલે બગલે ફરીને શાળા જાતે તે એક નાની મૂપડીની તાણે આવીને બેસ્યા ત્યાં વરસાદથી તેમનાં કપડાં બીજાઈ ગયા હતા. આ મૂપડીમાં વિધવા જરજરુ બાઈ રહેલી હતી. તેને અનેક એક કુત્ર દાહકોઈક તાવમાં પાખો દતો. તેની સેવા કરતાં કરતાં તબ બદલાઈ બીખારીનો જવાબ સાંભળ્યો રાત્રિનો સમય હતો. વરસાદ પાંદડા ૪ તો હતો. વીજળીના અગ્નિચક્રમાં આ બીખારીને બાઈએ તેમ આ બીખારીને દાહથી મૂળતો જોઈને જરજરુ બાઈને હા આવી ગય તણે આ બીખારીને કહ્યું અહારાજ! આપ મૂપડીમાં આવી તબ બીખારીપે નારદ બહાર આવ્યા જરજરુ પોતાનું જૂનું કપડું આપીને તેમને કહ્યું આ કપડું પહેરીને તમે તમારાં કપડાં મુકારી નાખો. બીખારીએ પોતાનાં કપડાં સુઘવી નાખ્યાં હવે જરજરુ બાઈ ૩ પાનાનો માયાનો શેટલો ને જોળ આપીને બીખારીને કહ્યું

આત માર્ગ નો જન પછી સામેની ખજારીમાં સૂઈ જવ, કરજુ કે આખા વિચના થાકે લાગ્યો હતો બીખારીપે નારદ સૂઈ ગયા અને ૬ તબ હોઠગાળા ખાટલા ૧૨ બેડી તેણે જોઈું તો બીખારીનાં કપડાં નહીં હારી ગયેલા હતાં બાઈ પોતાનાં ધરમાંથી કપડું કાઢીને એ અજ ખુ મીરવા બેઠી. સવાર પાંચુ ને બીખારી બહારો એટલે ૬ જણે તબ સીવજી અગરખુ આપીને કહ્યું આ અગરખુ પહેરી લો. બીખારીપે નારદે વિચાર કર્યો કે આ બાઈ અગરખુ ધર્મવાળી છે માટે એને માટે કઈક બદલો આપવો જોઈએ. બાઈ બાસતાં બાસતાં

તેણે દરજણુ બાઈને કહ્યું, ‘આજથી તમારા પુત્રનો તાર ઊતરી નજે અને અડીથી ધરમા નવ ત્યારે જે કામ પહેલુ હાથમા લેશે તે સાળે પૂરુ ચરો’ આમ કહીને નારદ ચાલતા ચલા દરજણુ બાઈ ધરમા આવી ત્યા કપડુ સીવતા જે બે વારનો દુકડો બચ્ચો હતો તે એના હાથમા આવ્યો એને એ ગળથી લગવા લાગી, પણ નારદના આશીર્વાદથી કપડુ વધવા માડ્યું અને આમ ને આમ એ કપડુ આખો દિવસ ભરતી જ રહી, પણ કપડુ ખૂટતું જ નથી !

એટલામા પાડોશના બગલામા ગહેતી શેઠાણી સીવેલુ કપડુ લેવા આવી તેણે જોયું તો આ દરજણુ એકનું એક કપડુ ક્યારની માપી રહી છે, પણ એનો છેડો જ આવતો નથી આ તાકો તે કઈ જાતનો હશે ? તેણે દરજણુને પૂછ્યું, ‘હુ મારુ સીરવા આપેલુ કપડુ લેવા આવી હતી, પણ ક્યારનો આ તાકો પૂરો જ થતો નથી તો આ કયુ કપડુ છે ?’ દરજણુ બોલી, ‘હુ પણ એ જ નવાઈમા પડી છુ એક જટાધારી બીખારીની મે આજ રાતે સેવા કરી, રાટલો ને ગોળ ખાવા માટે આપ્યા, મારી પધારી તેને સૂવા આપી અને આ કપડામાથી તેને એક અંગગ્રથુ બનાવી આપ્યું તેના કહેવાથી આ બે વારનો દુકડો હુ સવારથી માપી રહી છુ, પણ તેનો છેડો જ આવતો નથી !’

બગલાવાળી શેઠાણીએ વિચાર કર્યો કે આવો બીખારી મારે ત્યા પણ આવે, તો મને પણ આના જેવો જ લાભ મળે સાજ પડી અને એ જ નારદ બીખારીરૂપે’ ફરતા ફરતા નીકળ્યા શેઠાણીએ તેને બગલામા બોલાવ્યા તેના ધરમા તો સારુ સારુ ખાવાનું હાજર હતું, છતા તેને સૂકી રાટલી ખાવા માટે આપી અને નોકરને રહેવાની કોટડીમા તેને સૂવા માટે જગ્યા આપી. બીખારી સૂઈ ગયો ત્યારે એ સવારે ઊઠ્યો ત્યારે શેઠાણીએ એક ફાટેલ તૂટેલ કપડુ બીખારીના હાથમાં આપ્યું ચાલતા ચાલતા નારદે કહ્યું, ‘બહેન ! તમે કરેલી મારી સેવાના બદલામા તમે ધરમા જઈને જે કામને પહેલો હાથ લગાડશો એ કામ સાજ સુધી ચાલુ રહેશે.’

શેઠાણી તો રાજી થતી થતી જમણામાં આવી તેને વિચાર હતો કે જીજ્ઞાસુની માથે કે પચ્ચ કપડું બરવા મારીશ અને એ કપડું મોટો તાંબો ઘર્ષ કરીશ. જ્યાં ધરમાં લાખલ થાય છે ત્યાં એક નોકરાણી કચરો વાળી રહી હતી. રોજના ટકટક કરવાના સ્વભાવ મુજબ શેઠાણી તાડકરને બોલ્યાં. 'એ તો પાછળ ફેરવો કચરો પાપો છે.' એમ કહેતાંની સાથે તેના હાથમાંથી ઝડકુ હાઈને શેઠાણી વાળવા મરી. સાથે બોલી કે 'હેમ, આમ કચરો કઢાવ.'

નારદજી ક્ષણક્રિય અને કુતૂહલક્રિય હતા પરંતુ તેમની પાસે વિદ્યાઓ ધણી હતી. તેઓ રૂપરસાવાન કરી શકતા સાથે તેઓને વસ્તુસિદ્ધિ હતી. એમણે શેઠાણીને આચીર્વાદ આપેલા કે જે કામ પડેલું લેશા તે સારું છૂટશે. શેઠાણીના હાથમાં તો સાવરણી આવી મર્ધ વાળતી જ્યાં ન બોલતી જ્યાં કે 'હેમ, આમ કચરો કઢાવ. ઘસીઓએ ધણી વીનળા. ત્યુ શેઠાણી સાવરણી કેમેલ હોડે નહિ. શાકીને સૂને બોલાવ્યા. જોડે રખાખ્યાં હતું 'સાવરણી મૂકે છે કે નહિ.' મેઢની સામે સાવરણી ફેરવતી મેઠાણી બોલી 'હેમ કચરો આમ કઢાવ. શેઠ તો આમ' પામી મવા કે આ મુ. 'નહીં હાઈ વળગાડ લાગે છે. જોડે તો જૂવા ભેગી, જતીને બોલાવ્યા. પચ્ચ હરકને સાવરણી જતાવિને શેઠાણી ભેરચી બોલે, 'હેમ, આમ કચરો કઢાવ. જ્યાં શાક્યા હાઈની કરી ફાળી નહિ. નારદજીને ખૂબ મન આવી આખો દિવસ અવળ કરીને શેઠ તો સાક્યાને નિરાસ બનીને બેતી ગયા. આ જાણુ સુચીત્ત થયો કે શેઠાણીના હાથમાંથી સાવરણી છૂટી મર્ધ ન મેઠાણી ભેસી મર્ધ તેણે બીખારીએ આપેલા નથની સીને વાત કરી. આ છે નારદનો સ્વભાવ. એ ચૂપ રૂમ ભેસી હ. 'અ સાચા કામ કરનાગની દશા મેઠાણી જેવી થાય છે.

કહવાનું તો પણ એ છે કે નારદ આવા કુતૂહલક્રિય હતા. એમને આરા ન આતા હોતુક કરવા અને નવા બદ્ધ અમર્થ હતાં. નારદના હાથમાં હસ ને કમડમ ના નમતી પાને પ્રતિષ્ઠિત નામની વિદ્યા હતી. અ વિદ્યાના પ્રભાવથી અ હાઈ ન માય ત્યા મેનારપાના હસવા જનાવી

શક્તા હતા આગળના સમયમા આવી વિદ્યાઓ બહુ પ્રચારમા હતી થોડા સમય પહેલા મહમદ છેલ કરીને એક આવી વિદ્યા બાણુનાર થઈ ગયો એક ગામના ચોરા પર એ મહમદ બેઠો હતો, ત્યાં એક જૈન મુનિ ભાત વહોરીને ત્યાંથી નીકળ્યા, કૌતુકને ખાતર મહમદ છેલે એ ભાત પર દષ્ટિ કરી અને એ ભાત માસના રૂપમા ફેરવાઈ ગયા મહમદ છેલે ગામલોકિને કહ્યું કે 'તમે લોકો જે સાધુને પૂજ્ય માને છે એના પાતરામા માસ છે' ધડીવાર તો ગામલોકિએ એ વાત માની નહી, પણ જ્યારે કહ્યું ત્યારે ગામલોકિએ સાધુની પાછળ જઈને ખાતરી કરી તો સાધુના પાતરામા ખરેખર માસ દેખાયુ ગામલોકિએ સાધુને પૂછ્યું કે આ શુ છે ? ત્યારે સાધુમહારાજે કહ્યું કે, 'એ શુ છે તે હું ઉપાશ્રયમા પહોચીને હમણા જ બતાવુ છું'

સાધુમહારાજે ઉપાશ્રયમા જઈને બિક્ષાપાત્રને બાણુમા મૂક્યું અને કાઢિસગ્ગ કરીને તેણે નવકારમંત્રનો જપ શરૂ કર્યો આ જપના પ્રભાવથી મહમદ છેલ જે ખુરશી પર બેઠો હતો ત્યાં ને ત્યાં જ ચોટી ગયો જ્યારે ખાવા માટે બિઠવાનો સમય થયો ત્યારે એ બિઠવા લાગ્યો, પણ કાઈ રીતે બિઠી શક્યો નહી ખુરશી સાથે એ સંજ્જડ રીતે ચોટી ગયો હતો આખરે તેણે વિચાર કર્યો કે જે સાધુમહારાજને મે ચત્તકાર બતાવ્યો તેની જ વિચાનુ આ કામ છે આથી તેણે સાધુમહારાજને ચોરા પર આવીને માફ કરવા વિનતી મોકલાવી, પણ સાધુએ કહેવડાવ્યું કે અમારે તો ત્યાં આવવાની કાઈ જરૂર નથી એ મહમદ છેલને કહી દો કે જે તમારે ગરજ હોય તો એની એ હાલતમા અહીં આવીને ક્ષમા માગો આખરે મહમદ છેલ તોળ્યા તોળ્યાના પોકાર કરતો ચોટી ગયેલી ખુરશી સાથે ઉપાશ્રયમા આવ્યો સાધુએ કહ્યું, 'પહેલા તો આ પાત્રામાની જે વસ્તુ હતી તેની તે બનાવી દો અને પછી પ્રતિષ્ઠા કરો કે આજથી તમારી વિદ્યા કાઈપણ સાધુ ઉપર અજમાવવી નહી તો જ આ ખુરશી બિખડશે, નહીંતર એમ ને એમ રહેશે'

મદમદ છેલે કામા માગી, પાત્રામર્નુ માસ બાદથી મર્નુ અને અને
મોઠપિયુ સાધુને નહીં ખજવવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી. ત્યાર બાદ સાધુએ
મદમદ છેલે ઉપર રત્નેવરણુ ફેરવ્યો. ત્યારે એ છૂટ્યો આવ્યો અને પાત્રમાં
આત જોવા ને મુનિને વદન કરી સૌ વિદાય થયા.

ત્યારે બાવી વિદ્યાના જાણુમર હતા દારિકાના શીકૃષ્ણ વાસુદેવ
તેમની બાદ અમમદિતિએ પ્રવુત્તન સાંખ બાદિ કુમારે. ફર ફરારાદિ
રાજપુરો. બાદિને જુ મિલ હતા શીકૃષ્ણ વાસુદેવનુ કૈમ્યર્ અદ્યુત
હતુ શીકૃષ્ણના કાર્ધજો દવડીના છ પુત્રા કે જેમનુ મુલસાએ પાલન
કરુ હતુ તે અને મજસુકમાસ બાદિ સાત પુત્રો તો મોક્ષવાપી હતા.
શીકૃષ્ણ વાસુદેવપત્નીના ધણી હતા. બાવતી ચોવીસીમાં તેઓ
તમિલ કર કરી. બાવ શીકૃષ્ણમદારાજના ધરમાં જુ નારદ નિરકુલ
રીતે બાવી જર્ધ સજતા હતા જર્ધને નારદનુ આગમન જ્ઞાનદ આપ્યું
હતુ નારદ પોતાની વિદ્યાથી અતરીક્ષમાં જુ બિડી રાજપુરા હતા
જળવાદ અને રથજવાદના મુખવાળા નમરોમાં, કરીતરી સ્ત્રી હોય
તેવાં પુણ્યામાં વણિક ભાંડો વધારે રહતા હોય તેવા નિમગ્નેમાં એવાજો
રહેતા હોય તવા સન્નિવેસમાં જન ગરિઓ રહે તેવા આત્મમેમાં વધેત
રીતે ફરતા હતા આ જુલ નામના નાદ અતરીક્ષમાર્જે દસ્તિનાપુર
નમ મા આવજા પાડવાના પ્રાસાદમાં પધાર્યો. તેમને જોઈને પાંચ
પાંચે કુતાજી અને પાક રાજ સાત રમણા સામે ગઈને તેમનુ
સ્વામત કરવા આત્મા અને તેમનુ એસવા મારે આસન આપ્યું એ
આસન પર દબ નિજવીને તથા પાતાના કમદ્યમાંથી ચારે જાણુ
પાણી બટા અને તેના પર મૂચમર્મ નિજવીને નારદજી બોલા તેમણે
ચારે ત હ દર્શ કરી. દવે ના ફરી દર્ષિ કર્યા પછી અને મુ કરી
તે અધિકાર અવસરે કરવારી.

વ્યાખ્યાન : ૯૪

(રાત્રિવાર, તા ૧૨-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રશ્ન્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે પાંડવોના રાજમહેલમાં આ કહ્લુલ નામના નારદ પધાર્યા અને પાંચેય પાંડવોએ, પાકુ રાજ્યો તથા કુતાશ્રમે તેમને વદન કર્યા, પણ દ્રૌપદીએ તેમને વદન કર્યા નહીં નારદે આહી દષ્ટિએ અતપુરમાં જોયું ત્યાં દ્રૌપદીને ખેડેલ જોઈ, પરંતુ નારદ અવિરતિ હોવાના કારણથી દ્રૌપદીએ જાણીજોઈને જ તેમનો આદર જ્યોત્સના નહોતો આવકને ઘેર આવક આવે, તો આવકને વદન થાય છે સાચા વદન તો તેના પચ્ચક્ષ્માણુને થાય છે મિથ્યાત્વીને સમ્યક્ત્વી જીવે આદર આપતા નથી, કારણ કે આદર સમ્યગ્દષ્ટિને હોય મિથ્યાદષ્ટિમાં આદર કરવા જેવું શું છે ? જેના દેવ અરિહત, ગુરુ નિર્ઘ્રય અને ધર્મ કેવળીનો પ્રરૂપેનો—આ ત્રણુ તત્ત્વની જેને શ્રદ્ધા હોય તે આદરને પાત્ર છે નદીમાં ધસાતો ધસાતો પથ્થર જેમ ગોળ થઈ જાય છે તેમ અનેક કર્મના પરિણામો ભોગવતા ભોગવતા જીવને સમ્યક્ત્વ લાગે છે તે સમ્યક્ત્વના ત્રણુ કરણ છે

૧ યથાપ્રવૃત્તિકરણુ—કર્મ ધસાતા ધસાતા સિત્તેર કોડાકોડી સાગરોપમને વટાવીને એક કોડાકોડી રહે છે

૨ અપૂર્વકરણુ—દીર્ઘકાળના કર્મોને મદરસ કરી નાખવા તે આમાં જીવ તેનો સ્થિતિધાત રસધાત, ગુણુશ્રેણી, ગુણુસક્રમણુ, અપૂર્વ

મહમદ હોમે કામા માગી, પાત્રામર્તુ માર્ગ જાણી મધુ અને અને
કોઈમિલુ સાધુને નહીં પળવવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી. ત્યાર બાદ સાધુએ
મહમદ હોમ ઉપર રત્નેદરલુ ફેરવ્યો ત્યારે એ છુટ્યો, આવશ્યકે પાત્રમાં
આત નેવા ને મુનિને વદન કરી સૌ વિદાય થયા.

નારદ આવી વિદ્યાતા જાણુકાર દત્તા. દારિકાના શીરૂખલુ વાસુદેવ
તેમની આઠ અમનદિરીએ. પ્રવુન સાન આદિ કુમારો દત્ત હારારિ
રાજપુત્રો આદિને જુ મિલ કતા શીરૂખલુ વાસુદેવનુ કૈમવર્ જાણુત
હતુ શીરૂખલુના કાર્કએ દેવકીના ૭ પુત્રા કે જન્મનુ સુષસાએ પાલન
કરુ' હતુ તે અને મજસુકમાલ આદિ સાત પુત્રો તો મોક્ષામી થતા.
શીરૂખલુ વાસુદેવપત્નીના ધરુ' કતા આવતી ચોવીસીમાં તેઓ
તીર્થ' કરે ઘરે. આવા શીરૂખલુમહારાજના ધરમાં પશુ નારદ નિરુકત
રીતે આવી જઈ રહતા હતા. જ્યાંને નારદનુ આગમન જ્ઞાનદ આપતું
હતુ નારદ પોતાની વિદ્યાથી અતરીક્ષમાં રહુ ભડી રાખ્યા હતા
જળવાદ અને સ્વજવાદના મુખવાળાં નગરોમાં, કારીગરી કરી હોય
તેવાં પુણ્યોમાં, વધ્વિક બોઢા વખારે રહતા હોય તેવા નિઝમેમાં ગ્રવાચ
રહેતા હોય તવા અન્નિવેશમાં અને અપિઓ રહે તેવા આશ્રમેમાં વધેઅ
રીતે ફરતા ફરતા આ કબુલ નામના નારદ અતરીક્ષમાર્ગ દલિતનાપુર
નગરમાં આવેલા પાલવાના પ્રાસાદમાં પધારી તેમને જોઈને પાંચ
પદ્ધિઓ કુતાઈ અને પાકુ રાજ સાર કમલા સામે ઘડીને તેમનુ
સ્વામન કરવા જાના અને તેમને બેસવા મારે જાણુન આપુ એ
જાણુન પર દલ નિઝવીતે તથા પોતાના કમસ્થમયેથી મારે જાણુ
પાણી ખંડી અને તંબા પર મુગયમ નિઝવીતે નારદછ બેઠા તેમણે
મારે તરફ દષ્ટિ કરી. દલે નારદની દષ્ટિ કર્યા પાછો અને મુ કરશે
તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન : ૯૪

(રાત્રિવાર, તા. ૧૨-૧૦-૬૭)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રપ્ત્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રૌપદીને અધિકાર આપે છે પાંડવોના રાજમહેલમાં આ કષ્ટુલ નામના નારદ પધાર્યા અને પાંચેય પાંડવોએ, પાંડુ રાજાએ તથા કુતાશ્ચએ તેમને વદન કર્યા, પણ દ્રૌપદીએ તેમને વદન કર્યા નહીં નારદે આડી દષ્ટિએ અતપુરમાં જોયું ત્યાં દ્રૌપદીને બેઠેલ જોઈ, પરંતુ નારદ અવિરતિ હોવાના કારણથી દ્રૌપદીએ જાણીજોઈને જ તેમનો આદર કર્યો નહોતો આવકને ઘેર આવક આવે, તો આવકને વદન થાય છે સાચા વદન તો તેના પચ્ચક્ષ્માણ્યને થાય છે મિથ્યાત્વીને સમ્યક્ત્વી જીવે આદર આપતા નથી, કારણ કે આદર સમ્યગ્દષ્ટિનો હોય મિથ્યાદષ્ટિમાં આદર કરવા જેવું શું છે ? જેના દેવ અરિહંત, ગુરુ નિર્ઞય અને ધર્મ કેવળીનો પ્રરૂપેયો—આ ત્રણ તત્ત્વની જેને શ્રદ્ધા હોય તે આદરને પાત્ર છે નહીંના ધસાતો ધસાતો પથ્થર જેમ જોળ થઈ જાય છે તેમ અનેક કર્મના પરિણામે ભોગવતા ભોગવતા જીવને સમ્યક્ત્વ લાભે છે તે સમ્યક્ત્વના ત્રણ કરણ છે

૧ યથાપ્રવૃત્તિકરણ—કર્મ ધસાતા ધસાતા સિત્તેર કોડકોડી સાગરોપમને વટાવીને એક કોડકોડી રહે છે

૨ અપૂર્વકરણ—દીર્ઘકાળના કર્મોને મદરસ કરી નાખવા તે આમાં જીવ તેના સ્થિતિધાત, રસધાત, ગુણુદ્દેશી, ગુણુસક્રમણ, અપૂર્વ

સ્થિતિજાય કરી નામે છે જેમ વૃક્ષાદિ જેમ પૃથ્વી સ્વામી માને કે તેની અંદરની રસી એકાદાએ બાહ્ય માળી જાય છે અથવા છત્તેરે અપૂર્વશક્તિને નવો બધે પડે, તેાપણુ અનત સંસાર વધે તેમ અનન્ય પડતો નથી.

૩ અનિવૃત્તિકરણ—આજી જીવને એ નિશ્ચય થઈ જાય છે કે કદે સમજાઈ ન શકે વિના પ્રાણે દરવાનો નથી પિયરસરી વાળી મારના તણુ ફેલાય થઈ ગયા. સમજાઈ નહીં આ જન્મ છે કુલે / સમજાઈ આપના નીકર જની જન્મ છે એને મિથ્યાત્વી છત્તેલી પાકે એવો ભવ રહેતો નથી કે કે કુળ-ગ્રામ ત્યાં નિવેડ ત્યાં મું તે અને કઈકે થઈ જશે તો ? કમલ કે હાઈલિય જાનપને કઈ કરી સારા નથી. એવે અધ્યારા અમરાજાજી મુસામે છે શુભ કર્મના પરિણામને એ દેવદેવતાં મુખે જોતને છે પણ એ મુખને કઈ જાણે સમજ નથી. શાક અન દાનિ તો પોતાના કર્મથી જ થાય છે.

દેહાન્ત—સાતમે અહીં સાધવા જતી મનુષ્યશક્તિને દેહાન્તમાં એક બનતર દેવો કાળ પણ અર્પણથી તેના શુભ કર્મને કાળ તરીકે તાલુકો જાય દેવાને સ્થાન કરી એકવાર એકેવ બનતર દેવોને એકેવ સભે અવે. વિચાર અન્યથે કે શાળ કન્યક દેવામાં કે એકેવે ન દેવે તેાપણુ અન્યત્રીને કોઈ એક અવવાળી નથી. આરા સિવાય પાકે બનતર નવસો ગમ્યજી દેવતાઓ છે આયો જ વિચાર એકાદાએ જાય દેવાને જ અન્ય જ મ કરવાથી અન્યત્રી દરિયામાં ફેલી ગમે. ન્યા દેવતાઓ ખસી ગયા. આયો જ મ કરવા અર્થ સાતળી નરક સમાઈ મઈ તેા તમારી સંવામાં દેવતા જેમણે છે ? શુભ કર્મને કાળ દરે તાલુકો / તમણુ પદાણુ નરવાણુ છે અન અશુભ કર્મને કાળ અથ પડી તમને કાળુ જમાવશે ? દેવીદેવતાઓને નજાકેયો તેા એ જમાવશે કમી નહીં આરે અનિના જીવામાં મારે અમા કાળ છે.

નાશી જીવાન કોઈ અને કાળ નધારે દેવ છે અન્યને મુક્ત

અને માન વધારે હોય છે, તિર્પ્પયને આહાર ને કપટ વધારે હોય છે, ત્યારે દેવતાઓમા લોભ અને પરિગ્રહ વિશેષ હોય છે

દેવતાઓને કવલાહાર કરવો પડતો નથી, છોકરા-છોકરીઓને પરણાવવા પડતો નથી એક જ પ્રહરનું નાટક જોવામા એમના આયુષના દસ હજાર વર્ષ વીતી જાય, છતાં એમના લોભ અને પરિગ્રહનો કોઈ પાત્ર નથી આવા દેવતાઓ તમને શું આપવાના હતા ?

એ મિત્રો ગામડામાથી એકીસાથે શહેરમા જાય તેમા એક ઑદિસ સાદુ કરતા કરતા પણ રોકની મહેરબાનીને પાત્ર થઈને કમે કમે પેદીનો લાગીદાર રોક ખની જાય, ત્યારે ખીજો એ જ ઑદિસનું ઝાડુ વાળતો જ રહી જાય પુરુષનો હિંદ્ય હોય તો કચરામાથી લાખો રૂપિયા થઈ જાય અને પાપનો હિંદ્ય હોય તો હાથમા રાખેલા દસ હજારના એક હજાર રહી જાય અથવા બજારમા જતા તેનું ખીસુ કપાઈ જાય તો પછી તમે દેવદેવીઓ પાસે શું માગો છો ? સાચો આવક કપાય બીજા માગવા જતો નથી જેને નવેશ તત્ત્વોનું જાણપણું હોય તેવો આવક લાભ મળે ત્યારે કુલાઈ જતો નથી ને તુકસાત થાય ત્યારે હાપહાપ કરતો નથી પરંતુ અગ્નાની આત્માને સમજણ પડતી નથી, માટે એ દેવીદેવતાની માનતા કરવા લાગી જાય છે

દુષ્ટાન્ત—મીરાબાઈ પરણીને રાણાને ઘેર આવતા હતા માર્ગમા જ એમની કુળદેવીનું મંદિર આવ્યું વરકન્યાને મંદિરમા લઈ જવામા આવ્યા રાણાએ મૂકીમૂકીને વદન કર્યો, પણ મીરા એમને એમ જોભી રહી ! આથી તેની સાસુ બોલી—

‘ સાસુ બોલ્યા સોહાગણી વહુ ’ નમે શક્તિને પાય ’

પરંતુ ત્યાં તો નવવધૂ તરીકે આવેલી મીરાએ તરત જ જવાબ આપ્યો—

‘ મસ્તક મારુ નહીં નમે, એક વિના ગિરિધરરાય
મીરા મન મોહનસે મોહ્યુ. ’

આ સાબળીને સાસુ હજોગઈ ગઈ એણે કહ્યું —

સામુ કહે સામુ બોલી બાબલી ખારે નથી બા વહુનુ કમ.
પુત્રને કહે એને રાખે પહરી, એના ન્હારા ચણાવે નિવાસ. મીરા
સામુએ તે જ દિવસથી ખીરને રહેવા ખારે છુટુ મકાન બાપી

દિલ્હી ખરતુ—

ખીરાં બોલ્યાં મન થઈ બામુ સધુ ને કાઠિયો જ બળા !

જે છત્રને પેરમ્બ અને કમળ પ્રિય હોય તેને તે એકાન્ત જ
અમે છે ત્યારે તમે પા કલાક એકલા બેસી રહેવામાં કદાચી જવ હો
ને છીડીને બાજરમાં દોડ્યા જવ હો. લોકિક અને લોકાત્તર મિત્રાત્વમાં
રાજપારાઓ જાન બૂઝ્યા છે. મી દેવચંદ્ર મહારાજ કહે છે—

જમા તળમાં ? રમ્યાં કેમ કિંધર હો રતિ પામે અયલ કે
સરોવર જલધર જલ વિના નવિ ચાહે હો જગજાતક જાળ કે.

અતિત નિવૃત્ત્ય ઝીંઝી !

મુખને ન જમે હો. ખીજનો સગ કે માણવી ફૂપે મોવિમાં,
કેમ એસ હો આવળતક જુગ કે અનિત નિવૃત્ત્ય ઝીંઝી !

હે અતિત નિનેશર પ્રભુ ! મને તો આખી સાથે જ ઝીંઝી

લાગી છે. મને ખીજ કોઈ નો સગ અપતો નથી. માણવીફૂસમાં કમ
નારો કમરો. કલા આવળના ફૂલમાં ફરવા સા ખારે જવ ! આત્મ-
સ્વરૂપમાં રમનારો હોય, તેને જ પુણ્યમનાં યોગમાં અર્પણ નથી.
સમ્પ્રજ્વરના સ્વાદ આખનારને પેલ વિજ્યા પેલવો તુચ્છ લાગે જ તમને
બે બેડે સવારી કરવાના જોખ જાગ્યો છે. કલા વિચાર તો કરો કે
દેવો તમને તમ કે દેવોને તમે નમો છો. વૃંચાચિ ત જમસંઘે જસસ
ધમ્મે જયા મળ્યો — તુ મન ખમમાં રમે છે તને દેવો ખુ નાસ્કાર
કરે છે. ન તુ તમે જ તમારા હૃદયથી ચાલકાઈ કરો કે તમારુ મન
ખમ મા રમે કે કે. જમા રમે છે. ઉપરની ચાચા તમે હૃદયથી બોલ્યો
છો કે માત્ર છાંયી !

જમા આજ પાચમા પુણ્યવાનમાં હોય છે ત્યારે દેવતાઓને

વધારેમાં વધારે તો ચોથુ ગુણસ્થાન મળે હવે તમે જ કહો કે તમે મોટા કે દેવ ? પરંતુ તમારામાં મિથ્યાત્વની ગાઠ એટલી બધી વધી ગઈ છે કે તેનું આપરેશન કોઈ સાધારણ ડોક્ટરને હાથે થઈ શકે તેમ નથી.

અનંતકાળથી પેસી ગયેલું મિથ્યાત્વ આ મનુષ્યભરમાં જ નીકળી શકશે તમારા આત્માનો અનંતગણો વિભવ છે સિદ્ધના સુખનું વર્ગીકરણ કરતાં તેનો અનંતમો ભાગ એક જાળમાં મૂકે અને એક તરફ દેવાના તમામ સુખો મૂકે, તોપણ સિદ્ધના સુખના ભાગવાળું પક્ષુ નીચે ને નીચે રહે છે આમ સિદ્ધના સુખો અનંતગણા છે આવા સુખો પ્રાપ્ત કરવા માટે આ મનુષ્યભરમાં જ કામ કાઢી લેવા જેવું છે પણ કથાયથી હોળાળાઈ ગયેલા હૃદયમાં આત્માનું સુખ દેખાતું નથી. જેને આત્માનો વિભવ એકવાર દ્રષ્ટિમાં આવી ગયો હોય તેને દેવાની કે અમરોપતિની સમૃદ્ધિ આજી શકતી નથી એના માટે તો આનંદ આનંદ અને આનંદ જ છે

અનુભવીને એકલું આનંદમાં રહેવું રે,

ડગણું નહીં દુઃખ પણે સમભાવે સહેવું રે

આ અનુભવીના ઉદ્ધારોને હૃદયમાં ઠસાવો તો સસારનાં સુખો તમને તુચ્છ દેખાશે ‘સ્વ’ ભાવમાં સ્થિર થાવ

‘આપ સ્વભાવમે રે, અવધૂં સદા મગનમે રહન્ય’

‘સ્વ’ ભાવમાં શોકનો સભવ નથી. તમારે શોક જોઈએ છે કે આનંદ ? ભગવાન કહે છે કે જે લોકની જ જાળમાંથી છૂટે છે તે જ વીર પ્રણસાને પાત્ર છે તમે અગાઉ માડામાં બેસીને એક ગામથી બીજે ગામ જતા હતા તેમાંથી આગળ વધીને મોટર, ટ્રેક્ટર અને એરોપ્લેનમાં બેઠા જેવી પ્રગતિ સાધી પણ એ ટાર્કમ બચાવવાને તમે ધાડ શી મારી એ બતાવશો ? તેજમદીના ભાવો તો ટેલિફોનની ઘટ્ટડીથી તમે મેળવી શકો છો, પણ આત્માના ભાવો બિંચા ગયા છે કે નીચા ? ભગવાને આરભ અને પરિચયની ના

પાડી છે છતાં તમને એ જ મને છે પાપ જને સાપ એ જને
અપા જેવાં નથી છતાં તમે તો પાપને સામે પગે આવકારી રહ્યા
છો. પરંતુ તમે જે કાળા કબન, કાન્તા જને કુકુળ માટે આ બધું
કરી રહ્યા છો એમને સાથે સર્વ જગતી સખત નિકાસનથી છે અહીંની
નિકાસનથી તો તમે સારિયત દહિને પણ દૂર કરતી રહો છે.
પણ ત્યાં તમારું ચાલશે નહીં એવો ઠોઠાંભરીત જાઓ નથી કે ઉપર
જાણેલા ચાર કક્ષાઓને સાથે સર્વ જઈ રહે.

જેની સુરતામાં સોડહમ્ નો વાર અપિસ્તપ્તે અવ્યવસ્થિત
દાપ તેની સુરતા જ કર્મની નિર્દેશ કરી રહે છે ઠોઠાંભરીત વેપારી
સાખને હીરો ખરીદી ન રહે માટે એ એક દબારનો નાનો હીરો
ખરીદી છે પણ એના દિશમાં જેમ સાખના હીરાનું મહત્ત્વ એણે
અકાપેશુ નથી હાતું સાખના હીરાને એ સર્વ રક્તો નથી એ એની
નજાઈ છે તેમ તમારાથી સર્વવિરતિ સાધી ન શકાય તે કેવરિરતિને
આદર આપો.

દ્રોહીઅ નારદને વદન ક્યો નહીં આ જોઈને નારદને એમ
થયું કે કુલાદ્યે પાકું રાત્રે જને પાંચ પાપોએ મારી ખૂન
કરી મન વદન ક્યો પણ રૂપસાવણના અભિમાનથી દ્રોહીએ મને
વદન પણ ક્યો નહીં માટે આ દ્રોહીનું અભિમાન ઉતારું ત્યારે
મનુ નામ નારદ સમક્ષ થઈ રહે. જાનરણ દેવતાઓ પણ
મ. કહેલ કામ ન રહ કરી ન રહે તો આ દ્રોહી શી નિશ્ચયમાં છે.

ૐ શાન્તિ

અધ્યાન : ૬૫

(રવિવાર, તા ૧૩-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રજ્ઞા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી. વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે. કપ્તુલ નારદને નમસ્કાર નહી કરવા બદલ દ્રૌપદીની સાત ઠેકાણે લાવના-
ને નિર્ણય અવિરતિ નાગે કયો તેણે વિચાર કયો કે આ દ્રૌપદી
શપલાવસ્થાવતી હોવા ઉપરાંત ખાચેય પાવે પશુ એનો સ્તકાર કરે
છે એ અભિમાનના કારણથી જ દ્રૌપદીએ મને વદન કયો નથી
સમ્યક્દર્શન વિનાની કરણી નિર્જરા કરનારી બનતી નથી નારદજીમાં
અદ્વયર્થ, વિદ્યા આદિ ગુણો હતા, હતા તેઓ સમ્યક્દર્શન પામી
શક્યા ન હતા ભગવાન કહે છે કે—

નાદસળીસ્સ નાળ નાળેણ વિના ન હુન્તિ ચરણગુણા ।
અગુણસ્સ નત્થિ મોક્ષો નત્થિ અમોક્ષસ્સ નિઠ્ઠાણં ॥

ઉત્તરઅધ્યયનસૂત્ર, અ ૨૮, પા ૩૦

સમ્યક્દર્શન વિનાનું જ્ઞાન એ સાચું જ્ઞાન નથી જ્ઞાન વિના
ચારિત્ર નથી, ચારિત્ર વિના યુક્તિ નથી અને યુક્તિ વિના નિર્વૃણ્ણ
પદ્ધતિ પ્રાપ્તિ નથી જે માણસ દ્વિધામાં પડી જાય છે એ સમાધિને
પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી. સમક્ષિતી જીવ 'પર'થી લાભ અને હાનિ યવાની
કલ્પના પણ કરતા નથી સમ્યક્દર્શન કહે છે કે મારી ઉત્તમ આરાધના

હીસ તો હે માનવા! તને એક જ આવે મુક્ત હીસ નો મખમ
આરાધના હીસ તો ત્રણ આવે અને જમન્ય આરાધના હીસ તોપણ
તને પદ્મ આવે મુક્ત હીસ અને—

મહા સુર સસુતા વહિવા ચિ ન વિજસ્તર ।

વહા ઝીલે સમુત્તે સંસારે મ વિજસ્તર ।

પરોવેશ દોરાવાળી સોય કમરમાં પડી જાય તોપણ એ મળી
જાય છે તેવી જ રીતે સમજવું ન પામેયો. જ્યારે અર્ધપુરુષપરાવત
પામ્યા વિના રહેતો નથી એક દેવાદ્યાર માણસ પડેલો કમાઈને
જાણ્યા પછી દેખે ખાવતાં ખાવતાં એક અધિષ્ઠી નેટસુ જ મુઝી
રાખે, એવી રીતે સમજવું ની જ્યારે પડિયાલ થઈ જાય—મિથ્યાત્વના
ધરમાં તે આત્મે જાય તોપણ અર્ધપુરુષપરાવત ન પામે છે પરંતુ—

સમક્ષિત વિનાની કોપી કલ્પી મેં જાજ મુધી;

ટાળે ન આવે હેરા સમક્ષિતો લઈને લાવે,

મહાવીરનું શાસન ચારે બોરે દેશાવે તમે

ધર ધર સદેશ વહાલા વીરનો મુનાવે જામે.

જ્યારે પુરુષના લક્ષ્યે પરક્રાંતિના લક્ષ્યે મહું મહું ક્યુ પણ આશ્રમના
લક્ષ્યે કઈ ક્યુ નહીં મરુતવત નેટલા મુકપણીના કમલા કમી, જતાં
સમક્ષિત રિત આવતા હેરા ટાળે નહીં

દૃષ્ટાન્ત—પદ્મસેન રાજાને એ પુત્રા હતા મોટો પુત્ર વીરસેન
અને નાનાં શરસેન. જ તે વિચારણુ તો હતા પરંતુ નાનો ભાઈ
શરસેન જ્યાંય દતો ખાતાની વિચારણુ શુદ્ધિથી મધી કળાઓ
ત શીખી ગયો. દવે તેમને મુદ્દકના પક્ષ શીખી લેવાનો વિચાર કર્યો.
આથી તેણે જ્યાંય દુનક સદાવધ નામની ધનુર્વિદ્યા પક્ષ શીખી લીધી!
એક વાર તખ્તનના રાજ્ય પર શત્રુરાજા ચડી જાવો. નાના પુત્ર
શરસેન ક્યુ કે કુ મુદ્દ કરવા ગયો હું મારા લક્ષ્યે વડે શત્રુઓ
પર્યાપ્ત થઈ જશે.

અને શત્રુસૈન્યના અવાજ ઉપરથી ચક્ષુહીન શરસેન લક્ષ્યેધી બાણોનો વરસાદ વરસાવવા લાગ્યો. શત્રુના સૈન્યનો પરાજય હાથવેતમા જણાવા લાગ્યો, પરંતુ ગુપ્તચરો દ્વારા શત્રુરાજને ખબર પડી ગઈ કે આ શત્રુઓની સેનાનો સેનાપતિ જ આધળો છે આપણા સૈન્યના અવાજ ઉપરથી જ એ બાણો મારે છે, માટે હવેથી કોઈએ લડતા લડતા અવાજ કરવો નહીં હવે અવાજ વિના શરસેન બાણ ક્યા મારે ? શત્રુઓતુ બળ વધી ગયું અને શરસેન પકડાઈ ગયો. આખરે વીરસેન યુદ્ધે અગ્રો અને પોતાના બળપરાક્રમથી શત્રુઓને પરાજિત કરીને શરસેનને છોડાવી લાવ્યો.

બંને રાજાના પુત્રો હતા, શરવીર પણ હતા, પણ શરસેન આખો વિનાનો હતો, માટે પકડાઈ ગયો. આ જીવ પણ સમ્યગ્દર્શન વિના આધળો છે સંસારના લક્ષ્યો તો એણે ધણુ કર્યા છે, પણ એ ભૌતિક સુખોના લક્ષ્યો એણે આત્મલક્ષ્યને વહેચી નાખ્યું છે. પૌદ્ગલિક વસ્તુઓની ઇચ્છાએ એના શબ્દવેધી બાણ નિષ્ફળ નીવડે માટે નિર્વ્યાજ સેવા કરો વ્યાજ વગરની સેવા માનવને આત્મલક્ષી બનાવે છે પૌષ્ઠ, સામાયિક આદિ ધાર્મિક ક્રિયાઓ કરીને ભૌતિક ઇચ્છાઓ કરો નહીં નવપૂર્વ સુધીની વિદ્યા તો અલબ્ધ પણ લઈ શકે છે, પણ ભગવાન કહે છે કે—

એ હોય પૂર્વ ભણેલ નવ પણ જીવને જાણ્યો નહીં,
તો સર્વ તે અજ્ઞાન લાખ્યુ સાક્ષી છે આગમ મહી
એ પૂર્વ સર્વ કલા વિશેષે જીવ કરવા નિર્મજા,
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને સર્વ ભલ્યો સાભળો

નવ નવ પૂર્વનું જ્ઞાન હોવા છતાં જો જીવને ન જાણ્યો, સ્વસંવેદન અને અનુભવ ન આવે તો એ અજ્ઞાન છે શાસ્ત્રોનું જ્ઞાન જીવને નિર્મજા બનાવવા માટે છે. જ્યોત્ષ્ણ દાથીઓને અબાડી સહિત જિહ્વા નાખે તેટલા ફેરી ચાલીના ઢગલા કરે અને તેને ઘોળીને ચાલી બનાવીને.

સખાણુ કરે તેટલી વિદ્યા એક નવમા પૂવની માત્ર. આટલી વિદ્યા
વરના છતાં સમ્યક્દષ્ટન વિના એ સાચુ જ્ઞાન મળાતુ નથી.

સમ્યક્ વિનાની કસ્ટી એકાદ વિનાનાં સો ખોરાં જેવી કે
સમ્યક્દષ્ટન એ જેન શાસનનું મૂળ છે

આત્મજ્ઞાન ત્યાં મુનિપણુ તે સાચા શુર હોય

બાકી કુળશુરુ કમળા આત્માર્થી નહીં જોય.

જેટલાં સમ્યક્ સમય અને તપ કરે, એટલી કમની નિર્જરા
કરે. સમજિને સમ્યક્દન કહેવાય છે જાગવાન કહે છે. તે બાવિષ્ણુ
જ મિદે જ નિશ્ચયેષવ બાવિષ્ણુ ધર્મ જહા તહા —જેમ છે તેમ
ધર્મના સ્વરૂપને જાણુ અને દાધર્મી—પ્રિયધર્મી જનને ધર્મને સાચવ
કેટલાક જીવે તપ તપનારા હોવા છતાં જ્ઞાના બેઠા હોય છે

અર્ધજાણુ કરી જીવે લટકે વસત લગા કુમ પડે

જટાજાલ સિરમુડે જાહે વિણુ જહાએ વલકટકે

સમજિત નવિ લક્ષુ રે એ તે જાણે. મતુર્જતિ મંકી

મિચ્છાત્વ નવિ ગયુ રે એ તે.

કેટલાયે તપસો જિયા હાથ કરીને, ગાદ પર લટકાવે, કોઈ બાખા
સરીરે રાખ જગાડીને કોઈ ઠા વધારીને અને કોઈ મુડ મૂડાવીને
તપ તપ કે છતાં સમજિત વિનાના હોવાથી તેમનું જગજગતુ
નથી. કોઈ સંવાગજક્ષા મર્ધ વાયુજક્ષી કોઈ કમળજક્ષી, કોઈ મૂંચ
તા સ્થ જન કોઈ દસ્તિલાપ્ત જનને તપ કરે છે. પશુ જા જર્જા તપની
રાજી સુખની સાલસા છે ક્રિસાર્માં ધમ માનનારને જાગવાન જાણ
સ્યુ કહેતા નથી. જેને આત્માશ્રી નહીં બીજાથી સજ્જાત મર્ધ છે
તે કોઈથી ડરતા નથી. સમજિતના જાણ પ્રકારે. આ પ્રકારે છે

નિસ્સક્તિય નિષ્કલંકય નિવિતિગિજ્ઞા ધમજ્ઞ વિદીપ.

ઉપદુહયિરીકરણે જગજગતમાલજે મહુ જ.

ઉત્તરાધ્યયનસુત્ર જા. ૨૮ ચા. ૩૧

સમકિતી જીવને જૈનધર્મમાં શાહી ન હોય, પાપધર્મની વાહી ન હોય, કરણીના ક્રળમાં સદેહ ન હોય, પાપકીઓના આડખર દેખી મૂકાય નહીં, સ્વધર્મની પ્રસસા કરનાર હોય, ધર્મથી ચ્યુત થતા જીવોને ચિયર કરે, સ્વધર્મીઓની ભક્તિ કરે, જૈન ધર્મને અનેક રીતે દીધાવે, જેમ શ્રીકૃષ્ણે ધર્મની દલાલી કરી, ગાંધી શ્રેણિકે અમારિપણ વગડાવ્યો. સાધક કહે છે, ‘ભગવન્ ! આપના મહાનલભાથી સમકિતની, જ્ઞાનની, ચારિત્રની એક જ ચિનગારી મને મળી જાય તો મારું ભવશ્રમણુ અટકી જાય એ ચિનગારી માગતા ભક્ત પ્રાર્થના કરે છે—

ચક્રમક લોહુ ધસતા ધસતા ખરચી જિ દગી સારી,
જનમગરીમાં તણુજો ન પડ્યો, ન ફળી મહેનત મારી,
મહાનલ ! એક જ દે ચિનગારી

સાધુપણુ લીધા, બ્રહ્મચર્ય અને સયમ સાધ્યા, પણ જનમગરીમાં તણુજો ન પડ્યો સમ્યગ્દર્શનમાં મીઠું મુકાર્થ ગયું અને—

ચાદો સળગ્યો, સૂરજ સળગ્યો, સળગી આલ અટારી,
ના સળગી એક સળડી મારી, વાત વિપતની ભારી !
મહાનલ ! એક જ દે ચિનગારી

અનત સિદ્ધો, તીર્થ કરો એ જ સમ્યગ્દર્શન પામીને મુક્ત થઈ ગયા, અને મારી મિથ્યાત્વની ભરેલી સળડી ન સળગી તે ન જ સળગી ! આ ઓછા દુખની વાત છે ? આ સળડીના મિથ્યાત્વરૂપી દોષજ્ઞાને જે સળગાવવા હોય તો અસણુ, આચરણુ અને જ્ઞાનની ચિનગારીની યાચના કરે !

બધા પાગી જાય તેવી આ મીજ નથી તમને તો પ્રભુની વાણીમાં શ્રદ્ધા નથી, પણ નોટોના બડોમાં જ શ્રદ્ધા છે સો રૂપિયાની નોટ હાથમાં લીધા પછી તમે તેને ફાડી નાખતા નથી એકમા નાણા મૂકવાની શ્રદ્ધા છે પહેલાથી ટિકિટના પૈસા આપ્યા પછી એ જ ટિકિટથી સુબઈ પહોંચાઈ જશે એવી શ્રદ્ધા છે, પણ શાઓમાં શ્રદ્ધા નથી.

જનવાન કહે છે અર્થ સંધિ નિ મુક્તોસિદ્ધમાણે મવતિ —જેવાં
સંધિ ને વ્યવસ્થર મને મળ્યાં હતાં તેવાં જ તમને મળ્યાં છે માટે
દાધમાં વ્યાવેષી તકને ગુમાવશો તો પસ્તાવો રહી જશે. સમય દૂર
છે ને સ્વાર્થ પ્રજા છે એક મિનિટ પણ માથા મનાર ગાદી વૂઠી જાય છે

કલ્પની કુશળ છે એણે અપ્રાપ્તપૂર્વક મેળવેલા પાત્રથી ઠીઠીએ
કરી લીધી છે આજુબાજુના પ્રદેશમાં કુશળ પડ્યો છે વાત
સંચારમાં બીજાઓ તો કુશળ કુશળ ની ગીસો પાડે એ સમગ્ર સમય
તેવી વાત છે પણ જેની ઠીઠીએ પાત્રથી જલ્દાઈ રહી હોય એવો
કલ્પની પણ જાણી શકે પોતાર પાડવા માટે એ શુ જોજ આશ્ચર્યની
વાત છે ! જનવાન કહે છે કે જે કેવળમાન અને કેવળદશન અને મનુ
હતું એ જ તમારી સવામાં પડ્યું છે ને માનવ એને જાણ કરે
તેનું જાણવું થઈ જાય ! પ્રભુએ આ મોધ તમને સુલભ કરી આપ્યો છે
જતાં તમે કુશળ કુશળ ના પોતારો પાડવા કરો તો એવાથી વધારે
બીજુ ક્યુ આશ્ચર્ય હેઈ શકે ? જેણે સામાયિક ક્યુ હોય, જે વિચિત્રમાં
એકા હોય તેવાથી અતિ તિનો વાદર થઈ શકે નહીં દ્રોષદાનીએ
નારદનો વાદર ન કર્યાં આથી ચિદાર્થ જઈને તારદ તપ્તી એકદમ
જિજ્ઞાસુ બન્યા અને વિચિત્રતા વચ્ચે બે વાજ મોજાનો જલજલમુદ્દ ઉદય થઈને
આર સામ્ય મોજાના વિસ્તારવાળા ધરતીના અંધારમાં અમરકમ
નામની નજરીમાં તમે આવી પહોંચ્યા ત્યાં શુ બાંધે તે વ્યવસ્થર

ૐ શાન્તિ

વ્યાખ્યાન : ૯૬

(સોમવાર, તા ૧૪-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રપ્ત્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રૌપદીને અધિકાર આપે છે. ગાયપૂર્ણ દષ્ટિવાળા કલ્કલ નારદ ધાતકીખડકીપત્ની રામધાની અમરકકા નગરીમાં આવ્યા આ નગરીને જાવન હન્ટર અને ચોરાશી ચોટા હતા, અનેક પાશુડીના સ્થળો અને બાગબગીચાઓ હતા કોટ-કિલ્લાઓ અને તેમાં એકસો વિશાળ દરવાજા હતા આજે તો ચારે તરફ જૂના કોટ-કિલ્લાઓ હોય, તેને પણ સાફ કરી નાખવામાં આવે છે, આથી ચહેરોની ચારેય દિશાઓ મોકળી થઈ ગઈ છે અમરકકા નગરીમાં પદ્મનાભ નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો આગળના રાજાઓ પ્રજાના પિતા જેવા હતા તેમની પ્રજા સુખી ને સતુષ્ટ હતી તેઓ સિદ્ધાસન પર નહીં, પણ પ્રજાના હૃદય પર રાજ્ય કરતા હતા ત્યારે આજના ત્રણ ત્રણ વર્ષે જલસાતા મંત્રીઓ માત્ર ખુરશી પર રાજ્ય કરે છે એમને પ્રજાના કરતા પોતાની પીડા ટાળવાની વધારે પડી હોય છે, કારણ કે ત્રણ વર્ષ પછી તો એને ખુરશી છોડી દેવાની હોય છે !

પરન્તુ પદ્મનાભ રાજા પ્રજાવત્સલ હતો એ અડમ્બ, શૂંચીર અને પાપીઓને દડ દેનારો હતો. જે રાજ્યમાં ગળા દયાળુ અને પાપીઓને દડ દેનારો હોય, તેની પ્રજા સુખી અને મજદુર હોય છે તેથી બિલકુલ

નેના રાજ્યમાં સજ્જનો રિખાત્ય હોય પાપીઓ ક્રૂરતાશીલ હતા હોય, સર્વત્ર અન્યાય, અધમ અનીયિત, સુરા અને સુદરીનું સામાન્ય પ્રવર્તવું હોય, તે પ્રજાનાં પણ પાપનો ઉદય છે એમ સમજવું

પચ્ચણ રાજ્યના રાજ્યમાં કોઈ ચોર ન હતા કોઈ સોજી ન હતા કોઈ મસ્ત્રિપાન કરનારા ન હતા કોઈ અભિચારી ન હતા અને કોઈ લુગાર કે સહો ખેલનારા ન હતા. સહો એ મુધરેસો લુગાર છે નેના માટે કહેવત છે કે સહો ત્યાં નહીં ! સહાનું પણ ન હતાં એક કવિ કહે છે—

શૂદ્ર મોડા કુકમ કરે ને હ્યાલ પાકે રાય,
જાહીચી-નહીચી હમિયુ કાદે, નાખેમોટી રાજ,
બા જગતમાં જ્યાં લુગો ત્યાં સહી ચારે કાર.

સહાખોર એટલે ધોળા ખો ધોળા ચોર ! સહાખગર એટલે જ્ઞાન અને રોડ જ્ઞાનનું કારખાનું સહી એટલે માનવના મનજાદૂપી મહીનને મરમામરમ ખનાવનારી બેટરી ! સહી એટલે ભોક્ષ અને સાલજી કાકવજરેથી મળી ! બા સહાની સાલુસીમાં સપ્પાયેસો તર હજવા છતાં તેમાંથી છટકેલો મુરજીલ છે સહાખોરની અંતિમ દામીના જોખસામાં જ મુઝાયેલા હોય. એના થા દામીનાનું ક્યારે લીલામ અગી એનું કોઈ ઠેકાણું નથી અને—

ખાવાની તો ફુરસદ ન મળે, ખાવાનું જ્યાં ખાય ?

ગેહીરાગાને બોલાવીને ભોગે ભોગે ખાય બા જગતમાં
ખાખડા પણ હોએ ભેંમે હસતા શીરખોર બા જગતમાં

સહાખા ને જ્યાં ફુરસદ જ ન હોય ત્યાં ધીર ખાવા માટે તે ક્યારી પડતી સહે ? પણ સહાવાળાઓ એની દિલ્લેર હસતા નથી, સહા-ખગરની જાનુબાજી ગમી જનવા માટેના સાધનો પૂરીપોષી, સેવ ચવડો બળ વારેની ગેહીરાગા દાતર ન હોય છે ! જગતમાં નેસવાની બા તો ક્યારી હોય ? અટમ બાખોખતિ અગોધિયાઓ પણ

ઊભા ઊભા જ એ પૂરીપકાડીને પેટમા પધરાવી દેતા હોય છે એ ખીયારાએને જ્યાં ખાવાની જ કુરસદ મળતી ન હોય, ત્યાં જખીને સૂઈ પણ ક્યાથી સહે ? રાતના એક વાગ્યે ટેલિકેનની ઘટડી વાગે, ને એ ખીયારો ઝખડીને જખી જાય છે, અને—

પચીસ પાટનો સોદો કીધા, બજાર તેજ થઈ,
લાખો રૂપિયા કમાઈ આવ્યા, થેલી ભરાઈ ગઈ

પાચ, દસ, પદર અને વધતા વધતા પચીસ પાટનો સોદો કર્યો અને લાખો રૂપિયાથી એની થેલી ભરાઈ ગઈ ! સદાના વેપારમા કાટો કે તોલાતુ તો કામ જ ક્યા હોય ? ‘લીધા ને દીધા’મા જ વેપાર થઈ જાય છે માલના અસ્તિત્વ વિના તોલમાપ વિનાનો વેપાર એ જ સદો ! સટોડિયાને લાખ રૂપિયા મળી ગયા પછી લલા બાકી શુ રહે ? એક તો જીટ જ બીચુ હતુ ને તેમા એ બીકરડા પર ચડી ગયુ પછી એની શેખાઈનો પાર ક્યાથી રહે ? બજારમા એની ‘વાહ વાહ’ બોલાવા લાગી પણ એ ખીયારાને ક્યા બજાર હતી કે આ વાહવાહ તો હવામા બીડી જવાની છે અને બજારની રૂખ બદલી એટલે—

પાચસો લેતા લાખ ગુમાવ્યા, તેજ બીડી ગઈ !
ધરખાર ને માલમિલકત સાથે આબરૂ ચાલી ગઈ !

બજાર બદલી ને લાવ બદલ્યો, આબરૂની લીલામ થઈ ગયુ. મકાન, ગાડી, વાડી અને લાડીના દાગીનાઓ વેચાઈ ગયા ! પાચસોનો લાલ લેવા જતા લાખ ગુમાવ્યા ‘લેને ગઈ પૂત તો ખોઈ આવી ખસમ !’ની કહેવત સટોડિયાને ખરાબર લાગુ પડી ગઈ ! આ છે સદારૂપી જુગારના વ્યસનનુ ફળ ! સાત વ્યસનોમાના એક વ્યસનનુ નામ છે સદો—જુગાર ! સદાને આત્માનુ લાવ ખૂન માનવામા આવ્યુ છે. સદો કરનાર ધોર નરકમા પડે છે પદ્મનાભ રાજના રાજ્યમા સદો ખેતનાર કોઈ ન હતા એના રાજ્યમા કોઈને દાન દેવુ હોય, તો બાખારીને શોધવા નીકળવુ પડતુ હતુ આજે આ દેશમા આપનાર

જોખ ને માનનારા થયા છે પણ માનવું ને મરવું એ બન્ને જરૂર છે જાતે તો વાંધેલા જેવી કોમનો આદર્શ પણ હાથ લખી કરીને બીજા માનતો નજરે પડે છે સચકતને હાથ લખી કરીને શિક્ષા માનવામાં જેટલું કष्ट પડે છે તેટલું કष्ट પરિશ્રમ કરવામાં પડતું નથી. માટે સચકત મનુષ્યે ત્યાંસુધી જતી શકે ત્યાંસુધી પોતાના પરસેવોથી જ પોષણ મેળવવું જોઈએ. ગૃહસ્થાશ્રમીએ તો કાર્તિક સમોત્તેમાં બીજા માનવી ન જોઈએ,

દુષ્ટાન્ત—વિશ્વામિત્ર ઋષિને પોતાનું રાજ્ય હસ્તિનામાં આપી દીધા પછી વનમાં નીકળેલા દરિશદ્ર તારામની ને એકતો એક પુત્ર શક્તિ જ વચન કરતા કરતા એક ધર્મશાળામાં જાવી પહોંચ્યા દરિશદ્રે રક્ષકને પૂછ્યું કે અમારે આ જગ્યાએ આરામ કરવો છે માટે તેનું કાકુ શું કરીશ ? ધર્મશાળાના રક્ષકે કહ્યું આ ધર્મશાળા છે માટે કોત વાનુ કાકુ લેવડું નથી. તમે ખુશીથી રહો. ત્યાં રહ્યા પછી દરિશદ્રે કહ્યું, તમે જ ને જગ્યા બહાર બેસો, હું નવરમ્ભ નિર્જન કાર્તિક મંદીરી કરીને આવતી પોદરણ કરી હાથ ધર્મશાળાના કસા હાકે કહ્યું. અમારે ત્યાં ત્યોડું ચાલુ છે તમે ખુશીથી આઈને પછીથી કામ સંધવા નવ તથુ તથુ દિવસના અખણસ હોવા જ્યાં દરિશદ્રે મહત આવતું કહ્યુંનું નહીં તથોડે શાન્તુમારે શક્તિને કહ્યું કાકી ! તું નાનો છે તારી કામા કામળ છે માટે તું આઈ લે પણ શક્તિને ત્યાગ આપ્યો કે માર્ગમાર્ગપિતા ન જામ ત્યાંસુધી કે આઈ ચકું નહીં

અરોખાનો એક વખતનો રાજ્ય દરિશદ્ર સહેરમાં ગયેલ. રતા કરતાં તેને સામાનના કામળા સીરીને ગામમાં જરવાની મંદીરી મળી ગઈ આ તરફ ધર્મશાળામાં બેઠેલી તારામની વિચાર કરવા લાગી કે પતિ તો મંદીરી કરવા ગયા છે ત્યારે મારાથી પણ બેઠાં બેઠાં કેમ જવાય ? તેણે બીજા ઓરડામાં બેઠેલી કાકી બાઈઓ પાસે જઈને

કહ્યું, ‘ બહેન ! મને કોઈ કામ જોઈ એ છે, મારે મને કાષ્ટિક કામ આપો. ’ આવી સ્વરૂપવતી અને સુશીલ તારામતીને જોઈને બાઈબોલી, ‘ બહેન ! તમે મજૂરી કરવા લાયક નથી તમારે જોઈ એ તેટલું ખાવાનું ખુશીથી લઈ જવ જામરી પાસે થયું ભોજન તૈયાર છે. ’ પણ તેમ કરવાની તારામતીએ ના પાડી આખરે થોડા વાસણો સાફ કરવાની મજૂરી કરીને—વાસણોને પણ બરાબર માછીને તારામતીએ રસોઈ તૈયાર કરી રાહિતને ખાવા એસી જવા તારામતીએ આગ્રહ કયે, પણ રાહિતે કહ્યું, ‘ મારા પિતાજી આવશે ત્યારે જ હું ખાવા એસીશ. મને હમણા મૂખ નથી ’ ચાનીઓ કહે છે કે—

શત લક્ષ્મી વેદ્યા છતાં પણ સિદ્ધ ખદ ખાતા નથી,
પરની દયા પર ગુજરવાનું વીર નર ચાહતા નથી

રાજા મજૂરી કરીને સાળે ઉતારા પર આવ્યો, અને ત્રણેય જણાએ આજે ત્રણ ત્રણ દિવસના અપવાસને અતે ભોજન કયું. આવા માણસો, આવું કુટુંબ જે આજે ઘેર ઘેર બની જાય, તે એકારી પક્ષી જાય ! જે માણસ એકવાર હરામનું ખાય, તેના હાડકા હરામના થઈ જાય છે પશ્વનાભ રાજાના રાજ્યમાં કોઈ હરામનું ખાનાર શીખારી ન હતો આ રાજાને શુભ, શીલ અને સ્વરૂપમાં એકમેકથી અડિયાતી સાતમે ગણીઓ હતી અને એક સુનાલ નામનો પુત્ર હતો. રાજા પોતે અત પુરના વિશાળ લવનમાં સાતમે ઓંઓ સાથે એકાન્તમાં હાસ્યવિનોદ કરી રહ્યો હતો એટલામાં ત્યાં કછુલ નારદ પધાર્યો. રાજા અને રાણીઓએ સાત આઠ ડગલા સામે ચાલીને નારદને વદન કર્યો અને વદનના સિદ્ધાસન પર બેસવાની પ્રાર્થના કરી નારદે એ આસન પર દર્શ પાથરી, તેના પર જળ છાંટ્યું અને એ આસન પર તેઓ વિરાજમાન થયા

આગળના આવેદને પણ ગલ્પના અત પુરમાં જવાની છટ હતી, કારણ કે અતપુરમાં પણ મર્ધાને તે સમયવાને સ્થાન હતું આગળના

અસભ્ય જોડાઓ ધરમાં તો ઠીક જ પણ ફરવા જતાં હોય ત્યાં જા
 બગરમાં પણ અકાંક્ષિયા બીડીને ચાલતાં શરમાતાં નથી, ત્યારે એટલી
 વારમાં સ્વપ્નમાં ચાલુ જાગુ ન હોય ! આવા અસભ્ય માનવોની
 દક્ષિણ વાણીમાં વતનમાં અને વિચારમાં ઝેર જ ભરેલું હોય છે
 સ્ત્રીસહી સભ્યતાનો સદાર કરવાનું બીજું જાળના સિનેમાએ પ્રાપ્ત
 છે ! રમ્મે ચાલના સિનેમાનાં બોર્ડોનાં અસભ્ય પ્રદર્શનો પણ આવી
 અસભ્યના પીરસવામાં અગ્રમાત્ર સમજે છે તમે પણ તમારાં કુવાન
 બાળકોને હોસે હોસે આવા ઝેર પાઈ રહ્યા છે. અવાકોનાં કુવાન
 બાળકો પણ માતાપિતાની આજ્ઞા લઈને જ જરૂર હોય તો બહાર
 જતા જતા સાધુસાધીઓને પણ કાવચ્છકાંડી કાંડીને આજ્ઞા લઈને
 જવું પડે છે અને નિસ્સહિ કાંડીને પાછા ફરવાની અને ઉપાસ્યમાં
 પ્રવેશવાની આજ્ઞા બેલી પડે છે આજનાં કુવાન હોદ્દાં માન્યપતે
 પૂજ્યા વિના ગમે ત્યાં ફરી શકે અને ગમે ત્યારે આવી શકે માન્યપ
 એમને પૂછી પણ શકે નહીં કે તમે ક્યાં ક્યાં હતો ? ખુબ પૂછે તો
 આ તો માનવ, પછી એ રાજા હોય કે ગ્રામ નિવાસી, બની ગયો
 છે ! બધાને એમ લાગે જવું છે કે ગમે જે કંઈ ફરીએ છીએ, એને
 કાંઈ જોતું નથી, ગમે ? બોલીએ છીએ, એને કાંઈ સંભળતું નથી !
 નિશ્ચયે જ્યારે જનૂતર તરફ તરખ મારે છે ત્યારે જનૂતર પોતાની
 આંખો મીચી લે છે ! જનૂતરને એમ લાગે છે કે મેં મારી આંખો
 બંધ કરી એટલે નિશ્ચયે ભલે મને જોઈ શકવાની નથી ! આજનો
 માનવ પોતાનું નાક નથ તોય શરમાતો નથી ! એ જોના પર કુદૃષ્ટિ
 કરે છે એ પણ કાંઈની માતા બહેન કે પુત્રી છે પોતાની માતા,
 બહેન કે પુત્રી ઉપર કાંઈ કુદૃષ્ટિ કરે તો કેવું લાગે ! આનું વિચારવાની
 તો ત્યારે શક્તિ જ અભાઈ ગઈ છે !

આસન પર બેસીને નારદે પથનાના રાજના સકુટુમ કુદૃષ્ય-
 સમાચાર પૂજ્યા રાજાએ મનમાં વિચાર્યું કે જનનજારમાં મારા જેવો

કોઈ સુખી નથી, હતા નારદજીને જરા પૂછી જોઈ. આમ વિચારીને પદ્મનાભ રાજાએ નારદજીને પૂછ્યું, 'હે દેવાતુપ્રિય ! આપ દેશેદેશમાં ફરો છો તેમાં કોઈ મારા જેવો સુખી અને મારા જેવા અતપુરના આનંદવાળો આપે જોયો છે ખરો ?'

રાજાના આ અભિમાનભર્યા શબ્દો નારદે ખરાબર પારખી લીધા અને નારદને આવા જ માણસનું કામ પણ હંતુ આવા અભિમાનીની શોધ કરવા માટે તો તેઓ લવણસમુદ્ર ઓળંગીને આટલે દૂર આવ્યા હતા ખરાબર મોઢા મળી ગયો હવે નારદ દ્રૌપદી દેવીની ત્યા શી વાત કરશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૬૭

(મંગળવાર, તા ૧૫-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે અમગ્ધકાના પદ્મનાભ રાજાએ કહ્યુંલ નારદને પ્રશ્ન કર્યો કે 'તમે કયામ મારા અતપુર જેવા સુખવૈભવો જોયા છે ?' નારદે જાણી લીધું કે રાજાએ અભિમાનથી પૂછ્યું છે, માટે આ સોગંદી ખરાબર દાવમાં ચડી છે

રાનીઓ કહે છે કે આ જગતમાં શેરને માથે સપાશેર હોય જ છે, માટે છવે અભિમાન કરવું ન જોઈએ.

અભિમાન કરે શા માટે ?

આવ્યા સહુ એક જ વાટે રે . અભિમાન૦

આટલો મોટો કસો સમુદ્રનો દોઝા બોલ્યો. બાર્ડ ! સમુદ્ર એથી
 ખસુ ખસ્યો મોટો છે હવાનો દોઝા બોલ્યો. તેા પછી આ હવાથી
 તેા સમુદ્ર કદાપિ મોટો હોય જ નહીં ! કહે સમુદ્રનો દોઝા આ હવાના
 દોઝાને કેવી રીતે સમજાવે ?

નારદજી બોલ્યા, તારી બને આ દષ્ટાન્તમાં દર્શાવેલા હવાના
 દોઝાની દશ્ય સરખી છે જ જુદીપર્યાં આવેલા જરતક્ષેત્રના દસ્તિખાતુર
 નજરમાં પાંચ પાંચેબની પટરાણી દ્રોષદિવિને તે જોઈ નથી, એ દ્રોષદિવિ
 પત્રના નખને તેલે ખસુ આ વારી સાતસો રાણીઓમાંની એક ખસુ નથી.
 એ કુપદ્ધતુરી દ્રોષદિવિ તે જોઈ નથી, ત્યાંમુધી જ તું તારા અતપુરુષના
 વખાણુ કરી કરે છે

પદ્મનાભ રાજ્યએ આ વાતને જરાજર લક્ષમાં લઈ લીધી. જેના
 હૃદયમાં ભ્રાંતના અગ્નિ લાગ્યો હોય તેને આવી વાત મનુ માદ રહી
 નમ છે તમને ખસુ એકના આવાના બને મોટા સૈન્યિઓના દેવિજોનના
 નજરે જસદી માદ રહી જાય છે ખસુ સ્વ બને પરના એકની વાત
 માદ રહેતી નથી !

નારદજી નિરહી હાલિ કરીને જોયુ કે પદ્મનાભ રાજ્યને દ્રોષદિવિ
 વાત જાણ માદ રહી ગઈ છે એને કહે દ્રોષદી સિવમંત્રી મીણ દેઈ
 વાત સમજાવી નથી. આજ જાણીને તેઓ ત્યાંથી વિદાય થઈ ગયા

પદ્મનાભ રાજ્યએ દ્રોષદિવિને જોઈ ન હતી છતાં કમુલ નારદના
 વચન પરથી તેન દ્રોષદિવિ રહ લાગી ગઈ ! એને કહે પોતાના વૈભવો
 જા. સાતસો રાણીઓના સુખ હાઈ લાગવા માંડ્યાં એનું ચિત્ત અસ્થિત
 બની ગયુ તં દ્રોષદિવિના / ન્યમનુ રટણુ કરવા લાગ્યો. તેનું મન
 મૂઝવિત ગુદ બન આસક્ત બની ગયુ થમ પામેલા છવો આવા
 ઝખામાં પડતા નથી.

રાત્રી—જલદજીભાર્ડ કરીને એક નાના રાજ્યના મોટી કતા.
 તેઓ ન્યાયી માર્ગપરાયણ બન નીતિમાન હોવાથી રાજ્યનો વિશ્વાસ
 એકની ચૂકવા કતા પર તુ ગામના કેટલાક વેપારીઓને આવી જાલદજી

ભાઈની ઈર્ષ્યા થવા લાગી એક વાર આવ્યા બેપારીઓ મળવાને બહાને રાજની પાસે આવ્યા એ બેપારીઓએ જાદવજીભાઈના વખાણથી વાતની શરૂઆત કરી રાજાએ કહ્યું, 'મને પણ જાદવજીભાઈ માટે ખૂબ માન છે' તક સાધીને ઈર્ષ્યાખેર લોકોએ કહ્યું, 'જેવા જાદવજીભાઈ રત્ન છે તેવા જ તેમના શેઠાણી પણ નારીરત્ન છે' બસ, આવી વાત કરીને ઈર્ષ્યાખેર ચાલ્યા ગયા રાજાને પણ પદ્મનાભની જેમ શેઠાણીની રદ લાગી ગઈ આથી તેણે જાતે જ જાદવજીભાઈની દુકાને જઈને જાદવજીભાઈને દૂર દેશાવરમા મોકલીને પણ શેઠાણીને મેળવવાનો વિચાર ક્યો અચાનક રાજાસાહેબને પંધારેલા જોઈને જાદવજીભાઈએ તેમને ગાદી પર બેસાડ્યા અને પૂછ્યું, 'આપે તસ્દી લીધી, તેના કરતા મને જ કહેવડાવવું હતું ને?'

રાજાએ કહ્યું, 'મારે થોડા જ સમયમા એક સો ગુણી જીવ્વી જાતના ચોખ્ખા જોઈએ છે, માટે તમે જાતે જઈને તૈલગપુરથી ખરીદી લાવો આ કામ તમારા સિવાય કોઈને સોપી શકાય તેમ નથી, માટે જ હું પોતે આવ્યો છું' જાદવજીભાઈએ વિનયથી કહ્યું, 'આપ ચિંતા ન કરો તૈલગપુરમા જ મારા વિશ્વાસુ આવડતિયા છે આપને સમયસર ચોખ્ખા મળી-જશે' પણ રાજાએ તો હઠ લીધી કે હું તમને હુકમ કરું છું કે તમે આજ ને આજ તૈલગપુર રવાના થઈ જાવ આમ કહીને રાજા ચાલ્યો ગયો.

જાદવજીભાઈએ ઘેર આવીને પોતાની પત્નીને જમી વાત કરી ચતુર શેઠાણીએ તરત જ જવામ આપ્યો, 'આ કામ આપણી ઈર્ષ્યા કરનારા કોઈક માણસોનું લાગે છે એ વિના રાજાનું મન બદલે જ નહીં એમ છતાં જે કાંઈ થાય તેને જોયા કરો હું એ રાજાની સાન ઠેકાણે લાવી દર્શાવ તમે ખુશીથી આજે જ તૈલગપુર તરફ વિદાય થાવ'

જાદવજીભાઈ તૈયાર થઈને રાજા પાસે આવ્યા અને કહ્યું, 'હું આજે ને આજે આપની આજ્ઞા શુભમ તૈલગપુર જાઉં છું' રાજાએ પ્રસન્નતા બતાવીને રજા પણ આપી અને માલ લેવા માટે જોઈતા

છવ ને પૌરુષિક વસ્તુ માટે અભિમાન કરે છે એ વસ્તુ રસ નાશવત છે પછી એવું અભિમાન કર્યા સુધી ટકી સકવાનું છે ? સ્વપ્નન કરે છે અહર્મસિ સિ — અભિમાની છવ કુ કુ એમ મોભા કરે છે કુ સ્વપ્નો વળાંક પસુ કેવો છે એક વળાંકની નીચે બીજે વળાંક અને એની નીચે ત્રીજો વળાંક ને વળી તેના ઉપર માંકુ ! આ માનક્રમાય તમને લુદા લુદા રેવો સ્વપ્નવાની ફરજ તો પાડે જ છે પસુ સાધુઓને પસુ એ માનક્રમાય ઊઠતો નથી ચાનીઓ કરે છે—

ચાનસહ વૃદ્ધી મયો મરવાયુ વાયો
અધ્યાન અધક્ષર જન્ય અતરે દેવાયો.
કમ કોષ ભોજ મોહ નાવમાં ભરાયા
પાપ કેરાં પોટલાં અમાપ ઉત્સાર્યા.
જન જન જનનાથ, હાથ ઝાલીને ઉપારે.

ભારે અભિમાનનો પવન જોત્યી ફક્ત છે ત્યારે ચાનનો સહ વૃદ્ધી નય છે અને પછી એવી છવનનાવ એસે ચડી નય છે. અચાનનાં અધારાં છવર્ધ જન્ય છે એટલે માત્ર પસુ સકતો નથી ને છવર્ધ સપસુ ચાન હોતુ નથી એનો માનક્રમાય પસુ સપસુ રીતે છટવો નથી કારણ કે Empty vessel makes most sound — અધૂરો થોડો વધારે હલકાય છે ખાલી ચણો ન વાગે થણો દેડપી નાવને નિશનમાં રાખનારનો ચાનપી સહ જો સ્વામત હોય તો એ નાવ જોઅમમાં આવી પડતી નથી.

આચારે અભિમાન વધુ તપ્યી વધ્યો ક્ષેત્ર,
ચાન મવ વધ્યો થણો અવ્યો સમ્યો વેશ.

ઉમ તરથી જાનથી અન ઉમ્ય આચારથી જો અભિમાન વધે તો જ્યોજ્યોન દાકસીમા ઉપ । પા જેવું જાન. માટે આ ઝવ અને ડુમાન વધારનારો માનક્રમાય હોડવા તો છે તેમાં દેડપી ઉપર ઉપકાર કરવાનો નથી કારણ કે રોમ મટાડવા માટે વધ ચરી પાળવાનું

કહે ને તમે ચરી પોળા, એમા ક્યા કાઈના ઉપર ઉપકાર કરો છો ! તમારી કાયારૂપી શીશીમા તમારે અત્તર હરવું છે કે દુર્ગન્ધ ? તમને શુ ગમે છે ? અત્તરની સુવાસ કે ગટરની દુર્ગન્ધ ? જેમ જેમ તમે ગુણોને ભરતા જશો, તેમ તેમ તમારા દુર્ગુણો પલાયન થતા જશે સદ્ગુણીની પાસે બેસશો તો સદ્ગુણ મળશે માટે પ્રથમ સદ્ગુણી અને દુર્ગુણીને ઓળખો, કારણ કે રાયણ અને લીબડી બન્ને આકાર અને રૂપાવમા તો સરખા હોય છે, પરંતુ તેમના સ્વાદમા આસમાન જમીન જેટલું અત્તર છે માટે ઉપરનો ભલકો જોઈને અગાઈ જશો નહીં એકલો વાચાળ હોય તેને માની કહી શકાય નહીં એનામા ફટલા ગુણો છે તેને જો નહીં તપાસો તો ભૂલ ખાઈ બેસશો આવા વાચાળ દુર્ગુણોને આજે શોધવા જવું પડે તેમ નથી એક સુભાષિતકાર કહે છે કે—

દુર્જન પરિહર્તવ્યો વિષયાઽલકૃતોઽપિ સન્ ।

મધુ તિષ્ઠતિ જિહ્વાગ્ર, હૃદયે તુ હલાહલમ્ ॥

આવા દુર્ગુણો મધ કરતા પણ મીઠી વાણી વાપરતા હોવા છતાં તેમના હૃદય હલાહલ ગેરરૂપી માન અને ત્રિષયગ્ધાચેથી ભરેલા હોય છે માટે એવાને ઓળખી લેજો આવા કૂવાના દેડકાઓ સિદ્ધાન્તની વાતો પોતે જ સમજી શકતા નથી, તો બીજાને શુ સમજાવી શકે ? પદ્મનાભ રાજાને નારદે કહ્યું, ‘ભાઈ ! તને તારી સુખસમૃદ્ધિ મોટી લાગે છે, પણ તું તો કૂવાના દેડકા જેવો છે જો સાભળ

દૃષ્ટાન્ત—સમુદ્રનો દેડકા એક વાર કૂવાના દેડકાનો મહેમાન બન્યો વાતવાતમા કૂવાના દેડકાએ પ્રશ્ન કર્યો, ‘તમે જેમા રહો છો તે સમુદ્ર કેટલો મોટો છે ?’ સમુદ્રનો દેડકા બોલ્યો, ‘સમુદ્ર તો બહુ મોટો છે’ આથી કૂવાના દેડકાએ કૂવાના પાણીના બે હાથ જેટલા લાગર્ભ ચક્કર લગાવીને કહ્યું, ‘તમારો સમુદ્ર આટલો મોટો છે ?’ સમુદ્રનો દેડકા બોલ્યો, ‘એથી બહુ મોટો છે !’ કૂવાનો દેડકા પાણીમા ચાર હાથ જેટલું ચક્કર લગાવીને કહેવા લાગ્યો, ‘તો પછી તમારો સમુદ્ર

આટલો મોટો હોય સમુદ્રનો દોઢો બોલ્યો બાઈ ! સમુદ્ર એથી
 પણ પછો મોટો છે ક્યાનો દોઢો બોલ્યો તે પછી આ ક્યાથી
 તે સમુદ્ર ક્યાપિ મોટો હોય જ નહીં ! હવે સમુદ્રનો દોઢો આ ક્યાના
 દોઢને કેવી રીતે સમજાવે ?

નારદજી બોલ્યા, તારી અને આ દૃષ્ટાન્તમાં કસોટિયા ક્યાના
 દોઢાની હશે સરખી છે જ બુદ્ધીપર્મા આવેલા બરતણેવના કસ્તિનાપુર
 નગરમાં પાંચ પાંચોની પટરાણી કૌપ્પીદેવીને તે જોઈ નથી એ કૌપ્પીના
 પત્નના નખને તોલે પણ આ તારી સાતસો રાણીઓમાંની એક પણ નથી
 એ કુપદ્યુત્રી કૌપ્પીને તે જોઈ નથી, ત્યાંસુધી જ તું તારા અતપુરના
 વખાણુ ક્યાં કરે છે

પક્ષનાભ રાજાએ આ વાતને જરાજરા થકામાં લઈ લીધી જેના
 હૃદયમાં બોચનો અગ્નિ લાગ્યો હોય તેને આવી વાત બહુ માઠ લાગી
 નય છે તમને પણ એ ક્યા આતાના અને મોટા સૈન્યોએના દેશોદેશના
 નગરો ત્વહી માઠ લાગી જાય છે પણ સ્વ અને પરના બેઠાની વાત
 માઠ લાગેની નથી !

ના.જીએ તિરએ દષ્ટિ કરીને જોયું કે પક્ષનાભ રાજાને કૌપ્પીની
 રાત જાગ્યા માઠ લાગી ગઈ છે એને હવે કૌપ્પી સિવાયની બીજી કોઈ
 વાત સમજાવી નથી, આમ તણીને તેઓ ત્યાંથી વિદાય થઈ ગયા,

પક્ષનાભ ! તમે કૌપ્પીને જોઈ ન હતી છતાં કહ્યું નારદના
 રજૂન પ રી તત ગૌતમી રદ લાગી ગઈ ! એને હવે પોતાના પક્ષે
 આ સાતના પીઆના મુખ કોઈ લાગવા માડ્યા એનું ચિત્ત અધિત
 બની ગયું ત ગૌતમ જ નામનું રદજી કરવા લાગ્યો તેનું મન
 મુઠકત રદ અને આસક્ત બની ગયું હમ પામેલા છવો આવા
 અમા મા ન ના નરી

રાત્ન— રદજીમામ કીન એક નાના રાજાના મોરી વાળા
 તમા નવ પંચન વખત આ નીતિમાન લેવાથી મનો વિચાર
 મળતી ચૂકવા દત પ તુ મના કેસાક વપરીઆન આથી નારદજી

ભાઈની ઈર્ષ્યા થવા લાગી એક વાર આવા બેપાય વેપારીઓ મળવાને બહાને રાગની પાસે આવ્યા એ વેપારીઓએ જાહેરભાઈના વખાણથી વાતની શરૂઆત કરી રાગએ કહ્યું, 'મને પણ જાહેરભાઈ માટે ખૂબ માન છે' તક સાધીને ઈર્ષ્યાભાર લોકોએ કહ્યું, 'જેવા જાહેરભાઈ રત્ન છે તેવા જ તેમના શેઠાણી પણ નારીરત્ન છે' બસ, આવી વાત કરીને ઈર્ષ્યાભાર ચાલ્યા ગયા રાગને પણ પદ્મનાભની જેમ શેઠાણીની રદ લાગી જઈ આથી તેણે જાતે જ જાહેરભાઈની દુકાને જઈને જાહેરભાઈને દૂર દેશાવરમા મોકલીને પણ શેઠાણીને મેળવવાનો વિચાર કર્યો અચાનક રાગસાહેબને પધારેલા જેઈને જાહેરભાઈએ તેમને ગાદી પર બેસાડ્યા અને પૂછ્યું, 'આપે તસ્દી લીધી, તેના કરતા મને જ કહેવડાવવું હતું ને ?'

રાગએ કહ્યું, 'મારે થોડા જ સમયમા એક સો ગુણી જાતી જાતના ચોખા જેઈએ છે, માટે તમે જાતે જઈને તૈલગપુરથી ખરીદી લાવો આ કામ તમારા સિવાય કોઈને સોંપી શકાય તેમ નથી, માટે જ હું પોતે આવ્યો છું' જાહેરભાઈએ વિનયથી કહ્યું, 'આપ ચિતા ન કરો તૈલગપુરમા જ મારા વિશ્વાસુ આડતિયા છે આપને સમયસર ચોખા મળી-જશે' પણ રાગએ તો હઠ લીધી કે હું તમને હુકમ કરું છું કે તમે આજ ને આજ તૈલગપુર રવાના થઈ જાવ આમ કહીને રાગ ચાલ્યો ગયો.

જાહેરભાઈએ ઘેર આવીને પોતાની પત્નીને બધી વાત કરી ચતુર શેઠાણીએ તરત જ જવાબ આપ્યો, 'આ કામ આપણી ઈર્ષ્યા કરનારા કોઈક માણસોનું લાગે છે એ વિના રાગનું મન બદલે જ નહીં એમ છતાં જે કાંઈ થાય તેને જોયા કરો હું એ રાગની સાન ઠેકાણે લાવી દઈશ તમે ખુશીથી આજે જ તૈલગપુર તરફ વિદાય થાવ'

જાહેરભાઈ તૈયાર થઈને રાગ પાસે આવ્યા અને કહ્યું, 'હું આજે ને આજે આપની આગ્રા મુજબ તૈલગપુર જાઉં છું.' રાગએ પ્રસન્નતા બતાવીને રાગ પણ આપી અને માલ લેવા માટે જોઈતા

શિખા પલ્લ આપ્યા જાણજાણી તૈયાર પુર જવા માટે રવાના થઈ ગયા. ચાલ પરી, ને રાજાએ નવાં વસ્ત્રો ખાસ કરી દેવા, જાત્રા અને રૂઝદાર પહેરીને શેઠની ડેરી પર આજ્ઞા શેઠશ્રીએ સાચ્ચેની રાખીને જાદરનાં કમાડો બંધ કરી દર્તા રાજાએ ત્યાં આવતી સાંજા ખખખારી જાદરથી શેઠશ્રીએ પ્રસન્ન થઈ, કાણ છે જાદર ? રાજાએ કીમેથી જવાબ આપ્યો. એ તો કુ કુ શેઠશ્રી સમજાઈ ગઈ જતાં તેણે ફરીવાર પ્રસન્ન થઈ. કુ એટલે કાણ ? ચ તો આ તરફના કુ સ્થો દત્તો કે તમામ યજ્ઞા વિના જ પાછા ચલ્યા જવું પરંતુ જાદરના શેઠશ્રીને મળવા માટે આવતુર બની જવા લાગ્યો. અતિ વિચારી શાવનને નેર કુ અને ચ તમે ત્યાં આપ્યો, કુ તમારો ચ નહીં.

શેઠશ્રીએ ગતે આવતી કેળીનાં નારણાં બોલ્યાં અને હસતે મેંએ સ્વાગત કરતા તેણે કહ્યું. પમારો આ ? આરે માડુ થર પવન ક્યું ? શેઠશ્રીએ વાંચીએ નિજાની દણે. તેના પર બેસનાં બેસનાં રાજાએ કહ્યું. મેં તમારા કુ વખાણ સંભળ્યાં દર્તા હવે તમે મારે ત્યાં થઈ જાવ એટલે આ રાજા તમારુ જ છે.

શેઠશ્રી બોલી, જામે તો આખી પ્રાણ જણાઈએ અને આખી પસી તમારી તમારેધર / જણાવ હવે આપ સાનિતી મેલો. કુ આખા માટે રૂપ જાત્રી લાવું. રાજાએ માની લીધું કે હવે શેઠશ્રી મારે વસ થઈ જાશે.

શેઠશ્રીએ સ્વોગ્રામી જઈને સુદર મેસિયુ રૂપ જાત્રા અને કુદા કુદા રત્નમેરથી પાંચ ખાસાઓનાં થોડું થોડું રૂપ જાત્રીને એ પાંચે ખાસા રાજા પાસે દા ૮૨ કરી રાજાએ પૂછ્યું. આ પાંચ ખાસામા થોડું થોડું રૂપ સા માટે લાખ્યાં ? શેઠશ્રીએ કહ્યું. પહેલાં આપ પાંચે ખાસાનુ રૂપ પી લુઓ. આ સંજાગતે રાજાએ પાંચે ખાસાનુ રૂપ આપી બેસુ અને એ બેસો. જ્યાં ખાસાનુ રૂપ એકસરખુ છે તેના સ્વાદનાં કીર્તિપણુ રહે નથી.

શેઠશ્રી બોલી, કાજા ખાસામાં બરેકુ રૂપ આપને રૂપ લાખું ? રાજા બેસ્યો. મીઠું સુવાસિત અને સ્વાદિષ્ટ લાખું. શેઠશ્રીએ

કરી વાર પૂછ્યું, ' અને સફેદ પ્યાલાનું દૂધ કેવું લાગ્યું ? ' રાજા કહે,
' સ્વાદમા તો બધા દૂધ સરખા જ છે માત્ર પ્યાલાના રંગમા જ
તફાવત છે ' રોકાણીએ કહ્યું, ' તો સાલજો રાજા ! જેમ જુદા જુદા
રંગના પ્યાલાઓમા ભરેલા દૂધમા એકસરખો સ્વાદ છે, તેવી જ રીતે
શ્વાદની વસ્તુ એક જ હોવા છતાં રંગ જુદો હોય છે એ રંગને અને
શ્વાદને કોઈ સબંધ નથી આપ તો બહુ ચોગ્ય અને ચારિત્રવાન રાજા
હો, પરંતુ આજે આપને કોઈ જો ચડાવ્યા છે જેને સ્વસ્તીથી સતોષ
થાય નહીં, તેને પરસ્તીથી કેવી રીતે સતોષ થવાનો હતો ? હું એક
બહેન તરીકે આપને સલાહ આપુ છું કે આપ આબરૂબેર રાજમહેલમા
પાછા પધારો હજી કોઈ બગડી ગયું નથી જો આપ સ્વમાનભેર પાછા
કરી જશો, તો આ વાત ઝઘડી ને ઝઘડી દબાઈ જશે '

રાજાને આજે સાચી વાત સમજાઈ ગઈ શરીર એ બિયોરી
રાય છે એની અંદર રહેલા આત્મા સમાન છે કાચરૂપી શરીરના
રંગભેદથી આત્મામા રંગભેદ આવી જતો નથી રાજાની આખો ઊધડી
ગઈ તેણે રોકાણીના પગમા પડીને ક્ષમાયાચના કરી રાજા
બોલ્યો, ' બહેન ! આજે તે મને સાચું તત્ત્વ સમજાવ્યું છે હું
આજથી પ્રતિજ્ઞા કરું છું કે હું પરજીને માતા અને બહેન સમાન
માનીશ ' આમ જીતે રાજા ત્યાંથી વિદાય થયો એજ થોડેસવાર
મોકલીને તેણે ગૃહને પાછા બોનાવી લીધા, ઈર્ષ્યાખેરવેખારીઓને સજ્જ
કરી અને જાન્યજ્ઞાભાઈ ને તથા શેઠાણીને શિરપાવ આપ્યો તે દિવસથી
ગજાએ શેઠાણીને જીવનભેર પોતાની બહેન માનીને સન્માન આપ્યું

પદ્મનાભ રાજા પશુ નારના કહેવાથી કંઠેડે ચડી ગયો દ્રોપદીને
મેળવવા માટે તેણે દેવની સાધના કરવાનો વિચાર કર્યો, કારણ કે એ
લાખ ચોગ્ગનનો લવણસમુદ્ર જોળાગીને હસ્તિનાપુર સુધી પહોંચવાની
તેનામા શક્તિ ન હતી

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૯૮

(પુષ્પવાર, તા. ૧૧-૧૦-૧૭)

જાથી નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરખા તલેષ કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

ચાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રોષદીને અધિષ્ઠર ગ્રામે છે સ્પીશિરામણિ દ્રોષદીને પોતાની બનાવવાની દુષ્ટ સાધનાથી ખજનામ રા ન પૌષ્પવાળામાં ખ્યાન કરીને બેસી ગયેલ જહાર પડેશે. ગીરા તે કપ્તાગેથી પુરાઈ જાય છે પણ જા તે હલ્મની અદર પડેશે ગીરા કતો પૌષ્પવાળાને કાથે પૂછ નાખીને, જાનો સથારે કીને, એ આરાધના કરવા બેસી ગયેલ નારદે કહેતું દ્રોષદીના સ્વરૂપ વસ્તુ ન તેના હલ્મમાં રમી રહ્યું હતું પણ પોતે પોતાના પુરુષાદથી દ્રોષદીને મેળવી કહે તેમ ન જોતો વચ્ચે એ લાગ પોળાનો લવલુસામુદ્ર જોળાવાયે મુકેલ કતો. જાથી તેણે દેવને પ્રસન્ન કરવા માટે જામ પૌષ્પ લઈ ક્યો. જાવા પૌષ્પ નિર્જરાનો હતો જનવો નથી, કારણ કે રાળનું લક્ષ દ્રોષદીને મેળવવાનું હતું જાથી એણે પૂર્વસમિતિ નાખના દેવની આરાધના ચાલુ કરી. જીવ પાના માટે તો મધુ જલુ કરે છે પરંતુ પસંદ જાવ જાવથી એ પોતાના કાવ વધારી રહ્યો છે ચાનીઓ કહે છે—

મન થોડા ન તન અસવાર હેલ કાઈવીરા !

મન થોડા ન તન અસવાર,

તમ ત્વણનાં જીન ક્યો રે હો છ

સિલળ બરહી ને સત હલિયાર,

તમ માંસાથી મુલ કરો રે હો છ

દેવદુર્લભ એવા મનુષ્યભવમા મનરૂપી ઘોડા સવારી કરવા માટે મળ્યો છે, પણ અસાની જીવ એ ઘોડાનો સવાર નહીં બનતા એ ઘોડાને પોતાના હિપ્પર ખેસાડે છે મન અને ઇન્દ્રિયો લગામ વિનાની બની જાય તો તેનું પરિણામ શું આવે ? મન પોતાના મનોરથ પૂરા કરવા દોડી રહ્યું છે આથી તેને સારી વસ્તુ ગમતી નથી બ્રહ્મચર્ય એ 'વ્ય'ની વસ્તુ છે, અને વ્યભિચાર 'પર'ની વસ્તુ છે મન સયમમાં જોડાતું નથી અને વ્યભિચાર તરફ દોડી જાય છે, પણ વ્યભિચારીનું કોઈ નામ પણ લેતું નથી આવા વ્યભિચારના સખ્દો હિચારનારને જીભનું ભય કર કેન્સર થાય છે, કારણ કે એણે એવી ખરાબ વાતોમા જીભનો દુરુપયોગ કર્યો છે આવા વ્યભિચારીને એવા દર્દો થાય છે કે એ કોઈને ખુલ્લી રીતે કહી પણ સકતો નથી જે સ્ત્રી પતિને છોડીને પરમા બુદ્ધિ રાખે છે તે કા તો ભય કર રાગનો ભોગ બને છે અથવા તો એ બાળવિધવા બની જાય છે ભોગના આવા બીખારીઓની આવી દશા કોણુ કરે છે ? બ્રહ્મચર્યની બાધા લેતી વખતે બધાની વચ્ચે 'મોટા ભા' બન્યા હોય અને પછી બ્યારે એ લીધેલા બ્રહ્મચર્યનો ભડોકો ખોલી જાય, તો એ બન્ને પતિપત્ની એવા દીધરિંગી બની જાય છે કે એમને પસ્તાવાનો પાર રહેતો નથી આવા જીવોનું જીવન 'નિર્ગન્ધા દ્વષ કિંશુકા'—કેસડાના ફૂલના જેવા નિરર્થક છે કેસડાના ફૂલો દેખાવમા કેવા મજાના લાગે છે, પણ એની માળા પહેરીને કોઈ કરે છે ખરું ?

આ પદ્મનાભ રાજા પણ દુર્વાસના માટે તપ કરે છે પૌદ્ગલિક સુખ માટે રાજાને પોતાનું ચિત્ત એકાગ્ર કરવું પડ્યું, તો પછી શાશ્વત સુખ માટે ચિત્તની અસ્થિરતા કેમ ચાલે ? બાહ્ય વિદ્યા માટે તો જીવ મશ્ક કરે છે

દૃષ્ટાન્ત—માતાપિતાની આજ્ઞા લઈને રાવણુ, કુલકર્ણુ અને વળીયણુ એક હજાર વિદ્યા મેળવવા માટે વનમા તપ કરવા લાગ્યા. ન્યા ધર્મનું આરાધન નથી ત્યા જીવને સહજતા લાગે છે આ પીવાનું

સહેલુ છે પણ આનાં પચ્ચડાંબાજી કમ્પાં અપરાં લાગે છે બેચમાં જવું
સહેલુ છે પણ જાલજાળ પાળવું કઠિન લાગે છે પરંતુ મોઢા મુશ્કેલી
પ્રશ્ન સાંળને આદર કરે છે અને અવધુલનો તિગ્રહકાર કરે છે

ત્રણેય કાર્ધજો વનમાં તઈને તપ કરવા બેઠા તેમની સાધના
બૌદ્ધિક વિદ્યાઓ મેળવવા માટેની દલી ત્યારે સમવાન મદ્દતીરની સાધના
મોક્ષ માટેની દલી એક વખત આ વનમાં ફરવા આવેલા અનાર્થિક
દેવ આ ત્રણને જોયા. ત્રણેય કાર્ધજોની આવી હિંમત પક્ષમાં જોઈને
સમને ખતિત કરવાની હિંમત થઈ આ ત્રણેયના તપનો સમ કરવા
માટે તણ પોતાની ફેરીઓને મોકલી દેવા પોતાની દૈનિકશક્તિથી નાનાં
મોટાં હમ્મ-અહમ્મ આદિ રૂપા અનાવી શકે છે આ ફેરીઓ કમનમાં
કુડમો માથે ગળ તઈત મુચટ અને કદમાં નવસેશ દાર ધારણ કરીને
આ ત્રણેય કાર્ધજો પાસે આવી અને કહેવા લાગી તમે અમારા સ્વામી
હો માટે અમારો સ્વીકાર કરો. પરંતુ ત્રણમાંથી એકેય કાર્ધ અનનમાંથી
અલિત થયા નહીં આથી તમે પાછી ફરી ગઈ.

હવે અનાર્થિક દેવે પોતે જ તેમને અનનમાંથી અગત્યનો નિશ્ચય
કર્તા પ્રથમ તો તેણે અનેક પ્રમેાજનો જતાવ્યાં, પરંતુ કોઈપણ પ્રમેાજન
તેમને અલિત કરી શક્ય નહીં.

હવે અનાર્થિક દેવે ક્રોધનો આશય લીધેલ કળેશ મોટે સાપ
અનીને એ ત્રણેય કાર્ધજોને વીંટી વળ્યો. આવા વિલંબથી પણ ત્રણેય
અલિત થયા નહીં.

સ્વચ્છા સમત જન જનથી સમવાન દુમ્બારા અજ મે
કોષ નિહર નહીં આને દેલ, સમ અચૂક ક્ષમાકા લેશ
માર કે દૂર સમાઈ સમવાન ! દુમ્બારા અજ મે

અમે તેવો વીજળીનો સોટ લાગતો હેલ, છતાં હાથમાં લાકડો
હેલ તો વીજળીનો આશયો લાગતો નથી. તેવી જ રીતે ક્ષમા
અર્જન કરે ઘણા જુલેજા કિં કરિષ્યતિ ? —જેના હાથમાં કમળું

ખડક છે તેને દુર્જનો શું કરી શકે ? જ્યારે રાવણ, કુલકર્ણ કે વિભીષણમાથી કોઈ ભાઈ તપમાથી ચલિત થયા નહીં, ત્યારે દેવે વૈક્રિયશક્તિથી રાવણના પિતાનું રૂપ બનાવ્યું આ બનાવટી પિતા ત્રણેયને કહેવા લાગ્યો કે ‘હે પુત્રો ! તમે અહીં તપ કરો છો ને આ દુષ્ટ મને મારી રહ્યો છે, માટે મને બચાવો !’ પરંતુ આ ત્રણેય ભાઈઓ દેવની માયાથી ચલિત થયા નહીં. ત્યારપછી તેણે રાવણની માતાનું સ્વરૂપ બનાવ્યું અને દેવ તેને પ્રહાર કરવા લાગ્યો ચોટતો ઝાલીને ઢસડે છે માતા પોકાર કરીને પોતાના પુત્રોને કહેવા લાગી કે ‘આ દુષ્ટ મારું શિયળ ભગ કરશે, માટે મને તમે બચાવો !’ આમ છતાં તેમનું ધ્યાનભંગ થયું નહીં.

હવે દેવે એ ત્રણેય ભાઈઓની સામે પરસ્પર ભાઈઓના માયાવી માથા કાપીને મૂકવા માડ્યા ! વિભીષણ આગળ પ્રથમ કુલકર્ણનું માથું આવીને પડ્યું, પણ એ ડર્યો નહીં પછી રાવણનું માથું પડ્યું, અને વિભીષણ હતાશ બનીને ડગી ગયો. જો તેણે બેધડીમા થોડું ઓછું ધૈર્ય રાખ્યું હોત તો તેને બધી વિદ્યાઓ મળી જત, પણ વિભીષણનું તપ નિષ્ફળ ગયું તેવી જ રીતે કુલકર્ણ આગળ રાવણનું માથું આવતા થોડોવાર પછી એ પણ ચલિત થઈ ગયો, પણ થોડું ધૈર્ય રાખ્યું તેથી કુલકર્ણને માત્ર પાંચ જ વિદ્યા સિદ્ધ થઈ ત્યારે રાવણ લેશ પણ ચલાયમાન થયો નહીં, તેથી તેને હજાર વિદ્યા પ્રાપ્ત થઈ ગઈ જ્યારે આવી લૌકિક સિદ્ધિઓ માટે પણ એકાગ્રતાની જરૂર પડે છે, ત્યારે આત્મસાધનામા કેટલી એકાગ્રતા જોઈએ એની કલ્પના કરો.

આજે ભગવાન મહાવીરનો નિર્વાણદિન છે. આજનું પર્વ એ તપ અને સાધનાનું પર્વ છે.

અમાસની પાછલડી રાતે, અષ્ટ કર્મ દ્વાષ કાંધા,
મહાવીર સ્વામી મોક્ષે પહોંચ્યા, ગૌતમ કેવળજ્ઞાની રે
આજ મારે દિવાળી અગ્નિવાળી.

ન્યારે ગોરાળાએ તેજેવેલા મૂળી તારે ભગવાનના મુખમાંથી સરી પડ્યું હતું કે હું હજી સોળ વર્ષ સુધી અધસ્તીની પેઠે વિચરીશ. આ વાનને સોળ સોળ વર્ષોના વઢાણા પીતી મળ્યાં હવે પ્રભુ આ હેતુ ચોખ્ખાસુ છે એમ જાણીને હસ્તિપાળ રાજાએ પ્રભુને પોતાને ત્યાં ચોખ્ખાસુ કરવાની પ્રાર્થના કરી અને પોતાની એક રાણા પ્રભુને આપી. પ્રભુએ ત્યાં નિવાસ કરીને હસ્તિપાળ રાજાની આ પ્રાર્થના સ્વીકારી. હસ્તિપાળે પ્રાર્થના કરી હતી કે—

ઝડે કરો ઝડે કરો ઝડે કરો છ

અરમ ચોખ્ખાસુ સ્વામીછ ઝડે કરો છ

પ્રભુના આ હેતુ જડ છે એમ જાણીને નવ મહર્ષી, નવ સિદ્ધાચારી અને અક્ષર દેવના રાજાઓએ જા પોતા જ્યોત્સના પ્રભુએ સક્તિ ધારાએ સેળ પ્રદર સુધી દેવના આપી. એ વખતે ચૈતન્યનામી અને સુધર્માસ્વામી એ ને અણુપરે. પ્રભુની પાસે દ્વાર હતો. પ્રભુનાં ચાર અધાની કર્માં છૂટી મળ્યાં અને ભગવાને નિર્વૃણપદ પ્રાપ્ત કર્યું. ચાલુ એ વસ્તીના હેતુ તીર્થ કરે. આ ૭ નિર્વૃણિન છે શાસ્ત્રપ્રતિ ભગવાન મદાવીરના આજ્ઞા નિર્વૃણિન તમે શુ કરશો ? પારી, જૂમરા ને મેવા ત્રિપ્તાન્ન ભાવરો. કે મલ-પચ્ચાખાલુ કરીને શાસ્ત્રની શોધમાં અભિચારી કરી. વડોધેની તિથિ હેલ, તોખલુ તે દિવસે તમે ક્ત પચ્ચાખાલુ કરો. જો તો પછી દૂનનાના વાલુધાર અને શાસ્ત્રપ્રતિ ભગવાનના નિર્વૃણિન મોજરોખમાં કર્યું અને મર્ચિરેલુ એ કેમ પાણે ?

તેમણે સાક્ષાત્તર વા ને એક પખવાડિયુ આપ્યું મટકુ પલુ મર્ચા વિના અદ્રમસાપના કરી એ ભગવાન મદાવીરના નિર્વૃણિન તમે એક ઉત્તરો પલુ કરીને સાધના કરી ન સો. તો એવી બીજી દુર્ભેજ મુ હોઈ સકે.

દા દિવાળીની ગતે તમે ઉજવરા તો કરો. જો, પલુ એ તો

લક્ષ્મીની જડ પૂજા કરવા માટે અને ફટાકડા તેમ જ ફૂલખરણી સળગાવવા માટે તમે સમયની બરવાદીની સાથે સાથે કર્મના બંધને મજબૂત બનાવવા માટે જાગો છો, પણ એ ફટાકડા ફૂટતા ફૂટતા જે બોલ આપતા જાય છે એનો અર્થ સમજવા પણ તમે તૈયાર નથી 'ફટ ફટ' ફૂટતા એ ફટાકડા તમને કહી જાય છે કે 'ઓ કાળજીધેરા અજ્ઞાનના અધકારમાં અચડતા માનવો ! તમે આખું વરસ તો ચોપડાઓમાં કંઈક કાળાધોળા ચીતરીને પાપો બાપ્યા છે હવે આજે ફટાકડાના ગગનભેદી અવાજોથી અનેક પક્ષીઓના પ્રાણને ફફડાવીને તથા અનેક ત્રસ અને રથાવર જીવોની હત્યા કરીને એ પાપરૂપી મંદિર પર નવ ધન્યગરા બાધવા હજો છો ? જરા સમજો તો ખરા ! જે સમજીને સાર અલણ કરો તો તો તમે ધન્યવાદને પાત્ર છો, નહીં તર અમે પણ તમને 'ફટ ફટ' કહીને ફિટકાર આપીએ છીએ '

તમે લક્ષ્મીપૂજન કરો છો, રૂપિયા અને સોનામહોરો જેવી જડ વસ્તુની પૂજા કરો છો, પણ તેથી તમને શુ મંજવાતુ છે ? રૂપિયાને ફેટલાક હૂંધથી ઘોવે છે, પણ જ્યાં સુધી જીવનને દૂધે ઘોયુ નહીં બનાવો, જીવનમાં ધર્મની ઉજ્જવલતા નહીં લાવો, ત્યાંસુધી એ દૂધે ઘોયેલા પૈસા તમારો દો' કવી રીતે વાળશે ? ધર્મની આરાધના કરનારની દિવાળી એ જ સાચો દો' વાળનારી બને છે ધર્મની પાછળ લક્ષ્મી દોડતી આવે છે એ કેમ જૂઠી જાય છે ? આજે તમે ચોપડામાં 'ધના-શક્તિભદ્રની ઝલ્લિ હજો' એમ લખો છો, પરંતુ એ બંને સાળા-બહેનોના ત્યાગની વાત તો તમારાથી અજાણી નથી એક ક્ષણવારમાં તેમજો કરોડોની સમૃદ્ધિનો ત્યાગ કર્યો હતો એમના ત્યાગને બદલે તમે તો ફૂકાની ચાલના કરો છો આજે મહાવીરના નિર્મોલુદિન પ્રસંગે તમારે ભાવની શ્રદ્ધ કરીને લગવાન જેવા બનવાનો ભાવ ધરવો જોઈએ એમના ગીતોમાં હાથમાં સફેદ જરની યાગી હોના છતા બહેનો ગાય છે કે 'મે તો યાજી લયો સગ મોતીએ ' આ લગ્નગીતોના જેવી જ તમારી છિપરની વાતો ભાવની અને અદરનો ભાવ બ્રહ્માનો હશે, તો એ દિવાળી

સાચી જાગૃતી નથી ગણાય. તમે વીરના પૂતરી છે સિદ્ધાંત સતાન
 છે અને લક્ષ્યપુત્ર ગુરુ ગણ્યુ બાળે ગજની સાથે રે. મોટાનાં
 સતાનો નમળાં સાથે બાપ બીડતાં નથી આગળા દિવસે કુટુંબી આરા
 કરીને માત્ર જાગૃતી પૂજાર્થ રામશેા તો શુદ્ધા બિડી જશે. મોપાર્થ
 તમે લખો છે કે અભયકુમારની શુદ્ધિ હતે. આ અભયકુમારની
 શુદ્ધિ મોગમાં હતી કે ત્યાગમાં ?

દૃષ્ટાન્ત—અવધનનાં દર્શને બપોરે મહારાજ એલિક અને
 મહારાણી ચેલણા ગયા ત્યારે દેવલાલ સાધુઓને તેમણે ઉપાડે શરીરે
 તપ કરતા મેળા હતા એક રાત્રે સિંચણાની સખત હાડીમાં મહારાણી
 ચેલણા છત્રીપથ જ પર પોલી હતી રેશમી અને મખમલની રમઠાંઓ
 બોલી હતી, પણ એક હાથ થોડો બહાર રહી ગયેલ તથા ત્યાં એ હાથ
 ખૂબ જળવા લાગ્યો તેથી તેને વિચરતા—તપ કરતા મુનિઓ યાદ આત્યા
 એણે વિચાર કર્યો કે હું આવાં ગરમ સાધનો બોલીને સૂતી છું, ત્યારે
 તપસ્વીમુનિઓ આવી હાડીમાં પણ ઉપાડે શરીરે ખાન ધરતા હશે !

આવો વિચાર આવતા વાર જ મહારાણીથી સ્પષ્ટ બોલી જવાણ
 હું કે ત હમે અવ ? અને મહારાજ એલિક મહારાણીના આ સમ્બ
 સામળો ગયા ! અનનુ મન સકાન્ત મક્કરમાં ચડી ગયું. સગરમાં
 બિડીત તેમણે અભયકુમારને આગા આપી, મહારાણી ચેલણા સહિત
 તેને રાજમહેસન આગ લગાડી દા !

આ આગ સામળીત અભયકુમારે વિચાર કર્યો કે મહારાજાએ
 મરે સહા નડાર્યો જ આ આગા આપી છે આથી તેણે રાણીના
 મહેમની અબુગાલુ પુતારે બાપ તેણે કુડા ચોઢવી રાધા કે નેથી
 મહારાજાને હાલી નતા ! રમઠેસ સળગતા દેખાય. આ બાલુ મહારાજા
 અલિક પ્રભુના દરબન ગયા પ્રભુ તો સરગ દતા એ એલિકને ઉદેશીને
 બેસ્યા હાં ! નાંચે ! નાંચે ! સાત પુત્રોઆ સતીઓ છે એલિકે
 પુ આર શુ કહી કા ? મ તો નચણા મા ? કુસા જ કરી તો રાત્રે

ચેલણાએ એવું વાક્ય કેમ ઉચ્ચાર્યું ? પ્રભુએ ખુલાસો કર્યો કે મુનિએના તપના વિચારે એ બોલાયુ હતું એણેકને પોતાની ભૂલ સમજાઈ પ્રભુને વંદન કરી દુરત જ તે પાછા ફર્યા ત્યાં અભયકુમાર મળ્યો. રાગને તેને પૂછ્યું, ' મારી આજ્ઞાનું પાલન કર્યું ? ' અભયકુમારે કહ્યું, ' એ બધું આપ રાજમહેલમાંથી નીકળતા ધુમાડા પરથી જાણી જ શક્યા હશે ' એ સાંભળીને મહારાજ એણેકથી બોલી જવાયું, ' જ રે જ, આ તે શું કર્યું ? ' આ શબ્દો સાંભળતાં વાર જ અભયકુમારે પિતાના ચરણોમાં વંદન કરીને કહ્યું, ' પિતાશ્ર, અગાઉ એક વાર મેં સયમ લેવા માટે આપની આજ્ઞા માગી હતી, પરંતુ તે વખતે આપે મને કહ્યું હતું કે જ્યારે હું તને ' જ રે જ ' એવા શબ્દો કહું ત્યારે તારે આજ્ઞા મળી ચૂકી એમ સમજવું, તો આજે આપે આ શબ્દોનો ઉચ્ચાર કર્યો છે, માટે હું ભગવાનના ચરણમાં જાઉં છું રાણી ચેલણા અને તેના મહેલને કાઈ ઈશ્વર પહોંચી નથી. માટે આપ નિશ્ચિત રહેજો

ત્યારપછી અભયકુમારે દોઝા લઈ લીધી આ અભયકુમારની શુદ્ધિ તમે માગો છો એ સાચા ભાવપૂર્વક માગો છો ખરા ? અને એ જ ચોપડામાં ગૌતમસ્વામીની લખ્ખની યાચના પણ કરે છે ભગવાન મહાવીરે છેલ્લી દેશના આપી, તેમાં કહ્યું કે ' હે ગૌતમ ! સમય માત્રનો પ્રમાદ કરીશ નહીં ' ભગવાન મહાવીર અને ગૌતમસ્વામીનો ઘણા સવનો સંબંધ હતો ભગવાન જ્યાં જ્યાં ગયા ત્યાં ગૌતમસ્વામી અનુકૂલ જ વર્ત્યા છે અને ભગવાન મોક્ષે ગયા ત્યારે ગૌતમસ્વામીને ક્ષાયિક દાનાદિ પચલખ્ખ, ક્ષાયિક સમકિત, કેવળજ્ઞાન, કેવળદર્શન આદિ સિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત થઈ આગામી કઈ સિદ્ધિ તમે ચોપડામાં લખીને માગો છો એની પ્રાથમિક ભૂમિકા પણ તમારી પાસે છે ખરી ?

મહાવીરસ્વામી મોક્ષે પહોંચ્યા, ગૌતમ કેવળજ્ઞાની રે,
આજ મારે દિવાળી અજવાળી

ગોતમસ્વામીને તત્કાલ કેવળચાન પ્રાપ્ત થયું તેમને લોકસેવક
રેખાયા. ગોતમસ્વામીની આવદિવાળી સાચી દિવાળી જની અર્થ એ
જ દિવાળીનું આગે મહાપર્વ છે પણ તમે તો તેને મિલ્લમ્લોનાં
પટ્ટીકાં કાતિને અને ફટકાનાં લગામ મોસાલીને લીજવો છે. તમારા
એ લગામ ફેટકા અલગ અને રામી માણસની ઉપાધિ વધારનારા
જનતા હશે, ફેટકા ત્રસલોને એના પુમાયા માણસાવા જનતા હશે
એનો તમને ખ્યાલ પણ આવે છે ખરો? તમારી મનથી ફેટકા
છવાત કમ અને સમ મોજરી ધની હશે? આ? કાઈ માણસનો
એકો એક ઉપકારે આ ફટકા ફોડનાં ફોડનાં મરી ગયો હશે તે
એના માણસને શું થયું હશે?

આ ફટકાનાં જવાબ તમને ક્યુર્મિય જમ લાગે છે એની ખબર
તમને જાણ નહીં પડે કમના મોજ મેમવચનો અપારે સમજ આવે
છે હરીર અપારે રામોથી ઘેરાઈ જાય છે, ત્યારે એક નાની સરખી
કાકરીનાં જવા જ પણ અસ્થિ પાતના આપનારો જની જન્મ છે આ
જયુ સમજન આ? લગામ નહીં કરવાની પ્રતિજ્ઞા લેવી જોઈએ આપણુ
કરશે તોય તમ આવદિવાળીની અપારી પણ ઉજવણી કરી ચલ્યો.

પદ્માભ રાજા આરાધના કરવા બેઠો છે ત્યુ એની સાધના
ફોડીન મળના માટે છે તમે જાણ આ? ૨૪ વહનાઓ અને ૨૪
લોગસનો કાઉચ્ચ કરો અને મહારસ્વામિસવચાચ નમ તમા
મહત્તી સ્વામિનારમતાચ નમ ની માળાઓ કરીને અગ્ની જ્વરનો
અગતાવો એ જ સાચી દિવાળી છે એમા જ તમારુ કથાલુ છે

ૐ શાન્તિ

અધ્યાપ્ત્યાન : ૯૯

(શુક્રવાર, તા. ૧૬-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રદેશ્ય ત્રણે કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે.

ગ્રાંતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં અમરક કાનો અધિકાર આપે છે. પશ્ચાત્ત રાત્ર દેવની આગધનામાં મશગૂલ બની ગયો હતો મનુષ્ય જે સ્વપ્નપ્રાપ્ત થી દેવતાને મોહાવવા હજી તે ગાંડાથી શકે છે અને સિતેર કીકાકોડી સાગશાખમ કાંઈ પણ બાધી શકે છે આ મનુષ્યભવમાં જો સ્વપ્નો પુરુષાર્થ ખેડે તે તે મોહમાં પણ જઈ શકે છે આજના નૃતનવર્ષે જે તમે આવો પુરુષાર્થ ખેડો તે સાચા અભિનદનને પાત્ર હોય ૬૯ જાતના દેવના પર્વાષ્ટા, ૧૦૧ સમૃદ્ધિંગ મનુષ્યના અપર્વાષ્ટા, ૧૫ કર્મભૂમિના અપર્વાષ્ટા ને પર્વાષ્ટા, તિર્થયાત્રા ૪૦ બેઠા અને ૬ નરકમાંથી નીકળેલા હવ મનુષ્ય બની શકે, અને ૫૬૩ બેઠામાં જઈ પણ શકે. આ પર્વ વિપ્લાનો ઉડાવવા માટે નથી, પણ મોક્ષ મેળવવા માટે છે તમે કપાશની આંધીમાં અટવાઓ નહીં અને તમે શાનીઓના માર્ગે ચાલો તે જ તમાગ નવા વર્ષના મેળવેલા અભિનદન સાચા હો સારો આવક ચૈતન્યતત્ત્વને જાણવામાં પાછી પાતી કરે નહીં લગવત બન્યા પછી યોનિનો અત આવી જાય છે. લગવાન મદાવીર સર્વ જર્મથી મુક્ત બન્યા પાવાપુત્રીમાં છેલ્લો જઈ સચારો સીક્રમો કે તરત જ અધિનમુક્ત બની ઝોરડળીજવત્, નિર્વેપતુળીવત્ અને ધ્મનવદ્ધિ ધ્મવત્ એક સમયમાં સિદ્ધ્યેત્રે પહોંચી ગયા અહીંથી સાતસો નેણ

યોગ્ય જોયે જ્યોતિષ્યક છે કે જ્યોતિષ્યક એકસો સ્ત યોગ્યમાં
 છે ત્યાંથી અસખ્યાત યોગ્ય મિત્રાકોડી જોયે જનુકમે જાર દેવસોક
 નવ ગૈવેશક અને પાંચ જનુકર વિમાન છે તેમાં એમાં સર્વાર્થસિદ્ધ
 મદાવિમાનની ધનથી જાર યોગ્ય જોયે સિદ્ધસિદ્ધા છે આ સિદ્ધ
 સિદ્ધા વચ્ચે આક્ર મો જની જાડી છે તેના ઉપર એક મો જની એમાં
 માહિના જાડા ભાગમાં સિદ્ધશેત્ર છે આ સિદ્ધશેત્રમાં પ્રભુ પહેલેથી જમા
 પ્રભુને પાવપુરીમાં સિદ્ધશેત્ર જેટલે દૂર જમન કરવામાં આવે એક જ
 સમય જેટલો કાળ થયો આ સમય બહુ સુક્રમ છે

યોગ્ય આરામાં જન્મેસો યુવાન જલિધુ અને વજનસપ્તારત્ન-
 સહનને બહુ જોગ્યપણાસ પાનતુ બીડુ લઈ તેમાં એક સારા મેદાની
 સોય ભેંકે તે એ સોયને એક પાનથી બી ન પાનમાં પહેંજનાં અસ
 ખ્યાત સમય જામ આવા અસખ્યાત સમયમાંના એક સમયમાં પ્રભુનો
 આ મા અવિમલમતિએ સાકાર ઉપોએ સિદ્ધ પદે પહેંજ્યો, એ પ્રભુએ
 એવી સિદ્ધામ્બુરૂપે ઉત્તરાખનસાગરી પ્રપ્ત્યુ કરી અસ્તિ તે
 અમરૂપે પ્રપ્ત્યુ કરે અને જલધર પુરુષો તેની ગદ અને પદ્યરૂપે
 જૂઝણી કરે પ્રભુની પ્રપ્ત્યુની જૂઝણી કરનાર શી સુખર્માંસ્વામી હતા
 એ રીતે સુખર્માંસ્વામીને આપણા ઉપર મહાન ઉપકાર છે

એ પ્રભુ મહાવીરતુ યાસન એકવીસ હજાર વય સુધી રહેવાતુ
 છે માટે ને તમારે સાચા શ્રાવક જનતુ હોય તે એકવીસ ઝુલો રેળવી
 શા અને સાધુ જનતુ હોય તે સચાવીસ ઝુલો રેળવે આ એકવીસ
 ઝુલો રેળવનાર શ્રાવક અભિનંદન અને માનપત્રને મેળવે છે. તમે જાણો
 નવા વયથી નિશ્ચય કરો કે જીવનને સુધારવા કરતાં કે મારી જાણને
 ન સુધાર તમને દને રખણુ ચમે છે કે છટ્ટુ ચમે છે. આજના
 નવા વયથી શા ન જીવનને તરાસના જનર કે તમે પાપતુ પ્રત્યક્ષ
 ક્યુ કે પાપના આવા જાણ્યા ને તમારુ માન અજિત થાય તેના માટે
 તમારી આખમાથી દીર્ઘ પડયા છે કે તમારા અજાણના એકરસથી.

સમયે સમયે જીવ સાત કે આઠ કર્મો બાધે છે માટે સમજીને સ્વધરમા આવો તમારી દેહરૂપી નૌકાની કેવી દસા થઈ રહી છે ?

દેયામાધી કુડકપટ નીકળી જાય, ક્રોધ, કામ, મોહ અને માયા દૂર થઈ જાય, ત્યારે જ તમારી ભાવ-દિવાળી પ્રગટી ગણાય અમૃતના અધારા ઉદ્ધેસાર્થને અતરમા પ્રકાશ પથરાય તો જ આ નાવહી સ્વસ્થસ્થાને પહોંચી શકે જ્ઞાનીઓ કહે છે કે—

અક્ષતની અગ્નિ કરી તેમા સુસ્તીપણુ સળગાવો રે,
દાઢ ફોડી કુર્ચ્ચરૂપી, પ્રેમ વિશુદ્ધિ પ્રગટાવો રે
શ્મશ્પતિસ્થળ બીતરનુ તોડો, ફોડો કર્મ ફટાકડા રે;
જ્ઞાન મહદિયા ભરી ભમર પર, ભાવે કરૈ ભડાકા રે

તમારામા પૌદ્ગલિક ભાવોને દાસીદાસીને અતરમા ભરવાની અક્ષત તો ધણી છે, પણ જ્ઞાન સમજવામા તમને યાદ રહેતુ નથી જ્ઞાનીઓ કહે છે કે—

ઉપાશ્રમે જાતા તારા, પગ પાછા થાય,
જમવાનુ હોમ ત્યોતો, દોડ્યો દોડ્યો જાય,
મૂરખ ! મનમા વિચાર

આ કથાનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ તો તમે જોઈ શકો છો વ્યાખ્યાનમાં ઉપાશ્રમ પહોંચો દેખાય છે, પણ સ્વામીવત્સલના ભોજનમા બેસવા માટે ઠોઠ અને ઉપાશ્રમ વચ્ચેની વડી તોડવી પડી હતી. કારણ કે તે દિવસે ઉપાશ્રમ સાકડો બની ગયો હતો ! આ વસ્તુ જ એમ બતાવે છે કે તમને જીવના સ્વાદોમા જોટલી રચિ છે, તેટલી રચિ જ્ઞાન સાંભળવામાં નથી ધણા કહે છે કે અમે ચારણ દિવસથી ઉપાશ્રમમા ગયા નથી, તેથી અમારો પગ ભારે થઈ ગયો છે પણ પાંચ વર્ષથી ઉપાશ્રમમાં જમણુ થયુ ન હતુ ને આ વર્ષે થયુ એમા પગ ભારે થઈ જતો નથી ! આનો અર્થ એ થયો કે તમે પોતાનુ ખરાયુ બનાવી દીધુ છે ને ખરાયુ પોતાનુ બનાવી દીધુ છે તમે શત્રુઓને ધરમા બાધ્યા છે.

એને કાંઈ કાઢવા દેવા, તો સ્વ અને પરત્વું બેઠવિયાન તો થીએ. આજના દિવસના ઉપવેશમાં કુચુંજના ઘરને ફેલી નાખે કે નેપી ફરી વાર ભાગ્યા ન થાય. જીવો જામ્યા થઈ ગઈ છે કે અને પરમણી સુખ મળે છે. ફરતાને જામ્યા થઈ ગય છે કે અને દાઝકામાંથી લેલી મળે છે તેમ પચનામ રાજને જામ્યા થઈ ગઈ હતી કે સાતમે રાણીએના કરતાં ફોપડાંની અને વધારે સુખ મળશે. એટલા માટે તો એ નિયમ આન ધરીને બેઠો છે.

પૂર્વસમિતિની આરંભના કરતાં કરતાં એ દેવનું આજ્ઞા સ્વભાવ માન જન્યુ તેણે ઉપવેશમાં બેઠી લીધી કે પોતાને ફાલુ માદ કરે છે આથી એ એક દાઝકામાં ધાતકીખડકીખડા દક્ષિણુર્ધ્વ ભરત્યેત્રની અમરકા નમરીમાં આવેલી પીપ્પલાનામાં આવી પડોત્રે. દેવની સંકિત અજ્ઞા છે એક અપડી વગાડે ત્યાં દેવ જાગડીપને સાત બાંદા ચારી રહે. માલતા માલુસની પાંખલુ પર દેવ સદ્ગમરે જત્રીસ જાખનાં નાટક કરે તોખળુ માલુસને ખજર ન પડે એવી અજ્ઞા એની સંકિત છે આ સંકિત દ્વારા દેવ નીચે આવ્યો. અને તેણે પચનામ રાજને પૂછ્યું કે દેવનું પ્રિયમી તો હો કેમ માદ કરી? પચનામ રાજએ કહ્યું અહીંહો. રાજકીપના આવેલા દક્ષિણુર્ધ્વ ભરત્યેત્રમાં અને અસ્તિત્વ પુ નામના નમરમા પડરાળના પુત્ર પાંચ પડિયો છે તેમની પ્તની અ. કુ દુપરા કો લીડી. ઉઠીને જીઈ ઘાળી આપે.

જીવો નર્તી ને જન્યુ. સાતસો નારીઓથી સતેષ થયે. નર્તી તે જાક પેહા. સત. થઈ જશે એમ માને છે આરતની સરુતિ આ કમ આ રીખ જાલા કરજે દાઝકા રી છે આ રે સદાએરો મિલા મરો. પાકા. ગરિયઓ મદતકિમે બેસવાની છૂટ છે એ લેકો જ મ. પા. મા. ગ. એ આ નારી ચોરી કરનારને સાન થય છે આ રો સરુતિ.

દૃશ્ય— આ જુવાન જાપાન ગયો. ત્યાંની કામચરી નાથ નવ જાક ચોડસા પનાનું પુસ્તક વાચવા માટે લીધું. પુસ્તકમાં

તેને ચાર રંગીન ચિત્રો બહુ ગમી ગયા તેણે તેની નકલ કરવા બહુ મહેનત કરી, છતાં એ કરી શક્યો નહીં આથી લોકભા પડીને તેણે એ ચાર ચિત્રો ફાડી લીધા અને એ પુસ્તકને લાયબ્રેરીમાં જમા પણ કરાવી દીધું

એક વાર એક જાપાનીસ મિત્ર એ યુવાનને ત્યાં બેસવા આવ્યો ત્યાં તેણે આ ચાર ચિત્રો જોયા એણે નક્કી કર્યું કે આ ચાર ચિત્રો એક જ પુસ્તકના છે, અને તેમાંથી જ આ મિત્રે ચોરી લીધા લાગે છે આથી તેણે લાયબ્રેરીમાં જઈને પ્રથમ તો ખાતરી કરી જોઈ, ત્યાં એ ચાર ચિત્રો એ પુસ્તકમાં ન હતા આથી તેણે લાયબ્રેરિયનને કહ્યું કે આવા અપ્રાપ્ત ચિત્રો ભારતીય યુવાને ફાડી નાખ્યા છે આથી તેના પર પગલા લઈને એ ચિત્રો કબજે કરવામાં આવ્યા તે દિવસથી ત્યાંની સભાએ ઠરાવ પસાર કર્યો કે આજથી ભારતમાંથી આવેલી કોઈ વ્યક્તિને લાયબ્રેરીના પુસ્તકો આપવા નહીં આ છે આજની ભારતીય સંસ્કૃતિનું અધ પતન !

તમારી નીતિનું દેવું દેવાળું નીકળ્યું છે એનો આજે વિચાર કરજો. પદ્મનાભ રાજાને દેવે કહ્યું કે, ‘અરે રાજા ! તારી વિનાશકાળે વિપરીત સુધ્ધિ થઈ છે દ્રૌપદીનું શિયળ ખડિત કરવા ત્રણ કાળમાં કોઈ શક્તિમાન નથી માટે તું આવી હાં છોડી દે’ પણ રાજાએ પોતાની લત છોડી નહીં ત્રિપથની વૃત્તિઓ માણસને સાચું સમજવા દેતી નથી

આવ્યા અવળા અહારે, સવળું ક્યાથી પમાય ?

પદ્મનાભ રાજાએ દેવને કહ્યું, ‘દ્રૌપદી માને કે ન માને, એ તમારે જોવાનું નથી તમારે મારી ઉપાસનાને આધીન બનીને દ્રૌપદીને લાવી જ દેવી પડશે

ૐ શાન્તિ

અધ્યાયન : ૧૦૦

(શનિવાર, તા. ૧૬-૧૦-૧૭)

અહીં નામે સિદ્ધાન્ત પ્રાપ્ત. તલ્લેખ કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં અમરક કહેતા અધિકાર વાથે છે પૂર્વસત્ત્વભિન્નરૂપે પદ્મનાભ રાજાને થયેલી રીતે સમજાવ્યો. જ્યાં તેણે પોતાની હઠ ઝેડી નહીં જેનો છવ્વિ વિરોધની પાછળ કટાક્ષ હોય તેને આસુધી કમની નેરહાર થપ્પા નવાજે ત્યાંસુધી એ કેમણે આવતો નથી. સમુદ્રમાંથી પૂજી તરફ દોડવું મોજી આસુધી ભેખડોમાં ન કટાક્ષ ત્યાંસુધી પાણું ફરવું નથી. આવા છવ્વને કેવળી કલ્યાણ પશુ સમજાવી શકતા નથી. તેઓ ફરવું મગની જેમ ફેરા ને ફેરા સ્વીકાર્ય છે ઉપાસના અને વચનથી બાંધાયેલા રૂપે પદ્મનાભની હઠને આધીન જાતને પોતાની શક્તિનો ઉપયોગ કર્યો. દેવતાની શક્તિ આશ્રુત હોય છે ચાળીસ યોગજની મેરુની બૃહિષ્ઠ ઉપર ભિન્નતા આર રૂપે મેરુની તલેટીમાં ભિન્નતા આર દેવતા કાળમાંથી નાશ ફેડે તે નીચે ખસીને પાયા પહોંચી મધ્ય કરી શકે છે આ મેરુની ઉચ્ચાર નવાજી હજાર યોગજ છે આવી ઉત્કૃષ્ટ શક્તિથી આ દેવ દક્ષિણાપુરમાં આવ્યો. અતઃ મુધિશિવના રાજમહાસની અગામીમાં સૂતેલી દ્રૌપદીને પોતાની શક્તિથી છકાવી. દેવાની આ શક્તિથી આબુગાબુના કોઈને પશુ ખગર પડતી નથી. એક માણસ આસો તો હાથ દેવ પોતાની ઉત્કૃષ્ટ શક્તિને તેનું માનુ કરીને એ માયાનું શૂન્ય કરી નાખે અને નેશા પર લટકતો

એક તુબકાનું પણ ચૂર્ણ કરી નાખે. એ બન્ને ચૂર્ણોને મેળવીને તેને ભૂમળી વડે અવકાશમાં ઉડાડી નાખે. પાછા વીખરાયેલા પુદ્ગલ ભેગા કરી અને એક ક્ષણમાત્રમાં એ તુબકાના પુદ્ગલોથી તુબકુ અને માથાના પુદ્ગલોથી માથુ બનાવેલે એ માથુ ચાલ્યા જતા માણસના ધડ ઉપર ગોઠવી દે, તુબકુ વેગે મૂકી દે, છતાં એ ચાલતા માણસને ખબર ન પડે કે મારું માથુ કાઠ એ કાપી લીધું હતું એનું ક્યારે ચૂર્ણ થયું અને પાછું એ ક્યારે ગોઠવાયું એની તેને ખબર પડતી નથી. જોકે દ્રૌપદીને લઈ જવાની ઈચ્છા ન હોવા છતાં દેવને તેમ કરવું પડ્યું જે જીવ પોતાની ઈચ્છા વિના કર્મ કરે તેના લુપ્તા બધ બધાય છે, અને ઈચ્છાપૂર્વક કર્મ કરે તેના સ્ત્રીકથા બધ પડે છે. દેવે અવસ્થાપિતી નિદ્રા મૂકીને દ્રૌપદીને ત્યાંથી ઉઠાવી અમરકા નગરીની અશોક વાડીમાં આવેલા એક અશોક વૃક્ષની નીચે મૂકી દીધી. પછી નિદ્રા અપહરી લીધી ત્યારબાદ દેવે પદ્મનાભ રાજાને ખબર આપી કે દ્રૌપદીને અશોક વાટિકામાં મૂકી છે ત્યારબાદ દેવ જે દિશાએથી આવ્યો હતો ત્યાં ચાલ્યો ગયો.

કામાન્ધ જીવ છત્તી આવે આધજો છે રાજાના હૈયામાં હરખ માતો નથી ત્રણ દિવસના ઉપવાસ હોવા છતાં પાસણું કરવાની પણ નરકાર કર્યો વિના એ દ્રૌપદીને જોવા માટે આતુર બની ગયો. જેની દશા બગડી હોય તેને આવા વિચારો સૂઝે છે.

પરદારાની પ્રીત અસતતા ધરમાં પેહી,
પરદારાની પ્રીત દશા રાહુની બેહી,
પરદારાની પ્રીત પનોતી લોહની કહીએ,
પરદારાની પ્રીત ચક્રમાં બારમે લહીએ

પદ્મનાભ રાજાએ આમ વિષયપૂર્તિની ઈચ્છા માટે અદ્ભુત ત આદર્શ, 'પણ એને ખીયારાને કયા ખબર છે કે 'સત સતી' તાપતા ગયા કે કના રાજ !' પરસ્ત્રીનો સગ મહા અનર્થકારી છે વેશ્યાગમન, પરસ્ત્રીગમન, જુગાર, શિકાર, ચોરી વગેરેની ટેવ પ્રથમ પડે છે અને

પણી એ જ દેવ માણુસને પાઠી નાખે છે જે માવક સ્વાધ્યાસતોપનુ
મત પાળે છે તે જ ક્રમે ક્રમે જ્ઞાનજળ પધે છે જ્ઞાન જ્ઞાનજળ વધેલાએના
નામ નેત્ર દત્તિકાસર્મા મુનશ્ચાકુરે અક્ષર્ષ મર્મા છે

મુનશ્ચાકુરુમ પર્મિસો પર્મિસો નાર,
તથ વીરપે લીધાં પંચ મહાવત સાર,
ચારિત્ર લઈને પદ્મયા નિરતિચાર,
દેવસેષ પદ્મિયા મુખવિપાક અધિકાર

મુનશ્ચાકુરુમાર, જેને ૫ રમણીઓ હતી, તેને જ્ઞાન જામનસુ કે
તરત એ જ્ઞાન તમાર ચર્ચ જ્યાં પછી એ મોહપાશમાં નાખેલ નહીં
છત્તું કિત મોક્ષને માર્ગે જવામાં છે પણ વિવધી છવેને એ સમજાવ
નથી અને એ વિષ્ણુવાસનાને ઊઠી ચાલતા નથી.

જહા નર્મ ચિયરણી કુસરા દહ સમયા ।
વર્ષ કોર્ગસિ જારીમો કુસરા અર્મર્ મયા ॥

—સુત્રોર્વાચસુત્ર અ. ૩, શ્. ૪ ખા. ૧૬

જે વેતરણી નદીને તરણી કુસર છે તેવી ૮ રીતે વિવેચની
નદીને તરી જવી અર્થ કુસર છે મારે મુખેન્દ્રિય અને મુખાભ્યસ્યારી
કન્ધવાદને પ્રાપ્ત છે કારણ કે—

કુસરયે કામમોગે ચ નિચ્છસો પરિવગ્ગપ ।
સંકાઠાવાજિ સમ્માજિ વચ્ચેગ્ગાવહોવાસવ ॥

કુસરાખ્યવનસુત્ર અ. ૬ ચા ૧૪

ત્રાતેવા ખત દીધાપોયા માણુસનું આ કામ નથી જ્યાં
કામજ્ઞાન વર્ષ દેવા ગેવા છે એજ્ઞાન વ્યાધિ ચક્રાત્માં સ્થાનોને પણ ઊઠી
વા તેઈએ એક જ્ઞાસન બેસાવ નહીં એજ્ઞાનમાં પ્રજામ નહીં
વ્યાધિ નિયમોનુ વચાવત ગણન કરનાર ૮ વિવેચને છૂટી રહે છે
તે આ નિયમોનુ ગણન કરવામાં પ્રમાદ કરવામાં આવે તો તેનું
ખત થવામાં ચાર સાચતી નથી કારણ કે જ્ઞાનાદિ કળાયી છવ જ્ઞાન

મા રાગ્યો છે પરંતુ મનુષ્યલવ વિષયકપાયને છૂતવા માટે જ મળ્યો છે એમા જે બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરે, તેવા શ્રવેને દેવો પણ વદન કરે છે

દેવનરિન્દનમંસિયપુર્યં,

સન્વજગુત્તમર્મસલમર્મં ।

બ્રહ્મચારીઓ દેવતાઓના પૂજનીય બને છે દેવતાઓનો અધિપતિ ઇન્દ્ર ત્યારે સુધર્મસલામા સિદ્ધાસને બેએ છે ત્યારે એ ત્રણ ચાર દેહે છે કે માગ પહેલા નમસ્કાર બ્રહ્મચારીને છે બીજા નમસ્કાર જ્યાં જ્યાં અરિહત ભગવાન ળિગજતા હોય તેમને છે, અને ત્રીજા નમસ્કાર સર્વ સાધુસાધ્વીઓને છે

બ્રહ્મચર્યનો વિવેક મનુષ્યો જ કરી શકે છે, દેવતાઓ અપચ્ચ-કપાણી છે અને તિર્થંચો વિવેકીન છે તમે બુદ્ધો છો કે ગયા વર્ષમા જે તિર્થંચ સબધમા માતાપુત્ર હોય, તેના તે તિર્થંચ પતિપત્ની પણ બનતા હોય છે માત્ર માનવ જ હંદ્રપકપી ઘોડાને વશ કરી શકે છે, પરંતુ સુપાત્રને જ આત્મિક જ્ઞાન અને વિવેક સાપડે છે

સિદ્ધશુકેઠ દૂધ હોય તે, સિદ્ધલુસુતને ગરે,

કનક વિનાના પાત્રમા ફેડીને નીસરે,

જે ફાઈ પ્રેમ અથ અવતરે,

પ્રેમરસ એના દિલમા ફરે

વીતરાગની વાણી પણ સિદ્ધના દૂધ જેવી છે મોઝ્ય શ્રવના નૃદ્યમા જ આ વાણી સ્થિર થઈ શકે છે મોઝ્ય શ્રવ જ આ વાણીને 'પચાવી શકે છે માટે આવા પાત્ર બનવા હજી હોય તો બ્રહ્મચર્યનું સેવન અત્યંત આવશ્યક છે 'પાત્ર થવા સેવા સદા બ્રહ્મચર્ય મતિમાન.' એ બ્રહ્મચર્યના તેજ અને પ્રભાવ જ્યાં સુધી અનુભવમા નથી આવ્યા ત્યાં સુધી જ શ્રવ વિષયનો કીડો બની રહે છે યાનીઓ કહે છે કે—

જેઈ જેઈ એના તેજને રે, એના મૂલ્ય દેવોથી ન થાય,

મૂલ્ય કરનાર એના માનવી રે, એને પહેરનાર લોકમા પુન્ય,

ચારિત્ર રંગે રંગી ચૂદી રે, શોભે ચૂદીમા નવા નવા રંગ

આ સિમળની ઘૂંઘી પણ અજાણ છે દેવતાઓથી પણ એનાં મૂંઝાણો સહ્યો નથી. એનું મુદ્ધમાલિન માનવ વિના બન્ય હોઈ શકે શક્ય નથી. ચારિત્રના રંગથી રંગાયેલી આ રંગબેરંગી ઘૂંઘી પહેરનાર તણધારનો મૂલ્ય જાણે છે અને—

વેચાતો નથી હોઈ દેશમાં રે એ તો શીલવતનો સજ્જન,
જાણ્યારીના પટમાં ભર્યો રે એ તો તેજ તેજનો જગાર.

આ સિમળપી દિવ્ય સજ્જન હોઈ દેશમાં કે હોઈ કિશ્મતથી વેચાતો નથી. એ તો ઉત્તમ પુરોના હૃદયમાં છે જાણ્યારીના વચનમાં સિદ્ધિ આવી જાય છે તેની સ્મરણશક્તિ વધે છે. મેં વિદ્યા સાધ્ય કરવી હોય, તેણે પોતાના અંતરમાં એ વિદ્યાને સ્થિર કરવા માટે જાણ્યારીનું અવસ્થા પાલન કરવું જોઈએ.

પણતો રા જાને વિષયનો બિચારો. યાજ્ઞો છે તેણે સુર તેજ-કુલથી સ્નાન કર્યું અને પોતાની સાતસો રણીઓ સહિત મુદ્ધમાલિન વસ્ત્રોપધારી સજ્જન જાણે એ જાણ્યારીના તરફ જાયવા લાગ્યો.

આ તરફ દેવતા ગયા પછી અત્યુદ્ધર્વે ક્રોધી નિદ્રામાંથી જાગી. આ ચારેય તરફ નેરા લાગી. તેને આ જુલુ નવું જ દેખાયું એ નિશ્ચય લાગી કે હું તો મારી જગતમાં સ્ત્રી હતી ત્યાંથી આ અજાણ પ્રદેશમાં ક્યાંથી આવી ગઈ? શું અને હોઈ દેવ, અર્ધરૂપ કિપુરવ કે વિદ્યાધર આ? ઊઠાવી લાવ્યો હતો? અને આમાં કઈ સ્ત્રી પડી નથી કહે મારે શું કરવું? ક્યાં જવું?

આમ નિચાર કે ત્યાં કરતા પૌરોહિતી આજમાથી આમુની ધારા પડ્યા લાગી કહે ત્યાં જાનશે ન અધિકાર અવસર.

ૐ શાન્તિ:

વ્યાખ્યાન : ૧૦૧

(રવિવાર, તા ૨૦-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય લોકમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસુત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે. અમરકકા નગરીના બગીચામાં એકલી બેઠેલી દ્રૌપદી વિચાર કરતા કરતા આર્તધ્યાનમાં પડી ગઈ રડતા રડતા એ નીચું મુખ કરીને બેઠી હતી, ત્યાં તેના કાનમાં પદ્મનાભ રાજાનો અવાજ પડ્યો, ‘ હે દેવાનુપ્રિયા ! તમે શા માટે રડી રહ્યા છો ? તમને કદાચ એ ધ્યાન નહીં હોય કે ધાતકીખડ્ગીપદ્મ આવેલી આ અમરકકા નામની નગરી છે ત્યાંના હું રાજા છું મારું નામ પદ્મનાભ છે આ મારી સાથે આવેલી સાતસોયે ઓઝોની શિશોમણિ સ્વામિની બનાવવા માટે મેં જ પૂર્વસંગતિમિત્ર દેવની સહાયથી તમારું અપહરણ કરાવ્યું છે તમારા રૂપ, ગુણ અને લાવણ્યની મેં જોટલી પ્રશંસા સાબળી હતી તેના કરતા પણ તમે અધિક સુકોમલ અને રૂપગુણવાળા છો, પણ તમે લેશ પણ ચિન્તા ન કરો. મારા અતપુરમાં દેવોના જેવા ઉપબોગો તમને મળશે જેના તમે સ્વપ્નમાં પણ દર્શન ન કર્યા હોય, તેવી ઉત્કૃષ્ટ ભોગસામગ્રી હું તમને આપીશ ’

કામના બીજારીઓ શુ બોલે છે અને દાની આગળ બોલે છે, એનું એમને લાન હોતું નથી આવા ભોગહિત્તુઓ ‘ ન જાનાતિ માર્ગ ’

કુમારો જ વિજિત — મારું જાને કુમારનો વિચાર ત્યુ મી
 રખતા નથી. જાવા જવો જામળે મોતના મુખમાં જાય છે રૂખી
 પાછળ મુઝ્ય જનારા જવો જામળે પોતાના પ્રાણને પશુ મુખાવે છે
 કારણ કે રૂ પોતે જ જનિત છે એક સ્વરૂપની મુદરીનું તાક
 જ્યાનક કોઈ શય જનાં બેસી ત્યુ કે જાખ ફરી જાય, તો તેનું
 સ્વરૂપ કુરૂપ જતી જાય છે એમ જતાં રૂખાં પતશિમાં એ રૂખી
 જામળા કાચે કરીને હોમાઈને જસમ જતી જાય છે પૂર્વજન પ્રસન્નતા
 ઉદ્ભવી પચેન્દિશની પૂણ્ણતા સક્રિત રાજ્ય જાને સાતસો રાજીઓનું
 સુખ પ્રાપ્ત થવા જતાં પચનામ રા ન દેવો કુદ જાય જાતી રહી
 છે! ત્યનામ રાગના ઉપસુંકા સખ્દો સર્વજાને પશુ જ્યારે કોપરી
 પ્રસન્ન થઈ નહી ત્યારે તેણે કોપરીના દાસ જનવાનું પ્રતેક્ષન જાપુ
 જેમ મહારી માંદગને નચાવે તેવી રીતે કામરૂપી મહારી કોરૂપી કુમ
 રૂખીથી નાચ નચાવી રહી છે જા ? જ્યુ જોમના બીખારીઓ પોતાનાં
 માખાપને પાણીનો ખાસો દેવા તૈયાર હોતા નથી ત્યારે જોની કો
 એકરે કરે કે જા જોકરાને તેડી લો આરાધી જોને તેડીને જાલી સમવ
 નથી તો જો તરત જ જોકરાને તેડીને જાલવા માટે છે દાજમાં
 ચાર જામળના નાહીયે લટકાવીને, તાણીનાનાં કપડામાં સજ્જ થઈને
 બે ચોટલા ખુશ રાખીને જાલી જાવતી જો જાપુનિક ફેની જાને
 પાછળ નાનાં જોકરાન તંદાન ચાલ્યા જતા પરાવાળા જેવા પતિને તો
 તમે જ નરમાં ન જમીયાઓમ જોતા / કશો કો ખુસ્તી પર બેઠી
 હોય જન પતિદેવ નીચે બધા હોય જા જા જોનચાજાને જાજળા
 જામળા બીખારીઓ ફેસનમા ખપાવે છે ત્યારે ભુદી રહેતી મા જાત્રીને
 કહ કે તુ મન દસ જ રસિયા મલિનાના જાપે છે તેનાથી માડુ
 પુ થતું નથી માટે પાચ ગમિયા વધારે જાપ, તો એના જવાબમાં
 એ સપૂત કહ છે કે માડુ પુડુ થતું નથી માટે તારા દામીના વેચી
 નાખ જન મન સા રસિયા જાપ એક જગ જોકરનું પુડુ મનાર
 સમી તવાન તે તુ જોકરી કાઢે છે ઘેલકાક તો જનેતાને કારી કહીને

ગાળ પણુ આપે છે. ત્યારે એ જ ફૂતરીના પેટમા પાકેલા આ દીકરાને પણુ સાથે સાથે જ ગાળ પડે છે કે નહીં ?

જ્યારે એ નાનો હતો ત્યારે એ જ જનેતાએ ગંગથૂથીમા ઝેર આપી દીધું હોત તો ? તો તેનું અસ્તિત્વ પણુ હોત ખરું ? કારી પથારીમા બાળકને સુવાડીને બીનામા સૂતારી માના હિપકારનો બદલો જ્યારે મોટો થયેલો પુત્ર આવો આપે, ત્યારે માના દિલમા શું થતું હશે ? જે બાળકની માઆપ પ્રત્યે અર્પણતા હોય તેને માઆપના આશીર્વાદ મળે છે પણુ બાર મહિને હગ્ગર રૂપિયા ડોક્ટરના બિલના ભરનારા છોકરા જ્યારે માઆપને હડધૂત કરે છે, ત્યારે એ કર્મની કંઠણાઈ કાને જઈને કહેવી ? આવા સતાનો નારકીમા જઈને કેવા દુ ખો ભોગવે છે ?

હિંદંતિ ચાલસ્ત ચુરેણ નચ્ક
ઓઠ્ઠે વિ છિન્દન્તિ યુવે વિ કળ્ણે ।
જિઘ્મં ધિણિકસ્સ વિહત્થિમેત્તં
તિક્ખાહિ સ્સલાહિમિતાવયન્તિ ॥

—સૂત્રકૃતાગસૂત્ર અ ૫, ઉ ૧, ગા ૧૨

એ અચાનીતું નાક જેમીને છેદી નાખે છે હોઠ અને જીભને તોડી નાખે છે, એની આખો તીક્ષ્ણ શસ્ત્રોથી ફેાડી નાખે છે કામશાસ્ત્ર વાગ્યનારની જીભને પરમાધામીઓ જેમી કાઢે છે આવા જીવો મીઠણા કર્મ બાધે છે

પદ્મનાભ રાજા દ્રૌપદીનો દાસ બનવા માટે લાચારી કરવા લાગ્યો આવો જીવ દેવભવમા જાય, તોપણુ એના એનચાળા સાથે જ લઈને જાય છે માટે આવી રીતે ભટકવાનો સ્વભાવ બદલો પદ્મનાભ રાજાના દાવભાવ જોઈને ચતુર દ્રૌપદી સમજી ગઈ કે આ વિદેશી રાજા આગળ મારું કાઈ બળ ચાલશે નહીં, માટે તેને અત્યારે મને તેમ કરીને ટાળવો જોઈએ આમ વિચાર કરીને એ બોલી, 'દેવાનુગ્રિય' જ બૂઝીપતા

આપુ પ્રતિક્રમણ મુખપાઠ ન થાય, ત્યા સુધી મારે નીચે બેસવું જ નહીં એવી પ્રતિજ્ઞા પણ આપો’

નાના બાળકનો આવો દૃઢ નિર્ધાર અને આત્મબલ જોઈને ગુરુદેવ પ્રસન્ન થઈ ગયા તેમણે બાળક જયમલ્લજીને આખા પ્રતિક્રમણનો પાઠ આપ્યો, અને માત્ર અડતાળીસ મિનિટમાં જ તેમણે આપુ પ્રતિક્રમણ મુખપાઠ કરી લીધું બાળકની વિચક્ષણ શુદ્ધિ અને તીવ્ર ત્યાગની ઇચ્છા જોઈને ભૂધરજી મહારાજે તેમને દીક્ષા આપી તે જ દિવસથી જયમલ્લજી સ્વામીએ એકાન્તર ઉપવાસની પ્રતિજ્ઞા લીધી આ એકાન્તર ઉપવાસ બાવન વર્ષ સુધી ચાલુ રહ્યા

પૂ જયમલ્લજીએ ‘સાધુવદના’ બનાવી તેમાં ભગવતીસૂત્ર, શાતાસૂત્ર આદિ ૭ સૂત્ર લઈને જે જે રાજગૌર થઈ ગયા તે બધાના સિદ્ધાન્ત અનુસાર નામો ગોઠવ્યા છે દીક્ષા લીધા પછીના બે વર્ષ બાદ એક વાર ગુરુદેવ સાથે તેઓ વિહાર કરી રહ્યા હતા માર્ગમાં ગુરુદેવે તેમને આજ્ઞા કરી, ‘મને પાણીની તરસ બહુ લાગી છે, માટે પાણી લાવી આપો’ જયમલ્લજી નજીકના ગામમાં ગયા અગત્યના ગામમાં સૂઝતું પાણી મેળવતા થોડી વાર પછી લાગી મઈ પાણી લાવીને તેઓ ગુરુદેવ પાસે આવ્યા અને જોયું તો ગુરુદેવ સચારે કરીને બેઠાં બેઠાં કાળ કરી ગયા હતા

અને તે જ વખતે જયમલ્લજી સ્વામીએ બીજમ પ્રતિજ્ઞા કરી કે હવેથી મારે સૂવું જ નહીં તેમની આ પ્રતિજ્ઞા જરાબર પચાસ વર્ષ સુધી ચાલુ જ રહી

આવા ઉગ્ર તપસ્વી શ્રી જયમલ્લજીની સામે તમારી જાતને મૂકી છુઓ તમારે તો ‘લડકું બી ખાના હૈં ઔર ગોક્ષમે બી જાના હૈં,’ તો એ કેમ કરીને બની શકશે ?

દ્રૌપદી રામની પુત્રી હતી, સુક્રોમણ પુણ્યલતાની જેમ લાડથી

ન તસ્સ દુઃખં વિમયંતિ નાદ્યો,
ન મિત્તવમ્મા ન સુયા ન બંધવા ।
एकको सयं पञ्चणुहोइ दुक्खं,
कत्तारमेव अणुजाइ कम्मं ॥

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર, અ ૧૩, ગા ૨૩

કર્મના પરિપાકરૂપે આવેલા દુઃખોમા સ્ત્રીઓ ભાગ પડાવી શકતી નથી મિત્રવર્ગ, પુત્રો, બધુઓ આદિ પણ એ દુઃખમા ભાગ લઈ શકતા નથી કર્મના ફેલાણ એકલાને જ ભોગવવા પડે છે જે કર્તા બન્યો તેને જ ભોક્તા બનવું પડે છે ધણી ઠન્સરના રોગમા પીડાતો હોય, તો તેની પીડા ખત્તી ઓછુ કરી શકતી નથી બહુ પાપ કરીને બેગી કરેલી દોલત ઊડીને મરવા પડેલો બાપ કહે છે કે ‘હું તો જાઉં છું, પણ તમારું બધાનું શું થશે ?’ ત્યારે છોકરો કહે છે કે ‘બાપા !’ અમે તો તમારા બેગા કરેલા પૈસા ઉડાવશું ને તામડધિન્ના કરશું, પણ તમારું શું થશે એનો વિચાર કરો’

તરવા બાધ્યુ એક વુબ્બુ રે, તરતા તોડી નાખ્યો તાર,
અ તે ઓરતો કરતા સુધરે ન કામ,
ચોરી ગયો એક ચોરટો રે, કરતા સુધરે ન કાઈ

તરતા શીખવનાર વુબ્બુ બાધીને શીખનારને નદીમા ફેંકે છે તેમા તગવા જતા એ વુબ્બાની દોરીને તોડી નાખે છે પાછળથી ગમે તેટલો ઓરતો કરે તોપણ કામ આવતું નથી જે સુઝુરું હોય તો તરતા શીખવાડે છે કુઝુરુના ચરણે જનાર પણ એવી જ રીતે લવ-સાગરમા ડૂબી જાય છે જેને સાચી સાધુતા ગમતી હોય તે જ સાચા સાધુને સમજી શકે, બીજા નહી

સાચો સાધુ વહોરવા જાય ત્યાં તેની ઈર્ષ્યાસમિતિ અને ભાવા-સમિતિ એટલી બધી સરસ હોય કે લોકોને સાધુ હોય એમ જાણે એમા જ સાધુની કસોટી છે સાધુ પોતાના માટે દાઢપિણુ પ્રકારની

દિસા કરતો—કરાવતો નથી. સાધુ વસ્તુ લેતાં અને દેતાં પણ જીવની જાતના કરે છે. સાધુના પરચવામાં પણ જાતના દેખાય. આવા સાધુની કોઈ આવક—આવિષ્કાર કે કોઈ કારિકા મુમુક્ષુ આત્મા સેવા કરે. આવ પૂર્વક સંકલિત કરે, તો તેનું શુ ફળ મળે ? તેના ઉત્તરમાં બજવાન કહે છે કે પ્રથમ સાધુ અને જ્ઞાન પ્રત્યે ભક્તિભાવ જામે. ભક્તિભાવ જાત્યા પછી જ્ઞાન મળે, જ્ઞાન દ્વારા ભેદવિજ્ઞાન અને ભેદવિજ્ઞાન દ્વારા તેને પન્નક્રમો મળે. મારે એકસે વેવ જોઈને બિડા બિટરી જાણી નહીં સર્વસ્થાન તમારામાં પરીક્ષકદષ્ટિ આવવી જોઈએ. જ્યાં સર્વસ્થાન તપ ચારિત્ર અને આત્મજ્ઞાન હોય, ત્યાં જ મુનિપણ છે. સાચો આવક મુલ્યનો પૂજારી છે. બંધિતો નહીં. જમો સર્વે સર્વસાદુષ્કાર જીવિને તમે વદના કરો છો, તેમાં તમે કોઈ સંધાશના, કોઈએક ગમ્મના કે કોઈ એક પથના. સાધુને વદના કરતા નથી. મારે સાચા સાધુને જોળખીને મુસક્તિ કરે. તમારી દષ્ટિ વિશાળ જનાયો સત્સંગથી હોય — ઊડવા જેવું કોય — જમ્મવા જેવું અને ઉપાદેય —

આચરવા જેવું શુ શુ છે તેનું જ્ઞાન સાચ છે. જ્યાં જ્ઞાનથી વિજ્ઞાન મળે છે. પણ જીવને ચારિત્રમોહનીય કમ નડે છે તેથી નમ્મો આત્મા સસર હાડો રાકતો નથી. તેને જાણ નથી તેની કાષા પણ જડુ દુઃક હોય છે. જન સર્વમમાન મને છે તે સર્વમીનો પૂજારી જો છે વિજ્ઞાનમાયી એ જીવ જમ્મક્રમો કરે છે અને પન્નક્રમોથી પાપક્રમ દમ્મક્રમ છે સમક્ષિત આવ નો મિત્યાત્વના આસત્ર અટકી જાય છે. તમા જ્ઞાન મધુન વધારે જાગવવાનું રહે છે. જેણે નવકોટીનાં પન્નક્રમ જા કયા દેવ તમારી મનન પણ બદાર ભટકરા જવા દેવાન નહીં

કે પથ વારી અને ધારિણી બંધીને સામાયિક કરે છે પણ કોઈ જ્ઞાન નથી. જાગી. સમયિક સમ નહીં. સૌભાગ્યજી સીઓ. જ્ઞાન મન કમ્મી કે જાતી જમ્મોઆ પદાન ન પોષાય કરે એ પન્નક્રમ નહીં. જમ્મક્રમ મુનિ કરાવ નો કામોનાની કરે તો એ જાન નહીં નહીં. મારે કોઈ કરો તે સમજીને કરો.

પૌષધમા બેઠા પહેલાં નક્કી કરી લેવું કે હવે પછી જે કાઈ દર્દ થાય તેને સહન કરવા તૈયાર છું મનને આટલું કેળવ્યા વિના પૌષધ થાય નહીં. દર્દ થાય તો કોઈપણ જાતની દવા યોગી શકાય નહીં સાધુને પણ રાત્રે દવા રાખવી કલ્પે નહીં રાત્રે સાધુની ઝોળીમાં દવાનો ખોટલો ન હોય આવકો સાધુઓના આવા શિથિલાચારને નભાવી લે છે, પણ એ ઠીક નથી

ભગવાન કહે છે કે જેટલી કઠોરીથી વ્રત ચર્ચ શકે તેટલું જ લેજો, પરંતુ જે વ્રત લો તેને બરાબર પાળો ગોળના માટલા પર 'એક મણુ ને પાંચ શેર' લખ્યું હોય, પણ તેની અદરનો ગોળ તો મ કાઢા ખાઈ ગયા હોય, તેમ આજે આવકોના લેમલ રહી ગયા ને ચારિત્ર્યથી માલ ચાલ્યો ગયો, તો તેના વ્રતનું માહાત્મ્ય શું ? પચ્ચક્ષ્માણુ લીધા પછી વ્રત લગ કરનાર અયોગ્ય છે, માટે પચ્ચક્ષ્માણુ લીધા પહેલાં તમારા આત્માને પૂછી જુઓ કે હું એ ધરીનું પચ્ચક્ષ્માણુ લઉં છું, તેમા મારું મન ચક્ષિત તો નહીં ચર્ચ જાય ને ? આહારકથા, દેશકથા, સ્ત્રીકથા આદિ વિવિધાઓનો ત્યાગ કરશો તો જ તમારું ચિત્ત ચમ્પળ નહીં બને ધ્રુવનો કાટો ગમે તેટલો ફેરવ્યો હોય છતાં તે ઉત્તર દિશામા જ જાય છે, કેમકે બરાબર ઉત્તર દિશામા એક ચુબકીય તત્ત્વ ચોટેલું હોય છે તેવી જ રીતે તમારા ધ્રુવના કાટામા સસારનો મસાલો ભર્યો હશે, તો એ તમારા ધ્રુવના કાટાને—લક્ષ્યને સસાર તરફ ખેંચ્યા વિના નહીં રહે માટે એ લોહચુબકને ઉખેડ્યા વિના તમારા વ્રત-પચ્ચક્ષ્માણુ ફલદાયી નહીં નીવડે દ્રૌપદીએ આર્ત અને રૌદ્ર બ્યાનનો ત્યાગ કરી દીધો અને પોતાના ચિત્તને તમામ જગ્યાએ જતું અટકાવીને એક જ દિશામા રિયર ક્યુર્ જઈ જાના ઉપનાસ ને પારણામા આયબિલ કરીને એ બ્યાનમા બેસવા લાગી

પદ્મનાભ રાબ્દ દ્રૌપદીને પ્રસન્ન કરવા માટે મેવા-મીઠાઈ અને વસ્ત્ર-આભૂષણો આદિ મોકલતો હતો, પરંતુ દ્રૌપદી, એના એ થાળ

સહિત દાસીઓને પાછી મોકલતી દ્રોપદીને લગે જાણતા મને રત્ન કે
 દેવ થતો જ ન હતો કદાચ કે એણે માની લીધી હતી કે જે મર્ધ
 થઈ ત્યારે એ એ મારા પોતાના જ કર્મના કમીને પરિણામ છે

આજની સ્ત્રીઓ પતિના વિશેષમાં કેવી રીતે રહે છે? કસે
 મથા નાથ, ને છૂટા થયા હાથ. આવી સ્ત્રીઓ પતિનો પગ પર જમાર
 નાથ કે તરત જ બદલ આવી નીકળે છે આવી સ્ત્રીઓનાં તમામ
 ક્ષમો અને સરીરશોભા બીજાને જ બતાવવા માટે હોય છે પતિને
 બતાવવા માટે નહીં

હસ્તિનાપુરમાં અમ્બાસીમાં સુતેલા યુધિષ્ઠિર તથા યુધિષ્ઠિરે બતા
 રખ્યામાં તેમુ ત્યાં દ્રોપદીને જોઈ નહીં તેમણે આશ્ચર્યચક્રના મહેસોમાં
 તપાસ કરી માનવગતિઓ અને ઉપવ્રજોમાં તપાસ કરાવી, પણ
 ક્યાંય દ્રોપદીના પત્તો લાગ્યો નહીં પાંડવોના મહેસોમાં પણ દાસદાસીઓ
 ફરી વળી ત્યુ દ્રોપદી ક્યાંય ન મળી એટલે જ તે પાંડુરાજાને ખબર
 આવી કે અમ્બાસીમાં સુતેલા દ્રોપદિની ક્યાંય દેખાતા નથી દ્રોપદી
 એના પત્તે એકલી જમાર નાથ તેવી સ્ત્રી નથી કોઈ દેવ, ધનવ, મધવ
 કે વિદ્યાધર તેમુ દરજી કરીને લઈ ગયો જણાય છે

૧૬ જાણે આખા નગરમાં પોતાના અનુચરો દ્વારા ઘોડાઓ
 દોડાવીને તપાસ કેાવી ન આખા નગરમાં પણ વચ્ચડાંને ખબર આપી
 કે ન દ્રોપદીના પત્તો લાગે જલદીથી રાજ્યમાં ખબર આપી
 ૧૮૬ દ્રોપદીની ક્યાંય પત્તો લાગ્યો નહીં

ૐ શાન્તિ

અધ્યાયન : ૧૦૩

(મંગળવાર, તા. ૨૨-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રજ્ઞા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

શાતામ્નસના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર આવે છે ત્યારે હસ્તિનાપુરની હદમાં દ્રૌપદીનો પત્તો ન લાગ્યો, ત્યારે પાહુરાજએ કુતાશ્વને કહ્યું, 'તમે આજે ને આજે દ્વાગિષ્ઠ જવા રવાના થાવ અને આ વાતની કૃષ્ણને જાણ કરો એ સામર્થ્યવાન છે ગમે ત્યાંથી દ્રૌપદીનો પત્તો લગાવી દેરો' કુતાશ્વએ પોતાના પતિની આ વાતને બરાબર સાંભળી અને સ્વીકારી સ્ત્રી, નોકર અને આપ્તજનોએ સ્વામીની વાતને બરાબર સાંભળવી જોઈએ અને તેનો સ્વીકાર કરવો જોઈએ કુતાશ્વએ તરત જ એક કોટુમ્બિક પુત્રપને સાથે લઈ ને હાથી પર બેઠીને દ્વાગિષ્ઠ નગરી તરફ પ્રયાણ કર્યું અને ઝડપથી હાથીને ચલાવવાની આજ્ઞા કરી, કારણ કે તેને શ્રી કૃષ્ણમહારાજ પામે પહોંચવાની તાલાવેલી હતી ત્યારે તમને ગાની તાલાવેલી છે ? મોઢા માનવદેહ વડે દઈક વ્રી યેવાની તમાગ દિલમાં તમન્ના છે ? તમાગે મોઢો માનવલવ રાજ ને મોઢો સુર્યોગ્ન વખતે કપાતો જાય છે. એક એક દિવસ તમાગે મોતાનો દુઢો લઈને વિદાય થાય છે ગાટે હવે તો ઉતાવળ કરો ધર્મ જ દુર્મતિને આવવાના બાગ્યા બંધ કરે છે ને સદ્ગતિના બારણા ખોલી નાખે છે, પરંતુ—

દિવસ ગુમાવ્યો ખાઈને રાત ગુમાવી મૂકી

હીરા જેવો અનુભવ, ડાહી બહો જોઈ

બદિરાતમા તમને તો સત્રે સૂચા પશુ દેતો નથી, કારણ કે તમને
ખાતી ને વેપારની ખૂન લાગી છે ખરી રીતે સચાઈયા જેવાં તો ખર્ચની
ખૂન છે દેહલાલુ જિલ્લ પરખા અને પરખીમાં ભટકતુ રહે છે
એ જ જિલ્લો ને પ્રભુમાં નેહી દે તો એ પ્રભુમાં પશુ ત મન બની
સકે માટે—

આસે આસે એક પ્રભુને સભારને,

પ્રેમ ને નેમ નહીં સુધામ,

અપનાવે અવસર જાન દનો,

સાહ સાહ દિલથી પ્રભુને સલાળને

લાખ લાખ વડલાની સાથ અપનાવે

ભૂરો ભૂટાવે ખારા એ નામને

આવે મવદાવને પવિત્ર ગાળને

[ફરીના લદાવા લેવાય અપનાવે

તમારો અક એક આસ લાખોના મૂલનો આપ્યો જ્ય છે તમે
ખાધુ હોય એ પચાઈ કે કેમ તમે મીઝેથી જાંખ પાછી ખુસરો કે
કેમ એની પશુ કોઈને અમ રાજી નથી માટે આસનુ મૂલ સમજો.
એક પશુ આસન નક મો જ્યા દેશી નહીં રાત્રીએ રહે છે—

આસ આસપે હરિ મળે મિલ્યા આસ મત જોય ।

ક્યા જામે યહ આ ગાવન હોય ન હોય ॥

દુષ્ટાન્ત—એક કળસકાકા એક રૂપિયો લઈને બજારમાં બાજરો લેવા નીકળ્યો. ભાવ પૂછતા પૂછતા બપોરનો સમય થઈ ગયો. એક વેપારીને ત્યાં હલકામાં હલકો અને સસ્તો બાજરો જોઈને તેણે તોલાવી લેવાનું નક્કી કર્યું. હાથમાંનો રૂપિયો જોયો તો તેને પરસેવો વળી ગયો. હતો આથી તેણે રૂપિયાને ઉદ્દેશીને કહ્યું, ‘રહીશ નહીં તને મારા ખિસ્સામાં પડ્યા રહેવું ગમે છે તેવી જ રીતે તને મેળવવામાં મને પણ બહુ મહેનત પડી છે હું લલે બાજરા વિના જૂખ્યો રહીશ, પણ તને હું જવા નહીં દઉં’ આમ કહીને એ કળસકાકાએ વેપારીએ તોળેલા બાજરાને પાછો નખાવી દીધો.

આજે જ્ઞાનપ્રથમી છે તમે અહીં માલ લેવા માટે આવ્યા છો, પણ કળસકાકાની જેમ સયમવત અને પરમજ્ઞપાણી કરવામાં તમને પરસેવો છૂટી જાય છે માટે હવે તો વિચાર કરો.

कौन मैं हूँ और कहाँसे आया,

अपने संगमें क्या क्या लाया ?

ऐसा विचार जरा कर लो करनी कर लो ।

मानव-तनको पाया है तो करनी कर लो ॥

જરા સ્વચ્છ બનીને વિચાર કરો કે મન, શુદ્ધિ, ઈન્દ્રિય, સૂક્ષ્મ કે કાર્મણુ શરીર એ હું છું ? બ્યારે એમાંથી કોઈ ‘હું’ નથી, તો પછી હું કોણ ? ‘કે અહં આસી, કે વાં ડઓ સુમો હહ વેન્વા મવિસ્સામિ’—હું કોણ છું, અહીં ક્યાંથી આવ્યો છું અને હવે ભવિષ્યમાં અહીંથી ક્યાં જવાનો છું ? તમે ‘મારું શરીર’ એમ કહો છો, ત્યારે તો તમે શરીર નથી શરીરની ધારણા કરનાર કોઈ જુદો છે શરીર અપવિત્ર છે, આત્મા પવિત્ર છે આત્મા નિત્ય, દ્રુવ અને શાશ્વત છે, ત્યારે શરીર નાશવત, અનિત્ય અને અદ્રુવ છે આત્માના પ્રદેશની વધધટ થતી નથી, પરંતુ તેનામાં સ ક્રોધ-વિસ્તારની શક્તિ છે પ્રદેશસંહારવિસર્ગાભિયાં પ્રદીપવત્ ।’ એક નાના કોઝિયાની નીચે લાકેણી દીવાનો પ્રકાશ કોઝિયા જેટલો જ હોય છે, ત્યારે મોટા ટોપલા-

દિવસ સુખાવ્યો ખાઈને રાત ગુમાવી સુઈ

હીરા જેવો મનુષ્યભવ દોડી જઈને જોઈ

જાદિરાત્રી તમને તો રાત્રે સુવા પશુ દેતો નથી કાચુ કે તમને
ખમ્બી ને વેપારની ધૂન લાગી છે ખરી રીતે લગાડ્યા જેવી તો ખમ્બી
ધૂન છે કેટલાકનું મિત્ર પરધન અને પરબીમાં લટકતું રહે છે
એ જ વિષને જો પ્રભુમાં જોડી દો તો એ પ્રભુમાં પશુ તન્મજ જતી
શો માટે—

આસે આસે એક પ્રભુને સજારને

પ્રેમ ને નેમ નહીં શુધાવ

અપનાવો અનુસર જ્ઞાનદત્તો

છાહ છાહ દિલથી પ્રભુને સજારને

લાખ લાખ વડનાની સાથ અપનાવો

લૂટો લૂટાવો ખારા એ નામને

માવો મવમવ ને પવિત્ર માનને

નિહમીના સલાયા ભેવાય અપનાવો

તમારો એક એક આસ લાખોના મૂલનો આપ્યો જન છે તમે
મધુ દોષ એ પચમે કે કેનું તમે નીચેથી આંખ ધાણી ખુલશે કે
કેમ એવી પશુ કાઈને અનુર પડી નથી માટે આપનું મૂલ સમજો
એક સુખ મન નકના ત્યા દેશો નહીં રાત્રીએ કહે છે—

આસ આમપે હરિ મજો મિથ્યા આસ મલ જોય ।

પર્યા જામે યહ આમજા માવન હોય ન હોય ॥

દૃષ્ટાન્ત—એક કળૂસકાકો એક રૂપિયો લઈને બજારમા બાજરો લેવા નીકળ્યો. લાવ પૂજતા પૂછતા બજારનો સમય થઈ ગયો. એક વેપારીને ત્યાં હલકામા હલકો અને સસ્તો બાજરો જોઈને તેણે તોલાવી લેવાનું નક્કી કર્યું. હાથમાનો રૂપિયો જોયો તો તેને પરસેવો વળી ગયો. હતો આથી તેણે રૂપિયાને ઉદ્દેશીને કહ્યું, ‘રહીશ નહીં તને મારા ખિસ્સામા પડ્યા રહેવું ગમે છે તેવી જ રીતે તને મેળવવામા મને પણ બહુ મહેનત પડી છે હું લાવે બાજરો વિના શૂંખ્યો રહીશ, પણ તને હું જવા નહીં દઉં.’ આમ કહીને એ કળૂસકાકાએ વેપારીએ તોળેલા બાજરાને પાછો નખાવી દીધો.

બાજરો યાનપથથી છે તમે અહીં માલ લેવા માટે આવ્યા છો, પણ કળૂસકાકાની જેમ સયમમત અને પચ્ચક્ષ્ણાણુ કરવામા તમને પરસેવો છૂટી જાય છે માટે હવે તો વિચાર કરો.

कौन मैं हूँ और कहाँसे आया,

अपने संगमें क्या क्या लाया ?

पेसा विचार जरा कर लो करनी कर लो ।

मानव-तनको पाया है तो करनी कर लो ॥

જરા સ્વચ્છ બનીને વિચાર કરો કે મન, શુદ્ધિ, હિન્દ્રિય, સૂક્ષ્મ કે કાર્મણુ શરીર એ હું છું ? જ્યારે એમાંથી કોઈ ‘હું’ નથી, તો પછી હું કોણ ? ‘કે અહં આસી, કે વા હમો જુઓ હવ પેચ્ચા મવિસ્સામિ’—હું કોણ છું, અહીં ક્યાથી આવ્યો છું અને હવે ભવિષ્યમા અહીંથી ક્યા જવાનો છું ? તમે ‘મારુ શરીર’ એમ કહો છો, ત્યારે તો તમે શરીર નથી શરીરની ધારણા કરનાર કોઈ જુદો છે શરીર અપવિત્ર છે, આત્મા પવિત્ર છે આત્મા નિત્ય, દ્રુવ અને શાશ્વત છે, ત્યારે શરીર નાશવત, અનિત્ય અને અદ્રુવ છે આત્માના પ્રદેશની વધધટ થતી નથી, પરંતુ તેનામા સ ક્રોધ-વિસ્તારની શક્તિ છે પ્રદેશસંહારવિસર્ગભિયાં પ્રવીપવત્ ।’ એક નાના કોઝિયાની નીચે લાકેલા દીવાનો પ્રકાશ કોઝિયા જેટલો જ હોય છે, ત્યારે મોટા ટોપલા-

ની નીચે દક્ષિણે એ જ દીવાનો પ્રકાશ વિસ્તાર પામે છે સિદ્ધને સંકેત અને વિસ્તાર નથી. બાકી શરીરમાંથી બાહ્ય તરફ એટલે શરીર અભ્યાર્થ નથી છે ચાલીએ કહે છે કે—

અપ્રણ મ્હા તમે અભ્યાસો એમ લોક કરે અનુરૂપ
જીવને આસ તથા સમાર્થ ધરમાં થઈ ન રાખશે બાઈ

શરીરમાંથી એવું તે શું આવેશું મહું કે જેથી શરીર અભ્યાસ છે ? જેના વિના આભ્યાસે બાકી પડે છે એ અભ્યાસ માટે તમે શું કરો ? તમારો રાજ્યને પણ એવું જ કરો તમે પણ શરીરની સમાજ માટે સિવરત્વ ધરજોશનો લો છો. આ તમે કેટલા બાંધુ સાચું કરો છો ? તમને થઈ થઈમાં એમ થયા કરે છે કે દાન દાન, કુ મરી નર્મિત તો ફરીનું શું થશે ? પણ તમારા પરિવેશમાં આવતી કોઈ વિધવાઓ આનંદથી માન-પીએ છે ને કરેકરે છે ? કાઈએ દુઃખ-પીડાને જીવ બાપી દીધો નથી. તો ખૂબી તમારી પાછળ એવું શું થશે જેની ચિન્તા કોઈ કરતાં તમે તમારી ન મિત્રા કરો નો દલ પણ તમારી મમતા છૂટતી નથી.

આ મમતાના મંદિરમાં ખરી સમતાને તે જોઈ
તારો જ્ઞાતમ ત્હો છે શાઈ રે જિહ્વી તો ચાલી
કહે મૂકે મારુ તારુ રે જિહ્વી તો ચાલી

તમે અસહ્યથી કે મૂતનાથી ધન ભેડુ કરું હોય તો તેમાં કંઈ નહીં કરું નથી. કે તે હેવ છે અને તમે તે રાક્ષસ છે પૂર્વ મધુસૂદ કહે છે માદ કાનુ હરે સહે —કે કાનુ લઈ લઈ ? પરંતુ તે આનુ સાદસ ધમતિ માટે કરું હોય, તો બેઠા પાર થઈ નથી. તમે આ ત્યાસ રૂપિયા દાનમાં આપો છો ત્યા નાકલીમાં નામ પ્રાપ્તની શરત કરો છો. આવું દાન કોને ખરું ? દાન જન શીશ એ ઉત્તમ કોરીના જીવોને વરે છે બાગના બીજારીઓ સિનેમાના પદ્મ પર નાચતી નહીત તેમને ત્યા બેઠા બેઠા નાચવા માટે છે આવા જીવો

ઘોળા વાળે પણ કળા કામ કરતા શરમાતા નથી કેટલાકને ત્યાં દીકરી, વહુ અને સાસુને એક સાથે સુવાવડ આવે છે આ કેવી ભયંકર દશા છે ? મૈથુનના પરિણામ એ પાપના પરિણામ છે પરસ્પરી હોય કે ગ્રસ્ત્રી, પણ તેના તરફ મન ઢળ્યું એ પાપ જ છે આજની સગ્કાર સતતિ-નિયમનના કેન્દ્રો ચલાવવાને નામે સયમનું સત્યાનાશ વાળી રહી છે સાચું સતતિનિયમન બ્રહ્મચર્ય છે બ્રહ્મચર્ય એ નીરોગ બનવાની ઔપધિ અને બ્રહ્મને જાણવાની જડીબૂટી છે.

હાથી પર બેસીને ત્વરાથી કુતાશ દારિકાના બગીચામાં આવી પહોંચ્યા પછી તેમણે કૌટુબિક પુરુષને દારિકામાં શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવને ખબર આપવા મોકલ્યો તેણે શ્રીકૃષ્ણમહારાજને નમન કરીને કહ્યું, 'આપના ફઠિયા કુતાદેવી હસ્તિનાપુરથી અહીં અગ નામના બગીચામાં આવ્યા છે, અને તેઓ આપનું દર્શન વાંછે છે'

આ સમાચાર સાંભળતાં વાર જ શ્રીકૃષ્ણમહારાજે પોતાની મુખ્ય સ્ત્રીઓને સાથે લીધી અને તેઓ અગ ઉદ્યાનમાં પધાર્યા તેમણે હાથી પરથી છીતરીને કુતાશને વંદન કર્યા અને તેમને હાથી પર બેસાડીને રાજબવનમાં લાવ્યા યથોચિત સ્વાગતસ્પર્શ અને બોજનાદિ થયા પછી સુખાસન પર બેસાડીને શ્રીકૃષ્ણે કુતાદેવીને પૂછ્યું, 'ફઠિયા ! આપને અચાનક અહીં સુધી પધારવાનો પરિશ્રમ કેમ લેવો પડ્યો ? આપના આગમનનું પ્રયોજન બતાવો'

કુતાશ દ્રીપદી ગૂમ થમાની વાત કરશે અને શ્રીકૃષ્ણ શો જવાબ આપશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

અધ્યાય ૧૦૪

(શુધધાર તા. ૧૩-૧-૧૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રજ્ઞા, તલેમ કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસુતના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રોહિની અધિકાર આવે છે. આદ્યે વાસુદેવના પ્રજ્ઞો જવાળા આપતા કૃતાદેવી બોલ્યાં. 'ભાઈ! દ્રોહીદેવી અચાસીમાં સૂતાં કર્યાં. ત્યાંથી કાઢ દેવે, અમરે' અમરે કે વિદ્યાપરે તેનું અપહરણુ હતું' છે. અમે તેની જલુ શોધ કરી પરંતુ સફળતા મળી નથી. કહે છે તેની શોધ કરવાનું કાર્ય તમારા હાથમાં સોંપવા માટે આવી છું. આ સાંભળીને શ્રીકૃષ્ણે જવાળા આપ્યો, 'કહે આપ દ્રોહીની ચિન્તા કરશો નહીં' એમ બને તેમ ત્યારથી દ્રોહીદેવીની શોધ કરીને હું આપની સેવામાં અગર મોકલીશ.

કૃત્તાલ્લના વિદ્યાપણા બાદ શ્રીકૃષ્ણે પોતાના ગુપ્તચરોને મોકલ્યાં. દ્રોહીમાં તપાસ કરાવી, પરંતુ ગુપ્તચરો પાછા ફર્યા. શ્રીકૃષ્ણે દારિકમાં પાંચ વચ્ચાળીન સમગ્ર પ્રજાજનોને દ્રોહીની શોધ કરવાની જવાબલુ કરી. બધા તેનું કાઢ પરિણામ આવ્યું નહીં. બોલેલા વચનનું પાલન ન થય ત્યાંસુધી મધ્યપુરોને કુળ નહોતું. દ્રોહીના કાઢ અગર નહીં મળત ત્યાં શ્રીકૃષ્ણમહારાજ એકવાર ઉદાસ બનીને બેઠા હતા, ત્યાં અચાનક કપુર નારદ પંથમાં આસન આપીને સ્વાસ્થ્ય કરી પછી શ્રીકૃષ્ણમહારાજે કહ્યું. 'હે દેવાનુગ્રિહ! તમે દરેક સ્થાનમાં આવાગમન કરી શકો છો ત્યાં તમે આંધ્ર દ્રોહીદેવીને બોલો છો.'

નારદજીએ જવાબ આપ્યો, ‘હું એકવાર ઘાતકીખડકીપમાં આવેલા દક્ષિણાર્ધ ભરતક્ષેત્રની અમરકકા નગરીમા ગયો હતો ત્યાના રાજા પદ્મનાભની એક એકાન્ત શાળામા મેં દ્રૌપદીના જેવી કોઈ નારીને જોઈ હતી એવું મને યાદ આવે છે.’ આ સાંભળીને શ્રીકૃષ્ણદેવે કહ્યું, ‘તો નારદજી ! આ બધું તમારું ગોઠવેલું કારસ્થાન લાગે છે.’ નારદજીએ શ્રીકૃષ્ણમહારાજની આ વાત સાંભળી હવે વધારે સાંભળવું પડશે એમ માનીને તેઓ ત્યાથી એકદમ નિઠાય થઈ ગયા.

શ્રીકૃષ્ણમહારાજે વિચાર કર્યો કે દ્રૌપદીદેવીને પત્તો તો લાગી ગયો હવે તેને મેળવવા માટે પ્રયત્ન કરવો પડશે. આથી તેમણે એક દૂતને હસ્તિનાપુર મોકલીને પાડવોને સમાચાર જણાવ્યા કે દ્રૌપદીના સમાચાર મળ્યા છે.

દરેક વસ્તુમા ધ્યેય પ્રથમ નક્કી કરવું જોઈએ ધ્યેય વિના દોટ મૂકનારને વ્યર્થ શ્રમમા મુકાવું પડે છે તમે પણ આજ દિવસ સુધી ધ્યેયનો નિશ્ચય કર્યા વિના જ દોટ મૂકી છે પુણ્યના પ્રતાપથી વધારેમાં વધારે તપસી જૈવેયઃ સુધી જીવ પહોંચી શકે, પણ પાછો મનુષ્યકવ પામીને સાતમા નરકે પણ ચાલ્યો જાય માટે તમે તમારું ધ્યેય પ્રથમ નક્કી કરો તમે તો—

પૂર્વ દિશાએ જાવું હતું ને દોડ્યો પશ્ચિમ દ્વારે,
ઉત્તર દક્ષિણ અથગયો ને આલ્યો નહીં કિનારે
કાળી અમાસની રાતે રમતા, જાણી નહીં અજવાળી પૂનમ,
જનમ જનમ ભટકું છું તોયે મુજને આવે નહીં શરમ.

જરા વિચારો કે તમારા પગલાં ઉદ્યાત્યળ તરફ છે કે અસ્તાત્યળ તરફ છે ? ઉદ્યાત્યળ તરફ પણ મૂકનારની ઉત્તરોત્તર ઉન્નતિ થાય છે અને અસ્તાત્યળ તરફ જનાર એકલી વાનોના તગકા મારવામા જ રહી જાય છે તમે દ્રવ્યને બદલે પર્માણુને મેળવવા દોડી રહ્યા છો, પણ પર્યાય

પછેટા ખાનાર છે ત્યારે દ્રવ્ય સાધન છે જિનેશ્વરનો આ સ્પર્શ
સ્પર્શવાદ છે દ્રવ્યની અપેક્ષાએ આત્મા નિત્ય, સાચત અને મુવ છે
ત્યારે પર્થની અપેક્ષાએ એ જ આત્મા અનિત્ય નાશવત, અસ્થિર
અમુવ છે એ બધાં આવરણો કાઢીને એ આત્માને મૂળ સ્વરૂપમાં જઈ
જવો હોય, તો હવે પર્થની દિશામાં પવર્ણ માંડો કિયાઓ પછી
હરી પશુ હવે એ કિયાને આત્મચક્ષી કરાની જરૂર છે મારે અતરમાં
શોધ ચલાવો અધરનાં કોઈ મંદિર, મસ્જિદ, દેવાલય કે ઉપાશ્વમાં
મોક્ષ મળી શકશે નહીં શાન્તીઓ કહે છે કે—

મોક્ષ કલો નિજ શુદ્ધતા તે પામે તે પશુ,
સુમંગલ્યુ સદ્ગુણ સકળ માત્ર નિર્મલ.

જેમ આત્મામાં અનવ ગુણો છે તેમ આત્માને આવરણ
કરનારી કર્મની વર્જણા શુદ્ધ અનતી છે મારે એ આત્માને મુક્ત કરવા
મારે અતીરક પ્રયત્ન કરવો પડશે. તમે અહીંના ભોમ અને તેની સામગ્રીની
પાછળ રાત્રી ને નાત્રી રજા છે. શુદ્ધ જ્યાં તો તમને મળ્યું પશુ શુ
કે ? તમારા હૃદયમાં છેલ્લી કમળા અહીંના કરોડોના જગસાઓ પશુ
દેવતાઓ વિમાનો આગળ વુચ્છ છે જ્યાં એ બધું તો મળી શકે
છે કે ના બળથી એ દેવતાઓનાં વિમાનો પશુ મેળવી શકશે પરંતુ—

કર્મણિ ચિમલ્લ મોષ કર્મણિ સુરસપથા ।

કર્મણિ પુનર્મિલં ચ વગો ચમ્પા ન હમ્પદ ॥

નિમળ બના અત દેવતાની સપત્તિ મળી શકે છે પુત્રો અને
મિત્રો શુદ્ધ મળી નકલ ન વુ આ માનવજાત સિવાયના અન્ય કરોમાં
ધમ મળા શકતો નથી મારે ધમ એ હપ્પદ છે ધર્મ ચિતામણિ
સમ ન કે ત્યુ ધમ । કેક મારી છે તેજે પોતે ન પોતાને ઘેર
માર્ગે ૬ નત દર અવ રાના કે ક્ષી ધમની આરાધના કરવી નથી
અ મધ્યમા શુ કે રાના છે ૨ મરે આ તથી ન નિર્મોહી સમિધાનદ,
અવદી આ માનવ ૧ ૫ ૧ ચિયાઓ ન્યની સામે અધારે જવારવડુ

ખેડે છે, ત્યારે ખાડાકેસરા, કાટાકાકરા, પહાડ કે નદીની કાતરેા જેવા વિવિધ સ્થાનોની પરવા કર્યા વિના બધું જ સહન કરે છે તેવી જ રીતે આ આત્માને કર્મરાબળની સેના સામે બહારવટું ખેડવાનું છે માટે વર્તમાન વિષમતા સામે નહીં જોતાં આજે જ ઝપલાવેા તમે તમારી વતને 'જૈન' કહેવડાવેા છો એ જિજ્ઞાસુ શબ્દ 'જિ' ધાતુ ઉપરથી બનેલો છે જે આત્માના શત્રુઓને છતે તે જૈન છે તમે સાચા અર્થમાં જૈન બનો, પરંતુ એક ભક્ત કહે છે તેમ—

છતુ ના કદાપિ, સદા ભર પાશુ,
છતાં જાતને હું જૈન જ કહાવું,
મમતાનમ્રૂકુ જરીએ, સમતા ન સાધું,
છતાં ગર્વથી હું સાધક ગણાવું,
ભોગથી ભયો છે ભરપૂર લાષ્ટ્યાં,
કેમ કરી ગાઈ હું તો પ્રભુ તારા ગાથા

તમારામાં જૈનત્વ ઝળકે છે ? તમે રાગ, દ્વેષ, મોહ, કામ, ક્રોધ આદિ શત્રુઓને છતાં છે કે એ બધા દ્વારા તમે જાતે જ જિતાર્થ ગયા છો ? બધું મૂકીને મરી જવું છે એટલું તો તમે સમજો છો કે નહીં ? તો પછી કેટલાક વૃદ્ધી સાવરણીને ગાય ચાવી ગાય, ત્યારે ગાયને મારી મારીને લાકડીઓ કેમ તોડી નાખે છે ? આવું થતું હોય તો આમાં તમારું જૈનત્વ કયા રહ્યું ? કે પછી લેખલ રહી ગયું ને માલ ચલાઈ ગયો ? તમે લેખલને માનો છો કે માલને ?

દ્રીપદીદેવી જાને પારણે આગેલ કરે છે, બધા હું ખોને સહન કરે છે, છતાં તેને કાઈના ઉપર રાગદ્વેષ થતો નથી એ સમજો છે કે આ અદરના દુશ્મનોને મેં જ આવકાર્યો છે એને હવે મારે જ ધક્કો મારવાનો છે પરિણામ વિના બધું પડતો નથી, બધું વિના સત્તા નથી, સત્તા વિના ઉદય નથી, ઉદય વિના વેદન નથી અને વેદન વિના નિર્જરા નથી

દારિકામર્થી આવેલા દૂતે પચ્ચે પાંચોને ખજાર આપ્યા કે પાતકીઅદીપમાં આવેલી અમરકંઠા નગરીમાં દ્રોપદીતી છે તેને મેળવવા માટે તમે પચ્ચે પાંચો પોતપોતાના રથ લઈને લવણસમુદ્રના કિનારા પર આવીને બીજામુદ્રારાજની રાદ લુઓ તેઓ પશુ હવે તાકીદે દારિકામર્થી લવણસમુદ્રના કિનારે આવી પહોંચશે. હવે ત્યાં જુઓ તે અવસરે.

ૐ શાન્તિ

વ્યાખ્યાન : ૧૦૫

(કુરુચર તા. ૧૪-૨-૧૧)

અહીં ત્રીજી સિદ્ધાન્ત પ્રમાણે ત્રણેય યજ્ઞમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

ચાત સૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રોપદીતો અધિષ્ઠાર થામે છે. દોષસ્થ વસ્તુ કયા છે તેનો પત્તો લાગ્યા પછી જ પ્રમાણ થઈ શકે. બીજામુદ્રારાજને જોઈને ત્યાં લાગ્યો એટલે તેમને માર્ગ સૂચવો તમને તમરો પાતો પત્તો લાગ્યો છે કે નહીં? અનંત શક્તિનો સ્વ મી અનંતકર્તા જુલાવ મા પડી ગયો છે હવે એ સમજીને પોતાની શક્તિ કેટલી છે તે સિદ્ધિગર્હ સાદમર્જણવર્ણ—કમ રહિત થઈ જાય અનંતની અર્ધ છે પણ અનંત નથી એવી સિદ્ધિવ્રતિને પ્રાપ્ત કરે અસતી અમને કૌનિક સુખની રુચિ છે પણ આધ્યાત્મિક સુખની ચિન્ત્યા અપુરુષમને મદ્દ તેને છૂટે તે અનંત અનંતને સુખના અધિકા અનંત છે જાનીઓ કહે છે કે—

મન પયાન અસર અતનજ પુરુષમોહ નિવાર,

પુરુષમ નિવાર અતન—પુરુષમોહ નિવાર,

અમુક વસ્તુ મ છે પુરુષમ અ પછી તમે એ વસ્તુને

અડતા પણ નથી, કારણ કે એ વસ્તુ ખાવાથી તમને મોતનો ભય છે તો પછી અનતા મોતનો તમને ડર છે કે નહીં ? જો ડર હોય તો તમે વીતરાગની વાણી દ્વારા એ મિથ્યાત્વના ઝેરને શુ કામ ઉતારતા નથી ? કેવી છે એ પ્રશ્નની વાણી । —

અહો વાણી તારી, પ્રથમરસ ભાવે નીતરતી,
મુમુક્ષુને પાતી, અમૃતરસ અજલિ ભરી ભરી,
અનાદિની મૂર્છા, વિપતણી ત્વરાથી ઊતરતી,
વિભાવેથી મ્યજી, અરૂપ લણી દોડે પરિશુનિ

શમ, સ્વેગ, નિર્વેદ આદિ ભાવથી નીતરતી પ્રશ્નની વાણી છે એ વાણીના અમૃતરસની લદાણી યાનીઓ અજલિ ભરીભરીને કરે છે, તેનાથી અનાદિમિથ્યાત્વની મૂર્છા ઊતરી જાય છે અને જીવને સ્વ-રૂપનું જ્ઞાન કગવે છે જીવનો યજ્ઞ કર્મ નથી, પરંતુ વિભાવભાવ શત્રુ છે. તમને પેટમા દુઃખાવો ઊપડે અને આજ્ઞાકાલ કરતા ડોક્ટર પાસે જવ ડોક્ટર તમને કહી દે કે તમારા પેટમા મોટી ગાઠ થઈ છે મારી પાસે આવવામા તમે મોડા પડ્યા છો હવે તો આ ગાઠને ઓપરેશન કરીને બહાર કાઢવી પડશે ! તેવી જ રીતે મિથ્યાત્વની ગાઠ માટે તમે મોડા પડ્યા છો, એમ તમને લાગે છે ખરું ? હજી પણ તમને એ ગાઠ નડતરરૂપ નથી લાગતી ? હું દર્દી છું એમ દર્દી ન માને તો તેની હવા ડોક્ટર કરી શકતો નથી જીવને પણ તેવો જ રોગ અનાદિકાળથી લાગુ પડ્યો છે

અષ્ટ કર્મકા રોગ જીવકો, શુભાશુભ કર છાયા ।

અંગ-ઉપાંગ લગા નસ્તરકો અંગ સાફ કર હાલો ।

વૈદ્યા લે લો ડાક્ટર આયા રે વહી દૂરસે ॥

આ જીવને આઠ કર્મનો રોગ લાગુ પડ્યો છે શુભના ઉદયવાળા એમ માને છે કે આ સુખને હું કાયમને માટે ભોગવતો રહીશ નીરાગી માણસ એમ માને કે હું કાયમને માટે આવો ને આવો રહેવાનો છું

તો એમ માનનારા ખાંડ ખાઈ છે એક રાત્રે કરંભીમાં રહેનારા પણ
એમ જ માનતા હતા કે જા જમારા જમણા જાગજાગીયા ખન ખને
સપ્તરિ કાગળમાં છે ખને એને ખમે એકલા જ જોગવવાના છીએ.
પણ એમને ક્યાં ખગર હતી કે દિવસ કિંમ્વા પહેલાં તો ખાલી હાથે—
હાથ ધસતાં ધસતાં લાગવું પડે. તમે જાણો છો કે ત્યાર
પછી શુ શુ જની જયુ જયુજનાં મગજુ આવે છે ત્યારે દોષ પીડિતે
આવતાં નથી પણ જાગ્યા વિના રહેતાં નથી. એ મગજુ ક્યારે
મગસો એવી કાઠિને ખગર પડતી નથી.

દ્વીપકાદેવી મોઢી રાતે પોતાના મહેલની જગાસીમાં સુત્રી હતી.
એને સ્વપ્નમાં પણ ખ્યાલ ન હતો કે દિવસ કિંમ્વા પહેલાં મારે લવણ-
સમુદ્રને પેસે પાર ધાતકીજાદીખી જામરક જાનમરીમાં પહેલ્લી જુવું
પડે. તમે માનવ જવાનાં કારણો જાણ્યાં ત્યારે જ તમે માનવ જ્યા
છો. પણ હવે જાહીથી ક્યાં જવાના છો? તમે જાની તેમ્પરી કરી
છે એ તમારા જા માન પૂછે.

તમે કહાજ મહા આરજ-સમારજ કરતા હશો. કોઈ માલમલરની
મિસોના કે કારખાનાઓના ઉદ્ધાટનોમાં જલિનહો. આપવા જતા
હશો. તો તમારી એ જાહી તેમ્પરીઓ પાપને જાનુમેહન આપનારી છે
એથી તો દુર્ગતિ મળે છે તો નરા સ્વરજ જનીને વિચાર કરો કે નર-
તિય ચના મહાજ્જ તમે કેવી રીતે જાગવી શકશો? જાહી માથુ દુખે
છે એ પણ સદન થતું નથી ત્યારે નરકનાં દુખો વેનાથી જનતાં છે
જન તમણી એનાં વેહનાઓ ન જોઈતી હોય, તો તે ગતિમાં જવાનાં
કા જ્ઞાન મ જને તેમ સરવે નાજૂદ કરી નાખો. જાધને હેદી નાખો.

જે જે કારણ જાધના તેડ જાધનો પણ,

તે કાણુ છેદક હશો મોક્ષપણ જાધ જાત.

મારે જાજાથી ન મહેનત કરે. તમે મ ન કરો ને બીજા મહેનત
કરો તેવું જાધના રાજ્યમાં શક્ય નથી. જાહી તો તમારા નોકરો તમને

મહેનત કરીને કમાઈ આપે છે અને તમે મળ લૂટો છો, પણ મોક્ષના માર્ગમાં તો જે ખાય તે ધરાય હળરો જમતા હોય તેમા જે ન જમે તેનું પેટ ખાલી રહે, એવો ન્યાય છે માટે આત્માના અનંત ગુણો પ્રગટ કરવા માટે જગ્ગર પુરુષાર્થ આદરે આત્મામા પ્રદેશબેદે બેદ છે, પણ લક્ષણબેદે ભેદ નથી શ્રીકૃષ્ણમહારાજને દ્રૌપદીને લેવા માટે જવું છે, પરંતુ એકલી માળા જપવાથી એ મળી જવાની નથી તેવી જ રીતે આત્માને પ્રાપ્ત કરવા માટે સતેજ અને જગ્ગર કાર્ય કરવું પડશે પ્રદેશીરાજને કેશીસ્વામીનો બોટો થઈ ગયો ને તેને એક જ વારમા એવું ઈન્ડેક્શન લાગી ગયું કે તેનો બેડો પાર થઈ ગયો. કેટલીક વાર વિદ્યાર્થી ભાસ્તર કરતા પણ આગળ વધી જાય છે અમે પણ એવું ઈન્ડેક્ષ એ કે તમે એવા બની જાવ કે અમારે પણ તમને વદન કરવા પડે એ તમારા જ હાથની બાજુ છે

આ મિથ્યાત્વની મૂર્છા અનાદિની છે તમે જોવો છો કે ‘સાહુ મંગલમ્ ।’ એ સાધુઓ તમારી મૂર્છા ઉડાડવા માટે વીતરાગની વાણીરૂપી અમૃતની અજલિઓ છાદીને તમને જગાડી રહ્યા છે સત્યુગ્મે તમને વિભાવમાથી સ્વભાવમા લાવે છે, પણ તમને મોક્ષ લેવાનો ‘મોખ’ છે ખરો ?

હરિતનાપુરમા આવીને દૂતે સમાચાર આપ્યા અને પાચેય પાડવો સૈન્ય સાથે પોતપોતાના સ્થમા બેસીને લવણ્યસમુદ્રના કિનારા તરફ રવાના થયા જેની પ્રિય વસ્તુ જોવાઈ ગઈ હોય તેની શોધ કરવામા કેવી મીઠાશ આવે છે તમારો આત્મા અનાદિકાળથી જોવાઈ ગયો છે, તમે એને કેવા ભાવથી સભારો છો ? કેવા ભાવથી રોધ ચલાવો છો ? જે હીપ સમુદ્રમા પડ્યા પડ્યા સ્વાતિનું બિંદુ ઝીલે છે તેના મોતી એક રૂપિયાના પાચ મળે તેવી કિંમતના પાકે છે, ને જે હીપ બજારીને બિંદુને અદણ કહે છે તેનું એક મોતી સવા લાખનું પાકે છે તમે ઉછાળાથી સાલજો છો કે પડ્યા પડ્યા સાલજો છો ?

શ્રીકૃષ્ણે બેરી વગાડીને તમામ ચોદાઓ, સુલોટો અને મહારથી-

એને ભેગા ક્યાં મહાપુરુષના બોલ ક્રીષ્ણમાં લાખો માણસો ભાગ્ય
માને છે એ એમનાં પુરુષો. ઉદય સુચવે છે ત્યારે તમારો બોલ
સાક્ષાત્વામાં તમારો પુત્ર કે તમારો નોકર પણ આંખ જાણ્યું કન કરે
છે તે એમાં તમને તમારા પાપનો ઉદય દેખાય છે ખરો ?

જ્યાં ચોદાએને જાણ્યા જાણીને પોતપોતાનાં વાક્યો પર બેસીને
શ્રીકૃષ્ણમહારાજ સ્વયંસમુદ્ધને કિનારે જાણી પહોંચ્યા પાંચે ત્યાં
જાત્રાકીથી જ હાજર હતા. હવે બે સાખ યોજાનનો જા સ્વયંસમુદ્ધ
જાને સોળ હજાર યોજાનનો અમાલો પાર કેવી રીતે કરવો ? તેના માટે
નિશ્ચય કરીને શ્રીકૃષ્ણે તન્ની એક પૌષ્પસાળાની રચના કરાવી હતી.
સુધારો કરી તેઓ અક્રમ તપ કરવા બેસી ગયા. ત્રણ દિવસ અને
ત્રણ રાત્રિના ઉપવાસથી સ્વયંસુરિક્ષિતહેતુ આસન કેસવા થાપ્યું
હેવે અવધિમાનના ઉપયોગથી નામ્ની લીધું કે પોતાને શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ
માટે જે જાણી એ પોતે જ પૌષ્પસાળામાં હાજર થશે. આ છે
અહીં નવ ! તમારા અક્રમમાં કેવો પ્રભાવ પડે છે. તમે જેનું
ધ્યાન કે તેનો પ્રભાવ પડે ને ?

લવણ્યુસુરિચતદેવે આવીને શ્રીકૃષ્ણમહારાજને પૂછ્યું, ' મને કેમ ચાદ કર્યો ? ' શ્રીકૃષ્ણે તેને કહ્યું, ' દેવાતુપ્રિય ! મારે અને પાંચ પાઠવાને સવણ્યુસમુદ્રને પેલે પાર અમરકકા નગરીમા જવું છે ત્યાંના રાજા પદ્મનાભે પૂર્વસગતિમિત્રદેવની સદાયતાથી દ્રૌપદીદેવીનું અપહરણ કર્યું છે અમારે તેને લેવા માટે જવું છે માટે અમારા રથો સમુદ્રમા માર્ગ કરી શકે તેવું કરો ' લવણ્યુસુરિચતદેવે શ્રીકૃષ્ણને વદન કરીને કહ્યું, ' તો એમા આપને પરિશ્રમ લેવાની થી ગરૂર છે ? આપ કહો તો હું એક ક્ષણવારમા દેવી દ્રૌપદીને અમરકકા નગરીમાથી હસ્તિનાપુરમા હાજર કરી શકું છું, અને આપ આસા આપો તો આખી અમરકકા નગરીને અને પદ્મનાભ રાજાને લવણ્યુસમુદ્રમા કુળાડી દઉં '

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૧૦૬

(શુકેવાર, તા ૨૫-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા, ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે. લવણ્યુસુરિચતદેવે દ્રૌપદીદેવીને લાવી આપવાની આસા માગ્યા છતાં શ્રીકૃષ્ણમહારાજે તેમ કરવાની ના પાડી કારણ કે તેમને પોતાના પ્રયત્નથી દ્રૌપદીને લાવવામા વિશ્વાસ હતો આત્માની સક્રિય સવળી ઊતરે તો અનન્ત કર્મને છિન્નસિન્ન કરી નાખે, અને જો અવળી ઊતરે તો પોતાનું પણ અકલ્યાણ કરી નાખે એક જ નિશાળી, એક જ શિક્ષક અને એક જ કલાસમા લાલુતા પચાસ વિદ્યાર્થીઓમા પણ બધા એક-સરખા હોતા નથી જે આત્માના ઉદ્ધારને સ્વપુરુષાર્થમા ફેરવે તે

એને એના કમી મહાપુરુષના બોલ ઝીલવામાં લાખો માણસો લાગ્ય
માને છે એ એમનાં પુણ્યનો ઉદય સૂચવે છે ત્યારે તમારો બોલ
શ્રદ્ધાવામાં તમારો પુત્ર કે તમારો નોકર પણ આપ આપ કાન કરે
છે તો એમાં તમને તમારા પાપનો ઉદય દેખાય છે ખરો ?

જ્યાં મોઢાએને આપ્યા આપીને પોતપોતાનાં વાક્યો પર બેસીને
શ્રીકૃષ્ણમહારાજ સ્વચ્છસમુદ્દને ક્રિયારે આવી પહેંચ્યા પાંચે ત્યાં
આપ્યાથી જ હાજર હતા હવે એ લાખ યોગજનો આ સ્વચ્છસમુદ્દ
જાને સોળ હજાર યોગજનો ક્રમાભે પાર ફેરી રીતે કરવો ? તેના માટે
નિશ્ચય કરીને શ્રીકૃષ્ણે તજૂની એક પૌષધસાળાની રચના કરાવી હતી
સવારો કરી તેઓ અહમ તપ કરવા બેસી ગયા. જલ્દી દિવસ જાને
ગણ રાત્રિના ઉપવાસથી સ્વચ્છસુરિક્ષિતદેરતુ આસન ઝેલવા લાગ્યું
હિં જીવધિયાનના ઉપયોગથી જલ્દી લીધું કે પોતાને શ્રીકૃષ્ણ વામુદેવ
યાદ કરે છે આથી એ પોતેજ પૌષધસાળામાં હાજર થયો જા છે
અહમના પ્રભાવ ! તમારા અહમમાં કેવો પ્રભાવ પડે છે તમે જેતુ
ખાન ધરતા હો તેનો / પ્રભાવ પડે ને ?

દુષ્ટાન્ત—વિજ્ઞાના કીધાને એક વાર જમીયાના લમરડો સજ
લઈ થયે. લમરડાએ તેને પોતાના જમીયામાં આવવાનું આમત્રણ
આપ્યું જમીયામાં આવતી મસ્તિકા જાને મોતરાના ફૂંચેલી સુત્રધમાં
લમરડાએ કીધાને ફેરવે. જાને પૂછ્યું કેમ લાઈ ? જમીયાની સુત્રધ
ફેવી લાઈ ? કીધાએ જવાબ આપ્યો. મને તો વિજ્ઞાની જાને જમી
યાની સુત્રધ સરખી લાગ છે આથી લમરડાએ એ કીધાના સરીરમાં
તપાસ કરી તો એ કીધાના નાકમાં વિજ્ઞાના કણ પડ્યું સાથે જ હતા
પાસના સરોવરમાં લઈ જઈને લમરડાએ કીધાને જરાજર સાદ કરી
નાખ્યો ત્યાર પછી જ કીધાને પુષ્પોની સુમધુર સુવાસનો સ્વાદ લાગ્યો.

તમે વ્યાખ્યાનમાં આવો છો ત્યારે સસારરૂપી વિજ્ઞાના સ્વચ્છ
સાથે લઈ ન આવો છો. એથી તમને તેનો સાચો સ્વાદ જાતવો નથી
મારે સમ ની દુઃખ ધન ખ ખરી નાખો.

લવણ્યુસુસ્થિતદેવે આવીને શ્રીકૃષ્ણમહારાજને પૂછ્યું, ‘ મને કેમ
ચાદ કર્યો ? ’ શ્રીકૃષ્ણે તેને કહ્યું, ‘ દેવાનુગ્રિય ! મારે અને પાંચ પાડવોને
લવણ્યુસમુદ્રને પેલે પાર અમરકકા નગરીમા જવું છે ત્યાંના રાજા
પદ્મનાભે પૂર્વસગતિમિત્રદેવની સહાયતાથી દ્રૌપદીદેવીનું અપહરણ કર્યું
છે અમારે તેને લેવા માટે જવું છે માટે અમારા રથો સમુદ્રમા માર્ગ
કરી શકે તેવું કરો. ’ લવણ્યુસુસ્થિતદેવે શ્રીકૃષ્ણને વદન કરીને કહ્યું,
‘ તો એમા આપને પરિશ્રમ લેવાની શી જરૂર છે ? આપ કહો તો હું
એક ક્ષણવારમા દેવી દ્રૌપદીને અમરકકા નગરીમાથી હસ્તિનાપુરમાં
હાજર કરી શકું છું, અને આપ આગા આપો તો આખી અમરકકા
નગરીને અને પદ્મનાભ રાજાને લવણ્યુસમુદ્રમા કુબાડી દઉં. ’

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૧૦૬

(શુકેવાર, તા ૨૫-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા, ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને
સેદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે.
લવણ્યુસુસ્થિતદેવે દ્રૌપદીદેવીને લાવી આપવાની આગા માગ્યા છતાં
શ્રીકૃષ્ણમહારાજે તેમ કરવાની ના પાડી કારણ કે તેમને પોતાના
પ્રયત્નથી દ્રૌપદીને લાવવામા વિશ્વાસ હતો આત્માની શક્તિ સવળી કીતરે
તો અનન્ત કર્મને છિન્નહિન્ન કરી નાખે, અને જે અવળી કીતરે તો
પોતાનું પણ અકલ્યાણ કરી નાખે એક જ નિશાળ, એક જ શિક્ષક
અને એક જ ક્લાસમા ભણતા પચાસ વિદ્યાર્થીઓમા પણ બધા એક
સરખા હોતા નથી જે આત્માના ઉઘાડને સ્વપુરુષાર્થમાં ફેરવે તે

જન ત કોની નિજરા કરી નામે, અને એ એ શક્તિને પરમારોરે
 તે એનાં ભવગણેન મળજીત અને એટલે જોગ્ય બનાવનાર એ આત્મ-
 શક્તિને પરમારોરે છે તે એ જ શક્તિનો આત્મામાં સુખોચે કો
 દેવ તે ધારીકર્મના કૃપ મર્ષ શક્યો હોત. લલજીસુસ્તિતકોની શક્તિ
 આશુત છે એક અપરી વગાડે, તેટલા સમપમાં આળીસ કરોડ ગાળ્યા
 જ જુદીપને સાત પરિક્રમા કરે માનવમાં પશુ એવી શક્તિ પ્રચલી રહે
 છે ભગવાન કહે છે કે હે જીનમ ! તપાચારી અને વિદ્યાચારી
 નામના એ પ્રકારના આરણ્યમુનિઓમાં વિદ્યાચારી મુનિ છે જ્યાં
 પારણ્યા કરીને સમ્પિ મેળવી રહે એ એક અપરી વગાડે ત્યાં જ જુ-
 દીપને એક આરો મારી રહે એ જે સ્થાનમાં કોનો હોય ત્યાંથી પત્ર
 ઉપાડી તે સીધા માનુષોત્તર પર્વત પર પહોંચે ત્યાંથી પત્ર ઉપાડીને
 સીધા આઠમા નદીશ્વરદીપમા પહોંચે ત્યાંથી બધી રચના જોઈને એ
 ભગવાનના જનન જ્ઞાનનાં ગુણગાન કરે છે ભગવાનનું જ્ઞાનક્ષેત્ર અને
 કાળથી અમયોક્તિ છે તે જનન જ્ઞાનક્ષેત્ર એક સમયનો વર્તમાન અને
 જનન અરિભગાન જુએ છે એવા ભગવાનનાં મુલ્યોનાં વિદ્યાચારી
 મુનિ ઉપાસક અને છે ત્યારે જ પાચારી મુનિ આક્રમને પારણ્યે જાક્રમ
 કરે છે તે મુનિ નિ જિનાની હોય જેના કપાલ પાતળા પાતળા હોય
 તેન વિદ્યા મજે ન્ય જાલીથી એક પત્ર ઉપાડીને સીધા પદરમા રચક
 હોતમા પહોંચે ત્યાંથી રચના જોઈને ભગવાનનાં મુલ્યોગુરુની અને છે
 ત્યાંથી વળતા નદીન દીપમા આવે તે ત્યાંથી સ્વસ્થાને આવે ઉપરના
 ભગમા વિદ્યાચારીન તુ હોય તે ઉપર જતાં મેર પર્વતના નદન
 વનમા નદીન ત્યારી મરુ પર્વતની રાચે આવેલા પદર વનમાં જાવ
 અને મજી ન્દ થાય છે ત્યારે ત્યાર જ પાચારી મુનિ સીધા પદરવનમાં
 પહોંચે ત્યાંથી ન તા ન જનનાં આવ જન પછી સ્વસ્થાને પહોંચે
 ભગવાનના જનનના મર્મમાં નજોડો જનન એ ચક્ષુ છે આંખ વિદ્યાના
 માણસને કેટલી મૂઠાણુ થાય છે ત્યુ એ જ્ઞાનચક્ષુ ક્યાં અને કેવી
 રીત મજે ?

નહી અન્યમાહે જ્ઞાન લાખ્યુ, જ્ઞાન નહી કવિયાતુરી,
નહી મત્રતત્રો જ્ઞાન લાખ્યા, જ્ઞાન નહી લાપા ઠરી.
નહી અન્ય સ્થાને જ્ઞાન લાખ્યુ, જ્ઞાન જ્ઞાનીમા કળો,
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને સર્વ લખ્યો સાલજો

અન્યમા અલરો છે, પણ તેનો જાણકાર તમારી અંદર બેઠો છે
એકના એક અન્યને વાચનાર જુદા જુદા હોય, તો સૌ સૌના કાર્યોપશમ
પ્રમાણે સમજવામા ફેર પડે છે પુત્રક જે બધાને જ્ઞાન આપી શકતું
હોત તો તો બધાને સરખુ જ જ્ઞાન થાત, મત્રતત્રથી પણ જ્ઞાન
થતુ નથી કોઈ સ્થાનમા કે માગધ, વરદામ, પ્રભાસાદિ તીર્થસ્થાનમા પણ
જ્ઞાન ટાકમા નથી જ્ઞાન એ આત્માનો વિષય છે જ્યાં આત્મા છે
ત્યાં જ્ઞાન છે 'જે આયા સે વિજ્ઞાયા જે વિજ્ઞાયા સે આયા'—
આત્મા એ જ જ્ઞાન છે અને જ્ઞાન એ જ આત્મા છે આત્મામા જ
અનંત જ્ઞાન ભર્યું છે જ્ઞાન એ બીજો ક્યાપયી મળે તેવી વસ્તુ નથી
ધર્મોસ્તિકાય આદિ પાચેય જડ છે અણુવ વસ્તુ સ્વપરપ્રકાશક નથી
એ બધાને જીવ જણાવે છે સ્વપરપ્રકાશક પણ જીવ છે 'તમે મને
ઓળખો છો ?' એમ તો તમે બધાને પૂછતા હસો પરની ઓળખાણ
તો જીવે અનંત વાર કરી છે, પરંતુ સ્વને ઓળખવામા તેની ક્યાશ
રહી ગઈ છે માટે 'Know thyself'—તુ તારી જાતને ઓળખ.
એક ભક્ત પ્રજુની પ્રાર્થના કરતા કહે છે—

મે ને તમે આ સસારસાગરમા, કર્યા સગપણુ અપારો રે,
તમે તો થયા પ્રજુ સિદ્ધ નિરજન, મારો ના'બો આરો રે
પ્રજુ ! મને એક આધાર તમારો રે
એક ઘડી પણ કમ જુલાશે ? સાલરશે આખો જન્મારો રે
પ્રજુ ! મને એક આધાર તમારો રે

હે પ્રજુ ! હું સસારમા રજીયુ છું આપ પણ તેવી જ રીતે રજીતા
હતા મે આપની સાથે પુત્રપણે, સ્ત્રીપણે, લગ્નપણે, માતાપિતાપણે,

મિત્રપણે અને ઘાતકપણે અનેક સનધો બાંધ્યા છે કમની પાછળ પાવાયી આપ્યા તમામ કમો છેદાઈ ભેદાઈ ગયા । આપે વીજ ફેરવ્યું, કમને વીણીવીણીને ચૂરીચૂરીને ખપાવી નાખ્યા, ને મારા રક્તપાતનો મારો ન આપ્યો.

આપણી પણ એ જ વાત છે એણે શું કારણ આપે આપ્યું કે આપણે એવા ને એવા રવી ગયા એનો ઠાઠધાર વિચાર ક્યો છે ? પ્રભુનો આત્મા એકવાર નિર્ગોદમાં પડ્યું હતો છતાં તેણે સિદ્ધ બની ગયા અને આપણે એવા કેમ ન બન્યા ? ઉપગણી મારે ને પેસા ભેગા કરવા મારે તમે ગતદિવસ બજારમાં રખડો હો, હર્ષા બાપીને ભેટતા નથી, પણ એનાથી તમારે મોક્ષ ભેગાવો હતો તો નહીં મળી શકે તમે બધામાં પ્રવેશ્યું બન્યા હો. માત્ર આત્માની બાળકતા જ ઉદ્ધરણ છે. જરા વિચારી લુઓ કે તમારી પ્રવૃત્તિ સાચી છે ? તેનાથી કવ શમણુ આ કે છે કે વધે છે ? હવે જરા સ્વસ્થ બનીને વિચારો કે ઉદ્ધરણ શું માં પોઈએ—જડમાં કે ચેતનમાં ?

દૃષ્ટાન્ત—અહીં ગાંધી ૧૬૨ પાસે જઈને કહેવા સાચો કે મને ખેર કે ત્યને નહીં, બૂબ સાગતી નહીં, આપો દિવસ સુતી જેણે લખ્યા કરે કે આ સરી ના સામા પકડાઈ ગયા છે આ બન્ને રાત્રને તરમી ને દા આ ૧ ૩૬૭ હાઈને તપાસીને ક્યા સમી દાખી

આ અણુધડ રાગીની મૂર્ખતા પર તમને હસવું આવતું હશે, પરંતુ તમારું અણુધડપણ એનાથી પણ આગળ વધી જાય તેવું છે. ભગવાને ભવ્ય જીવને ભવસુખ તથા સહાયક બને, ભવરોગ ઓછો થાય, આત્મભાવ પ્રગટે, કર્મના બંધનો તૂટી જાય, સ્વરૂપની જાણી થાય, આત્મરમણતા પ્રગટી જાય, તે માટે ધર્મ બતાવ્યો. તે ધર્મ એ પીવાની દવા અને ધન એ માલિશ કરવા માટેની દવા હતી, પરંતુ તમે એ માલિશ પૂરતી દવાને—વ્યવહાર ચલાવવા પૂરતી ધનરૂપી દવાને પી ગયા જે દવા ઝેરી હતી, માત્ર ઉપયોગ પૂરતી જ કામની હતી, તેને તો પેટમાં ઉતારી દીધી અને જે દવા પીવાની હતી એ ધર્મરૂપી દવાને તમે ચોળવાના કામમાં—ગતાવવા પૂરતી જ ઉપયોગમાં લેવા માડી તમે પૌષ્ઠ, આયુષિલ આદિમાં પણ આડખર કરવામાં પડી ગયા તમે જો એક સામાયિક યથાર્થ રીતે કરો તો હર, પદ, રપ, હરપ પદ્યોપમ ઝાઝો નરકના દુઝો નાશ પામે, પણ આવી ઉત્તમ ધાર્મિક ક્રિયાને તમે દેવી રાજાવી મૂકી છે ? તમે ધર્મને ટૂંકી નજરે જુઓ છો અને ધનને લાખી નજરે જોવા લાગ્યા છો. ધર્મ કરતા જે ધ્યેય બાધવાનું હતું કે નમ્રહૃન્નિર્જનકૃપાળ—ધર્મ એ કર્મની નિર્જડા માટે છે, તે ધ્યેય ન સધાય તમે ખેતરમાં તો વાવો છો, પણ અનાજ માટે નહીં, માત્ર દોરને ચરવાના ચારા માટે ! જે તમે ધારો તો એ જ ખેતરમાંથી અમૂલ્ય પાક પણ ઉપજવી શકે. ધર્મમાં કોઈ પણ પ્રકારના ભૌતિક લાડાકા ન જોઈએ તમારા ભવરોગ માટે તમને દવા તો મળી છે, પણ એ દવાને વાપરવાની રીત જીંધી છે તમે ધર્મને ચોપડવા પૂરતો જ રાખ્યો છે દિવસના ચોવીસ કલાકમાં જ્યાંસુધી તમે ખાર કલાક ધર્મધ્યાનમાં ગાળો, ત્યાંસુધી સસાર અને ધર્મના પહલા સરખા ગણાય એથી વધારે કરવાની તમે કોઈ દિવસ વૃત્તિ સેવી છે ? હવે બતાવો કે તમે શામાં આગળ વધ્યા છો ?

જ ધાત્યારી અને વિદ્યાત્યારી મુનિ પાછા આવીને જો તેની આલોચના ન કરે, તો ભગવાન તેને વિરાધક માને છે. વિદ્યાની શક્તિ દેશવિદેશમાં

હરવા અને નેવા માટે નથી, પરંતુ આત્મામાં સમાઈ જવા માટે છે. આજના સાધુઓ કેટલીક વાર ભરફનાં કારખાનાં, વીનળીપર કે મશીનરી નેવા માટે જામ છે. કાઈ વળી માઉન્ટ બાથુ નેવા જામ છે અને કાઈ એમાં શુ નેવાયું છે ?

લક્ષ્યસુરિષતદેવને શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવે કહ્યું. આમારે તમારી વિચારો વધારે ઉપયોગ નેઈતો નથી. આમારે આમારા પગલર પગપાસ રાજા પાસે જઈને દોષદાને લાવવી છે. એક રાજાની સામે કલકુમાર આવીને લાઈ કરવા કોયે. પણ એક રાજા બાલક હોવાથી પ્રથમ ક્રિયાર છાત્રા નહીં. આરે કલકુમારે પ્રથમ માથુ ઊઠાવુ તે પછી જ તેમણે માથુ ઊઠાવુ. તેમણે રજસુઆગમાં પણ પદ રાખ્યો. તમે તે પ્રતિજ્ઞા અને બધા લેવાના બચાવમાં કહે. હો કે એવાં બધાં આમારે ન નેઈએ, પણ એ વાત જોટી છે. તમે એવાં એવાં બંધતો સામે જઈને સ્વીકાર્યાં છે કે જે બંધતો તમારા સચાને વધારનારા છે. ત્યારે બધા અને પ્રતિજ્ઞા તે જલમુક્તિ કરવા માટેનાં બંધતો છે. આરે તમને બંધન નહોતાં. મનતા ત્યારે ઊઠાછેડીયા બંધનમાં શુ કામ પાયાએ જતાવશે ? સચાર અને મોક્ષ એ બન્ને એકસાથે લક્ષ્ય છે. નહીં નહીંપાર જવામાં એ હોડીમાં એકસાથે ન ભેસી શકાય. એક પદ એક હોડીમાં અને બીજે પદ બીજી હોડીમાં એમ કરવા જશે. તે કલ્પના નહીં રહે. ક્રિયાર કહે કે રાજા જેવો વરસીકો કલવાની ખરી શક્તિ આવે. તે કુ દીક્ષા લઈ. તે એ કદાપિ દીક્ષા લઈ શકે નહીં. રાજા અને ક્રિયાર બંને. **કરેમિ મંતે** નો પાઠ તે શરખો જ અણવાય છે. આડી એવા કાઈ ભેદ નથી.

ધમ એ આત્માની યોગ છે. દુશનને કહે ભેસીને પણ ધમ સાળી શકાય છે. પણ તમે તે કમ બેસા છો. ઉદારી ? તે જવાબ આપ છે કે ન મળ્યો કાઈ વિધામી ? કાઈ વિધાસુ ન મળે, ત્યામુધી. / તમે વિધાસધાન કરતા અટકા છો. આમ તમારો ધમ ચોપવાની દ્વા જેવો તમે બનાવી દાધો છે.

શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવે લવણસુગ્ધિતદેવને કહ્યું, ' પાત્ર પાડવેના પાત્ર રથ અને હઠો મારો રથ લવણસુદ્રમાથી જઈ સકે એટલી જ સહાયતા આપો ' અને ' તથાસ્તુ ' કહીને દેવ અદૃશ થઈ ગયો. બન્ને મેનાઓને પાછી વિદાય કરીને પાત્ર પાડવો અને શ્રીકૃષ્ણમહારાજ રથમાં બેસીને જેમ સડક પર જતા હોય તેવી રીતે પાણીમાં જવા લાગ્યા અને અમરકકા નગરીના અમ કિશાનમાં આવી પહોંચ્યા. શ્રીકૃષ્ણ પોતાના દારુક નામના સારથિને આજ્ઞા કરી કે તુ પશ્ચનાભ રાજા પામે જઈ, તારા કાળા પગથી તેનું સિદ્ધાસન દગારી અને લાલાની અણીએ લેખ દર્શને તેને કહેજે કે 'શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવની ભગિની દ્રૌપદીદેવીને તુ અહીં લાગ્યો છે, માટે બે તારુ હિત ચાહતો હોય તો જલદીથી તેને બગીચામાં આવીને સોપી જ અને બે ન સોપની હોય તો યુદ્ધ કરવા તૈયાર થઈ જ '

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૧૦૭

(શનિવાર, તા. ૨૬-૧૦-૬૪)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રપ્ત્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસુત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે. અમરકકા નગરીની એકાંત શાળામાં દ્રૌપદીદેવી પચપરમેષ્ઠીની ઉપાસનામાં મસ્ત બની ગઈ હતી જે માણસ એકાગ્રતાથી ખ્યાન ધરે છે તેના તમામ વિદ્યો દૂર થઈ જાય છે. શ્રી માનતુ ગાત્યાર્થજી ભક્તામરસ્તોત્રમાં કહે છે કે—

ત્વત્સંસ્તવેન ભવસન્તવિત્તન્તિવદ્
પાપ ક્ષણાત્ક્ષયમુવૈતિ શરીરમાનામ્ ।
આકાન્તલોકમલિનીલમશેષમાશુ
સૂર્યાશુભિન્નમિવ શાર્વરમન્થકારમ્ ॥ ૭ ॥

હે પ્રભુ ! આપણું સ્મરણ કરતાં જવની પરિપાટીથી મધ્યમેશ્વર પ્રાણીમાત્રનાં પાપો એક ક્ષણમાત્રમાં એવી રીતે નાશ પામે છે કે જેવી રીતે આખા સોઢમાં વ્યાપ્ત જ્યોત્સ્ન સમાન કાળો રાત્રિનો સ્ખલત અધકાર સૂર્યાના કિરણો વડે નાશ પામે છે. આત્મારૂપી સિદ્ધ જ્યોત્સ્ને નિમિત્ત થઈ જાય છે ત્યારે કર્મરૂપી સિંચાળો આગની જાય છે

ઉદયરૂપી કૂતરો કર્મજો વારવાર,
સમક્ષિતથી જગતી ગયો કાળો ધરતી ખેદાર.

આ જીવને કર્મરૂપી કૂતરો વારવાર કરે છે પરંતુ સમક્ષિતરૂપી સિદ્ધ પાકારમાત્રથી એ કર્મરૂપી કૂતરો પચાત્મન થઈ જાય છે.

કુરુ જિનરાજ તું અસો નહીં ઠાઈ દેવતા જેસો
ત્રિનાકીનાથ તું ક્યોએ, અમારી બાજુ દહ મહી મે.

હે પ્રભુ ! તારું સ્મરણ કર્યો પછી અસ્થિમણુ દોષ જ નહીં આપના માત્રને મેં પાછો નહીં કુ સતોનો વિશાધી બન્ધો ધર્મથી છે મુખ યાદ. અત્યાર સુધી કુ વિષયલપ્ત જાને કદાચની હતો પરંતુ હવે મારી જૂથ સમગમ છે.

જ્યારે જીવ કામોની ધમધમતો હતો ત્યારે તે અભિમાનથી ઉદ્ભવ હતો એ પતાની જૂથ કજૂથ કરીને નમ્ર જની ગયેલ હવે અંકદો છે કે હે પ્રભુ ! આ ત્યા સ્મરણ-સ્મરનમાં અદ્ભુત શક્તિ છે આવી સ્તુતિ નિઠ જ નિરંકર નિરાદબીપણે અને નિષ્કારણ કરવી તારા અભિમાન સારી પ્રજ્વલિત છે અભિમાની અપશુત્ય તમે છે અભિમાન સતે મારા અભિમાન-જુદાપણ છે સાત વિશક્તિ અને સમગમન મમ અભિમાન છે ત્યારે અભિમાન એટલે એકતા. અર્થાત્ મારા તારા સ્મરણ ન મારા નમ્ર નામ અભિમાન છે.

કરી દુરુ દુઝા અ મનની
પણ નહીં કર્મ તન કે ધનની
[૧૧૧૧૧૧૧૧] નાસ થ રિનાના બાવા

ન્યા સમર્પણ હોય ત્યાજ સેવા છે આશાથી સેવા કરનાર પોતે
અ તે હારે છે દ્રૌપદીદેવી આત્મધ્યાનમાં તદ્દશિત, તદ્દલેક્ષ્યા અને તદ-
અધ્યવસાય યર્થ ગયા હતા પશ્ચાત્ત રાજાને એના જે દેહનો મોહ ભગ્યો
હતો એ રૂપલાવણ્ય હવે રહ્યું ન હતું તે તો એકાંચિત્તથી પ્રભુની
ભક્તિ કરી રહી હતી.

શબ્દો સામુ જોઈશ ના તુ, ભાવ હૃદયનો જોજો,
કહ સૂરીલો હોય ભલે ના, તાલ શ્રવણનો જોજો
શબ્દે શબ્દે ગૂંથાયેલી, ગીતે ગીતે ગૂંથાયેલી,
પારખજે તુ પ્રીત રે વહાલા, ગાવા તારા ગીત
અ તરને એકતારે મારે, ગાવા તારા ગીત

ભક્ત ભગવાનને પ્રાર્થના કરતા કહે છે કે, 'હે ભગવન્ ! મારા
શબ્દો સામે જોઈશ નહીં, પણ મારા હૃદયના ભાવો સામે જોજો, મારા
કહનો સૂર સારો ન હોય, પણ મારા હૃદયનો તાલ તારા સાથે જ
જોડાયેલો છે મારા ગીતે ગીતમાં અને શબ્દે શબ્દમાં તારી જ પ્રીતિ
ગૂંથાયેલી છે '

આગે આરડો ઉઠગડો ભયો હોય અને એક બાજુ અમૂલ્ય
હીરો મૂકી રાખ્યો હોય, તો તેમાં શાની કિંમત વધારે છે ? તમે તો
સતની નહીં, પણ સતનીની કિંમત વધારે સમજો છો, તમને ધર્મની
નહીં, પણ ધનની પડી છે ? બાબાનો અવાજ સભળાય કે ' બાપા ! '
ત્યા તો બાપા ખાતા ખાતા એકા યર્થ જાય, પરંતુ સતની શીતળતા
ઘોર છે સતનો આશ્રય લીધા વિના—સતનું શબ્દ સ્વીકાર્યા વિના શ્રવણો
ઉદ્ધાગ નથી મોહ—નગરમાં પહોંચ્યાનંત સત છે સતપુરણના ચરણોમાં
અર્પણ યર્થ જાય, તો જ તમારા પગલાં હિયાન તરફ જશે માટે સતતિ
કરતા સતને વહાલા માનો, ભૌતિક કરના આધ્યાત્મિકને આહો, ધન
કરતા ધર્મને શ્રેષ્ઠ સમજો આહી આવો ત્યારે દેવ, ગુરુ ને ધર્મની શ્રદ્ધા
દર કંવાની વાતો કરો ને ધેર જાય ત્યાં દીવો કરીને કહેશે કે ' જો

માતાજી ! તમે તો ધડીકમાં દેવગુરુની દયા પળાવો ને મનસિકમાં સોનાના
સાટાની ખાશા રાખો—એ જનને તો મેળ કર્યા ખાખ ફાંદી તો મનસિકમાં—

ભાવ ધરીને જે કુણુ ગાય, તે જીવ તરીકે મોક્ષે ભવ.

સંતોનુ સરણુ તરવા માટે છે ફૂળના માટે નદી સંતો તમને
વચ્ચે લટકવા દેવા સ્પષ્ટતા નથી. સંતો તમને લાભમાં કે હાનિમાં
સુખમાં કે દુઃખમાં સમક્ષિત દ્વારા ટકી રહેવાની હિમ્મત આપે છે
દ્રોણી વિચારે છે કે જ્યાં પણ કર્મનું જૂઠું છે માટે જેના ચાતુર્ય ને
દ્રષ્ટા મનનું અને વ્રતમાં નિમગ્ન રહેવું પરિવરવિશ્વી ઓ ગેરી રીતે
રહે એ રીતે સાદાઈથી એ રહેવા લાગી.

આજે તો વિષવાના રાગરજ વધ્યા છે જાનની વિષવાને પૂછવાર
કાણુ ? આજે તો વિષવાના જઘનમાં પણ હિંમ પડે તેવા વાતાવરણમાં
તેના ધરાધાપૂરક મૂકવામાં આવે છે પરંતુ જ્યાં નાટક—સિતમા પ્રભો
સાથેની વાત્સીનની છૂટખટ આદિમાં તમે વિષવાને કેવા રૂપમાં ભેલા
માત્રા છે ?

શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવે ઘરુક સારથિને અમરકકા નગરીની રાત્રિમાં
મોકલ્યા સાથે પદ્મનાભ રાગની સમાર્માં આવ્યો અને ફૂલના નિષમ
પ્રમાણુ વિનય કરીને તેણે કહ્યું કે શ્રીકૃષ્ણને ઘરુક નામનો ફૂલ
આવે તો ન કરુ છું હવે મારા સ્વામીએ જે જાણ્યા આપી છે તે
કહુ છું આમ કહીને તેણે ગાળા પગથી પદ્મનાભ રાગનું સિદ્ધાસન
દેખા મુ અને કોષિત ચર્ચ કાળમાં ત્રણ કુકુરી થાતી, રોષથી જાંબો
લાલ કરી મ માની અણીએ તને સદૃશી આપતાં ફૂલે કહ્યું શ્રીકૃષ્ણની
અગ્નિની દરી પીઠીનું નમ આ કામુ છે તેને લેવા માટે પાંચ
ગાડના તથા આ મ માનું ર આગ્યા કે ન વિત છપ્પના હો તો
હવાનમાં ના ન ચર્ચ ન નમ પીઠીની ન માવી દેખે, નહીંતર મુક
ક વા તથા ચર્ચ ન ન વિતના સ ન જીવો વિષય એ વિષથી પણ
ભવક છે નમ નમતા નથી. આક કવિ કહ્યું છે કે—

વિષયે ચ વિષે સેદો ચકારેણ મહાન્ કૃત !

ઉપમુક્તં વિષં હન્તિ વિષયા સ્મરણાદપિ॥

સ્મરણ કરવામાત્રથી કામી છવો હણાય છે. દૂતના વચનો સાંભળીને પદ્મનાભ રાજાની ભૂકુટી વક્ર બની ગઈ ક્રોધાયમાન થઈને એ કહેવા લાગ્યો, ‘શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવથી જે થાય તે હડે કરી લે હું દ્રૌપદીને સોંપવાનો નથી’ વિષતુ પાન કરનારાઓ વિવિધ પ્રયોગોથી ખચી પણ જાય છે, જ્યારે વિષયો તો ખેસુમાર નુકસાન પહોંચાડે છે. પદ્મનાભ રાજાને ખચર ન હતી કે દસ લાખ સુભટોને એકી સાથે યુદ્ધમાં હરાવવાનું સામર્થ્ય એકલા શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવમાં છે એને તો અભિમાનનો આખળો ચડ્યો હતો ! અહંકાર અહંકાર નહિ, પણ વિકાર છે,

જે આવે મને આખળો, સાલમ જુદમી ગણાય,

૩ જેવું પોતું નહીં, વળવી ફાંસી થાય

પદ્મનાભ રાજાએ દારુક સારથિનું અપમાન કરીને કહ્યું કે, ‘કૃષ્ણ વાસુદેવને કહી દેજો કે અમે યુદ્ધ કરવા તૈયાર છીએ’ આમ કહીને તેણે દારુકને પાછળી બારીએથી કાઢી મૂક્યો એક જ નિમિત્તમાં બે પક્ષો છે એક પક્ષ સતીને છોડાવવા માગે છે, ત્યારે બીજો પક્ષ સતીને બચ્છ કરવા હચ્છે છે ! પદ્મનાભ રાજાને પોતાના સૈન્યનું અભિમાન હતું એ માનતો હતો કે આ છ જણને તો હું ચાચડની માફક ચોળી નાખીશ એમનું શું ગણું ? આ છ જણા મારા સૈન્ય સામે ટકી શકશે નહીં પણ સિંહણના સત્તાન એકે હજારા ને જૂડણના સોયે ખીચારા ! આવડના લેબલ લગાડવાથી આવક ગણાય ખરો ? એકવીસ ગુણો ધારણ કરે તે આવક છે તમે તો ઘડી ઘડીમાં પલટો ખાવ જો, પરંતુ ઔપક, મઠ, નક્ષત્ર અને દેવતા એ તો લાગ્યના ઉદય વખતે જ પ્રસન્ન થાય છે, લાગ્યના અસ્ત વખતે એ બધા રિસાર્ઈ જાય છે પદ્મનાભનું ભાગ્ય હવે રિસાયું છે

દારુક સારથિ પાછો આવ્યો શ્રીકૃષ્ણને વદન કરીને તેણે બધી વકીકત કહી આ તરફ સૈન્ય લઈને પદ્મનાભ રાજા યુદ્ધ કરવા માટે

આમ્મે આલે છે પાંડવોએ શીકૃષ્ણને કહ્યું. મહામ બંને મુઠ્ઠા કરીને
બંને બાપ જીઓ શીકૃષ્ણે કહ્યું. મહુ સારુ.

મુઠ્ઠા મારે સજ્જન થઈને પાંડવો બોલ્યા, હાં તો બંને નહીં
ને હાં તો પક્ષનાભ નહીં. પક્ષનાભના સૈન્ય સાથે પ્રસ્થિત પાંડવોનું
ધનધોર મુઠ્ઠા ગાણુ થયું. પરંતુ મુઠ્ઠામાં જતી વખતના બેસાવેલા સજ્જો
પાંડવોને બાંહે બાળ્યા. કારણ કે એ સજ્જો દારુસજ્જ કંતા. પક્ષનાભ
રાજાએ બાણો અસાવવા મંજૂર્યા બંને પાંડવોના રથ પાછા પડ્યા સામ્યા.
પક્ષનાભે પાંડવોના શુભ ચિહ્નરૂપ જ્વળજો રથ પરથી ઉડાડી દોધી.
પાંડવો દવે શાકી ગયા બંને ભયવીર્ય બંને સન્નિ વગરના થઈ ગયા.

પક્ષનાભ રા નના લરકમર્યાથી દ નરો બાણુ છૂટવા લાગ્યાં બાખરે
પાંડવો સામ્યા તેમણે શીકૃષ્ણની પાસે બાવીત કહ્યું. પક્ષનાભ રાજાનું
સૈન્ય બહુ વિશાળ છે ને બંને મુઠ્ઠામાં શાકી ગયા છીએ. શીકૃષ્ણે
કહ્યું. તમે તો સન્નિસાળી છો વીરયુગ છો. પરંતુ ખરી વાત તો
એ છે કે મુઠ્ઠામાં જતી વખતે બેસાવેલાં વચ્ચેનાં જ તમને દરખ્યા
છે દવ તમ જીઓ. હુ મુઠ્ઠામાં જઈ છું.

શીકૃષ્ણ પાતાના રથમાં બેસતાં બેસતાં કહ્યું. બાજુ હુ છું
નરા પક્ષનાભ. ન એક વચ્ચન ગાણુસને પરજિત કરાવે છે ને
અક વચ્ચન વિ ત્ય આલાવે છે વચ્ચન મારે બંને વચ્ચન તારે. તમે ઉપવાસ
કળી વખત મનમા નક્કી કરો છો કે ખાટલે પડીને પણ ઉપવાસ વો
૩ છે ને ૪ ખાટલે પાતુ પડે છે મારે એવું નિશ્ચયભર્ય વચ્ચન
મ ના કે ની અ નામા દહન બાવી નય.

અ નના રત નઈત પક્ષનાભ. નના મનમાં યજ્ઞ કે બળાં
૧ ૧ ૧ ૧ ગી મય ત્ય બકમા શીકૃષ્ણને દરાવવામાં થી વાર
૫ ૫ ૫ ૫ ૧ ૧ ૫ ૫ ૫ ૫ બંને ત બચસરે.

ૐ શાન્તિ

વ્યાખ્યાન : ૧૦૮

(રવિવાર, તા ૨૭-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત ગ્રંથના ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર આલે છે પદ્મનાભ રાજાના બળથી મૂળતા પાડેને શ્રીકૃષ્ણમહારાજે કહ્યું, 'તમે બલવીર' અને પરાક્રમવાળા છો, તમે હજારો રાજાઓને હાતવા શક્તિમાન છો, પણ તમે ચાલતી વખતે બોલેલા શબ્દોના કારણથી જ હાર્યા છો હવે શ્રીકૃષ્ણમહારાજ શુદ્ધે આપા શરવીરો માનતા હોય છે કે મોતથી વધારે શુ ઘવાનું છે ? સાધુઓને પણ બાવીસ પરિપક્વ સહન કરવાનો સમય આવે, તો નીચે લખેલા પરિપક્વોને સહન કરવા માટે તત્પર રહેવું જોઈએ—' ક્ષુત્પિપાસાશીતોષ્ણવશમશકનાગ્ન્યારતિભી-
શ્ચર્યાનિવદ્યાશય્યાક્રોશવધ્યાચનાલામરોગતૃણસ્પર્શમલસત્કાર-
પુરસ્કારમજ્જાસાનાદર્શનાર્નિ ।' (તત્ત્વાર્થસૂત્ર અ ૬, સૂ ૮)

અર્થાત્ બૂખ, તરસ, શીત, તાપ, મચ્છર આદિના દશ, અચેત્, અરતિ, સ્ત્રી, ચાલવાનો, બેસવાનો, ઉપાશ્રયનો, આક્રોશ, વધ, યાચના, અલાભ, રોગ, તૃણાદિનો સ્પર્શ, મેવ ખાસ કરવો, સત્કાર, પુરસ્કાર, પ્રજ્ઞા, અજ્ઞાન અને અદર્શન—આ બાવીસ પરિપક્વોમાંના પ્રજ્ઞા અને અજ્ઞાન બે જ્ઞાનાવસ્થાના કર્મના ઉદ્ભવથી આવે છે, અચાલનો અતરાય

કમન્ય ઉદ્યયી દર્શનનો દ્વિતીયોદ્યયી, સાત ચારિત્ર
મોહન્ય ઉદ્યયી અને વાહીના અગિયાર વેદનીયતા ઉદ્યયી બાવે છે
કેવળી ભગવાનને વેદનીયતા અગિયાર પગિયો હોય છે પહેલા ચાર
શુદ્ધિપાત પરિવહ કુખ્યપ પશુ નિર્ગરારૂપ ન હોય નરમા શુદ્ધિપાત
સુધી આવીસ પરિવહો હોય છે કમ સાથે મુક્ત કરવા તેમાર ધર્મેસો
મુનિ એક વ્યાખ્યાને છતાં પાચ દિવિયને છતે અને પાંચને છતે
એટલે ચાર ક્યાકને છતે, એમ કુલ દસને છતે.

એક અગિયાર વ્યાખ્યાને વિગત કરે ટલે જધાય નિતાઈનલ છે

જ ત થરી કંઠછંતા કરેહ

કસે કરે અપ્પણિયા કુરણા ।

—ઉત્તરાખ્યવનસૂત્ર અ. ૨ વા. ૪૮

તત્તુ માત્ર કાપે તેના કરતાં આદ્યા પોતાનુ વધારે અગિયાર
કરે છે પછી એ કુપ્ત આદ્યા મૃત્યુ સમયે પધાવ્યાપ કરે છે કુલ
અં ૧૨, મિયા પુત્ર પર અને શીઠ નોકર પર દહમત્ત અધાને છે પાત્ર
અ માત્ર કમલ કોઈ કલ્પ નથી કમલ યોગ આદ્યા છે

અપ્પા એવ વમેયલ્લો અપ્પા કુલ કુલ મુદ્દમો ।

અપ્પા વલ્લો સુદી હોહ, અસ્સિ હોપ વરણય ॥

—ઉત્તરાખ્યવનસૂત્ર અ. ૧ વા. ૧૫

અ માત્ર કમલે જનુ મુદ્દમ છે આદ્યાને કમે તે આ લોક તે
વસ કમ સુખી થય છે પાતાને છે કરે ધરમાંથી વીસ તેજની
ઉત્તરી કરી ત્ય તં તં જે તમાચા આસ્વાનુ વમને મન વર્ણન
છે ક જ કે તમન તમ ન છે કરાના દેપો અમા નથી ત્યારે તમે
અહીં અ વ તી અ કમ બેન હા જનાં તમારા કુલ લોને અદ્યા
તેમ અત નરી ન તમ કુલ આ અમને અમે અરા તે વમે પોતે
કવ જત અત વિષ સપત ક ર મા અ મળ આઆ હો તે તમે
તમને પત કેવર એ તમ આ મથી છે અત ર ને આદ્યાને કમે
ત ર ત ક ર તે કમ સુખી થય

દૃષ્ટાન્ત—આત્મારામને જે સ્ત્રીઓ હતી એકનુ નામ હતું સુમતિ અને બીજીનુ નામ હતું કુમતિ તેમા તેને એક અજ્ઞાનવ્યદ્ર નામનો મિત્ર ભેટી ગયો. અજ્ઞાનવ્યદ્રના સગથી આત્મારામે કુમતિને જ માનીતી બનાવી સ્ત્રી અને મિત્રની સાથે એ કુછ દે ચડી ગયો અને સુમતિને ઠોકરે મારવા લાગ્યો.

એકવાર આત્મારામ સુમતિ નામની સ્ત્રીને ત્યા અકસ્માત જઈ ચડ્યો બહુ સમયે આવેલા પતિને સુમતિએ મિષ્ટાન્નો અને પકવાન્નોની થાળી પીરસી અને બોજન લેવાની વિનતી કરી, પરન્તુ આત્મારામનુ ચિત્ત કુમતિમા હોવાથી તેણે એ મિષ્ટાન્નની થાળીને પશ્ચુ ઠોકરે ચડાવી. ત્યાથી એ કુમતિને ત્યા ગયો કુમતિ મો ચડાવીને બેઠી હતી ત્યા જઈને આત્મારામે કહ્યું, ‘ મને બહુ ભૂખ લાગી છે, માટે જલદી ખાવાનુ કરી દે ’ મોહુ બગાડીને કુમતિ બોલી, ‘ તમે તો તમારી માનીતીને ત્યાં પેટ ભરીને જમી આવ્યા હશે! હવે અહીં શુ કામ આવ્યા છે ? અત્યારે મારા ધરમા કાઈ નથી ’

આત્મારામે કહ્યું, ‘ હું સુમતિને ત્યા બૂલથી જઈ ચડ્યો હતો, પણ તેણે પીરસેલુ બોજન મે ખાધુ નથી તારા હાથે તુ જે બનાવી આપીશ તે મને મીઠુ લાગશે જલદી ખાવાનુ બનાવી દે. ’ કુમતિ બોલી, ‘ મારી પાસે અત્યારે ગોખર (જાણુ) સિવાય બીજુ કાઈ ખાવાનુ નથી જે તમારે ખાણુ જ હોય તો ગોખર વધારીને આપુ ’ આત્મારામ રાજી રાજી થતો બોલ્યો, ‘ તારા હાથનુ બનાવેલુ ગોખર પણ મને મીઠુ લાગશે ’ કુમતિએ ગોખર વધારી દીધુ અને આત્મારામે હોસે હોસે ખાઈ લીધુ મોહવેલાની દશા તો ભુગ્યો !

તમે પણ ક્રોધ, માન, મયા, અભિમાન આદિ કપાયો આવે ત્યારે આત્માને રાક્ષી શક્તા નથી કુમતિના પીરસેલા એ બધા ગોખર— જાણુ જ છે માટે આત્માને સમજવો કે હવે તો તેમથી પાછો વળ ! જે આ ને આ ગોખરના ગુલામ બની રહેશો, તો કુમતિમા જણુ પડશે માનીઓ કહે છે કે—

જ રીતે તમને અનેક દુ ખો આવતા હોવા છતાં વૈરાગ્ય આવતો નથી તમે આટલા બધા બેઠા છો, તેમા કોઈ હૃદય પર હાથ મૂકીને કહી શકો છો કે તમને દરેક રીતે સુખ જ છે ? શુદ્ધિશાળી માનવી સારાસારનો વિચાર કરી શકે કે સુખ કયા છે અને દુ ખ કયા છે

તમને જડ ધનના ઢગલામા સાર દેખાય છે એ જડને સાચવવા તમે તાળા મારો છો અને જે ચેતન છે તેને તમે છૂટું મૂકી દો છો ત્યામુધી તમારો મિત્ર અજ્ઞાનચક્ર તમારી સાથે હશે, ત્યામુધી તમે કુમતિને છોડવાના નથી પણ સુમતિથી લાલ છે ને કુમતિથી હાનિ છે એ તમને ક્યારે સમજાશે ?

એ આત્મારામને એક વિવેકચક્ર નાચતો મિત્ર મળી ગયો એણે ભટકતા આત્મારામને ઊભો રાખીને સમજાવ્યો કે 'ભાઈ! તુ મારું કહ્યું માનીને એકવાર અજ્ઞાનચક્રની સોખત છોડી દે તારે સાથે આલનાર મિત્ર ભેઈ એ તો હું તારી સાથે ચાલીશ' આત્મારામ સમજી ગયો તેણે અજ્ઞાનચક્રની સોખત છોડીને વિવેકચક્રનો સગ કર્યો હવે જ તેને 'ચ' અને 'પર'નો વિવેક જાણ્યો જે ઈન્દ્રિયોએ આત્માને શુભામ બનાવી દીધો હતો તે આત્માએ ઈન્દ્રિયોને શુભામ બનાવી એણે કુમતિનો ત્યાગ કર્યો જેણે પાપ ઈન્દ્રિયો, ચાર કપાયો અને દસમા આત્મા પર વિજય મેળવ્યો, તેણે આખા જગત પર વિજય મેળવી લીધો મહાત્મા કબીર કહે છે કે—

દસ દરવાજા બંધ કર, અદર અમલત મેલી,
કલત કબીગ સુતો ભાઈ સાધો, નહી પુગલ નદી પોથી
આતમજ્યોતિ નજરમા ન આવી,
જિજ્ઞમિત્ત જિજ્ઞમિત્ત જલત દે જ્યોતિ,
નદી તેલ નહી બાતી આતમજ્યોતિ

એ આત્માની જ્યોતિ અઘીકિ છે, પણ જ્ય ત્યામુધી અજ્ઞાનચક્રનો સગ ન છોડે ત્યામુધી તેને સુમતિના ધગમા શાન્તિ મળવાની નથી

અપ્રમાણમને સમજાવીને નવો મિત્ર વિવેકચંદ્ર તેને સુખતિના ખરખાં લઈ
 ગયો. હવે જ તેને ઝાંખરના સ્વાદને બદલે સાચો સ્વાદ પ્રાપ્ત થયો.

પદ્મનાભ રાજા અજ્ઞાનજ્ઞાતિ દત્તો. આથી તેને સાચી વસ્તુ
 સમજાતી ન હતી. વિવેકી છપોને ત્યાંસુધી મોત સારું ન આવે ત્યાંસુધી
 સમજાતું નથી.

શ્રીકૃષ્ણ રથમાં બેસીને પદ્મનાભ રાજાની સામે બાબા, શ્રીકૃષ્ણ
 એક છે અને સામે કોનેસુ સૈન્ય વિરાળ છે. સૈન્યસાગર છલકાઈ રહ્યો
 હતો તેની સ મુખમાં શ્રીકૃષ્ણે પોતાના પાંચજન્ય નામના ચેન ટાંખતો
 નાહ કર્યો. પૂર્વ ખૂબ આરાધના કરીને અને નિતનિચાર સવન પછીને
 શ્રીકૃષ્ણે માગી લીધું હતું કે હું ખૂબ બલવાન બનું. શ્રીકૃષ્ણનો સંખનાહ
 અવધુ કરીને પદ્મનાભ રાજાનું ત્રીજા લાગ્યું સૈન્ય મૃત્યુ પામી ગયું
 અને ત્રીજા ભાગનું લશ્કર ત્યાંથી પચાવન કરી ગયું. હવે શ્રીકૃષ્ણે
 ચાકૂર નામનું કનુપ લીધું અને એના એક જ દહાર દ્વારા બાકીનું
 સૈન્ય પણ નાસી ગયું. હવે પદ્મનાભ રા ન એકમેક થઈ ગયો. આથી
 એ બળ વીંચ લેતો અને પરાક્રમ વિનાના બની ગયો. પોતાના પ્રાણ
 બચાવવાનું તનામાં સામથ્ય ન રહ્યું. કુશુલિ વડે જ વિધિતિ આવે છે
 એ પોતાના પ્રાણ બચાવવા મુઠ્ઠાએ વાળીને દેહપો ને અમરકકા
 તત્તરીમા પસી ગયો. છતાંને સત્યાપવાથી કોઈનું કાણુ થયું છે કે
 પદ્મનાભ રા નનું કાણુ થાય? જ્ઞાતાએ અમરકકા નગરીના તમામ દરવાજા
 બંધ કરી દીધા એનું અરમ ન રહ્યુંમાં રોજાઈ ગયું.

શ્રીકૃષ્ણ નવી પાઠા અને દોડાગ્યો પણ નગરીના દરવાજા બંધ
 હતા આથી તેમણે ચમારી નીચે કાતરીને વૈકિય સમુદ્ધાત કરી
 ગયું ન નું આ. ગયું સિદનું એવું ન સિદ સ્વરૂપ ધારણ કરું
 અને મારી ગ ના કરી. આ ગજનામાંથી અમરકકાના મહત્તા
 કાચ. આ ના સાચા. રમહેલ ખગલગવા લાગ્યો અને અવન-
 પુરમાં પસી ગયો. પદ્મનાભ થ જ મૂળવા લાગ્યો. હવે મોત સામે

આવીને જીજ્ઞ હોય તેમ તેને લાગી ગયું હવે બચવાનો શો ઉપાય કરવો ? ખીજને તો કોઈ આધાર રહ્યો ન હતો આથી એ દોડીને એકાંત શાળામાં આવ્યો અને તપમાં બેઠેલી દ્રૌપદીના ચરણોમાં પડ્યો

દ્રૌપદીદેવીએ શખતો નાદ સાલવ્યો હતો તેણે બ્રહ્મ્ય કે મારા ભાઈ શ્રીકૃષ્ણ આવી ગયા છે તે વિના આ રાજ્ય મારા ચરણોમાં પડે નહીં પગમાં પડેલા રાજાને દ્રૌપદી કહેવા લાગી, ‘રાજન્ ! મેં તમને પ્રથમથી જ કહ્યું હતું કે મારા ભાઈ કૃષ્ણ વામ્બુદેવ છે, છતાં તમે એમનો પ્રભાવ જાણ્યા વિના મારું અપહરણ કરાવ્યું અને તેમનો ક્રોધ વહોરી લીધો માટે હવે જો તમારે બચવું હોય તો એનો એક જ ઉપાય છે’

એના હૈયામાં ધર્મ પરિણુભ્યો હોય તે દુઃસ્મન પ્રત્યે પણ ઉપગર જ કરે છે દ્રૌપદીએ પદ્મનાભ રાજાને કહ્યું, ‘હવે જો તમારે પ્રાણ બચાવવા હોય, તો તમે તમારા દાદી-મૂછ મૂઝાવીને સ્ત્રીનો વેષ ધારણ કરો અને સ્ત્રીની સાડી પહેરીને મને આગળ કરી અને તમારા હાથમાં મૂલ્યવાન રત્નોની બેટ લઈને શ્રીકૃષ્ણના ચરણમાં નમો સાથે તમારી સાતસોથે સ્ત્રીઓ ગીત ગાતી ગાતી આવે અને એ પ્રકારે જો તમે શગ્ન જશો, તો જ બચી જશો આ સિવાય અન્ય કોઈ પણ ઉપાય નથી.’ હવે એ પદ્મનાભ રાજા કેવી રીતે જશે અને ત્યાં શું બનશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૧૦૯

(સામન્થર વા. ૧૮-૧૦-૧૩)

આવી નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રાપ્ત. તથા કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

ચાતાસૂત્રના ૧૧મા અધ્યાયમાં દ્રોષદીને અધિકાર થાતે છે. આને સ્વપ્નાશ રાજાનો કપ શોકમાં પરિવૃત્તો. દ્રોષદીદેવીના શીશનો ભગ્ન કરવા માટે આટઆટલાં વાનાં કાંઈ કાંઈ બ્યારે એ દ્રોષદીદેવીની સત્ત્વમાં આવ્યો. ત્યારે દ્રોષદીએ જ તેને ઉપાસ બતાવ્યો. બેઠે આ ઉપાસ એક સૂત્રીર પુત્ર્ય માટે નામેષીભયે ગણાય કાંઈ બીજુ કાંઈ થઈ શકે તેમ ન હતુ. આથી દ્રોષદીદેવીએ તેને આ માત્ર બતાવ્યો હતો. ક્યાણુ જીવના દિશ દિશાવર હોય છે તમને સાપ આવે તેને થયુ તમે માફી આપા.

માત્ર ભૂમિયા જીવનપથિકને માત્ર ચીકવા કિન્ના રહુ

કરે ઉપક્રા એ મા ગની નાથે સમતા વિષ પદ

૨ મનુષ્ય માત્ર જનેશાને માત્ર બતાવી શકે તેનુ જીવન ઉચ્ચત્તમ બને છે. આવા મનુષ્યને મનના શોક હોતો નથી. મરતાં મરતાં પશુ તેનું નિશ્ચય હોય છે કે મ કોઈનુ કાંઈ ખરાબ હતું નથી. માટે મારુ મરાત થવનુ નથી. ત્યુ અપુત્ર કમના બધો જીવનુ જગાડી દે છે. વડુ થ મા આ ની બને થ ની ગ્રહિ આલી જવા માંડી. આ અમરતાનુ મારુ એકલી વડુને માથે આવી પડે છે. પરંતુ બ્યારે જગમ કમનો ઉદય આવે ત્યાર મનુષ્યે વિચાર્યુ તેઈએ કે હે જીવ! હ

એકલો આપ્યો છે ને એકલો જ આપ્યો જવાનો છે આપ્યો ત્યારે તને કોઈ ઓળખતું ન હતું, અને જઈશ તે પછી પણ કોઈ ઓળખવાનું નથી માત્ર વચ્ચેના થોડાક સમય માટે થયેલી એ ઓળખાણ હતી એ દૂકા ગાળાની ઓળખાણમાં પણ સ્ત્રી-પુરુષ વચ્ચે, પિતા-પુત્ર વચ્ચે, રોક-નોકર વચ્ચે ને મિત્ર-મિત્ર વચ્ચે ફેટલીયે વાર સળધો કચળો મળ્યા હશે છતાં એના માટે તમારા ધમપછાડ ફેટલા ? જો વિપયમાં સુખ હોત તો તીર્થ કરો એને તજત શા માટે ?

ત્યાસુધી ચારિત્રમોહનીય કર્મ નેગ્રાન્ડ હોય, ત્યાસુધી જીવને માર્ગ મળતો નથી દેવલોકમાં બેઠેલા દેવતાઓ પણ એમ દષ્ટાંત હોય છે કે અમને સર્વવિગતિયોગ્ય માનવભવ મળે તો અમારું કંઈપણ થઈ જાય, ત્યારે તમે તો ભોગની માગણી કરો છો તમે જો નામના સુખને પણ જતું ન કરી શકો તો એ કર્મની કહ્યુંકઈ ફોને કહેવી ?

ગેસ થડે છે ને ખાધેલું પચતું ન હોય, પણ લાકડા સાથે થાળીમાં આવેલા વાલ ને ચણામાં તમારો જીવ દોડાદોડી કરવા માડે છે 'આટલામાં શું ?' એમ કહીને એ કઠોળ ખાઈ જાય, તો પછી એનાથી થતી પીડા માટે રડતું પડે શા માટે ? હાથમાત્રનો જીવનો ચટાકો છોડી દીધો હોત, તો પેટની પીડા કે ગેસ ને જાડા ન થાત હવે એ જીભાગી વધવામાં કારણભૂત કોણ ? એવી જ રીતે પારકાનું પચાવનારા અંતરે કાળાપાન-ગિયાઓ નામના સુખ માટે શું કરી રહ્યા છે ? તમે આળીસ મણુ ભાર ઉપાડીને જતા બળદોને તો જોયા જ હશે તમારે પણ એ બળદોના જેવા દુ ખો ભોગવવા છે ? તમે જો એવી ગતિના કારણ ન આપો તો એવો ભવ ન મળે પણ તમે ઇન્દ્રિયસુખની સામે જોભેલા કર્મના પરિપાકજન્ય દુ ખોને જોઈ શક્તા નથી ખિલાડી પોતાની સામે પડેલા દૂધની લાલચમાં સામે જોભેલા રમેવાળની ડાગને જોઈ શક્તી નથી તમારી પણ એ ખિલાડીના જેવી જ દશા છે

દૃષ્ટાન્ત—દૂધનું દોણું ઠરવા માટે મૂકીને એક બાજુ રમેવાળ જોભો રહ્યો હતો, તેવામાં એક ખિલાડી આવી આવું તાણું ગરમ દૂધ

પીવા માટેની લાકડાને એ ડાઘી સજી નહીં તેણે એ દુધના
 રોણામાં મોઢું નાખ્યું રખેવાળી કરનારને રોષ થયો તેણે એ
 લાકડી મારી વાસણનું મોઢું નાનું હતું તરફથી તરફથી એ વાસણ
 ફરી તથુ બાજુએ એ વાસણનો કાંસો બિલાડીના ગળામાં બરાબર
 બરાઈ બેસે બિલાડી નાસી ફરી, પણ હવે ગામમાં ફરતાં તેને
 કુખે રહેવા દેતાં ન હતાં, બાધી એ જગલમાં ચાલી ગઈ
 પરંતુ જગલમાં બાળ્યા હતાં એના હિસક સ્વભાવ તો એના
 એ જ હશે એ બાળતેમ ઉદરોની સાથે ચલાવવા લાગી એક
 બેતરમા પાંચસો ઉદરોનું જ હતું તેની સામે એક પથ્થરની પાટ પર
 બાળીને બિલાડીએ બાસન જમાવ્યું

તથા ઉદરો બિલાડીને ભેઈને લાગવા માંડ્યા ત્યાં બિલાડી
 બોલી અરે બાઈઓ! મારાથી હવે તમારે બીચાનું નથી કે તો
 હવે અહિંસક બની ગઈ છું મારા ગળામાં પોંચુ આ અહિંસાનું
 પ્રતીક બુઆ કું તમને ધર્મના બોધ આપવા બાધી છું કું દેહારનાબની
 યાત્રામાં ગઈ હતી ત્યાંથી મને ધર્મના બોધ મળ્યો ને મને ગળામાં
 રહે વનુ કલ્પ પણ મળ્યું છે એ જ ધર્મના બોધ કું તમને સજાગીસ.

૨ હવે બીજી રીતે ન હસાય એ ધર્મને નામે હસાઈ તથા છે
 અમા ધર્મને નામ હસાઈ નાર શિષ્યોન કુચુરુ અધર્મને માર્ગે સઈ
 તથા છે ઉદા. ત્યુ ધર્મને નમ હસઈ તથા પાટ પર બેઠેલી બિલાડી
 ઉદાત્તી સખા બરી ધર્મની વાતે કહેવા લાગી બ્યારે ઉદરો જમાં
 તથા ત્યારે સૌથી ઉદ્ભવ હને ઝડપી બિલાડી બાઈ જવા લાગી
 અમ ક ના જના ઉદાત્તી સખા મટવા લાગી. બાધી બાળેવાન
 ઉદરન નકા ગઈ મ ન તેજુ મતરી કરવા માટે એક પૂછી
 કપડાં છે ન હતાની આગ અ પી પચુ આ ? એ પૂછી
 તિના ઉદર ઝડપી ગયે હતા હ ન અહ આવીત બાળેવાન ઉદરે
 તથા ઉદાત્તી સખા બેસી બા. હ કલ્પની પંચ બાધી નાખી
 રહે રઈ અ જ પ અ બિલાડીને મેધ નરી સાજાવાનો દાવ મે.

સમય પ્રમાણે બિઠ્ઠીમાઈ પાટ પર આવ્યા અને ઉદરોને બોલાવ્યા,
પણ ઉદરના આગેવાને દરની અદર રહીને જરામ આપ્યો કે, ' નમઃ
કેદારકંકણાયૈ । હવેથી અમારો એક પણ ઉદર તમારી વાણીમા
કસારો નહી '

આ તો એક રૂપક છે, પરંતુ આજની દુનિયાના પણ આવું બને
છે આવી પાપની પોકળાણીલા કયા મુધી ચાલે ? જ્યાં મુધી દુનિયાને
સાચી આખ ન આવી હોય, ત્યાં મુધી પાખડીઓ પોણ ચલાવના
હોય છે આજે જૈનધર્મના નામે ફેટલાયે મિથ્યાત્વીઓ પાખડ પ્રવર્તાવે
છે જેતામા વ્રત નહી, પચ્ચક્ષ્યાણ નહી, તપ-સયમ નહી, ચતુર્વિધ
આહારનો ત્યાગ નહી, સામાયિકપણ નહી, તે પણ ઉપદેશ આપતા કરે છે
કે 'બ્રહ્મ, આત્માને ઓળખો તો જ બેડો પાર થઈ જશે ' આવા કુચુર-
ઓનું કામ જ એક પછી એકને પડકારાતું હોય છે આખરે આવા
ગિઠારીઓ પોતેજ શિકાર બની જાય છે આવા કુચુર આત્માનું
અહિત કરે છે સાચા સદ્ગુરુ મળવા દુર્લભ છે

આજે અમારા પરમ ઉપકારી મહાસતી શ્રી દિવાળીબાઈસ્વામીની
પુણ્યતિથિ ■ જેમણે જેમણે તેમના વ્યાખ્યાનો સાંભળ્યા હશે, તેમના
જ્ઞાનમા એ વ્યાખ્યાનોના મીઠા સ્વરે ચૂંજતા હશે તેમના આત્મામા
જ્ઞાનની જ્યોતિઃ ઝળહળતી હતી શ્રી જવાહરલાલજી મહારાજના ગુરુ
શ્રી લાલજી મહારાજે પોણોસો સાધુઓની પરીક્ષા લીધી હતી તેમા શ્રી
દિવાળીબાઈસ્વામીને પહેલો નબર હતો તેમને ૧૦૦ થોડકાઓ કટસ્થ
હતા, બધા સૂત્રોના તે ગાતા હતા તેમને પદરમે વર્ષે વૈરાગ્ય જાણ્યો
અને વીસમે વર્ષે બા. ૭૦ મૂરજબાઈસ્વામી પાસે તેમણે દાક્ષા લીધી
જે કોઈ એમના સસર્ગમા આવતું તેને કોઈ ને કોઈ પ્રતિદા લીધા વિના
ચાલતું જ નહી વિહારમા રસ્તે જતાવનાગને રસ્તે ચાલતાં ચાલતાં
પણ તેઓ ધર્મનું સ્વરૂપ સમજાવતા અને વ્રત-પચ્ચક્ષ્યાણ આપતા.
અમારા મોક્ષમાર્ગના ઉપદેશક અને અમારા જીવનના તેઓ ઉદ્ધારક

હતાં વાંકાનરના ચાતુર્ભાસમાં જામોને જાગિયારમે વળે નાની ઉંમરમાં
તેમનો બોધ લાગ્યો કારણ કે—

કલ્યા-વયા-સંઘમ-સમચેર
કલ્યાણગોમિસ્સ યિસોદિઠાણ ।
જે મે શુદ્ધ સવયમણુસાસયતિ
તેડહ શુદ્ધ સવયં પૂયયામિ ॥

—ભગવદ્ગીતાસૂત્ર અ. ૬ ઉ ૧ ગા. ૧૪

જેઓ સંઘમ દ્વારા સવયમ અને સમચેરના ધારણ કરનાર છે
કલ્યાણના ધમ્મુદ્ધ છે અને જેઓ મને સદાય સિતલી સિખામણ આપે
છે એવા શુદ્ધ સદાયસદા પૂજ્યા-માનવા લેઈએ.

જેણે ભવજામણ દાળવાનો સાચો રસ્તો જાણ્યો તેના વિનય
કે વા ૧ નહિએ તેમણે પોતે જ વાવેલા સવયમના બીજની વારવાર
સંભાળ લીધી હતી તેમણે વીતરાગની વાણી સિવાય જન્ય સ્થિતિ
જતાજ ના ધણા પુસ્તકોનું વાચન કર્યું હતું એમના મુખમાં સદાય
સિદ્ધાન્તની જ વાતો રમતી તેમનું યાન સ્થિર હતું તેઓ કહેતાં
કે કમ કે વા જાણીએ પછી બોજવવાં જાણીએ છે જો તમને
સવયમ મળ્યું હોય તો તેના મોંમાં દાઢ નાખવા જશે તરીકે
તમ યાન તર નળ્યા પછી—ઝેરને ઝેર સમજ્યા પછી એને મળ્યું

નું ના મ ક મો તરીકે શ્રી દિવાળીના ઉત્સવામાં અનેક મત-પદોમાં
જન્ય મ ૧ મતન વગતી જા તેઓ કહેતાં કે સુત્રમાં જણ છે પછી
મ તરીકે એનું મમ તો શુ ના હાથમાં હોય. મર્મ જાણે
તના ૧ મધ્યે આવ્યા વીત જના માર્ગને દલાવનાર મહાત્મા
મ ૧ માર્ગમાં જ મીએ જાકાવન વગતી ૧ મધ્યે જાગતીસ વપતો સવયમ
૧ ના ૧ મતન જાણ કે રાગ જાણ કેમ કરીને બોજવવાં પડે છે

જની જાગતી જન સુખ કુખ વડે દોષ,

જની વ જાનમ જાગતી વેરે રાજ.

જ્ઞાની અને અજ્ઞાનીની જે જગ્યાએ ખજાર પડે છે એક ખાટલે અને ખીજા પાટલે અજ્ઞાની ખાવા માટે જેસે ત્યારે તેની રીત જોવા જેવી હોય છે, અને અજ્ઞાની ખીમાર પડે ત્યારે તેની વેદના પણ જોવા જેવી હોય છે એ રહતા-પછડાતા દુષ્કર્મ ભોગવે છે શ્રી દિવાળીબાઈ-સ્વામીની આવી ભથ્થકર ખીમારીમા જ્યારે આવકો સુખસાતા પૂજતા ત્યારે તેઓ કહેતા, 'મારા દેહને કષ્ટ હશે, પણ મને નથી સરીર તો આત્માતુ પાડેશી છે પાડેશીના ધરમા નુકસાન જાય, તેમા મારે શું ?'

દુરદુરથી લોકો પૂ દિવાળીબાઈસ્વામીનું વેદન અને ઉદ્દગારો સાબળવા માટે આવતા હતા આમ પચપરમેશ્વરીનું ધ્યાન ધરતા ધરતા તેઓ મરીરની વેદનાને સહન કરતા હતા આવા ઉપકારી અને જ્ઞાની આત્માની પુણ્યતિથિના દિવસે જીવોમા ધર્મની જગૃતિ આવે છે

સોનાચાદીના ગમે તેવા કીમતી વાસણોમા પાણી ઠંડુ થતુ નથી, પણ માટીના ઘડામા જ પાણી શીતળ મને છે એ ઘડો ફેટફેટલા કણે, તાપ અને ટપલા ખમીખમીને થયો છે ? કુભારે એને માટીના રૂપમાંથી ઘડો બતાવતા સુધીમા ફેટલી કસોટીમાંથી પસાર કર્યો, ત્યારે જ એ ખીજની તરસ છિપાવવા થોડા બન્યો

ગુરુ પ્રજ્ઞપતિ સરીખડા, ઘડ ઘડ કાઢે ખોટ,
ખીતરે સે કર રાખ કે, ઉપર લગાવે ચોટ

ગુરુ પણ ચિંત્યને વાકાચૂકો રહેવા દેતા નથી એમના ઘડતરમાં ખામી હોતી નથી ક્ષત્રિય ગજર્ગિએ સચિતિ રાગને પૂછ્યું, 'તમારુ ચિત્ત આટલુ બધુ પ્રસન્ન છે, તો તમારા ગુરુ કોણ ? તમારુ નામ અને ગોત્ર કયુ છે ? આવો વિનય તમને કેણે શીખવાડ્યો છે ?' સચિતિ ગજર્ગે ઉત્તર આપ્યો, 'મારા ગુરુ આચાર્ય મહાલાલી મુનિ છે મારુ ગોત્ર ગૌતમ છે અને મને લોકો સચિતિ નામથી જાણખે છે મારી પ્રસન્નતા મારા ગુરુએ આપેલા જ્ઞાનના કારણથી છે એમણે જ મને અભય આપ્યુ અને અભયદાન દેતા શીખવ્યુ છે'

ગુરુ સંસારના દીર્ઘ રોગમયી ગુહવનાર સાથા વેણ છે કર્મરૂપી
સત્ત્વના કેસમાં લટીને તિલાવનાર સાથા વધીલ-મેરિસ્ટર છે ગુના
ઉપધારનો બદ્ધો વાળી ચક્રાચ તેમ નથી તેમનામાં અનેક ગુરુ દોષ છે
વરસાદની ધારાઓ, આકાશના તારાઓ અને રેતીના રત્નકોની જેમ
સત્ત્વના સદ્ગુણો અપાર દોષ છે કાંઈનારનું ફલુ કાંઈનાં છે તે સત્ત્વ

પૂ. દિવાળીખાઈરિવામીનો સવન ૧૯૬૫ના માગસર સુદી ૧૧ના
દિવસે કાળ થયો તેઓ અમારા મોક્ષમાત્રના પ્રભુદા, ધર્મના સાચો
રાધા અતાવનારા ચારિત્રમાત્રના સાચા દિમામતી અને અમારા સિરજીવ
સમાન દત્તા બેલેશવરમાં ફલુ અને એમના ઉપધારનો બદ્ધો વાળી
સકીએ તેમ નથી તેમની પુણ્યતિથિ નિમિત્ત આપણે ધર્મધ્યાન, નિયમ
અને પચ્ચક્રપાણુ લઈએ

ૐ શાન્તિ.

*

વ્યાખ્યાન : ૧૧૦

(મગળવાર, તા. ૧૭-૬-૧૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રશ્નના ત્રણેય કળમાં સિદ્ધ થયેલી
વસ્તુનું સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાનાસુત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રોષદીનો અધિકાર થાય છે
રેક જીવન મનુષ્ય એ અપ્રિય વસ્તુ છે મનુષ્ય કલ્પે રોગમાં સપડાયો
હાય કે ન કમિયાની કી સેનારા એકદશ કળેકલનો અશ્વત્થતા હોય
જ્યોત્સના બાટલા આવાના હોય તોફાન મનુષ્યને જીવવું બને છે
જીવું એ જીવનચક્રિય છે જતા તમારે જીવવાની શક્તિનો આશ્રય
૧ શરી ૧ ક વા ક સુ વ ના આ મા છે એને જીવન-મરણ
પણ ૧ ક વા ૭ ૨ પછી મરણની આગલી બધી બીક સા માટે !

ત્ત્વ મ જીવી બીતિ ત્ત્વ ધર્મધ્યાનમા પ્રીતિ

ત્ત્વ ગુણ કી નવ રોપ માદમાયાન દૂર જ રહે કે

ત્ત્વ જીવન જીવી, ત્ત્વ ધર્મધ્યાનમા પ્રીતિ

જેને ધર્મધ્યાનમાં પ્રીતિ હોય તે કદાપિ મરણથી લય પામતો નથી ગૌતમસ્વામી પ્રશ્ન કરે છે કે 'હે ભગવન ! આયકમ્મુણા ઉવચ્ચજ્જહ વા પરકમ્મુણા ઉવચ્ચજ્જહ ?'—જીવ પોતાના કર્મથી હેરાન થાય છે કે પરના કર્મથી ? ભગવાન જવાબ આપે છે કે, 'ગોયમા ! આયકમ્મુણા ઉવચ્ચજ્જહ'—હે ગૌતમ ! જીવ પોતાના જ કર્મથી હેરાન થાય છે હજી પ્રત્યેનો રાગ અને અનિષ્ટ પ્રત્યેનો દ્વેષ એ કર્મ-અધનમાં કારણભૂત છે માટે ભગવાન કહે છે કે, 'નો લિપ્પહ તેણ મુણિ વિરામો'—મુનિઓ રાગ અને દ્વેષમાં લેપાતા નથી અને 'નરિય સમ્મો વિરયસ્ય સ્તિ જેમિ'—વિરતને માટે મુકિત સિવાય ખીજે માર્ગ નથી ધરીના એ પડમાં દાણા ઓરાતા જાય છે તેમાં જે ખીજાને વળગી રહે છે તે ખમી જાય છે અને વચ્ચે જાય છે તેના છુટ્ટા જાડી જાય છે માટે—

એકને વળગ્યા એટલા જિગર્યા રે,

દાણાઓ ખીજા પિસાય

એમ આ સંસારમાં રાગ-દ્વેષના એ પડ વચ્ચે જીવે પિસાઈ રહ્યા છે એમથી ધર્મરૂપી ખીજાને વળગી રહેનાર જીવ જિગરી જાય છે આદો જીવ વિચાર કરે છે કે હું જેના પર રાગ કરું છું તેણે મારું અનંત વાર અહિંત કર્યું છે અને જેના પર હું દ્વેષ કરું છું તેણે મારું અનંત વાર હિંત કર્યું છે, કારણ કે જીવ અનંત વાર માળ્યાપ, પતિપત્ની, પુત્રપિતા અને શત્રુમિત્રપણે જન્મી મૃત્યુ છે માટે રાગને છોડે અને ત્યાગને સ્વીકારે રાગ એ અધિકાર છે અને ત્યાગ એ પ્રકાશ છે સ્વાર્થી મમત્વી માલુસ સારાસારને જોતો નથી ખાખોચિયાના પાણીની જેમ સાકડા હૈયામાંથી નીકળેલી વાણી સ્વાર્થની ગંધવાળી જ હોય ને ? માટે તમારા મનના જગીચામાં મૈત્રીનો છોડ પાવો

જગતના તમામ જીવોનું કલ્યાણ થાવ, બધા પરસ્પર મિત્ર સમાન વર્તો, કોઈ કોઈનો દ્વેષ ન કરો—જાવી જેના હૃદયમાં ભાવના હોય તે કોઈને શત્રુ માનતો નથી સાચો શત્રુ તો તમારા દેહમાં છે—

ફરમાવે છે તુજ દેહમાં. જો તમે જાણ જાણીને જોશો તો ખજાર
પણી કે જે તમારાથી અનુકૂળ ન વર્તે એના પર તમને દેવ થાય છે
પરન્તુ એવાં નિમિત્ત તમને કેમ બાધાથી એવું કંઈ સૂઝે છે ? જાણ
હોય છેપાછાન બધારના નિમિત્તને બોલાવે છે એ એક નહીં તો બીજા
નિમિત્તને બોલાવશે માટે કંઈનું વિશ્લેષીકરણ કરે. કરણ કે ઉપાદાન પ્રમાણે
જ નિમિત્તો મળે છે એક માણસ રસ્તે ચાલ્યો જતો હોય. એ જ રસ્તેથી
સડો માણસો નીકળી ચૂક્યા હતા ને જરાજર આ માણસ નીકળ્યો.
કે નળિયા પર બેઠેલો કચડો કીડવો. નળિયું એ માણસના માથામાં
વાળુ ને એના પાંચે બાજુએ પણો. તેમાં કળ સ્વભાવ, નિશ્ચિત,
પૂર્વક્રમ અને પુરુષાચ એ પચિસ સમયમાં એકીસાથે જિજ્ઞાસા થઈ ગયા.
કાંકો આરાને તેને પૂછવા લાગ્યા કે તમને કવી રીતે નળિયું વાળુ ?
તા તેણે ત્યાજ આપ્યો કે કું તો ચાલ્યો જતા હતો ત્યાં અણસણ
રાગ જિજ્ઞાસા થઈ ગઈ. બસા વિચાર કરે કે આ પીઠ અમારેથી સર્જેલી
હતી કે અણસણ હતી ? તેથી જ રીતે નોકરી વધી નય ત્યારે લાગનાંતરાય
કર્મો. કિંવ સમજવે. જો આ કર્મનો કિંવ ક્ષેત્ર ન હોય તો સાહેબને
કોઈ મમ તમ્હુ સમજાવે છતાં એ તમારા વિરુદ્ધ થાને જ નહીં માટે
આ બધા કર્મના નિમિત્તો જરાજર સમજો. તમારા જ કરેલા દોષો
તમને કુ બહાર આપે આવે છે તમારા દોષો તમને ખૂંચે છે ખરા ?
કે પછી તમારામાં કોઈ દાવ જ નથી ? શું તમે સર્વગુણસંપન્ન થઈ
ગયા છે ? જોતમત્વામીએ પ્રશ્ન કર્યો કે સર્વગુણસંપન્નવાપ જ
મળે. જોય કિંવ કાળવદ — સંભવન ! જીવ સર્વગુણસંપન્ન જની
પ તો શું થાય ? બચવાન કહે છે કે સર્વગુણસંપન્ન જીવ મોક્ષમાં
હાથો નય જ માટે તમે સર્વગુણસંપન્ન તો નથી જ

સસા ના અનુમ્બા-પ્રતિમ્બા નિમિત્ત તો મળવામાં છે માટે રાહ
જા ના છે જાણુ સરગ ના ત્યારે કર્મબ્યાન કરિયુ તો એવું
સરગ ન કારિ પન્થાનું નથી. સુખમસુખમ આરામ કંઈ
ન બ્યાન કરના નથી કુ ખ અ તો ધમ તદ પ્રીતિ અને સસાર

પર અરુચિ ઉત્પન્ન કરનાર ઉત્તમ તત્ત્વ છે દુ ખ એ તો એક અવનવી બેટ છે જે દુ ખ ન પડે તો જીવને જગવાનો સમય આવે જ નહીં સડવું, પડવું, બગડવું અને નાશ થવું એ જડ પરમાણુનો સ્વભાવ છે જીવનો પુરુષાર્થ ચેતનને ફેરવવામા કામ લાગે છે જડને ફેરવવામા જીવનનો પુરુષાર્થ કામ લાગતો જ નથી માટે હવે આ ભાજગડ કંથા સુધી ક્યો કરશે ? નવેય તત્ત્વો જેમ છે તેમ સમજો એતુ જ નામ સમ્યગ્દર્શન છે તમારા હૃદયમા સાચી દૃષ્ટિ પ્રગટે, તો તમાગ થણા પાપો ઓસરી જાય

દ્રૌપદી સમજો છે કે મારા ઉપાદાનકારણથી જ પદ્મનાભ રાજા નિમિત્ત બન્યો છે એમા મારો પોતાનો જ દોષ છે દ્રૌપદીના કહેવાથી પદ્મનાભ રાજાએ સ્ત્રીના ન્પડા પહેર્યા અને દ્રૌપદીદેવીને આગળ કરીને અને હાથમા ભેટ લઈને એ આગળ ચાલ્યો, પાછળ તેની સાતસો સ્ત્રીઓ ગીત ગાતી જતી હતી શ્રીકૃષ્ણમદારાજ પાસે આવીને તેમના ચરણોમા પડી બયો શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું, ' હે ગજા ! તને એટલી પણ ખબર ન રહી કે મારી બહેન દ્રૌપદીતુ અપહરણ કરાવ્યું ? જે તે પ્રથમ વિચાર ક્યો હોત, તો આ બધું બનવા પામત ખરુ ? હવે આવે વેધે તુ મારા ચરણમા પડ્યો, માટે હુ તને અભય આપુ છુ, કારણ કે સ્ત્રીવેષ ધારણ કરનાર પર હુ હાથ ઉપાડતો નથી '

તમે તો ધરમા જાવ છો ને સ્ત્રી ઉપર શૂરવીર બની જાવ છો. કદાચ તમને એના કામમા ક્યાશ લાગતી હોય, પણ વિચાર કરો કે જ્યારે તમે કુવારા હતા ત્યારે દસ છોકરીઓના કહેણુ આવ્યા હતા તેમાથી આ છોકરી સાથે જ તમારુ સગપણ કેમ થયું ? તમારા કલેશતુ એ નિમિત્ત શા માટે બની કે માટે એ પણ તમારા જ કર્મતુ પરિણામ છે માટે હવે તમે તેના જેવા ન થઈએસો તોજ તમારી બાજી સુધરે ! પણ તમે તો એની સામે લાલ અગારા જેવા બની જાવ છો

દૃષ્ટાન્ત—ધોળીવાટ પર કપડા પોતા એક ધોળીના ઝાટા ત્યા

સ્નાન કરતા એક સાધુ ઉપર પડી ગયા. સાધુમહારાજ તો નાદવુ
 છેડીને ધોળીને માથા દેવા લાગ્યા. બીજાએ ધોળી સાધુના પગમાં પકડીને
 કહેવા લાગ્યો. મહારાજ ! આ ધોળીઘાટ છે અહીં નાદવાણી તો
 ખડા જ કોરે તમારે જોે ખડા ન બિચવા દેવા હોય તો જીરો ઠેકાણે
 જઈત નાદવુ નેઈવું દત્ત મારાથી ખડા બિચો ગયા તેની કુ માફી
 મળુ છુ હતા સાધુમહારાજનો ક્રોધ ઉત્તરો નહી આખરે ધોળી
 સાધુના પગમાં પડ્યો ત્યારે સાધુ મહારાજે ક્રોધ ઉત્તરો અને નાદવા
 લાગ્યા. આ તરફ કપાળને ધોવા પડતાં મૂકીને ધોળી ફલુ નાદવા લાગ્યો.
 સાધુએ પૂછ્યું. અન તો તારા ખડા બિચા માટે કુ હરિવાર નહાઈ
 છુ પન્થુ તુ કપાળ ધોવા મૂકી દઈને શુ કામ નહાય છે ? ધોળી
 બોલ્યો. મહારાજ ! આપ જ કહો છો કે ક્રોધ તો ચાંદાસરૂપ છે
 આપ ક્રોધ કરો, માટે આપ ચાંદાસ જન્યા અને મારે તમારો સ્પર્શ
 કરવા પડ્યો તેથી મારે ફલુ નાદવુ પડે છે.

ક્રોધના ફળ કયાં છે તે સમવાનાં ફળ મળ્યાં છે એવું તમે ક્યાંક
 વાંચ્યું છે ? વાંચ્યા પછી એ વાત તમને સાચી લાગતી હોય તો પછી
 ધરીધરીના કાંધે શુ કામ કરો છો ? એવાં કડવાં ફળો કાઢે કરીને શા
 મા ખા ર છો ? તમ તમારી જી ઉપર ક્રોધ કરો છો. માની લઈએ
 કે ૧૨ અંતો ૪ છ જતા તમે કાંધે કરીને એને સુધારી ચક્રો નહીં
 અને જાણુ વત તમારો ન એ કીના સજાએ જુ જુ તો આ એક
 ૪ જુર પૂ તા છે માટે પન્થુ પાનુ નહાવી શો.

મો આ ક્રનાકા જે ન પામથી ક્રોધદીન લઈને પશ્ચિમ ખંડવાને
 મારી દીધી અને પતપાત્વન થમા બનીત તેઓ ચાસતા ગયા. જરાજર
 આ ૪ ૧ મત ન લકીએ કો ના ક્રિષ્ણાધ કારતકેન્દ્રી એપાપુરીમાં
 મનિમુક્ત નામના જર્વસમા તીથ કે દત્ત વિરાજમાન દત્ત અને
 પુણ્યદત્ત ન ન સનમા બનીત ત્રાના આવી જા દત્તા. ધાતકીજના
 ક્રિય નામન ૧૫૪ આ ક્રિયા સજાળના દત્તા જ્યારે મીઠુજુ

વાસુદેવનો પાચજન્ય રાખ વાગ્યો ત્યારે કપિલ વાસુદેવના મનમાં થયું કે મારા જોવો જ શખનાદ કરનાર કોઈ બીજો વાસુદેવ પ્રકટ થયો કે શું ? કપિલ વાસુદેવના મનનો આ અધ્યવસાય તીર્થ કરદેવે જાણી લીધો. આથી તેમણે પૂછ્યું, ‘કપિલ વાસુદેવ ! ધર્મદેશના સાબળતા તમને આવો સકલ્પ થયો ?’ કપિલ વાસુદેવે વદના કરીને કહ્યું, ‘હા પ્રભુ ! આપની વાત સાચી છે’ આથી મુનિશુન્નતસ્વામીએ પદ્મનાભ રાજાએ દ્રૌપદીનું અપહરણ કરાવ્યું ત્યાંથી લઈને શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ આવ્યા હતા ત્યાંસુધીની બધી હકીકત કહી સભળાવી આથી કપિલ વાસુદેવને એમ થયું કે ‘જબ્દ્રીપના શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ અનાયાસે મારા ખડમા પધાર્યો છે, માટે હું તેમને મળું અને તેમનું સ્વાગત કરું’ આવો તેના મનનો ભાવ તીર્થ કરદેવ જાણી ગયા તેઓ તેને શું કહેશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૧૧૧

(પ્રથમાર, તા ૨૦-૧૦-૧૪)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રદેશ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર આસે છે શ્રીકૃષ્ણ અને પાંચ પાકવેના રથો લવણસુદ્રતા માર્ગે આલતા થયા કપિલ વાસુદેવના મનમાં સકલ્પ થયો કે મારા સમાન પદવી ધરાવનારા જબ્દ્રીપના કૃષ્ણ વાસુદેવને હું મળું અને તેમનો સત્કાર કરું પરંતુ તીર્થ કરદેવે તેને અટકાવતા કહ્યું, ‘શૂત, લવિષ્ય અને વર્તમાન કાળમાં બે તીર્થ કર, બે ચક્રવર્તી, બે વાસુદેવ આદિ ભેગા થઈ શકે નહીં’ આમ જતા કપિલ વાસુદેવનો હિસાહ અટકી શક્યો નહીં આથી એ

જ્યા તેમણે કહેલ તીર્થ કરેલે કહ્યું કે તમને કૃષ્ણના સુદેવ મળશે નહીં
 માત્ર તેમના રમણી ધીળી ને પીળી બે બળનાં તમને દેશ ન થશે. કપિસ
 વાસુદેવ કાથી પર બેસી ખૂન વેચથી આગળ ચાલ્યા છે કે સપ્તસમુદ્રના
 કિનારે પહોંચ્યા પણ કૃષ્ણ વાસુદેવના રમ તેમણે દૂર નીકળી ગયાં હતા.
 માત્ર શ્રીકૃષ્ણમહારાજના રમણી ધીળી ને પીળી બળને વામાં આવી.
 કપિસ વાસુદેવે પોતાનો સખનાદ કરીને શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવને કહ્યું કે
 કપિસ વાસુદેવ છુ આપનું સ્વાગત કરવા હવે છુ આપ પાછા ફરો.
 ને જમણે સ્વાગત સ્વીકારેલ આ સખનાદનો સંદ સંભળીને શ્રીકૃષ્ણે
 પોતાના પાંચાળના સખનાદ દ્વારા જાણવું કે જમણે મોડું કયું
 છે તમારા સ્વાગતના ઉત્સાહ માટે આભારી છીએ. જને વાસુદેવના
 સામસામા સખનાદો થયા તે પશુ આ જગતનું મોડું આકર્ષ હું
 કારણ કે બે વાસુદેવના સખનાદે સખનાદ પશુ જલે કળમાં સાથે
 મળતા નથી.

કપિસ વાસુદેવ ત્યાંથી પાછા ફર્યા જને જમણે મ નગરીની ખબર
 મેવા આવ્યા. આવીને જોયું તો આખી નગરી હિન્તબિન્ત થઈ ગયેલી
 હતી. કપિસ વાસુદેવે પછનાથ રાજાને બોલાવીને પૂછ્યું આ નગરી
 કેમ હિન્તબિન્ત થઈ ગઈ છે ? પછનાથ રાજાએ જણાવી તેમને
 મોટો ત્યાગ આપ્યા કહ્યું મહારાજ ! જગદીશ્વરી દારિકનગરીના
 વાસુદેવ કૃષ્ણ આપનું રાજ્ય છીનવી લેવા માટે જણી આવ્યા હતા.
 આ આખી નગરી નહ થઈ જ્યા પહેલાં મે કુદ કરીને તેમને પાછા
 દેવાની દોષા જન માં બસ વીધ પગકમો મે તેમને જરાગર સ્વાદ
 ચનાડી દીધ છે. તની મિથ્યા વાત સંભળીને કપિસ વાસુદેવ ક્રુષ્ણ
 થઈને બેભા. જરે મિથ્યાભારી પછનાથ રાજા ! સત્તી વાતને છુપાવી
 ન તું મરી આગળ જનાવડી વાત યા માટે કરે છે ? શું તે પાંડવેની
 સ્ત્રી આ પૈત્રીની પૂવસમનિમિત્તદેવ દ્વારા આપણે નહોતું
 કાં મુ ? એ સત્તીને જાણવવા આવસા શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવના જસ્ટોમાં
 આવણ વ મુ કરીને ન કે જનું નહોતું પ ક ? મારા રાજ્યમાં સ્ત્રીને

તુ આવી અનીતિ, અધર્મ ને અત્યાચાર કરે છે ? અને સામેથી તારા પરાક્રમની વાત ઉપજાવી કાઢે છે ? ભૂલ ક્યાં પછી એને છુપાવવાનો મારો આગળ પણ પ્રયાસ કરે છે ?

ભૂલ કરે તો ભલે કરે, પણ છુપાવવા માટે—
 ચુકિત શોધશે મા, ખોટું બોલશે મા,
 ડહાપણ ડાળશે મા, નીતિ ચૂકશે મા

જે મનુષ્ય ભૂલ જ ન કરે તે ઉત્તમોત્તમ છે, ભૂલ ક્યાં પછી સુધારી લેનાર મધ્યમ છે અને ભૂલ ક્યાં પછી તેને છુપાવનાર મનુષ્ય અધમમા પણ અધમ છે આને ‘માયામોહો’—કપટ કરીને છુપાવવાનું પાપ કહેવામા આવે છે આવા અધમ મનુષ્યને આ લોકમા અને પર-લોકમા—નારકીના ભવમા અનેક કષ્ટો ભોગવવા પડે છે પરમાધામી દેવા તેની છલ ખેચી લે છે આવા પાપી જીવને આ લોકમા પણ દુ ખો ભોગવવા પડે ■ પદ્મનાભ રાજાને કપિલ વાસુદેવે તરત જ કંઠપાર થવાનો હુકમ આપ્યો, અને તેના પુત્રને અમરક કા નગરીનું રાજ્ય મોપી દીધું પાપી મનુષ્યને ક્યાય ઠેકાણું મળતું નથી

જેણે પોતાના કરેલા પાપને ઢાક્યા હોય ને પુણ્યને પ્રદર્શનમા મૂક્યા હોય—ઉઘાડા ક્યાં હોય તેની દશા પદ્મનાભ રાજા જેવી થાય છે તમને તમારા કહેલા પાપોનો પશ્ચાત્તાપ થાય છે ? એક ભક્ત કહે છે કે—

૩ વે ૩ વે ભયાં પાપ, પ્રભુજી મારે ૩ વે ૩ વે ભયાં પાપ ૩,
 કિયું રિધિ હવે હું ભગુર, પ્રભુ શરણુ અણુ મે આજ ૩
 શરણુ અણુ મે આજ પ્રભુજી મારા ! શરણુ અણુ મે આજ ૩,
 મારી બેઝરીને ખૂડવા ના દિયો પ્રભુ, શરણુ અણુ મે આજ ૩

હૈ મારા પ્રભુ ! મારા માયાના વાળ ગણવા હોય તો ગણી શકાય છે, પરંતુ મારા પાપ ગણ્યા ગણ્યાય તેમ નથી હવે તો મે તારા શરણુ સ્વીકારું છે, માટે મારી નાવ રૂબે નહી તેમ કર ને !

તમે સમજતા થયા ત્યારથી લઈને અત્યાર સુધીમાં તમે કેટલાં પ્રયોગ કર્યા છે તેનો સરવાળો બાંધો છે કાઈ વાર ? તમે તમારા દેશને પૂછી જુઓ કે કેટલા સાધુઓ અને યાત્રીઓ ઉપર દેવ કર્યા છે ?

અણીનો કાંધો ખાર પ્રમુજ મારા અણીનો કાંધો ખાર છ
અણનાં આજ ઓઢાંખાં પ્રથુ સરથુ પ્રથુ મેં બાળ છ

અવસન કહે છે શુષ્કિયુ પ્રમોદમ્ — ગુણવાનાને લેઈને તમારામાં પ્રયોદશાવ બાવવો લેઈએ તેને જાહેરે કેટલાક અણવાનો અને યાત્રીઓ ઉપર બિથા દેવારોપણ કરે છે એની બાબતી તે લેઈ સહ્ય નથી, જ્યાં જવાવમાં એ કહે છે કે મેં તો સ્વાય માલુસ પસેથી સાંકળ્યું છે ! માટે એવા લેવા વિતાના અણના આરોપો મૂકેલા નહીં અવસન કહે છે કે સરર પાપસ્થનો ૮૫, ૮૫ સવમ્ મન-પ્રવચ્ચખાલુ, વે જા બાહિયી તોડી સમવ છે પરંતુ અબ્યાખાન (કાઈના ઉપર બિથા બાળ આવચા)નું પાપસ્થાન કાઈએ સાધના કત્તલી તોડી સમવ નથી, કાઈને બાળ આણુ લેલ તેનું પ્રપ તો પોતાના ઉપર એવું જ બાળ મડે ત્યારે જ કિતરે છે, માટે બીજનો કચરો ઉઠતા ન ભસે, પછાળ રાગએ પાપકમ ક્યું અને તેને છુપાવું આત્મી એ જન્મલ કઈ મયે, જગત્તીના સવનુ તેનું જૂડ પતિજાન આ-નુ ? દુશ્મચારી મનુષ્ય જ્યાં નવ ત્યાં ધણ ખામ છે પોતાનું ૮ મપ પાતાને પીઠા આરે છે યાત્રીઓ કહે છે કે—

જા નવ નાં કાળ આવે ને એની જલ્લ મોટે સ્થાન છ
ધૂતેલ મપા એન ખાલ દોડમે લેખમ બાહે નમ છ

જા ! તુ કાળાં કરીય નવી કામ છ

કે ૥ કરીય નડે કામ નવ તો તારો રિસાઈ જનસે રામ

જા તુ

આખા રાગી મથી એક તોડાનું નાક નવ તો શું બાધી રે ?
એમ સ ય તિનના છ નવી કાઈ કિમન નથી, માલુસ પરિજામ
૨. દુર્ગા મ કયા દ જા મા એ મે નડે અને ચા એસે ૮

તુ ત્યા નહી જતો એ માયાનો સમ કરવા જેવો નથી પદ્મનાભ
રાજા છુપાવવા ગયો ને છતાં એના પાપ છુપાવ્યા છુપાઈ શક્યા નહી
અભિમાનમા જે અંધ છે તેની શુદ્ધિના આરણ્ય ગંધ છે

દાટયા હશે ત્યાથી ડોકિયા કરશે, કપટ તણા એ કામ છ,

‘કાગ’ અ તે ઉધાડા પડશે, ને રોશે આતમરામજી છવ તુ

જેણે કાળા કૃત્યો છાના છાના કર્યા હોય તેને છાના કેન્સર થાય
છે પછી એ કોઈને કહી પણ શકતો નથી ને સહી પણ શકતો નથી.
આવા અનેક પાપોનુ ફળ લગદર, જળોદર, કેન્સર વગેરે રોગોમા
ભોગવ્યા વિના છૂટકો નથી માટે પાપ કરતા પાછુ વાળીને જોજો
પાપ ભોગવતી વખતે કેટલાયને રડવા માટે આસુનો રોઝક એણે પડે
છે, કેટલાયે મળે ફાસો કે અહીંથી આદિ જેર ખાઈને જીવી જાય છે
ને કેટલાય પોતાને હાથે પિસ્તોલની ગોળાથી દાર થઈને પોદી જાય છે

અપિલ વાસુદેવ પોતાને ધ્યાને આહ્યો ગયો શ્રીકૃષ્ણ તથા પાડવોના
રથો લવણુસમુદ્રને કિનારે પહોંચી ગયા શ્રીકૃષ્ણે પાડવોને કહ્યું, ‘તમે
તમારા ધ્યમા ભેસીને જાવ રરનામા ગગા નહી આવશે ત્યા એવ હોડી હશે
તે દ્વારા સામે કિનારે પહોંચીને હોડી પાછી મોકલજો અને મારી રાહ
જોજો હું લવણુસુસ્થિતદેવ પાસે જઈને તેનો આભાર માનીને તમને
આવી મળુ છું’ શ્રીકૃષ્ણમહારાજ લવણુસુસ્થિતદેવ પાસે ગયા
અને પાડવો આગળ ચાલતા થયા ગગાનો કિનારો આવતા તેમા પડેલી
નાવમા પોતપોતાના ધ્ય મૂકીને તેઓ સામે કિનારે પહોંચ્યા કિનારા
પર આવેલ પાડવોના મનમા એક કુવિચાર જાગ્યો ગગાની અંદર
પડેલી નાવને તેમણે કુખાડીને સતાડી દીધી હવે શ્રીકૃષ્ણ ગગામાથી
કેવી રીતે અહીં આવી શક્યો એ જોરા માટે તેઓ કિનાર પર ઊભા રહ્યા

લવણુસુસ્થિતદેવનો આભાર માનીને શ્રીકૃષ્ણમહારાજ રથમા ભેમીને
ગગાકિનારે આવ્યા ત્યા નાવ તેમના જેવામા આવી નહી તેમને
આશ્ચર્ય થયું કે નાવ વિના પાડવો કેવી રીતે સામે કિનારે ગયા હશે ? શું
સાડખાસદં ચોજનનો ગગાનો પટ તેઓ પોતાના બળથી તરી ગયા હોને ?

તમે સમજતા થયા ત્યારથી લઈને જતાર સુધીમાં તમે કેટલાં પાપો કર્યા છે તેનો સરવાળો જાણો છે કેઈ વાર ? તમે તમારા હેવાને ખૂટી જુઓ કે કેટલા સાધુઓ અને યાત્રીઓ ઉપર દેવ કર્યા છે ?

ગુણીનો કાંધો ખાર પ્રભુજી મારા ગુણીનો કાંધો ખાર છ-
જાળનાં જાળ ઝોદાડિયાં પ્રભુ સરણ પ્રભુ મેં જાળ છ

જન્મવાન કહે છે ગુણિયુ પ્રમોદમ્ — ગુણવાનોને જોઈને તમારામાં પ્રભેદભાવ આવવો જોઈએ. તેને મહત્તે કેટલાક ગુણવાનો જાન યાત્રીઓ ઉપર મિત્ત્રા દોષારોપણ કરે છે એની આત્મહી તે જોઈ સજ્જ નથી હતા જવાવમાં એ કહે છે કે મેં તો સારા માણસ પાસેથી સાંભળ્યું છે ! માટે એવા જોવા વિનાના જાળના આરોપો મૂકી નહીં જન્મવાન કહે છે કે સત્તર પાપજાનો ૧૫, ૮૫, સગમ, મન-પચ્ચક્ષુઆણુ, વૈરાગ્ય આદિથી તોટી રહાય છે પરંતુ ‘અભ્યાખ્યાન’ (કેઈના ઉપર મિત્ત્રા જાળ ચલાવવા)નું પાપજાન કેઈપણ સાધના કત્વાથી તોટી રહ્યું નથી. કેઈને જાળ ચલાવતું હોય તેનું પાપ તો પોતાના ઉપર એકું જ જાળ મડે ત્યારે જ જીતે છે માટે જીનનો કચરો ઉછેરો ન લેશો. પશ્ચાત્ત રાજ્યને પાપક્રમ ક્યું અને તેને જુપાણ્ય આપી એ પાત્રજી થઈ ગયો. પરજીના સગવડ કેવું જુડું પરિણામ આપ્યું ? દુરાચારી મનુષ્ય જ્યાં જાય ત્યાં ધણા ખામ છે પોતાનું જ પાપ પોતાને પીડા આપે છે યાત્રીઓ કહે છે કે—

છવ જાય નહીં કાળ આવે ને એની જગ્યા મોટે સ્થાન છ
ધૂતેલ મમ્મા એને ખાવા દોરશે જોખમ જાડે નમ છ

છવ ! તું કળાં કરીશ નહીં કામ છ
કળાં કરીશ નથી કામ, નહીં તો તારો રિસાઈ જશે રામ

.છવ છ

આખા શરીરમાંથી એક તોલાનું નાક જાય તો શું બાકી રહે ? એમ સદાચાર વિનાના જીવનથી કાંઈ કિંમત નથી. માયાના પરિણામ છવને દુઃખિતીમાં ફેંકી દે છે જ્યાં એકલે નથી અને યા એકલે જ.

તુ ત્યા નહી જતો એ માયાનો સગ કરવા જેવો નથી પદ્માભ રાજ્ય છુપાવવા ગયો ને છતાં એના પાપ છુપાવ્યા છુપાઈ શક્યા નહી અભિમાનમા જે અંધ છે તેની બુદ્ધિના બારણા બંધ છે

દાટયા હશે ત્યાંથી ડોકિયા કરશે, કપટ તણા એ કામ છ,

‘ કાગ ’ અતે ઉધાડા પડશે, ને રોશે આતમરામજી જીવ તુ

જેણે કાળા કૃત્યો છાના છાના કર્યા હોય તેને છાના કેન્સર થાય છે પછી એ કાઈને કહી પણ શકતો નથી ને સહી પણ શકતો નથી આવા અનેક પાપોનું ફળ લગદર, જગોદર, કેન્સર વગેરે રોગોમા ભોગવ્યા વિના છૂટકા નથી માટે પાપ કરતા પાછું વાળીને જોજો પાપ ભોગવતી વખતે કેટલાયને રડવા માટે આસુનો સ્ટોક બોજો પડે છે, કેટલાયે ગળે ફાસો કે અરીજી આદિ ઝેર ખાઈને જીવી જાય છે ને કેટલાય પોતાને હાથે પિસ્તોલની ગોળાથી કાર ચર્ધને પોઠી જાય છે

કપિલ વાસુદેવ પોતાને સ્થાને ચાલ્યો ગયો શ્રીકૃષ્ણ તથા પાડવોના રથો લવણસુમુદ્રને કિનારે પહોંચી ગયા શ્રીકૃષ્ણે પાડવોને કહ્યું, ‘ તમે તમારા ગથમા બેસીને જાવ રસ્તામા ગંગા નદી આવશે ત્યાં એક હોડી હશે તે દ્વારા સામે કિનારે પહોંચીને હોડી પાછી મોકલજો અને મારી રાહ જોજો હું લવણસુરિચતદેવ પાસે જઈને તેનો આભાર માનીને તમને આવી મળું છું ’ શ્રીકૃષ્ણમહારાજ લવણસુરિચતદેવ પાસે ગયા અને પાડવો આગળ ચાલતા થયા ગંગાનો કિનારો આવતા તેમા પડેલી નાવમા પોતપોતાના રથ મૂકીને તેઓ સામે કિનારે પહોંચ્યા કિનારા પર આવીને પાડવોના મનમા એક કુવિચાર જાગ્યો ગંગાની અંદર પડેલી નાવને તેમણે કુબાડીને સતાડી દીધી હવે શ્રીકૃષ્ણ ગંગામાંથી કેવી રીતે આવી શકશે એ જોવા માટે તેઓ કિનારા પર બેસા રહ્યા

લવણસુરિચતદેવનો આભાર માનીને શ્રીકૃષ્ણમહારાજ રથમા બેસીને ગંગાકિનારે આવ્યા ત્યાં નાવ તેમના જોવામા આવી નહી તેમને આશ્ચર્ય થયું કે નાવ વિના પાડવો કેવી રીતે સામે કિનારે ગયા હશે ? શું સાડાઆસાં યોજનનો ગંગાનો પટ તેઓ પોતાના બળથી તરી ગયા હશે ?

હવે શું કરવું ? શ્રીકૃષ્ણ મહારાજનાં અદ્વૈત જાણી લેવા તેમણે
 યોગ અને સારથિ સહિત રથને પોતાના એક હાથમાં રાખ્યો અને
 એક હાથે તેઓ તરતા તરતા આગળ જવા લાગ્યા. ગયાનો કિનારો
 હવે થોડો જ દૂર રહ્યો અને શ્રીકૃષ્ણ તરતા તરતા ઘાટી ગયા. આખે
 સરીરે પરસેવો વળી ગયો. એમને વિચાર થયો કે અહો આશ્ચર્ય ! પાંડવો
 અહીં જળવાન કે એક હાથે ગયા નહીં કિતરી ગયા ! કૃષ્ણ વાસુદેવ
 ઘાટી ગયા છે એવું જાણીને ગયાદેવીએ એ નહિના પ્રવાહની વચ્ચે
 એક બેઠા બનાવી દીધા. એ બેઠા પર શ્રીકૃષ્ણે ધક્કાર આપ્યા હોવા
 પછી તેઓ પાછા ગયામાં તરતા તરતા આગળ વધવા લાગ્યા. જ્યાં
 પુણ્ય પ્રાધર્ના હોય ત્યાં દેવો પણ હાજર થાય.

જળવાને સાધુઓને જામણી થઈ છે એમ જતાં જાણે તે સાધુઓ
 દૂરથી પાસે વૈભવવ્ય કરાવે છે શ્રીકૃષ્ણ આપમળથી સામે કિનારે
 પહોંચ્યા અને ત્યાં સ્થિત થઈ પાંડવોને પૂછ્યું તમે કેવી રીતે ગયામાંથી
 અહીં આવી શક્યા ? પાંડવોએ હસતાં હસતાં કહ્યું જામે તે નાવ દ્વારા
 તરીને ન અહીં આવ્યા. પણ જામને એ જોવાની ઈચ્છા થઈ કે આપ
 નાવ વિના કેવી રીતે આવી શકો છો ? માટે જામે નાવને સતાવી દીધી હતી.

પાંડવોની આવી દૂર મસ્કરી જોઈને શ્રીકૃષ્ણ મહારાજ કીધમાં
 આવી ગયા. નાની ઝરસમ ને ક્યારેક મોટી અથામણ આણે છે
 તમણે કહ્યું પાંડવો ! તમે જ્યાં જાવો જોડું કામ કર્યું છે પચનાશ
 ને કરાવતી વખતે તમ આર જળ જોયું ન હતું ? હવે તમારે
 મારું જળ તેવું હોય તો હું તમને કમણી ને જનાવું છું જામ
 જાને તેમજે સોલહડ દાસના થીંધા અને કીધથી પાંડવોનાં કાંઈ તમો
 પ્રદા કરવા નૈયા થયા.

તે જામ જ્યુ કે જાજ પમ ઈ ગઈ છે આથી એ રાતા
 ને મોટું નૈયા ન જામ નાં હવે આગળ શું થશે તે જાવસરે

હૃદય શાન્તિ

અ્યાખ્યાન : ૧૧૨

(ગુરુવાર, તા. ૩૧-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રશ્નના ત્રણેય લોકમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતામૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે દ્રૌપદીદેવી શ્રીકૃષ્ણમહારાજને વીનવવા લાગ્યા કે ‘ મારા પતિએએ આપનો અપરાધ કયો છે આપે અમારા ધણા ધણા ઉપકાર કર્યા છે આપનું બળવીર્ય અમોઘ છે માટે હવે આપનો ક્રોધ શાન્ત કરે. અમે આપની ક્ષમાચામ્યના કરીએ છીએ ’ પરંતુ શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું, ‘ બહેન ! પાડવોએ કહેલા વચનો હું બૂલી શકું તેમ નથી મેં જે લોહહડ હાથમાં લીધા છે તે મારો ક્રોધ જિતવો વિના નીચે મુકશે નહીં ’

‘ દ્રૌપદી તારા પતિના વેણુ કે કાણુ કાણુ સાભરે રે લોલ ’

દ્રૌપદીએ પાડવોને રથમાંથી નીચે ઉતાર્યા અને શ્રીકૃષ્ણે ક્રોધથી ઉગમેલો લોહહડ એમના પામ્યેય રથો પર ખડકો આથી પામ્યેય રથો ચૂર્ણ બની ગયા ક્રોધપૂર્ણ શબ્દોથી શ્રીકૃષ્ણે પાડવોને કહ્યું, ‘ તમે મારા બળ, વીર્ય અને ઐશ્વર્યને ઝોળખી શક્યા નહીં અને નાવને સતાડી દઈને મારી મરડરી કરી તેથી હું તમને દેશનિકાલ કરું છું ’ આન જીતે શ્રીકૃષ્ણે પોતાના રથને દારિકાનગરી તરફ પાછો વાળ્યો. પાડવો નીચે મેઝે પડે ચાલીને હસ્તિનાપુરમાં આવ્યા દ્રૌપદીને પાછી લાવવાથી હસ્તિનાપુરની પ્રજા અને બધા રાજા ગયા, પણ પાડવો ઉદાસ-ચિત્તે અતપુરમાં આવ્યા અને પાકુ રત્નને તથા કુતાજને બધી વાત.

હરી. આ સાંભળીને કુતાજી બેઠ્યા તમે બધુ જોડુ કામ કરી નાખ્યું છે શીકુંચે કરેલા ઉપકારનો જાદો તમે અપકારથી વાળ્યો છે અને તો અપકારી પર ઉપકાર કરવો જોઈએ.

પાંડુ રાજાએ કુતાજીને કહ્યું તમે જમણીથી શીકુંચામહારાજ પાસે પહોંચી નવ અને આ દુનિયામાં ક્યાંય આપણું સ્થાન રહે તેલુ કરેલ કુતાજીએ દારિકાનગરી તરફ જવા માટે દાધી તૈયાર કરી અને હસ્તિનાપુરમાંથી દારિકા જવા તૈયાર થ્યાં.

એક વજા બીજા અનત વડે એક જોડથીમાં અનત આંખાઓ અન એક આંખાસમાં અનત આંખથીઓની સવા પડેલી છે જીવ આવી અનેક ભૂસો કરીને કમનાં બીજ વાવતો દોષ છે એને બીજ વાવતી વખતે કમનાં ફોનો ખાસ રાખવો જોઈએ. ઘણીઓ કહે છે કે—

As you sow so shall you reap — જેવું કરેશ તેલુ પામશ.

બૃથ કયા છે તારી એની કર ને તપસ્ય રે
સમતાએ એ બૃથ સુધાર તુ અવર ધરીને ઉદ્ધાસ રે
મા મા દાષે કરીને નરકાર રત્ન સમાન રે
ઓ મા દાષે કરીને

જશે તેમ તેમ દુષ્ટ લાવે તમારામાથી પલાયન થતા જશે એકલી
 ચાતોના વડાથી તમારુ પેટ ભરાવાનુ નથી 'વત્સુસહાવો ધર્મો'—
 વરતુનો સ્વભાવ તે ધર્મ સ્વભા રમણુ કરવુ એ આત્માનો સ્વભાવ છે
 મગજના લોહીને છણુછણુ કરી મૂકવુ એ આત્માનો ધર્મ નથી એમ
 છતા ક્રોધ થઈ જાય છે, એ તમારા આત્માની નબળાઈ છે આમ
 ક્યારે થાય ? ક્રોધ એ વિભાવ છે ને ક્રમા એ સ્વભાવ છે, એમ સમજાય
 તો ક્રોધ થતો અટકે ગુણુ અને ગુણીનો અભેદ છે ગુણુને ધારણુ
 કરનાર દ્રવ્ય છે ગુણુ વિનાનુ દ્રવ્ય કહેવાય નહી, કારણુ કે 'ગુણપર્યાય-
 વદ્ દ્રવ્યમ્' માટે કાર્ષપણુ જાતની ભૂલ કે પ્રાન્તિ વિનાના થવુ
 હોય, તો અરિહતના પ્રશ્નેલા માર્ગે પ્રસ્થાન કરે અરિહતને સેવે
 તો અરિહત જેવા થવાય અને ભોગીને સેવા તો ભોગી જેવા થવાય.
 વિષયકપાયેથી નરભોજ હોય તેવા ડરોડપતિની મેવા મોક્ષેમ્હુએ કરતા
 નથી મોક્ષાર્થી જીવોને ડરોડોની કિમત નથી, પરતુ ગુણુની કિમત
 છે આવા ગુણુગ્રાહી જીવોને ચક્રવર્તી અને વૈમાનિકની ઋદ્ધિ પણ
 તરણુ સમાન લાગે છે

અખજોપતિને પણ અદર લા'ય લાગી છે, ઝરણુ કે સુખ ધન
 કે વૈભવોમા નથી, પણ આત્મામા છે,

નાંવ સુહિ વૈષ્ણ દેવલોચે, નવિ સુહિ પુઢવીવર્દ રાયા ।

નવિ સુહિ સેટ્ટસેળાવશ્યં, ઇગંતસુહી મુળો વીતરાગી ॥

ચક્રવર્તીઓ અને દેવતાઓ મુખી નથી, માત્ર વીતરાગી મુનિઓ
 જ સાચા સુખી છે માટે ભગવાન કહે છે કે અમે તમને જે પથ્ય
 મતાવીએ તેને તમે છોડી દેશો નહી. જે વસ્તુ ખાવાની નથી એને
 ખારો, તો એ ફૂટી નીકળશે ભગવાનની વાણી સ્વાયન સમાન છે
 સ્વાયનને બહુ ઓછા પ્રમાણમા પણ લેવાથી રોગનો નાશ થઈ જાય
 છે, પરતુ પથ્ય પાળવામા ભૂલ થાય તો ? તો એ સ્વાયન ફૂટી નીકળે
 કે નહી ? ભગવાન કહે છે કે આરભ અને પરિશ્રદ એ કુપથ્ય છે,
 પરતુ ભગવાન જેની ના પાડે છે તેને તો તમે હોમે હોસે કરો છો.

સિકારીઓ સ્વસ્થાને ને હરણુને મારવા આવે અને જામન મદાજનો તેને ખટકાવતા કહે કે તમે જમારા જામની હદમાં સિકાર કરતા નહીં કરણુ કે વ્હા જામની હદમાં બંધા જ પ્રણીઓને જામે જામન આવ્યું છે તો સિકારીઓ જવાન જાયે કે તમારા જામની હદમાં જામે સિકાર નહીં કરીએ તો બીજા જામની હદમાં સિકાર કરીશું એમ કહી જન્ય હદમાં પાસાઓ રચે છે

આ તે જગાહના મદાજનોની વાત છે જાને તે તમે જામ મદાજનો કમવ લે છે ને તમારી સરકાર વાંદરાં ફૂંટરાં મચ્છર અને માલ્લાને માન્યતાની ચોળાઓ પડે છે જ્યાં પ્રબલકીય સરકાર મદાજનોનું માન્યતા નથી, રસ્તા વિજ્ઞાન તાલવમાં રચનારા લોકોને એક દી જરૂર પડવાનું પડે છે કે સિકારીઓથી વધુ કરવા મારે મદાજને પોતાની હદમાં ફેરી બાધી ને મુશ્કાઓ તે ફેરી ફેરી ફેરને પાસામાં પડવા જ્યા તેમ કે સિકાર નહીં પોતાના જ પાસામાં ફસાઈ જશે સુવર્ગામમાં કહ્યું છે કે વ્હા બંધી લમ માનનારા પાખડીઓને સમ કરસો નહીં અને તેની નશમાં ખમ ક મે નહીં અને વીતરાજના કાલકાની ફેરી ટપી મિતલન જમાગા ફેરામાં પડે નહીં એ જ સામાજિક સુખનો

પણ કર્મની ગતિ ગહન છે એક રાજાને ત્યાં પુત્ર જન્મે તે આખું રાજ્ય ઘેરઘેર ઉત્સવો બિજવે અને બધાને મિષ્ટાન્નો વહેચાય. એ જ સમયે એક વાઘરીને ત્યાં પુત્રનો જન્મ થાય, તો તેને ગળથૂથી પાવા માટે પણ બીજા માગવા જવું પડે જન્મે એકસાથે જન્મ્યા, છતાં બન્નેના ભાગ્યમાં કેટલો બધો ફેર છે ?

‘ એક વેપારી એક વાઘરી, પ્રત્યક્ષ પદ્ધતિ જોય ’

માટે આ કર્મના નિયમોને અને મહત્ત્વને જાણો પાડવોએ જાણી જોઈને શ્રીકૃષ્ણની મસ્કરી કરી, તેથી તેમને શ્રીકૃષ્ણના કાપપાત્ર બનવું પડ્યું પાંડુ રાજાના કહેવાથી કુતાજી હાથી ઉપર બેસીને દારિકા નગરી તરફ ચાલતા થયા

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૧૧૩

(શુકવાર, તા ૧-૧૧-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે. મહાપુરુષોની કરેલી અવહેલનાનું ફળ તુરંત જ મળે છે પાડવોને દેશ-નિકાલ કર્યા પછી હવે ક્યા રહેવું એની ચિન્તા થઈ પડી ભગવાન કહે છે કે, ‘ ન યાતિ મોક્ષ્વો ગુરુહીલ્લણાપ ’—ગુરુની અવહેલના કરનારનો પણ મોક્ષ થતો નથી કુતાજીએ દારિકા જઈને શ્રીકૃષ્ણને વિનંતી કરી કે ભૂલ કરી હોવા છતાં પણ પાડવો તમારા ભાઈઓ છે, તો હવે તેમને તમારા રાજ્યમાં ક્યાંક રહેવાની જગ્યા આપો. શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું, ‘ દક્ષિણ દિશાના વનમાં, જ્યાં ખાલી જગ્યા પડેલી છે, ત્યાં પાંડુમથુરા નામનું નવું નગર વસાવીને પાડવો ભાલે રહે, પણ હવે

તેઓ મને મોકુ ન બનાવે. કુન્તાજીએ ઘાઈ કરીને પાંડુ રાગને આ
વાત કહી. પાંડુ રાગને પાંડવોને બોલાવીને કહ્યું તમારી જ બૂલથી
તમારે બાટકું મોકુ દસ્તિનાપુરનું રાજ્ય હોયુ પડે છે તમારી બરેલી
શુષ્ક તમને નથી રહી છે આ છવ પશુ પોતાની જ બૂલથી બાટકું
રહ્યો છે તેણે સાચો પ્રયત્ન કર્યો નથી. જે કરે તેના પર અત્યાર
શુધી જોર જમાવ્યું છે તેના પર વિજય મેળવવા માટે તમારે મેળનો
માત્ર પકડવો જોઈએ તમે ચાર ચાર માસથી સ્વયંવરનો પ્રયેમે
ધમબોધ સંભળી રહ્યા છો પણ જોમ બાળસૂત્રને પાણીમાં કુમાળીએ
ને બરેલી લાગે, પણ મહાર કહીએ ત્યાં ખાલી ને ખાલી ! તેમ તમે
પણ જો મહાર જઈને કૌતિકીની સુતાવળમાં જરમાઈ જશો તે
સાબળવાનો કોઈ જઈ નથી માટે ચાર ચાર માસથી સંભળેલા તમના
મૃતના આચરણ દ્વારા ઉપચોગ કરજો.

પાંડવોને કુદરત સહિત દસ્તિનાપુર હોયુ પડ્યું બાટકું મોકુ
રાજ્ય રેજવ જન મહેમો હેલવામાં તેમને જલુ કુખ જલુ કારણ કે
તેમણે તેન મારુ માન્યું છે મમતા ત્યાં કુખ છે પણ હેલ્યા વિના
છૂટકે / ન દના ત્યાં નીકળીને તેઓ દક્ષિણ દિશાના વનમાં બાળ્યા
જન કુમકુતા નામનું નગર વસાવીને તેમાં રહેવા સત્તા દ્વીપકાને
અક પુત્ર યયા તેનું નામ પાડુસેન રાખવામાં આવ્યું. પુત્ર મેટો
ચતા તાડવાએ તન વિદ્યાભાસ કરાવ્યો. વ્યવહારની વિદ્યા તે માતાપિતા
બાળકન શીખવે છે પણ બાલ્યાને મુક્ત કરવાની વિદ્યા કુરુ વિના
કોઈ જતાવતું નથી મહારી વાજાને નાચ કરવાની, ફેસા મારવાની
અન પ્રેક્ષકોન કા કરવાની કળા તે શીખવે છે પણ પોતાની /
કુકમા બાંધેલી સાક્ષી હેલવાની કળા શીખવતો નથી. તેવી જ રીતે
મામાન પણ પોતાના પુત્રન સસારમાં જધાવાની વિદ્યા તે શીખવે છે
પણ એ મધનમાંથી મુક્ત કેમ જલુ એ તો સમવાન મદાવીરના સાકુએ
સિરામ કોઈ શીખવતું નથી. સસારમાં પુત્ર, પોત્ર અને સ્વર્ગસ્થાના
બાલ્યાના છવ પાયા રહે છે મદનમાં કહે છે કે કલ્યા થઈને તમે

આ ખાડામાં પડશે નહીં હવે જો તમારે એમાંથી બચવું હોય, તો મોક્ષમાર્ગે પ્રયાણ કરજો એના વિના તમે જો કાંઈ કરી રહ્યા છો તે તો બીજાં પચેન્દ્રિય જીવો પણ કરે જ છે. તમારામાં અને એકેન્દ્રિયથી પચેન્દ્રિય સુધીના જીવોમાં આધાર, ભય, મૈત્રુત્વ વગેરે દસ સંસ્કારો પડેલી છે. જો તમારામાં પણ એ જ દસ સંસ્કારો માત્ર હોય, તો તમે જગ પણ આગળ વધ્યા ન ગણાઓ. સમ્યક્જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર વિના મોક્ષ નથી તમને મોક્ષમાર્ગના પ્રણેતા અને જગતના ઉદ્ધારક ભગવાનનો આ માર્ગ મળ્યો છે અને તેમાં સાચા મગલસ્વરૂપ ધર્મ છે—‘ ધર્મો મંગલમ્ । ’ મોક્ષસ્થાને નજીક લાવે અને પાપને પીગળાવે તેનું નામ મગલ છે અનંત ધર્મોને ધારણ કરનારો ધર્મી આત્મા છે એ અનંત કાળથી હતો, અત્યારે છે ને ભવિષ્યમાં હશે એ નિત્ય, શાશ્વત અને દ્રુવ છે દરેકના આત્મા જુદા જુદા છે તેમાં સૌને પોતપોતાના કર્મો ભોગવવાની સ્વતંત્રતા છે ધણી કાઠીમાં જેમ ધણીના એકેએક ફાણા જુદા છે, તેમાં પ્રદેશભેદે ભેદ છે અને લક્ષણભેદે તે એક છે, તેવી જ રીતે આત્મા પણ પ્રદેશભેદે ભેદવાળો અને લક્ષણભેદે એક છે કેટલાક લોકો આત્માને માને છે, પણ જો આત્મા એક જ હોય, તો એક ભગવાન ને એક નારાધી કેમ બને ?

કોઈનું કર્મ કોઈને ભોગવવાનું નથી તમારી બૂલ કોઈ ટાળી દે તેમ નથી સોનાની ખાણમાંથી ખોદેલી માટીને જેમ અગ્નિની ભઠ્ઠીમાં અને તેજાળ આદિમાં શુદ્ધ કરીને ચોખ્ખું સોનું બનાવવામાં આવે છે, તેવી જ રીતે અશુદ્ધ આત્માને પ્રયોગ અને પુરુષાર્થ દ્વારા શુદ્ધ કરવો જોઈએ સંસારનો પુરુષાર્થ તો કોઈવાર નિષ્ફળ પણ થાય છે, ત્યારે મોક્ષ માટેના પુરુષાર્થ નિષ્ફળ નીવડતો જ નથી સંસારના પુરુષાર્થમાં પ્રારબ્ધની જરૂર પડે છે, ત્યારે મોક્ષ માટેના પુરુષાર્થમાં પ્રારબ્ધની પણ જરૂર રહેતી નથી, તેમાં તો આગેકદમ કરવાની જરૂર છે ત્યારે તમે રાજહઠ, પાલહઠ, જોગીહઠ અને સ્ત્રીહઠથી જુદા પ્રકારની પીછેહઠ કરો છો મહેમાન જાય ત્યારે તમે લાથુ બાધી આવો છો, પણ અમારા

વિદ્યાર વખતે જામે તમને મોક્ષનુ કાપુ નધાવીએ છીએ. છવને સાચો માત્ર જાણનારા સદ્ગુરુ છે અને જાતમજાણ વધારનાર કુગુરુ છે.

પાંડવોનો પાંડુસેન નામનો પુત્ર મોટો થયો એટલામાં જન્મવાન નેમિનાથના શિષ્યો વિદ્યાર કરતાં કરતાં પાંડુમથુરામાં પધાપી. પશ્ચિમ પાંડવોએ તેમની ધર્મદેશના સાંકળી અને તેમના હૃદયમાં વેરાજની દાપમાળા પ્રગટાઈ ગઈ. મુનિરા ત્રી દેશનાથી તેમનાં દેવાં રચાઈ ગયાં. તેમના દેવાં પોક્કરી ઘુલાં ૩—

ગુરુજી ! મુક્ત જવાનો અપૂર્વ માર્ગ જાણવો ૨,
અધ્યાત્મજ્ઞનો પાર ન જાણ્યો.
દયા કરી ગુરુ એવી ચાપ જાણવો ૨ ગુરુ

એક ચાપ જાણવે ને હજારો દીવા પ્રગટી જાય, તેમ ગુરુની ધમ દેશનાથી સુરા શિષ્યોના હૃદયમાં વેરાજની જ્યોતિ પ્રગટી જાય છે. એમન દસ્તિનાપુર છેડાનાં કુખ થયુ હતુ. પણ હવે પાંડુમથુરા ઉપવા માટે તેઓ અધીગ જની ગયા. તમે ચાર માણથી ધમની દેશના સાંકળી, સ્વ અ તો બહેરાની વાત જોઈું બન્યુ. બહેરા જાણજ નઈને એક માણન પ કુ તમારી નભિકત કેમ રહે છે ? પણ બહેરા જાણરમાં જતો હતો એટલે એનુ જ્ઞાન કાવનાકમાં હતુ. જાથી તેણે જવાબ આપ્યા. હમજા કાવ બહુ સારા જાને છે.

તમારા કાવનાક કેવા ચાશે છે ? તમે સર્વવિરતિ ન જાની શકો તો શવિ નિ જાનો જન સર્વવિરતિ જવાની કાવના સેવે જારક ક્યાં દગ તો ઠાઈનાર પૂણીકુનિ થશે. પણ જો પ્રારક જ નહીં ક્યો દોષ તો શુ થશે ? મુનિઓ તમને મુક્તિની કળા શીખવે છે. તમે મુક્તિના માત્રને મુક્તિ માતા છે. તમન નધાણુ સહેલુ લાગે છે ને મુક્તિન મા. ન્યુ મુક્તેય લાગ છે તમને દલ કરવો સહેલો દેખાય છે ને સમજતા કાવરી મુક્તેય જ્ઞાન છે. છવની જા કેવી મુક્તિ ! કેવી નક્કા ! માટે હવે જગ્યાને ટાળો ન સત્ય વસ્તુને સમજો. મનુષ્ય

હવે એ કથીર સમ બની ગયેલા આત્માને કુદન બનાવનાર મોટો કીમિયાગર છે આ મનુષ્યહવે મુક્તિપુરીનું બહાર છે કર્મ સામે કેસ હારવાની હાઈકોર્ટ આ મનુષ્યહવે છે જન્મ અને મરણનું સહીસલામત આપરેશન કરનારુ દિવ્ય આપરેશન થિયેટર આ છે કેટલાક કહે છે કે પ્રાણ તે પ્રકૃતિ એકીસાથે જાય, પણ એ ખોટી વાત છે પ્રદેશી રાજાએ પ્રકૃતિને પસંદાવી નાખી કે નહીં ? પણ જગતના જીવો કાસકામા કસાઈ ગયા છે એ પોતાના જોડરાનું સગપણ કરવાના કાર્યને ચાહતા કહે છે એક જીવને સસારના બધનમા બાધવાના ચાહતા ઢરીને પછી મીઠાઈ, કપડા અને દાગીનાના રમકડામા એ જીવને લગભારી દે છે, અને પછી એના લગ્ન લેવાય છે આ લગ્ન લેવાય છે કે વર અને કન્યા લેવાઈ જાય છે ? તમે બધા વર અને કન્યાને સસારમા હોમવા-રૂપ ' જન' મા જાય છે, અને પછી તો—

લઈ લાથમા શ્રીકૃષ્ણ અને વર ઘોડો બનીને જાય છે,

માનવ મરીને ત્યારથી પશુતુલ્ય એ પકાય છે

તમે આ કિયાને વરઘોડો કહો છો આજ દિવસ સુધી એ ખીચારો એ પગરાજો માનવ હતો, ત્યારે હવે બધા ભેગા થઈને એને પોતાના જેવો ચાગપગો બનાવવા તૈયાર થાય છે

સામું બ્યારે પોખવા માટે આવે છે, ત્યારે પ્રથમ ઘોસરુ બતાવીને સાનગા સમજાવે છે કે આ સસારનું ઘોસરુ તાગ પર પડે, પછી સામેલું બતાવીને કહે છે કે આ સામેલાથી તાગ છોતરા જીતરી નશે, પછી રવાઈ બતાવીને સમજાવે છે કે તારે વસોવાઈ જવું પડે અને છેલ્લે અંલીચાજો સળિયો (ત્રાક) બતાવીને કહે છે કે તારે આ તીગની જેમ વીધાઈ જવું પડે કેટલીક વેવાજો એને ગાજો પણ આપે છે કે ' તારી માને ક્યા મૂખી આવ્યો રે . . . ' છતાં મોટગમનું બળ એવું વળખે છે કે એ ગાજો પણ એને ઘીની નાજો જેવી લાગે છે ।

ત્યારપછી એ ચોખ્ખાના અને એ ગમ્મના એમ ચાર પીડિયા ફેરવીને સમજાવે છે કે તારી ગમ્મ મરણ પછી ચાગ્યે દિશામા બેરી

જ્યની છે ને તારા મરણ પછી બધા મિથ્યાન શ્રવવાના છે, તારે તારે તો બધા પીઠિયાંની જેમ ચતુર્વિધ મતિમાં બટકવાનું રહેશે. છતાં મેઘપાશમાં બાપેલો વરધોદો સમજતો નથી. છેવટે તેની સામે કામિયાનો સંપુટ મૂકીને છુદાવી નાખે છે અને કહે છે કે બધા બાકરમાંનાં ક્રમ પૂર્યાં હાજે છે. આથી સાચું તેનું નાક તાણીને કહે છે કે તારે નાક જ સાચું નથી.

જોજીમાં પૃથુ એ વખતે દેહીક શાંતિઓમાં કન્યા બાવીને તમેળતો કામજો હાંદી જાય છે. આટલાંદલા સરકાર છતાં એ વર કન્યા પાછો જતો નથી, તારે તેને કન્યા પરણાવે છે નસ બા વીસનખી માથા વળખી તે જીવ એ પગે મીની ચાર પગે થશે. પછી તો ૭ પગે બાહ પગે અને બઠુપગે જીતી મશે. હવે સાચા સદમુરુ મન્યા વિના એને માનવ કાણુ બનાવે? માનવ બન્યા પછી-વિવેકી થયા પછી જ માણસાને એ વિચારી શકે ન?

વ્યાખ્યાન : ૧૧૪

(શનિવાર, તા ૨-૧૧-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે પાંડુસેન નામના પુત્રનો રાજ્યાભિષેક કરીને પાંચેય પાડવો અને દ્રૌપદીદેવી બંધા 'મુળદે મહિષાસુર'—દીક્ષા લેવા માટે ચાલી નીકળ્યા સ સાર પ્રત્યે અરુચિ થાય, તો જ ધર્મ પ્રત્યે રુચિ થાય જેનામાં સ વેગ હોય તેને જ નિર્વેદ થાય છયે જણાએ મહાનિષ્ક્રમણ કર્યું જેના રોમરોમમાં મોક્ષ માટે અભિરુચિ જાગે તે જ્ઞાતો દાખ્યો દખાય નહીં

દૃષ્ટાન્ત—એક મહાત્મા ગામ બહાર નહીંકિનારે પશુકુટી બાંધીને રહેતા હતા અનાયાસે એ દેગનો રાજા ત્યા આવ્યો અને મહાત્માને નમસ્કાર કર્યા એટલે મહાત્માએ સામેથી રાજાને પણ નમસ્કાર કર્યા આથી રાજા એ પૂછ્યું, 'મારા જેવા અદ્વૈત પાપકર્મ કરનારને આપ જેવા મહાત્માએ નમસ્કાર શા માટે કરવા જોઈએ?' મહાત્માએ જવાબ આપ્યો, 'રાજા! લોકો અમને ત્યાગી કહે છે, પણ અમે તમારા જેવા મહાત્મા ત્યાગ કરી શક્યા નથી અમે માત્ર ઉપરના છોતરા જેવા ભૌતિક સુખનો કર્યો છે, ત્યારે તમે તો સારામાં સારી મોક્ષ જેવી વસ્તુને ત્યાગ કર્યો છે તમારા આ ત્યાગને હું નસ્કાર કરું છું' મહાત્માની આ ટીકારથી રાજા સાચો ત્યાગી બની ગયો

પ્રાણ સખા દુજ બાળ ગણીને નિશ્ચિન દેજે સહારો,

જે દિન લાન જીલાય આતમનુ તે દિન કરજે દેકારો રે

પ્રજા મારા અતરને અજવાળો.

આચાર્યશ્રીને આત્માનું જાણે લોકનું જ્ઞાન થાય છે હાલ એ છે
 (૧) ધર્મ (૨) અધર્મ (૩) આકાશ (૪) કાલ (૫) પુરુષ, અને
 (૬) જીવ. તેમાં પ્રથમનાં ધર્મ અધર્મ અને આકાશ એ ત્રણે એક
 એક ॥ આકાશનાં ત્રણ અનેક છે આ હાલ એનાં જેમાં હોય તેને લોક
 કહેવાય છે તેમાં આત્મા જાણીશ છે જો એ જાણે સર્વ ન કરે
 તો તેનો જે જનતા વેશ્ય છે તે તેને મળે એ યુક્તિ ક્રેમાનુસાર જ્ઞાન
 ॥ પુરુષમાં વશુ રસ મધ, સ્પર્શ અને સ્પર્શ આદિ છે આત્મામાં
 એ નથી. આકાશ એ ક્ષેત્ર છે ત્યારે આકાશનાં પાંચ દેવો ક્ષેત્રી છે
 ધર્માસ્તિકામનો સ્વભાવ આકાશનારને મદદ કરે અધર્માસ્તિકામનો સ્વભાવ
 રિશ્વર રહેનારને મદદ કરે આકાશનો સ્વભાવ વિશ્વસ્યક્ષુ છે કળનો
 સ્વભાવ વાતનાશક્ત્યુ છે પુરુષનો સ્વભાવ પૂરુષક્ષનનો છે આર્ય
 જીવનો સ્વભાવ ચેતન્યક્ષુ છે જ્યાં સુધી આત્મા રાગદ્વેષનો કાર્ય
 હોય ત્યાં સુધી તે અધર્મમાં રહે છે.

પાંચ પાંચો જ્ઞાન કૌંઘી દીક્ષા લઈને આરાધનામાં કિતરી તથા
 મનુષ્યે જ્ઞાન દશન જ્ઞાન ચારિત્રની આરાધનામાં મનુષ્ય લઈ જીવ
 જાઈ જ સાધુજ્ઞાને માટે જાણવાને નવજની વિદ્યાર જાણ્યો છે આથી
 સધુના સવનમાં જુદી અને લોકોમાં ધર્મનો લાભ થાય છે પાંચોએ
 મો રૂવનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું સોળદશર ત્રણસો ત્રણી જાણી સદિત
 દાધીએ દશર્ધ નમ તેલકા ફારી ચાલીના દશકા કરે તેનું જેટલું
 સમાજ સમાય જ્ઞાન તે જુ જ્ઞાન મુખપાઠ થાય તેને મોડપૂરનું જ્ઞાન કહે
 છે કૌંઘીએ અગિયાર જાણનું જ્ઞાન મેળવ્યું અને સુવર્ણ આત્માજીની
 સવાનાં સ્ત્રીન તસ્ત્રયમાં અગિયારી કરી.

આ જ્ઞાન લખ્યું લખ્યાનું નથી અને જોખ્યું જોખ્યાનું નથી
 જ્ઞાન માટે તો—

મૂળા વાચા પામતા પુ જિરિ ચડી જાય.

પુરુષ જાણે જોર દે અધ દખતા થાય.

ન ની કૃપા મેળવે તો જ્ઞાન પ્રાપ્ત થઈ જાય.

જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યો પછી તેઓ તપશ્ચર્યામાં જોડાઈ ગયા તપ કરતા કરતા એક વખત તેમને પ્રભુ નેમિનાથ ભગવાનના દર્શનની ભાવના થઈ તેઓએ ગુરુ પાસે આજ્ઞા માગી કે જો આપની આજ્ઞા હોય તો અમે વિહાર કરીએ ગુરુએ આજ્ઞા આપી અને તેઓએ અલિપ્તહ કર્યો કે પ્રભુના દર્શન થાય ત્યાં સુધી માસખમણને પારણે માસખમણ કરવા જુરુની આજ્ઞા લઈ તેઓએ ઉગ્ર વિહાર શરૂ કર્યો. વિહાર કરતા કરતા તેઓ હસ્તિકરૂપ નગરમાં આવ્યા માસખમણનું પારણું હોવાથી યુધિષ્ઠિર મુનિની આજ્ઞા લઈ બે સઘાડે ચારે મુનિ વહોરવા નીકળ્યા જ્યાં થોડું વહોરાયું ત્યાં તેમને ખચર પડી કે શ્રીનેમિનાથ ભગવાન નિર્વાણ પામ્યા છે આથી તેઓએ પાછા કરીને યુધિષ્ઠિર મુનિને ખચર આપી ભગવાનના નિર્વાણથી બધાને બહુ આઘાત થયો. તે દિવસથી પાચેય પાડવોએ આહારપાણીનો યાવજીવન ત્યાગ કરી દીધો. વહોરી લાવેલો આહાર પરઠવી તે શત્રુજય પર ગયા શિક્ષા પર દર્ભસથારો બિઠાવીને બધાએ યાવજીવનનો સથારો કરી લીધો.

તમે ડોકટરના હાથમાં નાઠી હોય, ઇન્જેક્શનો ચાલુ હોય ને ફવાના બાટલા સામે પડ્યા હોય એવી રીતે મરવા ઈચ્છતા હો, તો એવું મરણુ લાઝનરૂપ ગણાય છે સાધુસાધ્વીઓ સથારાસહિત કાળ કરે તો તેમનું જીવન ધન્ય ગણાય.

તમે કોઈ વાર વ્રત, ઉપવાસ કે આયજિજ કરો તો રાહ જુઓ છો કે ‘ક્યારે ભોગે દીતોનાથ કે ન કાઢું મો ખારો હાથ’ રાતદિવસ તમે તમારા શરીરને પપાબ્યા જ કરો છો કે રંખે ને ટાઢ લાગી જાય, રંખે ને તાપ લાગી જાય, રંખે ને ભૂખ કે તરસ લાગી જાય, રંખે ને કાઈક વાગી જાય અને રંખે ને કઈક થઈ જાય આવી રીતે સલાળ રાખવામાં તમે આકાશપાતાળ એક કરો છો, ત્યારે ભગવાન મહાવીરના સાધુઓ કેમ વર્તે છે ?

દેહ જના જેની દશા, વર્તે દેહાવીત,
એ જ્ઞાનીના ચરણમાં હો વદન અચલિત

પાંડવો સચારો કરીને નેત્રી બધા એમના દેવામાં અલિંગ ત
અરિકતના પેદારો ઘર્ષ રહ્યા હતા. જેને પ્રાણ અને રેડ વધારો નથી,
પરંતુ ધર્મ વધારો છે એવા પાંડવોનો સચારો એ માત્ર સુધી ગણ્યો.
અગત્યના એક માસના ઉપવાસ હતા. કુલ નેણુ દિવસના ઉપવાસ
અથા માત્ર હાથગામ બાકી રહ્યા. હવે તેઓ શુભશ્રાવણની શેષિએ
અગત્ય. દાપદ્યોષિ, શ્રાવણમાસ અને કેવળશ્રાવણ પ્રાપ્ત ઘર્ષ અર્થ
જેના માટે બાવીસ પરિવહો સહન કર્યો એ કાલ સિદ્ધ ઘર્ષ ગુણ

આને તો કેટલાક કહે છે કે જાને આત્માને નક્કી લીધો છે
હવે જાને જેમ કરીએ તેમ ગામે જાવા છવો પોતે જ પોતાના
આત્માને જેતરી રહ્યા છે. અર્થ સુધી કેવળશ્રાવણ પ્રાપ્ત ઘર્ષ ન ભલ,
ત્યાં સુધી પોતે પોતાને અધૂરા જ માનવા લેઈએ. શ્રાવણ અર્થ પાંડવો
તરત જ તપશ્રાવણ કરીને જણુ લેઈએ. તપશ્રાવણી આત્માનાં કોઈનું
અરી પાણુ તેને નિર્જરાત્વ કહે છે તપશ્રાવણી એ કમ અપાવવાનું
અમોષ સત્ત છે

પાંડવો કળ કરીને મોક્ષમાં ગયા દ્રોણીનો મહિમાનો જાણારો
ગણ્યો અને ત્યાંથી કળ કરીને પાંચમા દેવનોર્થ દેવપણે ઉપનન ઘર્ષ
દેવીઓ જા ન દેવપાંક સુધી છે. આદે દ્રોણીને દેવચરિર પ્રાપ્ત થયું
પાંચમા દેવનોર્થમા હસ સાગરોપમની સિથિ છે અત્યારે દ્રોણી પાંચમા
દેવત કમ સિથિમા છે બર આપુલ અને સિથિનો કલ કર્યો માદ
ને મારિ કલમા ઉત્તમ કુળમા અર્થ દેશાગી મુખો હજાર હસી
ત્યાં જ ના ન ન તમના માતાસ્તા ધર્મનિષ્ઠ હસી તેમને નાની
હમ મા મુનિ રત રમ મળી રસી. તમની પસે દેશા લઈને જાને
તમ સપમની આ પના કરીને ત માદમા રસી.

તમ માત્ર પે નીના નાનમાં અરજીના અવથી લઈને દ્રોણીને
સપા. પાંચ અપકતા ન સાગર ઉકડા અગ્નિન કરવી તુમડીનું
સા રત ત્યાં ન કીના કાવમા અનતા કુખો ભોગવતી
ભોગવત અ. એ કા બે કતા કેવી નિતમ દેશામા ગયા રમ અપાવતી

અપાવતા જીવ કેવો તૈયાર થઈ જાય છે આ અધિકાર સાંભળ્યા બાદ તમે પણ જાણ્યા ત્યાંથી સવાર મણે જીવના અભ્યુત્થાન માટે આજથી જ શ્રીમજ્જિમાય નમ કરજો, કારણ કે સુકુમાલિકાના ભવ જેવી વિષયની તીવ્ર આસક્તિ નથી, તેમ નાગેશ્રી જેવો સાધુઓ પ્રત્યેનો દ્વેષ પણ નથી સારાશ એ છે કે તમે નાગેશ્રી અને સુકુમાલિકાના ભવ કરતાં તો જરૂર આગળ વધેલા છો હવે એવી પણ આગળ વધવા કટિબદ્ધ બનજો

ભગવાન કહે છે કે ભાવ સાથે દ્રવ્ય જોઈ એ એકલા ચોખા ખેતરમાં જીગતા નથી, એના માટે છોતરા સહિતની ડાંગર જોઈ એ માટે કરણી... ૩૫ દ્રવ્ય અને ભાવનો સુમેળ સાધી આત્મોન્નતિમાં આગળ વધજો જ્ઞાની વિના ભાવની તપાસણી કેઈ કરી શકે નહીં કેટલીક વાર અશુદ્ધ આત્મા ભાવની પરીક્ષામાં ભૂજ ખાઈ બેસે છે ભાવને જાણવાની પાસા-શીશી કર્તવ્યની નિષ્ઠામાં છે ભાવની ક્યાશ હોય તો જ કર્તવ્યની— દ્રવ્યની ક્યાશ આવે

ભગવાને માનવદેહની ખૂબ ખૂબ પ્રશંસા એટલા માટે કરી છે કે મોક્ષ મેળવવાનું તે અપૂર્વ સાધન છે દેવના ચૈકિયક શરીરથી કે અસંખ્ય પચેન્દ્રિયથી મોક્ષના સાધનો સાધી શકાતા નથી તમે મનુષ્ય, તો છો જ ને, તો પછી કેમ બેસી રહ્યા છો ? માટે રમણીકના રમણીક રહેજો શેરડીનો વાઢ ચાણ હોય, શેરડી પિલાતી હોય, ગોળની કડાઈએ ગરમાગરમ તૈયાર થતી હોય, ત્યારે તો ખેડૂત ઉદાર હોય છે, પણ વાઢનું કામ પૂરું થઈ જાય, ગોળના માટલા ઘરમાં આવી જાય પછી તો એ જ શેરડીના વાઢમાં શું હોય છે ? ખેડૂતમાં પણ ઉદારતાને સક્રિયતા આવી જાય છે એમ સાધુઓ અને સત્પુરુષોની હાજરીમાં તો વડો ભયો ભયો લાગે, પણ તમે વાઢના જેવું ન કરજો ' જન્મ બને તેમ ધર્મમાં ઉજમાળ બનજો

ૐ શાન્તિ

વિદાય વેળાએ

(૧૬૧૧ તા ૩-૧૧-૧૩)

ધર્મ જીવને સચ્ચારસચ્ચુથી તારણુ ૧૨ છે તે મોક્ષ મેળવવા હોય તો વીતરાજની વાણીમાં શ્રદ્ધા લાવજો અને સચોટ શ્રદ્ધા પડી તેને વતનમાં ઉતારજો. આ ધર્મ જીવનમાં તાણુલાણુની મારફત વસુધા તો ભેડે પાર જઈ જાય. આ ધર્મ અમુલ્ય છે. શકામાં લાવવા જેવો છે. શ્રદ્ધા એ મૂળ તથા છે એ પાથો મનજૂત દશે તો જ ચારિત્રની ખમારત ચણારો ધનસ અને ધ્યેયનિષ્ઠા જ ધ્યેયસિદ્ધિ અપાવે છે. મારે પ્રભુનાં વચનોમાં શ્રદ્ધા રાખજે.

કોઈ એક રાત સિંહાર એલચનો ખૂન શોખીન હતો. એક વખત રાત સિંહાર કરતા નીકળ્યો. એક દરણુની પાછળ થોડો દોડાબેડો દરણુની ખાતન થોડો આખી લકપો નહીં દરણુ દૂર ને દૂર નીકળી મધુ રાત રણુ તેની નાજી દૂર ને દૂર નીકળી ગયો. જાતે દરણુ અસ્થ થઈ મધુ ને રાજા નિરાશ થઈ એક ઝડ નીચે વિસામો ભેવા મઠો. સુખ મખાલે નવી રજો હતો. રાજાને કહીને જૂખ લાગી પડ્યું ત વનમાં કઈ ફળફૂલ નહીં તેમ કોઈ દરણુ કે સસલાં નગરે પહોં નહીં કે સિંહાર કરીને પં બારે દવે થુ કલુ ૧ તે વિચાર કરે છે ત્યાં અંક બે પકી નરે ની. જૂખો રાત તેને દાણમાં જઈ મન મનાવે છે કે કોઈ નહીં તો જરાત નાસ્તો તો થશે. સ્વાર્થી માલુસ ખી નો થુ દુ ખ થશે તા જરા ખનુ વિચાર કરતો નથી. જ્યાં તેને મસળા નમ ૭ ત્યાં ખે માફી બોલી કીડી સાંભળ રાજા ને મારા પચાન ૥ ૪૨૧ પડ્યાની માખનના સરીર ઉપર ફોંચ્યા પડી ત્યાં છે તા મન આચરી તા ૧ આખા સરી માં બળતરાની વેળા થશે ૥ સુખથી નરી સજીવ ખનુ નહીં અને મારે આધાર કરવાથી તારુ થું

પેટ ભરાશે ? માટે જો તું મને જીવતી મૂકી દે તો હું તને ત્રણ વાત કહું તેમાંની પહેલી વાત તારી હથેલીમાં બેસીને કહીશ, બીજી વાત તારા ખભા ઉપર બેસીને અને ત્રીજી વાત સામા ઝાડ પર બેસીને કહીશ બોલ તારી શી ઇચ્છા છે ?' રાખએ હા કહી, એટલે એણે વાત કહેવી શરૂ કરી જોકે આ તો ફક્ત રૂપક છે, પણ એમાં સાર ધણું છે ખડમાકડીએ પહેલી વાત કહી દે, 'હે રાજન્ ! શાસ્ત્ર કહે તે પ્રમાણે કરવું શાસ્ત્ર પર સચોટ શ્રદ્ધા રાખવી આ પહેલી વાત' આટલું કહીને તરત જીડીને તે ખભા પર બેસી ગઈ અને બીજી વાત કહેવી શરૂ કરી દે, 'હે રાજન્ ! શાસ્ત્રના રહસ્ય કે અર્થ ગુરુના હૈયામાં હોય છે, માટે ગુરુવચનને માન્ય કરવા શાસ્ત્રની વાતો ગુરુગમ દ્વારા જ સમજી શકાય છે'

એક જગ્યાએ પ્રજાએ મુનિને કહ્યું છે કે, 'હે મુનિ ! તારે સ્ત્રી સામે દષ્ટિ પણ ડરવી નહીં' બ્યારે બીજી તરફ કહ્યું છે કે, 'હે મુનિ ! તારે સ્ત્રીને પગથી માથા સુધી નિરખી લેવી' હવે આવી બે વાતો સાંભળવાથી આશ્ચર્ય થાય કે આવી પરસ્પરવિરોધી વાત કેમ મૂકી હશે ? પણ આનો ઉકેલ તો ગુરુએ સમજાવે કે વિકાર ભાવથી સ્ત્રી સામે દષ્ટિ પણ ન કરવી, પણ બ્યારે વહોરવા જાય ત્યારે બાધના માથામાં સચેત ફૂલની વેણી તો નથી ને ? તેમ હાથ પગ કોઈ કાયા પાણીના સ્પર્શવાળા તો નથી ને ? આ જોવાની દષ્ટિએ સ્ત્રીની સામે નજર કરે એક જગ્યાએ કહ્યું છે કે, 'ગુણેહિં સાધુ, અગુણેહિં સાધુ'—ગુણોથી મુક્ત હોય તે સાધુ અને ગુણોથી મુક્ત હોય તે પણ સાધુ આના ખુલાસામાં ગુરુદેવ કહે છે કે સમ્યગ્જ્ઞાન દર્શન, આદિ ગુણથી મુક્ત હોય તે સાધુ અને પાપ પ્રકારના કામગુણથી મુક્ત હોય તે પણ સાધુ આગ ગુરુએ કહેલા વચનો માન્ય કરવા એ બીજી શિખામણ

ત્યારપછી ઝાડ પર બેસીને તેણે કહ્યું 'હે રાજન્ ! શાસ્ત્રવચન પ્રમાણ હોય, ગુરુગમ હોય, તેમાં પણ પોતાનો અનુભવ જો કહે તે સાચું માનવું આ મારી ત્રીજી શિખામણ છે' આટલું બોલી ખડ-

માઠી ખાખાટ હસી પડી તારે રાજાએ પૂછ્યું કે હસે છે તા મારે ?
 ખાખાટીએ કહ્યું કે હે રાજા, તારા પગમાંથી દુઃખામાદ જપ્તી
 અર્ધ મારા બે લમખામાં તોલા તોલાના તારા રાજ્યમાં પણ ન હોય તેવા
 કામની હિરા હતા એ તે અને મારી હોત તો તને એ મળી જાત
 આ સાક્ષાત્તાં જ રાજાએ બહુ-તાકી એટમે એણે કહ્યું કે સમૂર
 કર રાજા ! અત્યારે ને અત્યારે જ મારી કહેલી વાત ભૂલી ગયો ?
 અત્યાર સુધી દુઃખ તારા હાથમાં જ હતી તને શું મારું વળત
 એ તોલા જેટલું લાગ્યું કે દુઃખ તને ગમે તે કદ પછી તારો જનુલવ
 ને શું કહે છે ? રાજાને પોતાની મૂર્ખતા સમજાઈ અને એ ચાલતો ગયો.

આ પરથી આપણે પણ થણા સાર મકલ્પ કરવાનો છે રાજા
 એ મોધનું શાધન છે સ્વાગુઓ એનું દોહન કરીને એમાંથી સારજૂત
 સ્તુઓ આપણને બતાવે છે મહાન પુરુષનો ઉદય હોય તો આ વાણી
 સાક્ષાત્તાં મળે નમારા પુરુષે તમને સર્વસમાજમ સુધી તે મૂકી દીધા
 હે દવ પુરુષાથ ઉપાડે પ્રમથ લણી પગલાં માર્યા હિ મનભેર આગળ
 વધ સાધનાની સિતાર છેડા તો સિલિનું સંજીત તર વૂજાયે.

મહા જન મમ પ્રતિકૂળતાને પચાવી નાખશે. આ માનવજાત
 આ આ એવા સસારસમુદ્ર તરવા માટેની એક મહાન મમજાત
 દીપ છે એ દ્વારા તરીને પાર પહોંચશે.

‘પ્રવચન-પીયૂષ’ના બંને ભાગોના ગ્રાહકોની વધારાની નામાવલિ

—(૦)—

દ્રાંગધ્રા

- ૩૫ શ્રી સ્થાનકવાસી જૈન મોટા
સધ, હરતે મગળજીભાઈ
જીવરાજ સધવી
- ૧૦ „ નરસીદાસ વખતચ દ સધવી
- ૫ „ નારજીદાસ હરગોવનદાસ
હક્કર
- ૩ „ મગળજી જીવરાજ સધવી
- ૨ „ મગનલાલ જીવનલાલ વોરા
- ૨ „ પદમશી કાનજીભાઈ સધવી
- ૨ „ શાન્તિલાલ વૃજલાલ શાહ
- ૨ „ રસિકલાલ મણિલાલ ચુડગર
- ૧ „ નદલાલ માણુકચ દ શાહ
- ૧ „ મરુતલાલ ધનજીભાઈ શાહ
- ૧ „ શકરચ દ મગનલાલ સધવી
- ૧ „ અમેચ દ વાઘજીભાઈ મહેતા
- ૧ „ ચીમનલાલ પરમોત્તમદાસ
સધવી
- ૧ „ દેવશી રાજપાલ શાહ
- ૧ „ નરસીદાસ શકરચ દ
- ભાવસાર
- ૧ „ વૃજલાલ ઝોધજીભાઈ શાહ
- ૧ „ લાલચ દ લખમીચ દ શાહ

- ૧ શ્રી જીવજીલાલ હાકરશી શાહ
- ૧ „ નરસીદાસ પોપટલાલ શાહ
- ૧ „ લાલચ દ પોપટલાલ શાહ
- ૧ „ જાદવજી અમરચ દ શાહ
- ૧ „ હરિલાલ મગળજી શાહ
- ૧ „ હરગોવન શકરચ દ સધવી
- ૧ „ ચંદુલાલ પ્રેમચ દ શાહ
- ૧ „ ભાઈચ દ કુમરશી શાહ
- ૧ „ કરતૂરચ દ નાગરભાઈ શાહ
- ૧ „ રઘુભાઈ ગાગજીભાઈ શાહ
- ૧ „ રતિલાલ હીમચ દ શેઠ
- ૧ „ ચીમનલાલ વૃજલાલ સધવી
- ૧ „ હરખચ દ નાગરદાસ સધવી
- ૧ „ ચ પકલાલ મગનલાલ વોરા
- ૧ „ મગનલાલ મોહનલાલ શાહ
- ૧ „ લખમીચ દ કુવરજી શાહ
- ૧ „ દિ મતલાલ હરજીવનદાસ
ભાવસાર
- ૧ „ કરતૂરચ દ મોહનલાલ શાહ
- ૧ „ મોહનલાલ જેઠાભાઈ
- ભાવસાર
- ૧ „ હરિલાલ દેવશીભાઈ શેઠ
- ૧ „ પ્રેમચ દ ગોખરભાઈ શાહ

- ૧ શ્રી તારાજી નાનજીભાઈ દોહારી
 ૧ અમરશી રખતો લિપામળ
 ૧ ન્યાયજી પ્રુથાસદાસ શાહ
 ૧ " માણેજીજી જનસાલ વોરા
 ૧ સાલમજી દરિયાઈ સખરી
 ૧ " મણિલાલ કુવરજી શાહ
 ૧ " અમૃતલાલ સોમજી સખરી
 ૧ કિમતલાલ દરિયાલ સખરી
 ૧ કાન્તિલાલ સમજીભાઈ શાહ
 મુજર્જી

- ૫ શ્રી અમૃતલાલ મોનરદાસ
 દોહીરાળા
 ૫ ભાઈજી દયાઈ ગુલામજી
 ગોધા
 રાજકોટ

- ૩ શ્રી બાપુલાલ ભાઈજી દોહરી
 ૧ તિરધરભાઈ માનરોળરાળા
 ૧ જમણલાલ મનોરદાસ વોરા
 ૧ શિવલાલ કંભજી મહેતા

- ૧ શ્રી તિરધરભાઈ લક્ષ્મીજી
 સખરી
 ૧ " પ્રભાસજી દેવળજી દોહરી
 ૧ " રમણીલાલ રતિલાલ રૂપણી
 આકોલા

- ૧ શ્રી મણિલાલ પ્રેમજી સખરી
 ૧ જોદાલાલ પ્રેમજી "
 ૧ તબક્કાલાલ પ્રેમજી
 ૧ " બાપુલાલ પ્રેમજી "
 ૧ " શામળજી પ્રેમજી

જૂનાગઢ

- ૧ શ્રી રજા. જીન સુધ થાલજેરી
 ૧ રૂનનાથ વલ્લભજી લખણસુઠી
 ૧ " ગુણવંતલાલ વનેજી રૂપણી
 ૧ કરજીવનદાસ હિરાજી
 મણિયા
 ૧ પ્રીમજી માણેજી દમિયા
 ૧ " મોહનલાલભાઈ માપણી

શુદ્ધિપત્ર

પાત્ર	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૧૧	૧૪	સ રી	૦
૨૦	૬	કરે	કર
૨૨	૧૬	કરવું	કરવા કહેવું
૨૫	૧૮	સાધકને	શ્રાવકને
૩૫	૯	મરીને દેવ	મરીને મનુષ્ય
૩૬	૧૭	સાધારણ	પ્રત્યેક
૩૭	૫	તેમા	તેને નીચે પડતા
૫૮	૧૪	થાયે	સ્થાયે
૬૯	૧૯	માનો	મારે
૭૧	૨૧	પચેન્દ્રિયના	પાચે ઈન્દ્રિયના
૮૧	૨૦	ન શક્યો નહી	ન શક્યો
૮૫	૯	વિભાગમા	વિભાવમા
૯૩	૨૭	તો તો	તો તે
૯૮	૯	પડવા	પડતા
૧૦૦	૧	ગાડી આવવાનો	ગાડીના
		અવાજ સાંભળીને	ધણુધણુટથી
૧૦૮	૨૦	વિભાવનું	વિકારનું
૧૨૫	૨૩	પરિપાપ	પરિતાપ
૧૨૬	૪	૨,૭૭,૭૭,૭૭,૭૭૭	૨૭૭૭૭૭૭૭૭૭૭૦
૧૬૦	૬	નિમાણુ	નિયાણુ
૧૬૦	૧૦	કિરિયપ	કિરીપો
૧૭૫	૧૯	વખને	વખને
૧૮૫	૫	ભાવ	ભાન
૨૦૧	૩	તપ	તપમા
૨૦૪	૨૧	અ દનખાળાએ	અ દનખાળાપે

૨૦૭	૨	ઝોથે	ઝેલે
૨૮	૮	સોનીની	ચાનીની
૨૧૨	૧૩	પોતાવી	પોતાની
૨૫૪	૧૮	ઝેક	ઝે
૨૫૫	૧૪	ધર	ધરના
૨૬૨	૮	સમકિત	સમકિતી
૨૬૭	૧૬	નરી	નધી
૨૬૮	૭	પરાવર્તન પામ્યા	પરાવર્તનમાં મેલ પામ્યા
૨૬૮	૧૧	પરાવર્તન	પરાવર્તનમાં મેલ
૨૬૮		પામે છે	પામે છે
૨૭૩	૭	ભગર	ભગર
૨૮૨	૧૬	નારજીએ	નારજીએ
૨૮૬	૧	ખડક	ખડક
૨૮૭	૧	ભગર	ભગર
૧	૨૭	ત	તપ
૩૩	૧૬	સિલના	સિલના
૩૧૩	૨૨	શરીરની ધારણા	શરીરને ધારણ
૩૧	૧૮	બદલન	ફરન
૫	૨	બધે કર	બધે કર ફર
૩૧૧	૬	અધિવિષ	રાત્રે અધિવિષ
૩	૧૧	નતાવતાં	નતાવતાં
૧૭	૫	જીવનનો	જીવનો
	૧	ખતાવ ને ૨	જીવવળે ૨
	૧૨	સાંધે ન ૧	સાંધે ને ૧
	૩૨	હિનાને	ઉદારતાને નહો
		(અને જીમ વુ) મ.૪ ની નવું મળ	સુખાખ્યે

શ્રી સૌરાષ્ટ્ર સ્થાનકવાસી જૈન સંઘનાં

પ્રકાશનો

આધ્યાત્મિક વ્યાખ્યાન-સંગ્રહ

મહાસતીજી શ્રી લીલાવતીબાઈનાં સંવત ૨૦૧૩ ના
અમદાવાદના ચાતુર્માસનાં વ્યાખ્યાનો
મૂલ્ય રૂ. ૧૥

સુમતિ પ્રવચન-સુધા

મહાસતીજી શ્રી સુમતિકુંવરજીના સંવત ૨૦૧૫ ના
અમદાવાદના ચાતુર્માસનાં વ્યાખ્યાનો
મૂલ્ય રૂ. ૧૥

પ્રવચન-પીયૂષ

બે ભાગ

મહાસતીજી શ્રી લીલાવતીબાઈનાં સંવત ૨૦૧૬ ના
અમદાવાદના ચાતુર્માસનાં વ્યાખ્યાનો
મૂલ્ય બેઉ ભાગના રૂ. ૪

પ્રાપ્તિસ્થાન

શ્રી સૌરાષ્ટ્ર સ્થાનકવાસી જૈન સંઘ
નગરશેઠનો વડો, ઘીકાંટા રોડ, અમદાવાદ.